

M I R C E A
ELIADE

EUROPA

ASIA

AMERICA...

CORRESPONDENȚĂ

I-P

HUMANITAS

EUROPA, ASIA, AMERICA...

MIRCEA ELIADE

EUROPA, ASIA, AMERICA...

Corespondență

Volumul al II-lea

I-P

Cuvânt înainte și îngrijirea ediției de
MIRCEA HANDOCA

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ELIADE, MIRCEA

Europa, Asia, America...: corespondență / Mircea Eliade;
Cuvînt înainte și îngrij. cd. de Mircea Handoca. - București:
Humanitas, 1999-

3 vol.

ISBN 973-28-0171-9

Vol. 2: I-R. - 2004. - ISBN 973-50-0253-1

I. Handoca, Mircea (pref.)

821.135.1-6

© SORIN ALEXANDRESCU și DAVID BRENT

© HUMANITAS, 2004

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32

www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/223 15 01,

fax 021/222 90 61, www.librariilchumanitas.ro

ISBN 973-28-0171-9

ISBN 973-50-0253-1

*Mioarei,
care înseamnă totul pentru mine,
cu dragoste și recunoștință*

M. H.

Notă asupra ediției

Publicarea Corpusului epistolar Mircea Eliade mă preocupă de peste trei decenii. Proiectul inițial a suferit pe parcurs modificări și amplificări substanțiale.

În momentul de față, scrisorile **adresate lui Eliade** au fost re-partizate în cinci volume, de circa 500 de pagini fiecare. Primele trei au apărut în 1993 1999 și decembrie 2003.

Epistolele **emise de Eliade**, planificate în două tomuri, vor apărea în trei. Primul dintre ele, tipărit în noiembrie 1999 de Editura Humanitas, a fost primit cu elogii de toți recenzenții. Volumele includ totalitatea epistolelor (aflate în arhiva mea, în original sau fotocopii) ce-l au expeditor pe Eliade. Ciornele scrisorilor din tinerețe provin din fondul păstrat cu sfințenie peste patru decenii de sora scriitorului, doamna Corina Alexandrescu. La moartea ei, în martie 1989, ele mi-au fost dăruite de domnul Sorin Alexandrescu, pentru care îl rog să primească, și pe această cale, mulțumirile mele.

Alt grup de scrisori (de după 1940) mi-au fost înmânate de Eliade însuși, la Paris, în septembrie 1985. Tot atunci, Ionel Jianu mi-a dăruit originalele întregii sale corespondențe.

Mac Linscott Ricketts mi-a expedit peste două sute de misive: ale lui, precum și cele primite de Mary Stevenson, Brutus Coste, Ananda Coomaraswamy, Nicolae Steinhardt etc. etc.

Am primit din partea a peste douăzeci de savanți, istorici și critici literari, muzicieni, psihologi corespondența ce le era destinată personal sau se afla în arhiva lor: Mircea Angheliescu, Albert von Brunn, Matei Călinescu, Eugen Ciurtin, Nicolae Florescu, Pericle Martinescu, Daniela Mărgineanu-Țăranu, Dumitru Micu, Marin Mincu, Șerban Nichifor, Constantin Noica, Andrei Oiștean-

nu, Roberto Scagno, Nicolae Scurtu, Natale Spineto, Lucian Stanciu, Ion Taloș, Mihaela Timuș, Florin Țurcanu, George Uscătescu, Ileana Vrancea, Dan Zamfirescu. Îmi exprim față de toți aleasa mea grațitudine. Celor plecați dintre noi, un pios omagiu.

Am transcris și toate scrisorile (destul de puține) aflate la Biblioteca Academiei Române. De asemenea, am reprodus misivele publicate de destinatari în ziare și reviste. Textele care fac parte din această categorie și pentru care nu am avut la dispoziție manuscrisele originale au fost reproduse așa cum au apărut în presa de specialitate.

Am adăugat o scrisoare adresată de Nina Mareș lui Constantin Rădulescu-Motru în perioada în care soțul ei se afla în detenție.

Ca și în primul volum, am optat pentru *sînt, va apărea, ar plăcea* pentru redarea formelor verbale folosite de Eliade: *sunt, va apare, ar place*.

Am utilizat parantezele drepte pentru completarea unor cuvinte și a unor nume de persoană, precum și în cazul unor grafii deosebite (Stoilo[w] pentru Stoilov, Davi[l]a pentru Davilla etc.). La scrisorile redactate în limbi străine, parantezele drepte înlocuiesc unele forme ortografice, morfologice etc. *sui-generis*.

Am alcătuit trei indici (de nume, publicații și opere ale lui Eliade), precum și un tabel cronologic al scrisorilor (cuprinse în cele trei volume), pe care le-am adăugat la sfârșitul antologiei noastre.

M. H.

Cuvînt înainte

În noiembrie 1999, a apărut primul volum al cărții *Europa, Asia, America...* În recenziile publicate în lunile ce au urmat, critici literari de prestigiu (Z. Ornea, Dan C. Mihăilescu, Nicolae Prelipceanu, Teodor Vârgolici) au prezentat apariția lucrării drept un eveniment editorial, subliniindu-i pe larg valoarea documentară și literară. Despre importanța corespondenței lui Mircea Eliade își mai spusese cuvîntul Cornel Ungureanu, Dumitru Micu, Mircea Angheliescu, Gheorghe Glodeanu și alți avizați exegeți.

Volumele al II-lea și al III-lea al cărții *Europa, Asia, America...* încheie corpusul epistolar al corespondenței emise. Cele peste o mie o sută de scrisori redactate de-a lungul a peste șase decenii dezvăluie amănunte inedite din viața scriitorului și savantului, geneza unor opere, impresii de călătorie, judecăți de valoare, cugetări originale.

Uriașul material factual, de o surprinzătoare varietate, ne fascinează: viața culturală și universitară a Bucureștiului interbelic, primii ani de război la Londra (1940–1941), luminile și umbrele Parisului (1945–1956), profesoratul la Chicago (1957–1986).

Referindu-ne numai la misivele incluse în volumele al II-lea și al III-lea, remarcăm prezența a cel puțin douăzeci de ilustre personalități din Italia, Franța, Elveția, Statele Unite, Israel și Suedia, cunoscute în lumea întreagă. Fiecăreia Eliade i-a consacrat eseuri, articole sau capitole din propriile-i cărți. Cu unii dintre ei, a participat la congrese de istorie a religiilor, a fost pe aceeași lungime de undă sau a discutat în contradictoriu.

Dintre învățații prezenți în volumele noastre, se pare că cel mai cunoscut este Carl Gustav Jung. Încă din 1932, doamna Olga Froebe Kapteyn, pasionată de studiile psihologului elvețian, a început

să invite, în fiecare an, pe la sfârșitul lunii august, savanți, pentru a discuta simbolismul din diferite puncte de vedere: psihologic, în raport cu istoria religiilor, teologic, matematic, biologic. *Spiritus rector* al acestor întâlniri interdisciplinare era mentorul generoasei organizatoare. (În paranteză fie spus, am publicat peste douăzeci dintre scrisorile adresate lui Mircea Eliade de către Olga Froebe.) Începînd cu anul 1950, cei doi s-au întîlnit adesea, avînd ample discuții despre inconștientul colectiv și structurile sale arhetipale, despre interpretarea miturilor și viselor, ca și despre proiectele lor științifice. O parte esențială a uneia dintre întrevederi a fost rezumată sub forma unui interviu (*Întîlnirea cu Jung*, în *Combat*, 9 octombrie 1952, reprodusă în volumul lui Mircea Eliade *Briser le toit de la maison*, Editura Gallimard, Paris, 1986, pp. 43–55).

Cei ce au avut posibilitatea să răsfoiască numărul din *Cahier de l'Herne* dedicat lui Eliade au reținut o splendidă fotografie a celor doi, surprinși discutînd în mijlocul unei vegetații abundente. În *Memorii*, aflăm scurte însemnări privitoare la prima întîlnire cu Jung: „M-au frapat vigoarea lui trupească și tinerețea privirilor. Dar de-abia în ziua următoare, la dejun, aflîndu-mă în stînga lui și stînd de vorbă mai mult de două ceasuri, am început să-i admir înțelepciunea și candoarea. Am notat în jurnal cîteva dintre mărturisirile lui (amare) în legătură cu știința oficială.“

Eliade va reveni la Ascona în următorii ani, fiind fascinat de frumusețea locurilor, de splendidul peisaj din apropiere de Lago Maggiore. Conferințele sale *Timpul și eternitatea în gîndirea indiană* (1951), *Puterea și sacralitatea în istoria religiilor* (1952) vor stîrni un viu interes din partea lui Jung.

În arhiva mea, se află invitația prin care doctorul în medicină C. A. Maier, directorul Institutului C. G. Jung din Zürich, îl invita pe Mircea Eliade să țină un curs despre șamanism, în urma propunerilor lui Jung însuși. Cele cinci conferințe (de cîte două ore fiecare) au fost ținute între 22 aprilie și 18 mai 1953. *Jurnalul* a immortalizat crîmpeie de impresii: „18 mai 1953. A cincea și ultima lecție la Institut. Vorbesc liber, «inspirat», cu o vervă neobișnuită și spun lucruri care mi se par foarte interesante. Nu-mi dau seama în ce măsură sînt înțeles de auditori, care sînt, în marea lor majoritate, fascinați de psihologia lui Jung și incapabili

să aprecieze o idee dacă nu știu cum să o pună în valoare, integrând-o în dimensiunile inconștientului colectiv și ale arhetipurilor.“

Institutul C. G. Jung a publicat în 1955, în volumul colectiv *Studien zu analytischen Psychologie*, eseul lui Mircea Eliade *Symbolisme et rituels métallurgiques babyloniens* (pp. 15–40, Rescher Verlag, Zürich, 1955). Ultima întrevedere dintre cei doi învățați a avut loc la 6 iunie 1959. Eliade fusese din nou invitat la Zürich să țină un curs despre *Mitologia și riturile inițiatice*, în care a insistat asupra tradițiilor societăților arhaice și orientale.

Impresii despre întrevederea de o oră și jumătate din grădina locuinței marelui psiholog elvețian vom găsi în memorialistica lui.

Jung va muri senin și împăcat peste exact doi ani, la 6 iunie 1961.

Henry Corbin este citat de Eliade în capitolele consacrate islamului din *Istoria credințelor și ideilor religioase*. Numele cercetătorului francez care funcționa ca profesor la Teheran apare — ca bun prieten — pentru prima oară în *Jurnal*, la 25 august 1950. Legăturile dintre ei s-au cimentat de-a lungul a două decenii, la întâlnirile din fiecare vară în cercul Eranos din Ascona, unde au conferențiat. Reproducând scurte pasaje dintr-o conferință a prietenului său, Eliade nota la 5 februarie 1968 în *Jurnal*: „Aceste texte ar putea justifica, singure, hermeneutica istorico-religioasă pe care o încercăm cîțiva (Corbin, eu, Ricœur — dar cine altcineva deocamdată?). Punctul de plecare: o revelație, chiar efectuată într-un moment istoric bine delimitat, e întotdeauna trans-istorică, «universală» și susceptibilă de «interpretări» personale. De fapt, termenul «interpretări» nu e destul de precis: e vorba de *transmutarea* persoanei care primește, interpretează și asimilează revelația. Eu merg și mai departe: «hermeneutica creatoare» de care vorbesc în atîtea studii recente provoacă transmutări echivalente chiar cînd confruntăm nu o «revelație» tip Coran, ci forme religioase exotice (India etc.) sau arhaice («primitive»).“

O prezentare de ansamblu a operelor lui Henry Corbin găsim în ultima carte antumă a lui Eliade *Briser le toit de la maison*, pp. 287–294. Cu ocazia remiterii doctoratului *honoris causa* la Sorbona autorului *Tratatului de istorie a religiilor*, prietenul său a ținut o strălucită prezentare a sărbătoritului.

Georges Dumézil, una dintre autoritățile de necontestat din domeniul mitologiei comparate, și-a început activitatea cu studii de lingvistică. Erudiția acestui savant poliglot, specialist în mitologia romană, germanică, scandinavă și caucaziană, îi era cunoscută lui Eliade încă de la începutul deceniului al patrulea, când făcea referiri la studiile sale în prelegerile rostite de la catedra amfiteatrului Titu Maiorescu al Facultății de Litere și Filozofie din București.

Încă din septembrie 1945, la câteva zile după sosirea lui Eliade la Paris, Dumézil, unul dintre admiratorii entuziaști ai tratatului *Yoga* apărut în 1936, îl introduce pe mai tânărul său coleg în cercurile științifice franceze. Prefața scrisă de savantul francez la *Tratatul de istorie a religiilor* subliniază unicitatea acestei opere de sinteză, tradusă ulterior în peste douăzeci de limbi.

Images et symboles, cartea lui Eliade care înmănușează câteva eseuri despre simbolismul magico-religios, a fost prefătată de același cercetător. Dumézil își exprimă bucuria că publicul larg va lua cunoștință de aceste eseuri, „cele mai originale ale timpului nostru, care nu ne lasă să uităm vreodată că autorul lor a fost și rămîne un scriitor și un poet“.

Pe prima pagină a publicației *Le Monde* din 17 iulie 1976, se publică un articol al aceluiși Dumézil despre *Istoria credințelor și ideilor religioase*, intitulat *O nouă Legendă a secolelor*: „Iată că după un sfert de secol apare cea de a doua direcție în care Mircea Eliade, profesor, scriitor, filozof, poet, îmbrățișează fidel, cu pasiune, faptul religios. Puțini autori ar putea avea astfel îndrăzneala de a întreprinde de unul singur o asemenea operă; manualele curente de istorie a religiilor sînt colective, specialiștii își expun problemele fără putere de sistematizare. Mircea Eliade își asumă această sarcină în ansamblul ei și — aici e noutatea — în unicitatea ei.“

Primind la Chicago, după câteva zile, acest magnific articol, Eliade notează, nu fără orgoliu, în *Jurnal*, la 25 iulie 1976: „Oricare ar fi reacția altor savanți, adeziunea lui Dumézil mi-e de ajuns. Știu acum că n-am făcut «*fausse route*»¹“.

Atunci cînd Franța îl omagiază pe învățatul român, publicînd masivul *Cahier de l'Herne*, numele lui Dumézil se alătură celor-

¹ Drum greșit (*lb. fr.*).

lalți exegeți. După ce în 1970 elogiase volumul *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, de data aceasta eseul său compară *Miorița* cu o baladă caucaziană, referindu-se la strălucita analiză făcută de Mircea Eliade capodoperei foclorului românesc.

La 14 iunie 1979, Eliade asistă la discursul inaugural de primire a lui Dumézil în Academia Franceză, când i-a răspuns Claude Lévi-Strauss. Apoi, la recepția de la Collège de France, se întretine îndelung cu sărbătoritul, care, deși trecuse de mult de cel de-al nouălea deceniu de viață, era „lucid, energic și creator“.

Correspondența dintre Eliade și Ananda Coomaraswamy, prezentă în primul volum, precum și în cel intitulat *Mircea Eliade și corespondenții săi*, s-a îmbogățit prin scrisorile emise de Eliade, incluse în *Addenda*.

Într-un entuziast articol pe care i-l consacră (*Revista Fundațiilor Regale*, iulie 1937, reprodus în volumul *Insula lui Euthanasius*), Mircea Eliade nu se sfiște să folosească superlativale: „Este unul dintre cei mai mari savanți ai timpului nostru, căci are acces direct la sursele hinduismului, budismului și creștinismului. Dar nu acesta este meritul său de căpetenie. Deși este cel mai mare «savant» indian — în sensul că și-a asimilat perfect metodele de lucru ale științei moderne și nu cade în improvizațiile sau exagerările de care suferă aproape majoritatea savanților indieni —, el este în același timp și un gânditor excepțional.“ Studiile cercetătorului indian demonstrează permanența simbolurilor tradiționale în arta și cultura asiatice.

Cel de-al doilea volum din *Journal of the Indian Society of Oriental Art* (Calcutta, 1937) i-a fost consacrat lui Coomaraswamy cu ocazia celei de a șazecea aniversări. Printre numeroasele omagii, aici se află și cel al lui Eliade, intitulat *Cosmical Homology and Yoga*. Am publicat acest studiu în versiunea originală la jumătate de veac după ce a fost conceput (*Manuscriptum* nr. 4, 1978).

În exegezele sale, savantul indian folosește metodele filologiei, arheologiei, istoriei, artei, etnologiei, folclorului și istoriei religiilor. Alături de Henry Corbin și Gilbert Durand, el și-a consacrat studiile interpretării tuturor aspectelor religioase.

Jurnalul lui Eliade amintește, la 12 octombrie 1946, despre scrisoarea primită de la Coomaraswamy, care dorea să-l întâlnească.

că în Statele Unite. Numele orientalistului indian revine și în 1947 (5 iunie, 9 august). Acesta îi găsisse tânărului său prieten un post la un colegiu din Arizona. Cei doi nu se vor mai întâlni niciodată. Autorul *Mitului eternei reîntoarceri* va căpăta viza pentru... Pământul Făgăduinței abia peste zece ani; moartea l-a împiedicat pe Coomaraswamy să-și împlinească ultima dorință: întoarcerea definitivă în India.

În decembrie 1977, citind biografia lui Coomaraswamy de Roger Lipsey, Eliade își amintea de primele scrisori primite de la el.

Schimbul de misive cu învățații italieni ilustrează efervescența și febrilitatea anilor tinereții și maturității creatoare, proiectele sale grandioase, înfăptuirile magnifice și aprecierea lui unanimă drept o autoritate științifică de necontestat.

Giovanni Papini a fost, cum se știe, una dintre personalitățile culturale care au exercitat o influență remarcabilă asupra intelectualității europene interbelice, inclusiv în aria românească. Era, într-un anume fel, inevitabil ca febrila adolescență a lui Mircea Eliade, în contextul caracteristicilor generației tânărului savant român, să fie atrasă de creația gânditorului italian. Cel dintâi articol dedicat de Mircea Eliade lui Papini urmărea într-o tonalitate aproape apologetică diversele fațete ale „subiectului”: filozofie, antropologie, psihologie, pasiunea pentru științele pozitive, experiențele întreprinse, frământările spirituale dominate de setea de certitudini. Finalul textului era urmat de o traducere din opera lui Papini.

Mult mai revelatoare sînt însă cele trei foiletoane apărute în *Cuvântul* în decembrie 1926 și ianuarie 1927. Autorul îi va trimite lui Papini aceste texte, însoțite de o scrisoare admirativă. Va primi un răspuns la care tânărul discipol se referă de cîteva ori în memorialistică. În prima călătorie pe care o întreprinde în Italia (aprilie 1927), oprindu-se pentru cîteva zile la Florența, Eliade îl vizitează pe Papini. Are cu el o interesantă convorbire, publicată în *Universul literar* de sub conducerea lui Perpessicius. În *Omul sfîrșit*, adolescentul Mircea Eliade și-a văzut drumul propriei sale vieți. Fără însă să fie „sfîrșit”. Își propusese ca în viitor să nu mai fie ca Giovanni Papini, să fie el însuși. Tânărul bucureștean citea și recitase cărțile lui Papini. Subliniase pasaje, adnotase, făcuse extrase. Memorialistica lui Eliade îi dedică mai multe pagini. Ia-

tă-l meditănd la tristul destin al ultimilor ani de viață ai magistrului tinereții sale: „Puțin câte puțin, Papini s-a văzut redus la condiția unui înmormântat de viu. Totul rămăsese intact: inteligența, memoria, curiozitatea sa fără margini, entuziasmul — dar, puțin câte puțin, orice mijloc de expresie i-a dispărut: facultatea de a scrie, vorba, gestul. Mă gândesc la tragica lui solitudine: aproape orb, mut, paralizat... Această agonie inițiativă este, poate, partea cea mai frumoasă, cea mai exemplară a vieții lui Papini. Întreaga sa operă este înnobilită, poate chiar salvată, prin curajul și seninătatea cu care a acceptat această condamnare la o moarte lentă.“ (*Jurnal I*, p. 375).

Eliade l-a privit pe Giovanni Papini, în anii senectuții, cu spirit critic. Totuși, el nu a fost numai o amintire livrescă. Acest lucru e mărturisit de altfel în *Jurnal*: „Pentru mine, Papini reprezenta și altceva: adolescența mea, tinerețea în Italia, viața din țară, munca și biblioteca pe care am lăsat-o acolo. Orice contact cu opera lui Papini reanimează apele subterane care mă leagă de trecut și de țară.“

Giuseppe Tucci, membru al Academiei Italiene, prestigios lingvist și istoriograf, celebru istoric al religiilor, îl va cunoaște pe Eliade în 1930 în India. Învățatul italian a condus două importante publicații științifice: *Asiatica* și *East and West* [*Journal*]. La ambele, a colaborat și Mircea Eliade. În martie 1950, Tucci îl invită pe tînărul său confrate să țină o conferință: *Tantrismul și șamanismul*. Revederea după aproape optsprezece ani e emoționantă. Marele orientalist i s-a părut neschimbat: aceeași vivacitate și nestăvilă energie. Pagina *Jurnalului* a immortalizat momentul: „După conferință, ne invită la el acasă. O imensă bibliotecă-muzeu. Treci din încăpere în încăpere — și parcă te-ai afla într-un templu tibetan. Mi-a arătat cărțile mele legate. Îmi propune să scoatem *Zalmoxis* împreună, editat de ISMEO.“ (*Jurnal I*, p. 162). În 1952, Eliade revine la Roma, pentru a ține o conferință în sala mare a Institutului Oriental: *Langages secrets et techniques mystiques*. Cei doi se vor reîntîlni în vara anului 1953 la Ascona, în cadrul Eranosului, unde se dezbătea tema *Simbolismul și semnificațiile religioase ale pămîntului în diferite culturi*. Cuvîntul lui Tucci s-a referit la Tibet, iar cel al lui Eliade la civilizațiile arhaice și orientale, integrate în perspectiva generală a istoriei religiilor. În sep-

tembrie 1982, l-a văzut pentru ultima oară. Deși suferind în urma câtorva operații, l-a găsit în vila sa, construită în stil tibetan, preocupat de viața institutului, urmărind cu atenție inițiativele succesului său, profesorul Gherardo Gnoli.

La moartea maestrului, discipolul i-a dedicat, în necrolog, un vibrant omagiu (*History of Religions*, noiembrie 1984).

Studiile lui Raffaele Pettazzoni îi oferă lui Eliade un bogat material faptic pentru ilustrarea tezelor capitolului consacrat Cerului din *Tratatul de istorie a religiilor*. Cartea savantului italian intitulată *Dio* fusese recenzată de Eliade încă din 1927. „Erudiție nemărginită și precisă, metodă sigură, pricepere și talent în expunerea faptelor — se îmbină cu concepția personală nouă, interesantă a monoteismului.“

Deși e de acord cu masivele materiale etnologice și istorice folosite în istoria religiilor, cu concepția „ispititor de logică și de bine documentată“, nu se sfiește să afirme totuși că ea „poate fi discutată și neacceptată pe alocuri“.

Numele lui Pettazzoni nu e absent nici din lucrările mai ample de filozofie a culturii ale savantului nostru. În *Cosmologie și alchimie babiloniană* și în *Yoga* din 1936, se referă la primul volum din *La confessione dei peccati* atunci când dezbate tema inexistenței în India a păcatului originar. Două dintre eseurile majore ale lui Eliade, *Symbolisme du vol magique* și *Les Daces et les loups*, vor vedea lumina tiparului în *Numen*, publicație dirijată de Pettazzoni.

La fel ca și predecesorul său, autorul *Tratatului de istorie a religiilor* nu a îmbrățișat un singur domeniu, ci totalitatea problemelor, într-un spirit enciclopedic: „Astfel, el nu ezită să atace probleme ca originea monoteismului, zeii celești, misterele, confesiunea păcatelor, Zarathustra și religia iraniană, religia grecească etc. Cunoștințele sale erau vaste și precise, stilul clar, echilibrat și elegant.“

Discipol al lui Croce, Pettazzoni considera disciplina pe care o slujea drept un fenomen pur istoric. În ultimii ani de viață, și-a dat seama de necesitatea unei simbioze între fenomenologie și „istorie“ în cercetările de istorie a religiilor.

Un tânăr savant italian, Natale Spinetto, reproducând integral schimbul de epistole dintre Eliade și Pettazzoni, le-a consacrat o

pătrunzătoare monografie: *L'histoire des religions a-t-elle un sens?* (Ed. Cerf, Paris, 1994).

Vittorio Macchioro constituie cel mai elocvent exemplu asupra felului cum trebuie privită uneori corespondența cu maeștrii. În 1926, cărțile savantului italian (*Experiența religioasă, Misterele orfice, Zagreus, Roma capta, Orfismo e Paolismo*) l-au entuziasmat pe tînărul nostru istoric al religiilor. O dată cu trecerea anilor, documentîndu-se asupra orfismului, învățăcelul începe să se îndoiască asupra teoriilor primului său magistru. În *Yoga* (1936), acesta figurează doar în două note de subsol, iar în *Istoria credințelor și ideilor religioase* (1978) recomandă ca scrierile lui să fie consultate „cu prudență“. Cu toate acestea, lucrurile nu sînt chiar atît de simple. Personalitatea lui Vittorio Macchioro nu a fost uitată niciodată. O însemnare din *Jurnal*, datată 1 septembrie 1952, se referă la el, numindu-l „una dintre «pasiunile» adolescenței mele“.

Cititorii volumelor de față nu trebuie să aibă impresia că au aflat *totul* despre relațiile epistolare ale eroului nostru. Numeroși alți prieteni sau cunoscuți celebri cu care destinul i-a întretăiat pașii (scriitori, psihologi, orientaliști, istorici ai religiilor) i-au fost expeditori sau destinatari.

Americanii: Seymour Cain, Douglas Allen, Wendy Doniger O'Flaherty, Charles Long; *germanii*: Rudolf Otto, Hans Peter Duerr, Günther Spaltmann, Edith Silbermann; *francezii*: Jacques Masui, Paul Ricœur, Louis Renou, Gilbert Durand, Georges Bataille, Raymond Queneau, Gaston Bachelard, Le Clézio, Jean Paulhan, Michel Meslin etc. etc.: textele corespondenței cu aceștia au apărut — în ultimul sfert de veac — în următoarele ziare și reviste: *Acțiunea românească, Adevărul literar și artistic, Apostrof, Archaeus, Caiete critice, Criterion, Cronica, Cuvântul în exil, Excelsior, Facla, Jurnalul literar, Limba și literatura română, Literatorul, Litere, arte, idei, Luceafărul, Manuscriptum, Mele, Orizont, Revista de istorie și teorie literară, România liberă, România literară, Secolul 20, Steaua, Viața românească, Vremea, Totuși iubirea*. Nu ne rămîne decît să repetăm admirativ cuvintele cronicarului: „se sparie gîndul“...

Revenind la secvența corpusului epistolar ce-l are emitent pe Mircea Eliade, ezităm. Dintre românii din țară și din exil, la cine să ne oprim mai întâi, pentru a alătura scrisorilor reproduse frânturi de aprecieri din eseistica expeditorului sau destinatarului? Dintre figurile de prim-plan, am șovăit între Constantin Noica, Constantin Rădulescu-Motru, Alexandru Rosetti, Mircea Vulcănescu, Ionel Jianu, Virgil Ierunca, Nicolae Steinhardt, Horia Stamatu, Matei Călinescu. Dar glosarea pe marginea afinităților electivă dintre Eliade și corespondenții români ne-ar solicita mult mai multe pagini decît sînt îngăduite unei prefețe. Vom urmări deci cronologic firul vieții „personajului“ nostru principal și interferențele lui cu soarta cîtorva destinatari.

Scrisorile către redacția revistei unde a debutat dezvăluie amănunte despre puterea de muncă, spiritul critic și preocupările enciclopedice ale elevului de liceu.

Zîmbim desigur (la fel cum, probabil, au făcut-o și redactorii *Ziarului științelor populare*) citind scrisoarea semnată „un profesor de naturale și fizică“. Noua orientare a publicației — preferința pentru mecanică și automobilistică — îl nemulțumea pe elevul Mircea Eliade, preocupat în special de științele naturale, astronomie, istoria religiilor. Nu numai stilul, ci și grafia „anonimei“ erau ale unui adolescent. Și încă ceva: tînărul de la Spiru Haret uitase că trimisese zeci de articole, apărute mai înainte în revistă. Nu era nevoie să fii grafolog ca să ghicești numele autorului.

Din anii studenției, reținem ciornele către orientaliști, istorici ai științei și ai religiilor, scrise într-o franceză *sui-generis*. Datele din memorialistică sînt completate cu amănunte concrete privitoare la suspendarea *Revistei universitare*, la relațiile cu profesorul de latină Nedelea Locusteanu și cu Constantin Rădulescu-Motru. Activitatea universitară, cea publicistică, precum și excursiile de documentare pot fi reconstituite pe baza relatărilor din corespondență. Din păcate, lipsesc scrisorile de dragoste (deși s-au păstrat „răspunsurile“: peste o sută de epistole de la Rica și de la Sorana, ce urmează să fie publicate într-un nou tom al cărții *Mircea Eliade și corespondenții săi*).

Din perioada interbelică, ne oprim fugitiv la episodul legionar, despre care s-au scris, în necunoștință de cauză, sute de pagini.

Explicațiilor directe, de la sursă, din volumul I li se adaugă scrisorile către Rădulescu-Motru și Cezar Petrescu din culegerea de față. În *Addenda*, este inclus un text care privește faptele retrospectiv. După trecerea unui deceniu, la 15 octombrie 1948, Eliade îi scria lui Brutus Coste: „În 1938, am aderat la Garda de Fier pentru memoria lui Moța, ca să văd în 1940 o gardă condusă de haiduci, haimanale și semidocti, compromițând pînă și amintirea idealului lui Moța. Așa e «Istoria». De aceea, eu optez pentru Metafizică.“

Prima etapă a sărăciei lucii și deznădejdiei (din anii 1938–1939) poate fi depistată în rîndurile către Cezar Petrescu și Mircea Vulcănescu. Disperat, ca să evite sechestrul, se adresează acestuia din urmă, la 13 noiembrie 1938: „Nu se poate ca ministrul să nu înțeleagă ridicolul tragic al publicației de vînzare emise asupra unui scriitor închis și bolnav. Te rog pe tine, dragă Mircea, să faci ceva eficient și în această mizerie. Nu am pe nimeni altul în tot Bucureștiul“...

Activitatea de diplomat la Londra și Lisabona ne devine familiară din misivele către Alexandru Rosetti, Constantin Noica și Alfredo Pimenta.

Anticomunismul intransigent al lui Eliade din anii războiului nu a însemnat nazism, așa cum încearcă să ne convingă unii demolatori de mituri. Citească oricine *Jurnalul portughez* și scrisorile trimise din Lisabona și va avea o imagine exactă a părerilor și convingerilor celui ce se cutremura, la 31 august 1944, de tragedia armatei române (într-o scrisoare către istoricul Alfredo Pimenta): „Cele mai bune divizii motorizate le-am pierdut pe Don și la Harkov. În Crimeea, ne-am pierdut vînătorii de munte. Între Nistru și Volga, armata română a contribuit cu patruzeci și două de divizii.“

Scrisorile din etapa pariziană (septembrie 1945–octombrie 1956) ne dezvăluie cîte ceva din tainele laboratorului de creație, din febrilitatea zămislirii cărților ce i-au adus celebritatea: *Tratatul de istorie a religiilor*, *Mitul eternei reînțoarceri*, *Șamanismul*.

Colaborarea la revistele de prestigiu (*Critique*, *La Nouvelle revue française*, *Diogène*, *Combat*, *Études carmélitaines*, *Revue de l'histoire des religions*, *Paideuma*, *France-Asie*, *Cahiers du Sud*,

Eranos-Jahrbuch etc.), intensa activitate publicistică, participarea la congrese, lecțiile ținute la universitățile europene nu-i asigură însă un trai decent. Dezechilibrul financiar îl determină să se mulțumească cu diferite expediente. E incredibil ceea ce citim, de pildă, în epistola din 7 februarie 1952 către Stig Wikander. Pregătindu-se să meargă în Suedia pentru a ține câteva prelegeri, e îngrijorat: „Ultimul meu costum acceptabil (cel de la căsătorie!) a fost furat (tot de la același blestemat hotel) în timpul absenței mele în iunie trecut. Nu posed actualmente decît un costum maro. Aș putea să mă prezint cu acesta în fața publicului Dumneavoastră?” Abia peste câteva zile, situația se rezolvă. E în culmea fericirii cînd primește de la Brutus Coste un costum de haine. Merge în fugă la croitor să-l ajusteze și să-i scurteze pantalonii. Aparențele sînt salvate!

E neliniștit de lipsurile materiale ale prietenilor și, mai ales, ale lui Cioran, Herescu și Ierunca. Situația lor tragică îl face să fie aspru cu subvențiile „condiționate” ale industriașului Nicolae Malaxa.

Impresionante sînt cele peste o sută de pagini către Brutus Coste, atașatul cu afaceri la Legația Română din Portugalia. Datorită ajutorului lui, Eliade a putut face față enormelor cheltuieli cauzate de boala soției sale (medicamente, doctori, infirmieră, sanatoriu). La moartea Ninei, Brutus Coste i-a fost sprijin de nădejde. Aceasta e „misterul” dedicației tipărite de pe prima pagină a cărții *Mitul eternei reîntoarceri*: „Pentru Tantzi și Brutus Coste, în amintirea nopților noastre de veghe la Chalet.” Scrisoarea din 16 mai 1949 conține un paragraf emoționant în această privință: „Este, în bună parte, opera ta; am putut s-o gîndesc și s-o încep la Cascaes, s-o termin la Paris într-un timp cînd, în afară de Dumnezeu, tu singur aveai grijă de mine. N-am spus asta în dedicație, ca să nu fiu indiscret — dar așa este.”

Correspondența cu Brutus Coste aduce noi date și argumente despre spiritul organizatoric și inițiativele lui Eliade în anii exilului parizian.

Este de acord cu înființarea unei academii teologice, pentru care întocmește lista corpului profesoral și acceptă să predea filozofia și istoria religiilor la Detroit (10 februarie 1948).

Îi înaintează generalului Rădescu un raport cu mijloacele practice pentru ajutorarea studenților și intelectualilor români din străinătate.

Depune o inepuizabilă energie pentru înființarea revistei *Luciafărul* (strângerea și trierea articolelor, supravegherea tiparului, difuzarea). Nu se mulțumește cu lamentările și trece la acțiune. La 1 februarie 1950, îi scria prietenului său: „Cu banii mei, am închiriat trei săptămîni o sală, am tipărit și răspîndit afișele și l-am comemorat astfel pe Eminescu. Sala a fost arhiplină. Acum, din lipsă de fonduri, intrăm în adormire!“

Ironizează și se indignează aproape în fiecare scrisoare de vespărul politicianist al românilor din Paris. Intriga și meschinăria, mediocritatea și suficiența acestei lumi îi repugnă. La 30 ianuarie 1948, se destăinuie dezgustat: „Se dezlănțuie atîtea ambiții asuprite și vanități rănite, încît mă visez în cabana mea himalayană ca într-un paradis pierdut.“

Îndurerat de situația țării, de canaliile care mișună în diplomatie, Eliade se descurajează. Pînă la urmă însă, optimismul lui funciar învinge. În scrisoarea din 6 septembrie 1948, îi scrie prietenului său: „Uneori, cred că nu mai e nimic de făcut, că sîntem un neam fără noroc și că zîzania dintre noi face și ea parte din nenorocul nostru. Alteori, cînd viața din mine biruie luciditatea, sper din nou în destin, în miracole, în împăcare.“ Amintesc că volumul eliadesc de publicistică a exilului, apărut în 1992 la Editura Humanitas, l-am intitulat *Împotriva deznădejzii*.

Atitudinea critică față de propriile opere alternează cu „afișarea“ superlativelor cu care e gratulat de somități. E drept, expeditorului îi plăcea să împărtășească interlocutorului succesele și aprecierile laudative. Ca să fim obiectivi, ar trebui menționată și megalomania lui Eliade (care-i stătea bine!). Astfel, la 7 august 1950, îi scria lui Brutus Coste: „Singular, romanul început întreaga mea literatură și se va așeza — dacă va putea fi terminat — lîngă cele zece-cincisprezece romane ale secolului nostru. Știu, de asemenea, că un creier ca al meu se plămădește extrem de rar, nu numai într-un neam puțintel ca al nostru, ci chiar și aiurea.“ De data asta, personajul meu preferat a cam sărit peste cal. Poate că am șansa ca rîndurile de față să fie citite de un recen-

zent al cărții mele despre Eliade, publicată în 1992 la Editura Minerva. Făcînd aluzie la spiritul apologetic al volumului meu, ampla recenzie din *România literară* era intitulată *Eliade ca zeu*. Recunosc spășit: și Soarele are pete!

Rezumînd ultimele trei decenii de viață, cînd Eliade a funcționat ca profesor emerit al Universității din Chicago, amintim mai întîii volumele omagiale apărute în onoarea sa: în America (1969), Franța (1978), Germania (1984), Italia (1986). S-au publicat despre el peste o sută de monografii și teze de doctorat; i s-a conferit titlul de *doctor honoris causa* al unor universități, de membru onorific al unor academii. Numai frînturi din aceste distincții își vor găsi oglindirea într-un cuvînt, o frază sau o pagină din corespondență.

Lunile de vară petrecute în Franța și călătoriile (în Japonia, Italia, Elveția, Germania, Spania, Austria, Mexic) vor apărea și ele prin aluzii fugitive. Am impresia că emitentul insistă mai mult asupra fluxului și refluxului reintegrării operei lui în literatura română, asupra campaniei intransigenților care nu acceptau acest „compromis”. Și — de ce n-am spune? — nostalgia patriei este mereu prezentă. Cataclismele trăite de compatrioți (inundațiile, cutremurul) îl amuțesc. Citește cu frenezie, entuziasmîndu-se de scrierile unor prozatori, istorici, folcloriști din țară. Din toamna anului 1981, Eliade a devenit editorul-șef al unei cărți monumentale care se pregătea cu migală la Editura Macmillan din New York: *Enciclopedia religiilor* în șaisprezece volume. În special ultimii doi ani de viață i-au fost „confiscați” de această lucrare de aproape zece mii de pagini, cu peste o mie două sute de colaboratori. Este cîntecul lui de lebădă...

Conștient de propria-i valoare, generos, altruist, serviabil și politicos, Eliade e uneori nonconformist, naiv și credul.

Eliade e și el om, ca toți oamenii, astfel încît să nu ne mire dacă din cînd în cînd răbufnesc anumite stări sufletești și atitudini: entuziasm, amărăciune, frenezie, indiferență, nepăsare, dispreț, scîrbă, furie, resemnare, revoltă. Există însă în corespondența noastră multe fraze antologice, dintre care desprind cîteva: „Este ceasul cînd un comentariu adecvat al Apocalipsului prețuiește mai mult decît o capodoperă” (către Alexandru Rosetti, 20 mai 1940).

„Dacă ne va fi scris să ne prăbușim, să ne prăbușim creînd. E singurul nostru mijloc de a ne desolidariza de demența colectivă din jurul nostru“ (către Constantin Noica, 22 februarie 1943). „Bălcescu ne-a învățat că se poate muri românește în orice colț al pământului“ (către Dumitru Micu, 14 iulie 1970).

Uneori, își ambalează propriile-i păreri în haina unei glume, folosind autoironia: „Am învățat să mă resemnez și chiar să surîd în fața «terorilor» Istoriei (așteptînd bineînțeles ca această majusculă să mă zdrobească într-o bună zi)“ (către Stig Wikander, 7 noiembrie 1950). Cine spunea că numai Cioran e autorul unor aforisme magnifice?

Lăsînd la o parte cele cîteva banalități și fraze protocolare, amuzîndu-ne de micile „bîrfe“ și anecdotă — în ansamblu, corespondența ne informează și ne instruește, trăsătura ei de bază fiind autenticitatea.

*

Mulțumesc în mod special dlui S. Skultéty, redactorul celor trei volume de corespondență. D-sa s-a străduit, alături de mine, pe întregul parcurs al transformării manuscrisului în carte, să descifreze zeci de cuvinte greu lizibile, scrise de Eliade în perioada în care suferea de atroce crize de artrită. Am parcurs împreună (pentru redactarea notelor și luminarea unor pasaje mai puțin clare din corespondență) zeci de tratate, dicționare, enciclopedii, lucrări de istorie, atlase, tratate filozofice și diplomatice. Îl rog, pe această cale, să primească întreaga noastră grațitudine.

MIRCEA HANDOCA

CĂTRE VIRGIL IERUNCA*

I

Chicago, 27 martie 1960

Dragă Vergilius,

Nu știu cum să-ți cer iertare. Articolul despre Dan Botta nu l-am scris. Credeam că voi putea scrie în vacanța de Crăciun, la New York. Nu s-a putut. Reîntorși la Chicago, încă din prima seară, 5 ianuarie, am fost încercat de o boală (misterioasă) de oase. Am crezut, un timp, că e virus. Cred acum că e artrită. Inutil să-ți descriu durerile: sînt exact ale șamanului în curs de inițiere. De aceea le-am și „asumat“, cum spuneți voi, existențialiștii. Într-o zi, voi reînvia „inițiat“. Dar adesea încheietura mîinii drepte mi-e prinsă și nu mai pot scrie — sau scriu scrișnind din dinți. Din fericire, am ținut un curs despre religiile mediteraneene — care mă ajuta să visez. Iarna asta a fost teribilă. Ieri, a nins ca la Sfîntul Ștefan. Ne-am lecuit de USA și ne-am hotărît să rămînem în Europa măcar doi ani, după ce expiră contractul (iunie 1961). După doi ani, om vedea ce-om face.

Am avut și cîteva mici satisfacții. În februarie, la Northwestern University tînărul Guy Richard Welbon și-a trecut licența în filozofie cu următoarea teză: *Mircea Eliade's Image of Man. An Anthropogeny by a Historian of Religions*. Iar în marea revistă literară *The Hudson Review*, celebrul critic Northrop Frye a publicat un studiu¹ de cincisprezece pagini despre cele cinci cărți ale mele traduse în englezește. Nu-ți mai vorbesc de recenziile și co-

mentariile pe care le primesc aproape zilnic. (Dar probabil că toate acestea trebuiesc plătite...)

Am încheiat cursul acum câteva zile. Lucrez acum cum pot, și când pot, la conferința pe care trebuie s-o țin la Harvard, la 23–24 aprilie, în cadrul symposiumului despre mit. Apoi, redevin liber — deși mai am încă foarte multe lucruri de făcut pînă la vară (Eranos, Congresul de Ist[orie] a Rel[igiilor] de la Marburg, articole [la] *M[ouvelle] R[evue] F[rançaise]*, *Diogène* etc. — și o cărțuție pentru *Maîtres Spirituels*, Éd[itions] du Seuil). Îmi făgăduiesc să scriu, atunci, și câteva lucruri pentru mine. Dar nu știu dacă articolul despre Dan Botta² va mai fi actual în mai. În orice caz, m-am hotărît să încep *Autobiografia*, și amintirile despre Dan Botta fac parte din această viitoare carte.

Ne reîntoarcem la sfîrșitul lui iunie. Vreau să profit de bibliotecile de aici ca să termin tot ce se poate termina și să-mi păstrez vara pentru mine și pentru *Țigănci*.

Aștept cu nerăbdare să-l întîlnesc pe monahul sanscritist al cărui articol despre hesichismul în România l-am citit cu interes (între noi fie vorba, nu e faimos și e teribil de prolix, dar problema e interesantă).

Ce s-a făcut cu *Revista literară*? Articolul D-tale despre Camus m-a hotărît să iubesc acest scriitor (pe care-l cunoșteam atît de puțin, dar pe care l-am plîns ca pe un vechi prieten — căci moartea lui m-a lovit ca o pedeapsă).

Vă urez la amîndoi mult noroc și multă sănătate.

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm melancolici și nerăbdători.

Mircea

P.S. Pentru Monica: Autorul, titlul și editura acelei cărți despre lagărele din Rusia unde prizonierii renunțau la o parte din „caloriile“ lor pentru a asculta poveștile unei femei bătrîne?

Publicată de destinarat în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 80

* Virgil Ierunca (n. 1920), critic și istoric literar, poet, memorialist. Între 1939 și 1944, colaborează la *Timpul*, *Vremea*, *Kalende*, *Albatros*. În 1947, părăsește țara, primind o bursă din partea guvernului francez. Colaborează

la două emisiuni culturale ale Europei Libere: „Actualitatea culturală românească“ și „Povestea vorbei“. Prezintă literatura română în mai multe enciclopedii franceze.

Opera: *Românește*, Editura „Fundatia Regală Universitară Carol I“, Paris, 1964, Humanitas, 1991; *Pitești*, Editura Limite, Madrid, 1981 și, sub titlul *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, 1990; *Subiect și predicat*, Editura Humanitas, 1993; *Dimpotrivă*, Editura Humanitas, 1994; *Semnul mirării*, Editura Humanitas, 1995; *Trecut-au anii. Fragmente de jurnal. Întâmplări și accente. Scrisori nepierdute*, Editura Humanitas, 2000.

¹ Articolul lui Northrop Frye se intitulează *World enough without time*.

² Dan Botta (1907–1958), poet și eseist.

II

8 martie 1969

Dragă Virgil Ierunca,

Mulțumiri pentru scrisoarea-comentariu la cele două capitole din *Amintiri*. Ai dreptate: e vorba de Octav Onicescu. Privitor la Anton Dumitriu¹: scria la *Lumea românească* a lui Zaharia Stancu — dar oare gazeta asta mai apărea în timpul lui Antonescu? În orice caz, știu că putea publica — s-a și publicat — în timpul războiului. (Cel care mă ataca la *Țimpul* era Miron X², cel cu *Cîntice țigănești*. Mă numea „domnișorul din India și Portugalia“.)

Dar adevăratele mulțumiri sînt pentru cele două fascicule din *Jurnal* pe care le-am citit și recitit cu nesaț în *R[evista] s[criitorilor] r[omâni]* IV și *Destin* 15. Ce se mai poate adăuga? Ești un mare scriitor! („Scriitor român“, ar fi spus Nae Ionescu — căci astfel îl prezenta pe Mihail Sebastian.)

De cînd nu ți-am mai scris, am ajuns „aproape celebru“ în USA și Anglia. *Time Magazine* a publicat un articol (cu fotografia!), iar la Londra, *Time Literary Supplement* — un articol pe o pagină întreagă. Amîndouă plecînd de la ultima mea carte tradusă în englezește [...] ³ discută întreaga operă. Nu știu dacă alt român a mai avut „cîntea“ paginii întregi din *Time Literary Supplement*. Poate Eugen⁴ (dar Eugen, după cum prea bine spui, o merita în orice caz — așa că nici măcar nu avea nevoie de ea...). După cum

vezi, sînt mai „uman“ decît mă descrii în *Jurnalul* din 1949. Și totuși, ca să fiu sincer, nu pot nici măcar spune că m-am bucurat. Dar vorba lui N. I. H[erescu]⁵: „să moară dușmanii de necaz“ (în acest caz, Lucian Goldman).

Ambele articole, împreună cu alte studii recente ale mele, precum și *Iarna bărbaților*⁶ și cartea lui Blaga ți le trimit într-un pachet, poștă aeriană, zilele acestea.

În altă ordine de idei: mîine, 9 martie, împlinesc cincizeci și nouă de ani. E curios, aproape nu-mi vine să cred. Mă simt parcă mai tînăr ca niciodată. Și mi-ar părea *foarte* rău să mor acum sau pe curînd — mai rău decît mi-ar fi părut acum zece sau cinci ani. Am impresia că de abia acum mă pregătesc să scriu opere *mari* (cel puțin în treburile mele, dar poate și în literatură).

Aprilie-mai, cum ți-am mai spus, vom fi „in residence“⁷ la Washington University, ca să pot termina cartea începută anul trecut la Princeton (simbolismul cosmic al locuinței, orașului, templului). De ce întîrzie atît *Ființa rom[ânească]*? Îmi poți înapoia capitolul ultim (încă nepublicabil)[?]

Vă îmbrățișează pe amîndoi. Cu vechea prietenie

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în volumul Virgil Ierunca *Trecut-au anii... Fragmente de Jurnal. Întîmplări și accente. Scrisori nepierdute*, Editura Humanitas, București, 2000, pp. 435–436.

¹ În *Lumea românească*, au apărut următoarele articole violente împotriva lui Mircea Eliade semnate de Anton Dumitriu: *Erudiție și șarlatanie* (23 iunie 1937), *Yoga* (10 iulie 1937), *Cosmologie și alchimie babiloniană* (15 ianuarie 1938), *Demascarea genialității dlui Mircea Eliade* (24 februarie și 4 martie 1938). Ultimul articol se încheie cu propoziția: „Cer solidarizarea cititorilor, a purtătorilor de condei, a profesorilor, împotriva acestui șarlatan cultural.“

² Miron Radu Paraschivescu (1911–1971), poet român.

³ Indescifrabil.

⁴ Eugène Ionesco (1912–1994), scriitor francez de origine română.

⁵ N. I. Herescu (1903–1961), poet și profesor de latină la Universitatea din București.

⁶ *Iarna bărbaților* de Ștefan Bănulescu.

⁷ Cu statut de rezident (*lb. engl.*).

III

Chicago, 13 iunie 1973

Dragă Virgil,

Eram gata să-ți scriu, neliniștit de tăcerea D-tale, cînd am primit scrisoarea din 5 iunie. Îți mulțumesc și te rog, încă o dată, să mă ierți pentru cărți. Am impresia că n-ai primit scrisoarea mea din 21 aprilie, în care, printre altele, îți vorbeam despre vizita, neașteptată și prelungită pînă acum cîteva zile, a fabulosului personaj Maitreyi. Mi-ar părea rău să știu că s-a pierdut scrisoarea. Era un „document“ prețios, mai ales pentru că revela imaginația și seninătatea lui Christinel.

L-am văzut aici pe Matei Călinescu, și-l voi revedea la anul, pentru că vrea să studieze cîtva timp în USA.

Despre *Ethos*, nu mai cred nimic. Aș fi fericit dacă va apărea într-o zi — *fără* scrisoarea mea, care nu mai are nici un rost. Evident, voi fi fericit să public ceva (*bun!*) în *Limite*.

Am auzit de interviul lui G[eorge] Uscătescu. Dar, cum am trecut și eu printr-o încercare similară, nu știu ce să cred: ești sigur că interviul a apărut cu știința și încuviințarea lui G[eorge] U[scătescu]? (cu care de altfel am întrerupt „relațiile epistolare“ din toamnă, fără motiv precis: poate din oboseală... Am, cum ți-am spus, fobia corespondenței).

Robert Gallimard e entuziasmat de *Mântuleasa*. Evident, pentru traducere m-am adresat întîi lui A[lain] Guillermou¹, dar, dacă e prea ocupat, mă gîndesc la A[lain] Paruit. Ce crezi?

Încolo, muncă și optimism (afară de *tot* ce e important: decadența USA, succesul dușmanilor noștri pe toate fronturile etc. etc.).

Sîntem amîndoi îngrijorați de sănătatea Monicăi. Ch[ristinel] își aduce aminte că și în dec[embrie] Monica era „gripată“. De ce nu încearcă un vaccin?

Vă îmbrățișez pe amîndoi cu prietenie.

Mircea Eliade

P.S. Am totuși o „noutate“: am fost ales membru corespondent al Academiei Austriece.

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, pp. 80–81.

¹ Alain Guillermou este traducătorul romanelor lui Eliade *Maitreyi*, *Noaptea de Sînziene* și *Pe strada Mîntuleasa*.

IV

Chicago, 14 feb[ruarie 1]982

Dragă Virgil,

Am citit *Pitești*.

Extraordinară.

Ai primit Biblia? Ți-am expediat-o prin avion, acum cîteva săptămîni. Sînt obosit, iar Christinel urmează un tratament radio-activ pentru eliminarea unei tumori maligne. Doctorii ne asigură 90% succes. Noi credem în Dumnezeu.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi cu dor.

Mircea și Christinel

P.S. Nu răspîndiți vestea, să nu audă Corina.

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 82.

CĂTRE VIRGIL IERUNCA ȘI MONICA LOVINESCU

I

25 mai 1978

Dragii noștri Monica și Virgil,

Se apropie plecarea: la 15 iunie la New York, la 21 iunie la Paris. Nu v-am scris tot anul (dar nici Virgil n-a abuzat de darul lui epistolar...). Sînt prea multe de spus să mă încumet a le scrie. Veștile — și mai bune, și mai așa și așa. În rezumat: 1) îmbătrî-

nesc (și-mi pare rău!); 2) încă nu s-a încheiat *Histoire II*, deși cartea e pe trei sferturi tipărită; 3) trebuie să pun la punct în cursul verii proiectul *Operele complete* (în limba germană) pentru Insel Verlag: editorul — pe care l-am cunoscut aici, acum două săptămîni — vrea să înceapă publicarea în 1979, cel puțin două volume compacte pe an; 4) în aprilie, s-a ținut la Notre Dame University un colocviu de trei zile despre M[ircea] E[liade] (cu titlul *Coincidentia oppositorum*) pentru că era discutat și scriitorul: au ținut „comunicări“ Matei Călinescu și Virgil Nemoianu, alături de câțiva americani: surpriza (la care am asistat și eu): s-a montat cam jumătate din *Coloana nesfîrșită*.

Dintre cele douăsprezece exemplare din *Cahiers de l'Herne* trimise în țară, numai lui Al[exandru] Rosetti i-a parvenit volumul. Nici măcar Corina nu l-a primit. Probabil că nu se iartă că Șeful a fost refuzat... (Știți povestea.)

I-am scris două scrisori lui Virgil Tănase (a doua, ca să-i spun cît de mult mi-au plăcut cele trei nuvele): fără răspuns. Mi-e teamă că nu i-au ajuns.

Pe curînd!

Vă îmbrățișează cu prietenie (și stimă!)

Mircea și Christinel Eliade

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 81.

II

20 ianuarie 1979

Dragă Monica, dragă Virgil,

La anul și la mulți ani! și toate celelalte — dar ce se întîmplă cu voi? Nu dați nici un semn de viață. Lizette¹ a primit de mult *Unde scurte* (și vă mulțumește prin mine...), dar noi încă nu! Sper că v-au parvenit totuși scrisoarea din 5 decembrie (cu „dosarul *Zalmoxis*“) și ilustratele din Yucatan și Guatemala. De cînd ne-am

întors (6 ian[uarie]), Chicago răsuflă anevoie, pe jumătate îngropat sub zăpadă.

Ați citit cumva *Secolul 20* consacrat, se pare, scriitorului M[ircea] E[liade]? Eu nu l-am primit; mi-au trimis probabil un exemplar, dar cu poșta maritimă (îmi va ajunge în trei-patru luni).

Am citit cu încântare primele trei capitole, traduse de [Constantin] Grigorescu. Îi expediez zilele acestea restul pînă în mai-iunie 1937, va ieși, sper, un volum de circa 350 [de] pagini (Gallimard). E vorba evident numai de primul volum din *Autobiografie*. Lucrez (pe apucate) la al doilea. (Primul — *n.n.*) ar putea apărea la toamnă sau la începutul lui 1980. Nici o veste de la începutul lui 1980. Nici o veste de la Marie-France².

Vă îmbrățișăm cu dor.

Mircea și Christinel

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6-7, iunie-iulie 2000, p. 82.

¹ Lizette este sora lui Christinel, soția lui Ionel Perlea și cumnata lui Mircea Eliade.

² Marie-France Ionesco, fiica lui Eugène Ionesco.

III

20 oct[ombrie] 1979

Dragii noștri,

Septembrie, la Paris, fără voi — n-a mai fost Parisul nostru... O singură bucurie: cu Ileana și Ioan Cușa¹ am descoperit — și am locuit două zile în cel mai frumos oraș din Germania: Rotenburg.

Am recitat cu melancolie (ai să înțelegi de ce D-ta, Virgil, singurul creator de dogmă tipografică editorială în istoria exilului...) *Jurnalul din Ethos II*. Cînd va apărea volumul [al] III[-lea], și deci urmarea *Jurnalului*? Cînd?

De data aceasta, reintegrarea în complexul Chicago a fost — de fapt, este încă — neașteptat de dificilă. Somnoros, fără chef de lucru, plictisit, *detașat* de tot ce-mi plăcea pînă mai ieri, alaltăieri: *toamna* în campus, veverițele, istoria religiilor, „opera“ (?? ! ?).

Este desigur un *semn* — dar cum să-l descifrez? Nu mă interesează decât o scurtă nuvelă, *Dayan*, dar nu îndrăznesc să mă apuc de scris. Mii de mărunțișuri în față, în dreapta, în stînga.

Barbu Brezianu² mi-a trimis acest articol al lui Nae Ionescu, foarte probabil *primul* său articol.

Încă n-am primit dactilografia traducerii lui Marie-France [Ionescu]. I-am încredințat restul *Jurnalului* lui [Constantin] Grigorescu.

Vă urez să nu cunoașteți această stare de *acedia*³ în care mă aflu și vă îmbrățișez.

Mircea Eliade

P.S. A daug un cec de 500 [de] dolari pentru Paul Goma. Mă bizui pe voi ca să-l convingeți să-l primească (secret: P[aul] G[oma] i se plîngea lui Ioan C. că e amenințat să moară de foame...).

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 81.

¹ Prietenul și editorul lui Mircea Eliade.

² Barbu Brezianu (n. 1909), poet și critic de artă, prieten cu Mircea Eliade.

³ Dezgust, descurajare (lat. *acedia* „dispoziție sumbră, neliniște, tristețe“ < gr. ἀκήδεια „indiferență“) (n. ed.).

IV

15 ian[uarie] 1980

Dragii noștri Virgil și Monica,

În orice caz și orice s-o întîmpla, vă urăm an nou fericit — și tot ce se mai poate dori!

Am fost amîndoi loviți, întristați, deprimați de moartea lui [Lucian] Bădescu. Nu-mi iert că nu m-am dus să-l văd astă-vară... Rămînem din ce în ce mai puțini și, pînă la *adevărata* reîntîlnire, poate mai trece timp...

Plictiselile toamnei (infernale) au trecut; ulcerul de la duoden și „anemia“ par vindecate. Mai rămîn o cataractă (pe care o voi opera, la vară, în Germania prin o nouă metodă „ultrasonică“) și

artrita (vedeți ce „frumos“ scriu...). Din fericire, am petrecut sărbătorile în Florida cu Lizette. Era atît de „improbabil“ de paradiziac (vară, senin, fluturi, flori, șopîrle), încît n-am putut rezista și am reluat *novella* începută în noiembrie: *Dayan* (ca toate titlurile mele, titlu provizoriu). Am terminat-o alaltăieri, în plină iarnă chicagoană, și Christinel o dactilografiază de zor. Vreo optzeci [de] pag[ini] dact[ilografiate]. Vă trimit curînd un exemplar...

Sper că [Alain] Paruit a terminat traducerea celor patru nuvele. Îi voi scrie și lui. Mai ales că Gallimard vrea să publice celelalte două *novella*: *Le Centenaire* și *Nouăsprezece trandafiri*.

În afară de un telefon și o felicitare, nimic de la Cușa. Îi voi scrie la noapte după seminar (7–10). Marie-France nu mi-a trimis încă traducerea primului capitol din IL.

Vă îmbrățișează cu mult dor

Mircea și Christinel

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 82.

CĂTRE ILEANA, PRINCIPESĂ A ROMÂNIEI*

1 iunie 1958

Domniță,

Nu știu cum să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care vă scriu. Am citit de mult manuscrisul cărții despre îngerii, dar am fost, și sînt încă, atît de risipit datorită nenumăratelor lucruri care trebuiesc făcute la sfîrșit de an universitar — încît nu găsesc curajul (sau, poate, liniștea) de a mă așeza la masă și începe scrisoarea pe care o încep acum.

Am citit cu cel mai viu interes cele douăzeci de capitole. Unele dintre ele mi se par excelente (de ex[emplu], *ch[apter]* I, *part* I, *ch[apter]s* IV, X, XV, *part* II).

Aproape în fiecare capitol am găsit observații interesante, vi-ziuni proaspete, prezentări noi. Totuși, așa cum mi-ați mărturisit cînd ne-am întîlnit la Chicago, părții a doua îi lipsește ceva: poate

unitatea. Cred că împărțirea în optsprezece capitolașe nu e cea mai fericită. Uneori, materialul documentar propriu-zis nu e suficient ca să alcătuiască un capitol. De aceea, capitolele devin capitolașe. Cititorul poate avea impresia că e frustrat, că nu i-ați dat destul.

În multe locuri, vă lăsați furată de frumusețea textului biblic și-l reproduceți aproape *in extenso*. Deși, dintr-un anumit punct de vedere, aveți dreptate (cine s-ar încumeta să se întreacă cu *Scriptura*?), totuși psihologic e o greșeală. Un citat prețuiește (în conștiința cititorului) în măsura în care e scurt, dens, strălucitor. O pagină întregă citată anulează această „magie“. Lungi citate din *Biblie* sînt utile — și acceptabile — într-o țară catolică sau ortodoxă, unde *Scriptura* e aproape necunoscută. În țările protestante, citatele trebuiesc reduse la minimum — vorbesc de lungime. Numărul lor poate fi foarte mare, dar cu condiția ca ele să fie scurte (uneori, cîteva cuvinte) și legate prin observații sau considerații personale.

Cred că ar fi mai nimerit dacă ați reduce cele optsprezece capitolașe la șase sau șapte capitole. Atunci, ați putea grupa mai multe episoade într-un singur capitol, de douăsprezece-cincisprezece pagini. Titlurile capitolașelor ar deveni subtitluri sau titluri de paragrafe. Iar pentru titlurile capitolelor, ați căuta altceva decît numele personajelor care au întîlnit îngerii. Asta ar da unitate părții a doua. Cititorul n-ar mai avea impresia că-i prezentați „dosarul“ fiecărui personaj. Bunăoară, *ch[apter]s X–XIV* ar putea avea un titlu cam așa: „Profeții“, sau „Cînd profeții întîlnesc pe îngerii“ etc. În orice caz, mi se pare esențial să renunțați la capitolașe de două-trei pagini. O asemenea prezentare tipografică lasă impresia de diletantism ori „jurnalism“ — ceea ce nu este deloc cazul Alteței voastre.

Aș mai avea de făcut o observație. Cred că nu e util să rezumați „istoria îngerilor“ episod cu episod, fără să arătați în ce sens cutare sau cutare episod din *Vechiul Testament* a fost interpretat de Sfinții Părinți sau de teologii și misticii Evului Mediu. Cu alte cuvinte, fiți mai liberă cu materialul pe care-l tratați. Nu lăsați impresia că „rezumați“ cronologic angelologia *Vechiului Testament*. Cartea ar cîștiga dacă ați grupa observațiile personale de la sfîrșitul capitolașelor într-un text mai lung și mai consistent.

În ceea ce privește referințele la literatura patristică și medievală, nu e nevoie să întreprindeți studii speciale pentru a le aduna. Asemenea referințe și (copioase) citate se găsesc deja adunate în diferite enciclopedii și lexic[oa]ne pe care trebuie neapărat să le consultați, în special *Dictionnaire de Spiritualité*, dar și alte enciclopedii teologice. Aceasta v-ar îngăduit să evitați monotonia unui singur plan de referință (*Vechiul Test[ament]*). Evident, ați avea dreptul să ignorați toate aceste studii și monografiile speciale, dacă ați scrie o carte despre îngerii exclusiv din perspectiva unei experiențe personale (așa cum ați făcut-o în *Meditațiile asupra Crezului*). Dar, așa cum v-ați angajat — prezentînd toate episoadele din *V[echiul] T[estament]*, și destul de laborios — sînteți obligată să țineți seama și de alte materiale. Nu uitați că angelologia pasionează de cîțva timp și pe teologii catolici (J[ean] Daniélou — în *Dict[ionnaire] de Spiritualité* —, Erik Peterson, într-o carte strălucitoare despre îngerii), și pe teologi sau gînditori protestanți (Henri Corbin, care se ocupă mai ales de angelologie gnostică și ismaeliană).

Știu — pentru că mi-ați spus-o — că nu voți să scrieți o carte savantă, ci una care să fie accesibilă oricui. Acesta va fi, de altfel, unul dintre marile merite ale cărții. Dar ceea ce vreau să sugerez nu e să scri[e]ți ca un teolog sau istoric — ci să luați cunoștință de unele dintre lucrările importante, pentru a ști în ce sens se orientează astăzi gîndirea religioasă și, mai ales, pentru a presăra textul cu aluzii la probleme, oameni și cărți post-veterotestamentare.

Cred că, după ce treceți de „hopul“ *Vechiului Testament*, lucrarea va merge mai repede. Materialul e atît de considerabil, încît, foarte probabil, veți alege numai „stelele și luceferii“. Aștept cu mare interes capitolul despre Pseudo-Areopagitul. Va fi foarte greu — dar și pasionant!

...Și acum, să pun punct acestei lungi și dezlînate scrisori! Nu știu dacă am fost destul de clar. Țin doar să vă repet că am citit cu mare interes manuscrisul — și tocmai pentru aceea l-aș vrea și mai strălucit. Nu e vorba de modificări radicale, ci mai degrabă „tipografice“ (gruparea capitolelor etc.). Astfel conturată, partea [a] II-a își va găsi unitatea.

Christinel și cu mine ne-am bucura peste măsură să vă putem vedea la Chicago. Amîndoi transmitem Doctorului prietenești salutări. Și vă rugăm să credeți, Domniță, în sinceritatea afecțiunii noastre.

Cu cele mai calde omagii al Alteței voastre,

Mircea Eliade

P.S. Înapoiez manuscrisul zilele acestea.

Publicată de Barbu Brezianu în *Aldine*, supliment al ziarului *România liberă*, an VII, nr. 334, 21 septembrie 2002, p. 4.

* Ileana, Principesă a României (1909–1991), cu numele monahal Maica Alexandra, este fiica Regelui Ferdinand și a Reginei Maria.

În 1954, Princesa Ileana a publicat volumul *Meditații asupra Crezului de la Niceea*, iar mai târziu *Sfinții îngeri*. Înainte de a tipări această carte, autoarea îi trimite manuscrisul lui Mircea Eliade, rugîndu-l să-și spună părerea.

CĂTRE MIHAIL ILOVICI*

27 mai 1933

Iubite Domnule Ilovici,

Cu tot regretul, trebuie să mărturisesc că nu pot și nu vreau să dau nimic pentru *Bobi*. M-am plictisit de scris într-un hal în care D-ta anevoie ți-ai putea face idee. Mi-e scîrbă și de idei, și de condei.

Cred că ești destul de inteligent ca să înțelegi această stare de suflet a mea, care, sper, va fi cît mai lungă. Mă vei scuza față de prietenii de la *Răboj*. Te rog nu insista. Nu se poate.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în *Bobi*, an II (1933), nr. 9–10, iunie–iulie, p. 6, cu următoarea notă a redacției:

Scrisoarea e datată 27 mai (sîmbătă), cînd, însoțit de amicii C. Federeanu și I. Nistoreanu, am discutat cu d. M. E. aproape un ceas, rugîndu-ne să rezervăm o coloană pentru articolul pe care trebuia să-l luăm joi, 1 iunie.

Înțeleg perfect scîrba dlui M. E. de scris. Dar nu înțeleg cum am putut fi atît de prost, încît să nu bag de seamă că ea se manifestă cînd este vorba de

reviste tinerești ca *Bobi* și *Răboj*, care apar din suspendarea mesei pe câte o jumătate de zi a colaboratorilor. Rog pe d. M. E. să-mi ierte prostia sinceră.

M. I.

* Mihail Ilovici (n. 1910), profesor și publicist, autor a două ample eseuri: *Negativismul tinerei generații* (1934) și *Considerații asupra actului de cultură* (1936). A publicat cartea *Tinerețea lui Camil Petrescu* (1971).

CĂTRE TEODOR IONESCU*

[Antet tipărit]

History of Religions

18 ian[uarie] 1968

Dragă Domnule Ionescu,

Mulțumiri pentru scrisori și pentru superbe reproduceri și frumosul album Brukenthal. Am fost la Sibiu numai de două ori, prin 1933 și 1938, dar nu m-am învrednicit să vizitez Muzeul Brukenthal. Privind și meditănd, mă consolez cum pot, spunându-mi că nu este niciodată prea târziu și, cum m-am hotărât să-mi prelungească viața, nu pierd speranța să revăd într-o zi Sibiul (orașul lui Cioran) și să văd Muzeul.

Cu cele mai deosebite sentimente, al D-tale

Mircea Eliade

Publicată de Ion I. Drăgoescu în *Adevărul literar și artistic*, an IV, nr. 171, 20 iunie 1993, p. 6.

* Teodor Ionescu (1915–1998), absolvent al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București (student al lui Nae Ionescu), specializat ulterior în muzeografie, a fost șeful pinacotecii Muzeului Brukenthal din Sibiu. Strălucit expert, a desfășurat o minuțioasă și rodnică activitate de cercetare, soldată cu revizuirea paternității unora dintre tablourile aflate în muzeu. Implicat pe nedrept în faimosul furt de tablouri din pinacotecă (1969), a fost închis vreme de cinci ani. Este autorul unor valoroase articole publicate în reviste de specialitate.

În arhiva Mircea Handoca, se află cîteva scrisori ale lui Teodor Ionescu adresate lui Mircea Eliade. În cea scrisă din Sibiu la 8 decembrie 1967, se afirmă printre altele:

„Îmi permit să vă trimit un exemplar din albumul Brukenthalului pe care (abia, abia) l-am găsit la București, ediția I fiind epuizată de acum doi ani. Lucrez la ediția a II-a, poate anul viitor s-o predau editurii, va fi mult îmbunătățită.

Cu «mapa» pe care sper că ați primit-o și [cu] publicația de față, vă puteți face o idee aproape exactă de[spre] tablourile mai valoroase din muzeu. Sînt curios, l-ați vizitat vreodată?“

CĂTRE ELENA IORDACHE-STREINU

8 februarie 1974

Mult stimată Doamnă Streinu,

Vă mulțumesc foarte sincer pentru cărțile pe care ați avut bunăvoința să mi le dăruieți. (Au avut nevoie de multe luni ca să treacă Atlanticul — dar, pînă la urmă, tot au ajuns.) Vă mulțumesc, de asemenea, pentru dedicația scrisă pe pagina de gardă a romanului D-voastră *Păuna*. Spre rușinea mea, ignoram existența acestei cărți. Îmi făgăduiesc cîteva nopți din iarna aceasta, cîtă a mai rămas, închinată exclusiv oamenilor și întîmplărilor din Valea Motrului...

O bună parte dintre textele lui Vladimir Streinu le cunoșteam — dar ce bucurie, le pot avea acum la îndemînă în biblioteca de aici. (La Paris, am două volume, dăruite de prieteni.) Plecarea lui Vladimir dintre noi, neașteptată și absurdă, mi-a amintit că nu mai sînt tînăr, că deci nu mai pot spera într-o prelungire indefinită a zilelor și bucuriilor... Eram atît de sigur că ne vom reîntîlni curînd, la Paris sau în USA (unde auzisem că fusese invitat).

Aș vrea să vă pot oferi și eu cîteva dintre cărțile mele ultime, cele românești, bineînțeles. Dar de cîtva timp tot ce trimit în țară nu ajunge „la destinație“. Voi încerca să vă trimit ceva din Paris, la începutul verii.

Mulțumindu-vă încă o dată, vă rog să credeți în sentimentele mele cele mai sincere.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Cornelia Ștefănescu în *România literară*, an XXXV, 22–28 mai 2002, nr. 20, p. 17.

CĂTRE NICOLAE IORGA*

I

[vara] 1923

Mult stimată domnule Iorga,

M-am gândit mult înainte de a începe să vă scriu aste rânduri și mă gândesc și acum, când vi le scriu.

Uite, întrebarea aceasta îmi strânge nețărmit inima: am eu sau nu dreptul, un ținc de șaisprezece ani, să vă răpesc acele clipe prețioase, acel timp scump nouă, tuturor românilor, cu scrisoarea mea nesăbuită, în care nu e vorba decît de un interes indirect, mai mult sau mai puțin personal?

Știam că marele Hasdeu lua în seamă și răspundea scrisorilor chestionare pe care le primea și mai știam că oamenii nobili găsesc întotdeauna cîteva clipe mai mult ca să le risipească pentru nevoia altora. Și, astfel îndrituit de fapte, dar îngrijorat de vremurile în care trăim, vin în fața mesei Dumneavoastră de lucru — de pe care au pornit acele nesfîrșite serii de volume menite să stîrnească uri, nădejdi, înfrigurare de muncă — cu o sfioasă rugămintă, cu atît mai sfioasă cu cît n-am avut nici o dovadă care să mă hotărască că cele ce le voi cere eu acum nu sînt de mult primite și rînduite de nemărginita Dumneavoastră bunătate.

V-am îndrăgit, domnule Iorga, de cum respectul amestecat cu spaimă pe care-l căpătase, datorită prejudecăților și necunoașterii celor mulți, întreaga noastră generație școlară s-a prăvăluit, făcînd loc unei tăcute admirații și vii dorințe de a vă imita, toate acestea născute din deplina cunoaștere a aceluia Iorga, bun român, desă-

vîrșit cărturar și neprețuit erou al voinței, cunoaștere pe care o au puțini foarte zăpăciți din generația mea. Dumneavoastră trebuie să o știți mai bine ca mine, sînteți întotdeauna înțeles numai pe jumătate. Vă cunosc toți, din polemici, din reviste, din ziare, rar din cărți, dar vă cunosc numai din nume și vă judecă după cronicile cotidiene, unde sînteți tămîiat ca mare savant și istoric și unde se fac rezerve asupra unor anumite puncte de vedere politice.

Imitația e un puternic fenomen social, a spus-o și Tarde, o mai spun și eu; le-au intrat tuturor în cap că ați făcut rău de v-ați amestecat în politică, că scrieți într-adevăr enorm de mult, dar încîlcit și ilizibil și că trebuia să rămîneți la meseria Dumneavoastră de om al cărților, unde, orice s-ar spune, erați ceva. Niciodată nu v-au citit o carte de istorie ca să-și dea seama pe cine laudă, niciodată nu v-au citit un articol literar ca să vadă stilul acela „insuportabil“, cum aud pe mulți franțuziți, și iarăși niciodată nu v-au ascultat încă cinci minute vorbind despre politică. Așa au auzit, așa au citit, așa le-a rămas în cap măreța D-voastră personalitate. Vorbesc aici despre așa-zisa „mulțime“, unde deseori se rătăcesc profesori cu siluete de cocostîrci uscați, intelectuali miopi și bîlbîiți, cuconițe erudite și cu pretenții „à la Rambouillet“¹.

V-am citit și am înlăturat o prejudecată, v-am auzit și am înlăturat o prejudecată, v-am auzit și am înlăturat-o pe a doua, am cugetat și v-am înțeles. Și atunci s-a făcut lumină în cugetul meu și m-am așezat la lucru.

[Scrisoare neterminată, cu adnotarea făcută de Mircea Eliade: „Voiam să-i cer voie în biblioteca lui; netrimisă — vara 1923“]

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București.

* N. Iorga (1871–1940) a fost idolul adolescenței și tinereții lui Mircea Eliade. Preocupările enciclopedice și uriașa lui putere de muncă l-au fascinat. Ori de cîte ori se simțea obosit și deprimat, ridica privirea spre cele cîteva zeci de volume ale strălucitului erudit, pe care reușise să le strîngă în rafturile bibliotecii sale din mansarda casei de pe Strada Melodiei. Forțele îi reveneau ca prin farmec și „apa vie“ a scrierilor lui Iorga îi dădea puteri nebănuite.

¹ (Hôtel de) Rambouillet, vastă locuință a marchizei de Rambouillet (1588–1665), construită la Paris după propriile ei planuri, unde invita societatea aleasă a vremii, model de prețiozitate.

II

3 Royd Lane, Calcutta

4 iulie 1931

Venerate D[omnu]le Profesor,

Numele profesorului Bogdanov, al cărui *curriculum vitae* vi-l alătur, e singura scuză a acestei scrisori. Prof[esorul] Bogdanov e un orientalist bine cunoscut în India, are o lungă experiență profesorală — șase ani la Universitatea din St. Petersburg și trei ani la Santiniketan — și a colaborat la *Encyclopedia of Islam*, Cama Oriental Institut (Bombay), *Islamic Culture*, *Journal of London Oriental School*, *Epigraphie Indo-Moslemica*, *Journal of Asiatic Society of Bengal* etc., iar numele său e notat în *Internationales Taschenbuch für Orientalisten* (Rudolf Haupt in Leipzig) încă din 1910. D-sa m-a rugat să vă scriu, întrebându-vă dacă s-ar putea înființa o conferință de limba arabă și persană la vreuna dintre facultățile noastre de litere sau teologie. În caz că lucrul acesta ar fi posibil, prof[esorul] Bogdanov va fi bucuros să trimită un memoriu complet de titluri și lucrări, precum și publicațiile sale în limbile europene. În afară de persană și arabă, prof[esorul] Bogdanov cunoaște limb[ile] turcă, tătară și pahlavi și va fi bucuros să lucreze la organizarea studiilor orientale în România. Condițiile sale sînt extrem de modeste. Cursul ar putea fi predat în limba franceză, germană sau engleză, pentru trei sau patru ani, pînă cînd unul dintre studenții săi români l-ar putea înlocui.

N-aș fi îndrăznit a vă adresa această scrisoare dacă n-aș fi cunoscut via D-voastră dorința de a inaugura studiile orientale în învățămîntul nostru universitar și dacă nu mi-aș fi amintit finalul unuia dintre memoriile D-voastră academice: „Dar cînd vom avea oare orientaliștii noștri?” În același timp, numele profesorului Bogdanov e prea ilustru ca să nu fiu ispitit să-l unesc, sperînd, de începuturile studiilor noastre persane și arabe.

V-aș rămîne sincer îndatorat, venerate D[omnu]le Profesor, dacă ați răspunde propunerii profesorului Bogdanov. Nădăjduind că-mi veți ierta cutezarea, cu adînc respect rămîn al D-voastră.

Mircea Eliade
doctorand, Universitatea din Calcutta

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Corespondența Nicolae Iorga, vol. 375, f. 226–227

CĂTRE DR. ȘTEFAN ISSĂRESCU*

5551, Kimbark Avenue
Chicago, 37, Illinois
1 februarie 1958

Dragă Doctore,

Multe mulțumiri pentru scrisoare. Chiar aseară am scris Domniței, cerîndu-i scuze că-i mulțumesc atît de tîrziu pentru admirabilele *Meditații*. Te rog și pe mata să mă scuzi pe lîngă Domniță. Ca doctor, înțelegi în ce hal de oboseală se ridică un om după o gripă americano-asiatică, sau cum i-o fi spunînd...

Sîntem amîndoi nemîngîiați că Domnița va fi în Chicago și nu va locui la noi. Dar, cum i-am scris și Domniței, nu îndrăznesc s-o poftim într-o casă cu trei odăițe și fără uși între ele...

Ne bucurăm totuși că vom fi împreună toată ziua de 17 martie. Voi telefona imediat Rev. Kennedy în dimineața aceea.

Am terminat de citit *Meditațiile* acum cîteva zile. Cum Ghiță Ionescu m-a rugat să scriu ceva pentru Roumania, am să fac o recenzie și am să i-o trimit, chiar la începutul săptămîinii viitoare.

Christinel îți trimite salutări și se bucură că ne vom reîntîlni, de Paști, la New York.

Îți strînge mîna cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Barbu Brezianu în *Aldine*, supliment al ziarului *România liberă*, an VII, nr. 334, 21 septembrie 2002, p. 4.

* Dr. Ștefan Issărescu (n. 1906), stabilit în America, autor de articole de specialitate în domeniul medicinei. A deținut posturi de conducere în diferite organizații americane care se ocupă de problemele românești.

CĂTRE CEZAR IVĂNESCU*

I

21 mai 1980

Stimată Doamnă [Maria Ivănescu]
și dragă Cezar Ivănescu,

Mulțumiri pentru admirabila traducere a volumului *Zalmoxis* și pentru poemele trimise. Din păcate, n-am citit decît cîteva pagini — și nu voi mai putea citi, pentru că sînt în preajma operației de cataractă, la amîndoi ochii.

Cu cele mai sincere urări de sănătate,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise și mistere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Editura Științifică, București, 1991.

* Cezar Ivănescu (n. 1941) poet și eseist contemporan. A tradus în limba română volumele *De la Zalmoxis la Gengis Khan, Mitul eternei reîntoarceri, Mituri, vise și mistere* ale lui Mircea Eliade.

II

26 noiembrie 1984

Dragă Cezar Ivănescu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 5 noiembrie și iartă-mi, te rog, grafia: artrita reumatoidă de care sufăr se agravează (în ciuda injecțiilor cu aur coloidal) și scriu cu o imensă greutate.

Îți mulțumesc pentru proiectul *Operei*. Evident, voi cere editorilor parizieni să-ți trimită cărțile. Dar nu cred că proiectul se va realiza (cel puțin în timpul vieții mele). Sorin Alexandrescu i-a înmînat planul editurii (*Opere complete*) dlui Martin deja de acum vreo zece ani. În plus, C[onstantin] Noica și Mircea Handoca pregătesc și ei o „ediție cronologică“, au depus deja un m[anuscri]s

de circa 2 000 de pagini (scrierile mele din adolescență și primă tinerețe, multe inedite)¹.

Știu că *Histoire II* e tradusă de vreo doi ani, dar nu apare. *Traité* ar merita să fie publicat, dar manuscrisul românesc (original) se găsește la Paris, unde nu mă voi întoarce decît în mai–iunie.

Poate ar avea mai multe șanse eseurile de la Gallimard (*Le Mythe de l'éternel retour, Images et symboles, Mythes, rêves et mystères, Méphistophélès et l'androgyné, Occultisme, sorcellerie* etc.) Majoritatea prozelor literare (cu excepția *Dayan, Nouăsprezece trandafiri* etc.) au fost editate de E[ugen] Simion. Lipsesc, evident, cele mai importante (*Întoarcerea [din rai], Huliganii, Noaptea de Sînziene*) și eseurile... Dar să sperăm!

Cu mulțumiri și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise și mistere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Editura Științifică, București, 1991.

¹ Acest manuscris, deus în 1982 la Editura Minerva, s-a plimbat pe la Editura Cartea Românească și Editura Enciclopedică. Primele trei volume din *Scrierile de tinerețe* au apărut la Editura Humanitas în 1996, 1998 și 2003.

CĂTRE IONEL JIANU*

I

[Antet tipărit]

History of Religions

31 octombrie 1961

Dragă Nelly,

Iartă-mă, te rog, că-ți trimit atît de tîrziu rîndurile de „introducere“ pentru Vladimir Weidle! Nu-ți poți închipui ce viață „agitată și imbecilă“ (cum spune un tînăr poet american) am dus de la sosirea noastră aici, la 15 octombrie. Un milion de lucruri urgente (și inutile) de făcut și cursurile de ținut.

Noroc că mai există veverițele, care-mi mîngîie exilul.

Inutil să-ți spun cât sînt de fericit că te-am regăsit. Am sentimentul că mi-am „regăsit tinerețea, că am reintegrat timpul bucureștean“, pe care eram ispitit să-l consider pentru totdeauna pierdut... Am citit cu nespusă încîntare ce-ai scris despre Ciucurencu. Sper să pot citi curînd de tot și alte lucruri.

Am atîtea lucruri de spus, încît nu știu cu ce să încep mai întîi. Vom sta de vorbă, pe îndelete, la Paris. Îți urez mult noroc în ce vei întreprinde.

Pe tine și pe Marga vă îmbrățișez cu vechea prietenie. Christinel adaugă afectuoase salutări, așteptînd să ne reîntîlnim și să reluăm discuția întreruptă în noaptea de 10 octombrie.

Al vostru

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Ionel Jianu (1905–1993), critic de artă și memorialist, autor al următoarelor cărți: *Theodor Pallady* (1944), *N. Tonitza* (1945), *G. Petrașcu* (1945), *Luchian* (1947), *Theodor Aman* (1953), *N. Grigorescu* (1957), *Iser* (1958), *Brâncuși* (1963), *Zadkine* (1964), *Bourdelle* (1965), *Rodin* (1967), *Lardera* (1967), *Témoignage sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu și Mircea Eliade, 1965), *Henry Moore* (1968), *5000 ans d'architecture* (1970), *La sculpture moderne en France depuis 1950* (1982), *Les artistes roumains en Occident* (1986).

Afinitățile elective dintre Mircea Eliade și Ionel Jianu sînt bine cunoscute cititorilor *Memoriilor* și *Jurnalului*. Legătura dintre cei doi s-a cimentat în anii petrecuți de Eliade în India (1929–1931). Cel rămas în țară se îngrijește de tipărirea romanelor celui aflat departe: *Isabel și apele diavolului*, *Lumina ce se stinge*. Scrisorile din această perioadă, de o deosebită bogăția informațională, oferă date concrete în această privință.

Ionel Jianu a părăsit țara în 1961 și s-a stabilit la Paris, unde a condus o editură de artă.

II

Chicago
6 martie 1962

Dragă Nelly,

Nici nu mai îndrăznesc să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care-ți scriu... La cîteva zile de la scrisoarea mea de la Crăciun, am primit plicul cu textul tău despre Brâncuși. L-am citit ime-

diat, i l-am dat și lui Christinel să-l citească, am vorbit de el, dar am lăsat să treacă două luni pînă ce m-a învrednicit Dumnezeu să-ți scriu. A fost o iarnă grea, lungă și tristă. Am fost amîndoi neconținut hărțuiți de plictiseli. Ca de obicei, visam un „timp perfect“ ca să stăm de vorbă cu tine, despre tine și despre Brâncuși. Și așa a trecut timpul „imperfect“, dar a trecut.

Foarte sincer, *Le Mystère B[rancusi]* mi-a plăcut foarte mult. Reacția ta împotriva interpretărilor exotice (zen etc.) e perfectă. (Cineva îmi spunea odată la New York că B[râncuși] nu poate fi înțeles decît prin... psihanaliză și Yoga.) Pe bună dreptate amintești de țărănismul lui B[râncuși] și insiști asupra dimensiunii cosmice a vieții religioase țărănești din sud-estul Europei. Textele pe care le citezi (scrisori? interviuri? articole?) sînt pur și simplu pasionante. Poate că la pagina 5 critica pe care o faci „vieții moderne“ e cam sumară. În fond, omul modern nu poate fi *autentic* decît în măsura în care rămîne „modern“. Altminteri, riscă să se sterilizeze într-un „exotism spiritual“ (dar, evident, asta e cu totul altă problemă). Ceea ce spui despre „meșteșugul“ lui B[râncuși] și originile lui țărănești este iarăși foarte important. Cred că nimeni n-a atras pînă acum atenția asupra acestei „iubiri a materiei“, a obiectelor naturale. Iarăși e importantă analiza motivului paserii și al zborului. (Atît de importantă, încît ai putea insista mai mult.) Dacă „zborul“ l-a preocupat toată viața pe B[râncuși], nu e, cred, în sensul în care Leonardo a fost obsedat de această problemă — ci în sensul folcloric, mitologic. „*Das magische Flucht*“ este cea mai arhaică temă folclorică de care dispunem și se întîlnește la absolut toate popoarele. Probă că e preistorică.

Unde cred însă că n-ai stăruit destul e asupra asemănărilor cu plastica preistorică (Venus de Lespuge). Am impresia că ai atins aici un filon extraordinar, pe care nu l-ai exploatat destul. Ai demonstrat: a) arhaismul civilizației țărănești; b) solidaritatea lui B[râncuși] cu spiritualitatea țărănească; c) asemănarea cu arta preistorică. Dar ai putea dezvolta acest ultim punct, arătînd, bunăoară, că B[râncuși] se comportă față de materie ca un om din „vîrsta de piatră“, pentru care substanța prin excelență era piatra, singura expresie posibilă a ceea ce numim astăzi *real*, *antic* etc. Cred că această observație a ta merită să fie reluată. Arhaismul

lui B[râncuși] și al civilizației țărănești de unde vine el își are rădăcinile în universul spiritual al preistoriei. Așa explici și pasiunea lui pentru anumite teme folclorice (coloana — „stîlpul cerului“, *axis mundi*; paserea măiastră, simbolul specific culturilor de vânători preistorici, deci preagricoli), deci: nimic de-a face cu lumea mediteraneeană și „comportamentul“ lui față de materie, în primul rînd față de pietre. (Se pare că le iubea, le mîngîia, vorbea cu ele.)

Relectura acestui prim capitol mi-a deșteptat o seamă de nostalgii.¹ Aștept cu nerăbdare restul manuscrisului. Și îți făgăduiesc să nu mai las să treacă două luni pînă ce-ți voi împărtăși impresiile.

La 15 martie, îmi închei cursul și cîștig astfel „jumătate din timp“.

Christinel mă roagă să vă amintesc de ea și să vă îmbrățișez. Și tot așa vă îmbrățișez și eu cu vechea prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Este vorba de manuscrisul monografiei lui Ionel Jianu consacrată lui Brâncuși, ce urma să apară în 1963.

III

Chicago
6 iunie 1962

Dragă Ionel,

Iartă-mă că nu ți-am răspuns încă la scrisoarea din 8 aprilie. Voiam să-ți trimit fotografiile Brâncuși. A fost la mijloc o confuzie și de-abia azi am primit aceste notițe preliminare. După cum vezi, muzeul posedă patru sculpturi, și nu două. Fotografiile sînt în pregătire și le vei primi direct, împreună cu celelalte date necesare, în cursul lunii sau la începutul lui iulie.

Le-am lăsat adresa ta — deci fii fără grijă.

Noi ne luăm zborul săptămîna viitoare, dar, înainte de Paris, vom sta o săptămîină la Royaumont (faimosul campus despre...

vise). Ne instalăm la Paris pe la 22 iunie și rămînem o lună (și cincisprezece zile în octombrie).

Pe curînd deci! Vă îmbrățișăm pe amîndoi,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

IV

[Antet tipărit]

History of Religions

10 martie 1963

Dragă Marga și Ionel,

Vă mulțumesc din suflet pentru calda voastră scrisoare. Sînt nemîngîiat că n-am putut-o revedea pe Mamy¹ înainte de a se fi despărțit de noi. Aș fi vrut să fi fost la Paris, alături de Christinel, Lizette și Sibylle, alături de Oani², în acele zile tragice și grele. Christinel mi-a spus cît de buni ați fost cu ea, cît de aproape v-a simțit și vă sînt recunoscător.

Mă bucur, Ionel, că-ți va apărea în curînd cartea. Să dea Dumnezeu să fie într-un ceas bun! Am multe să-ți spun. Îți voi mai scrie.

Vă îmbrățișez, prieteni dragi, și, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe curînd.

Al vostru,

Mircea

Vă îmbrățișez pe amîndoi din toată inima și vă mulțumesc încă o dată pentru căldura ce mi-ați arătat.

Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Mamy (= Maria Șendrea) este mama lui Christinel, Lizette și Sibylle. A murit în 1963.

² Oani (= Jean Perlea) e fiul lui Ionel Perlea.

V

[Antet tipărit]

History of Religions

21 aprilie 1963

Dragă Ionel,

Multe mulțumiri pentru scrisoare. Sînt exasperat de bețele care ți se pun în roate, dar nu mă îndoiesc că pînă la urmă vei răzbate. Ai dreptate *să nu te lași!* Cartea ta despre Brâncuși este o operă importantă — iar pentru tine esențială carierei tale „occidentale“.

S-ar putea ca totuși să nu fie manevre oculte, ci doar cunoscutele șovăiri și contraziceri ale editorilor. În orice caz, contează pe sprijinul meu total. Plec poimîine pentru două săptămîni la New York, Harvard, Washington, Rhode Island etc. — o serie de conferințe etc. Voi încerca să-ți comunic din New York măcar o parte din numărul „personajelor importante“ căroră e bine să le prezinți cartea. Evident că voi scrie cu cea mai mare plăcere un articol într-o revistă americană. Îi voi consulta pe cunoscuții mei „specialiști“ ca să-mi spună la ce revistă să trimit articolul-recenzie. În privința bibliotecilor universitare, te rog telefonează din partea mea (îi scriu chiar azi cîteva rînduri, așa că e prevenită) d[oam]nei Anne Hunwald, la UNESCO; poate ai cunoscut-o deja, e o foarte bună prietenă a noastră (de origine maghiară, din Cluj), suflet admirabil, scriitoare, „cultă“ etc. Du-te s-o vezi; cere-i să te prezinte Biroului UNESCO unde se află (spre consultare, nu e secret) fișierele cu toate universitățile și instituțiile de artă din USA. De asemenea, tot acolo caută adresele tuturor publicațiilor de artă și istoria artelor.

Copiezi adresele tuturor Departments of Arts ale universităților și ale muzeelor și expediază-le în plic anunțul pe care fără îndoială că l-ai pregătit (cu toate indicațiile necesare: numărul de pagini, de planșe, catalogul național și prețul). După experiența mea, te pot asigura că toate universitățile și muzeele vor comanda automat cartea — căci așa se face în USA.

Deocamdată, nu-ți pot da nici o informație asupra publicării de recenzii, dar mă voi interesa la „specialiști“ și te voi ține la curent.

Iartă-mă că-ți scriu la repezeală — dar e important să o cunoști pe Anne H[unwald] și să știi că sînt alături de tine.

Vom fi la Paris prin 10–15 iulie.

Omagii Margăi și amicitie lui Ionuț.

Te îmbrățișează frățește

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

VI

[Antet tipărit]

History of Religions

9 iunie 1963

Dragă Ionel,

Multe mulțumiri și sincere felicitări pentru *Brâncuși*. Inutil să adaug că-ți urez noroc! *Trebuie* să ai și puțin noroc ca să fii recunoscut...

Îți scriu în mare grabă. Ne vom întîlni în cinci săptămîni și vom sta de vorbă pe îndelete. Am aranjat să scriu recenzia ediției engleze în *Chicago Review*. Cred că ai văzut-o pe Anna Hunwald și ți-ai procurat adresele necesare. Iată cîteva nume de personalități artistice în USA:

James Johnson Sweency, Museum of Fine Arts, 1001, Bissonnet Str., Houston 5, Texas.

Paul Mellon, Bo[l]ingen Foundation 140 E., 62 Street, New York 21.

John Barrett, Vice-President Bo[l]ingens Foundation.

Prof. M. Shapiro, Columbia University, New York.

Prof. Joshua Taylor, University of Chicago.

Janes Speyer, curator of Modern Art, Art Institute of Chicago.

Franz Schultz, 90 Daily News, Chicago.

Sir Herbert Read, Routledge, Kegan Paul 68–74 Carter Lane, London E.C. 4.

*

În mai, am continuat, pe apucate, *Amintirile*. Am scris „epoca indiană“. M-am reîntors acum în Strada Melodiei: ianuarie 1932. Aș vrea să pot ajunge pînă la plecarea la Londra, martie 1940.

Abia așteptăm să vă revedem.

Vă îmbrățișează

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

VII

[Antet tipărit]

History of Religions

5 decembrie 1963

Dragă Ionel,

Ai dreptate: anii trec, tu rămîi sentimentalul pe care l-am cunoscut în vara 1927, iar eu mă simt tot mai mult pierdut în planuri și proiecte, prins de treburi, obosit — și, cum prea bine spui, abia am apucat să ne vedem astă-vară. Îmi pare rău că Eugen Ionescu nu ți-a întins mîna de ajutor care ți-ar fi îngăduit să cîștigi timp, dar așa e el: fantast și imprevizibil...

Alături recenzia din *Show*. E foarte importantă. Sînt sigur că au mai apărut și altele (eu mă țin „la curent“ cu revistele literare și artistice de aici. Sînt abonat la *Show*, pentru că e cea mai inteligentă — cel puțin așa mi-au spus cei ce le cunosc pe toate).

Îl voi consulta pe Lyman despre cataloagele Expozițiilor Zadkine. Nu l-am văzut încă! Viața în campus e un infern. Fiecare e prins în propria lui plasă de păianjen — iar eu am vreo patru-cinci: Oriental Institute, Anthropology, Social Thought, *History of Religions* etc. Aștept vacanța ([de] Crăciun) ca să pot respira — și lucra. Pînă acum, n-am făcut decît cursuri, seminarii — și articole, chiar și articole pentru *Encyclopedia Britannica* (despre mit — patruzeci de pagini!) și așa trece viața — cu mărunțișuri. De abia la 15 martie voi termina cursurile pentru șase luni.

Sper că te-ai împrietenit cu Ștefan Lupașcu¹. Nu e numai un mare filozof, ci și un admirabil prieten — și cunoaște oameni interesanți.

Fără să-ți dai seama, ai avut un *mare succes*. A scris Chostol în *Le Monde*, au apărut articole în presa și magazinele americane. Nu te descuraja. Și, mai ales, lucrează la Zadkine. Acești occidentali blazați printre care ne învîrtim sînt impresionați de *continuitate*, de *operă*. Deci, știi ce ai de făcut!

Christinel vă îmbrățișează pe amîndoi. Vă urăm sărbători fericite și un an *încă* mai norocos! Noroc băiatului! Pe tine și pe Marga vă îmbrățișăm cu dor,

Mircea

P.S. Sper că Gallimard ți-a trimis *Aspects du Mythe*.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Stéphane Lupasco (1900–1998), filozof francez de origine română, stabilit în Franța din 1916.

VIII

[Antet tipărit]

History of Religions

30 iunie 1964

Dragă Ionel,

Am terminat de citit *Zadkine*. Te felicit din inimă. Nu se putea o mai nimerită continuare la *Brâncuși*. Sînt fericit că ai putut publica atît de repede aceste două monografii de bază. Și, dacă mai [ai] ceva în pregătire, dă-i drumul. Nu există cale mai bună de a fi recunoscut decît o continuitate în producție. Asta, cel puțin la început. N-am uitat promisiunea de a scrie despre Brâncuși într-o revistă americană. N-am făcut-o pînă acum dintr-o mie de motive. Dar voi scrie într-o zi, curînd, poate chiar un întreg articol de-

spre cartea sau cărțile tale. Te rog, nu fi mîhnit. Tăcerea mea nu e o dovadă de tembelism sau indiferență. Nu numai că duc o viață idioată — dar vreo două-trei luni am suferit de amețeli, de misterioase vertigii. Sute de radiografii ale urechii și craniului nu le-au putut descoperi cauza. Acum, m-au lăsat, deși nu pe de-a-ntregul. N-am putut face mare lucru în acest răstimp. Îndată ce mi-am revenit, m-am reapucat de *Amintiri*. Am scris acum anii 1932–1934. Multe detalii s-au aburit și probabil că încurc unele date în legătură cu *Criterion*, cu întîlnirile noastre etc. Cînd voi avea copia dactilografiată, o voi aduce la Paris și te voi ruga să o citești — și corectezi. Anul acesta, pentru că nu mă duc la Abano, nici la Ascona, sosim destul de tîrziu: 1–2 sept[embrie] și rămînem pînă la 15 oct[ombrie]. Vom lipsi numai o săptămînă, sfîrșitul [lui] sept[embrie], la Congresul de Istorie a Religiiilor de la Strasbourg. Restul — la Paris, unde sperăm mult, de data aceasta, să stăm pe îndelete de vorbă. Căci, *hélas!*¹ trec anii... Christinel și cu mine vă urăm vacanță bună și vă îmbrățișăm pe amîndoi cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Vai! (*lb. fr.*).

IX

[Antet tipărit]

History of Religions

24 octombrie 1964

Dragă Nelly,

Îți mulțumesc din suflet pentru scrisoarea ta și pentru tot ce-mi spui nu numai despre *Amintiri*, ci, mai ales, despre tinerețea noastră. Ne pare sincer rău că Marga și-a pierdut mama. Mai ales Christinel știe ce înseamnă o asemenea pierdere. O îmbrățișăm amîndoi — și sperăm că nunta lui Ioniță o va ajuta să regăsească bucuria de a trăi.

Am luat cu greu hotărîrea să renunțăm anul acesta la călătoria în Europa, dar ar fi trebuit să particip la trei congrese, n-aș fi avut timp să rămîn la Paris destul ca să mă pot bucura de voi și m-aș fi întors obosit și cu cîteva mii de dolari mai puțin la Chicago. Or, ne-am hotărît „să facem economii“, ca să ne putem restabili în doi-trei ani la Paris (din 1966 sau '67, voi veni doar un trimestru la Chicago, probabil iarna — pentru că aici iarna e frumoasă, și casele sînt supraîncălzite).

Îți mulțumesc pentru corectările și observațiile tale. Nu cred că am scris că *Criterion* a început în toamna 1931, pentru că la acea dată eram încă în India. (M-am întors în preajma Crăciunului 1931.) Îmi aduceam foarte bine aminte de *Forum*, pentru că mă invitaseși să vorbesc, dar nu mai știam cînd. Acum, m-am lămurit. Și am înțeles de ce nu ai figurat în primele simpozioane. Spui că am rupt relațiile cu voi, înțelegînd *Criterion*. Totuși, îți aduci aminte, am petrecut revelionul 1933 la tine și mai erau și alți membri ai grupării. Evident, voi restabili datele și voi utiliza toate informațiile pe care mi le dai.

Spui că sînt „necruțător de indiscret, dezvăluind taine care nu-ți aparțin numai ție“. E adevărat — dar e vorba de o carte *postumă*. Aceste capitole nu vor fi publicate integral în timpul vieții mele. Le-am scris ca „să rămînă pentru posteritate“, cum spunea M[ircea] Vulcănescu. Te rog însă să-mi spui prietenește dacă sînt și indiscreții penibile chiar *in aeternum*¹. Le voi îndepărta. (În orice caz, am să-ți trimit și celelalte capitole — copilăria etc. pînă la unele pe care nu le cunoști, ca să-ți dai seama de... „atmosferă“.) Ai dreptate în reflecțiile tale despre destinul generației noastre. Va trebui să stăm mai mult de vorbă (iunie–septembrie 1965), pentru că aș vrea să prezint lucrurile acestea în altă parte, nu în *Amintiri...* (Poate un lung eseu despre cultura românească între 1920–1940).

Vă urăm drum bun, urăm noroc lui Ionuț, vă îmbrățișăm pe amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În veci (*lb. lat.*).

X

[Antet tipărit]

History of Religions

29 iunie 1965

Dragă Ionel,

Ți-am citit cu multă bucurie (dar și melancolie) paginile pe care le-ai închinat cărții lui Altizer în *Ființa românească*¹. Într-adevăr, acum 34–35 de ani scriai primele articole despre *Isabel*.

N-am mai avut de mult vești de la tine. Eu ți-am trimis o carte poștală din Mexico în februarie. Apoi, m-au înghițit treburile și călătoriile. [În] aprilie–mai, am fost în Princeton. Un curs-seminar care mi-a îngăduit să lucrez sporadic la o carte. [Luna] iunie am petrecut-o la Chicago. Ne luăm zborul spre Paris joi, 1 iulie. Vom sta toată luna la Paris (Mme Dehollain, 8 rue Guy de Maupassant, Paris 16^e). Îți voi da semn de viață îndată ce voi sosi. (Nu știi de ce, cred că te-ai mutat, dar sînt sigur că scrisoarea îți va ajunge, chiar dacă e adresată la vechea adresă.)

Pe curînd deci!

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm prietenește pe amîndoi,

Mircea

P.S. Am mai scris diverse lucruri, dar n-am continuat *Amin-tirile*. Sper s-o fac în vara aceasta.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ În articolul *O monografie despre Mircea Eliade (Ființa românească nr. 3, 1965, pp. 132–134)*, Ionel Jianu scrie, printre altele: „Cartea densă, pătrunsă de o admirație ferventă pe care profesorul Altizer a consacrat-o operei lui Mircea Eliade, ce arată importanța poziției acestuia în lumea științifică actuală, analizează felul în care este înțeleasă problema sacrului în opera lui Mircea Eliade și discută posibilitatea unei dialectici creștine între sacru și profan. În afară de obiectivul său teologic, această carte dovedește importanța mondială a operei lui Mircea Eliade și constituie astfel un vibrant omagiu adus intelectualității românești.”

XI

[Antet tipărit]
History of Religions

25 noiembrie 1965

Dragă Ionel,

Va să zică mi-ai luat-o înainte și ai împlinit șaiszeci de ani înaintea mea! Christinel și cu mine te felicităm din inimă și-ți dorim nu numai mulți ani cu sănătate și spor, dar și destul noroc ca să-ți continui opera de maturitate, atît de curajos și splendid începută acum cîțiva ani la Paris. E prodigios — să publici trei masive monografii în trei ani! Dar mă îndoiesc că „realizezi“ miracolul pe care l-ai împlinit; și poate e mai bine așa. Tu nu-ți dai seama că ai făcut toate acestea *singur*, fără „introduceri“, „uși deschise“, „relații importante“ și celelalte. (E drept, ai putut conta pe sprijinul material al fratelui tău — dar cîți alții, și vorbesc numai de cei înzestrați, n-au dispus de un sprijin analog, și totuși n-au ajuns să termine măcar o singură carte...)

Ce mă entuziasmează e hotărîrea ta de a continua seria monografiilor. Cred că ne asemănăm și aici: nici tu, nici eu nu ne putem realiza printr-o — sau într-o — singură carte. Avem nevoie de o *operă* ca să exprimăm tot ce credem că trebuie exprimat.

Îți urez același ritm și aceeași forță de creație. Bănuiesc că ai început deja să aduni ultimele documente sau chiar să redactezi capitole din *Rodin*.

Vacanța aceasta europeană nu ne-a prea priit. După cum știi, iulie — la Paris — a fost o lună proastă: mă credeam în noiembrie! August în Italia ne-a încîntat — deși ne-au surprins inundațiile la Roma, și ne-am prelungit șederea cu o săptămîină. Cu săptămîina petrecută în Elveția, ni s-au redus zilele la Paris = cinci. Am încercat, și sperat, să amînăm plecarea, dar kongresul din California (*History of Religions!*) ne-a încurcat socotelile. Așa că ne-am luat zborul fără să ne mai revedem prietenii. (Ce e mai amuzant: la New York, ridicînd o saltea, mi-am provocat un lumbago și nu m-am mai dus la kongres!...) Dar, închipuiește-ți, l-am văzut pe Al[exandru] Rosetti — după optsprezece ani! Ce să-ți mai spun? Am sperat că ne vom revedea la Cenaclul lui Mămăligă,

unde am citit și eu două nuvele recente — și unde mi-am luat rămas-bun de la Ierunci. La Cenaclu era și... Radu Boureanu¹. Așa că m-am întors în Middle-West plin de imagini și nostalgii bucureștene... Dar ne vom schimba programul, anul viitor. După cum știi, avem un mic apartament (gol). Vom rămîne [în] septembrie și octombrie — pentru că vara aproape că nu mai are sens să stăm la Paris: e prea frig!

Christinel vă trimite prietenești salutări și urări de bine. Sărută mîna Margăi.

Vă îmbrățișează cu vechea prietenie al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Radu Boureanu, poet român interbelic.

XII

[Antet tipărit]
History of Religions

18 mai 1966

Dragă Ionel,

Voiam de mult să-ți scriu, de cînd am terminat de citit *Bourdelle* — și am tot amînat, și vremea trecea... Iată că-mi scrii tu acum, și-mi scrii chiar despre *Amintiri I*, pe care eu speram că le vei primi de-abia în cîteva săptămîni...

După cum vezi, sîntem la acest „centru“, în Connecticut, și am venit la începutul lui aprilie și vom sta pînă la 31 mai „în rezidență“¹, adică plătit să lucrez, acasă, pentru mine. N-am putut lucra cum aș fi vrut, dar, în sfîrșit, nu cred că mai am dreptul să mă plîng. Sînt fericit să aflu că lui *Bourdelle* îi vor urma *Rodin* și o *Istorie a sculpturii*. Splendid! Despre toate acestea, vom sta de vorbă cînd ne vom întîlni la Paris. Anul acesta, venim mai tîrziu, pe la 1 august, și plecăm imediat la Abano. Dar vom rămîne la Paris toată luna septembrie și cîteva zile din octombrie (după ce ne vom întoarce de la Salamanca, unde are loc congresul mon-

seniorului Bârlea). Între 2–6 septembrie, vom fi la Geneva (din nefericire, Congresul filozofilor de limba franceză, și am acceptat să țin una din[tre] cele două conferințe publice: evident despre „mit“!).

Ce bucurie că Titel² va fi la Veneția și Paris! Trebuie neapărat să-l întâlnesc undeva. Între 5–18 august, voi fi la Abano, o oră de Veneția cu autocarul, și aș veni oricând să-l văd. Sau, poate, îl văd la Paris, în primele zile ale lui august. Dacă poți acum, în iunie, împrumută-i *Amintiri* și *La țigănci* (din vol[umul] *Nuvele*). Sînt curios să știu cum mai judecă el scrisul meu românesc. V[irgil] Ierunca dispune de un anumit număr de exemplare din *Amintiri*; dacă crezi că-l poate interesa pe Titel, dă-i un exemplar. Am recitat aseară ultima pagină și mi-am adus din nou aminte de ce mi-ai spus atunci, pe peronul Gării de Nord, în noiembrie 1928. Poate că aveai dreptate³. Căci n-aș fi devenit atît de repede eu însumi, fără experiența Indiei la douăzeci și unu de ani.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Cf. sintagma engl. *in residence* „cu statut de rezident“.

² Titel este Petru Comarnescu.

³ „Ionel Jianu îmi adusese o cutie mare de țigări și cartea lui Jacques Rivière, cu o caldă dedicație. Acum, pe peron, îmi spunea încă o dată cît de mult mă admiră pentru curajul meu de «a pleca în marea aventură»... (Mircea Eliade, *Memorii*, I, Editura Humanitas, București, 1991, p. 169).

XIII

[Antet tipărit]

History of Religions

3 iulie 1966

Dragă Ionel,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea din Veneția și pentru paginile lui Titel. Nu-mi venea să-mi cred ochilor cetindu-le. Din nefericire, așa cum îi scriu și lui, nu vom putea veni în Europa decît la

începutul lui august (trebuie să termin ceva și, în plus, să-mi scriu conferința pentru Congresul de Filozofie de la Geneva, [din] 1–6 septembrie). Vom petrece luna august în Italia, și septembrie la Paris. Cred, de altfel, că ți-am mai scris despre planurile noastre pe vară. Sper foarte mult ca Titel să poată reveni în Europa occidentală în vara [anului] 1967. În acest caz, voi aranja în așa fel, încât să venim în iunie-iulie.

Printre noutăți: am fost numit *doctor honoris causa* (în *humane letters*) la Yale University, împreună cu Ignazio Silone¹, Henry Moore² și L[eonard] Bernstein³. Pentru întâia oară, m-am simțit *bătrîn* — *i.e.* „onorat“! Mi-a plăcut totuși începutul discursului rectorului: „Deși născut în România, aparții lumii“...

După 6 septembrie, toată luna o vom petrece la Paris. Sper că ne vom vedea de multe ori — și nu numai la „cenacluri literare“ (deși, în septembrie 1965, ai lipsit de la ultima întâlnire, unde l-am revăzut pe Radu Boureanu...).

Am întâlnit aici un tânăr poet (douăzeci și cinci de ani) venit din R.P.R., Andrei Codrescu — și m-am bucurat aflînd de cîte s-au schimbat, în bine, în ultima vreme.

Christinel și cu mine vă transmitem întreaga noastră prietenie. Pe curînd!

Te îmbrățișează al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Ignazio Silone (1900–1978), scriitor și ziarist italian.

² Henry Moore (1898–1986), sculptor britanic care a luat în tinerețe lecții de la Brâncuși.

³ Leonard Bernstein (1918–1990), dirijor, pianist și compozitor american.

XIV

[Antet tipărit]
History of Religions

23 ianuarie 1967

Dragă Nelu,

Cu întârziere — și rușinat! — vă spun An Nou norocos și vă urez sănătate și voie bună!

Într-adevăr, timpul aleargă mai repede decît mi-aș fi închipuit în cele mai pesimiste ceasuri din tinerețe. Și noi amînăm mereu definitivă reîntoarcere în Europa! (E totuși atît de greu, după ce ai trăit zece ani o viață *liberă*, să renunți la salariul unei universități americane și să te reîntorci la sărăcie...)

Christinel va petrece, foarte probabil, vreo zece-douăsprezece zile la Paris, pe la sfîrșitul lunii. Veți afla de la ea amănunte. Planurile noastre, deocamdată, sînt cam astea: august Elveția (Ascona etc.), septembrie Veneția (la Marietta Guetta), octombrie Roma și Paris. Undeva, tot ne vom întîlni!

Titel îmi scrie de la București, și scrisorile lui parcă mă proiectează în durata beatifică a tinereții noastre.

Acum ești, desigur, bunic! Să vă trăiască și la mai mare (adică, mai mulți!).

În fiecare seară, petrec un ceas cu cartea ta, amintindu-mi și învățînd.

Sărutări de mîini Margăi. Christinel vă sărută și vă spune: Pe curînd.

Te îmbrățișează

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XV

[Antet tipărit]

Rice-Hotel

Houston's Traditional Host

Houston, 2 mai 1967

Dragă Ionel,

De rușine, nici nu știu cum să încep! Scrisoarea ta mi-a ajuns aici, în Texas, unde mă aflu pentru conferințe. Nu îndrăznesc să-mi cer iertare. Nu e vorba că am fost „ocupat“; știi că omul găsește timp pentru o scrisoare către un prieten, chiar dacă e obligat să muncească șaisprezece ceasuri pe zi. Nu ți-am răspuns atîta vreme pentru că nu știam ce răspuns să-ți dau. Pe de o parte, țin *foarte*

mult să figurez, alături de tine și Titel, pe coperta unei cărți despre Brâncuși, publicată în Franța. Pe de altă parte, ceea ce știu, *înțeleg* sau *gîndesc* despre Brâncuși este irelevant în comparație cu tine și Titel. Tot ce știu am învățat de la tine — și acum, în urmă, dintr-un articol pe care mi l-a trimis Titel. Dacă aș putea consacra câteva săptămîni, poate aș găsi ceva care să merite să fie spus. Din nefericire, iarna și primăvara asta n-au fost faimoase, și mă aflu cu nenumărate *dead*¹ în fața mea. Tot amînam să-ți scriu, așteptînd să găsesc o soluție. Pînă acum, n-am găsit, dar îți propun un compromis: un text scurt, comentînd anumite informații și interpretări din cartea ta (fără să aibă totuși „aerul“ unei recenzii — deși voi utiliza acest text în recenzie pentru *Chicago Review*). M-am gîndit la acest „compromis“ de mult, dar nu îndrăzneau să ți-l comunic. Alături de textele voastre, contribuția mea ar putea apărea naivă (pentru criticii de artă, cel puțin). Dar doresc atît de mult să figurăm împreună, încît, dacă socotești că nu e prea compromișător, ți-aș fi recunoscător dacă ai accepta această „soluție“. În orice caz, îți voi scrie mai pe larg de la Chicago. Felicitări pentru a cincea carte — și noroc în cariera de bunic. Vom fi, în orice caz, la Roma în septembrie, și, la Paris, început de octombrie.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi cu vechea prietenie, și te rog iartă!

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Prescurtare de la engl. *deadline* „scadență“.

XVI

[Antet tipărit]

History of Religions

28 mai 1967

Dragă Ionel,

[Îți scriu] aceste câteva rînduri ca să-ți spun că am început să redactez textul pentru volumul *Brâncuși*. Nu va fi lung, așa că sper să-l închei în câteva zile. Apoi Ch[ristinel] îl va dactilografia. Îl vei primi, sper, pe la 5–6 iunie și sper să nu fie prea tîrziu.

N-am primit încă volumul pe care mi-l anunți în ultima ta scrisoare. Îl aștept.

Sărutări de mâini Margăi.

Te îmbrățișează al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVII

[Antet tipărit]

History of Religions

11 iunie 1967

Dragă Ionel,

Iată contribuția mea la volumul celor mai proaspeți sexagenari ai fostei „tinere generații“. Textul e așa cum e. Inutil să-mi mai spun că dacă etc. ... Mă bucur că, cel puțin, îl vei primi înainte de 15 iunie. Probabil că ai să reproduci câteva din[tre] admirabilele planșe ale monografiei tale. În acest caz, îți va fi lesne să alegi piesele utile articolului meu. După cum ai să vezi, comentez mai ales „simbolismul“ sobei țărănești a lui B[râncuși], al *Măiastrei* și al *Coloanei fără sfârșit*.

Am primit ieri *Rodin*-ul tău. L-am răsfoit, doar, cu o nebănuită încântare (nu știu de ce credeam că, în afară de Balzac și alte câteva bucăți, *Rodin* nu mă interesează; mă înșelasem!) Îl voi citi săptămîna aceasta. Nu numai că-ți mulțumesc, dar te și felicit din toată inima pentru forța și continuitatea pe care le-ai arătat. Ai deja o „operă“ în limba franceză în mai puțin de cinci ani! Cred că exemplul tău e unic! Și sînt cu atît mai fericit cu cît mă asigur că mai [ai] alte lucrări pe șantier. Multe înainte!

Cred că ți-am comunicat, într-o scrisoare precedentă, planurile noastre de vară. Vom sosi la începutul lui august, toată luna septembrie — la Veneția și Roma, unde desigur că ne vom întîlni, și nu numai la congres. Foarte interesante amintirile despre Brâncuși pe care le-ai publicat în România. Dar de ce nu scrii și

amintirile din tinerețea noastră sau din război etc. pentru *Ființa românească*?

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm cu dor — pe curînd,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

15 iulie 1967

Dragă Ionel,

Sînt fericit că ți-a plăcut articolul despre Brâncuși. Cîtă dreptate ai! Ce-am fi putut face dacă generația noastră n-ar fi fost secerată, sau paralizată, de acea „istorie“ de care mi-a fost frică încă din anii adolescenței... În fond, am mai rămas doar cîțiva; trei-patru la Paris, unul la Chicago, și doi (!) la București: Titel și Dinu Noica. Și abia (și numai unii din[tre] noi!) am împlinit șaiszeci de ani! Iar Polihroniade și Sebastian s-au dus de-acum douăzeci și mai bine de ani! Dar, în sfîrșit, acesta ne-a fost destinul — și mă bucur că măcar noi trei, ultimii reprezentanți ai generației *Forum* și *Criterion*, vom figura împreună pe coperta aceleiași cărți...

Nu am nici o veste de la Titel. I-am mai scris acum o lună, întrebîndu-l dacă poate să-mi trimeată cîteva indicații bibliografice — dar nu mi-a răspuns încă. Și, cu toate acestea, critici și istorici din țară îmi scriu din ce în ce mai des, și-mi trimit publicațiile lor aici, la Chicago. De curînd, mi s-a trimis lista lucrărilor mele în limbi străine existente la Biblioteca Academiei, cu rugămintea de a expedia tot ce pot, ca să-și completeze colecția. Am impresia că, dacă nu sînt chiar *persona grata*, sînt tolerat. Zaharia Stancu mă invită oficial în țară. Atunci, de ce Titel nu dă nici un semn de viață?...

Noi vom fi, pentru cîteva zile, la Paris, pe la 5–6 august. Apoi, de la 5 la 25 septembrie, la Veneția, unde sper să veniți și voi.

Am închiriat un „apartament“ în *palazzo* de care se ocupă Marietta Guetta. Și, desigur, vom fi împreună la Roma.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XIX

[Antet tipărit]

History of Religions

5 decembrie 1967

Dragă Marga și Ionel,

Cum zboară timpul! A trecut o lună de cînd am primit scrisoarea voastră și primele exemplare din *Omagiul Brîncuși*. Cartea e admirabil prezentată. Cînd se va afla de ea în USA, sînt sigur că multe biblioteci o vor cere. În pachetul al doilea, cu cele patru exemplare, n-am găsit prospectele pentru ediția de lux Rodin. Îndată ce le voi primi, le voi comunica la „centrele“ susceptibile să achiziționeze exemplarele de lux.

Am primit de la Titel două lungi scrisori cu amănunte de la Colocviul Brîncuși, cîteva articole etc. Piliuță de asemenea mi-a scris, rugîndu-mă să-i dăruiesc Brîncuși. Îi poți trimite tu un exemplar?

Surpriza cea mare a fost apariția nuvelei *La țigănci* în *Secolul 20*. Ce sentiment ciudat, să mă văd publicat în țară, după douăzeci și cinci de ani!... Mă întreb însă cît o ține această „coexistență“. Ce s-a încercat să se întîmple cu scriitorii în Cehoslovacia și Polonia mă cam pune pe gînduri. Sper că Titel și ceilalți nu vor avea de suferit mai tîrziu.

Singura veste: am terminat (după doisprezece ani) o lungă nuvelă (120 [de] p[agini]), *Pe strada Mântuleasa*. Mămăligă vrea s-o publice în colecția lui. În vacanța de Crăciun, voi scrie mai pe îndelete.

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm cu dor, urîndu-vă la toți să petrecem din nou o parte din vară împreună,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

21 decembrie 1967

Dragă Ionel,

[Îți scriu] aceste câteva rînduri, ca să-ți urez un nou an fericit, ție, Margăi și familiei.

Am găsit, în dosul unui exemplar, buletinele de subscripție pentru ediția de lux și le voi trimite la instituțiile și persoanele pe care le socotesc vrednice să fie ispitite de ediția de lux Rodin.

Primesc neconținut scrisori din țară în legătură cu cartea noastră despre Brâncuși¹. Ți-aș rămîne recunoscător dacă ai trimite trei exemplare pe adresa Corinei (pentru ea, Sorin, nepotul meu, și mama): Mme Corina Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, raion[ul] 23 August, București.

De asemenea, Titel mă roagă să-i mai dăruiesc câteva din „exemplarele mele de presă” — adică, indirect, să apelez tot la tine... Îți mulțumesc mai dinainte și în numele lui.

În 1968, sperăm să venim mai curînd, căci avem „casă”... Christinel și cu mine vă îmbrățișăm pe amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ „Contribuția” lui Eliade, intitulată *Brancusi et les mythologies*, a apărut în volumul *Témoignages sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu și Ionel Jianu), Éditions d'Art Arted, Paris, 1967, pp. 9–18.

XXI

[Antet tipărit]
History of Religions

4 iulie 1968

Dragă Ionel,

Dintr-o scrisoare a lui Cioran, am înțeles că o bună parte din corespondența adresată (*de aici!*) spre Paris n-a ajuns la destina-

ție. Îți scrisesem ca să-ți mulțumesc pentru *Lardera* (dar mă minunam și de fantastica facilități a lui Marcel Brion¹!). Îți mulțumesc încă o dată. Cartea ta mi-a venit la timp (tocmai când începea să mă intereseze „sculptura“ acestui *Lardera*).

De curînd, am primit *Destin* (bănuiesc, cu aproape două luni întârziere). M-au emoționat paginile pe care le dedici amintirilor prieteniei noastre². Ca mai toți din „generația“ noastră, ai stofă de memorialist. Îți aduci aminte că te îndemnam acum cîțiva ani să-ți scrii Memoriile? Încerc din nou, acum. Scrie *ce vrei* — nu e nevoie să începi cu începutul. Dar, așa cum o subliniezi chiar tu, tinerețea noastră a fost, în România, exemplară. Cînd ne vom mai întîlni cu libertatea și spontaneitatea din 1927–1935? Tinerii de azi nu știu ce au pierdut. Povestește-le (ce) crezi că ar fi bine să știe.

Noi vom zbura direct la Roma la 22 iulie. Vom merge la congresul de la Salzburg, unde sperăm să vă întîlnim. De nu, undeva în Italia (Veneția). Vom petrece sfîrșitul de septembrie și cincisprezece zile din octombrie la Paris, dar sperăm să ne vedem mai curînd.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi; pe curînd,

Mircea, Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Marcel Brion (1895–1984), scriitor francez.

² Ionel Jianu publică în *Destin* nr. 16, 1968, pp. 133–139, *Amintiri despre Mircea Eliade*: „Mircea Eliade ne fascina prin curiozitatea sa intelectuală, prin puterea sa de muncă, prin vastitatea cunoștințelor și prin intensitatea trăirii. Miop, scund, cu părul roșcat, cu privirea ascunsă în dosul ochelariilor, cu hainele ponosite, nu era arătos. Dar simțea în el o flacăra vie, o ardere în alb. Trăia la o înaltă tensiune. Vorbea și lucra cu fervoare. Știa să descopere mereu tîlcuri noi, nebănuite, în interpretarea realității. Știa să ne dezvăluie o nouă dimensiune a lumii. Era un spirit viu, un om viu.“

XXII

[Antet tipărit]
History of Religions

6 ianuarie 1971

Dragă Ionel,

Vă urăm la toți cinci an nou fericit și multă sănătate!

Aflasem de moartea lui Titel și de slujba de la Voroneț — dar amănuntele pe care mi le dai în scrisoarea ta din 23 decembrie m-au emoționat și, într-un anumit fel, m-au liniștit... Deși mă îngrijorează ritmul cu care ni se răresc rîndurile. Cîți am mai rămas din „tînăra generație“ de pe la 1925–28? Vreo șapte-opt; deși n-am trecut de 65 de ani...

Nu-ți bate capul cu drepturile de autor. Poate le treci vreunui fost student de-al tău sau vreunui artist tînăr și sărac. În orice caz, dacă n-ai altă soluție, „procentele“ ce mi se cuveneau le poți transmite surorii mele: Corina Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, București.

Va trebui să ne scriem amintirile despre Titel într-un viitor număr al *Revistei scriitorilor români*. Ce spui?

Sper că vei primi curînd, de la Paris, vol. I din *Noaptea de Sînzien*. Ai cumva *La țigănci și alte povestiri*, apărut în țară (cuprinde aproape toată proza fantastică)? Dacă nu, ți-l pot trimite eu.

Te îmbrățișez,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 6 iunie 1971

Dragă Ionel,

Îți mulțumesc pentru scrisorile tale atît de prietenoase și calde, primite la Albion. După cum știi, sînt de mult în „convalescență“ (o numesc așa, pentru că trebuie încă să iau pilule de cortizon

și, din cauza asta, să continuu regimul fără sare...). Ne-am întors acum cinci zile de la Albion, mai ales ca să ne bucurăm de oaspeți (Lisette și Marie France). Vom rămîne aici, probabil, o parte din vară — dar nu ne mai facem planuri de viitor! În orice caz, în septembrie și pînă pe la 10–15 oct[ombrie] vom fi la Paris.

Am primit astăzi scrisoarea lui Traian Filip¹ și-i voi răspunde. Evident, voi trimite acele cîteva pagini, fragment din textul pe care aveam de gînd să-l scriu — nu despre Titel ca autor și conferențiar etc., ci mai degrabă amintiri din tinerețea noastră. Dar, așa cum îi voi scrie și lui Traian Filip, nu cred că paginile mele vor fi acceptate. Nu mai sînt de mult *persona grata* în R.S.R. (probabil în urma convorbirilor de la *Radio Free Europe* — în orice caz, asta au servit de pretext). *La țigănci* a apărut după șaisprezece luni de la tipărire și n-a fost anunțată nici măcar la bibliografii!...

Sper că ai primit de la Ion Cușă *Noaptea de Sînzien* I. Apariția acestui roman, pe care-l consider opera mea literară de competență, mi-a făcut o bucurie pe care numai un debutant credeam că o mai poate avea.

Cu puțin noroc, voi ajunge să închei *Opus magnum* (vol[umul] I) pînă la iarnă, iar volumul [al] II[-lea], în doi ani. După aceea, mă odihnesc...

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm cu drag și pe curînd,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Traian Filip (1929–1995), romancier, executorul testamentar al lui Petru Comarnescu.

XXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 27 noiembrie 1975

Dragă Ionel,

Mi-e tare teamă că scrisoarea de față te va dezamăgi sau chiar înfuria. Dar iată ce s-a întîmplat: cîteva săptămîni pierdute (în urma

unui flegmon în gât, care a trebuit operat, apoi una cu antibiotice etc. etc.) și lucrările urgente care s-au aglomerat.

30 decembrie

Reiau scrisoarea după o lună! Ghinion: o gripă intestinală m-a redus la starea de larvă. Abia țin tocul în mână. Și, între altele, trebuie să pregătesc indicele la două volume...

N-am nimic „nou“, „original“ de spus despre Brâncuși. Iar dacă aș avea, nu știu cum aș fi în stare să „le pun pe hîrtie“. Îți sugerez să reproduci articolul meu din *XXe siècle*, alături fotocopia.

Ție și Margăi vă urăm an nou fericit și spornic și vă îmbrățișăm cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXV

[Antet tipărit]
History of Religions

24 mai 1980

Dragă Ionel,

Îți mulțumesc foarte sincer pentru scrisoarea ta din 27 aprilie și te rog să mă ierți că răspund atît de tîrziu. După nenumărate plictiseli (care au început în octombrie!) — artrită, ulcer duodenal, anemie etc. etc. —, mă lupt de cîteva luni cu o cataractă (va trebui să fiu operat vara asta) și de cîteva zile cu o gripă!...

Mă bucur că ți-a plăcut *Mémoire* I. Eu începusem să regret că am acceptat să fie tradusă: o scrisesem pentru români, chiar dacă pentru cei de peste cincizeci-șaizeci de ani. (Voi corecta erorile în traducerea engleză, germană etc.)

Rodica și Eugen au stat vreo cinci zile la Chicago și (în afară de succesul lui Eugen, pe care-l bănuiești) ne-au „luminat“ pentru banalitatea campusului.

Ne reîntoarcem la 5 iunie și vom sta de vorbă pe îndelete.
Christinel și cu mine vă îmbrățișăm cu mare dor,

Mircea

P.S. Alături confirmarea de la biblioteca noastră. Încă nu am răspunsul de la Biblioteca orașului Chicago.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

16 decembrie 1980

Dragă Ionel și Marga,

Am primit scrisoarea ta acum câteva ceasuri și am citit-o la Clinica Universității, așteptînd să mi se facă prima injecție cu săruri de aur. Doar privind rîndurile de față ai înțeles de ce este (cum spune doctorul) „al doilea front“ contra acestui *rheumatoid-arthritis*, pe care n-am tratat-o la timp, și acum umblu de două luni cu mîinile prinse în „niște aparate“ penibile (le păstrez și în timpul nopții). Două luni m-au îndopat cu „cel mai eficace medicament“ (șase pilule pe zi); au dispărut inflamațiile, au diminuat durerile, dar încheieturile sînt tot atît de sensibile, și scriu cu mare greutate. Deci, după amenințarea cataractei, sînt amenințate mîinile. Să fie oare un semn de sus că trebuie să încetez scrisul? Aș regreta mult. N-am încheiat nici *Autobiografia* (volumul al II-lea), nici *Histoire III*... și sînt incapabil să dictez.

Ne bucurăm că s-a aflat cauza afecțiunii și că Marga, ca și tine, sînteți mai liniștiți, știind despre ce este vorba! Vă urăm din toată inima sănătate și iarăși sănătate!...

Știam dintr-o scrisoare a lui V[irgil] Tănase decizia lui Flammarion. Mai am o sugestie: telefonează-i lui L[eon] Mămăligă; e bun prieten cu A. Răuță (Madrid) și se pricep amîndoi în afaceri. După cum știi, vor să înființeze la Paris o librărie româneas-

că, dar nu mă gîndeam la librărie; poate cunoaște el, L[eon] M[ă-măligă], o „pistă“.

Vă urăm la amîndoi an nou fericit și vă îmbrățișăm cu vechea prietenie,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

12 februarie 1984

Dragă Ionel,

Noua ediție din *Brâncuși* și scrisoarea ta ne-au făcut o „sincer-grandioasă“ plăcere. Știam de carte de la Dinu Noica, știam și de prefața lui. Dar ce bucurie să ai cartea în față, pe genunchi (din păcate nu mai pot ține în mîină decît „*livres de poche*“¹...), s-o citești pe îndelete (de fapt, foarte încet, pentru că de *Brâncuși*-ul tău se leagă atîtea amintiri din viața noastră și a prietenilor care nu mai sînt printre noi...). Dar nu vreau să devin *prea* sentimental!

Din toată inima te felicităm și te îmbrățișăm. Te numeri printre foarte puținii autori care și-au încheiat cu *éclat*² opera. (Dacă ai vrea, ai putea adăuga un codicil: o schiță autobiografică...)

Despre noi: Christinel a fost operată de hernie în decembrie și e perfect restabilită. A doua operație, pe cealaltă parte, va avea loc la 15 martie. Va scăpa astfel de durerile pe care astă-vară le credea provenite de la cicatricea din aprilie 1982.

Eu n-am fost și încă nu sînt „în formă“. Artrita, cu tot aurul coloidal, îmi ține încă mîinile prinse ca într-un clește. Scriu cu mare greutate.

De la 10 ianuarie se află aici — pentru trei luni — Adriana Berger. Mă ajută să pun în ordine manuscrisele, corespondența și biblioteca. Pînă acum, a clasat cam două mii de scrisori de la români,

mai rămîn încă pe atît de la corespondenții străini. Împreună cu o bună parte din[tre] manuscrise și cu microfilmul *Jurnalelor*, vor fi depuse la „*special collection*”³ a Bibliotecii Universității. În plus, am donat peste două mii de volume aceleiași biblioteci (celebra Regenstein). În sfîrșit, se apropie ziua în care voi putea lucra în biroul meu înconjurat numai de cărțile și revistele de care am nevoie pentru *Histoire IV* și *Mémoire II*. Planul nostru este să păstrăm apartamentul pînă în vara 1985, după aceea la Paris (în scurte vizite la Chicago și New York, ca să încheiem *Encyclopedia of Religion*).

Ai primit de la Gallimard *Les trois Grâces*?...

Sperăm să ne revedem la începutul verii.

Vă urăm numai bine; o îmbrățișăm cu dor pe Marga și încă o dată pe tine,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Cărți de buzunar (*lb. fr.*).

² Strălucire, măreție (*lb. fr.*).

³ Colecție specială (*lb. engl.*).

CĂTRE CARL GUSTAV JUNG*

I

Eliade, M.

Hs 1056–16 699

Hôtel de Suède

31, rue Vaneau

Paris 7e

le 4 septembre 1950

Cher Maître,

C'est avec une joie toujours plus vive que je pense à nos entretiens d'Ascona, et je compte parmi les événements spirituels les plus décisifs de ma vie votre rencontre personnelle. Je ne pour-

rais pas trouver des mots pour vous remercier d'une manière adéquate pour votre amabilité et pour l'intérêt que vous portez à mes travaux. Je vous envoie mon *Traité d'Histoire des Religions* et le petit essai sur *Le Mythe de l'éternel retour*. Je pourrais vous envoyer aussi, si vous le désirez, le premier tome de *Zalmoxis*, où se trouve mon étude sur l'alchimie babylonienne et la „magie métallurgique“. Malheureusement, mon grand livre sur le *Yoga* (1936) est depuis longtemps épuisé; aux pages 254–275 se trouve un chapitre sur l[les] alchimie[s] chinoise et indienne. Mais je prépare en ce moment une deuxième édition de ce livre, et je ne manquerai pas de vous en faire parvenir un exemplaire.

Je m'inquiète de la diffusion de vos derniers ouvrages en France et en langue française. Les éditions suisses sont trop chères pour le public français. En plus, elles ne sont pas bien diffusées. Je crois que Payot serait heureux de traduire et publier votre *Alchimie* et le dernier livre (dont vous m'avez parlé, mais que je ne connais pas encore). M'autorisez vous à parler avec Payot directement ou à lui proposer de vous écrire?...

J'espère revenir en Suisse, et je ne manquerais pas de m'arrêter à Zürich pour vous revoir, si vous me permettez.

Mes hommages à Mme Jung.

Je vous prie d'agréer, cher Maître, l'expression de mes sentiments d'admiration et de reconnaissance,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Originalul în Arhiva ETH — Bibliothek Zürich Hs 1056–16 698; xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București.

* Carl Gustav Jung (1875–1961), celebru psiholog și psihiatru elvețian, a fost elevul lui Sigmund Freud; ulterior, a disidat. A înlocuit noțiunea de *libido* prin aceea de „inconștient colectiv“ și „arhetip“; a definit tipul uman al introvertitului și cel al extrovertitului.

Oricât ar părea de ciudat, studiile în domeniu ale lui Mircea Eliade le-au precedat pe cele ale marelui psiholog elvețian, mai precis două cărți ale savantului nostru: *Alchimia asiatică* (1934) și *Cosmologie și alchimie babiloniană* (1937). Nu fără orgoliu, Mircea Eliade nota: „Douăzeci de ani după

apariția *Alchimiei asiatice*, interpretarea pe care am propus-o e aproape unanim acceptată. Încercam să arăt că alchimia nu e o prechimie, nu e o știință elementară, ci o tehnică tradițională, implicînd și o cosmologie, și o soteriologie. În măsura în care ținem seama de acest lucru, alchimia poate deveni o problemă interesantă, căci studiul ei ne poate lumina o fază obscură din istoria spiritului. Considerată o prechimie, o știință embrionară, în stadiu infantil, studiul alchimiei își pierde orice valoare culturală, devenind o simplă curiozitate erudită. Șase luni după apariția *Alchimiei asiatice*, C. G. Jung ținea la Eranos o conferință despre valoarea psihologică a alchimiei, care va fi publicată în 1936 și care a fost punctul de plecare al unor serii de studii încheiate un sfert de veac mai târziu“ (*Memorii I*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 323).

Eliade îl va cunoaște personal pe Jung abia în 1950 la Ascona, în cadrul cercului Eranos, unde fusese invitat să țină o conferință.

[Traducere]

4 septembrie 1950

Dragă Maestre,

Mă gîndesc cu o vie bucurie la întrevederile noastre de la Ascona și întîlnirea cu D-voastră o consider printre cele mai decisive evenimente spirituale din viața mea. Nu pot găsi cuvintele pentru a vă mulțumi într-un fel adecvat pentru amabilitatea D-voastră și pentru interesul pe care îl manifestați față de lucrările mele. Vă trimit *Tratatul de istorie a religiilor* și micul eseu despre *Mitul eternei întoarceri*. Aș putea să vă trimit, de asemenea, dacă doriți, primul volum din *Zalmoxis*, unde se află studiul meu despre alchimia babiloniană și „magia metalurgică“. Din nenorocire, ampla mea carte *Yoga* (1936) este de mult timp epuizată: la paginile 254–275, se află un capitol despre alchimiile chineză și indiană. Dar pregătesc în clipa de față o a doua ediție a acestei cărți și nu voi uita să vă parvină un exemplar.

Sînt neliniștit de difuzarea ultimelor D-voastră opere în Franța și în limba franceză. Edițiile elvețiene sînt prea scumpe pentru publicul francez. În afară de asta, ele nu sînt bine difuzate.

Cred că Payot ar fi fericit să traducă și să vă publice *Alchimia* și ultima D-voastră carte (despre care mi-ați vorbit, dar pe

care n-o cunosc încă). Mă autorizați să vorbesc cu Payot în mod direct sau să-i propun să vă scrie?

Sper să revin în Elveția și să mă opresc la Zürich pentru a vă revedea, dacă îmi permiteți. Omagiile mele Doamnei Jung.

Vă rog să primiți, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele de admirație și recunoștință.

Mircea Eliade

II

Eliade, M.

Hs 1056–16 699

Hôtel de Suède

31, rue Vaneau

Paris 7e

le 30 septembre 1950

Cher Maître,

Je vous remercie bien vivement pour votre lettre du 16 septembre et l'envoi de votre dernier livre, que je suis en train de lire avec le plus vif intérêt (les explicitations sur le symbolisme du *mandala* me semblent particulièrement lumineuses).

J'ai assisté au Congrès de Psychologie Religieuse de Fontainebleau (= Études Carmélitaines), et je me suis rejouis de voir l'admirable application que le professeur Ch. Baudouin a fait de vos découvertes. On a longuement discuté ensuite sur les archétypes et l'inconscient collectif, spécialement avec certains freudiens irréductibles...

Encore une fois, je vous remercie, cher Maître, et je vous prie de croire en mes sentiments d'admiration et de gratitude,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

30 septembrie 1950

Dragă Maestre,

Vă mulțumesc din tot sufletul pentru scrisoarea D-voastră din 16 septembrie și pentru expedierea ultimei D-voastră cărți, pe care tocmai o citesc cu cel mai viu interes (lămuririle asupra simbolismului *mandalei* mi se par cât se poate de clare).

Am participat la Congresul de psihologie religioasă de la Fontainebleau (*Études Carmélitaines*) și m-am bucurat să văd modul admirabil în care profesorul Ch. Baudouin a aplicat descoperirile D-voastră. S-a discutat apoi îndelung despre arhetipuri și inconștientul colectiv cu anumiți freudieni inflexibili.

Încă o dată vă mulțumesc, dragă Maestre, și vă rog să credeți în sentimentele mele de admirație și grațitudine.

Mircea Eliade

III

Hs 1056-18 225

Casa Gabrielle
Ascona
le 26 juin 1952

Cher Maître,

Je viens de recevoir ici votre aimable lettre expédiée à Paris, et je m'empresse de vous en remercier. C'est pour moi un grand honneur d'avoir été lu et apprécié par Vous¹. Comme vous le savez, nos meilleurs lecteurs nous sont, la plupart des fois, inaccessibles, nous écrivons pour quelques lecteurs qui, surchargés par leurs propres travaux, n'ont presque jamais le temps de nous lire! C'est pour cela que je vous reste reconnaissant d'avoir sacrifié tant des heures à lire mon *Chamanisme*. Je suis également heureux que vous avez profité des matériaux et des commentaires que j'ai essayé de présenter en relation avec l'expérience mystique des „primitifs“. Encouragé par vos observations, je tâcherais de continuer l'analyse de ce que j'appelle la „nostalgie du paradis“ dans les sociétés archaïques, et de la comparer à la mystique judéo-chrétienne.

Ma femme me prie de vous remercier des bons mots que vous lui avez adressés. Je me hâte de transmettre mes hommages à Mme Jung et de vous prier de croire, cher Maître, à ma reconnaissance profonde et à mes sentiments les plus sincères,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ La 20 iunie 1952, Jung îi scria lui Eliade: *Je viens de terminer la lecture de votre livre sur le Chamanisme — lecture dont j'ai énormément joui — et je tiens à vous faire savoir combien je l'apprécie. La richesse de votre matériel est extraordinaire et de plus grand intérêt, et la façon dont vous le présentez excellente. Et à part sa valeur générale, votre livre est d'une importance toute particulière pour la psychologie de l'inconscient. Je voudrais donc une fois de plus vous assurer de ma très sincère reconnaissance...* „Tocmai am terminat de citit cartea Dumneavoastră despre *Șamanism* — lectură din care am profitat enorm — și țin să vă fac cunoscut cât de mult o apreciez. Bogăția materialului Dumneavoastră este extraordinară și de cel mai mare interes, iar modul în care o prezentați — excelentă. Și, în afară de valoarea ei generală, cartea Dumneavoastră are o importanță cu totul deosebită pentru psihologia inconștientului. Aș vrea, așadar, o dată în plus să vă asigur de recunoștința mea cât se poate de sinceră...”

[Traducere]

26 iunie 1952

Dragă Maestre,

Tocmai am primit aici amabila D-voastră scrisoare expediată la Paris și mă grăbesc să vă mulțumesc. Este pentru mine o mare onoare de a fi citit și apreciat de D-voastră. După cum știți, cei mai buni cititori ai noștri ne sînt inaccesibili de cele mai multe ori; scriem pentru cîțiva cititori care, supraîncărcați de propriile lor lucrări, aproape niciodată nu au timp să ne citească! De aceea, vă rămîn recunoscător de a vă fi sacrificat atîtea ore pentru a citi *Șamanismul*. Sînt în același timp fericit că ați profitat de materialele și comentariile pe care am încercat să le prezint în legătură cu experiența mistică a „primitivilor“.

Încurajat de observațiile D-voastră, mă voi strădui să continui analiza a ceea ce numesc „nostalgia paradisului“ în societățile arhaice și să o compar cu mistica iudeo-creștină.

Soția mea mă roagă să vă mulțumesc pentru frumoasele cuvinte pe care i le-ați adresat. Mă grăbesc să transmit omagiile mele Doamnei Jung și să vă rog să credeți, dragă Maestre, în profunzimea mea recunoștință și în sentimentele mele cele mai sincere.

Mircea Eliade

IV

Hs 1056–18 226

11, rue Duhesme
Paris 18e
le 25 septembre 1952

Cher Maître,

Voici le texte de l'interview¹. Je suis honteux, mais j'ai égaré les notes que j'avais pris lors de notre discussion. J'ai dû refaire tout, quelques jours plus tard. Je crains avoir oublié nombre de choses importantes: je n'oublie *jamais* tout ce que vous dites devant moi, mais puisque, cet après-midi, à *Casa Eranos*, j'étais terrorisé de ne pas oublier... le contraire est arrivé! Pardonnez-moi!

Le rédacteur de la page littéraire de *Combat* me suggérant de concentrer l'interview sur deux ou trois problèmes, j'ai choisi à parler un peu de Job, de l'alchimie et de vos rêves de 1913–1914. Bien entendu, tout a été écrit à un niveau très bas, comme pour un journal (bien que *Combat* soit le journal des intellectuels).

J'attendrais une semaine, c'est-à-dire jusqu'à jeudi, le 2 octobre. Si je ne reçois rien de vous, j'envoie l'article à *Combat*. Je vous prie de transmettre mes hommages à Mme Jung et de croire, cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de reconnaissance.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Interviul, intitulat *Rencontre avec Jung*, a apărut în *Combat* la 9 octombrie 1952.

[Traducere]

25 septembrie 1952

Dragă Maestre,

Iată textul interviului. Mi-e rușine, dar am rătăcit notele luate în timpul discuției noastre. A trebuit să refac totul câteva zile mai târziu. Mi-e teamă să nu fi uitat multe lucruri importante. Nu uit *niciodată* nimic din ce spuneți în fața mea, dar, pentru că în acea după-amiază, la *Casa Eranos*, eram terorizat să nu uit..., mi s-a întâmplat contrariul! Iertați-mă!

Redactorul paginii literare de la *Combat* sugerându-mi să concentrez interviul pe două sau trei probleme, am ales să discut puțin despre Iov, alchimie și despre visele D-voastră din 1913–1914. Bineînțeles, totul a fost scris la un nivel inferior, ca pentru un ziar (deși *Combat* este jurnalul intelectualilor).

Voi aștepta o săptămână, pînă joi 2 octombrie. Dacă nu voi primi nimic din partea D-voastră, voi trimite articolul la *Combat*.

Vă rog să transmiteți omagiile mele Doamnei Jung și să fiți sigur, dragă Maestre, de sentimentele mele de admirație și recunoștință.

Mircea Eliade

V

Hs 1056–19 200

Ascona

le 29 août 1953

Cher Maître,

Je ne sais pas si vous avez reçu ma lettre de Paris de remerciement pour l'envoi de *La Guérison psychologique*. Je l'avais écrite à la veille de la grève de PTT, et je me rends maintenant compte que presque la totalité des lettres envoyées à cette période ne sont pas arrivées à la destination.

Je vous écris ces lignes pour attirer votre attention sur un passage que je viens de lire dans la revue *Diogène* (publiée par UNESCO),

fasc. III, p. 136. Le voici: „Une publication récente (*Annals of Tacitus*, par Miss B. Walker) s'est efforcée, non sans succès, d'appliquer les théories de Jung à une interprétation des méthodes employées par Tacite pour évoquer le caractère de ses héros.“ J'estime que cet essai intéressera un de vos collaborateurs.

Corbin vous a sans doute parlé de la *Tagung*¹ de cette année.

Je pars maintenant pour Genève, pour participer aux „Rencontres Internationales“.

Je présente mes hommages à Mme Jung et je vous prie de croire, cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de gratitude.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Sesiune (*lb. germ.*).

[Traducere]

29 august 1953

Dragă Maestre,

Nu știu dacă ați primit scrisoarea mea expediată din Paris, de mulțumire pentru *La Guérison psychologique*. Am scris-o în ajunul grevei de la P.T.T. și îmi dau acum seama că aproape toate scrisorile trimise în această perioadă n-au ajuns la destinație. Vă scriu rîndurile de față pentru a vă atrage atenția asupra unui pasaj pe care tocmai l-am citit în revista *Diogène* (publicată de UNESCO), fascicula III, p. 136. Iată-l: „O lucrare publicată recent (*Annals of Tacitus* de Miss B. Walker) s-a străduit, nu fără succes, să aplice teoriile lui Jung unei interpretări a metodelor folosite de Tacit pentru evocarea caracterului eroilor săi.“ Consider că acest eseu îl va interesa pe vreunul dintre colaboratorii Dumneavoastră.

Corbin v-a vorbit, fără îndoială, despre *Tagung* de anul acesta. Plec acum la Geneva pentru a participa la „Întîlnirile Internaționale“.

Prezint omagiile mele Doamnei Jung și vă rog să credeți, dragă Maestre, în sentimentele mele de admirație și grațitudine.

Mircea Eliade

VI

Hs 1056-19 201

62 bis, rue de la Tour
Paris 16^e
le 6 octobre 1953

Cher Maître,

La revue belgo-française *Le Disque vert* prépare un numéro de circa 200 pages dédiés à C. G. Jung. Vous vous rappelez peut-être que, en 1923, *Le Disque vert*, par son numéro sur Freud, a „lancé“ la psychanalyse dans les pays de langue française. (En effet, c'est à la suite de ce numéro, devenu vite célèbre, qu'on a commencé à parler de psychanalyse dans les milieux extrapsychologique, en France et ailleurs...) Franz Hellens et René de Sollier se donnent la peine de choisir des collaborateurs responsables, aussi bien en France qu'à l'étranger. Je leur ai suggéré un certain nombre de collaborateurs. *Le Disque vert* a publié, au printemps, un fascicule dédié à Marcel Proust. Je vous parle de toutes ces choses pour vous rassurer: il s'agit d'une revue très sérieuse, et il est probable que l'un de ses directeurs s'adressera à vous pour vous demander le droit de traduire un texte et également pour une page manuscrite et une photographie (vous savez que ces détails sont importants pour „constituer“ un numéro spécial bien réussi...).

Je vous prie, s'il vous sera possible, d'acquiescer à leurs demandes.

On m'a prié d'écrire un petit article sur vos recherches en relation avec l'alchimie. Je connais *Psych[ologie] und Alchemie* et *[Die] Psych[ologie] d[er] Übertragung*, mais vous m'avez parlé, ce printemps, d'un volume où vous reprenez Zossima et *Arbor Philosopha*: est-il publié? est-ce que Rascher sera d'accord de me l'envoyer? Je sais que *Mysterium Coniunctionis*, bien que fini, ne paraîtra pas bientôt — et c'est dommage, car c'est là, certainement, que vous donnez un aperçu de vos opinions actuelles sur l'Alchimie.

Corbin écrira un article: *Jung et le Bouddhisme*, à propos de vos trois préfaces aux textes orientaux. J'ai prié le Dr. H. Hunwald, spécialiste en Paracelse, d'écrire sur votre *Paracelsica*. On a demandé la collaboration à une vingtaine d'auteurs. Je n'ai ab-

solument aucune responsabilité dans la préparation de ce volume, mais j'ai de la confiance en son succès.

En vous priant de m'e[x]cuser pour l'ennui que je vous cause par cette lettre, je vous prie de présenter mes hommages à Mme Jung et de croire, Cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de gratitude.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

6 octombrie 1953

Dragă Maestre,

Revista belgiano-franceză *Le Disque vert* pregătește un număr de circa 200 de pagini dedicat lui C. G. Jung. Vă amintiți poate că, în 1923, *Le Disque vert*, prin numărul său consacrat lui Freud, a „lansat“ psihanaliza în țările de limbă franceză. (Desigur, drept urmare a acestui număr, devenit repede celebru, a început să se vorbească despre psihanaliză în cercurile extrapsihologice din Franța și de aiurea. Franz Hellens și René de Sollier își dau osteneala să aleagă colaboratori avizați atât din Franța, cât și din străinătate. Le-am sugerat un anumit număr de colaboratori. *Le Disque vert* a publicat în primăvara aceasta o fasciculă dedicată lui Marcel Proust. Vă vorbesc despre toate aceste lucruri pentru a vă asigura: este vorba de o revistă foarte serioasă și e probabil că unul dintre directorii ei vi se va adresa pentru a vă solicita dreptul de a traduce un text și în același timp pentru o pagină de manuscris și o fotografie (știți că aceste amănunte sînt importante pentru a „constitui“ un număr special foarte reușit...). Vă rog, dacă vă e posibil, să consimțiți la cererile lor.

Am fost rugat să scriu un mic articol asupra cercetărilor D-voastră prîvitoare la alchimie. Cunosc *Psychologie und Alchimie* și *Die Psychologie der Übertragung*, dar mi-ați vorbit în primăvara aceasta despre un volum unde reluați pe Zosima și *Arbor*

Philosophia: a fost publicat? Rascher va fi de acord să mi-l trimită? Știu că *Mysterium Coniunctionis*, deși terminat, nu va apărea curînd — și e păcat, căci faceți acolo, desigur, o trecere în revistă a opiniilor D-voastră actuale asupra alchimiei.

Corbin va scrie un articol, *Jung et le Bouddhisme*, privitor la cele trei prefețe ale D-voastră asupra textelor orientale. L-am rugat pe Dr. H. Hunwald, specialist în Paracelsus, să scrie despre *Paracelsica* D-voastră. S-a cerut colaborarea a vreo douăzeci de autori. N-am absolut nici o responsabilitate în pregătirea acestui volum, dar am încredere în succesul lui.

Rugîndu-vă să mă scuzați pentru oboseala pe care v-am pricinuit-o prin această scrisoare, vă rog să prezentați omagiile mele Doamnei Jung și să fiți sigur, dragă Maestre, de sentimentele mele de admirație și grațitudine.

Mircea Eliade

VII

Hs 1056-19 202

62 bis, rue de la Tour
Paris 16^e
le 21 octobre 1953

Cher Maître,

Je suis vraiment désolé du tournant que vient de prendre le volume spécial du *Disque vert*! Comme je vous le disais dans ma dernière lettre, je ne connais pas trop bien M. de Sollier: Corbin et moi nous l'avons vu deux fois (chez Corbin) et nous avons fait de notre mieux pour lui suggérer des noms et des sujets. Je ne savais même pas que M. de Sollier viendrait vous voir. Il ne nous a rien dit. Je croyais qu'il allait vous écrire et c'est pourquoi j'ai pris la peine de vous dire quelques mots à propos de son projet.

Il est vrai que M. de Sollier nous a avoué qu'il comprend ce numéro du *Disque vert* comme un volume dédié à l'*exposition* de vos idées et à leur *discussion* par certains spécialistes, surtout par des non-psychologues — et ceci explique ma présence. Mais je ne m'imaginai pas qu'il allait demander la collaboration à des adversaires freudiens qui ignorent votre œuvre.

Avec Corbin, nous rencontrerons bientôt M. de Sollier et lui demanderons de renoncer à la collaboration de M. Flournay; sinon, nous ne lui donnerons plus les articles promis. Je me suis terriblement agité pour ce numéro du *Disque vert*, mais je croyais que je sers de cette manière la diffusion de vos idées en France. Je le regrette déjà! La seule contribution effective à cette œuvre de diffusion est celle que l'on fait tout seul et en son propre nom: et c'est pour cette raison que je travaille à un petit livre: *C. G. Jung et la mythologie de l'âme*.

Croyez-moi, Cher Maître, bien navré de cet incident — et recevez, s'il vous plaît, l'expression de ma profonde admiration.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

21 octombrie 1953

Dragă Maestre,

Sînt, într-adevăr, dezolat de cotitura pe care a luat-o volumul special *Disque vert*. Așa după cum vă spuneam în ultima mea scrisoare, nu-l cunosc foarte bine pe d. de Sollier: Corbin și cu mine l-am văzut doar de două ori (acasă la Corbin) și ne-am dat toată silința să-i sugerăm nume și subiecte. Nu știam că d. de Sollier va veni să vă vadă. El nu ne-a spus nimic. Credeam că vă va scrie, și tocmai de aceea am avut grijă să vă spun cîteva cuvinte privitoare la proiectul său.

E adevărat că d. de Sollier ne-a mărturisit că înțelege acest număr din *Disque vert* ca pe un volum dedicat *expunerii* ideilor D-voastră și a *discutării* lor de către unii specialiști, mai ales de ne psihologi, și asta explică și prezența mea. Dar nu-mi imaginam că va cere colaborarea unor adversari freudieni care nu vă cunosc opera.

Împreună cu Corbin, îl vom întîlni curînd pe d. de Sollier și îi vom cere să renunțe la colaborarea dlui Flournoy: dacă nu o va face, nu îi vom mai da articolele promise. M-am agitat în mod deose-

bit pentru acest număr din *Disque vert*, dar credeam că servesc în felul acesta la răspîndirea ideilor D-voastră în Franța. Îmi pare deja rău! Singura contribuție efectivă la această operă de difuzare e cea pe care o faci de unul singur și în nume propriu: și tocmai pentru asta lucrez la o cărticică: *C. G. Jung și mitologia sufletului*.

Credeți-mă, dragă Maestre, profund îndurerat de acest incident. Vă rog să primiți expresia profundeii mele admirații.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

VIII

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
le 22 janvier 1955

Cher Maître,

C'est avec un grand chagrin que j'ai lu et relu votre lettre. Je n'arrivais pas à comprendre comment je vous ai offensé. Je sentais qu'il s'agissait d'un terrible malentendu, mais je n'arrivais pas à l'identifier. C'est en relisant la page 230 de mon *Yoga* qu'il me semble avoir compris. Après une brève allusion à votre découverte et interprétation des *mandalas* spontanés, j'ai commencé un nouveau paragraphe, en avançant une „hypothèse personnelle“ sur le caractère simiesque de l'inconscient. Je me rends maintenant compte que pour Vous, comme pour tout autre psychologue des profondeurs, une telle expression doit paraître simplement idiote. Mais voici quelle a été ma pensée: il me semble que la „Vie“ (donc, les instincts et l'inconscient) essaye de ressembler à l'„Esprit“, de l'„imiter“. C'est une opinion strictement personnelle, et je la défendrais mieux si je n'étais pas si bouleversé par votre lettre, si je ne souffrais pas trop à l'idée que, pendant que je vous écrit ces lignes, vous continuez à garder à mon égard une opinion qui m'est intolérable, non seulement parce qu'elle est injuste, mais parce qu'elle se fonde sur un malentendu. Je vous envoie une note

que j'ai publié[e] l'année passée sur *Le mandala* de Tucci: vous pouvez mesurer l'importance que j'accorde à votre interprétation.

L'expression „imitation simiesque de l'inconscient“ est peut être malheureuse. C'est autre chose que je voulais dire: qu'il y a peut être une „harmonie préétablie“ entre l'intention de l'inconscient et la plus noble vocation du conscient, que le premier „imite“ l'autre dans le sens qu'il s'efforce de rejoindre son mode d'être. Mais, encore une fois, je suis trop nerveux pour m'expliquer longuement, et je me hâte pour que cette lettre parte ce soir même. Si j'ai fait une bêtise à propos de votre interprétation, c'est uniquement ma faute et je vous demande très sincèrement pardon. Mais jamais je n'aurais pu croire que ma glosse personnelle pouvait vous sembler malveillante — et ici encore je me trompe peut-être —, qu'il reste encore de place pour des spéculations philosophiques ou, au moins, pour des opinions, même après la plus fine et profonde analyse psychologique. Et cette „harmonie préétablie“ entre les comportements de l'inconscient et du conscient lorsqu'il s'agit d'un grand „Mystère“ me pose un problème auquel je suis encore loin d'avoir commencé à répondre, mais qui m'obsède depuis mes années d'apprentissage aux Indes. Encore une fois: je dis peut-être des bêtises aux yeux du psychologue, mais je suis obsédé par les extraordinaires „imitations“ par lesquelles, il me semble, la „Vie“ essaye de se comporter comme l'„Eprit“. Je vais vous parler un jour plus clairement sur ces faits.

Pour l'instant, je suis ulcéré en pensant que vous m'avez soupçonné de malveillance à l'égard de votre oeuvre et de votre personne. Je rougis à le faire, mais je suis obligé de vous dire que, bien qu'encore loin de connaître à fond votre pensée, je ne cesse pas d'en parler d'elle, que je vous ai cité dans presque tous mes articles et études non-techniques (*N[ouvelle] R[evue] F[rançaise]*, *Critique*, *Diogène*, *Combat*, *Études Carmélitaines* etc.) et dans mes conférences de Paris, Rome, Lund et Strasbourg, et j'ai exposé vos vues sur le symbolisme religieux aux dernier Congrès d'Avon; que j'ai écrit un long article sur *C. G. Jung et l'Alchimie* qui paraîtra dans l'*Hommage à Jung* (= *Le Disque vert*) et dont une bonne partie sera republiée dans un volume que je viens de finir, *Forgerons et Alchimistes* (où j'utilise d'ailleurs un nom-

bre considérable de documents publiés et interprétés par vous); que, depuis cinq ans, j'ai rêvé d'assurer une plus grande diffusion de votre oeuvre en langue française en essayant de convaincre le Dr. Cohen de faire passer un certain nombre de traductions aux Éditions Payot. Je vous demande pardon d'avoir rappelé tous ces détails personnels, mais je voulais vous ouvrir complètement mon âme: je ne suis pas (hélas!) psychologue, j'ai arrivé tard dans ma vie à vous connaître (et si vous saviez combien je le regrette!...), mais votre pensée m'a produit une impression extraordinaire, et bien que mes propres recherches se placent sur un autre plan (car — et ici vous voyez peut être encore une contradiction! — je considère l'histoire des religions indépendante de la psychologie), votre oeuvre constitue la plus grande découverte de ma maturité spirituelle. À tel point, que si je vous avais lu dix ou quinze ans plus tôt, j'aurais certainement devenu un psychologue des religions, et non pas un historien...

Vous devinez donc mon bouleversement en lisant votre lettre. Avec Corbin, je prépare un petit volume: *Rencontres avec Jung*, et sur ma propre responsabilité je travaille à un autre volume auquel je vous ai fait déjà allusion: *C. G. Jung et les mythologies de l'âme*; si je l'écris si lentement c'est parce que, surchargé de mes recherches personnelles, je ne possède pas encore suffisamment votre oeuvre (j'ai relu pour la troisième fois *Psych[ologie] u[nd] Alch[emie]* et *[Die] Psych[ologie] d[er] Übertragung*). Comment aurais-je pu vous offenser? Vous pouvez penser que je n'ai rien compris à la psychologie de l'inconscient, et encore moins à votre conception de la psyché profond — et vous pouvez me dire, amicalement mais franchement, de ne plus insister dans cette voie. Mais comment aurais-je pu être soupçonné de malveillance à l'égard de votre pensée?...

Je vous demande encore une fois pardon pour le chagrin que je vous ai provoqué, à mon insu, par le malentendu impliqué dans une expression malheureuse parce que équivoque. Un mot de vous mettra fin à mon tourment. Mais quelle que sera votre réponse, je tiens à vous le dire, rien et personne ne changera pas un iota au respect, à l'admiration et à la reconnaissance que je garde pour vous et pour votre oeuvre.

Je vous prie de transmettre mes hommages a Mme Jung et de croire, Cher Maître, à ma fidélité et à mon très sincère dévouement,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

22 ianuarie 1955

Dragă Maestre,

Am citit și recitat cu o mare tristețe scrisoarea D-voastră. Nu reușeam să înțeleg cum v-am ofensat. Simțeam că e vorba de o cumplită neînțelegere, dar nu reușeam să o identific. Abia recitind pagina 230 a cărții mele *Yoga* mi se pare că am înțeles. După o scurtă aluzie referitoare la descoperirea și interpretarea D-voastră cu privire la *mandalele* spontane, am început un nou paragraf, emițînd o „ipoteză personală“ asupra caracterului simiesc al inconștientului. Îmi dau acum seama că pentru D-voastră, ca și pentru oricare alt psiholog al profunzimilor o asemenea expresie trebuie să pară pur și simplu idioată. Dar iată care a fost gîndul meu: mi se pare că „Viața“ (deci instinctele și inconștientul) încearcă să semene „Spiritusului“, să îl „imite“. Este o opinie strict personală și aș fi apărât-o mai bine dacă n-aș fi fost atît de tulburat de scrisoarea D-voastră, dacă n-aș fi suferit prea mult la ideea că, în timp ce vă scriu aceste rînduri, continuați să păstrați față de mine o părere care îmi este de nesuportat nu numai pentru că este nedreaptă, ci pentru că se bazează pe o neînțelegere. Vă trimit o notă pe care am publicat-o anul trecut despre *Mandala* lui Tucci; vă veți putea da seama despre importanța pe care o acord interpretării D-voastră.

Expresia „imitație simiescă a inconștientului“ este poate nefelică. Voiam să spun altceva: că există poate o „armonie prestabilită“ între intenția inconștientului și cea mai nobilă vocație a conștientului, că primul îl „imită“ pe celălalt, în sensul că se străduiește să regăsească modul său de a fi. Dar, încă o dată, sînt prea nervos pentru a mă explica pe larg și mă grăbesc ca scrisoa-

rea aceasta să plece chiar în această seară. Dacă am făcut o prostie cu privire la interpretarea D-voastră este numai greșeala mea și vă cer cu sinceritate iertare. Dar niciodată n-aș fi putut crede că glosa mea personală ar fi putut să vă pară răuvoitoare — și poate că și în acest caz mă înșel —, că rămâne încă loc pentru speculații filozofice sau, cel puțin, pentru păreri, chiar și după cea mai subtilă și profundă analiză psihologică. Iar această „armonie prestabilită“ între comportamentele inconștientului și ale conștientului când e vorba de un mare „Mister“ îmi pune o problemă căreia sînt încă departe de a fi început să-i răspund, dar care mă obsedează încă din anii mei de studiu în India. Încă o dată: spun poate prostii în ochii unui psiholog, dar sînt obsedat de extraordinarele „imitații“ prin care mi se pare că „Viața“ încearcă să se comporte ca „Spiritul“. Vă voi vorbi într-o zi mai limpede despre aceste lucruri.

Pentru moment, sînt profund îndurerat că m-ați bănuțit de rea-credință cu privire la opera și persoana D-voastră. Roșesc să o fac, dar sînt obligat să vă spun că, deși încă departe de a vă cunoaște în profunzime ideile, vorbesc tot timpul despre ele, că v-am citat aproape în toate articolele și studiile mele cu caracter non-tehnic (*Nouvelle Revue Française, Critique, Diogène, Combat, Études Carmélitaines* etc.) și în conferințele mele de la Paris, Roma, Lund și Strasbourg și v-am prezentat ideile asupra simbolismului religios la ultimul congres de la Avon; că am scris un amplu articol despre *C. G. Jung și alchimia* care va apărea în *Omagiu lui Jung* (= *Le Disque vert*) și din care o mare parte va fi republicat într-un volum pe care tocmai l-am terminat, *Făurari și alchimiști* (unde folosesc de altminteri un considerabil număr de documente publicate și interpretate de D-voastră); că de cinci ani am visat să asigur o mai mare răspîndire a operei D-voastră în limba franceză, încercînd să-l conving pe Dr. Cohen să transmită un număr de traduceri Editurii Payot. Vă cer iertare de a vă fi amintit aceste detalii personale, dar voiam să-mi deschid cu totul sufletul: nu sînt (vai!) psiholog, am ajuns să vă cunosc tîrziu (și dacă ați ști cît de mult regret aceasta!...), dar gîndirea D-voastră mi-a produs o impresie extraordinară și, deși propriile mele cercetări se plasează pe alt plan (căci — și aici poate vedeți încă o contradicție! — consider istoria religiilor independentă față de psiho-

logie), opera D-voastră constituie cea mai mare descoperire a maturității mele spirituale. Și asta într-o măsură atât de mare, încât, dacă v-aș fi citit cu zece-cincisprezece ani mai înainte, aș fi devenit cu siguranță un psiholog al religiilor și nu un istoric...

Vă închipuiți, așadar, tulburarea mea citind scrisoarea D-voastră. Pregătesc, împreună cu Corbin, un volumaș, *Întâlniri cu Jung*, iar, de unul singur, lucrez la un alt volum, la care v-am făcut deja aluzie: *C. G. Jung și mitologiile sufletului*; dacă îl scriu atât de încet este pentru că, supraîncărcat de cercetările mele personale, nu stăpînesc încă îndeajuns opera D-voastră (am recitat pentru a treia oară *Psychologie und Alchemie* și *Die Psychologie der Übertragung*). Cum am putut să vă ofensez? Puteți să vă gândiți că n-am înțeles nimic din psihologia inconștientului, și încă mai puțin din concepția D-voastră despre „psihicul profund” — și puteți să mi-o spuneți prietenește, dar în mod franc, să nu mai insist pe această cale. Cum să fi putut fi oare bănuț de rea-credință cu privire la gândirea D-voastră?

Vă cer încă o dată iertare pentru supărarea pe care v-am provocat-o, fără voia mea, prin neînțelegerea implicată într-o expresie nefericită prin echivocul ei. O vorbă a D-voastră va pune capăt neliniștii mele. Dar, oricare ar fi răspunsul D-voastră, țin să v-o spun: nimic și nimeni nu vor schimba nici o iotă din respectul, admirația și recunoștința pe care le păstrez pentru D-voastră și pentru opera D-voastră.

Vă rog să transmiteți omagiile mele Doamnei Jung, și să credeți, dragă maestre, în fidelitatea și foarte sincerul meu devotament,

Mircea Eliade

IX

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)

le 11 février 1955

Cher Maître,

Comment vous remercier pour votre lettre qui, tout en me soulageant, m'a aidé à comprendre l'origine de mon équivoque? Je

me hâte de vous dire que pour la prochaine édition du *Yoga* et les traductions qui sont maintenant en préparation, je réécrirais le texte en question de telle manière que tout malentendu soit évité. Je supprimerais, bien entendu, la malheureuse expression „imitation simiesque“, regrettable *lapsus calami*. Ce que j'avais voulu dire j'ai essayé de vous signaler dans ma précédente lettre, mais sans y avoir réussi. Je crois que je dois chercher l'origine de cette vision philosophique (mais non pas de l'expression équivoque!) dans mes années de formation spirituelle, c'est-à-dire dans mon séjour de jeunesse aux Indes. J'ai été — et je le suis encore — très frappé par la doctrine Samkhya-Yoga d'une Nature-Vie (*prakriti*) qui, tout en étant „aveugle“ (= inconsciente) et apparemment surgissant d'innombrables obstacles dans la voie de la délivrance, sert pourtant l'Esprit et, en fin de compte, s'efforce de rejoindre son mode d'être, c'est-à-dire l'unité, l'immobilité et la sérieuxité du *purusa*. Ce paradoxe qui a obsédé la pensée indienne m'a obsédé également. Européen et chrétien, il m'était impossible (grâce à Dieu!) de penser le monde en termes indiens — mais je suis resté marqué par cette première rencontre avec le paradoxe. Je crois même avoir compris maintenant l'„origine“ de mon *lapsus calami* — au lieu de songer aux explications que comportent une expression telle que l'*Imitatio Christi*, comme vous me le rappelez très opportunément — je pensais uniquement à une Vie „aveugle“ qui imite le mode d'être de l'Esprit: je m'imaginai donc que, étant question d'une imitation inconsciente (car par définition la *prakriti* ne peut se hausser à la conscience), j'étais autorisé à comparer ce „comportement“ à la manière dont un singe imite les gestes d'un être conscient. C'était l'image de la *prakriti*, telle que la conçoit le Samkhya-Yoga, que je superposait furtivement au concept de l'inconscient collectif... Et maintenant je ferme cette longue parenthèse concernant l'„origine“ philosophique et sémantique de mon équivoque.

J'aurais voulu vous entretenir au sujet d'autres difficultés philosophiques, mais je ne veux pas abuser de votre patience. D'ailleurs, je me rends parfaitement compte que certaines de ces difficultés sont dues à mon insuffisante compréhension de l'inconscient collectif. J'oublie, par exemple, que ce terme couvre non seulement ce qu'on appelait „sous-conscient“, mais aussi tout ce que les phi-

losophes et les théologiens comprennent sous le nom de „trans-conscient“. Il me suffit de me rappeler le véritable sens du terme, pour que de telles difficultés s'évanouissent. (Mais il est probable que le concept-image d'une *prakriti*-Vie joue, chez moi, le rôle d'un écran.)

Je m'arrête ici, parce que je vois l'inanité de discourir à la hâte sur des sujets si graves. Je crois préférable de vous envoyer le texte dactylographié de ma première étude sur votre pensée et d'attendre votre jugement avant de la faire publier. (Malheureusement, l'article sur *C. G. Jung et l'alchimie* est déjà imprimé!)

Je vous remercie de tout cœur pour votre proposition de m'offrir un de vos volumes. Je possède les *Gestaltungen* [*des Unbewussten*] et encore cinq ou six volumes en allemand, tous les volumes traduits dans les „Bo[l]ingen Serie“ et quelques traductions françaises. Mais puisque vous avez l'amabilité de m'offrir encore un volume, je serais heureux de posséder la traduction française (si vous en disposez encore des exemplaires) des *Types psychologiques* ou de la nouvelle édition de *Libido*. Je connais déjà ces ouvrages, mais ils me sont utiles pour les citations dans mes articles. Jusqu'ici je traduisait directement le texte allemand (comme je l'ai fait dans *Forgerons et Alchimistes*). Je suis maintenant en train d'étudier *Von den Wurzeln des Bewußtseins*, et je suis très heureux et flatté de voir l'admirable exégèse que vous avez fait de mon *Chamanisme*.

Je vous prie de présenter mes hommages à Mme Jung et de croire, Cher Maître, à ma plus sincère et profonde admiration.

Votre très dévoué

Mircea Eliade

[Traducere]

11 februarie 1955

Dragă Maestre,

Cum să vă mulțumesc pentru scrisoarea D-voastră care, potolindu-mi durerea, m-a ajutat să înțeleg originea echivocului meu? Mă grăbesc să vă spun că pentru viitoarea ediție a cărții mele *Yo-*

ga și pentru traducerile în pregătire voi rescrie textul respectiv în așa fel, încât orice neînțelegere să fie evitată. Voi suprima, bineînțeles, nefericita expresie „imitație simiescă“, regretabil *lapsus calami*. Ceea ce voiam să vă spun am încercat să vă semnaliez în precedenta mea scrisoare, dar fără să fi reușit. Cred că trebuie să caut „originea“ acestei viziuni filozofice (dar nu a expresiei echi-voce!) în anii mei de formație spirituală, adică în timpul șederii mele din tinerețe în India. Am fost — și sînt încă — foarte frapat de doctrina Samkhya-Yoga a unei Naturi-Vieți (*prakriti*) care, deși „oarbă“ (inconștientă) și aparent ivindu-se nenumărate obstacole pe calea eliberării, servește totuși Spiritul și, în cele din urmă, se străduiește să regăsească felul său de a fi, adică unitatea, imobilitatea și seninătatea lui *purușa*. Acest paradox care a obsedat gândirea indiană m-a obsedat și pe mine în aceeași măsură. European și creștin, mi-era imposibil (slavă Domnului!) să gîndesc lumea în termeni indieni — dar am rămas marcat de această primă întîlnire cu paradoxul. În ce privește *lapsus calami*, cred chiar să-i fi înțeles acum „originea“: în loc să mă gîndesc la explicațiile pe care le comportă o expresie ca *Imitatio Christi*, cum mi-o amintiți foarte oportun — gîndeam exclusiv la o Viață „oarbă“ care imită felul de a fi al Spiritului: îmi închipuiam, așadar, că, fiind vorba de o imitație inconștientă (căci prin definiție *prakriti* nu poate să se înalțe pînă la conștiință), eram autorizat să compar acest „comportament“ cu maniera în care o maimuță imită gesturile unei ființe conștiente. Era imaginea *prakriti*, așa cum o concepe Samkhya-Yoga, pe care o suprapuneam în ascuns conceptului de inconștient colectiv... Iar acum, închid această lungă paranteză privitoare la „originea“ filozofică și semantică a echivocului meu.

Aș fi vrut să vorbim și despre alte dificultăți filozofice, dar nu vreau să abuzez de răbdarea Dumneavoastră. De altfel, îmi dau perfect seama că unele dintre aceste dificultăți se datorează insuficienței mele înțelegeri a inconștientului colectiv. Uit, de exemplu, că acest termen acoperă nu numai ceea ce se numea „subconștient“, ci și tot ceea ce filozofia și teologia înțeleg sub numele de „transconștient“. Mi-e de-ajuns să-mi amintesc sensul veritabil al termenului pentru ca asemenea dificultăți să dispară. (E po-

sibil însă ca imaginea-concept a unei *prakriti*—Viață să joace la mine rolul unui ecran.)

Mă opresc aici, pentru că-mi dau seama că e zadarnic să vorbesc în pripă despre subiecte atît de importante. Cred că e preferabil să vă trimit textul dactilografiat al primului meu studiu despre gîndirea Dumneavoastră și să vă aștept părerea înainte de a-l publica. (Din nefericire, articolul despre *C. G. Jung și Alchimia* este deja imprimat.)

Vă mulțumesc din toată inima pentru propunerea de a-mi oferi unul dintre volumele Dumneavoastră. Am *Gestaltungen* [*des Unbewußten*] și încă cinci sau șase volume în germană, toate volumele traduse în „Bolingens Series“ și cîteva traduceri franceze. Dar, pentru că aveți amabilitatea să-mi oferiți încă un volum, aș fi fericit să posed traducerea franceză (dacă mai dispuneți de exemplare) din *Types psychologiques* sau a noii ediții din *Libido*. Cunosc deja aceste lucrări, dar ele îmi sînt folositoare pentru citate în articolele mele. Pînă acum, traduceam direct textul german (cum am făcut în *Forgerons et Alchimistes*). Sînt acum pe cale de a studia *Von den Wurzeln des Bewußtseins* și sînt foarte fericit și flatat de a vedea admirabila exegeză pe care ați făcut-o *Șamanismului* meu.

Vă rog să prezentați omagiile mele Doamnei Jung și să credeți, dragă Maestre, în cea mai sinceră și profundă admirație a mea. Al Dumneavoastră devotat

Mircea Eliade

X

Hs 1056–21 134

45, rue de Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)

le 1er mars 1955

Cher Maître,

Une petite opération au bras droit me rend pénible l'écriture. Mais je voudrais vous dire combien votre lettre du 18 février m'a aidé à comprendre ma „situation philosophique“. Tout ce que vous

me dites sur la *prakriti* est *illuminant*. Je vous écrirais dès que je pourrais la faire.

Je vous remercie également pour l'envoi des *Types psychologiques*.

Je tiens dès maintenant à vous dire encore une fois toute ma profonde et totale reconnaissance.

Je vous prie de croire, Cher Maître, à mes sentiments de gratitude et d'admiration. Votre très dévoué

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

1 martie 1955

Dragă Maestre,

O mică operație la brațul drept mă pune în imposibilitatea de a scrie. Dar aș vrea să vă spun cât de mult m-a ajutat scrisoarea Dumneavoastră din 18 februarie să înțeleg „situația mea filozofică“. Tot ceea ce îmi spuneți despre *prakriti* este *iluminant*. Vă voi scrie imediat ce voi putea să o fac.

Vă mulțumesc în același timp pentru cartea Dumneavoastră *Types psychologiques*. Țin să vă asigur încă o dată de profunda și totala mea recunoștință. Vă rog să credeți, dragă Maestre, în sentimentele mele de gratitudine și admirație.

Al Dumneavoastră devotat

Mircea Eliade

XI

Hs 1056-21 135

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)

le 9 novembre 1955

Cher Maître,

Comment vous remercier pour l'extraordinaire don que vous avez eu la bonté de me faire?

Depuis cinq jours je suis plongé dans le *Mysterium Coniunctionis*, non seulement avec un intérêt scientifique, mais avec „peur et tremblement“, car je commence à comprendre combien j’aurais peu compris jusqu’à présent... Je crois que seulement après la complétion de cet *opus magnum* on pourra saisir toutes les articulations de votre pensée concernant l’alchimie et le symbolisme alchimique. J’ai demandé à mon éditeur de ne pas imprimer mon petit livre *Forgerons et alchimistes* avant de pouvoir y ajouter les références au *Mysterium coniunctionis*. Il y a peu de temps, la Radiodiffusion Française a organisé un nouveau symposium sur votre œuvre. J’ai été invité à participer, mais j’ai été empêché, et j’ai envoyé un petit texte déjà publié que quelqu’un a lu à ma place. J’ai voulu être présent, tout comme j’ai été présent au symposium organisé par R. Amadou au mois de juillet — mais je tiens à vous avouer que je n’étais nullement content de ma contribution, et que seulement après la lecture du *Mysterium* j’espère devenir capable de dire quelque chose d’utile.

Depuis cet été ma santé n’est pas fameuse: „Indifferent health“, comme disent très bien les Anglais. Mon travail a souffert, mais je regrette surtout d’avoir dû renoncer aux festivités de Zürich et d’avoir manqué une nouvelle rencontre avec vous.

Je crois que vous savez que le petit volume, [écrit] en collaboration avec H. Corbin, *Rencontres avec Jung*, sera prochainement publié chez Georg. Je tâcherais de développer mes *Notes sur l’alchimie* dans la perspective ouverte par le *Mysterium Coniunctionis*.

Puisque vous avez tout lu, connaissez-vous le livre (épuisé et très rare) de „Fulcanelli“ (je mets les guillemets parce que l’anonymat de l’auteur a été très bien gardé): *Les Demeures philosophales et le symbolisme hermétique dans ses rapports avec l’art sacré et l’ésotérisme du Grand Œuvre* (Paris, 1930)? Il jouit d’un énorme prestige en France!

En vous priant de présenter mes hommages à Mme Jung, je suis, Cher Maître, votre très reconnaissant,

Mircea Eliade

[Traducere]

9 noiembrie 1955

Dragă Maestre,

Cum să vă mulțumesc pentru extraordinarul dar pe care ați avut bunătatea să mi-l faceți? De cinci zile sînt cufundat în *Mysterium Coniunctionis* nu numai cu un interes științific, dar și cu „frică și cutremurare“, căci încep să-mi dau seama cît de puțin înțelegem pînă în prezent... Cred că numai după completarea acestui *opus magnum* se vor putea sesiza toate articulațiile gîndirii Dumneavoastră privitoare la alchimie și simbolismul alchimic. Am cerut editorului meu să nu-mi imprime cărticica *Forgerons et alchimistes* înainte de a putea adăuga referințele la *Mysterium coniunctionis*. Cu puțin timp în urmă, Radiodifuziunea franceză a organizat un nou simpozion asupra operei Dumneavoastră. Am fost invitat să particip, dar, fiind împiedicat să iau parte, am trimis un mic text, deja publicat, pe care cineva l-a citit în locul meu. Am vrut să fiu prezent la fel cum am făcut și la simpozionul organizat de R. Amadou în luna iulie — dar țin să vă încredințez că nu eram în nici un chip mulțumit de contribuția mea și că numai după lectura *Mysterium*-ului sper să devin capabil să spun ceva util.

Din vara aceasta, sănătatea mea nu mai e așa grozavă; „indifferent health“, cum spun foarte bine englezii. Munca mea a avut de suferit, dar regret mai ales de a fi fost nevoit să renunț la festivitățile de la Zürich și de a-mi fi lipsit prilejul unei noi întâlniri cu Dumneavoastră.

Cred că știți că volumașul [scris] în colaborare cu H. Corbin, *Rencontres avec Jung*, va fi publicat curînd la Georg. Mă voi strădui să dezvolt *Notele asupra alchimiei* în perspectiva deschisă de *Mysterium Coniunctionis*.

Pentru că ați citit totul, cunoașteți cartea (epuizată și foarte rară) a lui „Fulcanelli“ (pun ghilimele, pentru că anonimatul autorului a fost foarte bine păstrat) *Les Demeures philosophales et le symbolisme hermétique dans ses rapports avec l'art sacré et l'ésotérisme du Grand Œuvre* (Paris, 1930)? Se bucură de un enorm prestigiu în Franța!

Rugându-vă să prezentați omagiile mele Doamnei Jung, sînt, dragă Maestre, al Dumneavoastră foarte recunoscător,

Mircea Eliade

XII

The University of Chicago
Chicago 37 — Illinois
Committee on Social Thought

le 23 février 1960

Cher Professeur Jung,

Inutile de vous dire combien nous serons heureux de vous avoir ici, avec nous, au moins pour dix jours. Dans sa lettre, le Professeur John U. Nef vous dit pourquoi votre message est tellement important pour l'orientation de la culture nord-américaine. J'ajoute que le Committee on Social Thought est aujourd'hui la seule institution universitaire au monde où l'on s'efforce d'élaborer un nouvel humanisme qui, bien qu'en le prolongeant, ne soit pas la réplique de l'ancien. J'ajoute aussi que, à côté de collègues, de lecteurs et d'admirateurs, vous rencontrerez également un petit groupe d'étudiants qui ont participé aux séminaires sur la psychologie jungienne de la religion, séminaires dirigés par le Professeur Hillner (1956) et par moi-même (1958).

Dans l'espoir de nous revoir bientôt à Chicago, croyez, cher Professeur Jung, à mes sentiments très dévoués.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

23 februarie 1960

Dragă Profesore Jung,

Inutil să vă spun cât de fericiți am fi să vă avem aici, cu noi, pentru cel puțin zece zile. În scrisoarea sa, profesorul John U. Nef v-a spus de ce este mesajul Dumneavoastră atît de important pen-

tru orientarea culturii nord-americe. Aduug: *Committee on Social Thought* e astăzi singura instituție universitară din lume care se străduiește să elaboreze un nou umanism care, chiar dacă îl prelungește pe cel vechi, nu va fi o replică a lui. Aduug, de asemenea, că, alături de colegi, cititori și admiratori, veți întâlni un mic grup de studenți care au participat la seminariile asupra psihologiei jungiene a religiei, seminarii conduse de profesorul Hillner (1956) și de mine însumi (1958).

În speranța de a vă revedea curînd la Chicago, fiți sigur, dragă profesore Jung, de cele mai devotate sentimente ale mele.

Mircea Eliade

CĂTRE ERNST JÜNGER*

I

62 bis, rue de la Tour,
Paris 16^e

8 decembrie 1952

Dragă Maestre,

Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea Dumneavoastră din 26 noiembrie.

Știam deja — și eram foarte mîndru — că ați citit revista mea *Zalmoxis* — ați scris despre aceasta în *Jurnalul Dumneavoastră*. De ani de zile, mă străduiesc să redau viața lui *Zalmoxis*, dar pînă în prezent nu am reușit să trezesc interesul nici unui editor. Nu abandonez însă proiectul. Mă mulțumesc să public în revistele altora.

Am aflat adresa Dumneavoastră de la Eschmann din Locarno. El m-a încurajat să vă scriu, asigurîndu-mă că ați citit *Le mythe de l'éternel retour*. Tot el l-a convins pe Diederichs să publice o traducere germană a acestei mici cărți (am profitat de ocazie pentru a îmbunătăți și completa textul).

Voi fi fericit să vă ofer oricare dintre cărțile mele. Nu am îndrăznit să vi le trimit fără permisiunea Dumneavoastră (pe lîngă acestea, există, traduse în germană, unele dintre scrierile mele „li-

terare“). În ceea ce privește cărțile Dumneavoastră apărute recent, am citit *Jurnalul*. Citesc destul de ușor germana științifică, însă mai puțin bine pe cea literară. Iată de ce prefer să citesc poezii în traducere. Voi fi fericit să primesc orice lucrare semnată de Dumneavoastră și vă mulțumesc de pe acum.

Rămîn, dragă Maestre, al Dumneavoastră cititor și admirator

Mircea Eliade

Tradusă, comentată și publicată de Florin Țurcanu în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 206.

*Ernst Jünger (1895-1998), scriitor german.

II

[toamna 1960]

Dragă Ernst Jünger,

Aproape că nu mai îndrăznesc să vă scriu! De luni de zile doream să vă adresez o lungă scrisoare, pentru a vă mărturisi bucuria pe care am simțit-o după ce am citit *Sgrafitti*. Din nefericire, o artrită m-a redus la o stare larvară pe timpul acestei ierni (este, probabil prețul pe care a trebuit să-l plătesc pentru a trăi în America șase-șapte luni pe an!). Mă dureau mai ales articulațiile brațelor și degetelor. Timp de cîteva luni, abia am putut să mă iscălesc. Am venit aici, la Abano, acum două săptămîni și, după primele zece băi de nămol, mă simt mai bine. Constat cu bucurie că mi-a revenit capacitatea de a scrie. Încep să scriu fără multe dificultăți.

Îl voi întîlni pe Wolff la Basel pe 8 și 9 septembrie. Apoi, dacă totul merge bine, mă voi duce la Marburg, pentru Congresul de istorie a religiilor. Sper, așadar, să vă revăd la Wilflingen după 16-17 septembrie (scriu la persoana întîi, însă soția mea va fi cu mine).

Wolff ne-a informat despre boala de care suferă doamna Jünger. Sîntem consternați.

Al Dumneavoastră foarte devotat,

Mircea Eliade

Tradusă, comentată și publicată de Florin Țurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 207.

III

5 ianuarie 1968

Dragă Ernst Jünger,

După cum vedeți, sînt bine informat! Prietenul meu Kitagawa mi-a povestit aventurile traducerii. În cele din urmă, și mai ales grație corecturilor Dumneavoastră, avem acum o versiune limpede și *highly readable*¹. Kitagawa vă imploră să o acceptați. Nu așteaptă decît O.K.-ul Dumneavoastră pentru a trimite manuscrisul la tipografie (puteți, bineînțeles, să publicați, cînd veți dori, textul german).

Este inutil să vă spun cît voi fi de fericit să văd numele Dumneavoastră figurînd printre colaboratorii lui *Myths and Symbols*.

Cu cordialitate, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Tradusă, comentată și publicată de Florin Țurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 208.

¹ Cît se poate de ușor de citit (*lb. engl.*).

IV

The University of Chicago
Chicago — Illinois 60637
The Divinity School

[toamna 1968]

Dragă Ernst Jünger,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 30 iunie. Sînt bucuros că vă continuați cercetările privind *Drugs and Ecstasy*. Și eu aveam mari speranțe pentru România, însă după ocuparea Cehoslovaciei mi-este teamă (de altfel, după cum știți, mișcarea de libera-

lizare a fost oprită...). Din nefericire, nu mă voi duce în România în această toamnă. Poate mai târziu, dacă situația se ameliorează (pe plan cultural vreau să spun).

Omagiile mele doamnei Jünger. Cu cordialitate, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Tradusă, comentată și publicată de Florin Țurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 208.

CĂTRE ERNST KLETT*

The University of Chicago

6 mai 1960

Dragă domnule Klett,

Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea din 14 aprilie, scuzându-mă, totodată, pentru întârzierea cu care vă răspund. Am petrecut o iarnă detestabilă, fiind aproape tot timpul bolnav (mai ales crizele de artrism...). Scriu, chiar și acum, cu o anumită dificultate.

Am primit exemplarul de lux din *Sgraffiti* și vă sînt recunoscător, deoarece iubesc foarte mult aceste fragmente. Aș dori să-i scriu cîndva lui Ernst Jünger despre ultimele sale două cărți, însă aștept să „ies din criza umorală“.

Sînt fericit de succesul lui *Antaios*. Fără îndoială, revista va ajunge „ilustră“ într-o bună zi...

Cele mai sincere sentimente,

Mircea Eliade

Tradusă, comentată și publicată de Florin Țurcanu în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 207.

* Ernst Klett — editorul german al lui Ernst Jünger.

CĂTRE VALERIU LIVOVSKI

I¹

3, Royd Lane, Calcutta

23 aprilie 1931

Dragă Valerică,

Nu-ți poți închipui câtă bucurie mi-a pricinuit scrisoarea ta, cu adevărat neașteptată și nesperată. Aventurile noastre cu „Hai-hui“ nu le-am uitat și nu le voi uita niciodată, dar e drept că nu-mi mai aminteam costumul meu, „perla“ echipajului, cum spui tu. Toate acestea m-au mișcat mult. Sînt de doi ani și șase luni în India, și în acest răstimp n-am vorbit o vorbă românește, iar viața mea din țară am încuiat-o cu șapte lacăte, ca să nu mă tulbure în asimilarea și înțelegerea ciudatei vieți orientale în care m-am încumetat a trăi. Poate știi cîte ceva din peregrinările mele recente în Himalaya, cinci luni prin pustietăți și printre pustnici. Am trimis note răzlețe la *Cuvântul*, deși n-am trimis decît o neînsemnată parte din ele. Cîndva, am să le public pe toate. Anul trecut, am stat zece luni în casa profesorului meu indian, privilegiu unic unui european. Și avea profesorul o fată... În sfîrșit, acestea au trecut de acum. Am pornit iar în India, m-am oprit iar la Benares, de acolo în Rajputana. Sînt în Calcutta de vreo trei luni, muncind ca un desperat la „Asiatic Society Library“. Teza încă n-am început s-o redactez. Am publicat însă mai multe studii lungi în englezește și italienește.

Aventuri am avut destule, poate prea multe pentru un student la doctorat. În 12, mai plec în Kashmir pentru două luni cu mașina. Un prieten de-al meu și cu mine am angajat „casă“ pe lacul Srinagarului. O barcă imensă, patru camere, bucătărie, verandă. Ne „mutăm“ cînd vrem, căci avem șase lopătari. Pasionant, Valerică! Am să-ți scriu din Kashmir, dar vezi de nu uita a-mi răspunde. Dacă îmi scrii în Calcutta, curierul mi se readresează oriunde m-aș găsi în India. Așadar, n-ai teamă și scrie-mi.

De Radu Bossie și Ion Babic am auzit. De ceilalți nu știam nimic. Le-am pierdut urma anul trecut și mi-a fost peste putință să

mai dau de ei. Am auzit că Pake a atins o dată Bombayul, dar știi cât e de departe Calcutta...

Acesta e al treilea an al bursei mele, și nu știu dacă mi se va mai prelungi. Astfel că, prin toamna viitoare, probabil că va trebui să mă întorc. Am cheltuit toți banii pe cărți și călătorii, așa că nu știu dacă voi putea vizita China și Japonia în cursul acestei călătorii. Dar nu face nimic. De acum, cunosc Asia, și în anii viitori mă voi reîntoarce.

Tu ce faci la anul? Dacă mă întorc prin preajma Crăciunului, te pot vedea? Salută-i pe toți prietenii din parte-mi. Lui Victoraș îi trimit prietenești îmbrățișări și urări pentru carieră.

Pe tine te îmbrățișez cu mult dor,

Mircea

P.S. A se scrie!

Salutări lui Marin Georgescu...

Comentată și publicată de Șerban Velescu în *Flacăra*, aprilie 1996, p. 10.

¹ Scrisoarea lui Eliade este răspunsul la epistola inginerului Valeriu Livovschi de la Rafinăria Orion, Ploiești, datată 20 martie 1931, aflată în arhiva noastră, pe care o reproducem:

„Mircea Eliade
3, Royd Lane
Calcutta, India
Exp[editor] ing[iner] Valeriu Livovschi
Rafinăria Orion, Ploiești

Ploiești, 20 martie 1931

Dragă Mircele,

Iată că și eu, după atîta amar de vreme, dau semne de viață. Acum cîtva timp, am dat de adresa ta, pe care am luat-o de la ai tăi, și iată că îți scriu. Am răsfoit pînă acum albumurile mele cu fotografiile ce exprimă cele mai delicioase amintiri ale unei copilării și adolescențe de care ne-am depărtat deja mult — acum cîteva zile, am serbat un sfert de secol. Privesc cu multă emoție pozele luate cu ocazia escapadei noastre cu Hai-hui Te 2209 și re-trăiesc puternic momentele de odinioară.

Nu știu dacă le ai sau dacă îți amintești — tu porniseși de la Tulcea cu o ruscă albă, ce apoi s-a transformat într-o bluză de cercetaș peste care se

fudulesc o pereche de bretele, bluză ce la urmă sosind, după atâtea «aventuri», la Constanța era numai fascicole, dezvelind bogat unele părți ale bustului, dîndu-ți aspectul unui «derviș» (dacă dervișii pot fi astfel). Aveai o pălăriuță de catifea cu boruri mici, pantaloni scurți și o centură cu o mîndră cataramă așezată la o palmă sub bretele.

Nu te supăra că-ți fac descrierea pitorescului tău costum, ce nu era de fapt decît una dintre perlele ansamblului.

Desigur că aceste rînduri îți vor fi răscolit și ție aceste amintiri, alături și de altele, ce ne-au legat atît de mult.

Au trecut cinci ani de atunci. «Hai-huiul» stă părăsit de trei ani, suferind arșița soarelui de vară și gerul iernii [și] așteptîndu-și zadarnic echipajul. Dar va veni odată echipajul, se va reface cîndva și va porni iarăși la drum.

Și acum, după această tiradă sentimentală, să-ți mai dau vești despre mine și amicii noștri. Pake — ofițer secund pe cargobotul Carpați — colindă, nu-l văd decît o dată, de două ori pe an, pentru ultima dată întîlnindu-mă cu el prin iulie la Brăila, însoțindu-mă într-o excursie la Vîlcov. De-atunci, nu mai știu de el. Victoraș e de doi ani la Paris, făcînd chimia aplicată la Sorbona, termină în vara aceasta. Sănătos voinic, a fost în țară la Crăciunul recent. Nu știu dacă știi că plecarea la Paris a fost forțată de manifestările studențești de la Oradea, el căzînd printre țapii ispășitori. Vara aceasta, am petrecut-o cu el la Paris și vei vedea cum Dumitrașcu e tot la Paris, urmînd școala de mine. Vignali era vorba să plece în Italia să-și termine dreptul; nu știu ce a făcut, nu l-am văzut de un an. Cît privește pe Gigel, probabil a terminat Politehnica. Podeanu — în ultimul an la medicină. Conu Nicu Diaconescu — venerabil avocat la Buzău și trepăduș politic liberal. Eu — inginer chimist aici, la Rafinăria Orion, cu 8 000 [de] lei și casă. Ce am făcut pînă acum? Datoria către Institut și viața universitară care mi-a părut destul de simpatică. În vacanțele de vară — tabără cu cercetașii buzoieni la Mamaia, trăgînd chiulul vara aceasta, cînd am reușit să evadez în străinătate. Am voiajat trei luni, vizitînd Franța, Belgia și străbătînd cu mașina la reîntoarce-re în țară sudul Germaniei, Austria și Ungaria. Cunoști și din voiajurile tale parte dintre aceste locuri spre a nu fi nevoie să-ți subliniez modul superb în care am petrecut.

Și acum, în continuare cu informațiile: Marin Georgescu, însurat de un an, are și o fetiță. Actualmente, [lucrează] la Min[isterul] de Război, direcția aeronauticii. Se ocupă de cercetășie în cadrul uneia dintre cele patru cohorțe din București ce formează o legiune.

Acterian — regizorat; nu știu ce face actualmente. Piky-Popescu Leon și Scherer la Paris, Dumitrescu Victor avocat la București pe punctul de a se însura cu fata unui avocat, maestrul său.

Și acum, veștile cele mai triste, nu știu dacă le cunoști: Radu Bossie — a murit. Ion Babic s-a sinucis anul trecut. La rîndu-mi, auzind aceste fapte, am fost foarte impresionat, regretînd sufletele și ființa lor atît de alese.

Niki s-a însurat. Ardeleanu, mi se pare, îl ajută pe tată-său. Niculescu Tudor medicinist, Manu licențiat în drept și funcționar la externe, Gioni homosexual, Polihroniade avocat mi se pare, Niculescu Vasile a murit, și el, sărmanul. Mai am multe a-ți spune. Voi continua în scrisoarea următoare. Scrie-mi cît de puțin.

Cu dragoste, te îmbrățișez,

Valerică [Livovski]“

II

Paris, 28 dec[embrie] 1972

Dragă Valeriu,

Mulțumiri pentru scrisoare. M-am bucurat să primesc vești mai recente de la tine. Îmi pare însă atît de rău de Pache! Nu l-am mai văzut în 1938.

Scrisoarea ta mi-a parvenit întîmplător; de obicei, din octombrie în iunie sînt la Univ[ersitatea] din Chicago; toamna aceasta însă, am rămas la Paris, cu necazuri (boala cumnatei mele) și treburi (vol[umul al] II[-lea] din *Histoire des idées religieuses*).

La începutul lui ianuarie, mă reîntorc la Chicago.

Îți urează an nou fericit și norocos, ție și familiei, bătrînul prieten (cu care ai urcat p[en]t[ru] întîia oară Carpații, în 1921!...)

Mircea Eliade

Comentată și publicată de Șerban Velescu în *Flacăra*, aprilie 1996, p. 10.

CĂTRE NEDELEA LOCUSTEANU*

[1926]

Preavenerate Maestre [Nedelea Locusteanu],

În ziarul pe care îndrăznesc a vi-l trimite, se află publicată, sub iscălitura lui Pamfil Șeicaru, o notiță elogioasă la adresa-mi.

Găsesc nimerit să v-o trimit, deoarece o bună parte din[tre] în-sușirile-mi s-au desăvîrșit sub privegherea Voastră, prin critici aspre și juste, prin îndemnuri și prin sfaturi.

Nici unul dintre elevii voștri nu vor uita orele în care se biciuiau superficialele cugetări, lipsa de plan, obscuritatea exprimării, retorismul searbăd, șirul de fraze dezarticulate și se sfătuiau preciziunea, claritatea, documentarea și sobrietatea. Din fericire, am știut să-mi asimilez învățămintele izvorîte din cultura clasică și roadele se arată îmbelșugate.

Cred că notița aceasta Vă va aduce în orice caz satisfacția pe care o simte Maestrul în fața laudei aduse ucenicului, care n-a făcut altceva decît să-l urmeze.

Preaumil învățăcel,

Mircea Eliade

Cioma în arhiva Mircea Handoca, București

* Nedelea Locusteanu — profesorul de latină (la Liceul „Spiru Haret”) al lui Mircea Eliade.

CĂTRE ION LOTREANU*

6 oct[ombrie] 1979

Stimate Domnule Lotreanu,

M-am întors acum câteva zile din Paris și am găsit scrisoarea Dumitale din 5 sept[embrie] și pachetul cu reviste — pentru care îți mulțumesc din toată inima. Cunoșteam o parte din[tre] articole; destul de puține, căci judecă și dumneata: câte birouri poștale din lume m-ar putea identifica pe temeiul acestei adrese?

Destinatar: Mircea Eliade, D.L.J. City Chicago III, 02, USA.

Mă bucură vestea că serialul Dumitale ar putea apărea în volum. Întotdeauna am regretat că scrierile mele în franceză și engleză sînt atît de puțin cunoscute în țară. *Introducerea* Dumitale va umple un gol; din citatele și rezumatele pe care le faci, cititorii vor putea afla, măcar în parte [...] ¹ din ultimii treizeci și cinci de

ani. De asemenea, vor putea constata continuitatea cu activitatea din țară. Căci, așa cum o repet mereu (și nu numai conaționalilor), eu am rămas ce-am fost: scriitor român (chiar dacă mai mult de jumătate din producția mea este scrisă în franceză și engleză...).

Mulți scriitori, cărturari și studenți români pe care i-am întâlnit în ultimii ani la Paris sau în USA m-au asigurat că tineretul se interesează și urmărește activitatea mea, pe cât îi este cu putință. Inutil să-ți spun cât de mult înseamnă vestea asta pentru mine. Îmi pare doar rău că *Aspectele mitului a[u]* apărut [la] zece ani după semnarea contractului și că *Zalmoxis*, care era așteptat (= anunțat) în iunie, și-a amînat apariția...

Într-un pachet special, cu poșta aeriană și recomandat, îți trimit câteva lucrări pe care le am la îndemînă.

Cu mulțumiri și urări de bine,
al Dumitale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Ion Lotreanu (1940–1985), poet, romancier și eseist. În 1980, i-a apărut la Editura Minerva volumul *Introducere în opera lui Mircea Eliade*.

¹ Urmează patru cuvinte șterse.

CĂTRE VASILE LOVINESCU*

7 no[iembrie] 1970

Dragă domnule Lovinescu,

Nu poți bănuși câtă bucurie mi-a adus scrisoarea Dumitale. Ultimul semn de viață pe care mi l-ai dat a fost, cred, în vara lui 1958: îmi cereai *Le Chamanisme*. Ți-am trimis ediția germană, cea mai completă. Nu știu dacă ai primit-o. Îi scriu chiar acum lui Payot să-ți expedieze la Fălticeni *Traité, Le Chamanisme* (ultima ediție) și *Zalmoxis*. Eu de aici îți voi expedia zilele acestea cu poșta aeriană, dar nerecomandat, cartea lui Jonas. De obicei, cărțile expediate cu poșta aeriană prin Universitate ajung. Recomandarea

este foarte complicată. (Pur și simplu, pentru că trebuie să mă duc personal la poștă, să completez buletine etc.)

Din păcate, n-am nici un contact cu revistele ezoterice. Cred că ar fi mai nimerit să încerci la *Études traditionnelles* prin Vâlșan (pe care eu nu l-am mai văzut din 1947). Legenda cu Ștefan cel Mare e interesantă și ți-aș rămîne îndatorat dacă mi-ai trimite într-o zi referința exactă. Auzisem de cartea despre Creangă și ce-mi scrii dumneata e pasionant. Am citit articolele din *R[omânia] I[iterară]*. Mi-e greu să accept interpretarea simbolică pe care o propui *Crailor*, dar lectura textului matale e încîntătoare.

Dacă experiența H. Jonas reușește, voi trimite imediat a doua carte.

Cu urări de bine și salutări prietenești, al Dumitale

Mircea Eliade

Publicată în *Caiete critice*, 1994, nr. 9–11, pp. 56–57.

* Vasile Lovinescu (1905–1984), scriitor român convertit la islamism, cu preocupări ezoterice, discipol al lui René Guénon. Opera: *Al patrulea hagiatic. Exegeză nocturnă a Crailor de Curtea-Veche* (1981); *Creangă și Creanga de Aur* (1989).

CĂTRE MIRCEA LUNGU

29 martie 1976

Stimate Domnule Lungu,

Răspund pe loc scrisorii Dumneavoastră din 16 martie¹. Scrisoarea de acum șase ani n-am primit-o. (Nu e de mirare; lipsesc uneori cinci-șase luni, și o parte din corespondență se pierde.)

Privitor la fiul Dumneavoastră, totul depinde de cum va fi primită teza de doctorat (îmi închipui că va fi publicată). Eu nu prea cunosc istorici ai epocii contemporane, dar în USA se găsesc câțiva profesori specialiști în această epocă. Sînt gata să le scriu (în primul rînd, domnilor Fischer-Galați și Impey) îndată ce voi ști mai mult despre activitatea fiului Dumneavoastră și voi fi citit teza (nu mă pricep, dar vreau să-mi dau seama de metoda aplicată etc.).

Un bun specialist în politica externă a României între cele două războaie mondiale este prietenul meu prof. Brutus Coste, 325 East, 57 Street, New York 10022.

Rugați-l pe fiul Dumneavoastră să-mi trimită un *curriculum vitae* și teza de doctorat. Voi adresa „dosarul“ mai departe, însoțit de scrisoarea mea.

Precizez că lipsesc din USA de la 15 iunie [la] 15 oct[ombrie] în fiecare an.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Scrisoarea aceasta este un răspuns la cea a lui Mircea Lungu (din Israel), care îi cerea lui Eliade, la 16 martie 1976, sprijin pentru „lansarea“ fiului său, istoricul Bujor Lungu, aflat la Londra. „Un singur cuvânt, o simplă recomandare a Dumneavoastră ar putea schimba radical în bine — și numai în bine — viața acestui tânăr și implicit să aducă lumina anilor din urmă ai părinților săi“...

CĂTRE VITTORIO MACCHIORO*

I

[ianuarie 1926]

Illustrissimo Professore,

Certamente Ella sarà meravigliata di ricevere la presenta e sarà meravigliata che il Suo nome sia tanto conosciuto nelle lontane planure valache, che il suoi lavori siano letti e ammirati dagli studenti romeni. Così è! Molti fra noi, dopo aver studiato sui volumi di Kern, Rohde, Reinach, Abel, hanno abbondantemente approfittato degli ammirevoli Suoi studi sopra l'orfismo. Non so se questo fatto Lo farà piacere; ad ogni modo mi sento obbligato di dirlo.

Ma il vero scopo della presente lettera e un altro. Nella revista rumena „Orizontul“ se trove uno studio sulla Suo ricerche orfice, publicate in „Zagreus“. A nome di tutti noi, ammiratori della Sua scienza ed erudizione, La prega di volerci inviare copia di tutti i volumi da Ella publicati, volumi che abbiamo in parte letto, ma che purtroppo non figurano nella biblioteca. (Non possediamo che „Zagreus“ e l'articolo dela „Revista d'Italia ed America“.) Le saremo tutti riconescentissimi. (Le spese postali serano da noi sostenute.)

Resto quindi in attesa di tale spedizione, tanto più che e mia intenzione publicare uno studio sulla Suo opera in la revista dei lavori classici: „Orpheus“ e sono sicuro che Ella non vorrà negarmi quanto la chiedo a norme di tutti i colleghi di studio.

Voglia gradire, illustrissimo Professore, unitamente ai miei anticipati rigraziamenti, i più devoti sensi di stima e considerazione

Mircea Eliade,
studente-redattore dela *Revista Universitaria*

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Vittorio Macchioro, director al Muzeului de Antichități din Neapole, și-a consacrat cele mai multe dintre studii orfismului.

Tînărul Mircea Eliade, într-o scurtă excursie în Italia, la sfîrșitul primăverii anului 1927, îl vizitează și deplînge existența modestă a ilustrului profesor.

După aproape jumătate de veac, în *Memorii*, cînd faptele și oamenii sînt trecuți prin filtrul maturității, figura lui Vittorio Macchioro apare deosebit de pregnant. Memorialistul își amintește cu plăcere de generozitatea învățatului italian, care i-a expedit în România în 1926–1927 numeroase cărți, extrase și manuscrise din propria-i bibliotecă. Mai mult decît atât: a scris prietenilor și colegilor și i-a rugat să-i expedieze din publicațiile lor tînărului cercetător român. Despre întrevederea celor doi, la Napoli, la începutul lui mai 1927, aflăm noi amănunte: „I-am vorbit entuziasmat despre Iorga, despre Pârvan și în cele din urmă despre Eminescu și *Miorița*. Macchioro m-a întreținut despre ilustrul său vecin Benedetto Croce, despre «Ville dei misteri» pe care o consideră o capelă orfică (interpretare de altfel violent controversată), despre concepțiile lui religioase.“

Memoriile se referă și la cercetările poliției din Napoli și scuzele aduse de aceasta lui Macchioro, considerat dușman al regimului. În urma an-

chetei întreprinse, e pe punctul de a fi concediat. Îndurerat și mîhnit, Macchioro îi relatează necazurile, „întrebîndu-mă cum l-am putut lovi atît de sãlbatic. Asta se petrecea cãtre sfîrșitul lui mai, cîteva sãptãmîni dupã întoarcerea din Italia. Scrisoarea lui Macchioro m-a trezit brusc, speriat, aproape în sudori, așã cum te-ar trezi un trãsnet dintr-un somn adînc. M-am cutremurat cînd mi-am dat seama de consecințele sinceritãții mele. Dar asta a fost doar începutul. Aducîndu-mi aminte de scandalul Iorga, de indiscrețiile față de Buonaiuti, mi-am spus cã e probabil ceva în destinul meu care mã împinge sã jignesc fãrã sã vreau tocmai oamenii pe care îi admir și-i iubesc mai mult. Mã întrebam deci dacã nu e vorba de o stranie demonie, dacã nu cumva sînt blestemat sã rãsplãtesc cu nenoroc pe cei pe care îi iubesc și de care sînt iubit. Luni de zile m-a urmãrit gîndul acesta, chiar dupã ce, în urma unor sfîșietoare scrisori de-ale mele și dupã o lungã tãcere, V. Macchioro mi-a rãspuns cã «se degajã din rîndurile mele o asemenea sinceritate, încît nu poate face altceva decît sã mã ierte».” (*Memorii I*, p. 139)

[Traducere]

Preailustre domnule Profesor,

Veți fi, desigur, mirat sã primiți aceastã scrisoare și veți fi mirat, de asemenea, sã aflați cã numele D-voastrã e cunoscut pe îndepãrtatele pãmînturi valahe, cã operele D-voastrã sînt citite și admirate de studenții români. Așã este! Mulți dintre noi, dupã ce v-au studiat volumele despre Kern, Rohde, Reinach, Abel, au profitat din plin de studiile D-voastrã minunate despre orfism. Nu știu dacã acest fapt vã va face plãcere; în orice caz, mã simt obligat sã vã informez.

Dar adevãratul scop al acestei scrisori e altul. În revista româneascã *Orizontul*, se gãsește un studiu despre cãutãrile D-voastrã orfice publicate în *Zagreus*. În numele nostru al tuturor, admiratori ai științei și erudiției D-voastrã, vã rog sã faceți copie cu toate volumele publicate de D-voastrã, volume pe care le-am citit în parte, și care totuși nu figureazã în bibliotecã. (Nu posedãm decît *Zagreus* și articolul din *Revista d'Italia ed America*.) Vã vom rãmîne cu toții foarte recunoscãtori. (Cheltuielile poștale vor fi suportate de noi.)

Aștept expedierea de care v-am rugat, mai ales că intenția mea este să public un studiu despre opera D-voastră în revista de studii clasice *Orpheus* și sînt sigur că D-voastră nu mă veți refuza, mai ales că vă rog în numele tuturor colegilor de studiu.

Vreau să vă felicit, preailustre domnule Profesor, și să vă transmit anticipat mulțumirile mele și cele mai devotate sentimente de stimă și considerație,

Mircea Eliade
student, redactor al *Revistei universitare*

II

[mai 1926]

Illustre Maître [Vittorio Macchioro],

J'ai hésité longtemps avant d'écrire cette lettre. Je ne sais [pas] en quel mode commencer: avec des remerciements prolongés pour les lignes que vous m'écrivez et les livres que vous me mandez — ou avec d'e[x]cuses pour le courage que j'ai eu de m'exprimer dans ce français „sui generis“ (pour ne [pas] dire balcanique). En vérité, Illustre Maître, je me sens profondément honté de ma incapacité d'écrire commodément l'italien — que je savoure d'ailleurs dans les livres — et de la nécessité d'exprimer dans une autre langue le bonheur que votre lettre m'avait produit. Je n'écris qu'avec difficulté l'italien et j'ai trop des choses à vous communiquer pour l'utiliser.

Je commence donc en vous remerciant du fond du cœur pour l'*Eraclito* que j'ai reçu hier et pour les autres publications que je les attends d'heure en heure. Pour un étudiant acharné des lectures, mais trop pauvre pour pouvoir posséder tous les livres nécessaires, votre don ne peut produire qu'un incommensurable bonheur. D'autres savants italiens — MM. Pettazzoni, Aldo Mieli et Quirino Celli — ont bien voulu de me mander leurs ouvrages et, pour ma part, j'ai essayé de faire connaître leurs noms et leurs travaux en Roumanie par des études critiques, des recensions et des traductions. Également, c'est pour moi un véritable devoir —

mais quel bien-faisant devoir! — de populariser vos découvertes et d'analyser profondément vos recherches.

Je vous envoie aujourd'hui quatre exemplaires d'*Orizontul* et quelques numéros de notre *Revista Universitară*, où se trouve cité et votre très honoré nom.

Je vous communique maintenant ce que j'ai l'intention de faire pour la connaissance de votre œuvre en Roumanie. Dans un grand et très lu hebdomadaire d[e] Bucarest — *Adevărul literar* — auquel collaborent les plus représentatifs écrivains et penseurs roumains, je publierai quatre articles consécutifs autour des vos recherches. Le premier, *Dionysos-Zagreus*, sera un exposition de la religion dionysiaque et le mythe de Zagreus. Le second, *L'orphisme*, renfermera l'historique et l'analyse de ce grand mouvement mystique. Le troisième, *L'Orphisme et Héraclite*, discutera vos conclusions, et le dernier, *L'Orphisme et les origines du christianisme*, sera une popularisation de vos recherches sur ce problème et les doutes de M. Boulanger.

Par autre côté, dans les premières semaines de l'hiver prochain j'espère publier dans la revue roumaine d'études antiques *Orpheus* une longue exposé critique sur les religions mystériques dans l'Orient et la Grèce antique et vos ouvrages seront abondamment cités, près ceux de MM. Pettazzoni, Turchi, Rohde, Frazer, Brillant, Kern, De Jong, Reitzenstein, Foncart, Loisy, Pringsheiss, Reinach, Maas et d'autres savants. Cette étude pour laquelle j'amasse encore les matériaux, sera tiré sûrement en brochures à part, et je serais heureux de vous expédier des exemplaires. Dans cette même revue je publierai des recensions sur les autres de vos ouvrages mineures.

Je peux encore vous communiquer que *La Revue universitaire*, en décidant [de] publier régulièrement dans son deuxième année des *profils* de savants, j'étais chargé d'écrire des profils d'historiens des religions et des sciences. Je n'ai pas besoin d'ajouter que vous figurerez parmi les premiers profils de ce genre.

En ce qui concerne les traductions, je vous confesse que je serais heureux de réussir faire connaître vos études en Roumanie. Je crois qu'il faut traduire complètement la nouvelle version de *Zagreus*. Si cela ne sera possible, si les éditeurs invoquent le motif

que ceux qui s'intéressent à l'orphisme pourront lire votre livre en italien ou en allemand — j'essayerai [de] publier la traduction de *L'orphisme et paolinisme* (en supprimant les notes indiquées de vous) dans un bibliothèque populaire, et le premier chapitre du nouveau *Zagreus* dans une collection des études classiques. Je crois pouvoir vous communiquer les résultats de mes essais en novembre, parce que les maisons d'éditions ne recommencerons leur activité que le 15 octobre.

Je sais qu'il faut finir cette insupportable lettre. J'ajoute seulement un fait, un petit fait que j'écris avec timidité, parce qu'il est une prière.

Nous avons constitué un groupe d'étudiants, une „société“ d'études orientales et classiques. Nous travaillons modestement, mais nous avons l'intention de publier une revue et de commencer une propagande organisée pour ces genres d'études. Les recherches plus sympathisées sont celles des origines religieuse des mystères, de l'influence du paganisme sur la formation des idées chrétiennes etc. Vous avez beaucoup d'amis savants, auteurs de livres que nous lireront avec passion. Nous vous prions de tout notre cœur de bien vouloir intervenir auprès d'eux pour nous envoyer quelques uns des leurs ouvrages. Nous publierons des recensions dans les revues roumaines (*Revue universitaire, Adevărul literar, Orpheus, Pasul vremii, Orizont, Foaia tinerimii*) et même des traductions partielles. Je fut chargé par mes amis d'études de former une bibliothèque. Mais nous n'avons [pas] d'argent. Nos cotisations sont grandes (300 lei par an), mais qu'est-ce qu'on peut faire avec 6 000 lei par an, quand les livres sont si chers?! Et nos bibliothèques universitaires et publiques sont si insuffisantes. Par bonheur se trouvent des savants qui nous regardent avec sympathie: [ils] nous mendent des livres, des revues. Nous recevons *Bilychnis* et *L'archivio di storia delle scienze* pour notre *Revue universitaire*. Nous avons l'intention de publier dans les principales revues d'études de [la] religion un appel vers les autres pour nous envoyer des livres. C'est si douloureux d'être pauvre et [de] souffrir toutefois de la passion d'étude! En attendant la fin des examens universitaires et la possibilité d'écrire les quatres articles sur votre œuvre, je me déclare, Illustre Maître, en compa-

gnie des mes amis d'études, votre enthousiaste admirateur et humble[ment] reconnaissant disciple.

Mircea Eliade
Étudiant en philosophie,
rédacteur de la *Revista universitară*,
Str[ada] Melodiei 1, București

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

[mai 1926]

Ilustre Maestre,

Am ezitat îndelung înainte de a scrie această scrisoare. Nu știu în ce fel să încep: cu mulțumiri prelungite pentru rîndurile pe care mi le scrieți și cărțile pe care mi le trimiteți — sau cu scuze pentru curajul pe care l-am avut de a mă exprima în această franceză *sui generis* (pentru a nu spune „balcanică“). În realitate, ilustre Maestre, mă simt profund rușinat de incapacitatea mea de a scrie cu ușurință în limba italiană — pe care o savrez, de altminteri, în cărți — și de necesitatea de a-mi exprima într-o altă limbă fericirea pe care scrisoarea Dumneavoastră mi-a produs-o. Nu scriu decît cu dificultate în italiană și am multe lucruri să vă comunic ca să [mă pot hazarda să] folosesc această limbă.

Încep deci prin a vă mulțumi din adîncul sufletului pentru *Eraclito* pe care l-am primit ieri și pentru celelalte publicații pe care le aștept din oră în oră. Pentru un student pasionant de lecturi, dar prea sărac pentru a putea să posede toate cărțile necesare, darul Dumneavoastră nu poate produce decît o incomensurabilă fericire. Alți savanți italieni — domnii Pettazzoni, Aldo Mieli și Quirino Celli — au binevoit să-mi trimită lucrările lor, iar, în ce mă privește, am încercat să le fac cunoscute numele și lucrările în România prin studii critice, recenzii și traduceri. În aceeași măsură, este pentru mine o adevărată datorie — dar cît de binefăcătoare datorie! — de a populariza descoperirile Dumneavoastră și de a vă analiza în profunzime cercetările.

Vă trimit astăzi patru exemplare din *Orizontul* și câteva numere din *Revista universitară*, unde se află citat și preonoratul Dumneavoastră nume.

Vă comunic acum ce am de gând să fac pentru a vă face cunoscută opera în România. Într-un mare și foarte citit hebdomadar din București — *Adevărul literar* —, la care colaborează cei mai reprezentativi scriitori și gânditori români, voi publica patru articole consecutive despre cercetările Dumneavoastră. Primul, *Dionysos-Zagreus*, va fi o expunere a religiei dionisiace și a mitului lui Zagreus. Cel de-al doilea, *Orfismul*, va cuprinde istoricul și analiza acestei mari mișcări mistice. Cel de-al treilea, *Orfismul și Heraclit*, va discuta concluziile Dumneavoastră, iar ultimul, *Orfismul și creștinismul*, va fi o popularizare a cercetărilor Dumneavoastră asupra acestei probleme și a îndoielilor domnului Boulanger.

Pe de altă parte, în primele săptămâni ale iernii viitoare, sper să public în revista românească de studii antice *Orpheus* o lungă expunere critică asupra religiilor misterice în Orient și Grecia antică, iar lucrările Dumneavoastră vor fi citate din belșug, alături de cele ale domnilor Pettazzoni, Turchi, Rohde, Frazer, Brillant, Kern, De Jong, Reitzenstein, Foncart, Loisy, Pringsheiss, Reinach, Maas și ale altor savanți. Acest studiu — pentru care adun încă material — va fi tras desigur în broșuri separate și aș fi fericit să vă expediez câteva exemplare. În aceeași revistă, voi publica recenzii asupra celorlalte lucrări minore ale Dumneavoastră.

Pot, de asemenea, să vă comunic că, *Revista Universitară* hotărîndu-se să publice cu regularitate în cel de-al doilea an de apariție *profiluri* de savanți, am fost însărcinat să fac *profiluri* de istorici ai religiilor și ai științelor. Nu e nevoie să adaug că figurați printre primele *profiluri* din această categorie.

În ce privește traducerile, vă asigur că voi fi fericit să reușesc să vă fac cunoscute studiile în românește. Cred că trebuie să traducem în întregime noua versiune din *Zagreus*. Dacă acest lucru nu va fi posibil, dacă editorii vor invoca motivul că cei ce se interesează de orfism vă vor putea citi cartea în italiană sau germană, voi încerca să public traducerea lucrării *Orfism și paulinism*, suprimînd notele indicate de Dumneavoastră, într-o bibliotecă

populară, iar primul capitol din noua ediție *Zagreus* într-o colecție de studii clasice.

Cred că voi putea să vă comunic rezultatele încercărilor mele în noiembrie, pentru că editurile nu-și vor reîncepe activitatea decât la 15 octombrie.

Știu că trebuie să închei această insuportabilă scrisoare. A daug numai un fapt, un mic fapt pe care-l scriu cu timiditate, pentru că este o rugămintă.

Un grup de studenți am constituit o „societate“ de studii orientale și clasice. Lucrăm modest, dar avem intenția să publicăm o revistă și să începem o propagandă organizată pentru acest gen de studii. Cercetările cele mai îndrăgite sînt cele privitoare la originile religioase ale misterelor, la influența păgînismului asupra formării ideilor creștine etc. Aveți mulți prieteni savanți, autori de cărți pe care le vom citi cu pasiune. Vă rugăm din toată inima de a binevoi să interveniți pe lîngă aceștia pentru a ne trimite cîteva dintre lucrările lor. Vom publica recenzii în revistele românești (*Revista universitară, Adevărul literar, Orpheus, Pasul vremii, Orizont, Foaia tinerimii*) și chiar traduceri parțiale. Am fost însărcinat de prietenii mei de studii să alcătuiesc o bibliotecă. Dar n-avem bani. Cotizațiile noastre sînt mari (300 de lei pe an), dar ce se poate face cu 6 000 de lei pe an cînd cărțile sînt atît de scumpe?! Iar bibliotecile noastre universitare și publice sînt atît de sărace! Din fericire, se găsesc savanți care ne privesc cu simpatie, ne trimit cărți, reviste. Primim *Bilychnis* și *L'Archivio di storia delle scienze* în schimbul *Revistei* noastre universitare. Avem intenția să publicăm în principalele reviste de studii religioase un apel către autori ca să ne trimită cărți. E atît de dureros să fii sărac și să suferi în același timp de pasiunea studiului!...

Așteptînd sfîrșitul examenelor universitare și posibilitatea de a scrie cele patru articole despre opera Dumneavoastră, mă consider, Ilustre Maestre, alături de prietenii mei de studiu, entuziasmul Dumneavoastră admirator, umil discipol recunoscător

Mircea Eliade
Student la filozofie,
redactor al *Revistei universitare*,
Strada Melodiei 1, București

III

[iunie 1926]

Illustre et bienveillant Maître,

Je suis profondément ému. Votre seconde lettre a été pour moi et pour mes amis d'études beaucoup plus précieuse que vous pouvez imaginer: [elle] a été la preuve que l'enthousiasme pour le travail et l'amour du vrai qui nous agite est suffisamment pur et désintéressé pour trouver l'aide et l'encouragement des doctes. Nous sommes maintenant convaincus que nous réussiront dans nos études; les choses que vous nous dites sur nous et sur notre faim de savoir — nous ont produit une félicité beaucoup plus grande que n'importe quels „prix“ ou „note“ gagnés aux examens. Humbles et ignorants, nous vous remercieront. Quant nous ne seront plus jeunes et quand nous ne seront plus pauvres — nous nous ressouveniront avec émotion de la gratitude qu'un si illustre savant italien a montré pour quelques si insignifiants étudiants roumains. Et [elle] sera une bien rare et pure émotion, Maître. Les livres et les brochures sur l'orphisme sont inestimables pour mes études sur les religions des mystères, études qui se publieront — vous savez déjà — en *Orpheus*. J'ai lu immédiatement *Eraclito* et j'ai obtenu avec lui des „éloges“ à mon examen de la philosophie grecque. La thèse a été la suivante: „Les motifs prédominants dans la cosmologie présocratique“, et j'ai traité l'entière philosophie présocratique en vue de l'influence orientale (en discutant naturellement Zeller et Burnet) et l'influence des mystères, en spécial de l'orphisme. Le résultat a été que le professeur m'a félicité pour mes lectures „mis à point“ et m'a prié de lui expliquer plus détaillé vos arguments, en regrettant de ne [pas] savoir encore l'italien.

La lecture de *Christianisme et [h]éb[raïsme]* a suscité de longues discussions dans notre cercle. Mes amis ne connaissaient que les deux thèses contradictoires de Renan, exposées en *Les Origines* et *L'Histoire du peuple d'Israël*, le traité de Guignebert (*Christianisme antique*) et la brochure sur la Sibyle. Vos arguments nous ont semblé simples et naturels.

J'étudie actuellement *L'Orphismo et paolinismo* et je vous remercie pour la recension sur le petit volume de Boulanger: je se-

rai plus attent[if] en relisant *Orphée* et je saurai juger avec justesse quand je composerai mon article sur ces questions.

Mes examens étant terminés, je peux écrire les essais sur l'orphisme. Parce que vous avez eu la bienveillance de me promettre le chapitre inédit — chapitre qui, largement résumé, produira une vraie surprise dans les cercles roumains —, j'ai modifié en ce mode le cycle: j'écrirai deux articles introductifs, un sur les mystères orientales, l'autre sur la religion dionysiaque.

L'orphisme en telle que religion renfermera deux ou trois articles et j'écrirai encore deux ou trois sur la philosophie d'Héraclite et l'essence de la théologie paolinienne. Les articles introductifs seront publiés, je crois, entre 10–20 juillet. Si vous pouvez me mander jusqu'à 10 juillet le manuscrit, je vous resterai beaucoup reconnaissant. En août le plus tard apparaîtra entiè[ement] le cycle proprement dit sur l'orphisme.

Vous savez que l'*Adevărul literar* est une revue avec des collaborateurs distingués [et] s'adresse à une masse énormément variée des lecteurs. Pour cela mes articles ne seront trop érudits; la bibliographie sera citée en bloc à la fin de chaque article, et seulement la bibliographie nécessaire et générale. Je vous communique tout cela pour ne [pas] risquer [d']être accusé de „dilettantisme“. Vous verrez dans mes études d'*Orpheus* que je connaît un peu et les sources et l'esprit des religions mystériques. Je n'ai pas besoin d'ajouter que les quatre articles d'*Adevărul literar* — n'étant au fond qu'une discussion de vos ouvrages — contiendront beaucoup de citations de *Zagreus*, d'*Eraclito* et d'*Orfismo*.

Je ne trouve pas — ni dans ce „français“, ni dans ma langue roumaine si douce et si belle — de mots convenables pour exprimer la joie qui m'a envahi en apprenant tous ce que vous faites pour moi et pour notre pauvre bibliothèque. J'écrirai ces jours à chacun des savants que vous m'avez communiqué l'adresse et je les prierai en italien de ne [pas] refuser l'imploration des étudiants roumains, affamés de science. Nous serons vraiment heureux si M. Luzzi nous mandera ses traductions merveilleuses — que nous connaissons indirectement — et si la bibliothèque sera enrichie avec les ouvrages des autres doctes.

En ce qui concerne l'éditeur Laterza — célèbre aussi dans notre pays — je vous communique quelques décisions de notre groupe: nous seront extrêmement contents si nous obtiendrons une réduction partielle des éditions. Nous nous engageons même d'écrire des recensions dans les plus lues revues roumaines sur tous les livres que nous recevrons; en spécial de la *Cultura Moderna* et des collections philosophiques dirigées par Croce et Gentile.

Si vous croyez nécessaire, nous écrivons directement à Bari pour savoir si M. G. Laterza consent de venir en ce mode en l'aide des étudiants roumains.

Vous serez, sans doute, Illustre Maître, fatigué de [l']„argot“ qui s'étale immodestement sur quatre pages. Mais je suis sûr que vous nous faites grâce, étant convaincu de notre regret de ne [pas] pouvoir écrire cor[r]ectement [en] aucune langue étrangèr[e] et de notre volonté de parvenir à la perfection par travail.

En vous remerciant une dernière fois pour tout [ce] que Vous faites pour nous, je reste, illustre et bon Maître, l'étudiant par la plume duquel vous parle un groupe entier des jeunes et ardents admirateurs.

[Mircea Eliade]

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

[iunie 1926]

Ilustre Maestre,

Sînt profund emoționat. Cea de a doua scrisoare a Dumneavoastră a fost pentru mine și pentru prietenii mei de studii cu mult mai prețioasă decît v-ați putea închipui: a fost dovada că entuziasmul pentru muncă și dragostea de adevăr care ne animă sînt îndeajuns de pure și dezinteresate pentru a găsi ajutorul și încurajarea învățaților. Sîntem acum convinși că vom reuși în studiile noastre: ceea ce spuneți despre noi și despre foamea noastră de a ști ne-a produs o fericire cu mult mai mare decît oricare „premiu“ sau „notă“ primite la examene. Umili și neștiutori, vă mul-

țumim. Când nu vom mai fi tineri și când nu vom mai fi săraci, ne vom aduce aminte cu emoție de grațitudinea pe care un atât de ilustru savant italian a arătat-o unor atât de neînsemnați studenți români. Și va fi o rară și pură emoție, dragă Maestre. Cărțile și broșurile asupra orfismului sînt inestimabile pentru studiile mele asupra religiei misterelor, studii care se vor publica — știți deja — în *Orpheus*. Am citit imediat *Eraclito* și am obținut cu el „elogii“ la examenul de filozofie greacă. Teza a fost următoarea: „Motivetele predominante în cosmologia presocratică“ și am tratat întreaga filozofie presocratică văzută prin influența orientală (discutînd firește operele lui Zeller și Burnet) și influența misterelor, în special a orfismului. Rezultatul a fost că profesorul m-a felicitat pentru lecturile mele „puse la punct“ și m-a rugat să-i explic mai amănunțit argumentele Dumneavoastră, regretînd că nu știe încă limba italiană.

Lectura lucrării *Creștinismul și ebraismul* a stîrnit îndelungi discuții în cercul nostru. Prietenii mei nu cunosc decît cele două teze contradictorii ale lui Renan expuse în *Origini și Istoria poporului lui Israel*, tratatul lui Guignebert (*Creștinismul antic*) și broșura despre Sibyla. Argumentele Dumneavoastră ni s-au părut simple și firești.

Studiez în momentul de față *Orfismul și paulinismul* și vă sînt recunoscător pentru recenzia micului volum al lui Boulanger; voi fi mai atent recitînd *Orfeu* și voi ști să cumpănesc cu justete cînd îmi voi redacta articolul asupra acestor chestiuni.

Terminîndu-mi examenele, pot să scriu eseurile despre orfism. Pentru că ați avut bunăvoința să-mi promiteți capitolul inedit — capitol care, rezumat pe larg, va produce o adevărată surpriză în cercurile științifice românești —, am modificat planul ciclului meu astfel: voi scrie două articole introductive, unul despre miturile orientale, celălalt despre religia dionisiacă.

Orfismul ca religie va cuprinde două sau trei articole și voi mai scrie încă două sau trei asupra filozofiei lui Heraclit și esența teologiei pauliniene. Articolele introductive vor fi publicate, cred, între 10–20 iulie. Dacă ați putea să-mi trimiteti pînă la 10 iulie manuscrisul, v-aș rămîne profund îndatorat. Cel mai tîrziu în august, va apărea întregul ciclu propriu-zis asupra orfismului.

Știți că *Adevărul literar* este o revistă cu distinși colaboratori și că se adresează unei mase deosebit de variate de cititori. Pentru aceasta, articolele mele nu vor fi prea erudite; bibliografia va fi citată în bloc, la sfârșitul fiecărui articol și numai bibliografia necesară și generală. Vă comunic toate acestea pentru a nu risca să fiu acuzat de „diletantism“. Veți vedea în studiile mele din *Orpheus* că nu-mi sînt străine nici sursele, nici spiritul religiilor misterice. Nu e nevoie să mai adaug că cele patru articole din *Adevărul literar* nu vor fi, în fond, decît o discuție asupra operelor Dumneavoastră și vor conține numeroase citate din *Zagreus*, *Heraclit* și din *Orfismul*.

Nu găsesc nici în această „franceză“ [sui-generis], nici chiar în limba mea românească atît de dulce și frumoasă cuvinte potrivite pentru a-mi exprima bucuria care m-a cuprins aflînd tot ce faceți pentru mine și pentru sărmana noastră bibliotecă.

Voi scrie zilele acestea fiecăruia dintre savanții a căror adresă mi-ați comunicat-o — și îi voi ruga în limba italiană să nu refuze implorările studenților români înfomețați de știință. Am fi într-adevăr fericiți dacă d. Luzzi ne-ar trimite minunatele sale traduceri — pe care le cunoaștem în mod indirect și dacă biblioteca noastră se va îmbogăți cu lucrări ale altor învățați.

În ce-l privește pe editorul Laterza — bine cunoscut și în țara noastră —, vă comunic cîteva decizii ale grupului nostru; vom fi extrem de mulțumiți dacă vom obține o reducere parțială a cărților editate de el. Ne angajăm chiar să scriem recenzii în cele mai citite reviste românești despre toate cărțile pe care le vom primi, în special despre *Cultura modernă* și despre colecțiile filozofice îngrijite de Croce și Gentile.

Dacă socotiți că e necesar, vom scrie direct la Bari, pentru a ști dacă d. G. Laterza acceptă să vină, în acest fel, în ajutorul studenților români.

Veți fi fără îndoială, ilustre Maestre, destul de obosit de acest „argou“ care se etalează fără modestie pe patru pagini. Dar sînt sigur că ne veți ierta, fiind convins de marele nostru regret de a nu putea scrie corect în nici o limbă străină și de voința noastră de a ajunge la perfecțiune, prin muncă.

Mulțumindu-vă încă o dată pentru tot ce faceți pentru noi, ră-mîn, ilustre Maestre, studentul prin pana căruia vă vorbește un întreg grup de tineri și înflăcărați admiratori.

[Mircea Eliade]

IV

[iunie 1926]

Illustre Maître [Macchioro],

J'ai reçu votre dernière lettre quelques heures avant ma partie dans les montagnes Bucegi et j'ai beaucoup regretté de ne [pas] pouvoir vous répondre immédiatement. D'une station où j'ai passé quelques jours j'ai eu l'occasion de vous écrire — mais je ne sais pas si vous avez reçu ma carte...

Retourné, j'ai relu avec un égal plaisir votre lettre et j'ai resté encore une fois convaincu que mon petit groupe universitaire est en vérité heureux de vous connaître. Vous nous écrivez que nos enthousiastes remerciements peuvent être exagérés, mais ça c'est de la modestie, Illustre Maître. Nous vous sommes beaucoup plus obligés que vous croyez. D'un anonyme groupe universitaire roumain, un étudiant audacieux vous écrit une lettre et vous implore quelques livres que sa pauvreté ne lui permettrait pas de les acheter. Et vous non seulement lui mandez *tous* les livres, mais vous intervenez auprès de beaucoup savants pour expédier en Roumanie chacun de leurs ouvrages, et vous lui confiez même un manuscrit inédit d'une grande importance. Et pour tout cela — [qu'est-ce] que fait l'heureux étudiant roumain? Vous écrit de mauvaises lettres en un plus mauvais français. Non, Maître, non, vous avez infiniment beaucoup fait pour nous. Vous nous avez mandé des livres et des encouragements. Et vous saviez très bien quelles merveilleuses choses sont les livres et les encouragements pour les jeunes que la passion de savoir les dévore. Si j'écris des articles sur votre œuvre et si je prépare des traductions — ça ne compte pas. Ça c'est de la science. J'étais *obligé* par la vérité scientifique de vos ouvrages de faire tout cela. J'étais obligé parce que j'ai fut

convaincu par vos arguments et je voulais enrichir la culture de mon pays en les vulgarisant.

Je n'ai fait qu'obéir aux lois de la science et de la civilisation. Vous avez surmonté ces lois. Vous vous êtes montré non comme un savant, un parfait savant — mais comme un ami plus grand, un bienveillant, un frère. Vous nous avez écrit avec sympathie, et ça, pour nous, c'est une incomparable chose. Voilà pourquoi nous vous restons éternellement reconnaissants, Illustre Maître...

Cette lettre je vous la mande avec mon premier article sur les mystères, qui comprend une rapide analyse des mythes et rites mystérieux orientaux. En conclusion je cite incidemment votre nom, en disant que vos affirmations sur l'expérience religieuse subjective sont encore contestées par les savants. J'ai l'intention de revenir avec des détails sur ce problème dans un autre article.

L'article suivant, *Dionysos-Zagreus*, comprendra les cérémonies mysthériques de la Grèce. Dans le troisième, je commencerai l'analyse proprement dite de vos théories. Parce que ce troisième article est déjà écrit, je ne pouvais atteindre la question des *ghost dance* que dans le quatrième. Sur les problèmes suscités dans *Eraclito* et *Orphismo e Paolinismo* — je ne sais [pas] encore que d'articles j'écrirai. Peut-être trois ou quatre. Je m'attends à une polémique autour de votre *Orphisme* avec quelqu[es-u]ns de nos grands théologiens. Dans un tel cas, je vous manderais des traductions de mes articles et des leurs, [pour] pouvoir me servir de votre aide person[n]el. Je vous mande également des copies de toutes les revues [dans les]quelles se parlera de votre œuvre.

Je vous annonce que je ferai une nouvelle excursion de deux semaines sur le Danube et le Mer Noir. Pour ce motif ne je pourrai écrire le IV-ème article que dans les premiers jours d'août. Si je posséderais maintenant le manuscrit de votre nouveau *Zagreus*, je l'écrirais immédiatement.

En ce qui me concerne, j'ai lu et relu tout ce que vous avez mandé. Mes collègues sont encore à *Orfismo e Paolinismo* et à *Teoria generale della religione. Zagreus, Eraclito, Cristianismo ed Ebraismo, Changes in Christian Thought* ont [été] lus [par] tous. Je vous prie d'amménager un peu — quand vous trouverez le temps — le texte d'*Ebraismo* pour le pouvoir publier dans une

revue roumaine. Tout ce qu'il faudrait c'est de sup[p]rimer ou de transformer le passage introductif sur l'écrit de Lattes.

Je n'ai reçu jusqu'à [ce] moment qu'une lettre de M. Luzzi, qui m'annonce l'expédition des ses traductions bibliques. Nous sommes délicieusement heureux. Nous vous remercions de nouveau et nous vous transmet[t]rons tous nos bons sentiments que vous, sans doute, nous les connaissez.

Mircea Eliade

[Traducere]

[iunie 1926]

Ilustre Maestre,

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare cu câteva ore înainte de plecarea mea în munții Bucegi și am regretat mult de a nu vă putea răspunde imediat. Dintr-o stațiune unde am petrecut câteva zile, am avut ocazia să vă scriu, dar nu știu dacă ați primit cartea mea poștală.

Reîntors acasă, am citit cu aceeași plăcere scrisoarea Dumneavoastră și am rămas încă o dată convins că micul meu grup universitar este realmente fericit de a vă cunoaște. Ne scrieți că entuziastele noastre mulțumiri pot fi exagerate, dar asta e modestie, Ilustre Maestre. Vă sîntem cu mult mai obligați decît credeți. Dintr-un anonim grup universitar românesc, un student îndrăzneț vă scrie o scrisoare și vă imploră [să-i trimiteți] câteva cărți pe care sărăcia nu-i permite să și le cumpere. Iar Dumneavoastră nu numai că-i trimiteți *toate* cărțile, dar interveniți pe lîngă mulți savanți pentru a-i expedia în România unele dintre cărțile lor și-i încredințați chiar un manuscris inedit de o mare importanță. Iar pentru toate acestea — ce face fericitul student român? Vă scrie scrisori prost redactate într-o franceză și mai greșită. Nu, Maestre, nu, ați făcut infinit de multe pentru noi. Ne-ați trimis cărți și încurajări. Și știți foarte bine ce minunate lucruri sînt cărțile și încurajările pentru tinerii devorați de pasiunea de a ști. Dacă scriu articole despre opera Dumneavoastră și dacă pregătesc traduceri — asta

nu contează. Asta e știință. Eram *obligat* de adevărul științific al lucrărilor Dumneavoastră de a face aceasta. Eram obligat pentru că eram convins de argumentele Dumneavoastră și voiam să îmbogățesc cultura țării mele, făcându-le cunoscute.

N-am făcut decît să ascult de legile științei și ale civilizației. Ați trecut dincolo de aceste legi. V-ați arătat nu ca un savant, un perfect savant — ci ca un prieten mai mare, un binevoitor, un frate. Ne-ați scris cu simpatie, și aceasta este, pentru noi, un lucru deosebit. Iată pentru ce vă vom rămîne, Ilustre Maestre, veșnic recunoscători.

Vă trimit această scrisoare împreună cu primul meu articol despre mistere, care cuprinde o rapidă analiză a miturilor și riturilor misterice orientale. În concluzie, vă citez incidental numele, spunînd că afirmațiile Dumneavoastră despre experiența religioasă subiectivă sînt contestate încă de savanți. Am intenția să revin cu detalii asupra acestei probleme într-un alt articol.

Articolul următor, *Dionysos–Zagreus*, va cuprinde ceremoniile misterice ale Greciei. Într-un al treilea, voi începe analiza propriu-zisă a teoriilor Dumneavoastră. Pentru că acest al treilea articol este deja scris, nu voi putea atinge chestiunea cu *ghost dance* decît în cel de-al patrulea articol. Despre problemele suscitade de *Eraclito* și *Orfism și paulinism* nu știu cîte articole voi scrie. Poate trei sau patru. Mă aștept la o polemică în jurul lucrării Dumneavoastră despre orfism cu unii dintre marii noștri teologi. Într-un asemenea caz, vă voi trimite traducerea articolelor mele și ale lor, pentru a mă putea servi și de ajutorul Dumneavoastră personal. Vă voi trimite copii din toate revistele în care se va vorbi despre opera Dumneavoastră.

Vă anunț că voi face o nouă excursie de două săptămîni pe Dunăre și Marea Neagră. Pentru acest motiv, nu voi putea scrie cel de-al patrulea articol decît în primele zile ale lui august. Dacă aș avea la dispoziție acum manuscrisul noului Dumneavoastră *Zagreus*, aș scrie [articolul] imediat.

În ceea ce mă privește, am citit și recitit tot ce ne-ați trimis. Colegii mei sînt încă la *Orfism și paulinism* și la *Teoria generală a religiei. Zagreus, Heraclit, Creștinism și ebraism, Schimbări în gîndirea creștină* au fost citite de toți.

Vă rog să revedeți puțin, cînd veți găsi timp, textul din *Ebraism*, pentru a-l putea publica într-o revistă românească. Tot ce ar trebui făcut este de a suprima sau de a transforma pasajul introductiv despre scrierea lui Lattes.

Nu am primit pînă în prezent decît o singură scrisoare de la d. Luzzi, care-mi anunță expedierea traducerilor sale biblice. Vă mulțumim din nou și vă transmitem toate bunele noastre sentimente, pe care Dumneavoastră, fără îndoială, ni le cunoașteți.

Mircea Eliade

V

[iulie 1926]

Illustre et cher Maître,

J'ai reçu votre lettre et j'ai lu vos pages dans la fièvre [d'un] des plus difficiles de mes examens. Je renonce d'exprimer la joie que cette lecture m'a produit. Je sais que le temps des prolongés remerciements a passé et je sais encore que ma pauvre prose d'étudiant roumain écrivant en français n'arrivera jamais d'exprimer mon état d'âme. C'est [seulement] votre intuition qu'il peut vous le faire connaître. Je regrette seulement que mes occupations me laisse trop peu de temps pour me dédier avec toute ma volonté et puissance de travail à l'œuvre que je désire tant de voir réalisée. Vous savez que je suis étudiant en philosophie et rédacteur de la *Revue universitaire*; j'ai beaucoup de lectures à faire pour les examens et les travaux des séminaires. De plus, je suis trop conscient de la nécessité de la culture universelle pour ne m'intéresser avec ardeur à beaucoup [de sphères], pour ne pas travailler assidûment en beaucoup de domaines. Mon âge est le plus périlleux, mais aussi le plus fécond: c'est l'âge des expériences multiples et contradictoires, des recherches passionnées et des rêveries. C'est, en un mot, l'époque la plus tourmentée pour l'esprit. C'est toute ma personnalité, avec ses fautes, ses lacunes et ses valeurs qui se forme dans ces années. Voilà pourquoi je suis si mouvementé et si passionné.

Toute cette longue introduction, que vous, mon Maître, vous la connaissez assurément de vos souvenirs de jeunesse — je l'ai écrite

non pour une e[x]cuse, mais pour une explication. Sans doute, si je n'étais pas contraint par mes travaux philosophiques et mes lectures de culture générale — le livre sur les Mystères, que je l'ai tout fait dans ma pensée, sera fini en quelques mois. Mais c'est ne pas le cas. Et pour ces motifs — je travaille avec tant de lenteur à ce livre. Je crois qu'elle ne sera pas fini avant les Pâques. Je connais les *Fontes* publiés par Turchi et une quarantaine des ouvrages modernes sur les religions mystérieuse. Je suis également orienté dans les autres livres que je n'ai pas l'occasion — ici, à Bucarest — de consulter. Les matériaux, ainsi donc, sont en bonne partie amassées. Mais la rédaction est difficile. C'est le premier ouvrage de ce genre qui se publie en roumain. S'il sera lu, il le sera par une multitude des intellectuels, des écoliers, des amateurs. Il faut être infiniment prudent. Il se peut que mon livre soit jugé trop érudit ou trop superficiel. Je risque d'être accusé de pédantisme ou de dilettantisme. Pour ça, il faut écrire avec beaucoup de soin. C'est ce que je fais.

Votre intention de composer une préface pour mon livre m'a provoqué un nouveau élan d'enthousiasme pour le génie romain, pour l'Italie, pour Napoli et pour mon bienveillant Maître V. Macchioro. Non seulement j'accepte avec chaleur, mais je voue reste profondément reconnaissant pour ces pages. Elles peuvent être autant nombreux que vous voulez. Les lecteurs roumains ne seront que plus [en] profit. Mais je parle trop de ce livre que je n'ai pas encore fais. Il faut vous communiquer aussi les autres événements du mois.

J'ai passé brillamment tous mes examens. Je relis [à] présent votre *Teoria generale* pour écrire un article à *Cuvântul*. Sur ma table de travail se trouvent les livres de Croce, Gentile, Bergson, Carus, Burkitt, Freud, Grousset, H. Poincaré, Papini, Saint-Yves. J'ai maintenant beaucoup du temps à ma disposition et je ne veux [pas] le perdre vainement. Vous m'avez écrit à ce sujet des lignes qui sont profondément vrais. Je ne suis ni un pédant, ni un rat de bibliothèque; mais j'adore le travail discipliné et méthodique et je ne me laisse jamais en proie de cette rêverie périlleuse qui fait des victimes parmi les jeunes de mon âge. Mes lectures n'ont passé sans aucune efficacité. J'[ai] publié quelques études qui ont été remarqué[e]s par les critiques et mes professeurs. La notice sur M. Luzzi a été publié[e]. En ce qui concerne les articles sur

M. Rostagni et Puglisi, [ils] sont loin d'être des „critiques“. Je sais que MM. Rostagni et Puglisi ont beaucoup de qualités et qu'il sera ridicule de présenter au public seulement leurs défauts. Je n'ai écrit absolument aucun mot sur leurs probables défauts.

Aujourd'hui j'ai mandé des lettres pour M[M]. Angus, Leopold, Omodeo. Je n'ai fait que répéter pour M. Omodeo (*Paolo di Tarso* et *Prolegomeni* m'intéressent beaucoup) la lettre que je lui avais écrit en juillet. Vous savez que je n'[ai pas] reçu aucun mot de MM. Minocchi, Omodeo, Houtin, Aliotta et Chiappelli.

Je serais heureux si M. Angus me [donnait] *The Mystery Religion*. Je n'ai pas lu pour mon ouvrage que très peu de livres en anglais, vol. 3, 4, 6 de *The Golden Bough*. Je ne connais ni Farnell, ni Harrison, Kennedy, Montefiore, Case etc.

En ce qui concerne les éditeurs allemands, j'ai encore une information de vous demander: l[']éditeur Klotz est le même que Gotha? Et quelle est en ce cas la résidence? Berlin?

Probablement en quelques jours se publiera le grand article sur *Héraclite*, avec une détaillée analyse de votre ouvrage. Je vous enverrai cinq exemplaires.

Vifs remerciements pour votre dernière amabilité: celle de m[']e prêter] des ouvrages de votre bibliothèque. Mais je ne veux [pas] abuser infiniment de votre bonté. Toutefois, si je ne peux visiter cette année ni Paris, ni Rome, je prendrai le courage de vous demander une à une quelques livres allemands: peut-être Aurich, Clemen, De Joug, Jacoby.

Qu'est[-ce] qu'il faut croire des ouvrages publiés par Eisler, spécialement *Orphisch-Dionysisch Mysterien*?

Mes collègues s'intéressent de votre future œuvre. Quand se publiera *Zagreus*? Et quels ouvrages avez-vous proches?

Parce qu'il faut finir, je reste votre jeune et enthousiasmé disciple.

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Scrisoarea de față a fost redactată la câteva zile după apariția studiului *Misterele orfice*, publicat de M. Eliade în *Adevărul literar și artistic* (nr. 297, an VI, 1926, august 15, p. 3).

[Traducere]

[iulie 1926]

Ilustre și dragă Maestre,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră și v-am citit paginile în febra unuia dintre cele mai dificile examene ale mele. Renunț să-mi exprim bucuria pe care această lectură mi-a produs-o. Știu că timpul mulțumirilor prelungite a trecut și mai știu că sărmana mea proză de student român scriind în franceză nu va putea vreodată exprima starea mea sufletească. Doar intuiția Dumneavoastră o va putea cunoaște. Regret numai că ocupațiile mele îmi lasă foarte puțin timp pentru a mă dedica cu întreaga mea voință și putere de muncă operei pe care o doresc atît de mult să o văd realizată. Știți că sînt student la filozofie și redactor la *Revista universitară*; am de făcut multe lecturi pentru examene și lucrările de seminar. În plus, sînt prea conștient de necesitatea culturii universale pentru a nu munci în mod asiduu în multe sfere de activitate și pentru a nu mă interesa cu ardoare de multe domenii. Vîrsta mea este cea mai periculoasă, dar și cea mai fecundă; e vîrsta experiențelor multiple și contradictorii, a căutărilor pasionate și a reveriilor. Este, într-un cuvînt, epoca cea mai zbuciumată pentru spirit. Întreaga mea personalitate, cu greșelile, lacunele și valorile ei, se formează în acești ani. Iată de ce sînt atît de frămîntat și de pasionat.

Toată această lungă introducere, pe care Dumneavoastră, Maestre, o cunoașteți desigur din amintirile tinereții am scris-o nu ca o scuză, ci ca o explicație. Fără îndoială, dacă n-aș fi constrîns de lucrările mele filozofice și lecturile mele de cultură generală — cartea asupra misterelor, pe care am gîndit-o în întregime, ar fi fost terminată în cîteva luni. Dar nu e cazul. Și tocmai pentru aceste motive lucrez cu atîta încetineală la această carte. Cred că nu va fi sfîrșită înainte de Paști. Cunosc lucrarea *Fontes* publicată de Turchi și vreo patruzeci de lucrări moderne despre religiile misterice. Sînt în aceeași măsură orientat în celelalte cărți pe care nu am ocazia — aici, la București — să le consult. Materialul documentar este, așadar, în bună parte adunat. Dar redactarea este dificilă. Este prima lucrare în acest gen care se publică în românește. Dacă va fi citită — va fi de o multitudine de inte-

lectuali, de școlari și amatori. Trebuie nesfârșită prudență. S-ar putea ca lucrarea mea să fie judecată drept prea erudită sau prea superficială. Risc să fiu acuzat de pedantism sau diletantism. Pentru aceasta, trebuie să scriu cu multă grijă. Ceea ce și fac.

Intenția Dumneavoastră de a scrie o prefață pentru cartea mea mi-a produs un nou elan de entuziasm pentru geniul roman, pentru Italia, pentru Napoli și pentru binevoitorul meu Maestru V. Macchioro. Nu numai că accept cu căldură, dar vă rămân profund recunoscător pentru aceste pagini. Ele pot fi oricât de numeroase doriți. Cititorii români nu vor avea decît de profitat. Dar vorbesc prea mult despre această carte pe care n-am făcut-o încă. Trebuie să vă comunic și alte evenimente ale lunii.

Mi-am trecut strălucit toate examenele. Recitesc în momentul de față cartea Dumneavoastră *Teoria generale*, pentru a scrie un articol în *Cuvântul*. Pe masa mea de lucru, se află cărțile lui Croce, Gentile, Bergson, Carus, Burkitt, Freud, Grousset, H. Poincaré, Papini, Saint-Yves. Am acum mult timp la dispoziție și nu vreau să-l pierd în zadar. Mi-ați scris despre toate acestea rînduri care sînt profund adevărate. Nu sînt nici pedant, nici șoarece de bibliotecă, dar ador munca disciplinată și metodică și nu mă las niciodată pradă acelei reverii periculoase care face victime printre tinerii de vîrsta mea. Lecturile mele nu au rămas fără eficacitate. Am publicat cîteva studii care au fost remarcate de critici și de profesorii mei. Notița despre d. Luzzi a fost publicată. În ce privește articolele despre domnii Rostagni și Puglisi — ele sînt departe de a fi „critice“. Știu că domnii Rostagni și Puglisi au multe calități și că ar fi ridicol să prezint publicului numai defectele lor. Nu am scris absolut nici un cuvînt despre probabilele lor defecte.

Azi, am trimis scrisori domnilor Angus, Leopold, Omodeo. N-am făcut decît să repet pentru d. Omodeo (*Paolo di Tarso* și *Prolegomeni* mă interesează mult) scrisoarea pe care i-am scris-o în iulie. Știți că nu am primit nici un cuvînt de la domnii Minocchi, Omodeo, Houtin, Aliotta și Chiappelli [?]

Aș fi fericit dacă d. Angus mi-ar da *The Mystery Religion*. Nu am citit, pentru lucrarea mea, decît foarte puține cărți în limba engleză: volumele 3, 4, 6 din *The Golden Bough*. Nu cunosc nici

cărțile lui Farnell, nici pe ale lui Harrison, Kennedy, Montefiore, Case etc.

În ce privește editorii germani, v-aș cere încă o informație: editorul Klotz este același cu Gotha? Și care este, în acest caz, reședința? Berlin?

Probabil că peste câteva zile se va publica amplul meu articol asupra lui Heraclit, cu o amănunțită analiză a operei Dumneavoastră. Vă voi expedia cinci exemplare.

Vii mulțumiri pentru ultima Dumneavoastră amabilitate: aceea de a-mi împrumuta cărți din biblioteca Dumneavoastră. Dar nu vreau să abuzez la nesfârșit de bunătatea Dumneavoastră. Cu toate acestea, dacă nu pot vizita anul acesta nici Parisul, nici Roma, voi îndrăzni să vă cer, una câte una, câteva cărți nemțești, poate Aurich, Clemen, De Joug, Jacoby etc.

Cum trebuie socotite operele publicate de Eisler, în mod special *Orphisch-Dionysisch Mysterien*?

Colegii mei se interesează despre viitoarea Dumneavoastră operă. Când va fi publicat *Zagreus*? Și ce lucrări intenționați să publicați curînd?

Pentru că trebuie să închei, rămîn tînărul și entuziastul Dumneavoastră discipol

Mircea Eliade

VI

[august 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

J'ai reçu votre dernière lettre dans laquelle vous proposez un changement d'attitude dans ma correspondance: l'abandon des phrases sur la „reconnaissance“. Je suis convaincu que vous avez toute la raison et l'aspect idyllique et élégiaque des mes lettres [doit] devenir positif, productif.

Dans ce paquet je vous restitue avec mille remerciements le manuscrit. Je l'ai usité pour mon quatrième article, qui paraîtra la semaine prochaine. Toutefois, je vous mande quelques exem-

plaires d'*Adevărul literar* avec mon article sur les *Mystères orphiques*, où un entier paragraphe est dédié à votre *Zagreus*. Au fond, c'est le premier article sur votre œuvre. Les deux [articles] antérieures ont traité seulement les questions générales. Le quatrième complètera l'orphisme avec le *ghost-dance religion* etc.

J'ai pensé moi même s'il faut ou non publier [à nouveau] ces huit articles, avec les retouchements nécessaires dans un[e] brochure de vulgarisation. Mais dans mon pays ces questions sont peu connu[e]s et je voudrai[s] donner un volume de la proportion de *Zagreus*, parce qu'il faudrait expliquer beaucoup de choses. Dans un an ou même moins, après une nouvelle lecture des textes et des livres, je crois être préparé pour cet ouvrage. En tout cas, le temps de penser sur ces questions est encore suffisamment long.

J'ai reçu les cinq volumes de M. Luzzi et un tas de brochures de M. Puglisi. Je prépare des informations sur quelques-unes. Je travaille avec ardeur pour organiser une „Association universitaire roumaine pour l'études des religions“. Je crois que vous acceptez d'être inscrit parmi les membres d'honneur.

Je ne sais si *Les Mystères payennes* etc. de Loisy ont été publiées dans la *Revue d'hist[oire] et de litt[érature] rel[igieuses]*, en 1910; je vous prie beaucoup de m'expliquer les choses.

Laisant de côté tout le cérémonial épistolaire, je reste, cher et illustre Maître — votre disciple et admirateur.

Mircea Eliade

Xeroxul prezentei scrisori ne-a fost comunicat de cercetătorul italian Natale Spineto, căruia îi mulțumim și cu acest prilej. Originalul ciornei, aflat în arhiva noastră, prezintă foarte puține deosebiri față de textul definitiv.

[Traducere]

[august 1926]

Ilustre și dragă Maestre,

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare, în care propuneți o schimbare de atitudine în corespondența mea: abandonarea frazelor despre „recunoștință“. Sînt convinși că aveți întru totul drep-

tate și că aspectul idilic și elegiac al scrisorilor mele trebuie să devină pozitiv, productiv.

În pachetul de față, vă restitui cu mii de mulțumiri manuscrisul. L-am folosit pentru cel de-al patrulea articol, care va apărea săptămîna viitoare. Totodată, vă trimit cîteva exemplare din *Adevărul literar* cu articolul meu asupra *Misterelor orfice*, unde un întreg paragraf este dedicat cărții Dumneavoastră *Zagreus*. În fond, este primul meu articol despre opera Dumneavoastră. Cele două articole anterioare au tratat numai chestiuni generale. Cel de-al patrulea va completa orfismul cu *ghost-dance religion* etc.

M-am gîndit și eu dacă ar trebui sau nu să republic aceste opt articole, cu retușurile necesare, într-o broșură de vulgarizare. Dar în țara mea aceste chestiuni sînt puțin cunoscute și aș vrea să scriu un volum de proporțiile lui *Zagreus* pentru că ar trebui să explic multe lucruri. Într-un an sau chiar mai puțin, după o nouă lectură a textelor și a cărților, cred că voi fi pregătit pentru o astfel de lucrare. În orice caz, timpul de a mă gîndi la această chestiune este încă suficient de lung.

Am primit cele cinci volume ale domnului Luzzi și un teanc de broșuri de la domnul Puglisi. Pregătesc cîteva note informative asupra unora dintre ele. Lucrez cu ardoarea pentru organizarea unei „Asociații universitare române pentru studiul religiilor“. Cred că veți accepta să fiți înscris printre membrii ei de onoare.

Nu știu dacă *Les Mystères payennes* etc. de Loisy au fost publicate în *Revista de istorie și literatură religioasă* în 1910; vă rog mult să-mi explicați aceasta.

Lăsînd la o parte tot ceremonialul epistolar, rămîn, dragă și ilustre Maestre, discipolul și admiratorul Dumneavoastră.

Mircea Eliade

VII

[septembrie 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

Je sais que vous n'êtes pas content. Je suis sûr que vous avez des doutes sur mes prom[esses]. Mais — je vous confesse sincè-

rement — je ne suis en rien coupable. Mes articles sur votre œuvre ont été déposés de [puis le] 15 juin dans la rédaction de l'*Adevărul literar*. L'étude sur l'*Eraclito* a été [déposé] aussi de [puis] six semaines. Si le présent article — sur *Orphée et l'initiation orphique* — vient de paraître après un si long intervalle, c'est n'est pas ma faute.

Pour ces causes, je ne vous prom[ets] rien sur l'apparition du suivant article *Héraclite*¹. Je ne sais pas quand se publiera. J'espère que l'intervalle ne sera — en aucun cas — si long. Je prépare maintenant les deux derniers articles sur *L'Orphisme et le Paulinisme*.
Je reste, Illustre Maître...

[Mircea Eliade]

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Misticismul orfic al lui Heraclit* a apărut în *Adevărul literar și artistic*, an VIII (1927), ianuarie 23, nr. 320, pp. 5–6.

[Traducere]

[septembrie 1926]

Ilustre și dragă Maestre,

Știu că nu sînteți mulțumit. Sînt sigur că aveți îndoieli privitoare la promisiunile mele. Dar — vă mărturisesc în mod sincer — nu sînt cu nimic vinovat. Articolele mele despre opera Dumneavoastră au fost depuse de la 15 iunie la redacția *Adevărului literar*. Studiul despre *Eraclito* a fost și el depus acolo de șase săptămîni. Dacă articolul de față *Orfeu și inițierea orfică* a apărut după un interval atît de lung, nu este din cauza mea.

Pentru aceste motive, nu vă promit nimic privitor la apariția următorului articol *Heraclit*. Nu știu cînd va fi publicat. Pregătesc acum ultimele două articole despre *Orfism și paulinism*.

Rămîn, ilustre Maestre...

[Mircea Eliade]

VIII

[octombrie 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

Votre lettre m'a donné un profond plaisir. Je suis heureux que vous continuez — et si vivement! — vous intéresser de mes travaux; et je le suis également pour l'intention que vous m'avez confessé d'écrire un article pour *Adevărul*. C'est une honneur pour cette revue roumaine de publier quelque chose [d']inédit de vous. Sur ce point je reviendrai d'ailleurs un peu plus bas.

Je vous mande cinq numéros d'*Adevărul literar* et je vous manderai toujours le même nombre. Je sais qu'[il] est encore peu, très peu — mais je ne réussit [à] obtenir gratuitement de l'administration *aucun exemplaire* — ce qui est une chose sans pareille, même en Roumanie. En tout cas, je vous prie de me communiquer si ce nombre est insuffisant, pour [pouvoir] l'agrandir.

De jour en jour je persévère dans mon intention de publier un petit livre sur les religions mystériques et leurs influences sur la philosophie gre[c]que et sur le christianisme. Bien entendu, je développerai énormément les actuels articles d'*Adevărul*. Je les compléterai avec des chapitres nouveaux (p[ar] ex[emple], sur Mithra) et je définirai ma conception personnelle, qui est d'ailleurs profondément et essentiellement influencée [par] vos ouvrages. Pour ce livre j'[ai] ét[é] contraint [de] faire de nombreu[s] lectures et je sais bien qu'il faut encore un nombre infini. Mais comme je n'affirme [pas] que mon ouvrage — le premier en roumain — est un travail tout person[n]el et d'une érudition épuisante — je crois ne faire [pas] impres[s]ion d'un dilet[t]ant, mais d'un homme qui sent le besoin de préciser par écrit les conclusions de ses études et, dans le même temps, de populariser ses conclusions. J'espère pouvoir visiter en peu de temps, pour quelques mois, les bibliothèques parisiennes; c'est un de mes professeurs qui veut m'envoyer à l'École Roumaine de Fontenay-aux-Roses. Si ça se réalise, je pou[rr]ais me compléter les matériaux nécessaires.

En ce qui concerne l'article sur le[s] religion[s] gre[c]que et romaine — je crois qu'il serait mieux de le publier dans une autre revue roumaine qu'*Adevărul*. Parce qu'il faudrait attendre un

temps trop long et parce que les lecteurs d'*Adevărul* vous connaissent déjà et je pense qu'il faudra vous faire connaître à de nouveaux lecteurs. Je crois pouvoir publier l'article ou dans une revue d'études classiques comme *Orpheus*, ou dans un très lue revue de popularisation scientifique, *Orizontul*, ou dans *Cuvântul*, le plus „intel[lectuel]“ de nos grands journaux. C'est vous qui avez le choix.

Actuellement, j'ai à passer de nouveaux examens. Dans deux semaines cependant j'écrirai un article sur votre *Teoria generale della religione* pour *Cuvântul*¹.

Exceptant les livres de MM. Luzzi, Rostagni, Puglisi, je n'[ai pas] reçu de nouveaux [livres]. Je suis heureux toutefois, parce que je peux savourer les merveilleu[ses] traductions de M. Luzzi. Les livres de M. Rostagni me semblent un peu confus, obscurs, ce[ux] de M. Puglisi ont tous je ne sais qu[oi] de ne terminé, d'improvisation. Sur *La Bible* a apparu une petite note dans *Adevărul literar*. Un article se publiera dans la *Foaia tinerimii* de 15 oct[obre]². Sur *Poeti alessandrini* j'ai écrit un long commentaire, que j'[ai] laissé [il y a] déjà trois semaines à la rédaction d'*Adevărul literar*. Sur les brochures de M. Puglisi et sur *Il Progresso religioso* se publiera également dans *Foaia tinerimii* (15 oct[obre]) un article informatif. Vous voyez que je travaille cor[r]ectement à [acco]mplir mon devoir. C'est la rédaction d'*Adevărul literar* qui e[st] coupable, parce qu'elle me demande des sujets „variés“ et ne veut pas publier un cycle d'articles suivies. Je suis sûr que vous comprenez la situation et [que vous] ne vous fachez pas.

M. Pettazzoni m'a envoyé son *Dio* et M. Formichi beaucoup de ses ouvrages. En novembre je commence m'intéresser sur la traduction de *Zagreus*. Je vous communiquerai rapidement les résultats. Je vous ser[ais] recon[n]aissant si vous voul[iez] bien m'envoyer les adresses complètes des quelques maisons d'édition allemandes, anglaises et espagnoles sur l'histoire de [la] religion et l'orientalisme.

En attendant l'article sur *Héraclite*, je reste le même enthousiaste

Mircea Eliade

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Acest articol, intitulat *Experiența religioasă*, va apărea în *Cuvântul*, an III (1926), noiembrie 24, nr. 619, pp. 1–2.

² *Foaia tinerimii* nr. 20, din 15 octombrie 1926, p. 247 publică articolul lui Mircea Eliade *Pagini italiene*.

[Traducere]

[octombrie 1926]

Ilustre și dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră mi-a produs o mare plăcere. Sînt fericit că vă interesați — și cît de intens! — de lucrările mele. Vă mulțumesc și pentru intenția pe care mi-ați mărturisit-o de a scrie un articol pentru *Adevărul*. Este o adevărată onoare pentru această revistă românească să publice ceva inedit scris de Dumneavoastră. Asupra acestui punct, voi reveni de altfel mai jos.

Vă trimit cinci exemplare din *Adevărul literar* și vă voi trimite și altă dată același număr. Știu că e încă puțin, prea puțin, dar nu reușesc să obțin gratuit de la administrația revistei *nici un exemplar*, ceea ce este un lucru fără pereche chiar și în România. În orice caz, vă rog să-mi comunicați dacă acest număr este insuficient, pentru a-l putea mări.

Din zi în zi, perseverez în intenția mea de a publica o cărticică despre religiile misterice și influența lor asupra filozofiei grecești și a creștinismului. Bineînțeles, îmi voi dezvolta pe larg actualele articole din *Adevărul*. Le voi completa cu noi capitole (de exemplu, despre Mithra) și-mi voi defini concepția personală, care este de altfel profund și esențial influențată de lucrările Dumneavoastră. Pentru această carte, am fost nevoit să fac numeroase lecturi și-mi dau seama că va trebui să mai fac nenumărate altele. Dar, cum nu susțin că lucrarea mea — prima din România — este o muncă cu totul personală și de o epuizantă erudiție, cred că nu fac impresia unui diletant, ci a unui om care simte nevoia să precizeze în scris concluziile studiilor sale și în același timp să-și popularizeze aceste concluzii.

Sper să pot vizita în scurt timp, pentru câteva luni, bibliotecile pariziene; unul dintre profesorii mei intenționează să mă trimită la Școala română de la Fontenay-aux-Roses. Dacă aceasta se va realiza, aș putea să-mi completez materialul documentar necesar pentru propria mea carte.

În ce privește articolul asupra religiilor greacă și romană — cred că ar fi mai bine să-l public într-o altă revistă românească decât *Adevărul*. Aceasta, pentru că ar trebui să așteptăm prea mult timp și pentru că cititorii *Adevărului* vă cunosc deja și mă gândesc că ar trebui să fiți cunoscut de noi lectori. Sper să pot publica articolul sau într-o revistă de studii clasice ca *Orpheus*, sau într-o foarte citită revistă de popularizare științifică, *Orizontul*, sau în *Cuvântul*, cel mai „intelectual“ dintre marile noastre ziare. Alegerea vă aparține.

În prezent, am de dat noi examene. În două săptămîni totuși voi scrie un articol despre cartea Dumneavoastră *Teoria generale della religione* pentru *Cuvântul*.

Exceptînd cărțile domnilor Luzzi, Rostagni, Puglisi, altele noi n-am mai primit. Sînt totuși fericit că pot să savurez minunatele traduceri ale domnului Luzzi. Cărțile domnului Rostagni îmi par puțin cam confuze, obscure, cele ale domnului Puglisi au, toate, un nu știu ce neterminat, de improvizație. Despre *Biblie*, a apărut o mică notă în *Adevărul literar*. Un articol se va publica în *Foaia tinerimii* din 15 octombrie. Despre *Poeti alessandrini*, am scris un lung comentariu, pe care l-am lăsat de-acum trei săptămîni la redacția *Adevărului literar*. Despre broșurile domnului Puglisi și despre *Il progresso religioso*, se va publica, tot în *Foaia tinerimii* din 15 octombrie, un articol informativ. Vedeți că lucrez corect, spre a-mi îndeplini datoria. Vinovată este redacția *Adevărului literar*, pentru că îmi cere subiecte „variate“ și nu vrea să publice un ciclu de articole încheiat. Sînt sigur că înțelegeți situația și nu vă supărați.

Domnul Pettazzoni mi-a trimis cartea sa *Dio*, iar domnul Formichi multe dintre lucrările sale. În noiembrie, voi începe să mă interesez despre traducerea din *Zagreus*. Vă voi comunica rapid rezultatele. V-aș fi recunoscător dacă veți binevoi să-mi trimiteți

adresele complete ale câtorva edituri germane, engleze și spaniole care publică lucrări de istorie a religiilor și de orientalism.

Așteptînd articolul despre Heraclit, rămîn același entuziașt

Mircea Eliade

IX

25 noiembrie 1926

Illustre et cher Maître,

Je vous mande l'article sur votre *Teoria generale della religione come esperienza*. Je propose la traduction de cette admirable livre. E[x]cusez le retard. E[x]cusez aussi le retard d'*Héraclite*. J'ai la conviction pourtant que l'étude sur *Eraclito* se publiera cette semaine. Au 1er Janvier, un groupe des professeurs universitaires feront paraître une revue d'études religieuses. Je serais dans le comitè de rédaction. En quelques jours, je reviendrai avec [des] détails dans une lettre.

Jusqu'aujourd'hui — rien des MM. Angus, Omodeo, Leopold.

Je reste le même,

Mircea Eliade

[Traducere]

[25 noiembrie 1926]

Ilustre și dragă Maestre

Vă trimit articolul despre *Teoria generale della religione come esperienza*. Propun traducerea acestei admirabile cărți. Scuzați întârzierea. Scuzați, de asemenea, întârzierea lui *Heraclit*. Am convingerea totuși că studiul despre *Eraclito* se va publica în această săptămîină.

La 1 ianuarie, un grup de profesori universitari vor scoate o revistă de studii religioase. Voi fi în comitetul de redacție. În cîteva zile, voi reveni cu detalii într-o scrisoare.

Pînă astăzi, nu am primit nimic de la domnii Angus, Omodeo, Leopold.

Rămîn același

Mircea Eliade

X

[ianuarie 1927]

Illustre et cher Maître,

J'ai attendu beaucoup d[e] temps pour pouvoir vous mander l'article sur *Eraclito*¹. Mais enfin il est publié. Avec quelques fautes, parce que je n'ai [pas] réussi voir les épreuves. Ainsi au lieu de Xénophan se trouve Xénophon; et *Eraclito. Nuovi studi sull'orfismo* c'est transformé en *Erudito* (!). *Nuovi studi sull'Orfismo*... Toutes mes e[x]cuses.

L'article est suffisam[m]ent long. Trop long pour les lecteurs d'*Adevărul literar*. C'est la cause de l'[h]orrible espacement. Mais le dernier chapitre de mon cycle d'études sur vos découvertes sera publié dans l'*Orizontul* en quelques jours. Votre dernièr[e] et longue lettre je l'ai lu[e] avec une trépidante allégresse. Je possède trop peu le français et je ne pourrais [pas] vous écrire courageusement. Mais *je comprends admirablement* votre explication du fait religieux. Je vous assure que j'assimilerai exactement votre théorie, d'après la lecture de la *Teoria generale*. J'ai écrit un article en *Cuvântul* — que je vous ai remis de[puis] longtemps.

E[x]cusez l'épouvantable quantité de fautes. Mais je suis un peu fatigué et je n'ai pas le courage de retranscrire cette pauvre lettre.

Je résume les nouveaux événements. M. Alcotta m'a donné quelques uns de ses livres. J'ai publié dans le journal *Cuvântul* — où je suis maintenant col[l]aborateur et fervent étudiant de la culture italienne — une long[ue] recension sur *Science et Religion*. Également, dans le même journal [est] apparu un feuilleton sur *Poeti alessandrini* qui a été apprécié dans les cercles universitaires. J'ai expédié les exemplaire à Naples.

Un immense plaisir, un ardent enthousiasme m'[ont] provoqué la lettre et le livre de M. Angus. J'ai lu en une nuit une centaine de pages de *The Mystery Religions*. Ça sera un prétexte d'écrire sur les mystères dans le répandu et sympathique *Cuvântul*. C'est le plus „cérébral“ journal roumain. J'[y] ai publié de très sérieux [et] de très érudits articles sur l'Italie; trois feuilletons dédiés à Papini, un à Buonaiuti, un article sur le livre italien en Roumanie, sur le centenaire de la bibliographie franciscaine, sur l'éditeur For-

miggini, sur quelques revues italiennes, sur Rostagni, Macchioro, Formichi; je prépare des recensions et commentaires sur Tucci (*Buddismo. Filosofia cinese antica*), Aldo Mieli; et articles sur Panzini, Soffici, Palazzeschi, Gentile, Aliotta, Croce etc.

...Je sais que vous avez raison: „troppo roba!”¹ Mais je ne peux [pas] résister; il faut à mon âge perdre un peu son temps en lisant des livres d’une valeur douteuse, c’est une expérience nécessaire. Et c’est encore un besoin pour la culture générale méthodiquement et sérieusement réalisée...

Mais toutes ces communications sont secondaires. Le principal c’est que je travaille en philosophie et dans l’histoire des religions — et mes professeurs espèrent que je pourrai, en peu de temps, publier quelques intéres[s]ants travaux. Dans une lettre prochaine, je vous communiquerai des détails sur mon petit travaille sur les mystères.

Je vous mande une liste des ouvrages que j[’ai] consulté attent[iv]ement jusqu’à présent. Je sais encore quels ouvrages me seront nécessaires, mais je ne puis [pas] les trouver en Roumanie.

En février se publiera une revue d’études religieuses: *Logos*, en roumain et français. Je serais aussi parmi les „col[l]aborateurs“. Je publierais de petites notes et recensions.

Avec e[x]cuses, avec remerciements, avec enthousiasme votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Misticismul orfic al lui Heraclit în Adevărul literar și artistic* nr. 320, an VIII, 23 ianuarie 1927, pp. 5–6.

² Prea multe lucruri! (*lb. it.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

[ianuarie 1927]

Ilustre și dragă Maestre,

Am așteptat multă vreme pentru a vă putea trimite articolul despre *Heraclit*. Dar, în fine, a fost publicat. Cu câteva greșeli, căci n-am reușit să văd corectura. Astfel, în loc de Xenofan se

găsește Xenofon; iar *Eraclito. Nuovi studi sull'Orfismo* s-a transformat în *Erudito (?) Nuovi studi sull'Orfismo...* Toate scuzele mele...

Articolul e suficient de lung. Prea lung pentru cititorii *Adevărului literar*. Aceasta e cauza oribilei spațieri. Dar ultimul capitol al ciclului meu de studii asupra descoperirilor Dumneavoastră va fi publicat în *Orizontul* peste câteva zile. Ultima și ampla Dumneavoastră scrisoare am citit-o cu emoționată bucurie. Stăpînesc prea puțin limba franceză și nu aș putea să vă scriu cu curaj. Dar înțeleg admirabil explicația pe care o dați faptului religios. Vă asigur că vă voi asimila exact teoria după lectura *Teoriei generale*. Am scris un articol în *Cuvântul* — pe care vi l-am trimis de mult.

Iertați-mi înapăimîntătoarea cantitate de greșeli. Dar sînt puțin obosit și nu am curajul să transcriu această biată scrisoare.

Rezum noile evenimente. Domnul Alcotta mi-a dat câteva dintre cărțile sale. Am publicat în ziarul *Cuvântul*, unde sînt acum colaborator și fervent studios al culturii italiene, o amplă recenzie despre *Știință și religie*. De asemenea, în același jurnal a apărut un foileton despre *Poezii alexandrini*, care a fost apreciat în cercurile universitare. Am expediat exemplarele la Napoli.

O imensă plăcere, un arzător entuziasm mi-au provocat scrisoarea și cartea domnului Angus. Am citit într-o noapte o sută de pagini din *The Mystery Religions*. Va fi un pretext de a scrie despre mistere în răspînditul și simpaticul ziar *Cuvântul*. Este cel mai „cerebral“ jurnal românesc. Am publicat aici foarte serioase și erudite articole asupra Italiei, trei foiletoane dedicate lui Papini, unul lui Buonaiuti, unul asupra cărții italiene în România, asupra centenarului bibliografiei franciscane, asupra editorului Formiggini, asupra câtorva reviste italiene, despre Rostagni, Macchioro, Formichi; pregătesc recenzii și comentarii asupra lui Tucci (*Buddismo. Filosofia cinese antica*), Aldo Mieli; articole despre Panzini, Soffici, Palazzeschi, Gentile, Aliotta, Croce etc.

...Știu că aveți dreptate: „troppo roba!“ Dar nu pot să rezist. Trebuie, la vîrsta mea, să pierzi puțin timp citind cărți de o valoare îndoielnică — e o experiență necesară. Și mai este și nevoie pentru cultura generală, metodic și serios realizată.

Dar toate acestea sînt secundare. Principalul este că lucrez în domeniul filozofiei și al istoriei religiilor — și profesorii mei speră că aș putea, în scurt timp, să public unele lucrări interesante. Într-o viitoare scrisoare, vă voi comunica amănunte despre mica mea lucrare privind misterele.

Vă trimit o listă cu lucrările pe care le-am consultat cu atenție pînă în prezent. Știu ce cărți îmi vor fi încă necesare, dar nu pot să le găsesc în România.

În luna februarie, se va publica o revistă de studii religioase *Logos*, în românește și franțuzește. Voi fi, de asemenea, printre colaboratori. Voi publica mici note și recenzii.

Cu scuze, cu mulțumiri, cu entuziasm,
al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XI

[le] 9 févr[ier 1927]

Illustre et cher Maître,

J'utilise le même procédé dans cette lettre: je ne la fais pas copier. Se trouveront naturellement des fautes [à] kilogrammes. Je suis affreusement cruel...

Le dernier article sur vos œuvres est apparu dans une revue de sciences populaires. Enfin! Je suis content que j'ai réussi publier tout mon cycle sur les religions mystiques et sur l'orphisme spécialement à la lumière de vos recherches.

Voilà quelques nouvelles:

J'ai visité deux de nos grands éditeurs, à propos de la traduction de *Zagreus*. Ils m'ont répondu la même chose: l'abondance des ouvrages qui attend[ent] la publication, le risque avec un livre érudit, tel *Zagreus* etc. Un de mes professeurs, rédacteur d'une petite bibliothèque populaire, m'a proposé de publier ensemble, agrandis, les articles sur les mystiques. J'ai accepté en principe. J'attends toutefois l'apparition — dou[teu]se — d'un [de] m[es] ouvrage[s], qui sera complètement original. Après [ça] je publierai im[m]édiatement mon *Zagreus*, avec de profonds remaniements. J'esquisserai quelques idées personnelles que j'aurais le soin de vous communiquer avant, dans une traduction française.

Pour un temps, je suis de nouveau occupé [avec] un travail philosophique et [par des] critiques.

En quelques semaines cependant, je composerai une longue recension des ouvrages mystiques de 1920 [à 19]27 — pour la revue d'études religieuses *Logos*. Mon article sera seulement un prétexte pour exposer et discuter vos ouvrages. Les autres livres étudiés seront: Fracassini, Pettazzoni (*I Misteri*), Turchi (*Misteria sofiche*), Eisler (*Orphism-Dionysus*), Angus (*The Mystery*), Boulanger (*Orphism et Orpheus*). L'article compre[nant] vingt cinq pages de manuscrit, aura également un traduction française. Notre revue *Logos* publié[e] par le Ministère, l'Université et la Haute École de Théologie sera publié[e] trimestrielle[ment] en 160 pages in-8°. Dans le même temps se rédige un[e] version française [complète].

Je vous resterai reconnaissant si vous voulez me [prê]ter pour quelques semaines Eisler Toutssaint Kern. Je vous an[n]exe les [frais] de transport.

Curmont (*After-life in Rome*) — que je ne connais pas — entrera-t-il dans ma recension?

Et quels sont les autres ouvrages récents qu'il faudra étudier pour être complet?...

En avril-mai je ferai avec mon lycée une excursion en Italie. À Naples, où nous resterons cinq jours, j'aurai le plaisir de vous visiter. Le voyage sera extrêmement intéres[s]ant pour la formation de ma culture scientifique, artistique — et pour mon petit livre *Zagreus*.

Votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

9 februarie [1927]

Ilustre și dragă Maestre,

Folosesc în această scrisoare același procedeu: nu o voi transcrie. Se vor găsi, desigur, greșeli cu kilogramele. Sînt îngrozitor de crud...

Ultimul articol despre operele Dumneavoastră a apărut într-o revistă de științe populare. În sfârșit! Sînt bucuros că am reușit să public întregul meu ciclu despre religiile mistice și în special despre orfism în lumina cercetărilor Dumneavoastră.

Iată cîteva noutăți:

Am vizitat doi dintre marii noștri editori în legătură cu traducerea lui *Zagreus*. Mi-au răspuns același lucru: mulțimea lucrărilor care așteaptă să fie publicate, riscul unei cărți de erudiție asemenea lui *Zagreus* etc. Unul dintre profesorii mei, redactorul unei mici biblioteci populare, mi-a propus să publicăm împreună, amplificate, articolele despre mistici. Am acceptat, în principiu. Aștept totuși apariția — îndoielnică — a unei lucrări care va fi cu totul originală. După aceea, îmi voi publica imediat *Zagreus*, cu profunde remanieri. Voi schița cîteva idei personale, pe care voi avea grijă să vi le comunic mai înainte, într-o traducere franceză.

Pentru moment, sînt din nou ocupat cu o lucrare filozofică și cu critici.

În cîteva săptămîni, voi alcătui totuși o amplă recenzie a operelor mistice de la 1920 la 1927 pentru revista de studii religioase *Logos*. Articolul meu va fi numai un pretext pentru a expune și discuta lucrările Dumneavoastră. Celelalte cărți studiate vor fi: Fracassini, Pettazzoni (*I Misteri*), Turchi (*Misteria sofiche*), Eisler (*Orphism-Dionysaeus*), Angus (*The Mystery*), Boulanger (*Orphisy Kern Orphaeus*). Articolul va cuprinde douăzeci și cinci de pagini de manuscris și va avea și o traducere franceză. Revista noastră *Logos*, publicată de minister, Universitate și Înalta Școală de Teologie, va fi publicată trimestrial în 160 de pagini in-8°. În același timp, se întocmește o versiune completă în limba franceză.

Vă voi rămîne recunoscător dacă veți binevoi să-mi dați cu împrumut pentru cîteva săptămîni Eisler Toutssaint Kern. Vă anexez spezele de transport.

Curmont — pe care nu îl cunosc — va intra și el în recenzia mea?

Și care sînt celelalte lucrări recente pe care va trebui să le studieze pentru a fi complet?

În aprilie-mai, voi face cu liceul meu o excursie în Italia. La Napoli, unde vom rămîne cinci zile, voi avea plăcerea să vă vi-

zitez. Călătoria va fi extrem de interesantă pentru formarea culturii mele științifice, artistice și pentru mica mea carte *Zagreus*.

Al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XII

Bucarest

[le] 16 mars 1927

Illustre et cher Maître,

Je comprend[s] ma faute et je vous fais toutes mes e[x]cuses. Voilà: j'[ai] reçu de[puis] longtemps les livres et vos amicales lignes. Et toutefois, j'ai retardé trois semaines la réponse. Vous savez: je suis étudiant, acharné lecteur et [journaliste qui publie des] feuilleton à *Cuvântul*. Il faut travailler et il faut vivre. Mais enfin, je suis heureux de mon travail, de ma santé et de mes illustres amis. Et j'espère!

J'ai lu Angus, et j'ai écrit un article sur son bon et beau livre. Je vous ai déjà dit que j'ai reçu en don *The Mystery Religion*.

Je suis en train de lire *L'Apôtre Paul* et *Orphisch Dionysisch*. Le premier je le crois bien fait et bien écrit. En ce qui concerne le livre de Eisler — je ne sais que croire. Émerveillante érudition, mais il manque une large et précise orientation. Il embrasse trop de choses dans une manière allemande. J'amasse en tout cas beaucoup de faits qu'ils me ser[aient] autrement inaccessibles.

Admirable *Bilder Atlas*. Je me le ferai procurer immédiatement.

Pour tous ces livres je vous assure non seulement de ma reconnaissance, mais surtout de ma profonde amitié, cérébrale et largement sentimentale. Mais je sais que les remerciements prolongés vous sont antipathiques.

Votre merveilleux article — sobre, concis, lucide, nuancé, lumineux je l'ai lu et relu. En quelques semaines je publierai la traduction dans une de nos plus répandues revue.

En ce qui concerne notre petit livre, je continue de travailler. J'ai lu en anglais *Allis*, *Adonis* de Frazer. Également *Dio* de Fr. Ullen.

Dio de Pettazzoni je le connais de[puis] longtemps. Je lis Moore, Lévy-Bruhl, P. Janet, Hubert Mansl.

Je me précise et complète mes connaissances religieuses. Je regrette de ne pas posséder votre *Lutero*. Buonaiuti m'a mandé réc[emment] son ouvrage sur le même sujet. Je ferai autrement des int[er]és[s]ant[es] comparaisons.

Votre jeune ami,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

București

16 martie 1927

Ilustre și dragă Maestre,

Îmi înțeleg greșeala și îmi cer scuze. Iată: am primit de mult timp cărțile și prieteneștile Dumneavoastră rînduri. Și totuși, am întârziat trei săptămîni răspunsul. O știți: sînt student, îndîrjit cititor și foiletonist la *Cuvîntul*. Trebuie să lucrezi și trebuie să trăiești. Dar în sfîrșit, sînt fericit de munca și sănătatea mea, de iluștrii mei prieteni. Și sper!

L-am citit pe Angus și am scris un articol despre buna și frumoasa lui carte. V-am spus deja că am primit în dar *The Mystery Religion*.

Sînt pe cale de a citi *L'Apôtre Paul* și *Orphisch Dionysisch*. Prima carte o consider bine făcută și scrisă. În ce privește cartea lui Eisler — nu știu ce să cred. Minunată erudiție, dar lipsește o largă și precisă orientare. Îmbrățișează prea multe lucruri într-o manieră germană. Strîng în orice caz multe fapte, care mi-ar fi altfel inaccesibile.

Admirabil *Bilder Atlas*! Mi-l voi procura imediat!

Pentru toate aceste cărți, vă asigur nu numai de recunoștința mea, ci, mai ales, de profunda mea prietenie, cerebrală și sentimentală. Dar știu că mulțumirile prelungite vă sînt antipatice.

Am citit și recitit minunatul Dumneavoastră articol — sobru, concis, lucid, nuanțat, luminos. Peste câteva săptămîni, voi publica traducerea într-una dintre cele mai răspîndite reviste.

În ce privește cărțulia noastră, continuu să lucrez la ea. Am citit în engleză *Allis*, *Adonis* de Frazer. De asemenea, *Dio* de Fr. Ullen Cartea *Dio* a lui Pettazzoni o cunosc de multă vreme). Citesc Moore, Lévy-Bruhl, P. Janet, Hubert Mansl.

Îmi precizez și îmi completez cunoștințele religioase. Regret că nu am cartea Dumneavoastră *Lutero*. Buonaiuti mi-a trimis recent lucrarea sa despre același subiect. Voi face, de altfel, interesante comparații.

Tînărul Dumneavoastră prieten

Mircea Eliade

XIII

[martie 1927]

Illustre et cher Maître,

Heureux par votre bonne lettre — pleine de chaleur et d'amitié —, je travaille assiduellement pour mettre au point mes devoirs avant de laisser le dur pays thrace pour le soleil italien. Une ténébreuse question de notre histoire littéraire au XVI-ème siècle m'a préoc[c]upé quelques semaines. Il faut passer deux examens de la section de lettres et il faut travailler dans des domaines fort divers et arides. L'examen d'histoire ancienne encercle beaucoup de problèmes chers — et m'attire.

Toutes ces questions m'ont forcé d'abandonner l'étude d'histoire religieuse. Mais c'est un abandon provisoire.

J'ai lu votre *Lutero*. Si j'[ava]is une bonne nuit libre, j'écri[rais] pour *Cuvântul* un article: *Luther vu par MM. Buonaiuti et Macchioro*. Je pose Buonaiuti le premier parce que son livre forme le pretext de cet article.

Je regrette fort que je ne sais parler ni le français, ni l'italien. En vérité, j'[ai été] et je suis un jeune homme pauvre et j'étudie toujours seul. Comment je pour[r]ai[s] converser avec vous? Je

vous confesse sincèrement: il faut vous armer avec une vigoureuse patience. Je balbutie affreusement. Je ne sais prononcer presque aucun mot étranger. En Roumanie, parce que je suis respecté (un peu par légende) pour mon travail et mes pos[s]ibilités j'ai [été] toléré jusqu'aujourd'hui. Tous mes collègues parlent merveilleusement le français et l'anglais. En ce qui me concerne, je parle comme un facteur postale, comme un vagabond.

J'intentionne rencontrer Papini, que j'admire fort et qui m'a écrit récem[m]ent. Mais je tremble quand je pense la pénible situation de balbutier, tout rouge, un *Oui* ou *Non*, *M. Papini...*

J'appel[l]e à vous et à votre bienveillance pour ne pas trembler en face de mes paroles. Et maintenant un peu calmé — passons.

Je suis prêt à finir la traduction de votre manuscrit. Je m'ai permis de résumer quelquefois une moitié de paragraphe pour [faciliter] la lecture dans une revue populaire. Seront publiés trois articles successifs. Le premier, jeudi [le] 14 a[v]ril.

Les livres je vous les [ap]porterai à Naples. Nous restent quatre jours: [le] 1er, [le] 2, [le] 3, [le] 4 mai; je suis heureux de profiter dans votre compa[g]nie si seulement vous pouvez me résister, avec m[on] ignorance. Je désire ardem[m]ent de vous la *Villa a Misteri*.

Votre dévoué et jeune ami

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

[martie 1927]

Ilustre și dragă Maestre,

[Făcut] fericit de frumoasa Dumneavoastră scrisoare — plină de căldură și de prietenie —, muncesc cu asiduitate pentru a-mi pune la punct sarcinile, înainte de a părăsi aspra țară tracă pentru soarele italian. O tenebroasă chestiune din istoria noastră literară a secolului al XVI-lea m-a preocupat câteva săptămîni.

Trebuie să susțin două examene la secțiunea de litere și trebuie să lucrez în domenii foarte diverse și aride. Examenul de istorie veche cuprinde multe probleme dragi și mă atrage. Toate aceste chestiuni m-au obligat să abandonez studiul istoriei religiei. Dar este o părăsire provizorie.

Am citit cartea Dumneavoastră *Lutero*. Dacă voi avea o noapte liberă, voi scrie pentru *Cuvântul* un articol: *Luther văzut de Domnii Buonaiuti și Macchioro*. Îl pun pe Buonaiuti primul, deoarece cartea sa formează pretextul acestui articol.

Regret foarte mult că nu știu să vorbesc nici franceza, nici italiana. În realitate, am fost și sînt un tînăr sărac și am studiat totdeauna singur. Cum aș putea discuta cu Dumneavoastră? Vă destăinui cu sinceritate: trebuie să vă înarmați cu o viguroasă răbdare. Mă bîlbîi îngrozitor. Nu știu să pronunț aproape nici un cuvînt străin. În România, pentru că sînt respectat (puțin și datorită legendei) pentru munca și posibilitățile mele, am fost tolerat pînă astăzi. Toți colegii mei vorbesc minunat franceza și engleza. În ce mă privește, vorbesc ca un poștaș, ca un vagabond.

Intenționez să-l întîlnesc pe Papini, pe care-l admir mult și care mi-ă scris recent. Dar tremur cînd mă gîndesc la penibila situație de a bîlbîi, înroșindu-mă, un *da* sau *nu*, *domnule Papini*.

Fac apel la Dumneavoastră și la bunăvoința Dumneavoastră, să nu vă îngroziți de vorbele mele. Și acum, nițel calmat — să mergem mai departe.

Sînt aproape gata cu traducerea manuscrisului Dumneavoastră. Mi-am permis să rezum cîteodată cîte o jumătate de paragraf pentru a ușura lectura într-o revistă de popularizare. Vor fi publicate trei articole succesive. Primul, joi, 14 aprilie.

Cărțile vi le voi aduce la Napoli. Vom rămîne patru zile: 1, 2, 3, 4 mai. Sînt fericit să profit în compania Dumneavoastră, numai să puteți rezista, cu ignoranța mea. Doresc cu ardoare de la Dumneavoastră *Villa e Misteri*.

Devotatul și tînărul Dumneavoastră prieten,

Mircea Eliade

XIV

[iunie 1927]

Cher Maître,

Je vous écrit si tard et si *allegro* parce que je suis encore dans mes examens universitaires. Je vous porte de jour en jour beaucoup d'estime et de chalereuse admiration.

Votre présence m'a ému. Je suis aujourd'hui vraiment un de vos disciples, ardent combat[t]ant pour la vie spirituelle libre, pleine et forte. Quand reviendra le temps de repos, je vous écrirai beaucoup, même avec la peur de la grammaire et de l'orthographe...

Je vous mande maintenant mon premier article sur Naples¹ — avec la conversation sur la culture italienne contemporaine que nous avons eu sur ce sujet.

Mes salut[ation]s à Madame et mes remerciements à mademoiselle pour la gentille carte [postale].

Votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Note de drum: Napoli*, în *Cuvântul* nr. 778, an III, 8 iunie 1927, pp. 1–2.

[Traducere]

[iunie 1927]

Dragă Maestre,

Vă scriu atât de târziu și atât de rapid, pentru că sînt încă în timpul examenelor. Păstrez din zi în zi pentru Dumneavoastră [tot mai] multă stimă și călduroasă admirație.

Prezența Dumneavoastră m-a emoționat. Sînt astăzi într-adevăr unul dintre discipolii Dumneavoastră, înfocat luptător pentru viața spirituală liberă, deplină și puternică. Cînd va reveni timpul odihnei, vă voi scrie mai mult, chiar cu frica gramaticii și a ortografiei...

Vă trimit acum primul meu articol despre Napoli, cuprinzând discuția despre cultura italiană contemporană pe care am avut-o pe această temă.

Salutările mele Doamnei și mulțumirile mele domnișoarei pentru drăguța ilustrată.

Al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XV

[le] 29 mars [1928]

Cher Maître,

J'ai reçu votre lettre. Je savais que mon impardon[n]able oubli — était douloureux pour vous et honteux pour moi. J'ai souffert sincèrement en pensant que vous doutez de mon séri[eux], de ma parole...

Je ne cherche [pas à] m'e[x]cuser. Il n'existe pas d'e[x]cuses, mais je regrette si beaucoup, si beaucoup la manque d'expérience, la jeunesse... Si j'étais un peu moins exalté, un peu préoc[c]upé de mon devoir auprès de mes bienfaiteurs — j'aurais lu aujourd'hui heureux votre lettre. Vos lignes sont un[e] vrai[e] fête pour moi. Mais j'ai manqué d'attention. Et j'ai manqué beaucoup, beaucoup... Je sais que vous avez perdu un peu (mais qu[']importe la quantité?) de la bon[ne] idée que vous avez faite sur moi. C'est irréparable?...

Ne croyez [pas] que je vous demande un petit mot de consolation pour ma faute. Si mes lignes exprim[ai]ent cette chose — je serais vraiment et profondément malheureux...

J'ai terminé Eisler et Toussaint. Si je ne vous les ai pas restitué jusqu'aujourd'hui, la cause [a été] la suivante: quelqu'uns de mes col[l]ègues qui s'intéressai[en]t à ces études m'ont prié de les prêter [à eux] pour quelques jours. Mais dans une semaine je vous ferai expédier Angus, Haas, Eisler. Le petit volume *Orpheus* et Toussaint je vous prie de me les laisser encore un peu de temps.

Mon professeur d'histoire de la philosophie est heureux de les pouvoir lire.

Je pars du Bucarest pour Italie le 14 avril. Je serais à Naples en 25–30 avril. Si les deux volumes ne vous sont [pas] immédiatement néces[s]aires, voulez-vous que je les porte avec moi et que je vous les rends personnellement à Naples?

Vous me donnez *Lutero*? Mais je ne sais [pas] comment [vous] remercier. Vous m'avez fait attent[if]: il ne faut pas remercier. Parfaitement. Mais alors? Et mon âme, et m[on] émotion, et ma douleur que je m'occupe des gaffes, et vous me donnez des livres?...

Voulez-vous lire quelques-uns de nos prosateurs roumains, en français et anglais? Je vous ferai rendre à Naples. Pour le moment, je vous donne les volumes des autres. Mais dans un temps — je vous ferai parvenir mes propres volumes. Et se trouveront au moins deux petits livres, inspirés de vos pensées et de votre travail...

Jeudi [, le] 7 avril se publiera la première partie de votre étude. En ce qui concerne mes travaux et notre revue *Logos* — la situation est encore imprécise. *Logos* manque d'un grand fond[s] que nous av[ait] promis un de nos ministres. Pour le *Logos* j[']ai préparé un article pretexte [pour une] recension sur l'orphisme. Mais il faut attendre, il faut attendre encore pour mon petit volume sur les mystères. Un éditeur officiel a trouvé mon livre nécessaire et bien fait. Il croît pourtant qu'il faut [é]largir les proportions. J'attend[s] l'été pour me mettre au travail. Actuel[l]ement j'ai des travaux universitaires et d'articles à écrire.

[Est-ce que] je vous [ai] écrit que je m'occupe à faire connaître l'Italie sur tous les aspects dans mon pays? Ces jours-là je recevrai un[e] lettre de Papini. Buonaiuti de même m'écrit. Je parle de Panzini, de Farinelli, de Gentile, de Soffici, Pirandello, Vitali, etc. Il existe un „Institut pentru cultura italiană“ à Bucarest. Nous avons une bibliothèque, et des étudiants roumains travaillent ardem[m]ent sur les livres italiens.

Vos observations sur le livre de Buonaiuti sont judicieuses et j'ai la même impres[s]ion en lisant son livre que Buonaiuti recon[n]a[ît] beaucoup, beaucoup à Luther... Il existe un[e] grand[e] différence entre son livre et cel[ui] d[']Oenifles ou l'étude de Maritain... Si je recev[ais] votre *Lutero* ces jours — j'écriverais un

article sur vous, Buonaiuti et Maritain. Sur trois des récentes et person[n]elles études.

Votre dévoué disciple,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

29 martie 1928

Dragă Maestre,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră. Știam că uitarea mea de neiertat e dureroasă pentru Dumneavoastră și rușinoasă pentru mine. Sufeream sincer gândindu-mă că vă îndoiiți de seriozitatea mea, de cuvîntul meu...

Nu caut să mă scuz. Nu există scuze, dar regret atît de mult, atît de mult lipsa de experiență, tinerețea... Dacă aș fi mai puțin exaltat, mai preocupat de datoria față de binefăcătorii mei, aș fi citit fericit scrisoarea Dumneavoastră. Rîndurile Dumneavoastră sînt o adevărată sărbătoare pentru mine. Dar n-am fost atent. Și am neglijat multe, multe... Știu că v-ați pierdut nițel (dar ce importanță are cantitatea?) părerea bună pe care v-ați făcut-o despre mine. Este ireparabil?

Să nu credeți că vă cer un mic cuvînt de consolare pentru greșeala mea. Dacă rîndurile mele ar exprima acest lucru, aș fi cu adevărat profund nenorocit.

Am terminat de citit cărțile lui Eisler și Toussaint. Dacă nu vi le-am restituit pînă astăzi, cauza e următoarea: unii dintre colegii mei care se interesează de aceste studii m-au rugat să le împrumut aceste cărți pentru cîteva zile. Dar într-o săptămîină vi-i voi expedia pe Angus, Haas, Eisler. Volumașul *Orpheus* și Toussaint vă rog să mi le lăsați încă puțin timp. Profesorul meu de istorie a filozofiei este fericit că poate să le citească.

Plec din București spre Italia la 14 aprilie. Voi fi la Napoli între 25–30 aprilie. Dacă cele două volume nu vă sînt imediat ne-

cesare, vreți să le aduc cu mine și să vi le înapoiez personal la Napoli?

Îmi veți dăru *Lutero*? Dar nu știu cum să vă mulțumesc... M-ați făcut atent: nu trebuie să mulțumești. Perfect. Dar atunci? Și sufletul meu, emoția și suferința mea morală mea că fac gafe, iar Dumneavoastră îmi dați cărți?...

Vreți să citiți prozatori români în traducere franceză și engleză? Vă voi da [volumele] la Napoli. Pentru moment, vă dau volumele altora. Peste un timp însă, voi face să vă parvină propriile mele volume. Și [printre acestea] se vor afla cel puțin două cărțulii inspirate din gândurile și munca Dumneavoastră...

Joi, 7 aprilie, vi se va publica prima parte a studiului. În ce privește lucrările mele și revista *Logos*, situația e încă incertă. Revistei îi lipsește un fond important, pe care ni l-a promis unul dintre miniștrii noștri. Pentru *Logos*, pregătesc un articol, pretext pentru o recenzie asupra orfismului. Trebuie să aștept însă, trebuie să mai aștept pentru volumașul meu despre mistere. Un editor oficial a socotit cartea mea necesară și bine întocmită. Crede totuși că trebuie mărită ca dimensiuni. Aștept vara pentru a mă pune pe treabă. În momentul de față, am lucrări universitare și articole de scris.

V-am scris că mă preocup să fac cunoscută Italia, sub toate aspectele, în țara mea? Zilele acestea, voi primi o scrisoare de la Papini. Buonaiuti îmi scrie și el. Vorbesc despre Panzini, Farinelli, Gentile, Soffici, Pirandello, Vailati etc. La București, există un „Institut pentru cultura italiană“. Avem o bibliotecă, și studenți români lucrează cu asiduitate pe cărțile italienești.

Observațiile Dumneavoastră despre cartea lui Buonaiuti sînt judicioase și am aceeași impresie, citindu-i cartea, că Buonaiuti îi recunoaște multe, multe merite lui Luther. Există o mare diferență între cartea sa și cea a lui Oenifles sau studiul lui Maritain... Dacă voi primi *Lutero*-ul Dumneavoastră zilele acestea, voi scrie un articol despre Dumneavoastră, Buonaiuti și Maritain. Despre trei dintre recente și personalele studii.

Devotatul Dumneavoastră discipol

Mircea Eliade

XVI

Bucarest
juillet [1928]

...Vous connaissez ces héros russes, qui font le mal sans le vouloir, sans le savoir, tragiquement, éperdument?... C'est mon cas, péniblement inconscient.

Si je vous demande pardon, je serai un misérable. La torture intérieure — c'est tout ce qu'il me faut. [Me] croyez-vous que je pense et je sen[s] et mon sang me brûle de plus de deux semaines? Dans les premiers jours, je ne cro[is] pas que j'aurais [eu] le courage de vous écrire. Après ma folie, m[on] imbécilité, etc. etc.

Maintenant qu[est-ce que] je peu[x] vous dire? Je sais que tout est rompu, fendu, perdu, éternellement perdu. J'aimais l'Italie: maintenant je tremble en me rappelant que je l'ai visité. Bestialité! Qu[est-ce que] je peut écrire? Comment pour[r]ais-je vous convaincre? Mais je suis au fond du cœur innocent, innocent, je n'affecte pas, je souffre.

Celui qui a été une fois votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

București, iulie [1928]

...Îi cunoașteți pe acei eroi ruși care fac răul fără să vrea, fără să știe, tragic, nebunește? Este cazul meu, penibil de inconștient.

Dacă vă voi cere iertare, voi fi un mizerabil. Tortura interioară este tot ceea ce-mi trebuie. Mă credeți că gîndesc și simt și sîngele îmi arde de mai bine de două săptămîni? În primele zile, nu cred că aș fi avut curajul să vă scriu. După nebunia, imbecilitatea mea etc. etc.

Acum, ce vă pot spune? Știu că totul este rupt, spart, pierdut, veșnic pierdut. Iubeam Italia; acum, tremur amintindu-mi că am vizitat-o. Bestialitate! Ce pot să scriu? Cum aș putea să vă conving? În adîncul sufletului, sînt însă nevinovat, nevinovat, nu mă prefac, sufăr.

Cel care a fost odată al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XVII

Bucarest

[le] 13 juillet [1928]

Cher Maître,

Votre lettre a été une aimable répons[e] pour mon âme inquiet; on comprend les causes. Passons...

Je suis vraiment ir[r]ité pour la perte de *Logos*. Je crois que l'administrateur de la revue a mal affranchi l'expédition. De même, Buonaiuti m'annonce qu['il] n'a rien reçu. Aujourd'hui je chercherai [à] vous faire transmettre person[n]el[l]ement un nouveau exemplaire. Je n'ai [sous] la main aucun pour vous l'expédier. C'est une volumineuse archive de 200 pages, où six vous sont dédiées. (E[x]cusez l'effroyable nombre de fautes typographiques.)

Mes travaux? Je suis encore jeune, et il faut amasser, amasser, méditer, et l[a] meilleur[e] de ces recherches l[a] tenir pour soi, voilà. J'ai publié un tas de choses dans les archives et [les] journaux roumains: mais de toute cette production je me [dédis]; [elles] sont seulement des expériences. Expériences, expériences, ...j'attends que mon esprit se décante par lui même, et mon âme dev[ienne] riche et limpide. Je ne sait rien ni [de] la valeur de mon travail, ni [de] l'avenir de ma conscience. Je me réveil[le] chaque matin avec un effroyable désir de lire, de méditer, d'écrire. En mon pays je suis suffisam[m]ent connu, grâce à mon activité [de] journalist[e]: j'ai beaucoup d[']amis et plus encore des en[n]emis. Un de mes livres, publié [en] feuilleton d[ans] *Cuvântul* et portant le titre pr[ovisoire] *Itinerariu spiritual* a causé d[']inimaginables polémiques, souvent cruel[le]s, toujours vives et sincères. Les [gens] très jeunes se sont reconnu[s] dans mon travail de révision, dans mon effort pour trouver une nouvelle et fécond[e] orientation spirituelle, dans mon courage d'invit[er] à l'expérience et en même temps de recon[n]aître la néces[s]ité d'un dogme né des tréfonds d[e] notre âme, d[e] nos viscères et de nos attentes. Mon livre — critique et profes[s]ion de foi négative et positive — est la sincère confession d'une crise. Ma vie intime est toute remplie de crises; quand je ne travaille p[as], je me sens douloureusement „tenté intérieurement“. Je ne peux rien préci-

pter. Je pense et j'écri[s]. Quelquefois — je publie (je publie beaucoup, mais j'écri[s] de plus). Parce que vous m'avez informé de votre drame que je suis impatient à lire — il faut vous confesser que je suis aussi l'auteur de deux romans, d'un tas de nouvelles, publié en part. Ma vie et celle des autres, de mes voisins, de mes amis et ennemis — me ser[ven]t de matériel pour les romans. C'est [une] be[lle] catharsis sentimental[e] et politique. L[a] catharsis de mes obses[s]ions éthiques, religieuses, philosophiques — sont mes essais en partie publié[s].

En septembre, dans un[e] grande revue où je publie régulièrement de petits morceaux — paraîtra une curieuse *Apologie de la virilité*, qui manque [de] sou[s]-titre, en contenant des considérations sur la person[n]alité, sur la conscience moderne, sur le conflit Dionysos–Apol[l]on–Christ, sur l'ascetisme, la réalisation intérieur[e] etc. Ce petit livre — dont j'ai publié déjà un fragment sur le „Tragique masculin“ — est at[t]endu et déjà attaqué. Pensez comme m'intéresse[nt] leurs boutades, leurs ironies, leurs doutes... J'ai le droit de me montrer tel que je suis, n'est[-ce] pas? Je travaille, je souffre, je cherche. Est[-ce] qu[']on ne peut [pas] dire toutes ses trouvailles, toutes ses déceptions? Sur mon „mysticisme“ on fait des réserves en Roumanie. Mon pays est en pleine effervescence. Mais les vieilles générations sont élevé[e]s dans un effroyable matérialisme que vous ne pouvez pas imaginer. Vous ne pouvez pas savoir l'intensité d'un[e] discu[ss]ion dans mon sauvage pays...

Je prépare une thèse sur la philosophie de la Renaissance; j'ai amassé des matériaux à Rome et je cherche encore. Je suis libre, préparé à tout, et je travaille pour oublier.

Votre meilleur ami,

Mircea Eliade

P.S. E[x]cusez mon français.

Je n'ai pas le courage de relire.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

București, 13 iulie [1928]

Dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră a fost un amabil răspuns pentru sufletul meu neliniștit; se înțeleg cauzele. Dar să trecem [peste aceste lucruri]...

Sînt într-adevăr iritat pentru pierderea revistei *Logos*. Cred că administratorul revistei a francat greșit expediția. Buonaiuti mă anunță și el că nu a primit nimic. Astăzi, voi încerca să vă transmit personal un nou exemplar. Nu am la dispoziție nici unul spre a vi-l expedia. Este o voluminoasă arhivă de două sute de pagini, dintre care zece vă sînt dedicate. (Scuzați înapăimîntătorul număr de greșeli de tipar.)

Lucrările mele? Sînt încă tînăr și trebuie să strîngem, să strîngem [materiale], să medităm, iar cea mai bună dintre cercetări să o ținem pentru noi înșine. Asta e. Am publicat o grămadă de lucruri în arhivele și jurnalele românești, dar în toată această producție sînt neîncrezător; sînt numai experiențe. Experiențe, experiențe... aștept ca spiritul să mi se decanteze prin el însuși, iar sufletul să-mi devină bogat și limpede. Nu știu nimic nici despre valoarea muncii mele, nici despre viitorul conștiinței mele. Mă trezesc în fiecare dimineață cu o înapăimîntătoare dorință de a citi, de a medita, de a scrie. În țara mea, sînt destul de cunoscut, grație activității mele jurnalistice: am mulți prieteni și încă mai mulți dușmani. Una dintre cărțile mele, publicată în foileton în *Cuvântul* și purtînd titlul provizoriu *Itinerariu spiritual*, a provocat inimaginabile polemici, adesea crude, totdeauna vii și sincere. Cei foarte tineri s-au recunoscut în munca mea de revizuire, în efortul meu de a găsi o nouă și fecundă orientare spirituală, în curajul meu de invitare la experiență și, în același timp, de a recunoaște necesitatea unei dogme născute din străfundul sufletului nostru, din viscerele și așteptările noastre. Cartea mea — critică și profesiune de credință negativă și pozitivă — este sincera confesiune a unei crize. Viața mea intimă este plină de crize; cînd nu mai lucrez, mă simt dureros „ispitit interior“. Nu pot să grăbesc nimic. Gîndesc și scriu. Uneori, public (public mult, dar scriu și mai mult). Pentru că m-ați informat de drama Dumneavoastră, pe care

sînt nerăbdător să o citesc — trebuie să vă mărturisesc că sînt și autorul a două romane, a numeroase nuvele, publicate în parte. Viața mea și cea a celorlalți, a vecinilor, a prietenilor și dușmanilor mei îmi servește drept material pentru romane. Este un frumos catharsis sentimental și politic. Catharsisul obsesiilor mele etice, religioase, filozofice — sînt eseurile mele, în parte publicate.

În septembrie, într-o mare revistă unde public cu regularitate mici „bucăți“ — va apărea o curioasă *Apologie a virilității* căreia-i lipsește subtitlul, conținînd considerații despre personalitate, despre conștiința modernă, despre conflictul Dionysos–Apollo–Cristos, despre ascetism, realizarea interioară etc. Această cärticică — din care am publicat deja un fragment despre *Tragicul masculin* — este așteptată și deja atacată. Închipuți-vă cît mă interesează butadele, ironiile, îndoielile lor... Am dreptul să mă arăt așa cum sînt, nu-i așa? Lucrez, sufăr, caut. Nu-ți poți spune toate găselnițele, toate decepțiile? Despre „misticismul“ meu se fac rezerve în România. Țara mea este în plină efervescentă. Dar vechile generații au crescut într-un groaznic materialism, pe care nu puteți să vi-l imaginați. Nu vă puteți da seama de intensitatea unei discuții în sălbatica mea țară...

Pregătesc o teză despre filozofia Renașterii. Am strîns materiale la Roma și caut încă. Sînt liber, pregătit pentru orice și muncesc pentru a uita.

Cel mai bun prieten al Dumneavoastră,

Mircea Eliade

P.S. Scuzați-mi franceza. N-am curajul să recitesc.

XVIII

Ponomallee
[Madras] South India
[le] 26 décembre [1928]

Cher Professeur,

J'ai reçu votre lettre juste[ment] dans la semaine de m[on départ]. Et je n'ai pas voulu vous écrire avant d'atteindre [l']Ind[e]. Je suis maintenant dans un village tout près de Madras, où [on]

tient le Congrès des étudiants chrétiens de Burma, [de l']Inde et [de] Ceylon. Vous devinez la précieuse expérience que j'ai fait[e] dans cette vie de sympathie et communion.

J'ai relu pendant ce temps S[aint] François et [l']*Imitation [de Jésus-Christ]*. Vous voyez que mon voyage d'études en Orient ne m'éloigne [pas] si brutalement de mes lectures religieuses. D'ailleurs je crois que mon étude de sanscrit sera en même temps favorable pour ma culture d'histoire des religions. J'[']habiterai Calcutta où j'ai de grands amis. Prof. Dasgupta m'enseignera la lecture directe de quelque grands hindoues, en première ligne de Patanjali. Vous savez que j'ai trouvé un[e] contrepartie aux idées de R[udolf] Otto? C'est un élément „magique“, qui s'op[p]ose à son *Heilige* et qui n'est [pas] le sentiment de se sentir créature minimale — mais le sentiment qui résulte de la contemplation d'une création humaine. Je compare le rêve et l'émotion esthétique et la magie. En Mantre Shastre, précisément dans les traductions tantriques d'[']Avalon (Sir John Woodruffe), j'ai trouvé des textes éblouis[s]ants sur l'autre côté du sacré sur le pouvoir créateur à travers la magie de l'homme...

J'aurai l'occasion de préciser et [é]largir ces intentions.

Je vous prie de m'écrire et de me transmettre les nouv[e]autés de votre travail.

Avec ma profonde amitié et estime,

Mircea Eliade
104, Bakulbagen Road
Bhowanipore, Calcutta

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

26 decembrie [1928]

Dragă Profesore,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră chiar în săptămîna plecării mele. N-am vrut să vă scriu înainte de a ajunge în India. Sînt acum într-un sat, foarte aproape de Madras, unde se ține Congre-

sul studenților creștini din Burma, India și Ceylon. Imaginați-vă prețioasa experiență pe care am căpătat-o în această viață de simpatie și comuniune.

Am recitat între timp Sfântul Francisc și *Imitatio Christi*. Ve-deți că voiajul meu de studii în Orient nu mă îndepărtează atât de brutal de lecturile mele religioase. De altminteri, cred că studiul sanscritei va fi în același timp favorabil pentru cultura mea de istorie a religiilor. Voi locui la Calcutta, unde am mari prieteni. Profesorul Dasgupta mă va iniția în lectura directă a câtorva mari hinduși, în primul rînd Patanjali. Știți că am găsit o contrapartidă la ideile lui Rudolf Otto? Este un element „magic“ care se opune la al său „Heilige“ și care nu e sentimentul de *a te simți o creatură minimă*, ci sentimentul ce rezultă din contemplarea unei creații umane. Compar visul și emoția estetică și magia. În Mantra Shastre, mai precis în traducerile tantrice ale lui Avalon (Sir John Woodraffe), am găsit texte fermecătoare despre cealaltă parte a „sacrului“, despre puterea creatoare a omului prin magie.

Voi avea ocazia să precizez și să lărgesc aceste intenții.

Vă rog să-mi scrieți și să-mi comunicați noutățile din munca Dumneavoastră.

Cu profunda mea prietenie și stimă,

Mircea Eliade
104, Bakulbagen Road
Bhowanipore, Calcutta

XIX

Darjeeling (East Himalaya)

[le] 21 mai 1929

Mon cher Professeur Macchioro,

Voici cinq mois que je ne vous ai pas écrit. Pour dire la vérité, j'ai attendu à Calcutta un mot de vous. Peut-être vous n'avez pas reçu ma lettre de Ponomallee (South India), datée [le] 23 [décembre 1928].

Je résume: je [me] suis instal[l]é à Calcutta, je travaille sanscrit et philosophie hindoue, avec spécial regard sur Sankya-Yoga, mon travail pour l'Allemagne.

Je ne me trouve pas lointain ou plus lointain de mes études. En fait, je travaille pour une précise configuration de l'évolution de l'expérience religieuse.

Je resterai, si Dieu veut, encore deux ans. Après [cela] je retournerai par Japon et Mexi[que], voyageant dans la troisième classe, pareil[lement] à n'importe quel vagabond asiatique.

Est-[ce] que vous avez publié encore d'autres choses? Voulez-vous m'informer et m'écrire quelques mots à Calcutta?

Votre sincère, dévoué

Dr. Mircea Eliade
82, Ripon Street
Calcutta

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

21 mai 1929

Dragul meu Profesor Macchioro,

Sînt cinci luni de cînd nu v-am scris. Ca să spun adevărul, am așteptat la Calcutta un cuvînt de la Dumneavoastră. Poate că n-ați primit scrisoarea mea din Ponomallee (South India), datată 23 (decembrie 1928).

Rezum: sînt instalat la Calcutta, studiez sanscrita și filozofia hindusă, cu privire specială asupra Sankya-Yoga — munca mea pentru Germania.

Nu mă aflu departe sau și mai departe de studiile mele. De fapt, lucrez pentru o precisă configurare a evoluției experienței religioase.

Voi rămîne, dacă vrea Dumnezeu, încă doi ani. Apoi, mă voi reîntoarce prin Japonia și Mexic, călătorind în clasa a treia, asemănător oricărui vagabond asiatic.

Ați mai publicat și alte lucruri? Vreți să mă informați și să-mi scrieți câteva cuvinte la Calcutta?

Al Dumneavoastră sincer, devotat,

Dr. Mircea Eliade
82, Ripon Street
Calcutta

XX

Calcutta
82, Ripon Street
[le] 17 juillet 1929

Mon cher professeur Macchioro,

Votre lettre a été une véritable surprise pour moi. Je m'ai cru oublié... Maintenant parce que vous me dites que vous n'avez [pas] reçu ma première lettre de Poonomallee, je comprend[s] votre silence.

Je me réjouis peut-être plus que vous-même que vous aurez l'occasion de communiquer les résultats de vos recherches à un autre public que celui de Naples. D'ailleurs [il] n'a [pas] été votre rêve d'être traduit en anglais? Et en allemand? Je ne doute pas qu'une version anglaise de *Zagreus* sera triomphale. Certainement toute cette partie „phénoménique“ de votre vie est secondaire, mais nécessaire pour la crois[s]ance de n'importe quelle œuvre.

J'attends la tragédie avec impatience. Avec moi les choses changent un peu. Ces années je me suis dédié à l'étude des religions asiatiques. Je resterai dans l'Inde jusqu'en 1931 et je visiterai après l'Extrême-Orient. En retournant *at home*¹, je passerai trois ans en Allemagne. Tout ce que je peux vous dire est que je ne suis [pas] — au contraire des apparences — seulement [l']aventure. Peut être à côté de cette partie „phénoménique“ se trouvera encore une... Mais pas d[']anticipations...

Je travaille beaucoup, je médite, je suis seul, absolument seul. Je ne peux [pas] prier, je ne peux [pas] me reposer. Je travaille et j'attends.

Je vous prie, ne m'oubliez pas. Si vous avez quelques minutes libres en Amérique, écrivez-moi, je vous prie.

J'ai amassé fugitivement quelques timbres asiatiques. Avec une autre occasion plus.

Votre sincère et dévoué

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Acasă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

17 iulie 1929

Dragul meu profesor Macchioro,

Scrisoarea Dumneavoastră a fost o adevărată surpriză pentru mine. M-am crezut uitat... Acum, pentru că îmi spuneți că nu ați primit prima mea scrisoare de la Poonomallee, înțeleg tăcerea Dumneavoastră.

Mă bucur poate mai mult decât Dumneavoastră că veți avea ocazia să comunicați rezultatele cercetărilor Dumneavoastră altui public decât cel din Napoli. De altfel, n-a fost visul Dumneavoastră de a fi tradus în englezește? Și în nemțește? Nu mă îndoiesc că o versiune engleză din *Zagreus* va fi triumfală. Desigur, toată această parte observabilă a vieții Dumneavoastră e secundară, dar necesară dezvoltării oricărei opere.

Aștept tragedia cu nerăbdare. În ce mă privește, lucrurile se schimbă puțin. În anii din urmă, m-am dedicat studiului religiilor asiatice. Voi rămîne în India pînă în 1931 și voi vizita apoi Extremul Orient. La reîntoarcerea *at home*, voi petrece trei ani în Germania. Tot ce vă pot spune este că nu urmăresc — în ciuda aparențelor — numai aventura. Poate alături de această parte observabilă se va găsi încă una... Dar fără anticipări.

Muncesc mult, meditez, sînt singur, absolut singur. Nu pot să mă rog, nu pot să mă odihnesc. Muncesc și aștept.

Vă rog, nu mă uitați. Dacă aveți cîteva minute libere în America, scrieți-mi, vă rog.

Am adunat în fugă câteva timbre asiatice. Cu altă ocazie, mai multe.

Al Dumneavoastră sincer și devotat,

Mircea Eliade

XXI

Swarga Ashram
Rishikesh [Himalaya]

25 November 1930

My dear Professor,

Longtime has pas[s]ed from your last letter. I know that you have been in America, but nothing else and nothing more. Last month I have seen a notice about your new *Zagreus*, and I have written to Vallechi for a copy. I have ordered also *S. Agostino* of Papini. [Is it] something good in [it]? I do not know anything about „Europe“ for the last two years. And, as a matter of fact, I do not read european books. But I have been so happy see[i]ng your new *Zagreus*...

Have you published something else? And your lectures in America? And your [G]erman Luther?... This year I have bu[r]ied myself in [S]anskrit and [I]ndian philosophy, having the rare privilege of living and working near the house of my professor Dasgupta. But now he is very sick, and because of his illness, I have to live Calcutta and to continue my study in Benares. For the last two months I am living in one of the most sacred spots of India, Rishikesh (near Himalaya).

It is a very holy place, indeed, and thousands of pilgrims are comming daily from all over India. I am now able to understand that miracle of India, her religious life, deep, sincere, genuine. I understood now why India has rejected the Christ of the missionaries[,] though is thi[r]sty after Christ. I have got many friends among the Indians, and a good number of them f[ai]rly educated, who are never t[ir]ed to discuss and need *De imitati[o]ne Christi* and the *Confessions* of Augustin. I went once in a far away cave on the Gange's side in Brahmपुरi, and I met there one saddhu

from Malabar. With us there was a young lady from South Africa. The eremit told her: „Escuse me mother, have you ever read the Imitation of Christ?“... And this, in a cave in Himalaya...

The [I]ndians need a eastern Christ with a oriental ritual and a oriental devotion. The dry service of the [c]hurches, the meaningless Old Testament (for them)[,] the cold moralism of the missions, — does not appeal to their religious experience. Christ for them is the greatest master of devotion, the [f]ulfilment of bhakti. They say: We do not [c]are for your western Christ! Christ came also for us, for our salvation, to realise our prophe[c]ies of Upanishads and Puranes. He will not mind if you ask him to be an [I]ndian!“...

Please write to me in Calcutta, 82 Ripon Street, and I will be gratefull to you if you kindly send me your latest *Zagreus*. Have you published that dramatical phantasia about Dionys?

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

25 noiembrie 1930

Dragul meu Profesor,

A trecut mult timp de la ultima D-voastră scrisoare. Știu că ați fost în America, dar nimic altceva și nimic mai mult. Luna trecută, am văzut o notiță despre noul D-voastră *Zagreus* și i-am scris lui Vallechi pentru un exemplar. Am comandat, de asemenea, *S. Agostino* de Papini. E o lucrare bună? Nu știu nimic despre „Europa“ din ultimii doi ani. Și, de fapt, nu citesc cărți europene. Am fost însă atât de fericit văzându-vă noul new *Zagreus*...

Ați mai publicat ceva? Dar conferințele D-voastră din America? Dar Lutherul D-voastră german?... Anul acesta, m-am „îngropat“ în sanscrită și filozofie indiană, avînd rarul privilegiu să trăiesc și să lucrez în apropierea casei profesorului meu Dasgupta. Acum însă, el e foarte bolnav și, din cauza maladiiei sale, trebuie

să trăiesc la Calcutta și să-mi continuu studiul în Benares. În ultimele două luni, am trăit într-una dintre cele mai sfinte localități din India, Rishikesh (în apropierea Himalayei).

Este un loc cu adevărat sacru și mii de pelerini sosesc zilnic din toată India. Sînt acum în stare să înțeleg acest miracol al Indiei, viața ei religioasă profundă, sinceră, curată. Am înțeles acum de ce India i-a refuzat pe Cristos și pe misionari, cu toate că e însetată după Cristos. Am mulți prieteni printre indieni, și o bună parte dintre ei foarte educați, care nu se satură să discute și care au nevoie de *Imitatio Christi* și de *Mărturisirile* lui Augustin. M-am dus o dată la o peșteră îndepărtată de pe un mal înalt al Gangelui în Brahmapuri și am întîlnit acolo un saddhu de la Malabar. Era cu noi o tînără din Africa de Sud. Pustnicul i-a spus: „Iertați-mă, maică, ați citit vreodată *Urmarea lui Cristos*?“ ... Și asta, într-o peșteră din Himalaya...

Indienii au nevoie de un Cristos răsăritean, cu un ritual și o evlavie orientale. Serviciul divin plictisitor din biserici, Vechiul Testament lipsit de sens (pentru ei), moralitatea rece a activităților misionare — nu apelează la experiența lor religioasă. Cristos este pentru ei cel mai mare dascăl de evlavie, este împlinirea lui *bhakti*. Ei spun: nu ne pasă de Cristul vostru occidental! Cristos a venit și pentru noi, pentru mîntuirea noastră, să îplinească profețiile noastre din Upanișade și Purana. El nu va avea nimic împotriva dacă îi ceri să fie indian!“...

Vă rog să-mi scrieți la Calcutta, 82 Ripon Street, și vă voi fi recunoscător dacă veți avea amabilitatea să-mi trimiteți ultimul D-voastră *Zagreus*. Ați publicat acea fantezie dramatică despre Dionys?

Cu sinceritate al D-voastră,

Mircea Eliade

XXII

3, Royd Lane
Calcutta

15 March 1931

My dear Professor Macchioro,

I have read with great joy both your letter and your book. *Roma Capta* has been a real gift for me. It has taken me back to those days of my studentship in Bucharest, when you used to send me not only books, but even the manuscripts of your forthcoming works. In 1929, the first chapter of *Roma Capta* it was „historically“ interesting for me. In 1931, the whole book is as *examen de conscience*¹. How can I express to you my unusual experience in reading it? I understood not only the essence of romanism, but one fact of far reaching consequences about the religious heritage of my own country. I understood „the revolt of our non-latin element“ (I translate badly the rumanian „revolta fondului nostru nelatin“), which, in the last ten years, has changed the entire aspect of the rumanian culture, art and religious life. You know that we, the rumanians, we have taken from Rome only the institutions and the language. Our spiritual substance is alien, partly thracic, partly slavonic. We have always thought that we are the grand sons of Rome. But this it was only a political defence against our millenar rulers (the Turks, Hungarians, etc.). When, after the grand war, we have fulfilled our national unity, we realised the mistake. We saw how *different* is our view of life and spirit from the latin one. First of all, we are naturally inclined to a „cosmic christianity“, so to say. We feel that every thing in this world is charmed with the love for our Lord, that the doves can be baptized and the trees are our brothers. We have got some lovely popular songs about the fraternity between the man (the „Rumanian“) and the hills, the forests, the beasts — and this brotherhood is made not by ourselves, but by the grace of our Lord. You cannot imagine how great is the *rôle* played by the Grace in our popular *Weltanschau[un]g*. We believe that everything is so because the God made it so. There is a nice rumanian proverb which says: „We are christians as the trees are trees and the birds are birds.“ That

is to say, we are christians *because we are men*. In Rumanian, the word „christian“ is identical with the word „man“. A rumanian peasant thinks that his only duty is to be „right“ and „good“ („om drept“, „om bun“) — and being so, he is a Christian. For him, the christianity it is not a dogma, an exterior organism of rules and threats — but the basis of the creation, the only sense of this earthly life. For this reason the foreigners think that that we are „fatalists“, or „lazy“ or „religiously indifferent“. This is a complet misunderstanding of the whole problem. We are only tolerants and humbles. It is curious that the greek-orthodox Church has not got missions, nor propogandists nor... Reform. I think that it is a good deal of sense in this. We do not believe in conversion, because „to be christian is a natural fact“, as „a tree is a tree“, by the Grace of God. When Philip II and all of Europe use the burn alive the Jews and to persecute the unbelievers — the Jews have taken refuge in the rumanian countries. The followers of John Hu[s] and of Calvin have been accepted overthere, and this tolerance has caused a lot of political troubles with Rus[s]ia and Poland. I can see a meaning in all this. That is what I call the „cosmic“ christianity, opposed to the ecclesiastical one.

I would like to tell you something about our ritual, to point out the cosmic drama which one can see painted on the walls of all our churches, to discuss the character of our religious art, which by mistake has been called „ascetic, Byzantine“, though she is only not-ant[h]ropomorphic. But, of course, this is out of place in such a letter. What I like to repeat again and again is that we are not romans, though our language is an italian dialect and that it has taken us a century to realise this. Reading your book, I have asked myself if *we* are so — as our nationalist leaders of the past used to teach us. I am glad to say, we are not...

Perhaps I bordered you with these unfinished sketches, but you will excuse me. After all, with you (and maybe with me, too) it is true what Suarès says: *Je n'ai pas besoin d'une méthode, mais d'une présence*². I wish to be along with you, and discuss these matters. I am sure, you will like them, and as for myself, exposing them to you, I will learn many things. What I still lack *is a sincere and thouroughly religious life, a religious experience*. Some-

times I feel myself a „good Christian“, even an *orthodox one* — but almost all my life is *passing outside christianity*. I can confess to you that last year, when I felt that I can be happy (oh! not in a sentimental sense, and less in a carnal one) I was ready to renounce my faith and to marry *a hindu girl!* Because one thing has struck me: that girl, a hindu (but not a „pagan“) was more christian than myself (maybe because she has got a religious experience, and I have only a religious predisposition)...

Still, it is one thing which has kept me always close to the Church: the participation. Participation with the holy Community, or in the holy Ghost, or in the tradition — I do not know yet. But I feel that without this *collective experience* and miracle, I will be a *traviato*³. And now, my difficulty is this: if only by the participation to a spiritual body we can reach an „indifferent equilibrium“ in our religious life and we may hope the Salvation — then what about the admirable religious life of the non-christians? I cannot think that they, because they are not baptized, are outside Christ, outside a *true* religion. And, if anybody can reach that marvellous standard without the help of the Christian Church and Christian doctrine — then my theory of *the holy participation is either relative or false*. And there is one more fact which hurts me sincerely: the *intolerance* of Christian Churches compared with the tolerance of Hinduism. The Christian which thinks that the Salvation is through the baptize and Grace and works in *the Church* — and the Hindu which thinks that the Salvation is through works and grace only, without the intervention of an ecclesiastical organisation the historical representative of God.

I begun to think that the *Christianity is not the only way*. And if this is true, the *conversion is useless*, the unity of the Churches a socio-political problem, but not a religious one — and that only when everybody will have his own way of approach, then only will be an unique religion... But I am as yet not sure of these things though I feel them. For this reason I forbid to myself to think over them until I will be back in Europe. You see, the holy Inquisition is a sin and a necessity in everyone!

But I must end this long and confused letter. I did understand some of the land mark points of your new religious view of life.

But not everything. And I wish I could, I cannot tell you how much. I would like to read another *teoria della Religione*⁴ enlarged and revised in the light of your new understanding of this problem. And I do hope that one day you will sit down and write it. Because, if you have completed now your synthesis about Zagreus, you have to complete only the other one, of far more importance, about the religious experience and dogma. As it will be written in English, it will be of a real and immediate help to many youngsters. You may smile, but I am sure that that book will be much appreciated in India, yes in India. I watch now a most interesting spectacle: the formation of an Indian Christian Community, based on an indian experience of Christ, not on the catechism and mis[s]ionaries. And I guess that Christianity it will be not the less important...

Now, about me. Last year I have published... a novel, *Isabel*, which has got an unexpected success at home. I have published same large papers too about the religious philosophy of India. One of them, *Il Male e la Liberazione nella filosofia Samkhya-Yoga*, has been published by Buonaiuti in *Ricerche Religiose* (May 1930). But the italian translation is not allthrough satisfactory. My forthcoming thesis is „The Psychology of Yoga Meditation and the Metaphysic of Liberation“. I shall write to you more about this one, later on, because I think that will be of some importance. I have learnt a lot of *cose indiane*⁵ and, sometime, I shall write them down. Specially the problem of evil and of liberation does interest me. In *Ricerche Religiose* I will publish soon some considerations about the religious humanism of India facing the Christian propagand. But I intend to do more deeply and thoroughly about the interiorisation of the ritual, in such schools as Yoga, Tantra, etc. Do you think that *some philosophical or religious quarterly [reviews] in U.S. will publish such papers of mine?* Can you kindly suggest to me one of them? If I publish in India, it will be bu[r]ied alive — and in italian I write now with great difficulty. As about France, I know there only *Revue d'histoire des religions*, and as I do not claim to be an historian of religions as yet, I seriously doubt if I can be published.

Please do write to me, and tell me more profusely about your *itinerario spirituale*...

With all the wishes, and hopes for your successful journey.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

P.S. I will stay in India, most probably, one year more. I will write to you later on what I do think about Gandhi. But this is not an easy job...

¹ Examen de conștiință (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² Nu de o metodă am nevoie, ci de prezență (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

³ Rătăcit (*lb. it.*) (*n. ed.*).

⁴ Teorie a religiei (*lb. it.*) (*n. ed.*).

⁵ Lucruri indiene (*lb. it.*) (*n. ed.*).

Ciorna în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

15 martie 1931

Dragul meu Profesor Macchioro,

Am citit cu mare bucurie atît scrisoarea, cît și cartea Dumitale. *Roma Capta* a fost un adevărat cadou pentru mine. M-a dus înapoi, în zilele studenției mele de la București, cînd obișnuiai să-mi trimiți nu numai cărți, dar chiar și manuscrisele lucrărilor nepublicate. În 1929, primul capitol din *Roma Capta* era „istoricește“ interesant pentru mine. În 1931, întreaga carte este un „examen de conștiință“. Cum îți pot exprima experiența neobișnuită pe care o am citind-o? Am înțeles nu numai esența romanismului, dar și un fapt al consecințelor deosebit de ample ale moștenirii religioase în țara mea. Am înțeles „revolta fondului nostru nelatin“, care a schimbat, în ultimii zece ani, întregul aspect al culturii, artei și al vieții religioase românești. Știi că noi, românii, am luat de la Roma doar instituțiile și limba. Substanța noastră spirituală este străină, în parte tracă, în parte slavonă. Întotdeauna am socotit că sîntem nepoții Romei. Dar asta era doar o apărare politică împotriva celor care ne-au dominat mii de ani (turci, unguri etc.). Cînd,

după primul război mondial, am desăvârșit unitatea națională, ne-am dat seama de greșală. Am văzut cât de *diferit* este felul nostru de a privi viața și spiritul nostru, față de cel latin. Înainte de toate, sîntem înclinați firesc către un „creștinism cosmic“, ca să spun așa. Simțim că totul pe lume stă sub vraja iubirii pentru Domnul nostru, că porumbeii pot fi botezați, iar copacii sînt frații noștri. Avem minunate cîntece populare despre fraternitatea dintre om („român“) și dealuri, păduri, animale — și această frăție nu există prin puterea noastră, ci prin harul Domnului nostru. Nu-ți poți imagina cât de mare este rolul jucat de acest har în *Weltanschauung*-ul nostru popular. Credem că totul este așa, pentru că așa a lăsat Dumnezeu. Există un minunat proverb românesc care spune: „Sîntem creștini așa cum arborii sînt arbori și păsările păsări.“ E ca și cum ar spune că sîntem creștini *pentru că sîntem oameni*. În românește, cuvîntul „creștin“ este identic cu acela de „om“. Un țaran român crede că singura lui datorie e să fie „drept“ și „bun“ („om drept“, „om bun“) și, fiind așa, e creștin. Pentru el, creștinismul nu este o dogmă, un organism exterior de norme și amenințări — ci baza creației, singurul sens al acestei vieți pămîntești. Din această cauză, străinii cred că sîntem „fataliști“ sau „leneși“, sau „indiferenți din punct de vedere religios“. Este o înțelegere total greșită a întregii probleme. Sîntem doar toleranți și umili. Este curios că biserica ortodoxă greacă nu are misiuni, nici propagandiști și nici... Reformă. Cred că este ceva de bun-simț în asta. Nu credem în convertire, pentru că „să fii creștin este un lucru natural“, „cum arborele este arbore“, prin harul Domnului.

Cînd Filip II și întreaga Europă obișnuia să-i ardă pe evrei și să-i persecute pe necredincioși, evreii și-au găsit refugiu în țările române. Discipolii lui Jan Hus și ai lui Calvin au fost acceptați aici, și această toleranță a provocat o mulțime de tulburări politice cu Rusia și Polonia. Văd un înțeles în toate acestea. Este ceea ce eu numesc creștinism „cosmic“, opus celui ecleziastic.

Aș fi vrut să-ți spun cîteva lucruri despre ritualul nostru, să schițez drama cosmică pe care o poți vedea pictată pe pereții tuturor bisericilor noastre, să discut caracterul artei noastre religioase, care în mod eronat a fost numit „ascetică, bizantină“, deși este doar neantropomorfică. Dar, desigur, aceasta nu-și are locul în-

tr-o asemenea scrisoare. Ceea ce doresc să repet o dată, și încă o dată este că nu sîntem romani, cu toate că limba noastră este un dialect italian și ne-a luat un secol să realizăm asta.

Citind cartea Dumitale, m-am întrebat dacă *noi* sîntem astfel — așa cum propriii noștri conducători naționaliști din trecut, îl foloseau ca să ne dea lecții. Sînt bucuros să vă spun că nu sîntem...

Poate te-am surprins cu aceste nesfîrșite crochiuri, dar cred că mă vei ierta. La urma urmei, cu dumneata (și poate și cu mine) este adevărat ce spune Suarès: *Je n'ai pas besoin d'une méthode, mais d'une présence*. Aș dori să mă aflu împreună cu dumneata și să discutăm despre aceste subiecte. Sînt convins că ți-ar face plăcere și, în ceea ce mă privește, aș vrea să ți le expun. O să învăț o mulțime de lucruri. Ceea ce totuși îmi lipsește este *o viață religioasă sinceră și totală, o experiență religioasă*. Uneori, mă simt un „bun creștin“, chiar *unul ortodox*, dar aproape întreaga mea viață *trece dincolo de creștinism*. Pot să-ți mărturisesc că, în ultimul an, cînd am simțit că pot fi fericit (oh, nu în înțeles sentimental și cu atît mai puțin carnal), am fost gata să renunț la credința mea și să mă însor cu *o indiancă*. Pentru că un lucru m-a surprins: fata, o indiancă, (dar nu „păgînă“) era mai creștină decît mine (poate pentru că avea o experiență religioasă, iar eu am doar o predispoziție religioasă)...

Totuși, un lucru m-a ținut întotdeauna legat de biserică — participarea. Participarea împreună cu comunitatea sacrală, sau întru Sfîntul Duh, ori întru tradiție, nu știu încă. Dar simt că fără această *experiență colectivă* și miracol voi fi un *traviato*. Iar dilema mea actuală e aceasta: dacă numai prin participare la un corp spiritual putem ajunge un „echilibru neutru“ în viața noastră religioasă și putem nădăjdui la mîntuire, atunci ce se poate spune despre admirabila voință religioasă a necredincioșilor? Nu pot să cred că ei, deoarece sînt nebotezați, sînt dincolo de Cristos, dincolo de adevărata religie. Și, dacă oricine poate ajunge la acest uimitor standard fără ajutorul bisericii creștine și al învățăturii creștine, atunci convingerea mea despre participarea sacrală este sau relativă, sau falsă.

Și mai este un fapt care mă rănește cu adevărat — intoleranța bisericilor creștine comparată cu toleranța hinduismului: creștinii,

care cred că mîntuirea vine prin botez și har și activități în biserică — și hindușii, care cred că mîntuirea vine prin munca și harul fiecăruia, fără mijlocirea unei structuri eclesiastice și a unui reprezentant istoric al lui Dumnezeu.

Am început să cred că *creștinismul nu este singura cale*. Și, dacă este așa, convertirea este inutilă, unitatea bisericilor o problemă socio-politică — și nu una religioasă — și numai cînd fiecare își va avea calea proprie de abordare, va exista o religie unică. Dar nu sînt încă totuși sigur de toate acestea, deși le simt. Din aceste motive, mi-am interzis să mă gîndesc la ele pînă la întoarcerea în Europa. Vedeți, sfînta inchiziție e un păcat și o necesitate în fiecare dintre noi.

Dar trebuie să închei scrisoarea aceasta lungă și confuză. Înțeleg unele dintre reperele noii Dumitale viziuni religioase despre viață. Dar nu pe toate. Și mi-aș dori să nu-ți fi putut spune cîte dintre ele. Aș dori să citesc o altă *Teoria della religione*, completată și revizuită în lumina noii Dumitale înțelegeri privind această problemă. Și sper că într-o zi te vei așeza și o vei scrie. Pentru că ți-ai completat acum sinteza despre Zagreus, trebuie doar să ți-o completezi pe cealaltă de mai mare importanță despre experiența religioasă și dogmă. Și dacă va fi scrisă în engleză, va constitui un ajutor important și imediat pentru tineri. Ai putea zîmbi dar sînt sigur că va fi apreciată în India, da, în India. Văd de pe acum un spectacol dintre cele mai interesante: grupul de indieni creștini bazat pe o experiență indiană a lui Christos, nu pe catehisme și misionari. Și simt că această creștinătate nu va fi cu nimic mai prejos.

Acum despre mine. În ultimul an, am publicat un roman, *Isabel*, care a avut un succes neașteptat acasă. Am publicat, de asemenea, pagini întinse despre filozofia religioasă a Indiei. Una dintre ele *Il male e la liberazione nella filosofia Samkhya-Yoga* a fost publicat de Buonaiuti în *Ricerche Religiose* (mai 1930). Dar traducerea italienească nu este deloc satisfăcătoare peste tot. Viitoarea mea lucrare este *The Psychology of Yoga Meditation and the Metaphysic of Liberation*. O să vă scriu mai tîrziu despre ea mai mult, deoarece cred că este de oarecare importanță. Am învățat o mulțime de *cose indiane* și, cîndva, o să scriu despre ele.

Mă interesează în mod special problema răului și a eliberării. În *Ricerche Religiose*, voi publica curînd cîteva considerații despre umanismul religios al Indiei înfruntînd propaganda creștină. Am însă de gînd să abordez mai profund și mai amănunțit interiorizarea ritualului în cadrul școlilor filozofice Yoga, Tantra etc. Credeți că *publicații trimestriale cu tematică filozofică sau religioasă din Statele Unite vor publica asemenea articole scrise de mine*? Ați avea amabilitatea să-mi sugerați vreuna dintre ele? Dacă public în India, o să fie îngropat de viu — iar în italiană acum scriu cu mare greutate. În ce privește Franța, acolo cunosc doar *Revue d'histoire des religions* și cum, deocamdată, nu pretind că sînt un istoric al religiilor, mă îndoiesc serios că o să pot fi publicat.

Vă rog să-mi scrieți și să-mi vorbiți cu mai multe amănunte despre *itinerario spirituale* al D-voastră...

Cu toate urările și încrederea în succesul călătoriei D-voastră.
Cu sinceritate al D-voastră,

Mircea Eliade

P. S. Voi rămîne în India cel mai probabil încă un an. Vă voi scrie mai tîrziu despre ce cred despre Gandhi. Dar nu e lucru ușor...

XXIII

Berlinerstrasse 146, bei Petzke
Charlottenburg, Berlin

[le] 4 août 1936

Mon cher Professeur Macchioro,

J'ai reçu votre aimable et extrêmement intéressante lettre ici, à Berlin, où je me trouve depuis quelques jours. J'ai passé trois semaines en Angleterre, spécialement à Oxford, car j'ai essayé de comprendre l'ainsi nommé *Oxford Group Movement*. Je reste à Berlin jusqu'au commencement d[u] septembre.

Ce que vous m'écrivez sur mon *Yoga* me rappelle beaucoup d'autres insuffisances de mon livre. Par exemple, vous avez raison d'observer les lacunes sur le Hathayoga. Mon livre pêche par

un excès de prudence et de „critique“. En vérité, j'ai passé six mois dans un monastère de Himalaya (Rishikesh, Hardwar) et j'ai pratiqué assez sérieusement le Hathayoga. Mais, en écrivant mon *Yoga*, j'ai été extrêmement prudent, parce que, en Roumanie, je suis „compromis“ par une affreuse notoriété; j'ai beaucoup parlé sur les „choses mystiques“ et tout le monde croit que je suis incapable d'un travail „scientifique“, c'est-à-dire un peu borné et sans imagination. Personnellement, je suis assez convaincu de la valeur thérapeutique du Hathayoga. Je prépare un petit livre — beaucoup plus „courageux“, plus sincère — sur ces questions.

En ce qui concerne la mentalité indienne, je suis enthousiasmé. J'adore la sensibilité bengalaise; leur „présence“ dans le corps, leur conception de la femme, de l'amour, de l'art. Peut-être je viendrai en Italie pendant le printemps, et je serai heureux de discuter avec vous ces choses-ci; j'ai été vivement surpris d'apprendre que vous avez passé deux ans dans l'Inde; surpris et enchanté en même temps, car je sais maintenant que le Yoga sera mieux connu en Europe, si vous mettez votre main là-dessus.

J'ai publié mon livre dans des conditions infernales; sans textes, sans bibliothèques à ma disposition. Peut-être j'aurai l'occasion de préparer une seconde édition, améliorée et amplifiée. Quelques fautes de traduction ont altéré le sens de mon texte (par ex[emple] p. 304; je connais parfaitement la Kumbh-Mela, car j'ai été moi-même à la Kumbh-Mela d'Allahabad en mars 1930 et je suis resté cinq jours parmi les saddhus). Je voudrai aussi amplifier le chapitre des Conclusions; je pense que mon interprétation de Karma comme solidarité avec la Vie et le Cosmos, c'est-à-dire solidarité avec la mort universelle, est assez intéressante. Je suis extrêmement content que vous avez remarqué le ch[apitre] VIII, car je crois que j'ai établi définitivement le caractère sotériologique de l'alchimie orientale, science qui n'est pas une préchimie, mais une technique mystique. J'ai publié aussi un petit livre sur cette question (*Alchimia asiatică*, București, 1935), que je vous l'ai envoyé.

Croyez-moi que j'attends avec impatience voir le travail sur l'Inde. Vous pouvez m'écrire, après [le] 5 sept[embre], à l'Université de Lettres, Bucarest, ou à mon adresse: 43, [rue] Palade.

Je serais toujours heureux de vous lire. Votre dévoué et reconnaissant

Mircea Eliade

Ciorna în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

4 august 1936

Dragul meu Profesor Macchioro,

Am primit amabila și extrem de interesanta scrisoare a Dumneavoastră aici, la Berlin, unde mă aflu de cîteva zile. Am petrecut trei săptămîni în Anglia, la Oxford, căci am încercat să înțeleg așa-numitul *Oxford Group Movement*. Rămîn la Berlin pînă la începutul lui septembrie.

Ceea ce îmi scrieți despre volumul meu *Yoga* îmi amintește multe alte insuficiențe ale cărții mele. De exemplu, aveți dreptate să observați lacunele privitoare la Hathayoga. Cartea mea păcătuiește printr-un exces de prudență și de „critică“. În realitate, am petrecut șase luni într-o mînăstire din Himalaya (Rishikesh, Haridwar) și am practicat cu destulă seriozitate Hathayoga. Dar, scriind *Yoga*, am fost extrem de prudent, pentru că în România sînt compromis printr-o anume notorietate; am vorbit mult despre „lucrurile mistice“ și toată lumea crede că sînt incapabil de o muncă „științifică“, adică puțin mărginită și fără imaginație. Personal, sînt destul de convins de valoarea terapeutică a Hathayoga. Pregătesc o cărticică mult mai „curajoasă“, mai sinceră despre această chestiune.

În ce privește mentalitatea indiană, sînt entuziasmat. Ador sensibilitatea bengaleză; „prezența“ lor în corp, concepția lor despre femeie, dragoste, artă. Poate voi veni în Italia în primăvara viitoare și voi fi fericit să discut cu Dumneavoastră aceste lucruri. Am fost foarte surprins să aflu că ați petrecut doi ani în India; surprins și încîntat în același timp, căci știu acum că *Yoga* va fi mai bine cunoscută în Europa.

Mi-am publicat cartea în condiții infernale; fără texte, fără biblioteci la dispoziție. Poate voi avea posibilitatea să pregătesc o a doua ediție, ameliorată și amplificată. Cîteva greșeli de tradu-

cere au alterat sensul textului meu (de exemplu, p. 304; cunosc perfect Kumbh-Mela, căci am fost eu însumi la Kumbh-Mela din Allahabad, în martie 1930, și am rămas cinci zile printre saddhuși). Aș vrea, de asemenea, să amplific capitolul Concluziilor; mă gândesc că interpretarea pe care o dau *karmei* ca solidaritate cu viața și Cosmosul, adică o solidaritate cu moartea universală, e destul de interesantă. Sînt deosebit de mulțumit că ați remarcat capitolul al VIII-lea, căci cred că am stabilit definitiv caracterul soteriologic al alchimiei orientale; știință care nu este o prechimie, ci o tehnică mistică. Am publicat chiar o cărticică despre această chestiune (*Alchimia asiatică*, București, 1935), pe care v-am trimis-o.

Credeți-mă că aștept cu nerăbdare lucrările Dumneavoastră despre India. Puteți să-mi scrieți, după 5 septembrie, la Universitatea de Litere din București sau la adresa mea: strada Palade nr. 43. Voi fi totdeauna fericit de a vă putea citi.

Devotatul și recunoscătorul Dumneavoastră

Mircea Eliade

XXIV

Zalmoxis

Revue des études religieuses

Rédaction: str[ada] Palade nr. 43 — București, III

[le] 12 mai 1939

Cher Maître,

Votre lettre d[u] 30 avril m'a produit un vif plaisir. Je me suis rappelé notre correspondance d'il y a 10 ans auparavant. Je vous confesse que les vicissitudes de la vie ne me découragent point. Je travaille, je pense, je vis exactement comme [s']il n'y a rien passé. Vous avez raison: never give up!¹

Il y a longtemps déjà que j'ai fait de la „littérature“. J'ai publié quelques romans, qui ont eu un certain succès. En effet, je suis mieux connu en Roumanie comme écrivain que [comme] historien des religions! Mais mon faible reste toujours l'histoire des religions. J'ai écrit aussi un livre sur l'Inde, pas fameux, mais très fraîche et assez intelligent (ça c'est déjà beaucoup!). J'ai publié,

enfin, quelques livres d'essais et de nouvelles. Je gagne ma vie, actuellement, en écrivant de petits essais et des articles (genre „generally speaking²!“) pour deux revues roumaines aux grands tirages. Le public roumain est très peu nombreux, pourtant mes livres se „vendent“ assez bien (4 000–10 000 exemplaires). Ça veut dire que je gagne, seulement de mes livres, 10 000 liras italiennes per annum³. Ce n'est pas beaucoup, mais avec cette somme et les honoraires des articles je peux vivre moi, ma femme et mon enfant.

L'année dernière j'ai connu M. Scarpa et j'ai parlé beaucoup de vous. Votre *Roma capta* est très appréciée chez nous, et spécialement par les gens intelligents. Je serai très heureux de recevoir un article de la part de M. [Ernesto] De Martino. Pour le IIe tome de *Zalmoxis*, j'ai reçu déjà une longue étude de Dr. Ananda Coomaraswamy, *Svayamātrunā: Ianua coeli* et un mémoire de C[arl] Clemen sur *Zalmoxis*.

J'espère toujours de revoir l'Italie et de vous revoir. En 1936 et 1937 j'ai passé par Trieste, mais j'ai eu toujours trop peu de temps pour vous rechercher.

Dans l'attente de vous lire, je reste, cher Maître, votre dévoué

Mircea Eliade

¹ Să nu te dai niciodată bătut! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² În general vorbind (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

³ Pe an (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

12 mai 1939

Dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră din 30 aprilie mi-a produs o vie plăcere. Mi-am amintit de corespondența noastră de acum zece ani. Vă mărturisesc că vicisitudinile vieții nu m-au descurajat deloc. Muncesc, gîndesc, trăiesc exact ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic. Aveți dreptate: *never give up!*

Cu multă vreme în urmă am scris „literatură“. Am publicat câteva romane care au avut un oarecare succes. Într-adevăr, în Ro-

mânia sînt mai bine cunoscut ca scriitor decît ca istoric al religiilor. Slăbiciunea mea continuă să rămînă însă istoria religiilor. Am scris, de asemenea, o carte despre India, nu prea faimoasă, dar proaspătă și destul de inteligentă (asta este deja mult!). Am publicat, în sfîrșit, cîteva cărți de eseuri și nuvele. Îmi cîștig existența actualmente scriind mici eseuri și articole (genul *generally speaking!*) pentru două reviste românești cu tiraje mari. Publicul românesc este foarte puțin numeros, totuși cărțile mele se „vînd” destul de bine (4 000–10 000 de exemplare). Asta înseamnă că cîștig numai din cărțile mele 10 000 de lire italiene *per annum*. Nu este mult, dar cu această sumă și cu onorariile primite pentru articole, pot să trăiesc eu, soția mea și copilul nostru.

Anul trecut l-am cunoscut pe d. Scarpa și am vorbit mult despre Dumneavoastră. Cartea Dumneavoastră *Roma capta* este foarte apreciată la noi, și în mod special de oamenii inteligenți. Voi fi foarte fericit să primesc un articol din partea dlui Ernesto De Martino. Pentru cel de-al doilea tom din *Zalmoxis* am primit deja un amplu studiu de la Dr. Ananda Coomaraswamy, *Svayamātrunā: Ianua coeli* și o expunere a lui Carl Clemen asupra lui *Zalmoxis*.

Sper mereu să revăd Italia și pe Dumneavoastră. În 1936 și 1937 am trecut prin Triest, dar am avut mereu prea puțin timp pentru a vă căuta.

Așteptînd să vă citesc, rămîn, dragă Maestre devotatul Dumneavoastră.

Mircea Eliade

CĂTRE MARIA MALEWSKA

29 May 1972

Miss Maria Malewska
ZNAK miesiecznik redakcja
Krakow, Sienna 5
Poland

Dear Miss Malewska,

Thank you for your letter. I will be glad to respond to your questions, but I will have to postpone work on the interview until the summer, when I will have more time.

My best wishes to you and your colleagues.
Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Scrisoarea de față e răspuns la solicitarea unui interviu pentru revista *Znak* „prima publicație din Polonia (și din întregul „lagăr socialist“ — nota M. H.) care a prezentat publicului opera Dumneavoastră“. Revista *Znak* din Cracovia, an X, 1961, pp. 1379–1403, reproduse și comentase un amplu fragment din *Tratatul de istorie a religiilor*.

[Traducere]

29 mai 1972

Stimată domnișoară Malewska,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea Dumneavoastră. Aș fi încântat să răspund întrebărilor Dumneavoastră, dar va trebui să amân interviul pînă la vară, cînd voi avea mai mult timp.

Cele mai bune urări Dumneavoastră și colegilor Dumneavoastră.

Cu respect

Mircea Eliade

CĂTRE MARIA MANOLIU MANEA*

23 mai 1983

Mult stimată Colegă,

Vă cer iertare și vă mulțumesc cu întîrziere pentru Diploma de onoare a Academiei Româno-Americane. Am primit Diploma și scrisoarea Dumneavoastră care o însoțea în timpul Colocviului despre mitologie pe care l-a organizat Facultatea noastră (9–12 mai). Apoi, așa cum mă temusem, am pierdut o săptămînă cu foștii mei studenți și, din nefericire, încercînd să-mi atenuez durerile artrito-rhematoidale de care sufăr.

Nepotul meu, Sorin, mi-a povestit multe lucruri încurajatoare despre Congres. Alaltăieri, venind să mă vadă, Matei Călinescu a completat „darea de seamă“. Vă felicit din toată inima.

Salutări „melancolice“ soțului și cele mai respectuoase urări de bine Dumneavoastră.

Mircea Eliade

Reprodus (în facsimil) în *Journal of the American Romanian Academy of Arts and Sciences* (Davis, California) nr. 10, 1987.

* Maria Manoliu Manea (n. 1934), profesor universitar, specialist în lingvistică generală și romanică. Din 1977 în exil, funcționează ca profesor de franceză și italiană la Universitatea din California. Din 1982, Maria Manoliu Manea este președinte al asociației American-Romanian Academy of Arts and Sciences.

Dintre scrierile sale: *Gramatica comparată a limbilor romanice* (1971); *Structuralismul lingvistic* (1973); *Manual de lingvistică romanică* (1973, 1989) etc.

CĂTRE PETRE MANOLIU*

Vara [1936]

Dragă Petrache,

Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o este cea dintâi mărturisire prietenească și generoasă față de ceea ce s-ar putea numi „activitatea“ mea „științifică“¹. A fost un gest care mi-a făcut o sinceră și mare bucurie. Nu știu cât de departe va pătrunde *Yoga*, dar sînt încă pe deplin convins că am încercat o curajoasă sinteză, așa cum nu s-a făcut pînă acum în Europa.

Citindu-ți cuvintele atît de calde, recunoscîndu-ți caligrafia ta — mi-am amintit de după-amiaza începută în mansarda mea din Strada Melodiei și terminată în fața comisiei de doctorat de la facultate. Ai spus atunci un cuvînt frumos, pe care nu l-am uitat: că eu caut „rădăcinile“. Am încercat să mă țin de cuvînt...

Îți mulțumesc prietenește și îți urez și eu sănătate și creație. Te îmbrățișez!

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Barbu Brezianu

* Petre Manoliu (1903–1976), publicist, redactor la *Credința*, *Bilete de papagal*, *Lumea românească*, *Timpul*, autor al romanelor: *Moartea nimănui* (1937), *Domnița Ralu Caragea* (1938).

¹ Scrisoarea de față e un răspuns la epistola lui Petre Manoliu din 8 mai 1936, în care acesta îl felicita călduros pentru volumul *Yoga*: „Odinioară, se vorbea de un Heliade, mâine se va vorbi de un Eliade...”

CĂTRE EMIL MANU*

Paris

14 septembrie 1977

Stimate Domnule Manu,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 17 august și, totodată, iertare că-ți scriu repede, grăbit și, mi-e teamă... ininteligibil (căci sufăr de o crampă a scriitorului: de șapte săptămîni, o criză de natură artritică). Îți sînt recunoscător pentru interesul pe care îl arăți față de începuturile mele critice. Și-mi pare rău că ți-ai dat osteneala (ca să nu mai vorbesc de cheltuieli...) de a transcrie atîtea articole de mult uitate (cel puțin, de autorul lor). Ca să fiu sincer, îți mărturisesc că nu sper să văd publicată cartea pe care ai pregătit-o cu atîta dragoste. Poate mai tîrziu, cînd mă voi muta într-o altă galaxie... Nu e mare pagubă: izolate de [ceea] ce am scris după 1940, textele nu au prea mult interes. În orice caz, îți comunic aceste cîteva observații:

a) piesele III, 8: III–II, 3, 4 au fost retipărite în *Insula lui Euthanasius*.

b) *Cetind pe N. Iorga* ar trebui completat cu celălalt articol, *De la Nicolae Iorga la Hermes Trismegist* sau precedat de *Iorga* publicat în *Vlăstarul* (revista Liceului „Spiru Haret”, 1924).

c) II, 5 cuprinde cele două articole, retipărite în extras sub titlul *Limbajele secrete*.

d) V, 1 a fost republicat în *Șantier*.

Mă opresc aici.

Vreau să-ți mulțumesc pentru articolele din *Săptămîna*, pe care le cunoșteam de altfel (mi le-au trimis prietenii).

Evident, aș fi fericit să primesc copia acestor scrieri din prima tinerețe: adresa mea, din octombrie pînă în mai, aproape în fiecare an, Chicago, Illinois 67376, University of Chicago. La Paris, dacă nu mă găsești (dar ce rău mi-ar părea), pachetul poate fi depus la Mlle J. Desjardin, 18 rue Lemark, Paris, 18^e sau la Prof. Alain Guillermou.

Cu sinceră recunoștință, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Emil Manu, București

Publicat de destinatar la începutul volumului Mircea Eliade *Lucrurile de taină*, ediție îngrijită, note și prefață de Emil Manu, Editura Eminescu, 1995.

* Emil Manu (n. 1922) cercetător la Institutul „George Călinescu“, autor al cărților: *Prolegomene argheziene*, 1968; *Reviste românești de poezie*, 1972; *Sinteze și antisinteze literare*, 1978; *Eseu despre generația războiului*, 1978; *Arta poeziei la români*, 1979; *Roza vînturilor*, 1980; *Infernurile noastre. Jurnal de detenție* (1993) etc. ...

CĂTRE NELU MANZATTI*

I

Paris

18 septembrie 1954

Dragă Nellu,

Scrisoarea ta și veștile bune pe care mi le-a adus mi-au făcut o nespusă bucurie. Îți răspund pe loc, pentru că zilele acestea mă mut la Val d'Or, și săptămîni de-a rîndul voi fi confiscat cu „mii“ de treburi (mai mult sau mai puțin utile!). Te felicit din inimă pentru succesele tale și mă bucur de ele ca și cum ar fi ale fratelui

meu. Aflînd astă-vară la Ascona că te-ai îndreptat spre Milano și d. Drăgan, am fost fericit. Îmi spuneam că la Garche riscai să te fărîmițezi. Ai avut o idee excelentă că ai reintegrat circuitul industrialo-politico-monden. Aici, vei putea da maximum.

Felicitări pentru *Imn*. Sper să aibă succesul meritat. Am uitat și bruma de muzică pe care o mai știam acum 15–20 de ani, așa că n-am încercat să-l descifrez. Din nefericire, nu am nici un prieten poet francez. Dar chestia nu e atît de gravă. Ieruncii cunosc destui poeți tineri. Ei sînt acuma în Italia (Padova, Veneția) și s-ar putea să-i întîlnești. Dacă nu, le voi vorbi eu la întoarcere. (Sper să nu-ți rătăcesc *Imnul* și textul printre hîrțile pe care le încarc zilele astea...)

Adresa lui Const[antin] Brăiloiu¹: 4, rue Armand Moisant, Paris 14^e.

Eu mă lupt să termin o carte pînă la 1 octombrie. *Yoga* este în corecturi. Romanul l-am terminat astă-vară și acuma se traduce. Cam astea sînt noutățile. Sîntem, pot spune, sănătoși — dar eu mă simt puțin obosit, pentru că n-am avut propriu-zis nici vacanță, nici vară.

Unde am fost, la Ascona, la Avon (la un Congres) sau la Paris — a plouat tot timpul.

Salută pe d. Drăgan din partea noastră și spune-i că ne bucurăm mult să-l întîlnim, de Crăciun, la Paris.

Prietenești salutări de la Christinel.

Te îmbrățișează frățește

Mircea

Adresa noastră va fi: 45, rue du Val d'Or, Saint-Cloud (Seine).

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Nelu Manzatti (1902–?) compozitor, autor de romanețe.

¹ Constantin Brăiloiu (1893–1958), muzicolog, folclorist și compozitor român.

II

Swift Hall
Universitate
Chicago

18 aprilie 1959

Dragă Nellu,

Voiam de mult să-ți scriu în legătură cu o chestiune penibilă (despre care vei citi mai jos), dar mă paraliza[u] sila și dezgustul. Dar iată că aflu „din America“ despre senzaționalul tău succes, și bucuria pe care am simțit-o amîndoi la vestea că tot tu i-ai biruit, deși nu ești nici franțuz, nici italian — bucuria aceasta sinceră și prietenească, însoțită de sentimente de mîndrie românească, îmi dă acum curaj să-ți scriu. Să ne trăiești, dragul nostru Nellu, și să-ți ajute Dumnezeu să impui melancolia exilului în cele patru colțuri ale lumii! E prea puțin și prea vag să-ți spun că te felicit din inimă. Te îmbrățișez frățește și-ți urez... la mai mare!...

Noi vom fi la Paris pe la 15–16 mai. Cu excepția unei săptămîni la Zürich, în iunie (unde trebuie să țin trei conferințe la Jung-Institut), vom sta la Paris pînă la 15 iulie, cînd vom pleca la Ascona. Pe la 25 august, vom coborî în Italia și vom rămîne o lună (Florența, Roma). Îți dau aceste date în speranța că ne vom putea întîlni — ori la Paris, ori la Ascona, ori în Italia.

Datorită ție ne-am împrietenit cu Valentin Alexandrescu și, prin noi, Mamy și Sibylle i-au cunoscut pe el și pe nevastă-sa. A fost cu adevărat un ceas blestemat cînd le-am pus în legătură cu Alexandreștii. După cum știi, soții Alexandrescu s-au despărțit, ea încearcă să divorțeze, și el, pentru motive pe care îmi este imposibil să le înțeleg, [le] terorizează pe Sibylle și pe Mamy, în speranța că ele ar putea-o influența pe Pușa să reia viața conjugală. Asta e singura explicație pe care o pot găsi faptului că acest om — care s-a dovedit a fi o fiară, și probabil e chiar puțin nebun — terorizează două femei singure și fără apărare: telefoane, amenințări, descinderi cu poliția (ca s-o caute pe Pușa!), înjurături triviale, scandal pe stradă, scandal la Colegiu (evident, ca s-o compromită pe Sibylle), chiar și lovituri. Mi-e imposibil să-ți rezum tot ce știu — și eu nu știu încă tot, pentru că Mamy și Sibylle, ca să ne cruțe

pe noi, nu ne-au spus tot. Exasperată, Sibylle i-a intentat proces de calomnie — dar, pînă ce se va judeca procesul, el e liber să le terorizeze. Mi s-a scris din Paris că Mamy e de nerecunoscut: slăbită, cu nervii zdruncinați, nu mai doarme, nu mai mănîncă etc. Îi e teamă să iasă pe stradă, căci Al[exandrescu] le pîndește la colț și le insultă — în românește, ca să nu poată fi prins în flagrant delict de calomnie. Nu-ți mai dau alte amănunte, probabil că le cunoști și tu. Și-a vîndut mobila etc. ca, în caz de divorț, să nu poată fi obligat să dea o pensie alimentară importantă. El pretinde că numai Mamy și Sibylle au influențat-o pe Pușa să divorțeze, a inventat tot felul de orori pe s[eama] Sibyllei (c-a trăit cu Pușa în Spania — cînd nici măcar nu s-au întîlnit acolo, dar el a inventat un întreg roman de aventuri pe această chestie). De aceea, bănuiesc că e nebun; Mamy [l-]a consultat pe avocatul Parlier (soțul Mariane Bosnief Paraschivescu) și toate posibilitățile de apărare juridice au fost epuizate. Dar omul acesta e ca o bestie încolțită și, înainte de a cădea, e în stare să facă orice crimă. Sibylle, care, o știi, e ființa cea mai calmă, cea mai religioasă pe care o cunosc, a ajuns să spună: „dacă mă omoară, să mă răzbunați“. Dacă o catolică sinceră și convinsă ca Sibylle, care și-a închinat viața educației și, pentru asta, a renunțat să aibă un cămin al ei — dacă Sibylle a ajuns să vorbească de „răzbunare“, îmi dau seama că bruta asta a întrecut orice limită. I-am scris astă-toamnă două scrisori, la începutul scandalului, spunîndu-i să-și ceară scuze Sibyllei și lui Mamy pentru (primele măgării). Fără nici un rezultat. De cînd a fugit Pușa, și-a pierdut mințile. Am să încerc să-l văd la Paris, dar nu-mi fac iluzii. Mai am o singură speranță: că poate ar asculta de cuvîntul tău. Am auzit că a escrocat-o pe Mme Cal-léardreau de 30 de milioane și că are proces. Nu știu în ce măsură informația asta e exactă. Dar îți vom rămîne toți recunoscători — Mamy, Christinel, Sibylle și cu mine — dacă ai găsi tu o soluție, dacă l-ai putea potoli înainte de a fi prea tîrziu.

Mamy are șaptezeci și patru de ani și suferă de inimă.

Te îmbrățișăm amîndoi cu toată prietenia,

Mircea și Christinel

III

[Antet tipărit]
History of Religions

17 octombrie 1970

Dragă Nelu,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu — dar ai să înțelegi cauza: după douăzeci și trei de ani, nu mai îndrăznesc să mă bizui pe memorie. Cînd am primit scrisoarea ta la Paris, în care îmi cereai amănunte în legătură cu banii dați de d. Milică Marinescu lui Faur în 1947 și destinați lui Brutus și mie — îmi aduceam aminte doar de o singură sumă primită de la Faur, de mai multe subsidii primite de la Brutus, și, *mai ales*, de o mare dezamăgire (în 1947 — sau mai tîrziu?) că o altă sumă (sau altele?) făgăduită de Faur n-a mai ajuns. Lucrurile erau prea vagi ca să ți le comunic în această stare, și am așteptat reîntoarcerea la Chicago, ca să „consult“ *Jurnalul*.

De abia ajuns acasă (seara de 14 octombrie), am început să recitesc caietele din 1947. Iată ce am găsit (citez): „20 februarie. Primesc de la Brutus 30 000 [de] franci (francezi) împrumut pe termen lung“; „19 mai. Îmi dă Brutus, venit pentru cîteva zile la Paris, 20 000 [de] franci, care mă vor scoate din mizerie trei săptămîni“; „30 iunie. Primesc de la Lisabona în plic o bancnotă de 5 000 [de] fr[anci] de la B[rutus]“; „11 august. Tot în plic, 5 000 [de] fr[anci]“; „la 14 noiembrie, încep să-mi cumpăr, din banii împrumutați de Faur de la Rio de Janeiro — om de bine pe care nu-l cunosc, ediția Balzac de la Conard“... (Nici o indicație de sumă, dar era[u] probabil vreo 20–30 000 [de] franci, pentru că ediția Conard costa, atunci, 18 000 [de] fr[anci].)

Asta e tot. N-am regăsit (deși știam că o notasem) „dezamăgirea“ pe care mi-a provocat-o vestea că Faur nu-mi mai poate da suma făgăduită. Dar îmi aminteam de ea. Nu știi dacă sumele trimise de B[rutus] C[oste] de la Lisabona veneau din partea dlui N. M[alaxa] sau din altă sursă. Dacă ești de acord, am să-l întreb pe Brutus, de Crăciun, cînd voi fi din nou la New York. În orice caz, te asigur că toate ajutoarele, stipendiile sau „împrumuturile pe termen lung“ pe care le-am primit au fost notate în *Jurnal*. N-am

apucat să înapoiez decît acele, puține, sute de dolari pe care mi le-a trimis N. Malaxa — dar am avut mîngîierea să aflu că acești bani i-au îndulcit ultimii doi ani de viață, cînd fostul miliardar nu dispunea decît de... un dolar pe zi, înmînat conștiincios și acru de fata lui (Dumnezeu s-o ierte!...).

Cu privire la „campania intransigenților“, nu prea am multe de spus. E vorba de gelozie, invidie, ură, imbecilitate și, uneori, bănuiesc, o foarte abilă acțiune de dezagregare a emigrației, pornită de cine trebuie. Atacurile, insultele, aluziile — nu mă impresionează; de altfel, de la o bucată de vreme nici nu le mai citesc, cum n-am citit prozele similare și premergătoare campaniei de azi, publicată în presa comunistă între 1946–1960. De la „fascist și criminal de război“ la „colaborator al Diavolului“ (sau cam așa ceva, pentru că n-am citit-o cu ochii mei, dar cred că expresia [îi] aparține lui V[asile] Posteuca), nu există soluție de continuitate. Pe mine, *scriitor român*, mă interesează un singur lucru: ca literatura pe care am scris-o *în libertate* (în țară pînă în 1940 și în Occident după 1945) să circule și să fie accesibilă tinerelor generații, crescute exclusiv cu proza și poezia produsă în conformitate cu normativele ocupantului. Nu *eu* am cerut retipărirea, ci *ei* m-au rugat, aceiași „culturali“ pentru care, pînă mai acum cinci-șase ani, eram „fascistul, obscurantistul etc. etc.“.

Nu înțeleg cum oameni pe care-i credeam cinstiți și inteligenți nu-și dau seama că e vorba de un succes *al nostru*, al celor din exil, al rezistenței. Cozile de topor și ceilalți din R.S.R. recunosc, fără s-o spună fățiș, că s-au înșelat, că *noi existăm*, că nu ne-au putut ucide... Dar de ce să ne mai pierdem vremea cu asemenea prostii?

Nu cred însă că voi putea accepta președinția Soc[ietății] Academice — nu numai pentru că nu sînt bun pentru asemenea funcție, dar și pentru că, de foarte curînd, mi-am luat cetățenia americană (am luat-o, în sfîrșit, ca să pot călători, fără viză, în țări și continente pînă acum inaccesibile).

Ne-a părut rău lui Christinel și mie că nu te-am văzut la Paris.

Și o veste bună: *Noaptea de Sînziene* apare la Paris; primul volum înainte de Crăciun. Veți putea citi capodopera mea în limba în care a fost scrisă. Evident, intransigenții nu vor sufla un sin-

gur cuvînt — așa cum n-au spus nimic de apariția volumului *De Zalmoxis à Gengis Khan* și au trecut sub tăcere alegerea mea la Academia Britanică, primul român căruia i se face o asemenea cinste...

Sărută mîna lui Eta.

Te îmbrățișează

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE ADRIAN MARINO*

I

12 ianuarie 1971

Dragă Domnule Marino,

La mulți ani!

Doar cîteva rînduri, ca să-ți spun că ți-am trimis azi prin poștă aeriană Loveyoz, *The Greek Chain of Be*.

Am pe masă *Ideas in Cultural Perspective*; e prea mare și prea grea pentru a fi expediată cu avionul. Trebuie s-o trimit recomandată. Asta mai poate întîrzia (nu am avut niciodată timp să mă duc la poștă!).

Celelalte (reproducerea articolelor) urmează. A. Loveyoz *Essays* se retipărește.

Îți urează numai bine al D-tale

Mircea Eliade

P.S. Dacă mi-ai trimite *Opera lui M(acedonski)*, ți-aș rămîne recunoscător.

Ți-am spus la Paris cît de mult mi-a plăcut *Viața*...

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231053

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2

* Adrian Marino (n. 1921) este una dintre personalitățile culturii românești care nu are nevoie de prezentare. Am publicat scrisorile primite de Adrian Marino de la Eliade în șase numere ale *Jurnalului literar* din octombrie 1992 pînă în martie 1993, cu o prezentare din care citez: „*Hermeneutica lui Mircea Eliade* (cu toate «accidentele» biografice ale celui ce-a zămislit-o) nu poate fi ștearsă de nimeni din bibliografia lui Adrian Marino și nici din cea a istoriei literare universale“.

Adrian Marino îmi scria, printre altele, la 4 iunie 1992 despre cartea Domniei sale *Hermeneutica lui Mircea Eliade*:

„Am avut extrem de multe neplăceri extraliterare, care aproape m-au făcut să regret că am scris această carte. Cu plăcere enormă, aproape cu entuziasm, repede, exact într-o sută de zile, apoi grosolan răstălmăcită. Iată de ce m-am ocupat de *Hermeneutica lui Mircea Eliade*:

1) Pentru a sparge în 1979–1980 o blocadă, a sfida o interdicție, a participa în felul meu la o cultură paralelă, în plină epocă ceaușistă. Cartea a fost interzisă, apoi «aprobată», în cadrul unor manevre de culise și captare, încurajat, trebuie spus cu tărie, și de cel în cauză. Am amănunte și dovezi. Nu îndrăznesc să spun că a fost și un gest de «rezistență» intelectuală: noțiunea s-a banalizat și depreciat azi.

2) Pentru a întemeia, a «inventă», a «descoperi» o tradiție hermeneutică românească de la care eu și alții să se revendice în lucrările lor ulterioare. Ca să nu plutesc total în aer, am «construit această hermeneutică a lui Mircea Eliade» din elementele operei sale. Atît și nimic mai mult.“

În unele momente de cumpănă, dezgustat de multele mizerii rezervate de deceniul al nouălea, intenționa să distrugă această corespondență. S-a răzgîndit pînă la urmă și a donat-o Bibliotecii Academiei Române.

Mulțumindu-i cordial, îmi permit să-i amintesc că Sorana Țopa a ars peste o sută de scrisori de la Eliade și Cioran, văduvind istoria literară de numeroase date și fapte. În orice caz, nu vom mai avea dovezi concrete pentru afirmațiile noastre privitoare la deceniul al patrulea.

De aceea, ne bucurăm că documentele de față s-au păstrat. Aceste pagini cuprind date din viața expeditorului, fugare impresii de călătorie, amintiri despre articole și oameni din prima tinerețe, geneza și tirajul unor volume, impresii de lectură. Desprindem ceva din febra apariției ediției românești și franceze a *Hermeneuticii*..., satisfacția și recunoștința lui Mircea Eliade față de autor.

Nu putem lăsa la o parte judecățile de valoare, a căror sinceritate nu poate fi pusă la îndoială.

II

[Antet tipărit]

Albion College
Albion, Michigan 49224

18 mai 1971

Dragă Domnule Marino,

Am impresia că ultima mea scrisoare s-a rătăcit — cea în care-ți vorbeam de „accidentul“ din 9 martie (cînd împlineam 64 de ani) și-ți confirmam primirea cărților și revistelor. „Accidentul“ a fost o pericardită, provocată de o infecție a laringelui. După douăzeci și cinci de zile la spital, a urmat o lungă convalescență — dar acum mi-am revenit. (Mă aflu aici, la Albion, ca să pot lucra mai în liniște!...)

Mă răzbun cum pot de curînd, dar la 30 mai mă reîntorc la Chicago. Mă bucur că ți-a plăcut *La Nostalgie*. Ai să mai primești și altele, de la Paris și de la Chicago. Îndată ce mă întorc la Chicago, voi ruga pe cineva să facă fotocopiile. Să nu crezi că uitasem de ele — dar rătăcisem lista! Am regăsit-o puțin înainte de a pleca spre Albion.

Explică, te rog, dlui [Alexandru] Căprariu¹ despre ce a fost vorba: o încercare inițiativă, din care m-am trezit *renatus*²!

Sper să ne vedem la Paris, unde vom fi de la 1 sep[tembrie] la 15 oct[ombrie].

Cu mulțumiri și cele mai bune sentimente,
al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231054

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2.

¹ Alexandru Căprariu (1929–1988), poet și critic literar, director al Editurii Dacia din Cluj-Napoca.

² Renăscut (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

III

[Antet tipărit]

The University of Chicago
Chicago-Illinois 60637
Committee on Social Thought

30 august 1971

Dragă Domnule Marino,

Azi, am primit pachetul cu cărți și reviste și mă grăbesc să-ți mulțumesc, rugându-te însă să nu-mi mai trimiți altele, pentru că, uite, se întâmplă să am deja *Filozofia*, *Arta traco-getică*, *Creație și ideatică* — și aproape toate revistele (primesc regulat *România literară*, *Contemporanul*, *Steaua*, *Luceafărul* etc.).

Mîine, zburăm la Paris.

La întoarcere, voi încerca să gădesc și să-ți expediez cărțile de care ai nevoie.

The Two and the One este titlul ediției engleze (Harvill Press) a cărții *Meph[istophélès] et l'Androgine*.

Cu prietenie al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231055

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2.

IV

[Antet tipărit]

History of Religions

19 aprilie 1973

Dragă Domnule Marino,

Am primit mai de mult scrisoarea D-tale din 14 martie, dar am amînat răspunsul în așteptarea *Dicționarului*. În sfîrșit, acum cîteva zile l-am primit și de-atunci m-am desfătat ceasuri de-a rîndul răsfoindu-l de la un cap la altul (așa fac cu orice carte care mă interesează) și, apoi, citind articolele care mă atrag cu precă-

dere („fantasticul“, „eseul“, „biografia“, „barocul“ etc.). Îți mulțumesc din inimă că mi l-ai dăruit și tot atât de sincer te felicit pentru acest *opus magnum*¹ pe care ai avut curajul să-l concepi și să-l împlinești la *începutul* maturității D-tale. Regret doar că *există* numai în românește (rezumatele în limbi străine sînt utile, dar...). Sper că mai tîrziu, cînd lucrarea va fi aproape încheiată, vei pregăti și o versiune franceză, chiar cu inevitabilele „adaptări“ pentru publicul european. Personal, îți sînt recunoscător că ai amintit și numele meu în legătură cu istoria ideilor în România (bunăoară, în articolul „autenticitate“). De obicei, cînd (rareori) îmi apare numele, referințele sînt aproape exclusiv la producția în limba franceză sau la „literatura“ mea din anii 1930–39. Dar acesta e un detaliu de interes strict personal. L-am amintit doar ca să-ți mulțumesc. (Știu că, după moartea mea, lucrurile se vor schimba, pentru simplul motiv că aparțin culturii românești, și nu numai din epoca interbelică...)

Mă bucură vestea apariției revistei (*Cahiers roumains*). Cam tot ce s-a făcut și se face în țară este ignorat, peste hotare, de către „personalitățile creatoare“ ale disciplinei respective — *singurele* care contează. Mi-este perfect indiferent ce scriu gazetarii, birocrații culturali, turiștii sau chiar meseriașii onești. Se publică atât de mult — încît numai șansa sau autoritatea unui mare critic poate sparge cercul de fier al para-anonimatului. „Circulația“ unor nume în cercurile „specialiștilor“ logicieni, ingineri, filologi românizanți etc. nu conduce automat la recunoașterea culturii românești. Spania „modernă“ a intrat în „universalitate“ prin [Miguel de] Unamuno² și [José] Ortega [y Gasset]³, deși existase un gigant ca [Marcelino] Menéndez y Pelayo⁴ (dar pe care nu-l citiseră dincolo de frontierele patriei decît „specialiștii“...).

...Deci îți urez succes!

Cred că ai primit cărțulia lui Loveyoz de curînd retipărită.

Numai dacă nu e prea multă bătaie de cap, aș fi fericit să pot citi monografia despre Hasdeu publicată, cred, în 1971–72, de către un istoric literar de la Iași (Petrescu?). Posed deja *H(asdeu) lingvist* a lui [Cicerone] Poghirc (pe care am avut plăcerea să-l cunosc aici, de curînd).

Dacă-l întâlnești pe d. Zaciu, amintește-i, te rog, că mi-a făgăduit, în decembrie, ceva din publicațiile sale — și ediția V[asile] Bogrea. (Dar nu insista.)

Încă o dată, felicitări — și urări de bine.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231056

¹ Marea operă (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

² Miguel de Unamuno (1864–1936), eseist, poet, prozator și dramaturg spaniol.

³ Ortega y Gasset (1883–1955), filozof al istoriei și culturii spaniol.

⁴ Menéndez y Pelayo (1856–1912), eseist, critic și istoric literar spaniol.

V

[Antet tipărit]

History of Religions

16 iunie 1973

Dragă Domnule Marino,

Mulțumiri pentru scrisorile din 26 și 28 aprilie și pentru cărțile primite acum câteva zile. Cartea lui [Mihai] Drăgan¹ despre Hasdeu m-a încântat. Am parcurs deja, în grabă, câteva articole ale lui V[asile] Bogrea. Dar sînt dezolat că te-ai despărțit de exemplarul D-tale de lucru! Dacă voi primi într-o zi un altul, ți-l voi înapoia cu recunoștință!

Mulțumesc pentru propunerea de a-mi procura *Magn[um] Etym[ologicum]*, dar nu am nevoie. Le avem la Bibliotecă (și ediția originală, și aceasta din 1972). În schimb, dacă poți și nu e prea complicat, aș fi fericit să primesc *Urme celtice în spiritualitatea și cultura românească* de Virginia Cartianu (Ed[itura] Univers, București, 1972).

Voi fi la Paris toată luna septembrie și pînă la două săptămîni din oct[ombrie]. Sper că ne vom întîlni. Cu mulțumiri și sinceră prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Mă bucur că [Maurice] Nadeau² va recenza *Dicționarul*. De ce n-a fost semnalizat în *Tribuna României*? Sînt mulți profesori de l[imba] română și mulți cărturari români în străinătate, care ar fi fericiți să-și poată procura un asemenea instrument excepțional... Cui să-l trimiți? D-ta știi mai bine. În nici un caz lui B. Weinberg; a murit, săracul (de inimă) acum cîteva luni. Dar *trebuie* să încerci o „publicitate“ serioasă și competentă, altminteri vor trece ani pînă să afle și „străinătatea“ de[spre] ce se lucrează la noi. Trimite-mi oricînd lista bibl[iografică] despre Mit. *Dicționarul de ist(orie a) ideilor* a apărut în patru somptuoase volume (al cincilea, index, e pe drum). Sînt totuși omisiuni curioase.

Aștept cu nerăbdare *Cahiers roumains I*.

Noutăți: am fost ales membru corespondent al Academiei din Viena... Sînt deja membru al Academiei Britanice și USA, așa că încep să mă simt șubred și opac, cum se cade academicienilor (E totuși trist!...)

P.S. Spune-mi de ce cărți ai nevoie de aici. Nu plec înainte de august. Am timp să le comand și chiar să le primesc.

P.S.S. Nu știi dacă ți-am vorbit cumva de teza unui american despre „începuturile“ mele publicistice. Omul a fost de două ori în România și a citit la B[iblioteca] A[cademiei] toate articolele mele, de la cele din *Ziarul științelor populare* (1921), pînă în 1940. O bibliografie de o sută de pagini. Marele avantaj e că tînărul doctor e pasionat de istoria religiilor și indianistică.

* Cred că ai ghicit ce s-a întîmplat! Foile erau strîns lipite între ele.

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231057

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

¹ Mihai Drăgan (1937–1993), critic și istoric literar, autor al unei monografii *B. P. Hasdeu* (1972).

² Maurice Nadeau, eseist și critic interbelic, autor al unei *Istории a supra-realismului*.

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

17 august 1973

Dragă Domnule Marino,

Am primit pachetul cu cărți ieri după-amiază — și-ți mulțumesc din toată inima. Mîine plecăm spre Turku, apoi, pe Charles Dullin, P[aris] 18^e (așa cum îți închipui), pînă-n gît cu treburi și mărunțișuri, am lăsat toate baltă și am citit, de la prima pînă la ultima pagină, corespondența lui [Vasile] Pârvan. Departe de a fi faimoasă — dar pentru mine răscolitoare prin tot ce-mi aminteam. Nu știu cum este „apreciat“ Pârvan de tînăra generație de azi. Pentru noi, cei care trecusem prin Universitate între 1923–28, era nu numai un maestru, ci și o figură aproape mitică. Unii dintre colegii mei memorau pagini întregi din *Memoriale...* (Mie, cartea nu-mi plăcea.)

Cînd am publicat în *Revista universitară*, în toamna 1926, articolul-recenzie asupra primul volum din *Essays de synthèse...* a lui Iorga, articol nedrept și pretențios, care l-a supărat profund pe autor, Pârvan a avut o mare satisfacție. Asistentul lui, Metaxa, mi-a repetat ce-i spusese: „Eram sigur că asta se va întîmpla într-o zi, că un tinerel îl va *demasca!*...“ (Nu mai sînt sigur că reproduc întocmai cuvintele lui Pârvan.) Citindu-i scrisorile, mi-era teamă că voi găsi, sub o formă sau alta, opinia din 1926 și numele meu — care m-ar fi făcut să roșesc. (Evident, în ultimii lui ani, Pârvan era exasperat de gelozia cicălitoare a lui Iorga — și era și bolnav.)

Scrie-mi, te rog, ce cărți vrei să-ți trimit de la Paris (în afară de *Fragments d'un journal*, pe care Robert Gallimard vrea să o scoată în octombrie).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Am răsfoit doar cartea despre *Urme celtice...* Well, well, well...¹

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231058

¹ Bine, bine, bine (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

Publicate de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1982), noiembrie, nr. 31.

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

14 feb[ruarie] 1974

Dragă Domnule Marino,

[Îți scriu] aceste câteva rânduri, ca să-ți spun că *Fragments d'un journal* ți-a fost expediat la începutul lui noi[embrie]. Nu l-ai primit, probabil, pentru că nu l-a primit nimeni.

Am scris din nou lui Gallimard, cerînd să-ți trimeată un alt exemplar *recomandat* (și, dacă se poate, prin avion). Sper că de data aceasta vom avea mai mult noroc.

Îți urez numai bine.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231059
Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris

14 septembrie 1974

Dragă Domnule Marino,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 27 iulie, reexpediată din Chicago. Anul acesta am venit mai devreme, la sfîrșit de iunie. L-am văzut pe Sorin la Amsterdam. În iulie, am încercat să lucrez ceva la Paris, dar nu prea am reușit (prieteni, colegi etc.). Din fericire, luna august am petrecut-o la Mallorca (Puerto de Andraitx); m-am odihnit și am lucrat destul de bine.

Impey s-a speriat degeaba. Am suferit, prin mai, de o gripă întârziată, cu complicații intestinale. A trecut de mult!

Voi găsi la Chicago cartea D-tale despre Spania, pentru care îți mulțumesc de pe acum. Tot ce-mi dăruiești, trimite, te rog, la Chicago, unde mi-am alcătuit biblioteca (la Paris, au rămas doar... fragmente).

Evident, cum ți-am promis, voi prezenta *The Critical Theory* la acele Univ[ersity] Press pe care mi le vor sugera colegii mei de la Facultatea de Litere.

Cu mulțumiri și urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231060

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

22 ianuarie 1975

Dragă D[omnu]le Marino,

M-am întors de la Paris acum câteva zile (am fost, *la rezezeală*, pentru cincisprezece zile — căci de abia sosisem, la mijlocul lui octombrie, după patru luni „europene“). Am găsit aici cele două numere din *Cahiers* 2/74 și scrisoarea D-tale din 5 ianuarie. Îți mulțumesc și-ți urez un an nou și mai spornic. (Aștept *Critica ideilor literare* — cu explicabilă nerăbdare.) Creativitatea și „industria“ D-tale mă încântă. (Îmi aduce aminte de tinerețea mea!...) Mă dezolează și pe mine absența interesului pentru hermeneutică la noi în țară (cu atât mai mult, cu cât generația tânără a istoricilor, arheologilor, folcloriștilor mi se pare excepțional înzestrată). Dar, evident, în aceste domenii *nu se mai* poate improviza, în timp ce în teoria și critica literară munca preliminară, „erudiția“ pare o activitate desuetă. Strălucitele modele străine invită la speculații și microanalize din ce în ce mai „formaliste“. În curînd, cri-

ticul literar nu va mai avea timp să citească „autori de literatură“, ci numai semiotică, lingvistică, matematică și informatică. (Măcar dacă ar citi *Principia mathematica* și pe „al doilea“ Wittgenstein.)

Mi-a plăcut cartea D-tale despre Spania, și poate ne întâlnim la Paris în primăvară, ca să stăm de vorbă. *Cahiers 2/74* l-am parcurs doar la repezeală. Cronica bibliografică a lui D[umitru] Micu e utilă; din păcate, poate da loc la *malentendu*¹-uri. Anii când s-a scris despre mine sînt 1967–1969. De atunci, numai întâmplător și marginal (nu vorbesc despre *cărți* — în primul rînd ale D-tale). După cum știi, *La țigănci și alte povestiri* n-a fost menționată nici la bibliografie. Nu discut cauzele acestei schimbări de atitudine. Dar pentru un istoric' literar ca D-ta cronologia contează...

Salută, te rog, pe prietenii din Cluj.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Îți trimit traducerea engleză *Forgerons et Alchimistes*, împreună cu alte cîteva mărunțișuri.

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231061

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

¹ Neînțelegere (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

X

[Antet tipărit]

History of Religions

25 martie 1975

Dragă Domnule Marino,

Ca de-obicei, răspund cu întârziere scrisorilor D-tale din 4 și 15 februarie.

Am primit mai demult *Critica ideilor literare* și te felicit din toată inima. Primele trei capitole — singurele citite pînă acum — mi-au plăcut și am învățat multe.

Nu sînt de acord cu traducerea și publicarea articolului meu *Insula lui Euthanasius*. Este de mult depășit (cel puțin, în propria mea înțelegere a simbolurilor eminesciene).

Sper să ne putem întîlni la Paris, la începutul verii sau spre toamnă.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Biografia lui Pârvan mi-a trimis-o autorul.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231062

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XI

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago
17 dec[embrie] 1975

Dragă Domnule Marino,

Răspund pe loc scrisorii D-tale. *Histoires des croyances et des idées religieuses I (de l'âge de la pierre aux Mystères d'Éleusis)* va apărea în aprilie (sînt la a doua corectură și am început *Indexul*). Te voi înscrie pe lista serviciului de presă, așisderea și pe colegul D-tale — dar nu sînt sigur că veți primi exemplarele. Poate voi avea mai mult noroc cu *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*, pe care o scoate Chicago Univ[ersity] Press, tot la primăvară.

Deocamdată, sînt peste măsură de prins: pun la punct volumul al II-lea (*De Gautama Bouddha au triomphe du Christianisme*).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. În cîteva zile, expediez prin poștă aeriană cele patru volume.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231063

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XII

[Antet tipărit]
History of Religions

5 martie 1976

Dragă Domnule Marino,

Mulțumiri pentru felicitări. Din păcate, la Bruxelles am fost ales membru al Academiei — va trebui deci să pregătesc discursul de rigoare (despre Martha Bibescu), adică: două luni de lucru de parte de „laboratorul“ în care, de atîția ani, mă iau la întrecere cu timpul!...

Sper că ai primit cele patru volume (ediția ultimă din *From Primitives to Zen*).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231064

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XIII

[Antet tipărit]
History of Religions

1 mai 1976

Dragă Domnule Marino,

Cele patru volumașe (ed[itie] *paperback*¹) *From Primitives to Zen* au fost trimise în decembrie, cu poșta aeriană. Probabil că

nu le-ai primit — și nu mai încerc să le expediez la Cluj. Dă-mi, te rog, o adresă în străinătate; tot acolo aș vrea să-ți trimit *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*. Sînt curios să știu dacă ai primit *Histoire des idées...* I; Payot a trimis un exemplar recomandat, la 20 aprilie. „Discursul de recepție“ a fost amînat pentru începutul lui decembrie.

Vom veni deci la Paris pe la 15 iunie, dar plecăm de la 5 iulie la Palma și ne întoarcem la sfîrșit de august și rămînem toată luna septembrie.

Și, în sfîrșit, vom reveni de Crăciun (adică pe la 10 dec[embrie]). Sper că ne putem întîlni undeva.

Aștept un semn, ca să știu unde să trimit cărțile.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231065

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

¹ (Ediție) broșată (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIV

[Antet tipărit]
History of Religions

24 mai 1976

Dragă Domnule Marino,

Sînt fericit că *Histoire I* ți-a parvenit. Asta îmi dă curaj să trimit, de ex[emplu], *Occultism* etc. și *From Primitive to Zen* pe care am mai trimis-o astă-toamnă.

Voi fi la Paris în a doua jumătate a lunii iunie, înainte de a pleca spre Palma (început de iulie). Voi reveni în august–septembrie. Sper să ne putem întîlni.

Din păcate, nu pot scrie despre literaturile orale. Subiectul e pasionant, dar mi-ar trebuit cîteva săptămîni ca să scriu articolul

— și pînă ce nu închei *Histoire* III nu îndrăznesc să mă apuc de altceva.

Cu prietenie și urări de bine,
al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231066

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XV

Paris,
13 noiembrie 1976

Dragă Domnule Marino,

Sînt dezolat, dar necazuri familiale (boala cumnatei mele) mă rețin încă la Paris. De aceea nu ți-am trimis textele promise.

Sper să ajung la Chicago pe la sfîrșitul lunii — și mă voi executa.

Încă o dată, iertare!
Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231067

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XVI

Paris, 20 dec[embrie] 1976

Dragă Domnule Marino,

[Îți scriu] aceste cîteva rînduri, ca să-ți spun că mă aflu încă la Paris. Nu voi pleca la Chicago decît la 3 ian[uarie] 1977. Sper

să-ți dau toate lămuririle pe care le ceri, puțin timp după ce voi ajunge.

Îți urez un an nou fericit și „spornic“.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231068

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XVII

Paris, 9 ian[uarie] 1977

Dragă Domnule Marino,

[Îți scriu] aceste rînduri, ca să-ți spun că mi-am amînat iar plecarea la Chicago; plec, sper, la 16–18 ianuarie.

Cu urări de bine,
al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231069

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie,
nr. 35–43, p. 2.

XVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

13 feb[ruarie] 1977

Dragă Domnule Marino,

Nu știu cum se face, dar îți scriu întotdeauna în ultimul moment. Mîine zbor spre Paris, pentru că la 19 feb[ruarie] trebuie

să-mi citesc discursul de recepție la *Académie Royale de la Belgique*. Mă voi reîntoarce, probabil, pe la 15 martie.

Am sosit aici cu mare întârziere (18 ian[uarie]), și curînd după aceea am căzut la pat (gripă? dar ce fel?). Am citit totuși *Carnele* aproape în întregime (săream uneori descrierile și impresiile din muzee, dar ăsta e prostul meu obicei... Pagini admirabile despre oameni, întâlniri etc. Păcat că a trebuit să „concentrezi“ jurnalul; probabil că ai sacrificat multe observații „picante“. Dar, evident, cartea are acum unitate și, în opinia mea, este cea mai convingătoare *apologia pro causa sua*¹ (i.e. *Cahiers* etc.).

Am găsit aici manuscrisul *The Criticism of Literary Ideas* și l-am predat unui editor (care mi-e prieten) de la Chicago Univ[er]sity Press. Acum, trebuie să așteptăm (dacă nu sînt interesați de carte, înapoiază manuscrisul repede...). Păcat că Dna A. Bley-Vromen mi-a trimis o *carbon-copy*², și nu originalul. S-ar putea crede că lucrarea se găsește în lectură altundeva, și atunci interesul scade...

Mulțumiri pentru recenzia *Histoire I* și *Hermeneutica M[ircea] E[liade]*. Studiul de 92 pagini mi se pare cel mai *stimulating*³ pe care l-am citit pînă acum.

Înainte de a căuta traducător, i-am scris lui David Rasmussen, comunicîndu-i numărul paginilor. Nu mi-a răspuns încă, plecat fiind, probabil, în *S[outh] America*⁴ (știam că dorește de mult să petreacă o iarnă acolo). Aștept deci.

Forgerons et alchimistes apare, ediția a II-a, corectată și sporită, în aprilie. Ți-o trimite editorul.

Imposibil să regăsesc articolul lui D. R. din *Philosophy Today*, dar nu cred că mai ai nevoie de el.

A apărut o carte (*Homo religiosus in M[ircea] E[liade]*, Brill, 1976) și mai multe studii despre scrierile mele, dar n-am avut încă liniștea (sau curiozitatea) să le parcurg. Un foarte interesant eseu al lui Matei Călinescu⁵ în *Journal of Religion* [din] ian[uarie] 1977.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231070

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

„Fluturaș“ cu anunțarea iminentei apariții a nr. 33 din *Cahier de l'Herne Mircea Eliade*, sub îngrijirea lui C[onstantin] Tacou. Pe verso: „Am scris editurii să vă trimeată un exemplar. M[ircea] E[liade]“ Notat de Adrian Marino: „Primit volumul [la] 13 mai 1978.“

¹ Apologie pentru propria cauză (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

² Copie cu indigoul (făcută la mașina de scris) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

³ Stimulator, încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

⁴ America de Sud (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

⁵ Matei Călinescu, *Imagination and Meaning Aesthetic Attitudes and Ideas in Mircea Eliade's thought* în „Journal of Religion“, 57 (1977, ian. nr. 1, pp. 1–15).

XIX

[Antet tipărit]

History of Religions

9 martie 1979

Dragă Domnule Marino,

[Ioan Petru] Culianu îmi scria că ești supărat pentru că nu-ți dau nici un semn de viață. *Totuși*, cîteva zile înainte de a pleca spre Yucatan și Guatemala, la 10 dec[embrie] 1978, ți-am trimis două pachete *air-mail*¹ cu (între altele, căci am uitat mărunțișurile) *The Hist[ory] of R[eligion] Essays in Meth*; Viviana Frankel, *ACME* — John A. Saliba, *Homo religiosus in M[ircea] E[liade]*, articol M[atei] Călinescu în *J[ournal] of Rel[igion]*, [Thomas] Altizer, articolul *Christian Scholars*, A. Douglas, *Structure Creativity* etc. Cred că am făcut două greșeli: n-am trimis pachetele recomandat și le-am adresat la adresa D-tale *personală* din Cluj-Napoca, în loc de *Cahiers*.

Nu știu ce trebuie să fac *acum*. Dispun încă de dublete, cam din tot ce ți-am trimis în decembrie. Dar nu mai îndrăznesc să le expediez în țară. Poate undeva în Europa: știu că vii în fiecare primăvară. Spune-mi, unde?

În orice caz, m-am convins acum că *tot* ce expediez în țară nu ajunge, dacă nu e „recomandat“.

Alte vești despre mine și „activitatea“ mea vei afla de la Sorin [Alexandrescu] și de la [Ioan Petru] Culianu.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231071

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

¹ [Cu] poșta aeriană (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

30 aprilie 1979

Dragă Adrian Marino,

Cele două pachete cu cărți și extrase au fost trimise *by surface mail*¹ (și, din nefericire, *nerecomandate!*) pe la mijlocul lui decembrie.

[Ioan Petru] Culianu mi-a scris mai de mult că ți-a procurat unele materiale. Eu posed încă destule „dublete“ și ți-aș mai trimite, prin poșta aeriană, dar, cum plec la New York la 15 mai și de acolo la Paris la 25 mai, nu cred că voi mai avea timp. În orice caz, voi fi în *place Ch[arles] Dullin* toată luna iunie (pînă la 28–29) și o parte din iulie, apoi toată luna septembrie — cînd sper să ne vedem.

Am prea multe lucruri de spus — așa că renunț să le rezum în această scrisoare.

Sorin [Alexandrescu] mi-a scris de succesul și „ecourile“ oficiale ale comunicării D-tale — și încă o dată îți mulțumesc.

Cu prietenie și recunoștință,
al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231072

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie,
nr. 44–52, p. 2.

¹ Poșta terestră sau maritimă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXI

Paris, 7 iulie 1979

Dragă Domnule Marino,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea din 26 iunie, cu vestea bună că ai predat manuscrisul editurii și îți sînt recunoscător pentru această formidabilă *Hermeneutică*, primită ieri seară. Deocamdată, am răsfoit-o cu emoție, dar și oarecare „spaimă și cutremur“.

Voi începe lectura (*i.e.* cu creionul în mînă) săptămîna viitoare. Îți voi scrie impresiile, dar mai ales vom sta de vorbă în septembrie, la Paris.

Așa cum ți-am scris de la Chicago la începutul lui mai, voi încerca totul ca lucrarea să apară și în limba franceză. Nu știam atunci că va atinge 400 [de] pagini. Evident, îmi închipui că s-ar putea concentra anumite paragrafe; voi începe să-mi dau seama îndată ce voi ajunge pe la paginile 200–250. În orice caz, voi vorbi întîi de această carte lui Robert Gallimard (fără a-i preciza proporțiile) pentru colecția *Les Essais* sau *Bibl[iothèque] des Sciences Humaines*. Te voi ține la curent. (Se întîmplă că sînt oarecum „la modă“, și nu numai în Franța. *Toate* cărțile mele se retipăresc, în tiraje din ce în ce mai mari...)

Cu sincere mulțumiri și recunoștință pentru marele D-tale efort, îți urează vacanță și odihnă

Mircea Eliade

P.S. Îl cunoști pe d. Silvestri, care proiectează un studiu despre proza mea literară? Ce crezi?

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231073

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie,
nr. 44–52, p. 2.

XXII

[Antet tipărit]
History of Religions

26 octombrie 1979

Dragă Adrian Marino,

Te rog să mă ierți că îți scriu atît de tîrziu, în mare grabă, și cu o grafie imposibilă. De vreo zece zile, o criză arthritică mi-a prins degetele... Și, deși ne plimbăm în Lună, artrita, ca și multe altele, ne persecută cu aceeași dezinvoltură ca în paleolitic.

Evident, te autorizez să publici în *Cahiers roumains d'études littéraires* din vechile mele articole despre roman. Și, încă o dată, succes în editarea acestor *Cahiers*.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231074

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie,
nr. 44–52, p. 2.

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

16 ian[uarie] 1980

Dragă Domnule Marino,

Mulțumesc pentru cele două vești bune pe care mi le-ai dat la 14 dec[embrie]. Să-ți dau și eu una: Jennick Guilloud îmi scrie

(la 7 ianuarie) că lucrarea D-tale a fost acceptată și voi scrie lui Jean Gouillard¹ să ia contact cu editura.

Așadar, anul, se pare, a început bine!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231075

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie,
nr. 44–52, p. 2.

¹ Jean Gouillard este traducătorul în limba franceză a *Hermeneuticii lui Mircea Eliade* de Adrian Marino.

XXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

31 martie 1980

Dragă Adrian Marino,

Am primit cartea! Este foarte frumos tipărită — îți mulțumesc încă o dată și te felicit pentru *reușită* (din toate punctele de vedere).

Scriu puțin și cu greutate, pentru că artrita — „biruită“ în restul corpului — își menține „activitatea“ la încheieturile mâinilor și degetelor (când scriu pentru mine e mai ușor, dar nu înțeleg decât eu — nici măcar soția mea...).

Îmi închipui că majoritatea adreselor „corespondenților“ le cunoști și D-ta. În orice caz, iată adresa lui Mac Ricketts: Louisburg College, Louisburg, North Caroline, 27549. Dacă poți, prin avion — căci așa cartea se primește în douăzeci și una de zile (cazul meu!).

Foarte prietenește te anunț că asemenea cheltuieli le voi suporta eu. Sînt și mai bătrîn, și mai bogat ca D-ta...

Ricketts a scris un mare studiu *M[ircea] E[liade] come in Romania* — utilizînd articolele D-tale; i-am spus să aștepte cartea D-tale.

Azi, îi scriu lui Guilloud pentru invitație. Fii fără grijă. Jean G. va termina traducerea (mă informează Gouillard) în iunie.

Eu voi fi la Paris din 6 iunie [pînă] în oct[ombrie].

Dacă poți, expediază exemplare la: Library of Congress, Washington; British Museum; Bibl[iothèque] Nationale. Și lui Matei Călinescu, 615 North Lincoln, Bloomington, Indiana 47401 (și el scrie o carte despre mine) și lui Ioan [Petru] Culianu, Sorin [Alexandrescu] etc.

I-am scris mai demult lui J[ean] Gouillard că-i stau la dispoziție (la Paris) cu citatele originale din cărțile franțuzești.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Vei primi curînd de la Gallimard *Les promesses de l'équinoxe*.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231076

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 4–8, p. 5.

XXV

[Antet tipărit]

History of Religions

11 aprilie 1980

Dragă Adrian Marino,

Am citit cu bucurie (dar m-a și amuzat!) scrisoarea D-tale din 17 martie (primită alaltăieri!) Poșta aeriană și-a încheiat ciclul. Vom fi nevoiți să comunicăm telegrafic sau prin sputnik... Mîinile fiindu-mi încă anchilozate, răspund pe scurt.

1) Sper că ai primit scrisoarea mea din 31 martie, deci nu mai repet conținutul.

2) Acum cîteva zile, am expediat lui Gallimard lista Serviciului de presă (din România) pentru *Mémoire I*; am cerut să se expedieze exemplarele *prin avion și recomandat*.

3) Noi rămînem în Europa de la începutul lui iunie [pînă] la jumătatea lui oct[ombrie].

Evident, dacă nu ne putem întîlni, apartamentul nostru îți stă la dispoziție între 15 dec[embrie] și 1 feb[ruarie] 1981.

4) Dar să nu-ți faci iluzii în ceea ce privește lansarea cărții (cocteil la Gallimard, semnături etc.). Nici măcar lui [Jean-Paul] Sartre, în epoca lui de glorie, Gallimard nu-i pregătea asemenea „ceremonii“. Nu sînt „lansate“ în stil mare (*i.e.* ca la Cluj-Napoca) decît cărțile actorilor și actrițelor, oamenilor politici etc. publicate de editori ca Hachette, Albin Michel, Belfont etc. (Payot a făcut un cocteil pentru *Histoire II*, pentru că mă aflam pentru prima oară în douăzeci și doi de ani la Paris, în momentul apariției unei cărți de-ale mele).

5) Cred că nu e nevoie să mă adresez lui [George] Macovescu¹. Cu mulțumiri și urări de bine, al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231077

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

¹ George Macovescu (n. 1913), publicist și prozator, ministru de externe și președinte al Uniunii Scriitorilor.

XXVI

Paris, 22 iulie 1980

Dragă Adrian Marino,

Scrisoarea D-tale din 3 iulie (data poștei... ilizibilă) mi-a ajuns acum cîteva ceasuri. Înțelegi de ce, în asemenea condiții, comunicațiile și „dialogul“ devin tot mai anevoioase... Nici eu nu ți-am mai scris de mult. Operația de cataractă se tot amîină mereu. În

plus, am avut tot felul de plictiseli mărunte (editori impacienți, dentist etc.) și majore (am acceptat să fiu *editor-in-chief*¹ al *Enciclopediei de istoria și filozofia religiilor*, pe care o va publica Macmillan The Free Press, New York, în 1984 — optsprezece volume!...).

Foarte probabil, Gouillard a predat manuscrisul. I-am telefonat acum trei săptămîni; lucrul era aproape încheiat; n-am revenit, căci trebuia să cinăm împreună și n-am putut. O vom face în vreo zece zile.

De acord cu instalarea D-tale la 1 noiembrie.

Noi rămînem pînă la început de oct[ombrie]. Îți voi comunica din timp numele și adresa prietenei la care lăsăm cheile etc. (N[icolae] Steinhardt îți poate povesti multe despre iarna în Montmartre). Deocamdată, nu știm ce planuri vom avea pentru august–septembrie. Am multe de făcut și nu prididesc. (Am suprimat 90% din corespondență.) O dată cu volumul D-tale, Gallimard va publica una sau două cărți (nuvele și o *novella*).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Mă bucur — și te felicit! — că ți-a parvenit *Mémoire I*. Din vreo 10–20 de exemplare expediate de Gallimard (unul lui [Mircea] Zăciu, două la Iași, restul la București), mi-au confirmat primirea doar cinci corespondenți.

Nu mă surprinde lipsa de ecou a *Hermeneuticii*. În afară de D-ta și E[ugen] Simion, majoritatea articolelor privitoare la scrierile mele se datoresc cîtorva diletanți și amatori bine intenționați. În fond, nu sînt încă *luat în serios* în țară. În cel mai bun caz, sînt „discutat“ în felii: „nuvelist“, dramaturg, folclorist, cercetător al miturilor etc.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231078

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

¹ Redactor responsabil (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXVII

Paris, 14 aug[ust] 1980

Dragă Adrian Marino,

Scrisoarea D-tale din 21 iulie s-a încrucișat pe drum (cel puțin așa sper!) cu rîndurile mele din 22 iulie. Nu înțeleg de ce s-au întors cele două exemplare expediate la Chicago.

În privința „imperialismului hermeneutic“, prietenul mi-a mărturisit că se referă *nu* la cartea pe care o citește, spune, cu interes și pe care o va recenza, ci la interesul D-tale din [...]¹.

Îți mulțumesc că mi-ai îngăduit să cunosc pe Mircea Vaida² (scrierile și omul). Am aranjat o nouă formulă de interviu.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231079

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

¹ Cuvînt ilizibil.

² Mircea Vaida (n. 1941), poet și eseist român.

XXVIII

Telegramă

Adrian Marino

72, strada Rákóczi, Cluj

Repet informațiile comunicate în scrisoarea 5 octombrie. Anunțați data, ora sosirii lui Andrei Bordeianu, rue Lemière, Saint-Germain-en-Laye. Telefon 451-2709 sau birou 333-1625. Andrei vă așteaptă la apartament pentru chei.

Amiciție,

Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231080

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

XXIX

[Antet tipărit]

History of Religions

16 oct[ombrie] 1980

Dragă Adrian Marino,

Din cauza artritei, dictez soției mele aceste câteva rînduri.

Te rog, anunță (scrisoare, telefon, telegramă) data și ora sosirii la Paris a prietenului meu Andrei Bordeianu. El te va aștepta place Charles Dullin, ca să-ți arate „secretele“ (căldură, apă caldă etc.).

Îți urăm petrecere bună la Paris.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

(Text dactilografiat)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231081

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

Anexată copia telegramei lui Adrian Marino către Andrei Bordeianu:

1, rue Lemière
78100, Saint-Germain-en-Laye,
France

Sosesc marți, Charles Dullin, 8 dimineața

Marino

XXX

[Antet tipărit]

History of Religions

5 dec[embrie] 1980

Dragă Adrian Marino,

Fii bine venit în place Charles Dullin!...

Mulțumiri pentru scrisorile din 19 și 22 noiembrie și scuze că răspund cu oarecare întârziere și „pe scurt“, dar fiecare rînd trebuie „desenat“, literă cu literă. Criza de *rheumatoid arthritis* începută astă-vară la Paris s-a agravat, cu toate că urmez un tratament foarte serios de șase săptămîni. Am amîndouă mîinile în „niște“ aparate pe care le scot doar cînd fac *physical therapy*¹ (deci, dorm cu ele...). La 15 decembrie, reumatologul va deschide un „al doilea front“, injecții cu săruri de aur: douăzeci și opt de injecții săptămînale — deci pînă în iunie, cînd ne reîntoarcem la Paris! Dacă nici aurul nu dă rezultate (sau, mai grav, nu-l suportă organismul), va trebui să apelez la cortizon...

Înțelegi deci de ce activitatea mea s-a redus considerabil. Va trebui să învăț a dicta, dar primele încercări au fost dezastruoase.

Vol[umul al] III[-lea] din *Histoire* va mai aștepta. Din fericire, nu am decît un seminar pe săptămîină (trei ceasuri) pînă la 15 martie.

1. Voi scrie o scurtă *Prefață* pentru *Hist[oire]* I și o voi expedia, împreună cu fotografiile, pe adresa D-tale pariziană.

2. Scriu chiar astăzi dlui [Mircea] Măciu², ca să-i confirm primirea celor zece exemplare *Zalmoxis*. (I-am mai scris în mai, dar pe o adresă greșită...)

3. Poziția mea este clară: colaborare culturală, neutralitate politică — în relațiile cu țara. Am un rost și în diaspora (vom reacționa curînd Centrul de Cercetări de la Paris). Pentru o mie de motive, o vizită „profesională“ în R.S.R. mi se pare irealizabilă. Voi veni însă dacă voi obține Premiul Nobel, ca să marchez că am fost onorat ca scriitor *român*. (Am aflat de curînd că aș fi avut foarte multe șanse în 1979, *dacă* aș fi fost propus oficial de autoritățile românești...)

4. Nu pot ridica greutatea (și mi s-au interzis asemenea eforturi), dar am doi studenți la îndemîină care vor selecta, suprave-

gheați de mine, cele circa o mie de volume oferite Bibliotecii Academiei.

...Aceste trei pagini mi-au luat aproape două ceasuri!
Sper că le vei putea descifra!
Îți urez tot binele și multă sănătate.
Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231082

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

¹ Terapie fizică (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² Mircea Măciu, directorul Editurii științifice și enciclopedice.

XXXI

[Antet tipărit]
History of Religions

4 ian[uarie] 1981

Dragă Adrian Marino,

Îți urăm un An Nou fericit și spornic!

La 23 dec[embrie], am trimis prin avion și recomandat prefața alăturată și o *errata-co[r]rig[enda]* dlui [Mircea] Măciu și lui Cezar Baltag (două exemplare, câte îmi ceruse). În scrisorile respective, îi informam că, pentru orice eventualitate, îți trimit și D-tale un exemplar (fără *errata*).

Tratamentul început cu săruri de aur va dura mult. Durerile s-au mai potolit, dar mâinile îmi sînt încă anchilozate.

Mîine, plecăm pentru două săptămîni la Palm-Beach, în speranța că soarele (lumina!...) și căldura mă vor ajuta.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

(redus, deocamdată, la 50% din cel pe care l-ai reîntîlnit anul trecut!...)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231083

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

XXXII

20 ian[uarie] 81

Dragă Adrian Marino,

În grabă, pentru că nu pot scrie mult (!). Doar câteva nume și adrese. Mîine, trimit primele cărți despre M[ircea] E[liade]. Va fi mai greu cu tezele de doctorat. Le-am depus în lăzi. Dar unde?
Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Ai primit *An Annotated Bibliogr[aphy]* de D. Allen și Denis Doeing? I-am cerut lui Doeing să ți-o expedieze prin avion.

Library of Congress

British Museum

Douglas Allen

Ioan [Petru] Culianu

Matei Călinescu

Prof. Charles Long, Dep[artmen]t of Religious Studies,
Univ[ersity] of North Caroline, Chapel Hill, N[orth] Caroline

Prof. Thomas Altizer (deși citește foarte greu franțuzește)

Prof. Nathan Scott, Dep[artment]t of Religious Studies,
Univ[ersity] of Virginia, Charlottesville, Virginia 22903

Dr. Seymour Cain, 1230 West 29th Street, apt. 14, Los Angeles, California (va recenza cartea; pregătește o lucrare despre M[ircea] E[liade])

Prof. Bruce Lincoln, Univ[ersity] of Minnesota, 314 Ford Hall,
224 Cherde Street, S.E. Minneapolis, Minnesota, 55455

Reviste: *R[evue de l']H[istoire des] R[eligions]* (Paris)

Numen

History of Religions (Chicago Univ[ersity])

Journal of Religion (Chicago Univ[ersity])

Clio (Review Edition Andrew M. McLean, Univ[ersity] of Wisconsin)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231084

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr.
9–10, p. 2.

XXXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

24 martie 1981

Dragă Adrian Marino,

Felicitări pentru apariția cărții! N-am primit încă exemplarul —
dar îl aștept de la un ceas la altul.

Te rog f[oaarte] mult, telefonează la adresa alăturată (*i.e.* B. N.)
și sacrifică acele ceasuri când vor veni lucrătorii. Altminteri, mi
se închide telefonul!...

Nu mai am cartea lui [John A.] Saliba (de altfel, atât de idioată,
că n-am putut citi mai mult de 15–20 [de] pag[ini]). Trimit *H[istoi-
re des] R[eligions]*, vol. 20, și câteva extrase. Imposibil să încerc *acum*
identificarea acelor două dosare cu *C-i* și articole critice recente.

Situația mîinilor se agravează. Probabil, mai tîrziu, voi încerc-
ca chirurgia. *Fizic*, nu pot rezista mai mult de zece minute de scris.

Ți-am trimis a doua ediție din *Ann[otated] Bibl[iography]* prin
Mămăligă.

Vom fi la Paris pe 15 mai. Dat fiind că nu pot lucra, prefer să-mi pierd timpul pe malurile Senei!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Prietenii și corespondenții din țară se plîng că nu răspund la scrisori. Aș vrea, dar nu pot!

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231086

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

6 aprilie 1981

Dragă Adrian Marino,

Este vina mea! Am primit — și-ți mulțumesc cu recunoștință — exemplarul acum patru zile. (În orice caz, cîteva zile după ce-l primise S[eymour] Cain la Los Angeles și Nathan Scott.) Este superb și să nu te mire prețul. Asemenea cărți (crede Gallimard) nu se vînd — deci speră să-și scoată cheltuielile prin comenzile de la biblioteci. (A noastră l-a comandat imediat; și l-a comandat și Librăria Universității — unde s-au vîndut zece exemplare din *Cahier de l'Herne*.)

Scriu tot mai greu și mai prost. Alătur fotocopia scrisorii lui N[athan] Scott.

Ai primit bibliografia lui Douglas și Doenig?

Biblioteca nu merită un catalog; cărțile cele mai importante sînt aici.

Nu cred că se va aranja ceva pentru 1981–82; am promis apartamentul, mai demult, familiei unui coleg în *Sabbatical*¹. Dar s-ar

putea să ne instalăm *noi*, dacă tratamentul arthritic nu dă nici un rezultat. (Există 2% cazuri rebele — ca al meu!)

Poate, la Paris, se va încerca chirurgia.

Te rog telefonează lui A[ndrei] Bordeianu. Sîntem îngrijorați de lunga lui tăcere.

Încă o dată, mulțumiri și felicitări.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231087

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

¹ (Aflat în) anul sabatic (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXV

Paris, 17 iulie 1981

Dragă Adrian Marino,

După cum vezi, grafia acestei scrisori pare (deocamdată!) mai bună decît cea cu care te-ai luptat în scrisoarea expediată cîteva zile după întoarcerea noastră la Paris. Încep să sper că voi reuși să recuperez măcar 50% din capacitatea degetelor (deși mă îndoiesc că voi mai fi în stare să *țin în mînă* o carte mai groasă sau legată...).

Îți mulțumesc pentru ultima scrisoare și articolele trimise. Am mai văzut, de-atunci, recenzia lui [Ioan] P[etru] Culianu și articolul din *Le Quotidien* (17 iuin).

[Ioan] P[etru] C[ulianu] a înregistrat un dialog cu Cazaban; mi se spune, foarte pozitiv și excelent.

I-am scris lui Douglas Allen, rugîndu-l să-ți trimeată cartea. Sper că la Cluj poșta e mai responsabilă decît la Paris. Eu ți-am trimis un exemplar *aici*, atunci cînd mi l-ai cerut (pe la sfîrșitul iernii?!), dar nu mă mir. Mai toate pachetele cu cărți expediate

pe numele meu, *aici*, de la Chicago, s-au „pierdut“ (dacă aş şti ce anticar le-a cumpărat, m-aş repezi să le răscumpăr...).

Vom lipsi din Paris de la 1 la 4 august şi o parte din sept[embrie]. Aşteptăm pe Corina şi Sorin [Alexandrescu].

Până acum, am lucrat puţin şi prost. De vreo zece zile, sîntem amîndoi gripaţi. Cer întunecat, frig, ploaie — ca la început de noiembrie.

Urîndu-ţi vacanţe prielnice, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231088

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXVI

Paris, 20 aug[ust] 1981

Dragă Adrian Marino,

Încerc din nou (pentru a treia oară) să reiau legătura cu D-ta. Am uneori impresia că poşta mă (ne?) persecută...

Ne-am întors ieri din Provence, unde am petrecut două săptămîni — în soare. L-am întîlnit pe Sorin [Alexandrescu] şi-l vom reîntîlni din nou, *aici*, la sfîrşitul lui august.

Încolo, puţine veşti — şi nici una prea bună.

Degetele îmi sînt tot atît de înţepenite, şi încă nu mi-am revenit din letargia provocată de injecţiile cu aur coloidal.

Am fost nevoit să refuz propunerea lui J. R. de Montremy de a discuta împreună metodele hermeneutice. Activitatea mea intelectuală (submediocră) se reduce la două–trei ceasuri pe zi...

Ţi-am înscris numele pe lista de presă a volumului al II-lea din *Fragments d'un journal* (noiembrie).

Cu cele mai sincere urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Deocamdată, n-am parcurs decît o treime din *L'Hermé-
neutique* — dar prefer s-o recitesc pe îndelete.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231089

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr.
9–10, p. 2.

XXXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 21 dec[embrie] 1981

Dragă Adrian Marino,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare cir-
culară.

Sufăr de aceeași veche arthrită reumatoidală în pofida trata-
mentului cu aur coloidal, degetele și încheieturile mîinilor îmi sînt
încă inflamate. Ce e mai grav, toxicitatea aurului m-a slăbit des-
tul de serios. Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu știu
dacă voi ajunge să închei lucrările începute.¹

Ai primit *Fragments d'un journal II*? Gallimard mă asigură
că a trimis exemplarul din noiembrie.

La una dintre Librăriile Universității, s-au vîndut vreo
opt–nouă volume din *Hermeneutica*.

Își urez un an nou strălucit.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231090

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10,
p. 2.

¹ Pînă aici, textul e scris cu cerneală neagră, după care e continuat cu
cerneală albastră.

XXXVIII

[Antet tipărit]

History of Religions

21 mai 1982

Dragă Adrian Marino,

Ai aflat, desigur, de operația soției mele. Mi-a fost imposibil să lucrez aproape două luni.

Sperăm să fim la Paris pe la 10–15 iunie.

Din cele zece ex[emplare] ale *Hermeneuticii* care se aflau la principala librărie din campus, au mai rămas două. I-am trimis un exemplar lui Ulrich Berner, în urma studiului din *Saeculum* XXXII H 3/1981.

Pe curînd deci.

Cu prietenie, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231091

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

CĂTRE AUREL MARTIN*

I

2 aprilie 1976

Mult stimată Doamnă Aurel Martin,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 25 februarie și pentru pachetele de cărți primite chiar astăzi. Nu-mi mai cer iertare că răspund cu întârziere...

Astă-vară la Paris, m-am apucat să întocmesc planul „ediției operelor complete“ de care mi-ați vorbit în toamna 1974, aici la Chicago.

17 mai

Reiau scrisoarea după șase săptămîni! Între timp, mi-au sosit alte cîteva pachete cu cărți. Și, în sfîrșit, am descoperit într-o mapă planul ediției *Opera omnia*. Inutil să adaug că este vorba de un proiect „inactual“, util doar în măsura în care exprimă părerea autorului. Recitind tabla de materii a vol[umului al] XXVI[-lea], îmi dau seama că nu e completă; lipsesc „Carnetele“. (De altfel, planul ediției nu este încă pus la punct. Vi-l trimit totuși, ca o primă orientare.)

Manuscrisele inedite se găsesc la București (în arhiva surorii mele Corina Alexandrescu), la Paris (4, place Charles Dullin) și aici, la Chicago. O bună parte din volumele publicate în țară între 1930–1944 au fost corectate: exemplarele se află în colecția mea personală (cele vreo două sute de volume cuprinzînd diferitele traduceri și reeditări).

Cu mulțumiri pentru cărțile primite, al Dumitale sincer,

Mircea Eliade

Opera omnia

Vol. I. *Isabel și apele diavolului, Maitreyi, Domnișoara Christina, Șarpele*; Apendice: *Romanul adolescentului miop, Gaudeamus* (manuscrisele se găsesc în casa surorii mele, Corina Alexandrescu, str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7).

Vol. II. *Întoarcerea din Rai, Huliganii, Nuntă în cer*; Apendice: *Lumina ce se stinge*.

Vol. III. *Noaptea de Sînziene*.

Vol. IV. *Nuvele I: Aventură, Întîlnire* (în volumul *Șarpele*), *Secretul Doctorului Honigberger, Nopti la Serampore, Un om mare, 12 000 capete de vită, Fata căpitanului, O fotografie veche de 12 ani, Ghicitor în pietre*; Apendice: *Schițe și nuvele din adolescență și tinerețe*, publicate în reviste [între] 1923–1928.

Vol. V. *Nuvele II: La țigănci, Podul, Adio!, Șanțurile, Ivan, Pe strada Mântuleasa, În curte la Dionis, Uniforme de general, Incognito la Buchenwald, Pelerina*; Apendice: *Într-o cazarmă*.

Vol. VI. *Carnete, India, Carnete de drum (1936–1937–1938) în Vremea etc. Jurnal la Cordoba (1944)*; Apendice: foiletoane din India și Elveția (*Cuvântul, 1922–1928*).

Vol. VII. *Eseuri și foiletoane I, Itinerariu spiritual, foiletoane din Cuvântul, 1925–1931*; Apendice: articole din adolescență.

Vol. VIII. *Eseuri și foiletoane II, Oceanografie, Fragmentarium, Glossarium (în parte inedit), articole publicate în 1932–1940*.

Vol. IX. *Insula lui Euthanasius, cele două studii din Revista Fundațiilor (Limbajele secrete, Ierburile de sub cruce), „Introducerea“ la ediția Hasdeu*.

Vol. X. *Eseuri și articole 1940–1975*; Apendice: *Os Romanos, articole publicate în portugheză 1941–1945*.

Vol. XI–XIII. *Jurnal 1940–1975*; Apendice: *Jurnal de adolescență, manuscris în arhiva Corinei Alexandrescu*.

Vol. XIV. *Istoria religiilor, folclor, istoria culturii I, Studii și articole scrise în românește 1927–1940, Alchimia asiatică, Cosmologie și alchimie babiloniană, Mitul reintegrării, Comentarii la legenda Meșterului Manole, articole din Revista de filozofie, Vremea*.

Vol. XV. *Amintiri I–II (părțile a doua și a treia, publicate fragmentar, cuprind perioada indiană, 1928–1931, și anii 1931–1940, pînă la plecarea în Anglia)*.

Vol. XVI. *Teatru: Iphigenia, Aventură spirituală (1945), Coloana nesfârșită 1969*; Apendice: fragmente manuscrise din *1241 și Oameni și pietre* (scrise în Portugalia; se află în arhiva personală, 4, place Charles Dullin).

Vol. XVII. *Istoria religiilor etc. II, textul românesc al lui *Traité d'histoire des religions* și *Le Mythe de l'éternel retour* (manuscrise în arhiva [din] 4, place Charles Dullin)*.

Vol. XVIII. *Traducerea sau reeditarea textului francez al volumului *Yoga — Immortalité et liberté**; Apendice: *Yoga (1936), Techniques du Yoga (1948)*.

Vol. XIX. *Traducerea românească sau reeditarea volumului *Le chamanisme**.

Vol. XX. Traducerea sau reeditarea volumelor *Images et symboles, Mythes, rêves et mystères, Méphistophélès et l'androgyné, La nostalgie des origines*.

Vol. XXI. Traducerea sau reeditarea volumelor *Aspects du mythe, Le sacré et le profane, Naissances mystiques, Forgerons et alchimistes*.

Vol. XXII. Traducerea sau reeditarea volumelor *De Zalmoxis à Gengis Khan, Religions australiennes*.

Vol. XXIII. Traducerea sau reeditarea volumului *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions* și celelalte studii încă nepublicate în volume.

Vol. XXIV–XXV. Traducerea sau reeditarea lucrării *Histoire des croyances et des idées religieuses*.

Vol. XXVI. *Scripta minora* (recenzii, prefețe, lucrări abandonate — *La Mandragore, Mythologie de la mort, Le Symbolisme du centre, South American Religions* etc., eseuri).

Publicat de Aurel Martin în *Revista de istorie și teorie literară*, XXXIV (1986), octombrie–decembrie, nr. 4, pp. 145–147.

* Aurel Martin (1926–1995) critic și istoric literar, director al Editurii Minerva.

II

Chicago, 12 ian[uarie] 1982

Stimate Doamnă Martin,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 21 decembrie. Sînt de acord cu retipărirea celor două romane — *Maitreyi* și *Nuntă în Cer* — în colecția „Arcade“. Probabil că această nouă ediție va fi prefată de unul dintre criticii noștri literari.

Cu cele mai bune sentimente,
Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

P.S. Ca și în trecut, drepturile de autor vor fi transmise s[ur]orii mele, Dna Corina Alexandrescu, str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, București, sector 2.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE PERICLE MARTINESCU*

[Expediată la 10 mai]

1 mai 1985

Dragă Pericle Martinescu,

Sincere mulțumiri pentru scrisoarea primită acum câteva zile, dar și pentru cartea de amintiri primită azi-dimineață și pe care am încheiat-o adineaori, „la căderea serii“ (în paranteză: sper că vei putea descifra aceste câteva rînduri. Sufăr de o artrită reumatoidală incurabilă și scriu cu mare greutate).

M-au emoționat amintirile D-tale și despre mine, și despre scriitorii pe care i-am cunoscut. (Cît regret că nu l-am cunoscut pe Matei Alexandrescu¹ și foarte puțin pe [Simion] Stolnicu!) Am auzit că vii adesea la Paris. Noi avem un mic apartament în Montmartre (4, place Charles Dullin, Paris 18^e); ca în fiecare an, vom locui acolo de la 15 iunie la 30 octombrie. Dă-mi de veste cînd vii...

Deși am devenit *emeritus* în 1984, va trebui să petrec trei-șase luni pe an la Chicago, pînă ce dau „bunul de tipar“ celor șaisprezece volume din *Encyclopedia of Religion* și termin vol[umul al] IV[-lea] (ultimul!) din *Histoire des idées religieuses*. După aceea, (dacă!...) mă voi consacra exclusiv literaturii și autobiografiei (închei acum vol[umul al] II[-lea], 1937–1967).

Pentru că trebuie să „lichidez“ biblioteca (12 000 [de] volume), am dăruit cărțile românești și de istoria religiilor Bibliotecii Universității din Chicago. Încurajat de ambasadorul Mircea Malița, am trimis primul lot (600–700 [de] volume [de] filozofie, orientalistică, antropologie) Bibliotecii Academiei Române, rămînînd ca loturile viitoare să fie expediate din trei în trei luni. Asta s-a

întîmplat în mai 1984. De atunci, nici o veste (ca să nu mai vorbesc de mulțumiri...). Îmi pare rău. Erau cărți și reviste scumpe, inaccesibile în țară. Îți povestesc toate acestea, ca să nu te miri dacă vei auzi într-o zi că mi-am dăruit biblioteca și manuscrisele unei instituții străine.

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Pericle Martinescu

* Pericle Martinescu (n. 1911), romancier, eseist, memorialist și traducător. Romanul *Adolescenții din Brașov* a fost reeditat recent. Cartea de amintiri *Umbre pe pînza vremii* cuprinde și interviul pe care i l-am luat referitor la Mircea Eliade. La acest volum se referă Eliade în scrierea reprodusă în volumul de față. Alte opere: *Șapte ani cît șaptezeci* (1997); *Jurnal intermitent* (2001).

¹ Matei Alexandrescu (1906–1979), poet și publicist român.

CĂTRE LEONID MĂMĂLIGĂ ARCADE

I

4 mai 1966

Dragă Mămăligă,

Întors acum cîteva zile de la New York (comitete și comiții), am găsit scrisoarea D-tale din Marsilia și pachetul cu cele două exemplare din *Poveste* — pentru care îți mulțumesc foarte, foarte sincer. Am citit și recitit scrisoarea, am citit *Povestea* — și acum mă pregătesc s-o recitesc. (Cum avem două exemplare, soția mea nu va fi păgubită.) Ce să-ți spun? Am citit-o pe nerăsuflăte (și asta nu-i bine, nu e așa?), întrebîndu-mă mereu ce cunoșteam și ce nu cunoșteam din acest prodigios text. Vreau să te laud mai întîi pen-

tru un lucru de care nici măcar nu sînt sigur că e adevărat — dar m-a cucerit în cartea D-tale *ne-rezistența* față de daimon, faptul că te-ai abandonat fără restricție unei „inspirații“ torențiale, inventivității pure (fenomen originar, cum ar fi spus [Lucian] Blaga). Cum mă aflu eu însumi într-o perioadă de inhibiție și „planificare“ cu orice preț, admir la d-ta ce-am avut cîndva: încrederea în creativitatea nativă, care este sau nu este, dar care, dacă „vine“, nici un criteriu exterior n-ar trebui s-o rectifice, și nici măcar s-o controleze.

Cum îți spuneam, poate mă înșel; dar cartea D-tale îmi amintește de 1 martie 1828, dată, pentru mine, exemplară (căci, în sfîrșit, Goethe îi explică lui Eckerman ce înțelegea el, la bătrînețe, prin daimon — și așa îl explică pe Byron, pe Napoleon și pe tînărul autor al lui *Werther*). Asta ar fi una. Dar (vorba lui Titu Maiorescu, Dumnezeu să-l ierte!) cîte ar mai fi de spus! Mai întîi mitologia, apoi limba, proverbul. Nu sînt sigur că am înțeles, de la prima lectură, tot ce ai vrut să spui. Dar cîte n-am înțeles! Evident, uneori lungimile devin exasperante și cititorul e trezit din vraja în care-l ferecaseși prin chiar abuzul de magie verbală — dar mă întreb dacă asta nu face parte din „ideologia“ D-tale literară; dacă, în fond, nu vrei să ne dovedești că ceea ce verbul face, tot el desface. Dacă ipoteza mea e corectă, înțeleg ce urmărești, dar nu împărtășesc pasionata D-tale încredere în inepuizabila magie a verbului; adică sînt de acord că ceea ce verbul face, tot el desface, dar mă îndoiesc că, după ce și-a desfăcut de mai multe ori vrăjitoria o mai poate re-face. De vreo patru, cinci ori, în cartea D-tale ne trezești prin repetiție sau stridentă, și după cîteva pagini ne vrăjești din nou, și uităm *prin ce-am trecut*. Este, la d-ta, o ispită aproape luciferică de a distruge ce-ai creat, încrezător, cum pari a fi, în posibilitățile inepuizabile ale recreației. Dar sînt ele oare cu adevărat inepuizabile? Încerc să-mi imaginez *Povestea cu țigani* desfășurîndu-se, întregă, în orizontul pe care mi-l dezvălui în primele patru pagini. Evident, ar fi fost altceva, ar fi fost în primul rînd prea *pură* (și am impresia că există la d-ta aproape o fobie a purității). În orice caz, vom mai vorbi...

*

Sînt încîntat să aflu că *Inorogul* va putea pătrunde în țară. Simbolismul patent în acest eveniment literar mă cutremură și amuțește. Să nu mai spunem nimic, ci să așteptăm. În privința *Străzii Mîntuleasa*, sper s-o termin în vara aceasta — dar nu cred că trebuie publicată în *Caietele Inorogului*. Oricît ar fi de „dezghețați“ Radu Boureanu și tovarășii lui, povestea mea se petrece totuși într-o R.P.R., e drept, mitologică, dar nu mai puțin sinistră prin arestările, anchetele și comportamentele evocate. Dar poate voi avea altceva de propus. Să mai așteptăm deci două, trei luni. Anul acesta venim tîrziu în Europa, la 1 august, și plecăm imediat la Ascona. Între 2–6 septembrie, vom fi la Geneva (țin o conferință publică în cadrul XIIIe Congrès de la Société de Philosophie de Langue Française), apoi *toată luna septembrie* la Paris, unde, sper, ne vom vedea și revedea și vom sporovăi la Cenaclu. La începutul lui octombrie, mergem la Congresul Soc[ietății] Academice, la Salamanca. Ne luăm trei locuri spre USA pe la 15 oct[ombrie]. Așa că, vezi, zvonurile despre desparizianizare sînt *grossly exaggerated*¹. Avem, într-adevăr, un mic apartament la Paris — dar nu este încă „pus la punct“. Îl locuiește deocamdată nepotul nostru Oani Perlea.

Vei primi curînd primul volum de *Amintiri*, publicat de „Destin“. Într-un anumit sens, face și el parte din, vai!, numeroasele mele cărți „ratate“. Nu pentru că nu ar fi „bine scrisă“ — ci pentru că, scriind, am „ratat“ prilejul de a deveni contemporan lui J. P. Sartre, cel din *Les Mots*. Adică, mi-am repovestit primii douăzeci și unu de ani din viață simplu, oltenește, în loc să mă las antrenat în filozofie și psihanaliză...

Omagii Doamnei și multă prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Bujor Nedelcovici în *Jurnalul literar*, seria nouă, an XIII, nr. 1–4, ianuarie–februarie 2002, p. 2.

* Leonid Mămăligă (Arcade) (născut în 1921), doctor în drept la Paris, conducător al cenaclului din capitala Franței frecventat de Mircea Eliade. Cele mai cunoscute opere: *Poveste cu țigani* și *Revoluția culturală*.

¹ Flagrant exaggerated (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

II

29 martie 1984

Chicago

Dragă Leonid Mămăligă,

De multe săptămîni, am tot așteptat și am sperat să se mai „dez-morțească“ degetele și încheieturile, ca să-ți pot scrie oarecum lizibil și cu dureri mai suportabile. (Christinel a avut două operații de hernie în decembrie și la 1 martie, așa că, pentru cîtva timp, nu mai poate dactilografia.) Voiam să-ți mulțumesc pentru *Revoluția culturală* și să-ți mărturisesc entuziasmul cu care am citit-o (mai ales, primele două treimi ale cărții). Am admirat demult invenția verbală și fanteziile de tot felul (stilistice, semantice, fonetice) ale prozei D-tale, îndeosebi ale *Revoluției culturale*, din care am ascultat fragmente acum cîtiva ani, dar numai la o lectură continuă cartea își revelează toate dimensiunile. Te felicit din toată inima și mă bucur că ai mai adăugat o stîncă la megalitul literaturii românești (nu numai cel din exil!).

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE NICOLAE MĂRGINEANU*

I

28 august 1968

Stimate Domnule Mărgineanu,

Îmi cer iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii Dumitale din 22 iunie, retransmisă de la Chicago la Roma și de la Roma aici. (Adresa mea între octombrie și iunie: Swift Hall, University of Chicago, Chicago 60637. Sînt profesor de istoria religiilor la Divinity School și Committee on Social Thought.) După 15 octombrie, cînd mă voi întoarce la Chicago, voi citi cu interesul pe care-l ghicești articolul Dumitale din *Steaua*. Din păcate, nu știu cum

aș putea colabora la *Steaua*, pentru că manuscrisele mele sînt la Chicago și în următoarele șase-șapte săptămîni pe care le voi mai petrece în Europa nu voi avea timp să scriu altceva (voi fi tot pe drumuri: Lausanne, Paris, Salzburg, Roma etc.).

Mortimer Adler a părăsit de mult Universitatea, dar e tot atît de popular, datorită rolului pe care-l îndeplinește la *Enciclopedia Britanică*. Omagii doamnei și (deși întîrziate, nu mai puțin sincere) urări pentru cei șaiszeci și trei de ani de curînd împliniți. În speranța că ne vom revedea în țară și cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Adresa mea în septembrie: 4, place Charles Dullin, Paris 18^e

Comunicată de fiica destinatarului, doamna Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Nicolae Mărgineanu a publicat în *Steaua* nr. 11, noiembrie 1967, pp. 62–68 articolul: *Gîndirea simbolică în opera lui Mircea Eliade*.

* Nicolae Mărgineanu (1905–1980), profesor de psihologie la Universitatea din Cluj, deținut politic între 1948–1964. După ieșirea din detenție, cercetător științific principal la Institutul de Științe Pedagogice din Cluj. Profesor invitat de Universitatea din Bonn și Hamburg, precum și de Fundația Rockefeller din SUA.

Lucrări: *Psihologia exercițiului, Psihologia persoanei, Psihotehnica, Problema evoluției, Sub semnul omeniei, Psihologie și literatură, Psihologie, logică și matematică* etc.

II

Paris, 18 septembrie 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 10 septembrie. Voi încerca să scriu ceva vrednic de *Steaua*, pe care o cunosc mai de mult din faimă. Mulțumesc, de asemenea, domnului Aurel Rău¹ pentru vo-

lumul de eseuri pe care mi l-a trimis. (Dar îl voi primi oare la Paris pînă la 1 octombrie, cînd plec la Roma?)

M-aș bucura mult să-ți întîlnesc băiatul.

Dacă-l văd pe Hitchins la Chicago (pe la 15 octombrie), îi voi da textul despre Mircea Vulcănescu.

Moartea lui [Traian] Herseni și [Petre] Pandrea ne-a îndurerat pe toți.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Aurel Rău (n. 1930), poet, redactor-șef al revistei *Steaua* din Cluj-Napoca.

III

15 oct[ombrie] 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

N-am găsit altceva mai bun la îndemîină decît aceste pagini dintr-un *Jurnal japonez comentat*¹. Dacă socotești că nu merită să apară în *Steaua*, nu mă supăr.

Am citit articolul despre mine, și-ți mulțumesc. Am impresia că foarte puțini în țară au urmărit ce-am scris pe vremuri în românește și, mai de curînd, în franceză și engleză. Așa că meditațiile Dumitale îi ajută pe cei pentru care nu sînt decît un simplu nume.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Te rog, modernizează ortografia. Mulțumesc!

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ *Stâncile de la Mathsushima* (fragment dintr-un *Jurnal comentat*) a apărut în *Steaua*, an XX (1969), ianuarie, nr. 1, pp. 16–25.

IV

18 octombrie 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulțumiri pentru ultima scrisoare. Cred că ai primit între timp fragmentul din *Jurnalul* meu japonez corectat și comentat.

Am citit, la Paris, cartea lui A[urel] Rău și te rog încă o dată să-i mulțumești.

Nu știu dacă ți-am mulțumit pentru articolul pe care mi l-ai consacrat în *Steaua*. În orice caz, o fac acum. Ai dreptate în ceea ce privește pe Lucian Blaga, dar voi prezenta teoriile lui (cu puținele documente pe care le am la îndemână aici) într-un lung studiu despre teorii asupra mitului în secolele al XIX-lea–al XX-lea, care va apărea în *Dictionary of the History of Ideas*.

Am fost emoționat citind rîndurile dnei Cornelia Blaga și te rog să-i mulțumești că n-a uitat săptămîna petrecută la Berna. Cînd am auzit de moartea lui Lucian, am scris un articol: „Tăcerile lui Lucian Blaga“ pe care sper că i-l pot trimite într-o zi. (A apărut în iunie 1962.¹)

Voi scrie lui Basil (în paranteză am încercat și eu să contribui la decernarea premiului Nobel lui Lucian Blaga. Și ce rău îmi pare că acel memoriu împreună cu atîtea alte hîrtii s-a pierdut într-una din numeroasele mele peregrinări...).

Sper să apară la iarnă două din volumele mele vechi de literatură la E.P.L. Cînd voi simți că sînt prezent în țară prin cărțile mele iar nu numai prin amintiri și ecouri, voi veni.

Cu prietenie al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu.

¹ *Tăcerile lui Lucian Blaga*, în *Cuvântul în exil* (München), 1962, iunie, nr. 1, pp. 1 și 4.

V

20 ianuarie 1969

Stimate Doamnă Mărgineanu,

Urări de bine, de pace și sănătate pentru 1969. Nu știu dacă am răspuns scrisorii din noiembrie. Mă grăbesc să confirm primirea scrisorii prin Keiten Hitchins. Mulțumiri anticipate pentru cărțile pe care mi le-ai trimis. Sper să le primesc înainte de plecarea noastră la 1 februarie, pentru șase săptămîni, la Santa Barbara, California, unde voi ține o serie de conferințe.

Am aflat și eu de cele două volume de proză — dar nu știu cînd vor apărea. Nu știu ce sugestii să vă fac privitor la desfacearea cărților românești traduse în englezește. Mă bucur că aceste traduceri vor exista și că vor fi accesibile bibliotecilor universitare și amatorilor. În ceea ce privește difuzarea lor, problema e mai complicată. După cum știi, librăriile americane acceptă foarte puține cărți în afară de *best sellers*. Difuziunea se face prin cataloage, trimițînd comanda și cecul direct la editor. De fapt, o carte începe să aibă șanse de difuziune vastă numai cînd este retipărită în *paperback*¹, căci atunci se găsește și în *drugstore*². Deci problema capitală este: în ce fel de cataloage se vor anunța cărțile românești în limba engleză, și care va fi circulația acestor cataloage (dacă e sub 50 000 e insuficientă).

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ (Ediție) broșată (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² Drogherie americană (în care se vînd și alimente, băuturi, cărți etc.) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VI

22 iunie 1970

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulțumiri pentru *Sub semnul omeniei*, pe care am citit-o cu interes și din care am aflat atâtea lucruri. Aștept acum *Literatură și psihologie*.

Sper că ați primit, trimisă de la Paris, ultima mea carte *De Zalmoxis à Gengis Khan*.

N-am văzut încă *Romanian Studies*.

La 15 august, voi fi la Stockholm, pentru Congresul Internațional de Istorie a Religiiilor, iar de la 1 septembrie la 15 octombrie voi fi la Paris, unde să ne putem întâlni, sau mai târziu în USA.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Cartea lui Nicolae Mărgineanu *Sub semnul omeniei* (304 p.) a apărut în 1970 la Editura pentru literatură. Următorul volum, *Psihologie și literatură* (350 p.), se va publica la Editura Dacia din Cluj în 1971.

VII

24 iulie 1970

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mă bucur nespuse că vei veni prin decembrie-ianuarie în USA și că vei trece și pe la Chicago. Voi fi încântat să-l văd pe rectorul [Ștefan] Pascu. Știu că [George] Ivașcu mă detestă, așa că el nu va veni. Te rog, scrie-mi un cuvânt îndată ce vei cunoaște data precisă.

Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Țăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE DUMITRU MICU*

I

Pe plic:

Profesor Dumitru Micu

Bd. I. V. Miciurin 13, sc. A, ap. 3

Raionul 30 Decembrie, București, România

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religion

24 ianuarie 1968

Mult stimat Domnule Micu,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 12 ianuarie și cele două articole din *Amfiteatru*¹. Sper că ați primit între timp o scrisoare mai veche a mea, expediată pe adresa Editurii pentru literatură și în care vă mulțumeam pentru cele trei volume (*Arghezi, Blaga, Coșbuc*), citite pe nerăsuflăte (nu mai citisem de mult critică literară românească).

Tot ce-mi spuneți despre reactualizarea literaturii mele în țară mă bucură sincer. Nu-mi îngăduiam să sper că procesul se va desfășura într-un asemenea ritm. Am mai primit, sporadic, articole în care eram discutat cu înțelegere și simpatie, dar nu-mi dădeam seama de răsunetul lor, nici de semnificația lor reală.

Articolele pe care mi le-ați închinat în *Amfiteatru* mă măgulesc — dar totodată îmi ispitesc nebănuite melancolii. Mi-am adus deodată aminte că, în curînd, se vor împlini treizeci de ani de cînd am ținut ultima mea lecție în amfiteatrul „Titu Maiorescu“..., dar să lăsăm asta.

M-au amuzat citatele din prozele mele de licean entuziast, doct, pretențios și amenințat de corigențe. Admir curajul dlui Florin Manolescu de a fi citit acea maculatură care nu are nici măcar meritul de a fi autobiografică. (*Amintirile din retragere* sînt pe de-a întregul inventate: voiam cu orice preț să găsesc miopiei mele o cauză patetică și, dacă se poate, „excepțională“...) Probabil că *Jurnalul* meu (oarecum imaginar, dar nu mai puțin valabil) și alte

texte nepublicate din acea epocă (clasele III–VII de liceu) sînt mai interesante. (Sper că mai există undeva. Pe vremuri, păstram tot, chiar și caietele de exerciții cînd învățam o limbă!...)

Iar din articolul D-voastră am învățat o mie de lucruri, de mult uitate, despre „experimentalismul“ tineretii mele. (Nici nu bănuiam că, în 1932–1933, spuseseam lucruri care vor deveni la modă, în Occident, după 1945...)

În ceea ce privește republicarea cărților mele, probabil că Mihail Șora v-a comunicat ultima mea scrisoare (de acum vreo două săptămîni). Îi spuneam că sînt de acord ca *Maitreyi* să apară întîi — dar separat, dat fiind că *Șantier* și *India*, deși aparțin aceluiași „bloc indian“, sînt, stilistic, eterogene.

Dacă retipărirea nu se poate face decît în volume masive, aș prefera să se înceapă cu proza fantastică, urmînd un volum de eseuri și, mai tîrziu, ciclul *Întoarcerea din rai* (text corectat). În cazul că proiectul „volume masive“ e inevitabil, și totuși *Maitreyi* trebuie să apară întîi (așa ceva doresc și eu), i s-ar putea adăuga *Nunta în cer* — alcătuiind ciclul „romane de dragoste“. *India* și *Șantier* ar putea apărea mai tîrziu, într-un volum de „jurnale și impresii de călătorie“, în care ar figura texte din *Vremea* și *Universul literar*, 1936–1938, nepublicate în volume, completate cu altele, mai noi, inedite.

Dar toate astea sînt, evident, planuri pentru un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat. Deocamdată, aș vrea să știu cum „o luăm din loc“. Probabil că sînt și alte soluții — bunăoară, *Maitreyi*, cu prezentarea D-voastră în „Biblioteca pentru toți“ etc. etc.

Nu știu dacă cunoașteți *Noaptea de Sînziene* (= *Forêt Interdite*). O consider „capodopera mea literară“. Traducerea este exactă, dar o anumită feroare a originalului nu „trece“ în limba franceză. Dacă nu cunoașteți cartea, voi fi fericit să v-o trimit. Deși numai cînd textul românesc va putea apărea se va vedea cît este de „bine scrisă“ această carte, în comparație cu întreaga mea proză literară din anii 1930–40.

Pentru că arătați atîta interes pentru literatura mea, vă mai pot spune că la vară va apărea, la Paris, dar în românește, o lungă po-

vestire fantastică, *Pe strada Mîntuleasa...*, iar în 1969, *Deo concedente*², se va tipări, la Madrid, un alt volum de nuvele.

Cu cele mai sincere sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Vă rog, confirmați-mi prin cîteva rînduri primirea acestei scrisori. Între 1 feb[ruarie]–15 martie, voi fi la Santa Barbara, dar scrisorile adresate la Univ[ersity] of Chicago îmi vor fi retransmise.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

* Dumitru Micu (n. 1928), critic și istoric literar, profesor la Facultatea de Litere a Universității din București. Autor a numeroase monografii (*Opera lui Tudor Arghezi, George Coșbuc, Lirica lui Lucian Blaga, Estetica lui Lucian Blaga, Gîndirea și gîndirismul* etc.). A editat și scris o amplă prefață la primul volum din beletristica lui Mircea Eliade, retipărit în 1969, *Maitreyi, Nuntă în cer*.

¹ În nr. 24 din decembrie 1967, au apărut articolele: Dumitru Micu, *Mircea Eliade sau invitație la tinerețe* și Florin Manolescu, *Preliteratură*.

² Cu încredința lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (n. ed.).

II

Santa Barbara, Calif[ornia]

21 feb[ruarie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 6 febr[uarie]. Răspund în grabă și pe scurt, ca să păstrez „contactul“. Mă bucur că ediția proiectată are șanse de realizare. N-am primit încă nimic de la Șora, dar, cum mă aflu de la 1 febr[ruarie] aici în Santa Barbara (*visiting professor*¹ la Universitate^a), corespondența retransmisă de la Chicago mai pierde cîteva zile pe drum: așa că poate primesc ceva mîine, poimîine.

O parte din vacanțele de vară² și toată luna septembrie, pînă pe la 10–15 oct[ombrie], le petrecem, ca de obicei, în Europa. Înainte de plecare, îl voi anunța pe Șora și îi voi comunica adresele europene, în cazul că o primă corectură în șpalturi ar fi gata.

Vol[umele al] II[-lea] și [al] III[-lea] din *Amintiri* sînt scrise ducînd povestirea pînă la plecarea la Londra, în martie 1940, dar caracterul lor „prea intim“ (sînt anii în care au fost „trăite“ și scrise romanele de la *Isabel* la *Nuntă în cer...*) nu-mi îngăduie încă o tipărire integrală. Fragmente — uneori, capitole întregi — au apărut în revistele de la Paris și Roma. Dacă vă interesează, vă pot trimite textele — de la Chicago.

V-aș rămîne îndatorat dacă m-ați abona la *România literară*, deși mă întreb dacă lectura acestui săptămînal nu va răscoli prea multe amintiri...

Spuneți-mi ce reviste sau cărți v-ar interesa, de aici sau din Europa.

Cu mulțumiri anticipate și cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul scrisorii în arhiva Dumitru Micu, București

Publicată de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Profesor invitat de o altă instituție de învățămînt superior ca să predea pentru o perioadă limitată (de exemplu, un semestru sau un an universitar) (*n. ed.*).

^a Vom rămîne pînă la 12 martie.

² De fapt, „vacanța de vară“ (cf. fr. *les vacances* „vacanță“) (*n. ed.*).

III

21 martie 1968

Stimate Doamnă Micu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 12 martie. Am primit mai demult scrisoarea lui [Mihai] Șora. Nu era propriu-zis un „contract“, dar n-are nici o importanță. Va veni și contractul, mai tîrziu. Mă

bucur că ați încheiat „Introducerea“. Nu e nevoie să-mi trimiteți dactiloscritul. Singura problemă o constituie revizia șpalturilor, pentru că la vară, ca de obicei, voi fi în Europa. Probabil, sfârșit de iulie–15 oct[ombrie]. În orice caz, îndată ce voi avea „programul“ fixat, voi scrie lui Șora, Dumitale și lui Sorin Alex[andrescu], comunicând adresele europene (cu datele respective). Evident, aș fi preferat să am șpalturile *aici*, unde aș putea controla textul cu edițiile (deja corectate, manuscris) anterioare. Dacă aș putea primi corecturile pînă la 15 iulie, ar fi admirabil. (Cu avionul, asemenea pachete fac de la Buc[urești] la Chicago șase-opt-zece zile.)

Îl cunosc pe d. Alexandru Colorian¹ și te rog să-l saluți din parte-mi, mulțumindu-i și pentru oferta de a-mi dăruia cărțile mele. În cazul cînd le vei culege din acele grămezi, te rog păstrează-le. Se va ivi o ocazie — așa cum E[ugen] Barbu mi-a trimis două volume prin [Valeriu] Râpeanu.

Mulțumiri și pentru abonament la revistă. Scriu chiar acum lui Payot și Gallimard să expedieze *Traité* și celelalte lucrări istorico-filozofice. (Aici, din păcate, nu mai dispun de exemplare.) Expediez împreună cu această scrisoare, tot prin avion, dar în plic separat, un fragment din vol[umul al] II[-lea din] *Amintiri*. Nu am la îndemîna celălalt capitol apărut, dar mi-l voi procura.

Cu cele mai bune sentimente,

al D-tale, Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Alexandru Colorian (1896–1971), istoric și critic literar, director al Editurii Eminescu.

IV

12 aprilie 1968

Stimate Doamnă Micu,

Sincere mulțumiri pentru scrisoarea din 1 aprilie și cele două cărți. Inutil să vă spun cu ce emoție am început să citesc, chiar

în ceasul cînd am primit-o, cartea lui Iorga! Așteptam de mulți ani această *Istoriologie*, de care aflasem din atîtea locuri. Credeam însă că există un manuscris mai mult sau mai puțin definitiv. Mare mi-a fost dezamăgirea descoperind că e vorba numai de note, rezumate și observații. Evident, e bine că măcar *astea* există și că s-au tipărit, dar *cartea* pe care o așteptam — cine o va scrie? Cum bine spune [Dionisie] Pippidi¹ în „Introducere“, sînt multe observații geniale, caracterizări fulgurante, uneori surprinzătoare. Nu mă pot însă consola că moartea lui năpraznică l-a împiedicat pe Iorga să scrie ceea ce „văzuse“ și descoperise în acel tragic an 1940...

Vă mulțumesc, de asemenea, pentru noua ediție a *Daciei*, pe care nu o aveam — și care mi-e foarte prețioasă pentru ilustrații și, mai ales, pentru completările bibliografice ale lui R[adu] Vulpe. Iar pentru că aveți bunătatea să-mi oferiți și alte cărți, v-aș rămîne recunoscător dacă îmi veți trimite *Materiale privind* etc. a lui [Dionisie] Pippidi, *Poezia lirică populară* de Tache Papahagi și *Dacii* de H[adrian] Daicoviciu (Buc[urești], 1966).

Știți unde e profesor acum Ion I. Russu? Pe vremuri, era la Cluj. Aș vrea să-i aflu adresa, ca să-l consult în legătură cu bibliografia recentă a *Daciei* etc.

V-am trimis, prin poștă aeriană, la 26 martie un fragment din *Amintiri II (India la 20 de ani)*, iar la 1 aprilie *Images et symboles* și *Mythes, rêves et mystères*.

Dacă v-au ajuns, voi încerca să vă trimit și alte publicații — în afară de cele pe care le veți primi (sper!) de la editorii parizieni.

Vă mulțumesc și pentru *Gazeta literară*, în care am regăsit proza filozofică a bunului și vechiului meu prieten Const[antin] Noica. Nu e nimic dacă nu voi primi *G[azeta] l[it]erară* prin avion. Voi citi „noutățile“ din țară cu trei-patru săptămîni mai tîrziu. Pînă mai acum cîțiva ani, nu le puteam citi deloc, pentru că revistele ajungeau greu pînă la noi.

În privința colaborării mele la *G[azeta] l[it]erară*, iată cum stau lucrurile: astă-vară, cînd l-am văzut pe [Petru] Comarnescu la Veneția, i-am dat volumul de *Nuvele* și, la cererea lui, încuviințarea să le publice unde va găsi de cuviință. (Îi dădusem mai demult lui [Ștefan] Bănulescu *La țigănci*.) Comarnescu mi-a spus că va

trimite diferite nuvele revistelor din provincie, „ca să le întărim“ — și astfel se explică apariția lor acolo unde au apărut. Când, în decembrie, a venit să mă vadă E[ugen] Barbu, la Chicago, i-am dăruit *Amintiri*. Și el mi-a scris, de curînd, că vrea să publice fragmente. Ca să nu se ivească încurcături, l-am autorizat pe Sorin Alexandrescu să se ocupe de eventuala distribuire a prozelor mele, inedite în țară, la diferite reviste. Astfel că cel mai bun lucru ar fi să-l consultați pe el.

Aș dori să public la *G[azeta] I[iterară]* o nuvelă de vreo douăzeci [de] p[agini] dactilografiate, *Adio!*, dar nu știu dacă P[etru] Comarnescu a apucat s-o predea vreunei reviste. (I-am dat un exemplar în ianuarie, cînd l-am văzut, împreună cu [Valeriu] Râpeanu², la Chicago.) I-am scris și lui Sorin Alexandrescu ca să afle ce-a făcut P[etru] C[omarnescu] cu nuvela (care, mie, îmi place mult).

Dacă e „liberă“, o puteți publica la *G[azeta] I[iterară]*. Eu, în orice caz, vă voi trimite un exemplar. Tot cu S[orin] A[lexandrescu] puteți dispune să se publice fragmente din *Amintiri*.

Sper foarte mult să pot vizita țara în curînd, să-mi văd familia, de care m-am despărțit acum douăzeci și opt de ani. Sînt, din fire, timid și chiar sălbatic, așa că gîndul primirilor oficiale mă sperie și mă paralizează. Dacă aș ști că trebuie să asist la vreun banchet în „onoarea mea“, mi-ar pieri pofta. Și m-aș întoarce din drum. Dar am atîția buni prieteni la București și mă încred în priceperea lor de a mă ține departe de onoruri și recepții.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Dionisie Pippidi, istoric al Antichității.

² Valeriu Râpeanu (n. 1931), istoric și critic literar, director al Editurii Eminescu din București.

V

8 mai 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 27 aprilie și pachetul cu cărți. Mă bucur că v-au parvenit cele două volume ale mele și fragmentul din *Amintiri* II. Asta îmi dă curaj să vă mai trimit și alte lucrări. Sînt îndeosebi fericit că posed ed[iti]a a II[-a] din *Limba traco-dacilor* de I[on] I. Rusu și volumele lui H[adrian] Dăicoviciu și [Dionisie] Pippidi. Vă mulțumesc, de asemenea, și pentru adresa lui Russu.

Mă bucur că ați luat contact cu Sorin Alexandrescu. În ceea ce privește publicarea nuvelei la *G[azeta] l[iterară]*, nu e nici o grabă (mai ales că nu mai am atît de multe la îndemînă!...).

Așisderea în ceea ce privește ediția scrierilor mele. Am corectat textul dactilografiat al *Șarpelui* și l-am înapoiat prin poșta aeriană lui S[orin] A[lexandrescu]. N-am mai avut vești de atunci. Îmi închipui că celelalte dactiloscrite vor sosi în curînd.

În cel mai rău caz, voi trimite eventualele modificări pe cîteva pagini. Separat — în loc de a aștepta aici dactiloscritele.

Mi-ați spus că sînteți bun prieten cu Ion (*sic!*) Manolescu¹. Cum nu-i cunosc adresa, v-aș ruga să-i mulțumiți pentru *Lecturi infidele*, pe care le-am citit cu enorm interes. Încet, încet, mă „pun la punct“ cu tînăra critică românească. (În paranteză, țin să vă spun că împărtășesc întru totul judecata D-voastră asupra lui Vasile Pîrvan. Interpretarea lui este o „hermeneutică creatoare“, fundează un univers de valori și, ca atare, se integrează în cultura românească, chiar dacă „științificește“ ar fi invalidată.)

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ De fapt, Nicolae Manolescu (*n. ed.*).

VI

10 oct[ombrie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Am sosit alaltăieri și m-am bucurat găsind scrisoarea D-voastră. Aventurile dactiloscritele le aflasem dintr-o scrisoare a Dnei [Elena] Beram. Optimist din fire, sper că volumele vor putea apărea. (Nu de altceva, dar mi s-a făcut lehamite de „mitologia“ în care am fost proiectat în țară: multă lume mă laudă, se pare, dar admirația se exprimă oral, căci aproape nimeni nu-mi cunoaște cărțile, nici cele vechi măcar.) Am citit, vara aceasta, aproape toate revistele literare din țară și am întâlnit la Roma și Paris o duzină de tineri (și mai puțin tineri) scriitori și critici. Trebuie să recunosc: am fost uluit de ignoranța lor în tot ce privește opera mea, ignoranță pe care nu o întrecea decât patetic deliranta lor admirație pentru mine.

Încă nu m-am lămurit *de ce* mă admiră. Pentru că sînt român și mi-am făcut „un nume“ în străinătate? În privința revistelor literare, inutil să mai vorbim. Pur și simplu, nu exist — nici ca scriitor, nici ca „nume“. De aceea aștept, o mărturisesc, foarte curios publicarea celor două volume. Care va fi reacția „culturalilor“? Căci bănuiesc că publicul mă va citi și pe mine, așa cum a citit atîția alți autori, mari și mici.

Am primit *V[iața] R[omânească]* și *Cronica*. De la Sorin [Alexandrescu] veți afla mai multe amănunte în legătură cu pregătirea volumelor următoare. Îmi spun că destinul a știut ce face și de data aceasta, împiedicîndu-mă să-mi revăd țara cît timp eram ceea ce sînt încă: un „nume“.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

VII

5 noiembrie 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 22 oct[ombrie], care a avut, între altele, și meritul de a-mi lămuri sensul și proporțiile „mitologiei“ în care mă plîngeam că sînt îmbălsămat (de viu!). Acum cîteva zile au venit să ne vadă, de la Iowa, Dna și D. Alex[andru] Ivaciuc¹. Încă un prilej de a descoperi valori noi în literatura românească recentisimă și, de asemenea, de a-i înțelege nostalgiiile și elanurile. (În paranteză — am citit cu interes și entuziasm *Vestibul.*)

În privința ediției, mă bucur că „înaintează“.

La Paris, acum vreo lună, Dna Elena Beram mi-a scris rugîndu-mă să pregătesc sumarul vol[umul al] III[-lea din] *Eseuri*. Am făcut-o și l-am informat pe Sorin [Alexandrescu] de structura volumului.

Ceea ce mă deprimă este faptul că n-ați primit încă *Pe strada Mîntuleasa...* Vă închipuiți cu ce nerăbdare așteptam impresiile D-voastră asupra acestei *novella*, terminată în noiembrie 1967. Erați, evident, în capul listei „serviciului de presă“ și știu că exemplarele au plecat direct de la Paris în aug[ust]-sept[embrie]. Vă voi expedia un alt exemplar, prin poșta aeriană, îndată ce voi primi pachetul de la Paris. Dispuneam de un singur exemplar, pe care l-am dăruit Dlui Al[exandru] Ivasiuc.

Vă mulțumesc din inimă pentru cărțile mele vechi, pe care le-ați adunat în vederea „Fondului M[ircea] E[liade]“. Dacă aveți vreo ocazie, le puteți trimite la Paris (pentru orice eventualitate, vă dau adresa cumnatei mele: Mme Sibylle Cottesco, 1, rue Boïnod, Paris 18^e).

Cu sincere mulțumiri și urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Am aflat că mi-ați trimis „Introducerea“ la volum prin [Ștefan] Bănulescu. N-am primit-o încă. Voi încerca să aflu cui i-a predat-o, în Italia.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ De fapt, Ivasiuc (1933–1977), romancier și eseist român.

VIII

21 dec[embrie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulțumiri pentru atât de „informativa“ (cum se spune pe aici) D-voastră scrisoare din 30 noiembrie. Am aflat atâtea despre publicațiile noastre periodice... Până acum, am primit primele trei numere din *România literară* prin poșta simplă. Revista nu e faimoasă, dar pentru un exilat ca mine e utilă.

Vă mulțumesc și pentru cărțile pe care le-ați trimis la Paris prin Dna [Elena] Beram. Cumnata mea, Dna Cottesco, va veni la New York la 24 decembrie. Sper că Dna B[eram] a avut timp să depună cărțile și să primească două-trei ex[emplare] din *Mîntuleasa*. În orice caz, această carte o veți primi și de aici, din Chicago, o dată ce voi avea la îndemînă exemplarele.

Țin foarte mult la *Strada Mîntuleasa* și cred că reprezintă o „apariție unică“ în literatura românească. Așa cum veți vedea, nu are nici o „cheie“ — în afară de mitologia curentă de care depinde. Sînt, în orice caz, extrem de curios să vă aflu impresiile.

Prin februarie, apare un nou volum de studii, *The Quest: Meaning and History in Religion*. Voi aștepta ediția franceză (la toamnă?) ca să vi-l trimit. În schimb, voi trimite *Festschrift*-ul pe care Chicago University Press îl scoate tot în februarie. Fiind un volum enorm, de aproape 700 de pagini, va lua cîtva timp pînă să ajungă — dar sper să ajungă cu bine. Deși e tot în englezește, cuprinde patru-cinci studii despre activitatea mea literară care v-ar putea interesa.

În „program“ pentru 1969–1970 sînt: 1) un nou volum de nuvele, 2) ed[iția] franc[eză] *The Quest* și 3) *De Zalmoxis* etc.

Mă bucur că a început să apară ediția Hasdeu și vă mulțumesc că mi-ați trimis volumul I. Voi scrie lui Mircea Popescu pentru manuscrisul „Introducerii“.

Urîndu-vă un An nou spornic și norocos, al D-voastră cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

IX

[Antet tipărit]

University of California, Santa Barbara,
Department of Religious Studies

Santa Barbara,
California, 93106

10 martie 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund cu întârziere la scrisoarea D-voastră din 10 febr[ruarie], pe care am primit-o aici (unde mă aflu de la 1 feb[ruarie]), retransmisă de la Chicago.

Îmi pare rău că ediția merge încet, dar să sperăm că, pînă la vară, tot va apărea.

Sînt dezolat însă că n-ați primit *Pe strada Mîntuleasa*, expediată, cu poșta aeriană, la începutul lui ianuarie. Voi încerca mai tîrziu să v-o trimit de la Paris.

Zvonul pe care l-ați auzit se referă, probabil, la cumnatul meu, Ionel Perlea, care va veni la București în aprilie–mai, pentru cîteva concerte. Eu sper să-mi revăd patria după ce voi redeveni prezent în cultura noastră prin cîteva cărți... Voi fi la Chicago săptămîna viitoare.

Cu cele mai sincere urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

X

25 martie 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii din 17 martie, cu bucuria că ați primit — și, mai ales, că v-a plăcut *Pe strada Mîntuleasa*. Este una dintre cărțile mele favorite. Evident, toate inadvertențele de care-mi vorbiți vor fi înlăturate la a doua ediție (să sperăm, în țară). Nu cred însă că va trebui integrată volumului de proze fantastice pregătit de Sorin [Alexandrescu]. Cel puțin, nu deocamdată. Corectările vor lua timp, viza așșderea — și, dacă au trebuit douăzeci de luni ca să ajungem la punctul în care ne găsim acum (adică: neant), de ce să mai complicăm „chestia“ introducînd noi elemente?

În plus, aș vrea ca *Mîntuleasa* să fie retipărită împreună cu alte proze „fantastice“ recente. Cel puțin una dintre ele — *În curte la Dionis* (va apărea în iunie, la Roma) — face parte din „ciclul Mîntuleasa“. Într-adevăr, cum bine spuneți, mitologia aceasta bucu-reșteană alcătuiește un fel de *Halima*, anevoie de repovestit într-un singur volum. Vor urma, sper, alte cîteva nuvele, în care vor reapărea cu roluri centrale cîteva din personagiile secundare (secundare, și nu prea!) ale povestirii-mată. (În *Dionis*, reapare Leana.)

Iată de ce, în afară de o eventuală insistență din partea editurii, aș prefera să nu integrăm, *acum*, *Mîntuleasa*.

Aștept cu nerăbdare cărțile trimise în ianuarie. Probabil că în aprilie voi petrece cîteva săptămîni în Argentina. Deși sînt atît de prins cu încheierea volumului *De Zalmoxis* etc. — aș prefera să stau pe loc și să scriu.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XI

8 aprilie 1969

Mult stimat Domnule Micu,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 17 martie — și vă sînt recunoscător pentru tot ceea ce faceți în legătură cu ediția scrierilor mele. Evident, ar fi păcat ca toată munca D-voastră — și îndeosebi „Prefața“ la *Maitreyi-Nuntă în cer* — să se irosească zadarnic. Pe de altă parte, aș vrea să mă credeți că nu sînt nerăbdător să-mi văd vechile cărți retipărite în țară (recunosc că eram acum un an). Știu că într-o bună zi voi fi reintegrat literaturii noastre, și asta mi-e de-ajuns.

Deocamdată, mă lupt să sfîrșesc ce-am început. Dacă n-aș fi plecat (în cîteva zile) în Argentina pentru conferințe, adică: dacă n-aș fi pierdut trei săptămîni, probabil că la sfîrșitul acestei luni aș fi încheiat *Zalmoxis* etc. Așa, sper să-l închei în mai. După aceea, mă „concentrez“, cum se spune (dar oare se mai spune?), asupra cărții de care v-am vorbit, *The Beginnings of High Religions* (vol. I din *Opus magnum*).

Îmi scrieți cît de mult v-a plăcut limba *Străzii Mîntuleasa*. Am uitat să vă spun că tot atît de bine (românește) e scrisă *Noaptea de Sînziene*. Evident, toată fervoarea asta n-a putut „trece“ în limba franceză, și nu numai din vina traducătorului. Mă întreb dacă proza fantastică recentă va „da“ ceva în limbi străine.

Am citit de curînd, cu mare interes, *Intrusul și Cunoaștere de noapte*. Din păcate, n-am putut trece de primele cincisprezece-douăzeci [de] pagini din *Îngerul a strigat* și *Animale bolnave*¹. Voi mai încerca — în mai.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 199, nr. 5–6.

¹ *Intrusul* îl are ca autor pe Marin Preda, iar *Cunoaștere de noapte* pe Alexandru Ivasiuc. *Îngerul a strigat* e scris de Fănuș Neagu, iar *Animale bolnave*, de Nicolae Breban.

XII

20 mai 1969

Stimate Domnule Micu,

Am primit — și citit cu cel mai viu interes „Proza lui M[ircea] E[liade]“, și mă grăbesc să vă mulțumesc. M-au interesat îndeosebi observațiile, atât de „pozitive“, asupra romanului din tinerețe *Maitreyi*, și, de asemenea, tot ce spuneți despre eforturile mele de a depăși provincialismul cultural românesc. De asemenea, vă felicit pentru identificarea sensului „celor 12 ani“ din *La țigănci* — pe care nu l-a descifrat pînă acum nimeni. (Mă voi lăsa într-o zi ispitit — și voi scrie un comentariu critic al prozelor mele fantastice. Era gata, gata s-o fac după ce am citit articolele Dlui Al[exandru] Piru¹.)

Am petrecut trei, neuitate, săptămîni în Argentina. Între altele, am fost surprins (și, evident, încîntat) de neașteptata (pentru mine) popularitate de care mă bucur în America Latină. Patru cărți dintre cele unsprezece traduse în spaniolă au fost de curînd retipărite în ediții de buzunar. Dar totul se plătește, și prețul este uneori exorbitant — căci vă întreb, cîte interviuri *responsabile* poate da un autor într-o săptămîină?

Acum vreo lună de zile, v-a fost expedit de Chicago Univ[ersity] Press volumul omagial.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Alexandru Piru, critic și istoric literar.

XIII

26 mai 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii D-voastră din 19 mai. Sper că între timp ați primit rîndurile mele în care comentam (adică, de fapt, aprobam și laudam!) articolul din *Limbă și literatură*. Mă bucur

că v-a parvenit *Mythes and Symboles*, utilă pentru bibliografie (evident, în ceea ce privește articolele limitate la istoria religiilor și filozofie etc.). Aveți dreptate judecându-l pe Bursuc abject. Am vrut să „întruchipez“ în el tot ce e mort, penibil, criminal în instituțiile Bisericii răsăritene. Dar, evident, n-am dreptul să merg mai departe; cu alte cuvinte, nu știu ce se poate întâmpla cu oameni ca Bursuc. Dacă un criminal și o prostituată, așa precum ne povestește Dostoievski...

În privința *Jurnalului*, al cărui manuscris a trecut de 4 000 de pagini (din primăvara 1940 încoace), credeam că v-am trimis extrasele deja publicate. O voi face acum, expediind cu poșta aeriană, ca imprimate, două-trei selecții importante (ca număr de pagini; altminteri, fragmentele publicate suferă de faptul că sînt prea „fragmentate“, lăsînd la o parte atîtea elemente concrete, autobiografice). Sper ca și aceste texte să vă parvină (de obicei, am remarcat [că] asemenea imprimate, chiar cu poșta aeriană, necesită două-trei săptămîni ca să ajungă la adresele respective).

Vă mulțumesc pentru *Presa literară românească*, volum pe care-l aștept cu interes. Aștept, de asemenea, cele patru volume de Dan Botta, care mi-au fost trimise mai de mult, cred chiar de Dna Botta. Am primit *Iarna Fimbul*¹, dar vai!, încă n-am reușit s-o citesc. Am încercat de mai multe ori. Ca și cu *Finnegans Wake*, se cere un efort continuu și prelungit pentru a putea pătrunde în universul pe care-l construiește autorul — și la vîrsta mea sînt nevoit să-mi economisesc forțele...

Îmi pare rău că a căzut pasajul cu *Strada Mîntuleasa*¹. Rămîn la Chicago pînă la sfîrșitul lui iulie, ca să închei *De Zalmoxis à Gengis Khan*. Vă voi comunica mai tîrziu adresele în Italia și Franța.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Pînă la urmă, paragraful a rămas totuși (în studiul introductiv la *Maitreyi-Nunta în cer*, Editura Minerva, București, 1969), înlăturîndu-se doar titlul nuvelei (considerată a fi subversivă) *Pe strada Mîntuleasa*.

² *Iarna Fimbul* este romanul scris de Alice Botez (1914–1985).

XIV

2 iunie 1969

Stimate Domnule Micu,

Parcă ar fi un făcut: e suficient să mă plîng, într-o scrisoare către D-ta, că n-am primit cutare carte, ca s-o primesc a doua zi...

Așa se face că am putut petrece ultimele seri citind ediția Dan Botta (îi scriu chiar acum Dnei Dolores Botta, ca să-i mulțumesc) și parcurgînd (cu cîtă melancolie!) *Presa literară românească*. Lucrarea mi-este prețioasă prin textele pe care le reproduce (așa am putut reciti atîtea pagini din Iorga, Gherea și G. Călinescu), pe care doream de mult să le recitesc. Dar, dacă mai există mulți colaboratori ale căror contribuții la „Presa literară” sînt prezentate așa cum e prezentată colaborarea mea, mă întreb ce temei se poate pune pe informațiile cu atîta trudă adunate de D. I[on] Hangu. Bunăoară, nu sînt trecut printre colaboratorii *Adevărului literar* (zece-cincisprezece articole), *Universul[ui] literar* (seria 1923–25, 27–28, 38–39 — vreo cincizeci de articole), *Vieț[ii] literar[e]* (1927–39 — cincisprezece-douăzeci [de] art[icole]), *Vrem[ii]* (1932–39 — vreo 200 de articole), *Gîndir[ii]* (numai două-trei texte, dar unul important pentru ce credeam pe atunci: *Apologia virilității*), *Revist[ei] Fundațiilor* (colaborări aproape la fiecare număr, de la început). În schimb, sînt trecut colaborator la *Sinteza* (un articol), *Contemporanul* (?), *Veac nou* (?) și *Familia* (unde se găsesc, e drept, multe texte de-ale mele — dar nici unul *trimis* de mine: admirabilul Samarineanu publica, pur și simplu, manuscritele conferințelor pe care le citeam la Radio; e drept, cu conșimțămîntul meu...).

Dar să lăsăm asta. Am citit cu mult interes „Introducerea” D-tale, din care am aflat atîtea lucruri noi. Cîte lucruri ar mai fi de spus! Epoca pe care eu o numesc a „Criterionului” 1932–35 și pe care am evocat-o în volum[ele] [al] II[-lea] și [al] III[-lea] din *Amintiri* a marcat poate cel mai curajos moment și cel mai *universalist* pe care l-a cunoscut România pînă la plecarea mea din țară (căci de-atunci, din 1940, nu mai cunosc lucrurile decît din citite și din auzite). Cînd mai fusese posibil, pînă atunci, să se țină symposioane în sala Fundației despre Lenin, la care să par-

ticipe Lucrețiu Pătrășcanu și Belu Zilber? Și când se mai vorbise în fața unor săli arhipline despre Gide, Charlie Chaplin, Freud sau Gandhi? Și unde mai fusese atacat colonialismul și imperialismul ca în acei ani?... Ce-a înfăptuit atunci „echipa Criterionului” — în primul rînd Mihail Sebastian, P[etru] Comarnescu, M[ircea] Vulcănescu, Dan Botta, dar și mulți alții, printre care sînt mîndru că mă pot număra și eu — întrece cu mult ce-am văzut făcîndu-se douăzeci de ani mai tîrziu la Paris, pe urmele, dar și cu ajutorul lui J. P. Sartre. La acea epocă, umanismul și universalismul cu adevărat *creator* (căci veneau mii de oameni să ne asculte și cel puțin *ei* erau convertiți la idealurile noastre), la acea epocă „universalismul creator” nu exista decît în România. În *Amintiri* III, povestesc cum acel admirabil curent de reînnoire a fost sugrumat de Ministerul de Interne, care a trimis echipe de huligani cuziști să ne atace și a profitat de spargerile de geamuri și de capete care au urmat ca să interzică „symposioanele” Criterionului. Dar ce scriu eu în *Amintiri* nu e de-ajuns. Cine știe când va apărea vol[umul al] III[-lea] — și cine îl va cunoaște, dacă rămîne îngropat în limba în care a fost scris? Dar, cu puțin noroc, după ce închei cartea despre *originile* culturii românești (*De Zalmoxis à Gengis Khan*), aș vrea să închei o altă „carte a inimii mele” ... *Comment peut-on être roumain?*, al cărui subtitlu va explica ce fel de „filozofie” a culturii românești încerc să prezint. Voi discuta numai ce va putea interesa pe străini, adică de la Eminescu încoace, dar stăruind mai ales asupra *Renașterii* pe care a cunoscut-o o cultură minoră, cum era a noastră, între 1925–40 și datorită căreia a ieșit din provincialismul cultural de pînă atunci; arătînd, mai ales, ceea ce este *exemplar* în această Renaștere și în ce sens procese similare se pot repeta în alte culturi minore și provinciale din Asia, Africa, America de Sud. Cred că, *de data aceasta*, experiența culturii românești din 1925–1940 poate deveni model exemplar de-a dreptul pe plan mondial.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XV

12 iulie 1969

Dragă Domnule Micu,

Îți cer iertare că răspund atît de tîrziu celor două scrisori din 12 și 13 iunie. Am fost prins pînă peste cap — dar am terminat *Zalmoxis!* Îmi rămîn doar de pus la punct capitolele redactate mai demult (unele, acum cincisprezece ani!).

Îți scriu în grabă, pentru că mîine plec pentru o săptămînă la Santa Barbara, la un colocviu internațional (despre „Universitatea viitorului“!). Sînt foarte încîntat că te-au interesat amintirile mele despre „generația Criterionului“.

Revista *Criterion*, într-adevăr, nu e interesantă — și deloc reprezentativă. În ceea ce privește neglijența lui [Petru] Comarnescu, ea se înțelege — pentru că, de fapt, Criterionul a dispărut în urma scandalului provocat, în ziarul *Credința*, de Sandu Tudor (directorul ziarului), Petru Manoliu și Z[aharia] Stancu. Scandalul (pretext: homosexualitatea) a fost abil încurajat de Ministerul de Interne (de fapt, Eugen Titeanu), căruia nu-i conveneau nici „tendința“, nici succesul grupării noastre. (Un capitol din *Amin-tiri III* e închinat acestor întîmplări tragico-comice. Căci, în cele din urmă, *Criterionul* a fost interzis de Ministerul de Interne pe motiv... de morală.)

În privința lui N[ae] Ionescu, a fost de o mare naivitate autorul articolului din *Ramuri*; a uitat că nu se poate încă vorbi despre un om (și o ideologie) atît de controversat — nu prin ce-a gîndit sau a făcut el, ci prin ce s-a întîmplat în jurul lui. „Istoria“, cum se spune, l-a răsturnat și, mai grav, l-a răstălmăcit. A murit la 15 martie 1940, dar stătuse aproape doi ani în lagăr și la spital — și cei care s-au bucurat mai mult de moartea lui au fost [Pamfil] Șeicaru și N[ichifor] Crainic; în fond, N[ae] I[onescu] era *realmente* urît numai de extrema dreaptă...

Privitor la însemnările despre *Jurnalul* meu, aș avea multe de spus. (Cel mai bun lucru ar fi să public anii 1940–50.) O rectificare: *Ms.*, *Jurnal Rev. S. R.* se referă la paginile din *Jurnal* publicate în *Rev. S. R.* (ca și în *Ziar* și *Jurnal* în timp).

Ți-am expediat săptămîna trecută două nuvele: *Ivan* și *În curte la Dionis*. Cu puțin noroc, sper să-ți ajungă.

Îndată ce mă întorc de la Santa Barbara, mă reapuc serios de lucru. Am amînat plecarea la Roma numai ca să pot lua cu mine manuscrisul *Zalmoxis*. În principiu, zburăm direct la Roma în ziua de 6 august, iar la 14 vom fi la Veneția. Luna septembrie, toată, la Paris: 4, place Charles Dullin, Paris 18^e.

Sînt foarte curios să văd, dacă vor apărea, ce „ecou“ vor avea cărțile mele — nu atît printre cititori, cît mai ales la criticii tineri.

Deși, la drept vorbind, volumele nu reprezintă decît o parte din literatura mea de acum treizeci de ani (cu excepția cîtorva nuvele fantastice recente). Așa că s-ar putea să nu intereseze. Dacă ar fi fost *Noaptea de Sînziene* sau *Pe strada Mîntuleasa*, altfel ar fi stat lucrurile...

Cu prietenie și urări de bine, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XVI

1 august 1969

Dragă Domnule Micu,

Am avut noroc — am primit scrisoarea D-tale din 22 iulie în preziua plecării la Roma (pînă la 14 august: Pensione San Carla, Largo dei Lombardi 4). [În] a doua jumătate a lunii august, vom fi la Veneția, iar în septembrie la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18^e). Vă comunic adresele în speranța că vreun colocviu sau congres v-ar aduce și prin aceste părți ale Europei.

Mă bucur că v-au plăcut și v-au interesat cele două nuvele. Nu încercați să le republicați în vreo revistă. Împreună cu alte patru-cinci nuvele, intenționez să le tipăresc într-un volum, care, mai tîrziu, chiar cu schimbarea titlurilor cîtorva nuvele, ar putea apă-

rea și în țară. (Interpretarea pe care o propuneți e *stimulating*¹ și convingătoare.)

Cît privește *Zalmoxis* etc., volumul e mai puțin „monumental“ decît visam acum vreo douăzeci de ani. Cuprinde următoarele capitole (majoritatea, deja publicate): 1. *Les Daces et les Loups*; 2. *Zalmoxis*; 3. *Le mythe cosmogonique: le Diable et le Bon Dieu*; 4. *Dragon et la Chasse rituelle*; 5. *Maître Manole et la Monastère d'Arges*; 6. *Miorita — la brebis voyante*; 7. „*Chamanisme*“ *chez les Roumains?*; Exclusion: *La Mandragore en Roumanie*. Un volum de vreo 400 pagini, pe care am voit cu orice preț să-l închei anul acesta, ca să redevin liber pentru *Opus magnum* — dar care ar fi trebuit să cuprindă și (chiar scurte) capitole despre călușari, colinde, culte sincretiste în Dacia romană, sărbători de vară. Dacă voi avea ani destui în față, voi completa *Zalmoxis* — fie cu un volum suplimentar, fie într-o „ediție definitivă“. În orice caz, ce aveam de spus asupra acestor probleme — l-am spus. În zece-cincisprezece ani, altcineva, mai bine pregătit, va putea încerca sinteza care, astăzi, mi se pare inaccesibilă.

Vă mulțumesc pentru cele două masive volume. Le voi utiliza în octombrie aici, la Chicago, și voi adăuga, de va fi nevoie — referințele în corectură. Ce păcat însă că I. I. Russu publică *Limba tracilor și Ilirii* numai în limba română! Dacă aceste monografii ar apărea într-o limbă de circulație, știința românească n-ar ajunge la cunoștința majorității numai prin recenziile în doi peri ale unor Pisani...

Sper să găsesc timp, în cursul verii, să completez cîteva „proiecte literare“. De la toamnă, mă voi înhăma exclusiv la *opus magnum*. (Primele capitole le-am scris acum vreo zece-doisprezece ani!)

Cu urări de bine și multă sănătate, și cu mulțumiri, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Încurajatoare, stimulative (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

25 octombrie 1969

Iubite Domnule Micu,

Sosind acum cîteva zile la Chicago, am găsit *Ilirii* lui I. I. Russu, precum și celelalte cărți și mă grăbesc să vă mulțumesc. Am rămas la Paris mai mult ca de obicei, pentru că, după douăzeci și șapte de ani, mi-am revăzut sora. Ea mi-a adus, de altminteri, un exemplar-semnal din *La țigănci*. Din ultima D-tale scrisoare (21.IX), am înțeles că apariția cărții se amîină, ca să poată apărea împreună cu *Maitreyi*. La Paris, am întîlnit de două ori pe D. Lucian Cursaru de la Editura pentru literatură, care m-a asigurat că *La țigănci* va apărea foarte curînd și, în numele directorului editurii, mi-a cerut să-i dau planul volumelor următoare. I-am amintit că textele celor două volume de eseuri au fost comunicate Dnei [Elena] Beram deja în noiembrie 1968, și dînsa mi-a răspuns că se pregătește dactilografierea lor (asta, în iarna 1968–69). În al patrulea volum, ar intra fie *Întoarcerea din rai–Huliganii* (versiunea corectată), fie *Jurnalele de călătorie*. I-am spus Dlui Cursaru că ar fi inutil să încep lucrul la acest volum (IV) înainte de a ști dacă, și la ce intervale, vor apărea celelalte volume.

Acum, aștept „desfășurarea evenimentelor“. Să sperăm că n-ați muncit atît și nu s-au cheltuit atîția bani degeaba. D. Cursaru mi-a cerut un interviu. I-am făgăduit nu un interviu propriu-zis, ci o serie de comentarii în legătură cu eventualele reacții ale criticilor tineri, cu prilejul retipăririi primelor cărți. Cred că un astfel de text ar fi mai interesant — și pentru cititori, și pentru mine.

Îmi pare rău că am plecat din Paris înainte de a-l vedea pe Sergiu Dan¹ și de a-l cunoaște pe Ion Caraion. L-am cunoscut, în schimb, pe Ovidiu Cotruș, cu care am stat de cîteva ori de vorbă și care ar vrea să publice un fel de „convorbire“ cu mine.

În urma celor cîteva articole despre scriitor apărute în *Festschrift*, există un mare interes, aici și în Anglia, pentru literatura mea. În *Fantastic Tales*, [Eric] Tappe publică în original și traducere *Un om mare și 12 000 capete de vită*. Iar un profesor de la Kansas² University a învățat românește după ce citise *Nächte*

in Serampore și a tradus cele două nuvele „yogice“, care vor apărea la primăvară.

Cîțiva editori mi-au propus din nou să traduc *Maitreyi* sau *Nuntă în cer*, dar eu insist să începă cu *Forêt interdite*; și, evident, ei ezită (640 [de] pagini mari!).

Deocamdată, nu sînt grăbit să mă cunoască lumea și ca scriitor. Vreau să pregătesc o versiune franceză, abreviată, a celor trei volume de *Amintiri*. Cred că o asemenea carte ar interesa mai mult pe streini decît prozele mele mai vechi ([Eric] Tappe traduce *Mîntuleasa*, iar [Alain] Guillerrou nuvelele fantastice, urmate de *Mîntuleasa*). În vacanța de Crăciun, am de gînd să fac primele selecții din *Jurnal* — pe care-l așteaptă Gallimard (dar, mai ales, Éd[itions] du Seuil!) de cîțiva ani.

După cum ți-am scris deja, vara (adică aug[ust]-oct[ombrie]) mi-a fost mistuită de leneșe vagabondaje în Italia și Franța, de punere la punct a volumului *Zalmoxis* și de convorbirile cu sora mea (dar cum s-ar putea rezuma douăzeci și șapte de ani de existență separate?!) Așa că, deocamdată, am foarte mult de lucru.

Îți voi trimite *Fragment autobiografic* și alte mărunțișuri.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Sergiu Dan (1903–1976), prozator și traducător.

² Lectură nesigură.

XVIII

21 dec[embrie] 1969

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisoare și pentru telegramă. A dat deci Dumnezeu și-a apărut *Maitreyi*! (Să fie într-un ceas bun!) A apărut singură, sau împreună cu *Nuntă în cer*? Oricum ar fi, evenimentul e semnificativ — și ar trebuie să ne bucurăm. Pentru mine, rea-

pariția, în *librării*, după douăzeci și patru de ani înseamnă aproape un al doilea debut literar. Să vedem cum v[or] reacționa publicul și critica. Astă-toamnă, la Paris, D. Lucian Cursaru de la E[ditura] p[entru] l[itatură], îmi tot cerea un interviu. Despre ce să vorbesc? i-am spus. Și, mai ales, cum să vorbesc unor cititori care nu-mi cunosc literatura? I-am făgăduit un „comentariu critic“ la recenziile sau articolele care vor apărea, evident dacă se va îngriji să mi le comunice. D. Cursaru m-a asigurat că mi le va trimite. Evident, am deja un „pretext“ cu greutate în textul D-tale și al lui Sorin [Alexandrescu]. (Astă-toamnă — adică, mai precis, în toamna 1968 —, era gata-gata să trimit o „întâmpinare“ *României literare* în legătură cu articolul Dlui Al[exandru] Piru despre literatura mea fantastică. Nu credeam că „a face critică“ înseamnă a rezuma o narațiune mai mult sau mai puțin fericit. Dar mi-am spus că poate asta — adică: echivalența „critică–rezumat“ — își are rostul ei în România și am tăcut chitic, dar voi aminti cazul în comentariul pe care sper să-l pot redacta în cursul acestei ierni.)

De obicei, în vacanța de Crăciun scriam — pentru mine și pentru soția mea — o nuvelă sau un act dintr-o piesă. Anul acesta, am făcut prostia să accept un doctorat *honoris causa* la Loyola University (alături de R[oger] Garaudy, Hannah Arendt, M[ichel] Polanzi etc.) și acum trebuie să-mi scriu conferința. Așa că nu voi redeveni „liber“ decât la 1 martie, când scap de curs. Vom vedea ce va fi pînă atunci. Încă o dată, mulțumiri pentru tot — și urări de sănătate pentru Anul Nou.

Al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XIX

12 ianuarie 1970

Dragă Domnule Micu,

Așadar, nu numai că a apărut — dar s-a și epuizat! Aproape că nu-mi vine să cred... Probabil că voi primi și eu curînd un

exemplar — expediat fie de editură, fie de către sora mea. În orice caz, mă bucur că distribuția s-a făcut oarecum pe furiș, evitându-se astfel iritantele aspecte ale unei lansări spectaculoase. Sper însă că vor ajunge să cumpere cartea și câțiva studenți...

Nu-mi dau seama de importanța transformărilor editoriale. Dna [Elena] Beram m-a rugat să scriu Dlui Aurel Martin, sugerându-i s-o păstreze „responsabilă“ și pentru celelalte volume (*Eseuri și Întoarcerea din rai–Huliganii*, în versiuni corectate și ameliorate, și *India*, urmate de alte *Jurnale de călătorie*.) Am făcut-o, pentru că D. Lucian Cursaru mi-a scris, cerându-mi „planul“ ediției în curs. Deocamdată, Dna Beram dispune de sumarul complet al eseurilor (selectate și corectate încă din noiembrie 1967). Să vedem ce se va face cu acest volum. (Pe mine mă interesează mai mult „noua versiune“ — de fapt, din 1950 — a ciclului *Întoarcerea din rai*.)

Bogdaproste, am scăpat și de doctoratul *h[onoris] c[ausa]*! Eram alături de P. S. Snow, Michel Polanzi, Hannah Arendt, [Noam] Chomsky, [Emmanuel] Levinas etc. (dar câte zile pierdute!...)

În curînd, încep „formalitățile“ pentru dobîndirea cetățeniei americane, ca să pot veni, la vară, în țară. Mi se rupe inima, dar nu există altă posibilitate de a-mi revedea mama — și patria. Cu pașaportul pe care-l am de douăzeci și cinci de ani (i.e. *titre de voyage*¹ de apatrid) pot călători oriunde — *sauf la Roumanie*². O (vagă) consolare: prima carte pe care o tipăresc cu un pașaport american în buzunar este *De Zalmoxis à Gengis Khan*...

Cu urări de bine și multă sănătate în 1970 și cu mulțumiri pentru truda și răbdarea, și toate celelalte

Al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Document de călătorie (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² În afară de România (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XX

19 februarie 1970

Dragă Domnule Micu,

Am primit — și citit — scrisoarea D-tale din 7 febr[uarie] cu o jumătate de ceas înainte de a intra în sala de cursuri și a le explica studenților *Upanișadele* (titlul celor opt prelegeri — cursul meu de iarnă — e *Crisis and Renewel in Indian Religions*).

Le vorbeam de *neti! neti!* (și toate celelalte) și mă tot întrebam: de ce-o fi văzut N[icolae] Manolescu *trei* M[ircea] E[liade]?... Și parcă niciodată nu mi s-a părut mai convingătoare tehnica (și doctrina) upanișadică de a-ți striga ție (și lucrurilor) *neti! neti!* înainte de a identifica adevăratul, și singurul real, *Selbst*¹ (*self*², *le soi*³), căruia indienii îi spuneau *atman*...

Dar să lăsăm asta! N-am apucat să-ți răspund în acea noapte, nici în zilele următoare, pentru că tot timpul disponibil l-am consacrat capitolului Zarathustra din *Opus magnum*. Apoi, alaltăieri, am primit a doua corectură în pagini a volumului *Zalmoxis* și m-am apucat să lucrez „Indexul“. În sfârșit, aseară, D. Ion Brad⁴ mi-a trimis de la New York un exemplar legat din *Maitreyi-Nuntă în cer*. Deci am văzut și eu volumul, iar printre fișele „Indexului“ (atîția daimoni și zei, credințe și superstiții) am apucat să citesc „Introducerea“ D-tale (mă îngrozesc de cîte erori ar putea cuprinde „Indexul“...).

Va trebui neapărat să-l rog pe G[eorges] Dumézil — a venit în octombrie și rămîne pînă la finele lui martie — să-și arunce ochii asupra lui...

Îți mulțumesc foarte sincer pentru tot ce-ai spus în acest studiu, și aș vrea să pot găsi timp ca să-l discutăm mai pe îndelete. Credeam că va fi același text din *Limbă și literatură*, dar am impresia că e mult mai „dezvoltat“. Sînt fericit că ai insistat asupra unității fundamentale a „producției“ mele, pe care foarte puțini critici o văd, intimidăți, frustrați sau sugestați de aparenta ei multilateralitate. Te rog să nu mă socotești mai orgolios decît sînt dacă citez pe Goethe, dar e vorba de ceva mult mai simplu! Fac parte din aceeași familie de spirite (asta nu înseamnă că toți „membrii“ familiei avem geniul lui Goethe...).

În altă ordine de idei, sînt încîntat de lista colaboratorilor pe care o reconstitui la p. IX. Prezența acelor oameni în coloanele aceluiași cotidian lămurește structura ziarului mai clar decît atîtea articole programatice.

Și acum, pe scurt (ca să mă pot întoarce la „Index“), răspund la întrebările D-tale: 1) Sorin [Alexandrescu] a petrecut o lună la Paris, probabil că de aceea nu ți-a răspuns. Mi-a scris de curînd că acceptă modificările cerute⁵. Sper deci că *La țigănci* va putea apărea. (Dar *à propos* de *Maitreyi*: s-a „desfăcut“ și a doua parte a ediției, anunțată după Sărbători?)

2) Am citit cu foarte mare interes articolul Dlui Ion Bălu⁶ din *Steaua*, 11 (1969). Dacă-l întâlnești, transmite-i, te rog, mulțumirile mele, dar și felicitări: căci a reușit să scrie un studiu (pentru mine) pasionant, deși „materialul“ era destul de ingrat. Nu-mi aduc aminte de copia aceluia articol din adolescență. Știu doar că cineva mi-a trimis, probabil după ce-a citit *Amintiri I*, copia schiței *Cum am descoperit piatra filozofală*. Dacă este D. Bălu, îi sînt recunoscător.

Nu știu nimic despre eventuala continuare a reeditării scrierilor din tinerețe. Dna [Elena] Beram posedă, trimise încă din toamna 1968, planurile și corecturile textuale ale volumului de eseuri.

Mi-a scris că a fost transferată la altă editură, dar am intervenit — printr-o scrisoare adresată directorului Ed[iturii] Eminescu — ca Dna B[eram] să ducă mai departe ediția (dacă va fi cazul)... Deocamdată, toate acestea mi se par depărtate și, cum se spune pe aici, irelevante. Nu trăiesc decît pentru *Opus magnum*. (Regret numai că nu-l scriu în românește...)

Cu cele mai sincere sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Sine (*lb. germ.*) (*n. ed.*).

² Sine (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

³ Sine (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

⁴ Ion Brad (n. 1929), poet, prozator și dramaturg.

⁵ După imprimare și apariția exemplarului-semnal, acordarea „bunului de difuzare“ pentru volumul *La țigănci* a fost condiționată de operarea unor tăieturi și mici rectificări în studiul introductiv. Autorul studiului, Sorin Alexandrescu, găsiindu-se la Amsterdam, ca lector de limba română, nu exista altă soluție decât asumarea de către mine a rolului de „plivitor“ al textului (*nota D. M.*).

⁶ Ion Bălu (n. 1933), critic și istoric literar, a publicat un articol despre începuturile publicistice ale lui Mircea Eliade.

XXI

18 martie 1970

Dragă Domnule Micu,

Scrisorile noastre din februarie s-au încrucișat (cel puțin, așa sper). Așa că ai aflat cât de mult mi-a plăcut „Introducerea“ D-tale la *Maitreyi–Nuntă în cer*. Zilele trecute am primit, trimisă de Barbu Brezianu, cronici din *România literară*. Am tot amînat scrisoarea de față ca să-ți pot trimite fotografia pe care mi-o cereai. Am găsit nu una, ci două — și le expediez prin avion, în plic separat. Sper că *La țigănci* va apărea. D. L[ucian] Cursaru de la Ed[itura] Mihai Eminescu îmi sugerează *Întoarcerea din rai și Huliganii* (în versiuni recente), în loc de cele două volume de *Eseuri*, a căror tablă de materii i-am trimis-o Dnei Elena Beram în noiembrie 1968. I-am răspuns că nu pot expedia textul romanelor înainte de iunie.

D. Ion Brad n-a mai apucat să ajungă la Chicago. Mi-a trimis însă volumul și splendida *Dacia*.

Mulțumiri Dlui Eugen Simion pentru spațiul pe care mi-l acordă în *Antologie*. (Un amănunt: VI[adimir] Streinu mi-a cerut dreptul să reproducă nuvela *La țigănci* în traducerea *Antologiei* lui Roger Caillois.) Nu cred că am scris ceva despre literatura fantastică, în afară, poate, de scurte observații sau aluzii. Dar voi scrie, fără îndoială, în curînd, discutînd anumite articole critice.

Nu știu dacă ți-am trimis rîndul trecut *Carnet de vacanță*, un fel de Jurnal comentat din 1958.

De Zalmoxis... — apare la începutul lui aprilie și vei primi exemplarul direct de la Payot.

La 31 martie, vine aici Al[exandru] Rosetti. Între 4-16 aprilie, voi fi la Santa Barbara (nu la Universitate, ci la Center for the Study of Democratic Institutions).

Cu cele mai bune sentimente,
Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXII

Chicago, 21 aprilie 1970

Dragă Domnule Micu,

Am găsit, întorcându-mă de la Santa Barbara, cele două cărți (*Arta traco-getică* și ediția *Scrieri* E[ugen] L[ovinescu] de Eugen Simion) și le citeam cu desfătare, când am primit, astăzi, scrisoarea D-tale din 11 aprilie, cu atâtea vești interesante (chiar dacă, unele, surprinzătoare). Sper că între timp ai primit, de la Payot, *Zalmoxis*. Îți mulțumesc pentru propunerea pe care ai făcut-o de a retipări *Maitreyi* în „B[iblioteca] p[entru] t[oți]“. Să sperăm că, pînă îți vor cădea sub ochi paginile de față, *La țigănci* va fi cunoscut experiența librăriilor. Mă întreb însă foarte sincer, și deloc „frosat“, dacă merită să cheltuiesc cîteva săptămîni corectînd *Întoarcerea din rai*, și *Huliganii*, așa cum mi-a cerut Editura M. Eminescu. Am impresia că împrejurările nu sînt favorabile retipăririi masive a lui „M[ircea] E[liade] scriitor român“ și mă simt oarecum satisfăcut că s-a publicat măcar unul (poate două!) volume...

Îți mulțumesc pentru *Mag[num] Etym[ologicum]*, Caracostea și volumul de versuri al Anei Blandiana (pe care o urmăresc cu uimire și entuziasm de vreo doi ani).

N-am primit *Elogiul folclorului românesc* — dar îmi pare rău că au reprodus paginile din *Comentarii* (pline de erori tipografice) fără să mă consulte. Le-aș fi trimis un text corectat.

În privința articolului lui Fl[orin] M[anolescu] trimis de Barbu Brezianu, explicația e simplă: primesc *R[omânia] l[iterară]* (ca și *Steaua* și *V[iața] r[omânească]*) cu poștă simplă („oceanică“). Astfel că ultimul număr din *România literară* pe care l-am primit pînă astăzi, 21 aprilie, este nr. 7 din 12 februarie...

Evident, N[icolae] Manolescu are dreptate. Vina este a mea, care-i citisem articolul cu gândul la *Upanișade*.

„Conspirația tăcerii“ de care-mi vorbești e mai mult amuzantă decît semnificativă (în ce mă privește, am mai cunoscut-o de cîteva ori în viață). Știam că [George] Ivașcu mă detestă (și m-am întrebant întotdeauna: de ce?), iar pe [Zaharia] Stancu îl cunosc bine, de multă vreme. (În octombrie, la Paris, m-a căutat la telefon și-i spunea soției mele: „Este în interesul nostru, al amîndurora să ne întîlnim“.) Dar m-a surprins și mîhnit adînc ceea ce-mi spui despre [Ștefan] Bănulescu. Nu pentru că e la *Luceafărul*, ci pentru că admir nespus *Iarna bărbaților* (pe care eram gata s-o traduc în englezește, dacă aș fi fost mai îndrăzneț — și aș fi avut mai mult timp la îndemîină) și, mai ales, pentru că, deși l-am întîlnit numai o singură dată, la Roma, în vara 1967, m-am „legat de el“ cu tot sufletul, așa cum, la vîrsta mea, nu mi se prea întîmplă. Memoria mea nemaifiind ce-a fost odată, nu-mi amintesc a fi scris de[spre] el, Bănulescu, lui G[eorge] Uscătescu. Dar, dacă am scris cumva, *sînt sigur* că n-am putut scrie decît ce simt și ce gîndesc despre el, omul cu care am stat de vorbă opt-zece ore la Roma (în care timp a fumat treizeci de țigări — și, cînd mi-a spus că fumează optzeci pe zi, era să-l bat!), dar care mi-a plăcut, pe care l-am admirat și pe care nu obosesc să-l laud de cîte ori mă întîlnesc cu scriitori români sau vine vorba de[spre] români. Așa că nu înțeleg ce-ar putea însemna „referirea“ la el într-o scrisoare către Uscătescu. E drept, cînd a venit să mă vadă E[ugen] Barbu și am vorbit de prezentarea pe care o făcuse Bănulescu în *Secolul 20*, scriind că sînt „profesor de mituri la Univ[ersitatea] din Chicago“, am remarcat această „metaforă“. Și E[ugen] Barbu, în interviul lui, a subliniat, răutăcios, acest detaliu, dar nu-mi închipui ca o asemenea „pișcătură“ a lui E[ugen] B[arbu], prezentată ca din parte-mi, să fi jignit atît de profund pe Bănulescu. Știa — și o știe și acum — că sînt gata să scriu o prefață la traducerea *Iernii bărbaților* îndată ce Albin Michel (care făgăduise s-o publice) mi-o va cere.

Iartă-mă că m-am lăsat antrenat de atâtea amintiri și amănunte, dar prețuiesc prea mult omul și opera pentru a nu încerca să aflu ce s-a întâmplat. Dacă-l întâlnești vreodată, te rog comunică-i toate acestea. Poate e la mijloc vreo confuzie sau vreo intrigă.

G[eorge] U[scătescu] era supărat că *Secolul XX* a reprodus *La țigănci* fără să menționeze sursa (Ed[itura] Destin, Madrid). Să fie asta pricina?

Evident, dacă e *altceva*, și el crede că eu sînt vinovatul, că l-am jignit etc. — nu mai am nimic de adăugat.

Și, pentru că mi-am îngăduit să-ți încredințez și acest rol de *confident*, te rog mulțumește-i din parte-mi lui Eugen Simion pentru carte. Și felicită-l pentru „Introducere“. Atît de bogată, chiar după cele două volume ale Ilenei Vrancea.

Selecția din *Criticele* lui E[ugen] Lovinescu m-a încîntat. Nu mai recitisem paginile despre M[ihail] Sadoveanu, Caragiale, Maiorescu de treizeci și cinci de ani.

Dar bucuria mea cea mare a fost „Omul care n-a scris nimic“! Eram în liceu cînd, într-una dintre primele ediții din *Critice*, citisem acele pagini despre (admirabilul!) Alexe Procopovici, care, evident, m-au entuziasmat. Dar îmi aduc aminte că am voit să „controlez“ pe E[ugen] L[ovinescu] și, după multă osteneală, am dat peste memoriul lui Procopovici despre „nazalele și rotacismul în limba română“. Dumnezeu!...

Cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXIII

3 iunie 1970

Dragă Domnule Micu,

Iartă-mă, te rog, că răspund atît de tîrziu scrisorii D-tale din 6 mai, primită aici după zece zile. Și poate aș mai fi amînat răspunsul, dacă astăzi poșta nu mi-ar fi adus în dar *Început de se-*

col, Estetica lui Blaga și un număr din *Luceafărul*. De data aceasta, „mă grăbesc“, cum se spune, să-ți mulțumesc — mulțumindu-ți, de asemenea, pentru celălalt pachet, primit acum vreo două săptămîni, cuprinzînd D[umitru] Caracostea I, II, *Etymologicum magnum* și *A treia taină*. Întîrzierea se datorește, într-o anumită măsură, a două cauze: cea dintîi de ordin personal, cea de-a doua, din păcate, de origine cosmică, dar terifiant de „istorică“: inundațiile catastrofice din țară. De cînd am aflat de cataclism, nu-mi mai găsesc liniștea. Și parcă niciodată nu mi s-a părut mai sacră, mai limitată posibilitatea de a comunica „epistolar“ cu cei din țară. Ce Dumnezeu le-aș putea spune?... Că sîntem un neam fără noroc?...

Mă bucur, cel puțin, că Ion (sic!) Bănulescu¹ nu este supărat pe mine și îți mulțumesc că ai izbutit să precizezi măcar lucrul acesta. Știam că datorită lui a apărut *La țigănci*. (Lui îi dădusem, la Roma, volumul de *Nuvele*.)

Interviul lui A[drian] Păunescu este o himeră, probabil că și el și-a dat seama, pentru că nu mi-a scris. În octombrie, la Paris, Ovidiu Cotruș mi-a luat un interviu în care nu vorbeam decît despre activitatea mea universitară și de cîteva cărți — și acea convorbire, utilă pentru cititorii din țară, pentru că era înainte de toate informativă, nici n-a apărut... Așa că nu îmi voi mai pierde timpul cu asemenea treburi.

Îți mulțumesc că ai subliniat lipsa de ecou a retipăririi celor două romane din tinerețe. Evident, ți s-ar putea răspunde că sînt „din tinerețe“, că nu sînt „reprezentative“ pentru opera mea literară în întregimea ei etc., etc.

Mi-aduc aminte că-i spuneam lui O[vidiu] Cotruș cam același lucru: fac parte din acea (nefericită!) familie de scriitori care au nu *cărți*, ci o *operă*. Nu cred că pot fi „gustat“ și cunoscut decît integral (asta nu înseamnă că trebuie [să fiu] citit *tot*, dar tot ce e *esențial*, deci „romanele de dragoste“, ciclul epic, proza fantastică, *Noaptea de Sînziene*).

Toate acestea vor fi posibile într-o zi; așa că e mai bine să închidem discuția — încrezători că timpul le va rezolva într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat.

Fiind încă sub impresia catastrofei din țară, n-am să stărui acum asupra motivului, de ordin personal, care a paralizat corespondența

în primele săptămîni din mai. Destul să-ți spun că atunci am început să scriu o piesă de teatru, pe care am încheiat-o zilele astea. Cînd o voi pune la punct și soția mea o va dactilografia, îți voi trimite un exemplar. Experiența m-a pasionat, pentru că n-am mai scris teatru de vreo douăzeci și cinci de ani (iar ultimele încercări nu mă mulțumeau). Bănuiesc că nu este o experiență irepetabilă. Așa cum, după *Noaptea de Sînziene*, n-am mai putut scrie, mulți ani, un alt roman, ci *a trebuit* să exprim lucrurile imaginare în proză fantastică — tot așa, acum, teatrul mi se pare mai „la îndemîină“ decît nuvelele... Dar despre toate acestea vom sta de vorbă mai tîrziu.

Deocamdată, te-aș ruga să-i mulțumești Anei Blandiana pentru volum și dedicație. Îi voi scrie în curînd, spunîndu-i cît de mult mi-au plăcut, cît m-au emoționat poemele și tainele lor.

La Nostalgie des origines (= *The Quest*) încă n-a apărut. Îl vei primi direct de la Gallimard.

Acum te las, ca să mă întorc la cărțile D-tale (evident, am citit pe loc capitolul N[icolae] Iorga).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 6–7.

¹ Ștefan Bănulescu (*n. ed.*).

XXIV

14 iulie 1970

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 3 iulie. Am primit-o ieri, împreună cu „diploma“ Academiei Britanice (căci săptămîna trecută am fost ales membru corespondent, *Fellow of the British Academy*), și acum sînt curios să aflu ce alți români au fost „distinși“ în venerabila Burlington House din Piccadilly, London...

Cu câteva zile mai înainte, primisem *R[omânia] I[iterară]* cu articolul D-tale, pentru care îți sînt recunoscător¹ — căci e limpede, cuprinzător și informează pe acei cititori cărora le este inaccesibilă cartea. (În același pachet, am găsit numărul din *Argeș* cu texte din Urmuz, și iarăși îți mulțumesc; sînt mulți ani de cînd Urmuz se redusese, pentru mine, lipsit cum sînt de memoria literară, la câteva fragmente fabuloase, gen: „Cică niște cronicari“...)

Starea lui Ionel Perlea agravîndu-se, am renunțat la vacanța la Roma. Vom zbura la 10 august la Stockholm (pentru Congresul Internațional de Istoria Religiilor) și, după două săptămîni în Suedia și Norvegia, ne vom stabili la Paris, pînă la 10 oct[ombrie] (4, place Charles Dullin, Paris 18^e).

Nu cred că ți-am mulțumit pentru cele două cărți ale D-tale. Am avut doar timp să confirm primirea lor. Dar de-atunci, le-am citit din scoarță-n scoarță, cu interesul pe care-l bănuiești. M-a interesat îndeosebi exegeza lui Blaga (și am citit cu melancolie paginile din *Contemporanul* relatînd ședința de lucru de la Academia de Științe Sociale²). Am găsit, de asemenea, multe informații și observații critice în cartea despre începutul secolului al XX-lea. Sper să stăm de vorbă mai pe îndelete într-o viitoare scrisoare, căci nu găsesc în clipa de față notele pe care le-am luat în timpul lecturii.

Îți trimit dactiloscritul *Coloanei fără sfîrșit*, dar numai pentru curiozitatea D-tale, pentru că textul nu e definitiv (am început deja să corectez actul I). Dar orice observație critică m-ar interesa și mi-ar fi utilă în procesul de rescriere. (De altfel, cum se întîmplă adesea, gîndul mi-e deja prins de piesa următoare...) Într-un pachet separat, îți trimit câteva lucrări mai vechi, printre care *Naissances mystiques* (cartea despre inițiere, pe care nu cred că o ai) și o seamă de studii în englezește. A daug un volum recent apărut în I[imba] polonă, *Sacrum—mit—historia*, nu ca să-l citești, ci ca să vezi cum au reușit polonezii, după ce-au tradus *Traité* (două ediții epuizate), să selecteze capitole semnificative din cinci volume, de la *Le mythe de l'Éternel retour* la *Le sacré et le profane*.

...Și asta mă aduce la punctul central al scrisorii D-tale: insistența cu care revii asupra oportunității vizitei mele în țară. N-aș vrea să fiu înțeles greșit: îmi dau destul de bine seama de situa-

ție și știu că nu pot cere lucruri imposibile. Dar, pe de altă parte, mi-ar fi penibil să mă descopăr, fără să vreau, într-o situație falsă. Ce-ai spune D-ta, ce-ar spune orice om cu demnitate, de un scriitor care, după ce i se amână trei luni o carte și opt luni alta (încă netipărită!) și se amână tipărirea unei traduceri (*Aspects du mythe*) după ce „oficialitățile“ insistaseră să se efectueze traducerea în timp record, și nu i se publică nici măcar un foarte cumin-te interviu, mai mult bibliografic (dat lui O. Cotruș în oct[ombrie] 1969, la Paris), și se refuză nenumărate cronici și articole (așa cum am fost informat), acceptându-se din când în când câte-un articol despre activitatea lui — ce-ai spune, despre acest scriitor dacă ar veni, acum, în țară? Că vine ca să se ploconească pe unde trebuie, cu speranța că i se vor publica ceva cărți și, de asemenea, vine ca să-și „perie“ foștii lui colegi și astfel să reintre în „actualitatea literară“. Sînt convins că pe un asemenea scriitor român nu l-ai stima, chiar dacă i-ai admira opera. Crede-mă, nu vreau să pierd stima nici unui om, și cu atît mai puțin pe-a Dumitale. De peste treizeci de ani, mi-am acceptat destinul. Nu văd de ce ar trebui să-l reneg acum, riscînd să se interpreteze dorul meu de țară și de familie drept oportunism și milogeală. Nu acuz pe nimeni, căci „nu vremurile sînt sub om“... Sper că lucrurile se vor înseni-na într-o zi. Iar dacă nu voi mai apuca ziua aceea, Bălcescu ne-a învățat că se poate muri românește în orice colț al pămîntului.

Cu pritenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Dumitru Micu, *O carte despre arhaicul românesc: De Zalmoxis à Gengis Khan*, în *România literară*, an III, 1970, iulie 2, nr. 27, p. 11 (nota M.H.).

² A fost, de fapt, o consfătuire organizată pentru discutarea valorificării critice a operei lui Octavian Goga, sub egida Institutului de Istorie Literară „George Călinescu“ al Academiei. Anterior, în planul Academiei de Științe Sociale și Politice, fusese denunțată de Miron Constantinescu, în calitate de președinte, și de alții pretinsul spirit apologetic în care erau „preluați“ scriitorii din trecut, în special Blaga. În ședința la care se referă Eliade, vorbitorii (Ov. S. Crohmălniceanu, subsemnatul și alții), în loc de a releva li-

mitile ideologice ale creației lui O. Goga, au subliniat, dimpotrivă, specificul ei artistic și valoarea mesajului vaticinar (*nota D.M.*).

XXV

25 oct[ombrie] 1970

Dragă Domnule Micu,

Ne-am întors de vreo zece zile, dar, abia întorși, ne-au luat în primire, pe soția mea și pe mine, diverși și necunoscuți bacili și viruși, și de-abia azi încep să-mi revin în fire.

Mi-a făcut multă bucurie scrisoarea din 13 august, cu atâtea observații interesante asupra piesei. Am recitat de curînd *Coloana nesfîrșită* și m-a dezamăgit într-atît, încît am renunțat s-o corectez și s-o prelucrez. Voi vedea mai tîrziu ce voi face. Deocamdată, mă tot ispitește o altă piesă — și, dacă voi găsi un moment liber, voi ceda și acestei „ispite“.

Mulțumiri pentru prompta expediție a celor trei exemplare din *La țigănci*. Apariția cărții a fost și o surpriză, și o bucurie — pentru că, între noi, îți mărturisesc că nu mai credeam că va mai apărea. De aceea, nici n-am mai pregătit textele *Întoarcerea din rai-Huliganii*.

Aici, am găsit mai multe pachete cu cărți pe care, judecînd după adrese, mi le-ai trimis — și îți mulțumesc foarte sincer; unele îmi vor fi de un imediat folos.

La Paris, am întîlnit prea puțini autori din țară (A[drian] Marino, O[vidiu] Cotruș, Io[a]n Alexandru, [Dumitru] Țepeneag), dar am citit destule noutăți.

Sper să-ți pot trimite pe curînd și altfel de vești și poate chiar cîteva texte.

Cu recunoștință și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXVI

8 dec[embrie] 1970

Dragă Domnule Micu,

M-aș bucura mult dacă scrisoarea de față nu vă va găsi acasă! Să sperăm, în orice caz, că de Crăciun vă veți plimba pe melancolicele poduri ale Lyonului.

Adrian Păunescu și cu soția și Aurel Dragoș Munteanu au fost să ne vadă acum vreo trei săptămîni. Sper că voi putea găsi un mic apartament în „campus“, unde Păunescu și D[oaam]na vor petrece o lună (asta foarte curînd). Am stat de vorbă cîteva ceasuri. Vom mai sta, sper, multe zile și nopți.

Săptămîna aceasta, și-au anunțat venirea D[umitru] R[adu] Popescu și Paul Everac. Entuziasmat (aproape, aproape!) de *F.*, sînt foarte curios să cunosc autorul.

Pentru un istoric al religiilor pasionat, ca mine, de zeii vegetației, care mor și înviază anual, și de religiile mistice (sau, cum le-a spus un italian, misteriosofice) — „epifania“ și „ocultația“ periodică a numelui meu în publicistica românească ar putea constitui un foarte interesant subiect de studiu...

N-am pregătit textul *Întoarcerii din rai–Huliganii*, pentru că nu mai puteam crede, după experiența *La țigănci*, că aceste romane vor apărea. Sorin [Alexandrescu] mi-a scris că editura ar fi vrut să tipărească cele două volume de *Eseuri*, dar că Dna [Elena] Beram, căreia i-am trimis acum trei ani tabla de materii și corecturile, nu vrea să le predea editurii (pentru că a fost mutată la o altă editură...).

Aștept să-ți cunosc adresa din Lyon, ca să-ți trimit „textele“ de care-ți vorbeam (sînt, de fapt, noi fragmente de *Jurnal*). *La nostalgie du Paradis* va apărea de-abia în primăvară (întîrzierea se datorește unor stupide reguli de *copyright* americane; cartea a apărut întîi aici).

Urîndu-ți un Crăciun inedit — și multă sănătate și spor, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXVII

25 ian[uarie] 1971

Stimate Domnule Micu,

Să fie într-un ceas bun! Sper că ți-a fost transmisă, la Lyon¹, scrisoarea pe care ți-o adresasem la București (cu speranța totuși că nu te va găsi acolo!).

Cartea D-tale poștală a pus treizeci și trei de zile ca să treacă Oceanul (parcă ar fi mers cu săniuța)!

Cecul alăturat îți va îngădui oarecare „libertate în mișcări”².

De la 10 ian[uarie] și pînă la 10 febr[uarie], Adrian Păunescu și Constanța au fost, și vor continua să fie, vecinii noștri. Îți închipui cît de bine informat sînt acum — și nu numai cu privire la literatură.

Iartă scrisoarea de față. Mă grăbesc să ți-o trimit pe loc, ca să-ți ajungă cît mai repede.

Îți urează sănătate și noroc, cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Cînd vei fi la Paris, chiar „în vizită“?

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Din 7 decembrie 1970 pînă în iulie 1971, am funcționat ca lector de limba română la Universitatea din Lyon (*nota D.M.*).

² Alături de scrisoare, Mircea Eliade mi-a trimis (fără să i-l fi solicitat, fie și printr-o cît de vagă aluzie) un cec de 500 de franci (*nota D.M.*).

XXVIII

25 februarie 1971

Dragă Domnule Micu,

Am primit adineauri scrisoarea D-tale din 25 ianuarie (o lună de zile ca să traverseze Atlanticul!). Cred că tot la 25 ianuarie ți-am

scris, salutînd pașii Dumitale pe pămîntul dulcii Francii și alăturînd un cec de 500 [de] fr[anci] ca să-ți ușureze primele zile printre streini. Am expediat scrisoarea prin avion. Sper că ai primit-o la timp.

Privitor la scrisoarea lui Aurel Rău: nu-i pot da piesa, pentru că am făgăduit-o lui D[umitru] R[adu] Popescu pentru *Tribuna* (dar cu o condiție: să apară întîi interviul cu Ovidiu Cotruș, din oct[ombrie] 1969, un interviu de altfel neutru și anost, mai mult bibliografic).

Adrian Păunescu și Constanța Buzea au petrecut o lună lîngă noi. Am aflat multe, am înțeles încă și mai multe — și Adrian a înregistrat o lungă convorbire cu mine, care, îmi place să cred, va putea apărea integral într-o zi, chiar postum. Eu și soția mea ne-am apropiat mult de acești doi poeți tineri, care ne-au ajutat să întrevedem o Românie mai dreaptă și mai senină, România de mîine, nu mai puțin binecuvîntată dacă se va înfăptui după ce eu nu voi mai fi aici, ca s-o pot vedea.

Pentru curiozitatea D-tale, alătur cîteva „poeme ocazionale“ scrise de A[drian] P[ăunescu]. Sînt, în orice caz, „documente pentru mai tîrziu“¹.

Am fost foarte afectat de moartea lui M[iron] R[adu] Parascivescu. Nu l-am cunoscut și știu că mulți ani nu mă putea suferi (se pare că în ultimul timp își schimbase atitudinea), dar n-are a face. Era un mare om — și un bun poet. Nu avem noroc. Cei mai buni se duc!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ „Poemele ocazionale“ ale lui Adrian Păunescu închinat lui Mircea Eliade se află în arhiva mea. Ele mi-au fost expediate cu altă ocazie de Mircea Eliade (*nota M. H.*):

Eliada

Va trebui să se răzbune un surdomut în epeie
din nou, cu toată umilința, și să o cînte-n întregime,

O epopoeie cât o țară în care buni și răi să steie,
 Să fie proști care cultivă, lângă deștepți care reprimă,
 Să pună semne pe hotare, credulă, o cenușăreasă
 Ce curăță nu numai sobe, de cenușare, chiar, de ruguri,
 Să vină alții și să șteargă urmele ei cu șase pluguri
 În gropi de var nestins, cu apă să pună stirpea cea aleasă
 Să-și șteargă lăutarii fruntea cu câte un drapel al țării
 cum nu-și ștergeau eroii rana, deși aveau drapelu-n dreapta.
 Să-nmugurească pe catedre învățătorii provizorii
 Să-i tragă pururi lui Manole nu scara doar de sub, ci treapta,
 Să nu se țină bine minte nimic din ziua dinainte,
 Să fie drumul nostru-n viață o veșnică orbecăială,
 Să auzim că-n triste Lehii iarăși orașe se răscoală,
 Să mute alte țări cadavre vii prin ierarhice morminte
 Să fim întâi pîrliți de soare, apoi ne biciuie zăpada
 Să ne învingem frica mare, apoi să ne convingem lenea
 Și-atunci când noii generații — uscată o să-i cadă coada
 Cu ochii contemplînd țărîna, atît de mică astăzi, ce ne-a născut
 să-i populăm pustiul, să-ncepem totuși

ELIADA

Însă ce este ELIADA? Însă ce poate să însemne?
 Nici să nu-nceapă Eliada, de nu înseamnă-ntîi mînie!
 De ce mînie? Că pădurea mai dă și azi frunze și lemne,
 Că iese apă din fîntînă, că vîntul uneori adie.
 Pentru că nici măcar un cîntec, necum o epopoeie-ntreagă,
 Nu poate-ncepe din plăcere, din bucuria unei glume,
 mînia este lucrul singur ce băierile le dezleagă,
 dezrăstîgnind, să curgă falnic cîntecul crucii
 peste lume!
 Și sîntem mînioși de aceea că nici această Eliadă
 Cum nici întîiul, nu se poate în țară înțeles să aibă,
 Că între noi și el o umbră de grănicer întruna cade
 ca un blestem, ca o lumină otrăvitoare, ca o nalbă.
 Și sîntem mînioși, de aceea ni se vestejesc toți brazii,
 Că ni se fură tot uraniul, tot grîul și întreaga minte,
 Și după toate-toate, iată ne lepădăm de Eliazii
 Ce mai respiră românește-n americoeurasii
 Ca mîine, fără remușcare, să licităm în piețe (printre
 ceilalți geambași) aceste umbre, făcînd negoț de oseminte
 Și sîntem mînioși de aceea că n-a putut veni în țară

Bălcescu să-și întindă umbra, drept căpății prin mahalale,
 Să-nchidă ochii pe lumina de-acasă și apoi să moară,
 Sporind măcar pietrele țării cu oasele domniei sale.
 Și sîntem mînioși de aceea că nimeni nu se mai întrebă
 Cine nu l-a lăsat să vină, cine nu l-a lăsat să intre,
 Cine-a surîs fără grăbire cînd el ardea de-a morții grabă,
 Cine-a crezut că-i mai rentabil decît să-i faci în țară groapă,
 Să-ncepi cu caldele Sicilii comerț pe-acele oseminte?
 Și totuși cine lui Bălcescu nu i-a îngăduit să intre?
 nu pe cei vii să-i plictisească, să meargă drept între morminte,
 nu om, ci muribund, în țară să vină să-și sfîrșească pașii.
 În țara lui în care liber pot să respire și pungașii
 Și sîntem mînioși de-aceea că mîine — dar chiar azi, nu mîine,
 în noaptea asta nu se poate să nu-i uităm pe toți nomazii
 Ce pentru a-și înscrie gura cît mai central în strîmta pîine
 Se joacă azi de-a-uite-i-nu-sînt-și-iarăși-uite-i eliazii.
 Și sîntem mînioși de-aceea că ne-am luat cu una alta
 Cu treburile zilei astăzi, uitînd eternități răpuse,
 Și-am refuzat să-i recunoaștem lui Constantin Brîncuși și dalta
 Și nașterea și cimitirul divin pe care ni-l făcuse
 Și-am refuzat pe toți copiii acelei țări cu zi albastră
 Și noapte mai întunecată decît se află nopți oriunde
 Și-am refuzat cu buze proaste acele facile tremurînde
 Ce, Doamne, sînt copiii țării, dar zămislîți cu Dumneavoastră.
 Și sîntem bucuroși de-aceea că gheața din fereastră cade
 îndată ce pendula noastră își bate cum îi vine ora,
 că steagul iar ne e fierbinte întins pe fruntea tuturora,
 că sănătos se află-n lume întregul Mircea Eliade,
 acela de a cărui mîină atîrn-o umbră de cătușă,
 acela cu lumină-n pleoape cît într-un iulie-n chindii,
 Cu vocea îndelung clătîtită în țărnițele-a două Indii
 pe rug întins de-un sfert de secol,
 plin pîn-la umeri de cenușă,
 Și sîntem fericiți de-aceea că l-am văzut cu deznădejde
 vorbind cu crucea românește,
 Chemîndu-și doamna românește.
 Vom mai putea, Doamne al nostru, ce puneți scuturi pe bordeie
 S-avem o clipă de odihnă între rușine și invazii,
 vom mai putea să scriem mîine, ca un final de epopeie,
 că s-au întors în țara noastră în libertate Eliazii?
 Închideți Dumneavoastră, Doamne, cartea ce-ntr-însa ne cuprinde,

Noi nu putem s-o mai închidem, cât e de grea și de fierbinte,
Că pe o parte dacă are o Eliadă de cuvinte
pe partea cealaltă groparii, de-un secol sapă la morminte,
Hei, frații mei, priviți groparii și-aduceți-vă aminte!

Pipa lui Mircea Eliade

Pipa lui Mircea Eliade e o nimica toată,
Cât poate să polueze această pipă?
singulară, particulară, recentă,
aerul Statelor Unite ale Americii?

Pipa lui Mircea Eliade este unul
dintre fumurile independente de pe Woodlown,
nimic mai mult, nimic mai puțin, și numai atunci
când doamna Eliade deschide fereastra.

Pipa lui Mircea Eliade e un dulce copil
față de fumul existent și anterior din Chicago,
automobilul unei familii de americani veritabili
face, stînd, mai mult fum decît pipa aceasta.

Pipa lui Mircea Eliade este ridicolă
mostră de participare de români umiliți
la distrugerea Statelor Unite ale Americii
prin foc, fum și poluare.

Și, de mergi dumneata pe firul acesta,
urmărește, te rog, de la fum în jos
ce se află dincolo de această pipă
în ploaia absurdă din steaua afumată Chicago.

Aici e Mircea Eliade, aici e pipa
eu știu că aceasta nu e o pipă, ci e un rug
și de aceea cu o ambulanță specială
am venit să îl smulg pe acest om de pe rug.

Singura dificultate e că și dumnealui îi place
pipa aceasta, simulacrul acesta de pipă,
încît, dacă altfel nu am să pot,
va trebui să-l răpim cu pipă cu tot...

Tentativă de rapt moral

Din vremea cînd mă credeam mai puternic
decît America și mai aveam iluzii

Acestui continent ce însuși ziditu-s-a pe el din cretă
Știind că vine marea noapte și stele nu vor nimeri
să mai răsără de nu are și el lumina lui concretă,
acestui continent îi sînteți pierdutul nostru miazăzi.

Ei cumpără trecutul lumii și-l pun la dînșii în grădină,
ei s-au zidit pe ei din cretă pentru-a avea deasupra cer,
cu sclavii încleștați de poala-i Roma aicea o să vină,
dar Dumneavoastră fiți al nostru, ca unui vîrf de șir v-o cer.

Că, de veți accepta să treceți întreg cu rădăcini aicea,
veți dărîma încă o poartă care închisă le-a rămas
și de la Mircea Eliade pînă la domnitorul Mircea
vor cumpăra ce le convine pentru-o distracție de-un ceas.

Vor cumpăra limba română (din pură curiozitate),
Această limbă ce urmează Ovidiului dus în exil,
o vor închide în casete sau în safeuri încifrate
sau o vor vinde în triste Africi pentru vreun cîntec imbecil.

Vor cumpăra lumina lumii, vor cumpăra o moară moartă,
Vor cumpăra fatalitatea celor ce numai moarte pot,
Vor cumpăra legenda însăși a oii vorbitoare-n soartă,
Vor cumpăra pe Eminescu cu ruga unui dac cu tot.

Acestui continent îi sînteți străin, și astfel rămîneți-i
pe ochelarii Dumneavoastră cînd pune fum și aur gri,
și cred că de iubit iubește mai mult străinii și drumeții,
nu dați istorie acestei isterice biologii.

Și, dacă altfel nu se poate și-aveți în lume altă casă,
mai reveniți o dată-n țara ce încă vă e țară azi,
spre-a contempla copiii noștri cum toate treburile-și lasă
Și țin în pază ce-i al nostru contra lipscanilor nomazi.

Copiii vor să vă dea crucii, ei au făcut-o așa frumoasă,
păgîină încă, dacă n-are pe ea un trup de eliazi,
Sfințită cu umbra Dumneavoastră de Golgota lor copilăroasă.

Al doilea avertisment

— în ritm zglobiu —

Soneria nu mă mai latră,
uşile mi se deschid cu încredere
mă sui pe scară ca un fel de iederă
şi de trei săptămîni şi ceva
v-am căzut cu toată stima în vatră
şi voi mai sta, voi mai suna,
cărînd obşteasca tigvei mele vadră,
seară de seară pălăvrăgind cu ea,
în casa Dumneavoastră cu mînie idolatră.

Stimată doamnă, stimate domn
aflaţi că veacul acesta e cu totul o noapte
şi că nouă celor de la 5707
în această noapte nu ne mai e somn.
(Răspundem astfel şi la aluzia, stimată doamnă,
pe care aveţi cinismul să o faceţi deseori,
cum că nouă ne-ar fi somn, ceea ce înseamnă,
mai duceţi-vă şi voi acasă, dragi călători.)

Să înceteze prigoana celor vorbăreţi,
jos mîinile de pe clanţa pe care apăsaţi
ca să ne daţi afară, cu mare nesaţ,
trăiască palavragiul duios şi măreţ,
cel care umblă cu doi dovleci cuplaţi,
şi le zice magnetofon, unde ar fi să aveţi
Cuvintele Dumneavoastră şi tot ce consideraţi.

Eu am o misiune în lumea mare,
eu aduc popoarele la disperare,
ca să nu mai vorbesc de familii, pe care
le aduc în pragul sinuciderii salvatoare
cu această insomnie ce vrea şi pe care
nimeni ca mine n-o are.

Trăiască sfintele ceasuri care-n timp nu mai scurmă
trăiască orologiile moarte, trăiască toate ceasurile moarte
ori cel puţin ceasurile care rămîn în urmă

Jos zăvoarele de la uşile de Eliazi
Trăiască surîsul doamnei Eliade,

În numele revoluției mondiale, eu, azi,
 Constitui și în jurul acestei case baricade,
 Contra aleselor familii moldovene
 descinzătoare din aere de domn
 Aflați că eu nu cred nici în moș Ene,
 nici în ideea de dormitor; mie nu mi-e nici lene
 nici, mai ales, scuzați-mi expresia — somn.

Întîmpinare

În numele
 principiilor sacre ale popoarelor,
 în numele
 drepturilor de neînstrăinat ale omului,
 în numele
 lui Mihai Eminescu, ce nu poate vorbi azi,
 în numele
 pămîntului nostru pe care-l mai ținem,
 în numele
 pămîntului nostru pe care-l mai ținem minte,
 remușcării autorităților care n-au permis
 intrarea lui Bălcescu în țară,
 în numele
 meu personal
 astăzi, 13 ianuarie 1971,
 sub stelele vinete ale cerului,
 pe măgurile sacre ale pămîntului,
 eu
 cer alipirea lui Mircea Eliade
 La România.

XXIX

26 febr[uarie] 1971

Dragă Domnule Micu,

Aceste cîteva rînduri *p[ost-]s[criptum]* la scrisoarea de ieri, ca să-ți confirm primirea scrisorii din 21 ianuarie. Nu mai înțeleg ce se întîmplă cu poșta franceză: o lună de zile, de la Lyon la Chicago, și o epistolă din 25 ian[uarie] ajunge cu o zi mai înaintea

cele din 21!! De-abia acum am aflat de toate tribulațiile și neplăcerile D-tale la Facultate¹. Mare ghinion! De obicei, franțuzii sînt drăguți, sau măcar politicoși. În privința „decadenței universitare“, ai dreptate. Dar, după părerea mea, este doar o criză, care va trece curînd (zece-douăzeci de ani!). Fascinația tineretului (și snobilor) față de formalismele de tot felul este și ea o reacție după douăzeci de ani de existențialism, cînd trebuia să trăiești într-o permanentă prezență în momentul istoric.

Sper că ți-a parvenit prima mea scrisoare din 25 ianuarie, cu cecul.

Săptămîna viitoare vom pleca într-un orășel vecin, la Albion College, ca să scap de studenți, telefoane, colegi etc. (Cursurile le-am încheiat săptămîna asta. Sînt liber pînă la 20 oct[ombrie].)

Mă voi concentra la *opus magnum*.

Omagii Dnei Micu și, încă o dată, noroc, căci Franța e frumoasă.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

¹ Consecutiv unor tensiuni între Ministerul român al Învățămîntului și directorul Unității de studii românești a Universității Lyon II, am ajuns acolo abia în decembrie și am avut parte de o primire ostilă (*nota D.M.*).

XXX

25 martie 1971

Dragă Domnule Micu,

[Îți scriu] aceste cîteva cuvinte ca să-ți spun că:

1. Scrisoarea D-tale din 5 februarie am primit-o pe 8–9 martie pentru simplu motiv că n-a fost indicat pe plic *par avion*.

2. Chiar în ziua mea de naștere (9 martie), am avut un ușor atac cardiac, care mi-a salvat viața, indicîndu-mi în ce sens trebuie să „renasc“ (și o fac deja cu un entuziasm aproape juvenil).

3. Nu-ți pune problema „restituirii“ sumei trimise, vom rezolva problema mai târziu în țară*.

4. Sper că ai primit textele lui A[drian] Păunescu.

5. La toate celelalte, îți voi răspunde în viitoarea scrisoare.

Omagii soției — și mult noroc în Franța.

Al D-tale,

Mircea Eliade

* Chiar acum, soția mea îmi dă o sugestie: poți înapoia suma, în lei, unei bune prietene a soției mele: Dna Eugenia Trandafirescu (Gigi) la Dna Marieta Păcuraru, bd. Magheru 43, et. 7, ap. 53. Nu e nici o grabă!

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXXI

până la sfârșitul lui mai
1101 East End,
St. Albion,
Misch, 49224

14 aprilie 1971

Dragă Domnule Micu,

În sfârșit, am primit în câteva zile scrisoarea D-tale din 2 aprilie. Îmi pare rău că ți-am dat emoții cu accidentul meu cardiac. Dar, cum ți-am scris, pericardita a fost provocată de infecția laringelui și de un virus care a atacat pericardul. Inima, ca organ și funcțiune, n-are săraca nici o vină (deși, dacă celulele albe nu și-ar fi făcut datoria, s-ar fi spus, pe bună dreptate, că am murit de „inimă“ ...).

De la 1 aprilie, sînt „acasă“ și voi rămîne încă șase săptămîni — ca să-mi închei convalescența, să țin conferințele pentru care venisem și să lucrez.

În Italia — dacă vă întoarceți de-acolo în țară cu *trenul*, trebuie văzută Florența (voi scrie lectorului Caragața — să vă călăuzească), apoi cu autocarul (prin Perugia, Arezzo etc.) la Roma (Mircea Popescu, Horia Roman — și cei de la Școala Română)

și, în fine, cu trenul Veneția (avem și acolo prieteni buni), de unde vă îndreptați spre București. Dacă, dimpotrivă, călătoriți cu avionul, ordinea ar fi: Florența, Veneția, Roma.

Îndată ce vei hotărî programul, scrie-mi, ca să anunț prietenii din Italia.

În privința lui Adrian Păunescu, va veni astăzi să mă vadă (a ținut un fel de conferință și a citit versurile la o Universitate din vecinătate) și-l voi întreba ce crede referitor la poeziile pe care le cunoști. Îl voi sfătui să fie prudent. Citite la radio sau publicate (anonim) în vreo revistă — pînă la urmă tot va fi identificat și e riscant. Eu îi voi trimite copii lui Ierunca, dar numai pentru el și prietenii din Paris.

M-a interesat considerabil analiza morfologică a confrăților din țară, tineri și bătrîni. D[umitru] R[adu] Popescu mi-a făcut o impresie excelentă (și îmi place ce scrie), dar, din păcate, n-am putut vorbi mai mult cu el, pentru că vorbea tot timpul Paul Everac. D. R. Popescu m-a asigurat că piesa va fi publicată în *Tribuna*, ceea ce implica publicarea prealabilă a interviului biobibliografic dat lui O[vidiu] Cotruș. Or, după cum știi, n-a apărut... E drept că [Zaharia] Stancu și neostaliniștii se opun din răspuțeri reintegrării mele în prezența culturală — dar nu cred că ei sînt responsabili de „conspirația tăcerii“ (evident, nici Ceaușescu nu e responsabil!). Oricum aș privi lucrurile, această anathemă este ordonată „de sus“ și are un sens politic. Foarte bine! Dar atunci ce sens are invitația „oficială“ de a deveni membru corespondent al Academiei?

Mulțumiri pentru serviciul pe care-l faci prietenei soției mele. Suma nu mai trebuie completată. Evident, nu vorbesc niciodată de asemenea serviciu...

Omagii soției și multă prietenie D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Încă nu știu cînd voi veni în Europa. Poate iulie, dar D-ta cît stai?

Vei primi de la Gallimard *La nostalgie des origines*.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXXII

Această scrisoare și următoarele cinci au adresa:

104, rue Sébastien Gryphe,
Hôtel des Facultés 69,
Lyon 7, France

[Antet tipărit]
Albion College,
Albion, Michigan 49224

1101, East Erie St.
30 aprilie 1971

Dragă Domnule Micu,

Am citit cu interesul și tristețea pe care le bănuiești pasionan-
ta D-tale scrisoare. Am moștenit nenorocul de la strămoșii noștri,
acei traci despre care Herodot spunea că sînt „cei mai numeroși după
indieni“ și de care praful s-a ales, pînă și limba li s-a pierdut!...

Și, cu toate acestea, nu mă îndoiesc că într-un viitor mai mult
sau mai puțin apropiat românii vor fi chemați să joace un rol im-
portant — nu în istorie (căci ceea ce numim „istorie“ va înceta
să existe sub forma pe care am cunoscut-o pînă acum), ci în cul-
tură, care va fi atunci o cultură cu adevărat mondială... Dar de-
spre problema aceasta am putea sta de vorbă o săptămînă întregă.

Sper că ai primit o copie după interviul cu Adrian Păunescu.
Dacă mai păstrezi versurile lui ocazionale (*Eliada* și celelalte), tri-
mite-le, te rog, lui V[irgil] Ierunca (8, rue François Pinton, Paris
19^e), pe care l-am avertizat să nu le comunice, nici să le publice.

Pentru a simplifica lucrurile, am rugat pe cumnata mea Sibylle
Cottesco să-ți trimeată de la Paris un mandat poștal de 1 000 [de]
fr[anci]. Sper că (noua?) lege franceză îți permite să încasezi un
mandat poștal. Dacă nu, voi recurge la soluția oficială pe care mi-ai
comunicat-o în scrisoare. Am dublat suma, închipuindu-mi că la
Paris sau în Italia e preferabil să ai „ceva mai mult“ decît „prea
puțin“. Voi scrie la timp prietenilor din Italia.

În iunie-iulie, sînt de obicei la examene de bacalaureat — dar
nu toți deodată — și-ți voi trimite adresele lor. (În privința dife-

renței de 500 [de] fr[anci], am să te rog să ajuți la toamnă un prieten de-al meu din București¹.)

A[drian] Păunescu și-a amînat plecarea, pentru a-l întîlni pe Eugen Ionescu (venit o săptămînă la New York, să primească un doctorat *honoris causa*), dar, cum E[ugen] I[onescu] este confiscat din toate părțile și în plus și bolnav, nu știu dacă va reuși să-l vadă. Sper însă că se va opri destul la Paris ca să întîlnească pe ceilalți scriitori români de limbă franceză.

Omagii soției și toată prietenia D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Arșavir Acterian.

XXXIII

25 august 1971

Dragă Domnule Micu,

Iertare că nu ți-am mai scris de multă vreme. Reîntors la Chicago — după agreabila convalescență între arborii din Albion, am fost prins de tot felul de treburi (ca de obicei, cele mai multe din[tre] ele neinteresante). Apoi, în iulie, m-am apucat să recitesc *Jurnalul* meu din 1945–1952, pentru a nota pasajele pe care le dactilografiază soția mea și care vor fi traduse la Paris. Gallimard așteaptă *Fragments d'un journal* în primăvara viitoare, dar nu știu dacă vom reuși să-i predăm manuscrisul. Aș prefera un singur volum masiv de 800-900 [de] pagini dactilografiate, cu selecții din *Jurnalele* anilor 1945–1965. Dar s-ar putea ca Gallimard să-mi ceară două volume de câte 300-400 [de] pagini. În orice caz, nu-mi închipuiam că lectura și „selecționarea“, relectura și corectura copiei dactilografiate — are să-mi înghită atîta timp! Din iulie, n-am putut face aproape nimic altceva. Mă consolează gîndul că, în pofida omisiunilor (cam 3/4 din manuscris, căci am lă-

sat la o parte părerile prea personale, referințele la un număr de autori etc. încă în viață, informațiile și comentariile în legătură cu momentul istoric etc.), aceste fragmente de jurnal vor constitui unul dintre documentele semnificative ale deceniilor postbelice.

Opus magnum înaintează, dar prea încet!

Amintiri I a fost tradusă în englezește, ca și *Zalmoxis*, și cărțile acestea vor apărea aproape în același timp, la anul.

Îți trimit *Histoire des religions I*. Nu este ceea ce ar fi putut fi (eu n-am vrut să colaborez, pentru că nu mă ocupam cu planul lucrării), dar e totuși utilă. La 1 sept[embrie], plecăm la Paris, unde vom rămîne pînă pe la 10 oct[ombrie]. Adresa: 4, place Charles Dullin, Paris 18^e.

Îți urează vacanță bună și multă sănătate al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XXXIV

3 decembrie 1971

Dragă Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii D-tale din 19 noiembrie (data poștei 27 noiembrie), căci mă țineam de mult să-ți scriu. Prea multe notăți nu am nici eu să-ți dau. După cum ți-am spus, cred, Gallimard insistă să-i pregătesc (pentru 1973) o selecție masivă din *Jurnal (Fragments d'un journal)* de cel puțin 700–800 [de] pagini dactilografiate. Am început munca de selectare în toamna 1970, am reluat-o astă-vară și abia acum am ajuns la jumătatea manuscrisului original (4 200 [de] pagini, 1945–70). Ce mă „extenuază“ este că nu sînt sigur dacă alegerea pe care o fac e cea mai bună. Lesne de înțeles, majoritatea textelor „existențial“-interesante, ca și atîtea alte detalii referitoare la Paris, România sau America — amintiri, oameni, evenimente, întîlniri — vor putea apărea mai tîrziu. Dar, chiar dintre pasajele lipsite de senzațional,

alegerea e greu de făcut. Amicii de la Paris nu mă pot ajuta prea mult, pentru că textul care e accesibil e deja „selecționat“ și nu cunosc restul. În orice caz, când mă voi elibera de această corvoadă (sper, la începutul lui februarie), voi fi un *alt* om...

Vei înțelege de ce, acum câteva zile, n-am mai putut rezista ispitei de a scrie, și am început o lungă nuvelă care, dacă va ieși așa cum vreau, și sper, va putea sta alături de *La țigănci*, dacă nu chiar „deasupra“ acestei povestiri, pentru că „mesajul“ ei e mai limpede și mai nobil. Te voi ține la curent — și, îndată ce voi dispune de un dactiloscrit, ți-l voi trimite. Deocamdată, vei primi un extras din *Coloana* și un altul (important!) din *H[istory of] R[eligiions]*¹: *Spirit, Light and Seed*, al cărui succes a întrecut toate așteptările (mi l-au cerut pînă și doi savanți sovietici, un lingvist și un genetician).

Sora și mama mea (88 de ani) nu sînt lipsite de mijloace, dar sora (Corina Alexandrescu) nu prea are timp să caute — așa că, dacă ai putea găsi un salam de Sibiu, i-ai face o mare bucurie. (E mama lui Sorin [Alexandrescu] — str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7.) Restul îl poți da, ca [pe] o surpriză de Crăciun, lui Arșavir Acterian, Piața Dorobanți 3, București, sect[orul] I. Știu că a fost bolnav și o duce foarte prost...

Cu cele mai bune urări de sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ *History of Religions*. An International Journal for Comparative Historical Studies (publicație a Universității din Chicago).

XXXV

15 ianuarie 1972

Dragă Domnule Micu,

Întii și-ntîi, an nou fericit și spornic, cu (mai ales!) sănătate și (în special) noroc!

Mulțumiri pentru scrisoarea din 21 dec[embrie]. Am citit-o cu oarecare întârziere, pentru că am petrecut vacanțele de Crăciun¹ la New York, cu Lizette Perlea. Mă grăbesc să-ți dau o veste bună: în ziua de Crăciun, am terminat lunga nuvelă *Uniforme de general* (șaizeci și două [de] pag[ini] dactilogr[afiate]), de care-ți vorbeam în scrisoarea anterioară. Deocamdată, sînt foarte mulțumit (dar, evident, va trebui s-o recitesc în două-trei luni, ca să-mi dau seama...) Mă bucur mai ales pentru faptul că, în pofida virusurilor, a cortizonului și tuturor celorlalte plictiseli și accidente, am izbutit să scriu „literatură“ și în 1971... Sper că nuvela îmi va apărea, curînd, în *Ethos*. De nu, îți voi trimite o copie dactilografiată.

Editorul german care va publica *Pe strada Mintuleasa* este atît de entuziasmat, încît îmi cere să prepar un volum de nuvele „în același gen“. Volum în care va figura, desigur, și *Uniforme de general*.

Îmi pare rău că te-am pus pe drumuri cu salamul de Sibiu. Se găsește de obicei la Paris și, în curînd, aud, se va găsi și în USA. Așa că vom trimite de aici. („Ale tale dintru ale tale...“)

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Vacanța de Crăciun.

XXXVI

18 mai 1972

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 8 mai (și pentru cea din ianuarie, la care n-am mai apucat să răspund, deși aș fi avut multe de spus, *à propos* de reacțiile D-tale după lectura articolului *Spirit, Light and Seed*. Ce mă pasionează pe mine în asemenea cercetări este neconținută reconfirmare a libertății — și creativității spirituale a omului, din cele mai vechi timpuri pînă în ziua de azi. Nu există intuiție sau idee „sublimă“ care să nu fi dat naș-

tere și la practici ignobile, demente, criminale, după cum, iarăși, nu cunosc idee sau ideologie „demoniacă“ din care să nu se fi desprins, la un moment dat, acte sau creații generoase, „umane“. Ce este uluitor și încurajator în istoria spiritului este faptul că nicio dată nu putem anticipa, pe baza unor date, reacțiile sau consecințele ce vor urma; „miracolul“ creativității ține de însăși natura libertății spirituale. Și ororile pe care le zămislește câteodată o asemenea „libertate creatoare“ este prețul pe care trebuie să-l plătim pentru rest...).

Îmi pare rău că încă n-a apărut *Uniforme de general*, ca să-ți pot trimite textul acestei nuvele (după părerea mea, excelentă!). Zilele acestea, am încheiat selectarea faptelor din *Jurnal*: peste 600 de pagini. Dar cât de diferit de original! Aproape că invidiez pe cititorul din anii 2000 și urmare! A trebuit să renunț la 2/3 din *Jurnal* și aproape la tot ce privea România și cultura românească. Va fi mai mult un jurnal „cosmopolit“!

I-am văzut de două ori pe Bănulești și Sorești: o dată, invitați de noi aici, la Chicago, pentru două-trei zile; a doua oară, invitați de ei, la Iowa City, cam tot atîta. Bănuleștii s-au întors probabil la București, pentru că tatăl Dnei B[ănulescu] era pe moarte. În orice caz, ai putea afla ultimele noutăți de la ei.

Iartă-mă că îți scriu în mare grabă: plec la Philadelphia, pentru un *honoris causa*, iar la sfîrșitul săptămîinii zbor din nou la Oberlin, pentru un al doilea doctorat. Este ultima dată că mai primesc asemenea „onoruri“. Prea se pierde timp mult. Și ce-aș putea face cu atîtea „doctorate“?

Săptămîna trecută, l-am invitat pe C. C. Giurescu pentru o conferință, și am stat de vorbă după... treizeci și doi de ani!...

Am lucrat cu spor la *opus magnum*. Probabil că voi publica primul volum: „De la epoca de piatră la interzicerea Misterelor din Eleusis“, într-un an, doi. Altfel, cartea ar deveni prea mare.

Cu urări de bine și multă prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7-8-9.

XXXVII

15 iunie 1972

Dragă Domnule Micu,

[Îți scriu] aceste câteva rânduri, ca să-ți mulțumesc pentru cele două fascicule din *Manuscriptum*, primite astăzi. Le-am răsfoit, și citit în bună parte, cu un imens interes. Un prieten îmi trimisese deja pagina în care era reprodusă cartea mea poștală din Adyan, adresată lui Ș[erban] Cioculescu.

Mă intrigă titlul anunțat pentru nr. 3. Despre ce „eroină“ poate fi vorba?

Mă gândeam mai de mult să dăruiesc manuscrisele mele, rămase în păstrare familiei din primăvara 1940, unei instituții — în cazul că ar fi acceptate. Dar care? Bibl[ioteca] Acad[emiei] Rom[âne] — sau Muzeul Lit[eraturii] Rom[âne]? Știu că s-au păstrat manuscrisele câtorva romane publicate și foarte multe caiete din adolescență și tinerețe.

Din păcate, imensa corespondență (cu [Giovanni] Papini, [Ananda K.] Coomaraswamy..., orientaliști, scriitori români etc.) s-a pierdut în cea mai mare parte. Ca și trei sferturi din biblioteca mea și lăzile cu note și ziare. Dar vreau ca măcar ce-a „supraviețuit“ pînă acum să nu împărtășească aceeași soartă. Cînd Sorin [Alexandrescu] va fi vara aceasta la București, am să-l rog să dirijeze transferarea materialelor.

Este curios că, la ora actuală, fondul M[ircea] E[liade] cel mai important — cărți și articole — se află la Chicago Univ[ersity] Library, unde se vor depune mai tîrziu corespondența de după 1956 și caietele *Jurnalului*.

Săptămîna viitoare vom fi, pentru zece-douăsprezece zile, la Paris, dar ne reîntoarcem repede aici, apoi la Santa Barbara, și din nou la Paris [între] 1 sept[embrie]-10 oct[ombrie].

Cu bune urări pentru vacanță și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XXXVIII

10 august 1972

Dragă Domnule Micu,

Răspund cu întârziere scrisorii D-tale din 29 iunie. Abia întors de la Paris, a trebuit să mă strămut la Santa Barbara, la „Center for the Study of Democratic Institutions“, pentru două săptămîni. Am participat la un pasionant colocviu internațional — dar, cum mă întorceam la hotel, mă apucam de lucru (*opus, opus imperfectum...*).

Mulțumiri pentru lămuririle date în legătură cu depunerea manuscriselor la Academie. Așa bănuiam și eu că trebuia să fac, dar voiam și o confirmare din țară. Profit de prezența lui Sorin [Alexandrescu] la București ca să accelerez transferul manuscriselor. Am fost emoționat aflînd de reacția lui Șerban C[ioculescu]¹. Așa cum bănuiești, sînt cu desăvîrșire cufundat în redactarea Cărții. De aceea n-am răspuns la scrisori și aproape n-am văzut pe nimeni de cînd m-am reinstalat în biblioteca mea din Chicago. Aseară, am încheiat capitolul despre Buddha și budism. Dispuneam, de mulți ani, de trei versiuni: 1) în franceză, de aproape 300 [de] pagini [de] m[anuscris]; 2) în engleză, de 150 [de] p[agini]; 3) cursurile ținute aici treceau și ele de 600 [de] pagini. Trebuia să reduc acest material la maximum 100 [de] pagini dactilografiate! Nu credeam că munca de suprimare și condensare poate lua atîta timp și atîta energie! Au fost și ceasuri de exasperare, cînd luam maldărele de manuscrise „versiune lungă“ și le zvîrleam la coș, nu cumva să mă ispitească sau să încurce pe cei care le vor cerceta mai tîrziu. În sfîrșit, totul e gata, și soția mea va începe dactilografierea capitolului chiar zilele acestea. Din fericire, capitolul pe care-l încep azi „este gata“ în note și fragmente și, nedispunînd de o versiune continuă, îl voi putea scrie cu mai puține eforturi și „sfîșieri de inimă“.

Îți urează vacanțe bune și multă sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Luna septembrie o voi petrece la Paris, ca să pun la punct textul definitiv *Preistorie, Protoistorie, Sumar*.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Vorbind cu Șerban Cioculescu, în biroul său directorial de la Biblioteca Academiei, despre Mircea Eliade, la un moment dat, ochii criticului s-au umezit... (*nota D.M.*).

XXXIX

21 august 1972

Dragă Domnule Micu,

Am citit cu mult interes articolul D-tale din *V[iața] r[omânească]* „Camil Petrescu director de publicații“. Dar cum se face că n-ai pomenit de acel prodigios microsăptămînal sportiv și cultural *Fotbal*¹? Cred că apăsese prin 1936–37, cînd C[amil] P[etrescu] se pasionase și de acest sport. Dar nu cred c-au apărut prea multe numere.

Cu urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Ignorasem existența acestui periodic, apărut în două serii: 1933 (doar două numere, sub titlul *Foot-ball național*) și 1937. Mulțumită semnării lui Mircea Eliade, am putut împlini lacuna din articol, în varianta acestuia cuprinsă în volumul *Scriitori, cărți, reviste*, Ed[itura] Eminescu, 1980 (*nota D.M.*).

XL

4, place Charles Dullin

Paris 18e

12 sept[embrie] 1972

Dragă Domnule Micu,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 4 septembrie și pentru cărțile trimise. *Hélas!*¹ n-am încheiat *magnum opus*, ci numai o (des-

tul de importantă) parte (India!). Iar de cînd am venit aici, am izbutit să corectez cele 730 [de] pagini dactilografiate ale traducerii pe care o va publica Gallimard: *Fragments d'un journal*. Mîine trec pe la Payot și-ți expediez *Religions australiennes* (= *Religions primitives I*); cărțulia a apărut săptămîna aceasta.

Am citit dintr-o suflare monografia *Tudor Arghezi*, care mi-a reîmprospătat anumite observații pe care le făceai în *Opera lui T[udor] A[rghezi]*.

Am început *Manuscriptum*. Cum spui, fascicolul acesta este chiar mai interesant decît numerele precedente. I-am scris însă directorului revistei și nu mi-am ascuns nedumerirea că asemenea indiscreții biografice pot fi publicate în timpul vieții autorului. (Măcar dacă ar fi fost în legătură cu o operă publicată, importantă și accesibilă cititorilor!...)²

Ce mare critic literar am pierdut în Mihail Sebastian! Am rămas uluit de observațiile pe care le făcea, în 1937, cu privire la *Domnișoara Christina*. Nu mai vorbesc de textele majore sau de luciditatea cu care judeca pe un Ionel Teodoreanu sau pe alți autori atît de „populari“ pe-atunci. Nu știu cînd vor putea apărea integral volumele [al] II[-lea] și [al] III[-lea] din *Amintiri*. Dar mă gîndesc că ar trebui să public, cît mai curînd, capitolul despre Sebastian.

Noaptea II ți-a fost trimisă prin poștă, imediat după apariție, astă-primăvară. Nu mă surprinde că nu ți-a parvenit. Afară de Al[exandru] Rosetti, cred că n-a primit-o nimeni. „Ediția“ nu e (încă!) epuizată, așa că voi încerca să-ți trimit un alt exemplar prin vreo „ocazie“ (dacă aș fi știut, l-aș fi rugat pe prof. Rosetti).

Aici a venit deja toamna...

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Vai! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² Obiectul acestei referiri este articolul lui Nicolae Florescu *Mircea Eliade* — și „romanul enigmaticei R.” din *Manuscriptum* nr. 3, 1972, în care sînt reproduse pagini din texte eliadești inedite, datate 1926 și 1927.

XLI

2 ianuarie 1973

Dragă Domnule Micu,

Îți uittez un an nou fericit și spornic! Iartă-mă că răspund atît de tîrziu scrisorii D-tale din 25 oct[ombrie], dar de la o vreme sufăr de, îndrăznesc a spune, un fel de „fobie a corespondenței”. Trec în fiecare zi prin fața celor două-trei sute de scrisori și oftez... Azi, cu un efort, am ales cîteva din vraf — și, după cum vezi, încerc să mă vindec și de această nouă, nebănuită afecțiune cu care mă blagoslovește viața.

Despre colaborarea mea cu *Gîndirea*, nu am prea multe de spus. Pe [Nichifor] Crainic, l-am întîlnit de cîteva ori, în 1928, cînd mi-a publicat *Apologia virilității* și mi-a înscris numele în „gruparea revistei”. Cînd a apărut *Isabel* în 1930, N[ichifor] C[rainic] a fost extrem de dezamăgit și a publicat o notiță critică la care i-a răspuns Mircea Vulcănescu în *Cuvîntul* prin două foiletoane (*Carte pentru Isabel*). După întoarcerea mea din India, l-am revăzut, cred, o singură dată. Cum detesta pe Nae Ionescu, nu-l prea interesa ce făceam eu.

Cu privire la *Manuscriptum* (admirabilă revistă, așa cum i-am scris și Dlui [Alexandru] Oprea), iată cum stau lucrurile: a) Nu cred că aş putea publica *Romanul adolescentului miop*, carte de „extremă tinerețe”, atîta timp cît celelalte romane ale mele nu pot apărea sau, apărînd, sînt trecute sub cea mai vorbitoare tăcere; b) aş fi publicat bucuros amintirile despre Sebastian, dacă n-ar fi intervenit un incident neașteptat: într-o revistă românească tipărită în Israel, a apărut astă-vară un articol insultător, în care, pe temeiul *Jurnalului* lui M[ihail] S[ebastian], sînt denunțat ca antisemit și fascist. Un tragic *malentendu*¹ l-a depărtat de mine pe Sebastian în ultimii doi-trei ani ai vieții — dar știu ce gîndea și ce scria M[ihail] S[ebastian] despre mine (mi-a citit multe pagini din *Jurnal* în anii controverselor provocate de „Prefața” lui N[ae] I[onescu]).

Dacă aş publica *acum* amintirile despre el, s-ar putea crede că încerc să mă apăr de acuzațiile revistei din Israel. Ceea ce ar fi cu totul fals, pentru că nu răspund niciodată calomniilor și insultelor.

I-am încredințat lui Sorin [Alexandrescu] sarcina de a selecta manuscrisele și a le dona Bibliotecii Academiei. Mi-a scris că a început lucrul, dar l-a întrerupt curînd după aceea, trebuind să se întoarcă la Amsterdam. Probabil că la primăvară, cînd va reveni la Buc[urești], va rezolva chestiunea.

Opus magnum înaintează, în pofida întreruperilor. Așa, bunăoară, a trebuit să scriu un articol despre călușari pentru *Festschrift Theodor Gaster* (fiul lui Moses). Nu regret întreruperea, căci mi-am făgăduit să adaug două capitole la noua ediție din *Zalmoxis*, și unul dintre ele ar fi despre călușari (celălalt despre colinde). Traducerea engleză a apărut. Mîntuleasa se bucură de un neașteptat succes în Germania. Tare mi-e teamă că voi lăsa totul baltă și mă voi reîntoarce la literatură. Rezist cît pot, măcar să închei primul volum *Ideile religiilor*.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Știam că R. furnizase „documentele“ Muzeului de Literatură, dar îmi închipuiam că vor fi expuse, cel mult, într-o vitrină — iar nu tipărite și comentate.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Neînțelegere (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XLII

21 aprilie 1973

Dragă Domnule Micu,

De cînd tot voiam să-ți scriu!... Dar lucrurile se întîmplă așa cum știi. Treburi, plictiseli, călătorii, cursuri — ca să nu mai vorbesc de *opus magnum*, care „crește“ vîzînd cu ochii. (Cum Dum-

nezeu făcea Iorga scriind ce și cât a scris, dar găsind timp să răspundă în cincizeci de ani la cele o sută de mii de scrisori depuse la Academie?...)

L-am revăzut, după exact treizeci și trei de ani, pe profesorul Octav Onicescu întorcându-se din Canada, unde ținuse — la 81 de ani! — un curs de trei luni. Nu numai că mi s-a părut neschimbat, dar l-am găsit mai volubil și mai „energetic“ decît îl lăsasem. Generația giganților! Așa era și Jung la 85 de ani; Paul Tillich la 80, Suzuki la 95 (cînd l-am văzut ultima oară).

Zilele acestea, voi întîlni pe Cezar Baltag și soția lui, apoi, la începutul lui mai, pe soții Matei Călinescu. Nu-i cunosc pe nici unul personal. (Cred că ți-am scris că, la Crăciun, l-am cunoscut pe Mircea Zăciu.) Mi se pare absurd și nedrept că tocmai pe D-ta n-am reușit să te întîlnesc. Dar ghinionul a făcut că am avut criza de pericardită tocmai în primăvara cînd te aflai în Franța. Și totuși, sper...

Deși nu mai „urmăresc“ revistele ca acum cîtiva ani, îți citesc articolele pe care le găsesc. (M-a amuzat referința la *Spirit*...)

Nu ți-am mulțumit pentru *Manuscriptum* și broșura despre fantasticul în arta populară (destul de bine întocmită). Ca de obicei, *Manuscriptum* m-a încîntat. Am primit de curînd *Dicționar de idei literare* și A[drian] Marino îmi anunță apariția unei reviste de critică literară în franțuzește. Excelentă idee! Probabil că nu sînt multe culturi contemporane în care critica și teoria literară să „înflorească“ precum la noi — și cine știe asta?

Mă bucur că ți-a parvenit *Noaptea* II. D. Gh[eorghe] Bulgăr mi-a cerut-o insistent, i-am expediat-o de trei ori, fără rezultat. Voi mai încerca la vară de la Paris — dar nu cu poșta. M-am plictisit făcînd pachete... *Fragments d'un journal* va apărea în sept[embrie]-oct[ombrie]. Am acceptat de abia acum să fie traduse nuvelele fantastice în franceză și engleză. În speranța că vor apărea cam în același timp cu *Histoire des idées religieuses*.

Îmi poți procura *Ceasornicul de nisip* de L[ucian] Blaga?

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLIII

5 august 1973

Dragă Domnule Micu,

Nici nu mai știu de când nu ți-am mai scris!... [Îți trimit] aceste câteva rînduri, ca să-ți spun că *Fragments d'un journal* va apărea (ca și *Uniforme de general* în *Ethos*) la toamnă și (sper!) le vei primi îndată după apariție. În două săptămîni, voi fi în Finlanda, iar pe la începutul lui septembrie la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18^e).

Mulțumiri pentru *Manuscriptum* și volumul lui Blaga (mai puțin interesant decît mă așteptam)¹.

De când nu ți-am mai scris, s-au întîmplat destule lucruri. Printre altele: am fost ales membru al Academiei din Viena; m-am pomenit cu Maitreyi venită în vizită la Chicago, exact la patruzeci de ani de la apariția romanului. (Să înceapă oare, și pentru mine, perioada *le temps retrouvé*²?) Ultimul lucru de oarecare importanță: am încetat să fumez³ (după patruzeci și cinci de ani!) și mă resimt deja (dar faptul că soția mă suportă îmi dă curaj!...)

Am continuat lucru la *opus magnum*; cu puțin noroc, vol[umul] I ar putea apărea la anul, o dată cu *Pe strada Mîntuleasa* în trad[ucere] franceză.

Îți urez vacanță perfectă și multă sănătate.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ *Ceasornicul de nisip*, Editura Dacia, Cluj, colecția „Restituiri“, 1973 (nota D.M.).

² *Timpul regăsit (lb. fr.) (n. ed.)*.

³ După aproximativ un an, această informație (care m-a bucurat, întrucît detest fumatul) a fost, vai! dezmințită. Ana Blandiana și Romulus Rusan aveau să-mi destăinuie pe cale epistolară că fumaseră cu Eliade țigări de foi (nota D.M.).

XLIV

12 noiembrie 1973

Dragă Domnule Micu,

Încep prin a-ți mulțumi pentru nr. 3 din *Manuscriptum* și, mai ales, pentru *Hyperion* I, pe care l-am citit cu entuziasm. Deși nu trece un an fără a reciti măcar în parte ediția *Poeziilor* (publicate de Perpessicius pe hârtie „de Biblie“), nu m-am mai lăsat antrenat în Eminescu din 1950 când, la Paris, i-am comemorat centenarul într-o sală de la „Societés Savantes“. Pregătisem chiar un text pe baza conferinței pe care o improvizasem și speram să-l public în numărul 3 din *Luceafărul*. Dar, din „lipsă de fonduri“, numărul 3 n-a mai apărut — și tot materialul strâns (printre alte contribuții, un text interesant de Basil Munteanu) s-a pierdut (mai exact: a fost ars), împreună cu alte dosare cu scrisori și note de lectură, datorită unui accident stupid. Singurul interes al articolului meu era „perspectiva“: mă apropiam de Eminescu ca indianist. Nu discutam „influențele“ și „sursele“ (în care nu prea cred). Încercam să stabilesc o paralelă între două „sisteme paradoxale“: pesimismul filozofic al lui Eminescu — și extraordinara lui prezență în concretul istoric românesc (care-l face cel mai profund gazetar politic al epocii sale); poziția „paradoxală“ a filozofiei indiene, în primul rînd Vedanta, afirmînd, pe de o parte, irealitatea lumii (*maya*) și acceptînd, pe de altă parte, structurile sociale, riturile tradiționale, chiar și „cultul idolilor“.

Gîndirea indiană a rezolvat aparenta contradicție, postulînd cele două perspective (*hic et nunc*¹ — și *in aeternum*²) drept trepte ontologice. Deși nu cunosc nici un text al lui M[ihai] E[minescu] în care să se facă aluzie la această „soluție metafizică“, bănuiesc că o împărtășea; altminteri, ar fi riscat o paranoia, căci nimeni nu poate trăi indefinit o „contrazicere“ de asemenea proporții. Mai ales un geniu atît de autentic ca M[ihai] E[minescu].

Dar văd că m-am lăsat dus de amintiri și m-am depărtat de „subiect“. Cartea lui George Munteanu mi se pare admirabilă, și pentru întîia oară *înțeleg* viața lui Eminescu. Nici biografia lui Călinescu, nici romanele lui Lovinescu nu mă convinseseră: undeva, mi se părea că „viața“ pe care o reconstituiau nu putea fi a

lui M[ihai] E[minescu]. Îi lipsea o dimensiune, poate cea mai semnificativă. Am regăsit-o în *Hyperion I*.

În multe dintre articolele publicate în românește între anii 1950–60, am „evocat“ pe Eminescu. Singurul text mai important l-am scris cu prilejul cărții Dnei Rosa del Conte (a apărut în italianește, redus, în Belfegor, vol. 19, 1964, pp. 367–71). Nu cred că voi mai avea răgaz, de aici înainte, să scriu un eseu despre M[ihai] E[minescu]. Dar nu pierd nădejdea de a încheia într-o zi *Les Ionescos. Essai sur l'histoire et le destin de la culture roumaine*.

Reiau scrisoarea după o întrerupere de câteva ceasuri. Aș fi vrut să-ți rezum *Les Ionescos*, dar la ce bun? E, poate, mai bine să nu mai vorbesc despre proiectele mele literare sau științifice, și, pe cât îmi va îngădui viața, să le împlinesc. Ușor de spus!... Zilele trecute, am ținut o conferință (*Mythologies of Death*) într-o sală imensă, la Palmer House, în fața a 2 000 de profesori și cercetători veniți la Chicago pentru Congresul Asociațiilor de Studii Religioase. Cum sala era arhiplină și ascultătorii se așezaseră și pe jos, și chiar pe estradă, lângă mine — mi-am adus aminte de conferințele și simpozioanele *Criterion*, în anii 1934–36. Dar de ce-ți povestesc acest episod? Pentru că de vreo cincisprezece-șaisprezece ani lucrez la o cărțuție (alături de alte multe!), *Mythologies de la mort*, tot așteptând câteva luni „bune“ ca s-o termin. Când am acceptat să țin conferința la Palmer House, am înțeles că nu voi mai apuca să termin cărțuția. Mi-am spus: măcar să redactez aceste treizeci-patruzeci de pagini ale Conferinței și să public studiul, împreună cu altele, într-un volum de eseuri. Pune mâna pe lemn, să nu se întâmple același lucru și cu *Ionescos*!...

Cu prietenie și urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. *Fragments d'un journal* ți-a fost expediat, de la Paris, pe la 1 noiembrie. Sper că l-ai primit.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Aici și acum (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

² Pentru totdeauna (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XLV

6 decembrie 1973

Dragă Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii Dumitale din 20 noiembrie (am primit-o și pe cea din 11 noiembrie). Sînt pur și simplu furios! Din douăzeci și două de volume expediate de Gallimard la sfîrșitul lui octombrie, nici unul n-a ajuns la destinație. Deși au fost expediate „recomandat“. Nici măcar mama, nici sora mea, nici Al[exandru] Rosetti (căruia i-au ajuns pînă acum toate cărțile mele, chiar cele publicate în românește) n-au primit *Fragments d'un journal!* Voi scrie lui Robert Gallimard, să văd dacă volumele au fost înapoiate „expeditorului“. În orice caz, dacă se confirmă interdicția (mă încapăținez încă să sper într-o întîrziere), voi fi silit să suspend orice fel de relații cu oficialitățile și, spre dezolarea mea, întîlnirile și corespondența cu românii din țară. Mă exasperează duplicitatea: pe de-o parte, sînt adulat în toate felurile, oficial și oficios, iar, pe de altă parte, se interzice cartea mea cea mai personală, una dintre puținele de care nu mă îndoiesc că va rămîne în cultura românească (evident, mă refer la textul românesc integral, circa 2 000 [de] pagini dactilografiate; am lăsat dispoziții precise, să fie tipărite în cinci sute de exemplare imediat după moartea mea — sper deci, destul de tîrziu!...).

Aș mai avea multe de adăugat, dar sînt prea mînios — asta mi se întîmplă o dată la cinci-șase ani — și mînia nu e bună conducătoare de căldură (cum învățam noi la școală pe vremea mea...).

În orice caz, o voi întîlni pe Ana Blandiana, pentru că l-am văzut deja pe Petru Popescu.

Urîndu-ți un nou an tot atît de fructuos și, mai ales, multă sănătate, îți strîng mîna cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Mă întreb dacă măcar exemplarul trimis Bibliotecii Academiei va ajunge la destinație.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLVI

8 februarie 1974

Dragă Domnule Micu,

Mă bucur că ți-a plăcut *Uniforme de general*. Cu puțin noroc, am să scriu și celelalte nuvele (care vor introduce pe Ieronim și Maria da Maria în lumea „Mîntulesei“).

Evident, teoria „existenței ca spectacol“ îi aparține exclusiv lui Ieronim; și asta pentru că el încarnează *daimonul* spectacolului dramatic *arhaic*, *daimon* pe care, prin părțile noastre, l-a exorcizat de mult Eschil...

Mai fac o ultimă încercare: îți trimit o dată cu scrisoarea de față, și tot prin poșta aeriană, un exemplar din *Fragments* (Gallimard m-a asigurat că a expediat exemplarele la începutul lui noiembrie).

Cu urări de sănătate și noroc, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLVII

3 martie 1974

Dragă Domnule Micu,

În sfîrșit, o veste bună! Ești primul care-mi confirmi primirea *Jurnalului*. (Sper să nu fii singurul!!!)

Dar cîtă naivitate să-ți închipui că m-aș fi putut gândi la recenzii! Cînd *La țigănci și alte povestiri* n-a fost nici măcar anunțată în bibliografii!... Numele meu e *bon pour l'Occident*¹ (vezi *Tribuna României*). În țară, e tolerat doar în volume cu indice bogate sau, cel puțin, în dicționarele enciclopedice.

Îți urează multă sănătate și spor în lectura ultimei cărți primite, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Bun pentru Occident (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XLVIII

5 mai 1974

Dragă Domnule Micu,

Răspund cu întârziere scrisorii D-tale din 23 martie, dar am fost sîciit de multe și, în plus, obligat să pun la punct un volum de eseuri pentru University of Chicago Press. Azi, am primit ultima D-tale carte, pentru care îți mulțumesc. (Ca de obicei, va fi lectura mea de noapte, „cînd mă întorc acasă“.) Îți voi înapoia însă exemplarele din *Manuscriptum*; am deja prea multe și nu am cui să le dau. (Și nici nu sînt prea mîndru de textul tipărit acolo.)

Cu privire la amintirile Dnei Cella Delavrancea: ziarul prietenului ei fusese suspendat în 1934, apoi din nou în martie 1938, cînd el însuși a fost trimis la Miercurea Ciucului; apoi, după un an, bolnav de inimă, a fost internat în Spitalul militar din Brașov, unde venea să-l vadă Cella. A fost eliberat trei luni înainte de moarte¹.

Săptămîna trecută, am avut marea bucurie, soția mea și cu mine, s-o cunoaștem pe Ana Blandiana și pe soțul ei. Sperăm să-i mai putem reîntîlni la vară, în Europa. *Fragments d'un journal* continuă să rămîină o carte rară. Gallimard a mai trimis *recomandat* douăsprezece ex[emplare] și nimeni nu mi-a confirmat primirea. Poate voi avea mai mult noroc cu traducerile în engleză, germană și italiană, care vor apărea la anul.

Cu urări de bine și sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. În martie, am scris prima nuvelă din „ciclul“ de care-ți vorbeam: *Incognito la Buchenwald* (cu Ieronim, Maria da Maria etc.).

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

¹ Prietenul Cellei Delavrancea e Nae Ionescu. Ziarul său: *Cuvântul*.

XLIX

1 iunie 1975

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru *Gîndirea* (dar și pentru versurile D-tale pri-mite mai demult și citite în aceeași noapte, și pentru *Manuscriptum*). Poemele D-tale mi-au revelat o dimensiune pe care o bănuiam de mult și care te completează fericit. Din păcate (cum cred că ți-am mai spus), nu pot judeca poezia, deși (se mai spune încă?) o „gust“. Am citit aproape în întregime volumul închinat *Gîndirii*. (Adică am sărit analizele și citatele din cîțiva autori pe care nu îi prea admir.) Ce muncă! Și totuși, ce bine ai făcut citînd texte, alcătuiind într-un anumit fel o bună parte dintr-o istorie a literaturii moderne. Ignorînd *Gîndirea* în anii din India (1928–32) și Portugalia (1940–44), am descoperit texte și autori nefamiliari. Și mi-am amintit episoade din viața mea, la care nu mă mai gîndisem din anii în care redactam vol[umul al] III[-lea] din *Autobiografie*.

Anul acesta, vom pleca mai devreme în Europa, la 10 iunie. Între altele, și pentru a preda lui Payot vol[umul] I din *Histoire des idées*. (Din păcate, nu vor fi două, ci *trei* volume; dar Payot s-a speriat de proporții și am decis să limităm vol[umul] I la 700 [de] pag[ini] dactilografiate. Cît ești de norocos că poți publica volume de peste 1 000 [de] pag[ini de] tipar!)

Înainte de plecare, îți voi trimite prin poșta aeriană ultimele studii (*Călușarii... Vrajitoria*), te vor interesa.

Îți urez vacanță spornică și fericită.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

L

6 iunie 1976

Dragă D-le Micu,

Mulțumesc pentru scrisoare (plină de noutăți!) și pentru somptuosul volum *Icoane pe sticlă*. E al treilea exemplar pe care-l primesc din țară, dar este deja „reținut“ de Biblioteca Universității noastre.

Sînt încîntat că ți-a parvenit *Histoire* I. (N-a ajuns la toată lumea...) Plecăm în cîteva zile la Paris, apoi în Baleare.

Sper să public pînă la sfîrșitul anului un volum de nuvele, în românește. Cu puțin noroc, *Histoire* II va intra sub tipar la toamnă.

Urîndu-ți vacanțe bune și multă sănătate, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinarat în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LI

Paris, 24 martie 1977

Dragă Domnule Micu,

Am primit, retransmisă de la Chicago, telegrama Dumitale din 9 martie și mă grăbesc să-ți mulțumesc. Mi-am prelungit șederea la Paris (după ceremonialul de la Bruxelles, [de] la 19 feb[ruarie]) datorită bolii cumnatei mele. Ne reîntoarcem la Chicago la 2 aprilie.

Pe strada Mîntuleasa... (Le vieil homme et l'officier) a avut mare succes, prima mea carte (de literatură!) care s-a retipărit după patru săptămîni.

Sper că vei primi volumul de nuvele (*În curte la Dionis...*) expediat, în principiu, la începutul lui mai de la Paris.

Din păcate, necazurile familiale (boala) au întîrziat apariția vol[umului al] doi[lea] din *Histoire*. Sper totuși să apară la toamnă.

Inutil să mai adaug că tragedia cutremurului m-a paralizat, ca și pe toți ceilalți români din străinătate, timp de câteva săptămîni.
Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LII

Paris, 10 oct[ombrie] 1978

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisori (ultima, din 5 oct[ombrie]). Vei primi curînd *L'épreuve du labyrinthe. Entretien avec M[ircea] E[liade]* (apare la 12 oct[ombrie]). În privința beletristicii, am scris mult în ultimii ani. Probabil că n-ai primit *În curte la Dionis* (Ediția Inorogului, Paris, 1977, 272 [de] p[agini]).

Din nenorocire, majoritatea acestor texte apar întîi în traducere germană (ultimele, *Die drei Grazien*, 1978, 102 p[agini]; *Phantastische Geschichten*, 1978, 345 [de] p[agini]; sub tipar, *Der Hundert Jährige*; toate în Ed[itura] Suhrkamp–Insel).

În vara aceasta, am scris un alt „mic roman fantastic“, pe care îl voi pune la punct la Chicago. O parte dintre aceste scrieri vor apărea și la Gallimard, al doilea volum din *Jurnal și Autobiografie*.

Am trecut o toamnă grea — interviu etc. Din fericire, la 15 oct[ombrie] ne întoarcem la Chicago, unde mă așteaptă studenții, colegii și... bibliotecile.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LIII

11 dec[embrie] 1978

Dragă Domnule Micu,

Îmi pare rău că n-ai primit *L'épreuve du labyrinthe* (de altfel, nu ești singurul!)... Se întâmplă să am la îndemână un exemplar (ultimul!). Ți-l expediez mâine prin avion, recomandat. După ce voi primi confirmarea primirii, îți voi trimite și volumul de nule (foarte puțini l-au primit, deși am expediat exemplarele de la Paris, în toamna 1977...).

Mă bucur însă că ți-a parvenit *Histoire II*.

Îți dorește multă sănătate și un an nou fericit, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LIV

4, place Charles Dullin

75018 Paris

26 iunie 1980

Dragă Domnule Micu,

Mulțumiri pentru studiul pe care mi l-ai consacrat în *Scriitori, cărți, reviste*. Mă bucur că ți-a ajuns în mâini *Mémoire I*; sper să-ți parvină și *Tinerețe fără tinerețe*.

Iartă-mi puținătatea acestor rînduri: trebuie să fac economie la concentrarea ochilor* pe hîrtie, carte sau scrisoare! Ai mai po-menit așa ceva?

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

* Mă amenință o cataractă, complicată de vechea mea miopie.

LV

Paris, 15 aug[ust] 1980

Dragă Domnule Micu,

Întorcându-mă alaltăieri din Provența, unde am petrecut două săptămîni de „adevărată vacanță“ (n-am scris decît cîteva pagini în *Jurnal*), am găsit scrisoarea D-tale din 24 iulie și recenzia *Autobiografiei*, pentru care îți mulțumesc. Mă bucur că ai insistat mai mult asupra „aventurilor“ spirituale decît asupra celorlalte. În privința celor două cărți de proză care nu ți-au parvenit — nu știu ce să mai cred! Voi încerca să ți le trimit din nou — dar nu prin poștă.

...Scriu puțin, pentru că scriu cu oarecare greutate. Operația cataractei se amîină mereu — iar pînă atunci, lucrul (la *Histoire III*) tînjește. Am putut totuși revizui traducerea *Jurnalului* 1969–78 a lui [Constantin] Grigorescu (ceea ce n-am avut timp să fac cu privire la *Mémoire I*).

Cu puțin noroc, cartea va apărea o dată (sau cîteva săptămîni în urmă) cu trad[ucerea] nuvelilor.

Îți urează vacanță bună și multă sănătate al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

CĂTRE ALDO MIELI*

I

[februarie 1926]

Illustre Maître [Aldo Mieli],

Je vous prie de m'e[x]cuser pour l'audace de vous écrire en français et avec beaucoup d[e] fautes. Mais ce[tte] langue est très usité[e] dans notre pays et relativement un peu plus facile.

Je vous remercie encore une fois de votre don et je vous envoie le deuxième numéro de la *Revue universitaire* dans lequel se trouve une recension de *Il Archivio*. En peu de temps vous recevrez *Foaia tinerimii* („La gazette des jeunes“) avec un long article sur votre *Manuel*. Et dans le troisième numéro de notre *Revue* figur[er]a un essai sur votre œuvre. Aussi je vous annonce que je prépare maintenant plusieurs traductions partielles de ce même *Manuel* et *Pagini de storie* pour une revue populaire des sciences.

Je vous prie, cher Maître, de recevoir etc.

[Mircea Eliade]

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, București

* Aldo Mieli (1879–1959), conducătorul revistei *Archeion* și al Academiei Internaționale de Istorie a Științelor. Autor a numeroase tratate de istoria științelor.

[Traducere]

[februarie 1926]

Dragă Maestre [Aldo Mieli],

Vă rog să mă iertați pentru îndrăzneala de a vă scrie în franceză și cu multe greșeli. Dar această limbă este foarte mult folosită în țara noastră și relativ puțin mai ușoară.

Vă mulțumesc încă o dată pentru darul D-voastră și vă trimit cel de-al doilea număr din *Revista universitară*, unde se găsește o recenzie despre *Il Archivio*.

Peste câteva zile, veți primi *Foaia tinerimii*, cu un amplu articol despre *Manualul* D-voastră. Și în cel de-al treilea număr al *Revistei universitare* va figura un eseu despre opera D-voastră. De asemenea, vă anunț că pregătesc acum mai multe traduceri parțiale din același *Manual* și *Pagini di storie* pentru o revistă de popularizare a științelor.

Vă rog, dragă maestre, să primiți etc.

[Mircea Eliade]

II

martie 1926

Ch[e]r Maître [Aldo Mieli],

Je continu[e] de vous écrire dans ce français *sui-generis*, résultat d'un acharné autodidacticisme.

Je vous envoi[e] ce numéro de la *Gazette des jeunes*¹ avec une page sur votre *Manuel*. Vous savez que cette revue est très populaire parmi les écoliers et les étudiants roumains, en spécial dans les écoles provinci[a]les. La recension sur votre *Manuel* vous apportera, sans doute, beaucoup d[e] lecteurs.

Je crois vous faire plaisir en vous communi[qu]ant que l'*Archivio* est très lu parmi les étudiants connaisseurs de l'italien. Sont [re]cherchés en particulier vos „recensioni“ et les articles de Mr. Billancioni. Pour les étudiants roumains les précises informations et les livres examinés sont extrêmement précieu[x]. Aussi, votre livre *I Prearistotelici* est cherché parmi les lecteurs passion[n]és de philosophie. Enfin, c'est le premier livre qui examine la philosophie gre[c]que d[u] point de vue de la pensée scientifique, en poursuivant l'évolution et les liaisons des systèmes. Dans le prochain numéro de la *Revue Universitaire*² ([mois de] mai) je donnerai un[e] petit[e] étude sur c[e] livre.

Également, je vous annonce qu'en peu de jours apparaîtra la traduction roumain[e] de votre chapitre sur l'école Pyt[h]agoricienne dans la très répandue revue *Orizontul*. Je vous mande[rai] immédiatement des exemplaires.

Je prend[s] le courage de vous questionner, illustre Maître, quand [s]e publiera votre livre sur la science orientale. Ça c'est une demande toute personnelle parce que votre humble correspondant s'intéresse beaucoup à l'Orient et en spécial à la science orientale et [aux] influences exer[c]ées par elle sur le développ[ement] de la pensé gre[c]que. Pareille[ment], j'attends avec impatience le second volume d[es] *Pagini di storie de la chimia*. Je prépare un ouvrage populaire sur l'alchimie, et le second volume doit être très intéressant pour mes études.

Avec beaucoup d[']e[x]cuses pour le style et la gram[maire] de cette lettre, et avec de nouveaux remerciements pour vos livres et revues, je reste le jeune et humble admirateur.

[Mircea Eliade]

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, București

¹ Mircea Eliade, *O nouă istorie a științei* (Cartea lui Aldo Mieli), în *Foaia tinerimii*, an X (1926), martie 15, nr. 6, p. 91.

² Cronică lui Mircea Eliade intitulată *Aldo Mieli. Le Scuola Ionica, Pythagorica ed Eleate* — a apărut în *Revista universitară*, an I (1926), martie, nr. 3, pp. 107–108.

[Traducere]

[martie 1926]

Dragă Maestre [Aldo Mieli],

Continuu să vă scriu în această franceză *sui-generis*, rezultat al unui înverșunat autodidacticism.

Vă trimit un număr din *Gazeta tinerimii* cu o pagină despre *Manualul D-voastră*. Știți că această revistă e foarte populară printre școlarii și studenții români, în special în școlile din provincie. Recenzia asupra *Manualului D-voastră* vă va aduce, fără îndoială, mulți cititori.

Cred că vă fac plăcere spunându-vă că *Archivio* este foarte citit printre studenții cunoscători ai limbii italiene. Sînt căutate, în mod special, recenziile D-voastră și articolele D-lui Billancioni. Pentru studenții români, informațiile precise și cărțile examinate sînt extrem de prețioase. Astfel, cartea D-voastră *I Prearistotelici* este căutată printre cititorii pasionați de filozofie. În fine, este prima carte care examinează filozofia grecească din punctul de vedere al gândirii științifice, urmărind evoluția și legăturile sistemelor. În următorul număr al *Revistei universitare*, voi publica un mic studiu asupra acestei cărți.

De asemenea, vă comunic că în cîteva zile va apărea traducerea românească a capitolului D-voastră despre școala pythagorică în foarte răspîndita revistă *Orizontul*. Vă voi trimite imediat exemplare.

Îmi iau curajul să vă întreb, ilustre Maestre, cînd se va publica lucrarea D-voastră despre știința orientală. Este o cerere cu totul personală, pentru că umilul D-voastră corespondent se interesează îndeaproape de Orient și, în special, de știința orien-

tală și de influența exercitată de aceasta asupra dezvoltării gândirii grecești. În același timp, aștept cu nerăbdare cel de-al doilea volum din *Pagini din istoria chimiei*. Pregătesc o lucrare de popularizare a alchimiei, și cel de-al doilea volum trebuie să fie foarte interesant pentru studiile mele.

Cu multe scuze pentru stilul și gramatica acestei scrisori și cu noi mulțumiri pentru cărțile și revistele primite, rămân tânărul și umilul D-voastră admirator.

[Mircea Eliade]

III

[martie 1927]

Illustre Maître,

Je vous envoie le sup[plément] lit[t]éraire d'une grande gazette roumaine, *Cuvântul* („La Parole“) — avec un[e] recension sur le dernier fascicule d'*Archivio*. C'est n'est pas seulement une recension, mais en même temps une information succincte sur votre bibliothèque d'études *Storia del pensiero*. Dans quelques semaines je publierai en f[euil]leton dans *Cuvântul* un long article sur votre *Manuel*. Je commencerai, [à] l'aide de quelques collègues et publicistes, une ardente propagande pour la création d'un *Institut de istoria științelor*. Mais avant toute activité il faudra former une bibliothèque d'histoire de la science. Nous avons déjà quelques livres: Berthelot et toutes vo[s] publications reçu[e]s en don. Mais essayons pourtant d'obtenir d'autres ouvrages des auteurs étrangers. Pour ça, j'écriv[er]ai un „appel“ que je vous prie d'avoir la bonté le publier dans le prochain numéro d'*Archivio*.

Je reviendrai avec des informations détaillé[e]s sur l'Institut et j'aurai le courage de vous demande[r] des conseils.

Je ne puis pour cela rien écrire sur votre admirable œuvre. Mais dans cette vacance je prépar[e]rai une petite *Introduction dans l'histoire des religions*, où dans un entier chapitre j'analyserai votre méthode d'étude.

C[e] livre sera publié en partie dans *Revista de filozofie*, en partie dans une autre grande revue, *Viața românească*. Dans un an je crois [qu'il] sera publié même en volume.

En m'e[x]cusant encore une fois pour cette miserable langue française et pour cette pauvre gram[m]aire si cruellement méprisé[e] — je reste, Illustre Maître...

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

martie 1927

Ilustre Maestre,

Vă trimit suplimentul literar al unei mari gazete românești, *Cuvântul*, cu o recenzie asupra ultimei fascicule din *Archivio*. Nu este numai o recenzie, ci, în același timp, o succintă informație despre biblioteca D-voastră de studii *Storia del pensiero*. Peste câteva săptămîni, voi publica în foileton în ziarul *Cuvântul* un amplu articol despre *Manualul* D-voastră. Voi începe, cu ajutorul câtorva colegi și publiciști, o susținută propagandă pentru crearea unui „Institut de istorie a științelor“. Dar, înainte de orice activitate, va trebui formată o bibliotecă de istoria științelor. Avem deja câteva cărți: Berthelot și toate publicațiile D-voastră primite în dar. Dar încercăm totuși să obținem și alte lucrări ale scriitorilor străini. Pentru aceasta, voi scrie un apel pe care vă rog să aveți bunăvoința să-l publicați în viitorul număr din *Archivio*.

Voi reveni cu informații amănunțite despre Institut și voi avea curajul să vă cer sfaturi.

Nu pot, de aceea, să scriu nimic despre admirabila D-voastră operă. Dar în această vacanță voi pregăti o mică *Introducere în istoria religiilor*, unde, într-un întreg capitol, voi analiza metoda D-voastră de studiu.

Această carte va fi publicată în parte în *Revista de filozofie*, în parte într-o altă mare revistă, *Viața românească*. Într-un an, cred, va fi publicată chiar în volum.

Scuzându-mă încă o dată pentru această mizerabilă limbă franceză și pentru această sărmană gramatică, atât de crud disprețuită, rămân, Ilustre Maestre, al Dumneavoastră

[Mircea Eliade]

CĂTRE VIRGIL MIHĂILESCU*

Paris, 5 decembrie 1950

Stimate Domnule Director,

Vă mulțumesc din inimă pentru cinstea pe care mi-ați făcut-o, numindu-mă membru de onoare al Bibliotecii Române. Nu știu cum aș putea răspunde mai bine măgulitoarei D-voastră încrederi, dar vă asigur că voi încerca totul pentru a fi de folos admirabilei opere pe care ați durat-o în Germania.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, X (1999), noiembrie–decembrie, nr. 21–24, p. 5.

* Prof. Virgil Mihăilescu, directorul Bibliotecii Române din Freiburg, pe care o înființează la 1 mai 1949.

CĂTRE MINISTRUL DE FINANȚE

Domnule Ministru,

Societatea Scriitorilor Români a protestat în mai multe rânduri împotriva impozitului pe scris, introdus în luna ianuarie a.c. Moțiunea votată în adunarea extraordinară a S[ocietății] S[criitorilor] R[omâni] a fost citită de d. Ion Pillat la Cameră și a fost comentată de toată presa românească. În urma acestui protest al Societății Scriitorilor Români, Ministerul de Finanțe a decis ca impozitul

de 13% pe veniturile literare să nu mai fie reținut direct de la editori, ci să fie încasat de administrațiile financiare. Hotărîrea aceasta, departe de a satisface cererea dreaptă a scriitorilor — a dat prilej unor abuzuri de excepțională gravitate.

Scriitorii români se ridicau împotriva impozitului pe veniturile literare din următoarele motive:

1) Scrisul nu este în România o profesiune sigură și creatoare de venituri. Nici un scriitor nu trăiește numai din vînzarea cărților sale. Fiecare dintre ei practică o meserie care îi asigură existența, și din cîștigurile acestei meserii plătește cuvenitele impozite fiscului. Scriitorul nu poate fi deci acuzat că se sustrage de la datoriile sale de cetățean și platnic.

2) Scrisul este, în România mai mult ca în oricare altă țară, arma cea mai sigură pentru crearea și menținerea unității naționale. Prin însăși funcțiunea sa, scriitorul contribuie la consolidarea noastră națională și spirituală, mai mult decît oricare alt muncitor intelectual. A pune bir pe scris înseamnă a lovi într-una dintre cele mai eroice activități, care, în decurs de o sută cincizeci de ani, a creat spiritul public și unitatea spirituală a României. Este cel puțin nedrept ca să fie scutite de impozite pe zece ani construcțiile urbane, și să nu se acorde această scutire scrisului românesc, a cărei misiune constructivă — pe plan spiritual, firește — nu este întru nimic inferioară urbanisticii.

3) Umilele venituri literare ale scriitorului român nu pot fi considerate *cîștiguri*. Compunerea și redactarea definitivă a unei cărți implică nenumărate cheltuieli, care trebuiesc scăzute din încasările brute. Cărțile și revistele necesare documentării, călătoriile de informație, săptămîna de odihnă, spezele pentru dactilografierea manuscrisului, corecturile, exemplarele cumpărate de autor etc. — iată cîteva dintre principalele cheltuieli obligatorii ale unui autor. Mai este apoi un fapt de care trebuie să se țină neapărat seama. Un scriitor nu publică numai romane, nu publică, adică, numai cărți care se pot vinde în cîteva mii de exemplare. Economia operei sale îl obligă să tipărească volume de versuri, de eseuri și critică, sau chiar de erudiție și filozofie. Și aceste volume nu numai că se vînd într-un număr infim de exemplare, dar ele sînt de cele mai multe ori tipărite pe cheltuiala autorului. Așa că,

în anumite cazuri, sumele încasate de la un roman servesc la timpărirea unui volum de versuri sau de critică.

4) În sfârșit, scriitorii români au constatat cu durere că, în același an când țările vecine nouă — și mai sărace ca țara noastră, cum sînt bunăoară Bulgaria și Ungaria — fac eforturi să promoveze și să încurajeze sub toate chipurile scrisul literar, în România acest scris literar este supus unui impozit de 13%. În Ungaria, scriitorii nu numai că nu plătesc nici un fel de impozit pe veniturile cărților, dar sînt încurajați direct de stat. În Bulgaria, scriitorii au venituri considerabile de la bibliotecile statului și, în loc de a fi supuși impozitelor pe scris, sînt împroprietăriți și li se dăruiesc case plătibile în cincizeci de ani. (Numai în cursul anului trecut, aproape o sută de scriitori, gazetari și critici din Sofia au primit asemenea case din partea municipiului.) Ar fi inutil să arătăm ceea ce se face pentru scris și scriitori în țări ca Turcia, Rusia Sovietică, Franța sau chiar Mexic. Am luat ca exemplu două țări mici și două țări sărace, ca să dovedim cu cîtă înțelegere este privit acolo scrisul, această armă de apărare spirituală și de afirmare a geniului creator național.

De nici una dintre justificările Societății Scriitorilor Români nu s-a ținut seama. Ca atare, hotărîrea Ministerului de Finanțe — de-a însărcina comisiile de impunere cu fixarea veniturilor literare — a dat naștere unor inevitabile abuzuri. În loc de a fi scutiți, așa cum ceruseră în mai multe documentate proteste — scriitorii au fost impuși pe venituri imaginare. Bunăoară, d. Cezar Petrescu a fost impus la un venit de 500 000 [de] lei, d. Liviu Rebreanu la 300 000 [de] lei, d. Camil Petrescu la 150 000 [de] lei, d. Mircea Eliade la 80 000 [de] lei etc. Pentru a dovedi netemeinicia acestor impuneri, este destul să amintim că d. Camil Petrescu n-a publicat de doi ani nici o carte! Impunerile au fost făcute neținîndu-se seamă de realități. Și aceste realități sînt simple și triste; un scriitor compune o carte cam în doi ani; o ediție se trage normal în 3 000 [de] exemplare, și un exemplar costă de obicei 60 lei. Autorul are 20% din prețul cărții. Presupunînd cazul fericit și nou că un volum se epuizează complet, autorul încasează suma de 36 000 [de] lei, din care trebuiesc scăzute spezele menționate mai sus. În cel mai bun caz, un autor poate spune că a cîștigat 20 000

[de] lei dintr-o carte scrisă — cu cîte eforturi și sacrificii! — în decurs de do' ani. Aceasta e realitatea.

Domnule Ministru, în numele scriitorilor români, vă rog a binevoi a ține seama de aceste realități care strivesc astăzi condiția scrisului în România. Vă rog a ordona să se pună capăt abuzurilor, impunerilor și cruzimilor fiscale care au umilit pe cîțiva dintre cei mai răbdători scriitori români și au exasperat publicul care a luat cunoștință de ele. Scrisul românesc este, astăzi, un martiraj de bunăvoie. Ar fi o măsură neromânească, crudă și ineficace să se adauge la acest martiraj un impozit. Ineficace, pentru că totalul drepturilor de autor încasate anual în România nu întrece suma de 3 000 000 [de] lei, iar la această sumă cota fiscală se cifrează cam la 400 000 [de] lei. Pentru aceste 400 000 [de] lei, scriitorii vor fi nevoiți să renunțe la umila lor odihnă de vară. Prin impozitul de 13% nu loviți în scriitori, ci în scrisul românesc.

Nădăjduind că veți înțelege dreptatea cererii Societății Scriitorilor Români și veți aproba suprimarea impozitului pe scris, rămîn, Domnule Ministru, al D-voastră devotat

Președintele Societății Scriitorilor Români

Original redactat și transcris de Mircea Eliade către ministrul de finanțe

Arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE MINISTRUL INSTRUCȚIUNII

[octombrie 1928]

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Mircea Eliade, licențiat al Facultății de Litere și Filozofie din București, redactor pentru România la *Archivio di storia delle Scienze și Ricerche Religiose*, îmi pregătesc doctoratul în filozofie cu o teză asupra „*Fundamentelor metafizice ale logicii indiene*“. În urma recomandățiilor profesorului Surendranath Dasgupta (Presidency College, Calcutta) și a[le] profe-

sorilor Radhakissen și Pranathanatha Mukhyopadhaya (ambii la R. University, Calcutta), am obținut un ajutor lunar de la Maharadjahul Bengalului, Manindra Chandra Nandry (Kasimbazar Rajbari), pentru tot timpul șederii mele în India. Sir Praphulla Chandra Ray (Presidency College) și prof. Bhary Ghose m-au asigurat de ajutorul și găzduirea la Sanskrit College cât timp voi rămîne la Calcutta. Sir John Woodraffe și profesorul Carlo Formichi (actual profesor în California) au intervenit pe lângă secretarul Universității din Dacca (Bengal), dr. Langley, pentru a obține oarecare înlesniri la acea Universitate. Cum studiile de filozofie sînt admirabil dezvoltate în seminariile din Dacca, sînt hotărît să lucrez acolo cel puțin un an.

Date fiind greutățile materiale ale călătoriei, precum și umilele mele resurse de student, vă rog, domnule Ministru, *de a-mi acorda un ajutor de studii pentru procurarea biletului pînă la Calcutta*. Fiind nevoit să plec în cursul lunii noiembrie — pentru a nu pierde înscrierile universitare —, nu cunosc încă rezultatul cererii mele de valută; sînt lipsit, astfel, de orice sprijin material.

În așteptarea bunăvoinței D-voastră, primiți, vă rog, domnule Ministru, profunda mea stimă.

Mircea Eliade

Mențiune pe verso:

„20.XI.1928. Se acordă din cont 22 suma de 20 000 lei. N. Costăchescu“

Direcția Generală a Arhivelor Statului București, fond ministrul instrucțiunii nr. 812/1928/ 32 D. GAS

Publicat de Stelian Mîndruț în *Steaua*, 1990, noiembrie–decembrie nr. 11–12, p. 63.

10 octombrie 1929
Calcutta, 82 Ripon Street

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Mircea Eliade, doctorand în filozofie al Facultății de Litere din București, lucrînd cu profesorul Dr. Surendranath Dasgupta M. A. Ph. Dr. Presidency College, University of Calcutta, am fost numit delegat al Universității din Calcutta (Re-

search Scholar Department) la *All India Philosophic Congress*, care se va ține în decembrie–ianuarie a.c. la Lahore (Punjab, North India). Subiectul comunicării noastre e *The Theory of Perception and Epistemology in Samkhya Grounded on Vachaspati Misros's and Viguana Bhiksis Commentaries* și se va publica în Actele Congresului. După câte știu, aceasta e cea dintâi contribuție românească la un congres științific asiatic. Spezele călătoriei ne sînt acoperite de comitetul organizatoric.

De asemenea, în iarna 1930, prin intervenția Excelenței sale Maharadjahul Manindra Chandra Nandry de Kasimbazar (Bengal) am fost invitat de Excelența sa Maharadjahul de Jaipur să cercetez manuscrisele sanscrite și palice din biblioteca Excelenței sale pentru teza mea asupra școlilor filozofice Samkhya. Profitînd de faptul că mă aflu la Congresul din Lahore, vreau să mă cobor direct în deșertul Rajputana, oprindu-mă îndeosebi la Jaipur și Ajmer. Date fiind mijloacele mele restrînse și cheltuielile mari ale acestei călătorii de studii, cu onoare vă rog, domnule Ministru, să-mi acordați suma cu care să pot împlini ambele însărcinări științifice.

Cu deosebită stimă, al Dumneavoastră supus doctorand,

Mircea Eliade

Mențiune pe verso:

„7.XI.1929. Se acordă ajutor de studii 15 000 lei de la art. 15/b al. 1.“

Direcția generală a Arhivelor Statului, fond ministrul instrucțiunii, nr. 581/1929, f. 299, nr. 861/1929 f. 41

Publicat de Stelian Mîndruț, în *Steaua*, 1990, noiembrie–decembrie, nr. 11–12, p. 63.

Lisabona, 5 martie 1941

Domnule Ministru,

Deși am sosit la Lisabona după închiderea „Expoziției expansiunii portugheze în lume“, am putut totuși vedea pavilionul în care România era prezentă.

Un admirabil panou, executat de pictorii Manuel Lapa și Frederico George, reprezintă întâlnirea dintre Dan II, domnitorul Țării Românești, și principele Don Pedro, fiul lui Ioan I și al prințesei Felipa de Lancaster. Acest episod istoric a făcut posibilă participarea României, căci expoziția nu cuprinde decât exclusiv expansiunea militară, culturală și colonială a Portugaliei. Unul dintre ultimii cruciați, Don Pedro, a ajuns în Țara Românească prin 1427 și a ajutat pe Dan în luptele sale împotriva turcilor. Aventurile militare ale lui Don Pedro sînt bine cunoscute istoricilor portughezi și trecerea lui prin Țara Românească a făcut obiectul unei comunicări a profesorului Iorga.

Panoul se afla situat în așa fel, încît anevoie putea fi trecut cu vederea. Operă a unor valoroși pictori portughezi, a făcut admirația zecilor de mii de vizitatori ai expoziției. Lîngă o fereastră, de unde se văd, în fund, crestele Carpaților și Castelul Branului, cei doi principii, îmbrăcați în armurile caracteristice țării lor, își strîng mîinile. Tabloul are inscripția următoare: *Princeps Petrus Lusitanus et Danus Valachi[c]us (Rumania). Necessitudine devin[ct]i et adversus infideles crucesignati MCDXXVII¹*. Sub inscripție, se află stema Lancastre² a Portugaliei și [cea] a Basarabilor.

Cîteva texte, expuse în jurul tabloului, amintesc originea și istoria românilor. Prin reactualizarea acestui episod medieval — idee care se datorește însărcinatului nostru cu afacerile la Lisabona, d. M. Cămărășescu —, România a fost singura țară prezentă într-o expoziție a gloriei și expansiunii portugheze. Presa a relevat și comentat cu entuziasm această frățietate de arme a celor două ramuri extreme ale latinătății.

Alături o parte dintre articolele care s-au scris cu acest prilej. Încă o verificare, indirectă, a succesului dobîndit este indispoziția vădită a agenților propagandei maghiare de aici. Muzeul Militar a cerut d-lui M. Cămărășescu o copie mare, în culori, a panoului, pentru a fi expusă și păstrată în colecțiile de la București. Copia, executată în condiții optime, se trimite prin acest curier Muzeului Militar.

În ceea ce privește originalul, el va fi donat Pinacotecii orașului Lisabona.

La sosirea mea, am găsit câteva lăzi cu cărți și broșuri referitoare la drepturile noastre istorice asupra provinciilor alipite, material trimis de Ministerul Propagandei, la cererea domnului Aron Cotruș. Împreună cu domnul Cotruș, am început să distribuim acest material la redacții, biblioteci publice și universitare, savanți, oameni de litere etc. Totodată, am luat contact cu serviciile Secretariatului General al Propagandei, începînd cu ministrul Ferro, căruia i-am fost prezentat de domnul Cămărășescu.

Binevoîți a primi, vă rog, domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Popescu-Cadem, în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2–3, iulie–septembrie, pp. 236–237.

¹ Principele Petru Lusitanul și Dan Valahul (România). Aliați din necesitate și cavaleri cruciați împotriva necredincioșilor. 1427 (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

² *Lancastre*: cf. Lancaster.

CĂTRE ALEXANDRU MIRODAN

April 11, 1983

Mr. Al. Mirodan
4/6 Northwood Holl
Hornsey Lane
London, England

Dear Mr. Mirodan,

I am writing to inform you that I have received A[ndrei] Oișteanu's article. I am not sure that it will be accepted. I say this for two reasons: first, it treats the material more proper to folklore than the history of religions; and second, it would have to be translated into English. In any case, I will keep you advised of the editors decision.

Mr. Oișteanu has asked for my anthology, *From Primitives to Zen*. I am taking the liberty of sending the book to him through

you, as all my direct mailings (of books, etc.) seem to get lost before reaching their addresses in Romania.

Yours sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

11 aprilie 1983

Dragă Domnule Mirodan,

Îți scriu pentru a te informa că am primit articolul lui Andrei Oișteanu. Nu sînt sigur că va fi acceptat. Spun asta din două motive: întâi că tratează materialul mai aproape de folclor decît de istoria religiilor, și al doilea — ar fi trebuit tradus în engleză. În orice caz, te voi informa de decizia editorului.

Domnul Oișteanu s-a interesat de antologia mea *From Primitives to Zen*. Mi-am permis să-i trimit cartea prin Dumneavoastră, căci toată corespondența directă (cărți etc.) se rătăcește înainte de a ajunge la adresele din România.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE CORNELIU MOLDOVANU*

Royal Romanian Legation
Press Service

London S.W. 7
4 Cromwell Place
3 mai [1940]

Iubite Dle Corneliu Moldovanu,

Iată-mă, în sfîrșit, în orașul care vă place atîta! Parisul, cu luminile stinse, era fermecător — dar Londra este teribil de întunecată în timpul nopții. Aștept luna plină ca să ne plimbăm pe

malul Tamisei. Trăim foarte modest, căci toate lucrurile sînt infinit mai scumpe decît mă așteptam. Din fericire, bibliotecile sînt deschise și pot lucra în orele libere. Scriitorii pe care îi cunoșteam eu nu sînt la Londra. Huxley se află în California. Trebuie să-mi găsesc alți prieteni printre oamenii de litere.

Soția mea îți transmite cele mai bune salutări. Iar din partea mea, o prietenească strîngere de mînă.

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Corneliu Moldovanu

Publicată în volumul *Corneliu Moldovanu în corespondență*, ediție îngrijită, note și indici de Julieta Moldovanu, Editura Minerva, București, 1982, p. 97.

* Corneliu Moldovan (1883–1952), poet, prozator și dramaturg. Cel mai cunoscut roman al său, în două volume, *Purgatoriul* (1922), a apărut în numeroase ediții.

CĂTRE DR. BEVERLY MOON

I

[Antet tipărit]
History of Religions

January 18, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Dr. Moon¹,

I received the articles you sent with your letter of 2 January.

Cathartic dance goes by a different name in each of the cultures in which it appears. My first thought is therefore to put it

under the heading „Cathartic Dance“, but perhaps you and Professor [Gail] Kligman will arrive at a better solution.

The author I had in mind for the article on the martial arts is Dr. Michael Maliszewsky, 2520 North Lincoln # 282, Chicago, Illinois 60614. He has just left for India, but will return in March.

I am delighted to see some progress on war and warriors and anxiously look forward to the results.

I am also happy to be able to send you the address of Ovidiu Bîrlea: Str[ada] C[onstantin] Brancusi nr. 21, bloc M 14, apt. 50, 74406 București, sect[orul] 3, Romania. I received a letter from him at long last telling me the sad story of how he was forced to evacuate his home. I won't bother you with the complicated and tragic details, except to say that he has returned the checks sent to him several times because he wishes to be paid in books and not in currency. The latter would mean for him losing the better part of the payment on the exchange. I am writing him now to ask what books he would like us to send.

I will mail you half the articles very soon, Dr. Moon, probably within the next couple of days. Until then I remain sincerely yours,

Mircea Eliade

¹ Din toamna anului 1981, Eliade a devenit editorul-șef al unei cărți monumentale care era pregătită cu migală de Editura Macmillan din New York, Academia Americană de Religie și Societatea de Literatură Biblică: *Enciclopedia religiilor* în șaisprezece volume.

În special ultimii doi ani de viață i-au fost „confiscați“ de această lucrare de aproape zece mii de pagini, cu peste 1 200 de colaboratori.

Pe lângă contribuțiile originale de autor al unor articole, Eliade a îndrumat, selecționat, citit și corectat mii de pagini.

O parte din această activitate se reflectă în corespondența aflată în arhiva noastră.

Scrisoarea de față este răspuns la misiva din 2 ianuarie 1985 a redacției principale de la Editura Macmillan:

„Stimate Profesoare Eliade,

Am primit nota prin care îmi confirmați primirea a douăzeci și una de articole în luna decembrie. Avînd în vedere apropiata D-voastră revenire la Chicago, în Florida, vă trimit o altă serie de manuscrise, pentru a le revedea.

Acum sîntem aproape la zi cu acest aspect. Acestea sînt de la James, care anexează și o notă pentru informarea D-voastră.

Credem că ar fi util să includem articolul despre dansul cathartic în Europa estică sub numele dat acolo fenomenului (*căluș?*). Voi discuta detaliile cu Prof. Gail Kligman cît mai curînd posibil.

Sînt încîntată de sugestia D-voastră de a include și un alt articol despre artele marțiale. Într-adevăr, ceea ce avem e doar o scurtă bucată numai despre artele marțiale budiste din Japonia. Un articol mai substanțial ar contribui la acoperirea subiectului referitor la război și războinici, dar și la discipline spirituale. Ați putea să ne trimiteți, vă rog, numele și coordonatele autorului pe care îl aveți în vedere pentru acest articol?

C. Scott Littleton s-a arătat destul de încîntat să scrie un scurt articol despre clasa războinicilor indo-europeni. L-am căutat pe Charles Long pentru discutarea colaboratorilor pentru articolele despre război și războinici. S-a implicat într-atît în subiect, încît s-a oferit să scrie o introducere. Îmi va trimite o schiță a articolului. Am fost foarte impresionată de perspectiva sa asupra acestui subiect important și ar fi mai bine să avem două articole mari decît mai multe, dar mai scurte. Vă voi ține la curent despre mersul lucrurilor. Cu cele mai bune urări,

Beverly Moon“

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

18 ianuarie 1985

Stimată Dr. Moon,

Am primit articolele pe care mi le-ați trimis împreună cu scrisoarea din 2 ianuarie.

Dansul cathartic e numit în mod diferit în fiecare dintre culturile în care apare. Primul meu gînd este deci de a-l include sub titlul general de *Dansul cathartic*, dar poate că D-voastră și profesor Gail Kligman veți ajunge la o soluție mai bună.

Autorul la care mă gîndesc pentru articolul asupra artelor marțiale este Dr. Michael Maliszewsky, 2520 North Lincoln # 282, Chicago, Illinois 60614. Tocmai a plecat în India, dar va reveni în luna martie.

Sînt încîntat să aflu de progresele asupra capitolului despre război și războinici și sînt nerăbdător să văd rezultatele.

Mă bucur, de asemenea, să vă pot trimite adresa lui Ovidiu Bîrlea: strada Constantin Brîncuși nr. 21, bloc M 14, apt. 50, 74406 București, sectorul 3, România. Am primit în cele din urmă o scrisoare de la el, în care îmi spunea povestea tristă a felului în care a fost forțat să evacueze locuința. Nu vă voi plictisi cu alte detalii complicate și tragice, voi adăuga doar că a returnat toate cecurile care i-au fost trimise în mai multe rînduri, pentru că dorește să fie plătit în cărți, și nu în valută. Ultima modalitate l-ar face să piardă o mare parte din sumă prin plata taxei de schimb. Îi voi scrie acum pentru a-l întreba ce cărți ar dori să-i expediem.

Vă voi trimite foarte curînd și jumătate din articole, stimată Dr. Moon, probabil în următoarele două zile. Pînă atunci, rămîn al Dumneavoastră,

Mircea Eliade

II

[Antet tipărit]
History of Religions

February 21, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Thank you for your letter of 8 February¹ and for the articles enclosed with it. I have read a certain number of them and will do the rest when I return from Palm Beach on the 25th.

With best wishes,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

¹ La 8 februarie 1985, Dr. Beverly Moon îi trimisese lui Eliade următoarele articole: *Mit în viața modernă, Sexualitate, Altar, Anthesteria, Jucării, Demiurg, Coborîrea în adîncuri, Dionysos, Esoterism, Religia etruscă, Ermetism, Mesianism — privire generală, Panathenaia, Pontifex, Thiasoi, Totemism*

[Traducere]

21 februarie 1985

Dragă Beverly,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 8 februarie și pentru articolele anexate. Am citit o parte dintre ele și am să termin restul la întoarcerea mea de la Palm Beach, pe 25.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

III

[Antet tipărit]
History of Religions

April 3, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I have read about two-thirds of the manuscripts you sent to me on 22 March. Enclosed are the thirty-two articles I have checked off, plus „Muses“, Sylvia's article on Aegean religions, and my own „Metals and Metallurgy“.

I don't want to commit myself yet, but think I will probably be able to compile something on myth and modern life.

Until our next communication, I thank you for your labors and send best wishes.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

3 aprilie 1985

Dragă Beverly,

Am citit aproape două treimi din manuscrisul pe care mi l-ai trimis pe 22 martie. Alăturat vei găsi cele treizeci și două de articole pe care le-am corectat, plus „Muze“, articolul Sylviei despre religiile egeene, și articolul meu „Metale și metalurgie“.

Nu vreau să mă oblig încă, dar cred că voi putea să compilez ceva despre mit și viața modernă.

Pînă la următoarea noastră comunicare, îți mulțumesc pentru efortul depus și îți transmit cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

May 11, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I am returning two sets of manuscripts: the one you sent to me on 15 April and one from James Waller dated 25 March. I see only one problem, although it is a serious one which will require some attention from you and your able staff. It concerns the article submitted by André Lecocque on sin and guilt.

I am rather embarrassed about that article and for many reasons. Not being a theologian, I cannot judge many of the author's assertions. Be that as it may, you must understand that Paul Ricœur insisted on Lecocque's collaboration. It seems they divided up the

complex evil–sin–guilt between them, which may help to explain the poor organization of Lecocque’s half of the project.

Professor Lecocque is an internationally respected scholar with four or five books to his credit. To be sure, his incursions into comparative religions leave much to be desired; but he was convinced that those topics would be discussed elsewhere in the encyclopedia. He himself was not satisfied with the last three pages, and he brought to me a revision of those. I have enclosed the new pages here.

What can be done? I noticed that in the sections on Judaism and Christianity few corrections are needed. First, we might ask him to improve and correct the Judaic and Christian materials and to revise the Near East and Islam, eliminating the first two pages and allowing him to rewrite whatever he feels comfortable writing about. Second, we might divide the article into two parts, one on Judaism, Christianity, and Islam, and the other on everything else. Then perhaps the staff could handle the second part.

I am open to suggestions, but we can’t very well refuse the article. We have here a fairly intimate problem, and I would like to avoid a drastic solution if at all possible.

You may send me any manuscripts you have, Beverly, and I will read them as quickly as I can. I received the message that you would like the articles I am supposed to write before I leave for Paris, and I will do all I can to comply with your request. Many thanks for your continued hard work.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

11 mai 1985

Dragă Beverly,

Îți returnez două seturi de manuscrise: cele pe care mi le-ai trimis pe 15 aprilie și cele de la James Waller, datate 25 martie. Văd doar o problemă, una serioasă, care va cere ceva atenție din

partea ta și a priceputei tale echipe. Se referă la articolul semnat de André Lecocque asupra păcatului și a vinovăției.

Mă simt încurcat în fața acestui articol, și din mai multe motive. Nefiind teolog, nu pot judeca multe dintre aserțiunile autorului. Totuși, trebuie știut că Paul Ricœur a insistat pe colaborarea cu Lecocque. Se pare că ei și-au împărțit între ei complexul rău-păcat-vinovăție, ceea ce ar explica deficiența organizare a jumătății de proiect a lui Lecocque.

Profesorul Lecocque este un savant respectat pe plan internațional, cu patru, cinci cărți în cont. Fără îndoială, incursiunile sale în religia comparată lasă mult de dorit; dar era convins că aceste subiecte vor fi discutate și altundeva în enciclopedie. El însuși nu era mulțumit de ultimele trei pagini și mi-a adus o revizuire a lor. Am adăugat aici noile pagini.

Ce poate fi făcut? Am observat că în secțiunea de iudaism și creștinism sînt necesare cîteva corecții. În primul rînd, i-am putea cere să îmbunătățească și să corecteze materialele despre iudaism și creștinism și să revadă Orientul Apropiat și islamul, eliminînd primele două pagini și permițîndu-i să rescrie orice despre un subiect la îndemîină. Apoi, ar putea împărți articolul în două, una despre iudaism, creștinism și islam, și cealaltă despre altceva. Apoi, poate echipa ta ar putea avea grijă de partea a doua. Sînt deschis la sugestii, dar nu prea putem refuza articolul. E realmente o problemă intimă, și aș dori să evităm o soluție drastică, dacă e posibil.

Îmi poți trimite orice alte manuscrise mai ai, Beverly, și le voi citi cît voi putea de repede. Am primit mesajul că ai vrea să ai articolele pe care trebuie să le scriu înainte de plecarea la Paris și voi face tot posibilul să-ți îndeplinesc cererea. Multe mulțumiri pentru munca ta susținută.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

V

[Antet tipărit]
History of Religions

May 20, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Thank you for your letter of 9 May and for the package of articles, which arrived safe and sound. I apologize for the delay in acknowledging both, but we have just returned from Boulder, Colorado.

I will try to finish as many of the articles assigned to me as I can before the 17th of June, but because I have a great many things to do between now and then, I can't be too optimistic about finishing all of them. I have just completed my part of the article on sexuality, and I have prepared the materials I will need to write on initiation and shamanism. I plan to take some documents to Paris and will finish my assignments there. I will send them to Peter for corrections and then on to you.

I am glad to know that you are all in good spirits, which is the case here.

Best wishes,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

20 mai 1985

Dragă Beverly,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea din 9 mai și pentru setul de manuscrise, care a ajuns întreg și cu bine¹. Îmi cer scuze pentru întârzierea cu care le confirm, dar abia ne-am întors de la Boulder, Colorado.

Voi încerca să termin cât mai multe dintre articolele rezervate mie pînă la 17 iunie, dar, pentru că am foarte multe de făcut pînă la acea dată, nu pot fi foarte optimist asupra șanselor de a le scrie pe toate. Tocmai am completat partea mea de articole referitoare la sexualitate și am pregătit materialele de care voi avea nevoie pentru a scrie despre inițiere și șamanism. Intenționez să iau ceva documente și la Paris, să-mi termin acolo articolele. Le voi trimite apoi spre corectură lui Peter și apoi ție.

Sînt bucuros să aflu că ești în formă, ceea ce pot spune și despre noi.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

¹ La 9 mai 1985, Dr. Beverly Moon îi scria:

Stimate Professore Eliade,

Iată manuscrisele. Sînt grupate în trei seturi:

1. De la mine — *Religia albaneză, Alchimie, Alchimie islamică, Antropomorfism, Stări ale conștiinței, Graal*, două articole de [Henri] Pernet despre *Măști și Transmigrația*.

2. De la Paul [Riccœur] — conține articole de iconografie.

3. De la James [Waller] — memoriul său, împreună cu manuscrisele.

Am împărțit articolul original al lui Pernet în două părți: o discuție teoretică asupra măștilor și folosirea acestora în culturile tribale. Acum avem un corp de trei articole: partea teoretică și privirea generală, măștile în culturile tribale și măștile în culturile europene, scris de Romulus Vulcănescu.

Cu cele mai bune urări,

Beverly Moon, Ph. D.
Asistent senior editorial

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

May 30, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I am sending you [Ioan Petru] Culianu's article on sexuality along with two rather long pieces which are meant to be inserted on pages 1 and 13 as indicated on the manuscript. With my additions the article may have gotten too long, but I leave it to you to edit as you think best. (The article may require substantial editing anyway, since I do not think my insertions can be very easily integrated into Culianu's text.)

If the article requires additional work, you may write to Culianu, since he has written the better part of what is here. I am sending him copies of my insertions.

You will receive another package of articles very soon. In the meantime, I send best wishes, Beverly.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

30 mai 1985

Dragă Beverly,

Îți trimit articolul lui Ioan Petru Culianu despre sexualitate, împreună cu două bucăți destul de lungi care ar trebui inserate între paginile 1 și 13 indicate pe manuscris. Cu adăugirile mele, articolul poate părea lung, dar las la latitudinea ta să alegi ceea

ce e mai bun din el (Articolul oricum cere o intervenție substanțială, pentru că nu cred că inserțiile mele pot fi ușor integrate în textul lui Culianu.)

Dacă articolul cere lămuriri suplimentare, îi poți scrie lui Culianu, pentru că el a scris partea cea mai bună. Îi voi trimite copii ale inserțiilor mele.

Foarte curînd, vei primi un alt set de articole. Pînă atunci, Beverly, primește cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

February 15, 1986

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Enclosed you will find the rest of the articles you brought me to read.

I have only one request, and that concerns the article on hierophany, for which Larry [Sullivan] and I are listed as co-authors. I wonder if you or one of the editors could make the first part of the bibliography a little less obvious: that is, I feel awkward that as one of the authors of the piece I should be cited as the inventor and chief exponent of the term „hierophany“. I would be grateful if you could soften or make less direct that reference back to me. Many thanks.

Otherwise everything looks fine, Beverly. I hope you are not too exhausted by all the work you must have. Perhaps spring will

come soon and make us all feel a little better. With every good wish, I remain

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

15 februarie 1986

Dragă Beverly,

Alături, vei găsi restul articolelor pe care mi le-ai adus să le citesc.

Am o singură cerere, cu privire la articolul despre hierofanie, pentru care eu și Larry Sullivan figurăm drept coautori. Mă întreb dacă tu sau unul dintre editori ar putea să facă prima parte a bibliografiei mai puțin evidentă: astfel încât mă simt destul de stingherit, în calitate de autor al articolului, să mă citez drept inventator și exponent-șef al termenului de „hierofanie“. V-aș fi recunoscător dacă ați putea face mai puțin directe referirile la mine. Multe mulțumiri.

Altfel, totul pare în ordine, Beverly. Sper că nu ești prea extenuată de toată munca pe care o ai. Poate că primăvara va veni curînd și ne va face să ne simțim mai bine. Cu cele mai bune urări, rămîn

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE GEORGE MUNTEANU*

14 mai 1974

Mult stimate coleg,

Mulțumiri pentru *Cercetări literare* și iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii din decembrie 1973, însoțită de *Hyperion I*, car-

te pe care o cunoșteam și o aveam în biblioteca mea de aici, dar pe care o prețuiesc și mai mult datorită mișcătoarei dedicații. Cum îi scriam lui D[umitru] Micu (care mi-o dăruise), datorită biografiei D-tale am înțeles, *în sfârșit*, viața lui Eminescu. Până la *Hyperion I*, nu izbuteam să articulez geniul și creativitatea eminesciană în traiectoria lui vitală, în „destinul“ lui... Și îți mărturisesc că puține cărți le aștept cu nerăbdarea cu care aștept *Hyperion II–V*.

Aș fi vrut să-ți pot oferi ceva din producția mea literară recentă, în primul rând *Fragments d'un journal*, *Pe strada Mîntuleasa* și *Noaptea de Sînziene*. Din păcate, nici una dintre aceste cărți, chiar cînd sînt expediate cu poșta aeriană, nu ajung la destinație. Mă resemnez deci să aștept timpuri mai bune. Se poate totuși că unele dintre publicațiile mele extraliterare sînt acceptate. În cazul cînd te interesează, scrie-mi un cuvînt — și voi fi fericit să ți le ofer.

Între 1 iulie și 1 august și, din nou, de la 1 sept[embrie] la 10 oct[ombrie], voi fi la Paris: 4, place Charles Dullin, Paris 18^e.

Cu mulțumiri și urări de sănătate și spor la lucru, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* George Munteanu (1924–2001), critic și istoric literar.

Scrieri: *Hasdeu* (1963); *Atitudini* (1966); *Hyperion I. Viața lui Eminescu* (1973); *Introducere în opera lui Creangă* (1976); *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici* (1980); *Eminescu și eminescianismul. Structuri fundamentale* (1987).

CĂTRE MIHAIL NADIN

12 dec[embrie] 1977

Stimate Coleg,

Abia zilele trecute am primit scrisoarea D-tale din 1 noiembrie. (Ai uitat să precizezi pe plic *air mail*.)

Nu știu ce să te sfătuiesc. Deși mi-au apărut vreo douăzeci de cărți în USA, nu cunosc casele de editură „specializate în literatură“. Chiar *Noaptea de Sînziene* (= *Forbidden Forest*) va apărea

în câteva săptămîni la o editură universitară (Notre-Dame University). Evident, am cîțiva colegi și prieteni scriitori (Saul Bellow, Richard Stern), dar, cu chiu cu vai, abia am reușit mai demult să-i conving să citească traducerea unui roman românesc. Nu mai îndrăznesc să-i mai rog încă o dată. Sînt confiscați de prea multe treburi, n-au timp etc. (Dar *cine* are timp în America?...)

Ți-aș sugera să-mi trimiți manuscrisele, și apoi văzînd și făcînd. Dar prea ar semăna cu *une bataille à la mer*¹! Eu sînt tot pe drumuri, anul trecut am lipsit zece luni (boala cumnatei mele m-a reținut aproape tot timpul la Paris). Nu ar fi mai cuminte să te adresezi „românizanților“ din Anglia (Eric Tappe) sau USA? (Impey — care a tradus poeziile lui Arghezi — și ceilalți, pe care desigur îi știi.) Dacă dispui totuși de *două* sau *mai multe* exemplare, aș fi fost curios să citesc unul dintre romane (nu îndrăznesc să făgăduiesc mai mult). Voi lipsi pînă la 5 ianuarie, apoi din nou în martie (zece zile în Seychelles) și aprilie (trei săptămîni în N[orth] Carolina). Plecăm la Paris pe la 15-20 mai.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

La 1 noiembrie 1977, prof. dr. Mihai Nadin, care preda estetica la o universitate din Germania, îi cerea lui Mircea Eliade sprijinul pentru publicarea a două dintre romanele sale, gata traduse în limba engleză.

¹ O bătălie pe mare (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

CĂTRE JIRI NASINEC

I

12 ianuarie 1984

Dragă Domnule Nasinec,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 15 noiembrie și scuze pentru „caligrafia“ acestei pagini: mîna dreaptă este aproape inutilizabilă din cauza unei arthrite reumatoidale (soția mea, care îmi dac-

tilografiază manuscrisele, nu mă poate ajuta, fiind de curînd operată de hernie). Sînt încîntat că anumite texte vor apărea în limba cehă, vă sînt recunoscător și îndatorat.

Cea mai completă culegere a publicat-o, anul trecut, Eugen Simion: *În curte la Dionis* (Cartea Românească, 700 de pagini). Vă voi trimite de aici ultima carte apărută la Paris: *Nouăsprezece trandafiri*, 1982. Regret însă că nu dispun de nici un exemplar din romanul în două volume *Noaptea de Sînziene* (= *Forêt interdite*, Gallimard). Mi s-a spus încă că se poate cumpăra de la librăria înființată de L[eonid] Mămăligă (4, rue du Gérard H. Bartier, Neuilly/Seine).

Voi mai căuta și alte texte și le voi expedia împreună cu *Nouăsprezece trandafiri*.

Cu cele mai bune sentimente și urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Mihaela Constantinescu în *Jurnalul literar*, II (1991), decembrie, nr. 47-52, p. 4.

Jiri Nasinec — istoric literar și traducător din Praga. Autorul articolului „Mircea Eliade“ din *Dicționarul scriitorilor români* (1984). A tradus următoarele cărți ale lui Eliade în limba cehă: *Domnișoara Christina* (1984), *Șarpele* (1986), *Maitreyi* (1989) în colaborare, *Secretul doctorului Honigberger*, *Nopti la Serampore*, *Un om mare*, *La țigănci*, *Tinerete fără tinerețe* (1990), *Istoria credințelor și ideilor religioase* I, II, III în colaborare (1995, 1996, 1997), *În curte la Dionis*, *Pe strada Mîntuleasa*, *Les trois Grâces*, *Ivan*, *Dayan* (1996).

II

Winter¹ 1986

Dragă Domnule Nasinec,

Scrisoarea D-tale și iminenta apariție a *Șarpelui* în versiune cehoslovacă (sic! — *n. ed.*) mi-au produs o deosebită bucurie. [Cu] cîteva zile mai înainte, sute de scrisori și caiete de note, plus toată biblioteca fuseseră arse în biroul meu.

Dacă *Șarpele* este prea luxos și nu-mi puteți trimite două exemplare, sînt dispus să contribui cu suma de bani ce va fi indicată.

Cu recunoștință și admirație, al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Mihaela Constantinescu în *Jurnalul literar*, II (1991), decembrie, nr. 47–52, p. 4.

¹ Iarna (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE GHEORGHE NENIȘOR*

I

Pe plic:

Dlui Gheorghe Nenișor
Str[ada] Porumbaru 3A
Rumänien, Bucarest

Berlinerstr. 146 b Petzke
Charlottenburg
11 iulie [1936]

Dragă Gheorghe,

Inaugurez cu această scrisoare un toc nou. Nu sînt deci responsabil de greșelile de gramatică, eventuale sau subînțelese.

Am primit și am savurat scrisoarea ta. Caniculă. Asta spune tot. Tare aș vrea să cunosc mai multe amănunte asupra verii infernale pe care ați suferit-o. Eu n-am mai simțit o zi caldă de la plecare. Aproape că mi-e dor de o insolație. Nina a răcit: guturai, tuse, gripă. Am mai cerut o plapumă. Avem o grădină superbă, cu o terasă și o scară de marmură (exagerez) care coboară din camera noastră în parc (iarăși exagerez). Îți închipui cu cîtă tristețe închideam noaptea ferestrele, ca să nu răcim... Dragă Gheorghe, Berlinul și Olimpiadele sînt magnifice. De o săptămînă, eu petrec opt ore pe zi la bibliotecă. Am renunțat la *Ștefania*. Voi scrie un alt roman; se va numi probabil *Viață nouă*. „Banal, dar adevărat“. (Cunoști anecdota?) Acum însă, nici nu mă gîndesc la literatură.

Capul mi-e plin de alchimie babiloniană, legendele mătrăgunei, folclor și celelalte. Adun materiale ca un bivol. Îmi pare însă rău că nu mai am decît vreo cincisprezece-șaisprezece zile de lucru. Apoi, plecăm la München.

Am văzut aici o sumă de lucruri extraordinare. Trebuie să vi le povestesc pe îndelete la București. Sînt incapabil să scriu. Nici măcar un articol la *Vremea* nu pot compune. Trăiesc în acea splendidă și beatifică stare larvară pe care ai cunoscut-o și tu, cînd adunai materiale pentru Hamlet. Te simți bine în erudiție.

Dragă Gheorghe, aș putea spera o scrisoare de la tine pînă la 25–26...? Mi-ar face o nespusă bucurie.

Cele mai prietenești salutări lui Marise, iar pe tine te sărut cu dor.

Mircea

Salutări și sărutări de la Nina.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 1470303

* Gheorghe Nenișor — publicist, soțul actriței Marieta Rareș, prieten cu Mircea Eliade. Colaborator la *L'Indépendance roumaine*, unde publică și cîteva recenzii despre opera lui Mircea Eliade.

II

Queen's College
Oxford
21 iulie 1936

Dragii mei Marise și Gheorghe,

Voi, dintre toți prietenii noștri, ați fi cei mai fericiți aici la Oxford. Nu știu de ce, dar mi se pare firesc să vă întîlnesc într-o dimineață coborînd scările de lemn ale acestui vechi și masculin colegiu. (Acum, că mă gîndesc mai bine, îmi dau seama că Marise nu poate sta decît la Lady Margaret College; *it's a girls' College*¹.) Fără îndoială că Gheorghe ar fuma pipă — iar Marise un State Express 555. Gheorghe ar putea fi găsit în orice dimineață la Bodleiana; căci acolo studiază el versiunile și edițiile shakespeariene. Iar subiectul tezei lui Marise ar fi — fără îndoială — influența france-

ză asupra romanului englez contemporan. Subiecte de teză, cum s-ar spune, à la Oxford.

Și, cu toate acestea, nu vă găsesc nicăieri. Întîlnesc tot felul de oameni din South-Africa și Scandinavia, din Birmania și Canada. Ieri la Birmingham, am întîlnit chiar o româncă, pe Dna Alice Voinescu, trimisă și ea din voința Regelui cu banii Fundației Prințepelui Carol.

Ieri am avut cea mai intensă emoție din aceste două săptămîni; am fost prezentat Lordului Hamilton, care e cocoșat și membru marcant în Camera Lorzilor. Am stat cu el de vorbă, și de emoție vorbeam o engleză aproape perfectă. Și acest Lord Hamilton face parte din *Oxford Group Movement*. Crede, adică, în Dumnezeu și numai în posibilitatea unei păci universale fondate printr-o sinceră înțelegere între *God-guided nations*². Miraculos, nu?

Cred că ați aflat de la Nina că mi-am făcut frac, smoking și două costume de haine. Aproape că mi-e rușine de mine. Dar a fost o totală hipnoză. Am intrat la croitor și mi-am pierdut cunoștința. Am intrat apoi în cîteva anticării și mi-am pierdut-o din nou, de cîteva ori. Numai cînd rămîneam din nou singur în odaia mea mi-o regăseam, dar ce folos? În orice caz, vă pot spune că mi-am cumpărat cîteva cărți de istorie religioasă extrem de importante — plătind mai puțin de un sfert din costul lor.

* Scumpii mei, *it's a long way to Porumbler*. De cînd mă trudesesc să fac un calambur! Nădăjduiesc că veți fi gustat îndeajuns pe acela făcut mai sus (cu semnul *). Sensurile acestui calambur polivalent sînt legiune³. Autorul vrea să spună, între altele, că îi este dor de voi și că vă simte departe. Melodia pe care se cîntă acest text este totuși o melodie optimistă, orgiastică. *I should say*⁴. De aceea, calamburul implică și bucuria latentă că ne vom revedea curînd. Voi ce faceți, ce scri[e]ți? Eu am renunțat să termin *Ștefania*. Voi începe un alt roman. Vă urez la amîndoi o fertilă și totuși limpede vacanță.

Vă îmbrățișez, al vostru prieten,

Mircea

¹ Este un colegiu de fete (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² Neamuri călăuzite de Dumnezeu (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

³ Fig. „puzderie, mulțime“ (*n. ed.*).

⁴ Cum s-ar spune (*n. ed.*).

CĂTRE ȘERBAN NICHIFOR*

I

[Antet tipărit]

History of Religions

Chicago, 27 febr[ruarie] 1980

Dragă Domnule Nichifor,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 4 febr[ruarie] primită chiar ieri. Sînt cît se poate de „încîntat“ că un tînăr compozitor român va transpune în universul lui, de muzică și vis, *Domnișoara Christina*. Sper că îmi va fi dat să ascult această operă.

Cu cele mai sincere urări, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Șerban Nichifor, București

* Șerban Nichifor (n. 1955), compozitor, laureat al multor premii românești și internaționale, autor al *Domnișoarei Christina*, dramă lirică în două acte după romanul omonim al lui Mircea Eliade.

II

[Antet tipărit]

History of Religions

Chicago, 6 ian[uarie] 1982

Dragă Maestre,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare-circulară. Sufăr de aceeași veche artrită reumatoidală; în pofida

tratamentului cu aur coloidal, degetele și încheieturile mâinilor îmi sînt încă inflamate. De mai bine de un an, scriu cu mare greutate. Ce e mai grav: toxicitatea aurului m-a slăbit destul de serios. Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu știu dacă voi ajunge să închei lucrările începute.

De aceea, v-aș ruga să nu-mi trimiteți cărți sau reviste, căci nu le voi putea citi (doctorii amîină mereu operația de cataractă...)

Și încă o rugămintă — să-mi fie îngăduit a nu răspunde la scrisori.

Mulțumiri pentru tot.

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Șerban Nichifor, București

III

[Antet tipărit]

History of Religions

Paris, 20 august 1983

Dragă Maestre,

Iartă-mă că îți scriu atît de tîrziu și atît de puțin. (Știi că arthrita reumatoidală de care sufăr îmi limitează scrisul la două-trei ore pe zi — și nu pot dicta!)

Am ascultat, în sfîrșit, cea mai mare parte a operei *Domnișoara Christina*. Și eu, și Christinel, și prietenii care erau de față — au ascultat-o cu atenție și mare interes. Sînt convins că un muzician va aprecia frumuseți și inovații care mie îmi sînt inaccesibile. Încă o dată, îți mulțumesc!

Săptămîna viitoare, vom avea prilejul să ascultăm discul.

Cu cele mai sincere sentimente de recunoștință și admirație, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Șerban Nichifor, București

CĂTRE D. NICOLAESCU*

I

24 ianuarie 1968

Stimate Doamnă Nicolaescu,

Vă mulțumesc pentru admirabilele fotografii din cimitirul satului vîlcean. Cum spuneți, sînt adevărate documente de „artă mitică“.

Au mai apărut și alte nuvele de-ale mele, și Editura pentru literatură mă anunță că vor fi retipărite și unele cărți mai vechi.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Mateescu în *Manuscriptum*, an XXI, 1990, nr. 2 [aprilie–iunie], p. 181.

* D. Nicolaescu (n. 1930) se află din 1968 în Statele Unite, unde este scriitor și fotograf. A publicat în SUA cîteva volume de proză și teatru în limbile engleză și română, printre care și povestirile la care se referă Eliade într-una dintre scrisori. Și-a schimbat numele în Dominik Nicol.

II

22 aprilie 1968

Stimate Doamnă Nicolaescu,

Am primit cărțile și vă mulțumesc încă o dată pentru acest dar neașteptat. Am primit, de asemenea, schițele D-voastră onirice, pe care le-am citit pe apucate, pentru că mă aflu într-o perioadă dintre cele mai nepotrivite (examene etc.). Cîteva dintre aceste schițe m-au interesat (bunăoară, *Hary*). Mi se par însă prea sumare — și adesea „humorul“ anulează „fantasticul“. Nu cred că ar trebui publicate, cel puțin sub forma lor actuală. Mai încercați, reluînd de pildă *Hary* sau *Calcanul* și elaborîndu-le dimensiunile onirice.

Îmi pare rău că nu vă pot spune și altceva. Mulțumindu-vă încă o dată pentru cărți, cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Mateescu în *Manuscriptum*, an XXI, 1990, nr. 2 [aprilie–iunie], p. 181.

CĂTRE BASARAB NICOLESCU*

15 iunie 1974

Dragă Domnule Nicolescu,

Am citit și recitit cu încântare exegeza *Străzii Mîntuleasa*. De la început (p. 3), m-a interesat observația D-tale [privind] „absența hermetismului“. Într-adevăr, întreaga mea literatură „realist-fantastică“ (așa cum prea bine spui) a fost scrisă în afara tradiției (h)ermetice familiare cititorului occidental. Asta nu înseamnă, bineînțeles, că n-am utilizat (adesea fără să-mi dau seama) elemente dintr-un patrimoniu mult mai vast și mai arhaic, de-abia de curînd accesibil occidentalilor.

Foarte *illuminating*¹ analiza pe care o faci „căldurii“, „spațiilor privilegiate“ și, mai ales, coexistenței realului cu ficțiunea mitologică. Și cred că ești primul cititor care a „văzut“ structura și destinul de Mare-Zeiță a[le] Oanei. (Într-adevăr, folclorul — și nu numai cel românesc — neglijează erotismul. „Aventura“ Oanei nu-și revelează sensul decît în dimensiunea mitică, iar nu în cea a „basmului“.) Dar cîte altele aș mai avea de spus în legătură cu interpretările D-tale!... Sper să stăm curînd de vorbă: vom fi la Paris toată luna iulie, și apoi din nou în septembrie.

Nu ai accepta să tipărești articolul (firește, dacă preferi, cu un pseudonim) în *Ethos*? Ar însemna o contribuție importantă la „elucidarea“ acestei *novella* (sînt nenumărați cititorii care mă întrebă: „care e sensul“ cutărui personaj sau episod...)

Mulțumindu-ți încă o dată pentru comentariul D-tale, îți urez vacanță după pofta inimii și multă sănătate.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de destinar în *Vatra*, nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 116.

Textul lui Basarab Nicolescu, intitulat *Ambiguitate și semnificație în «Pe strada Mîntuleasa»*, a apărut în revista *Ethos* nr. 2, 1975, sub pseudonimul Andrei Bogdan, fiind reprodus în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, pp. 139–142.

* Basarab Nicolescu (n. 1942), român stabilit în 1968 la Paris. Celebru matematician, eseist, profesor și cercetător la universități franceze, engleze și americane, autor al cărții *Ion Barbu — cosmologia jocului secund*.

¹ Edificator, lămuritor (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CONSTANTIN NOICA*

I

21 septembrie (1941)

Cascaes

Dragul meu Dinu,

Scrisorile tale au întotdeauna asupra-mi o influență liniștitoare și stenică totodată. În „apexul“ unei grozave crize morale — când trebuia încă o dată să aleg între coerența cu mine însumi și dezastu — ai venit tu, cu atâtea vești bune: copilul care ți se va naște, cercul N. I., cărțile pe care le publici etc. Inutil să-ți mai mulțumesc. Nici nu bănuiești cât îți datoresc, și cât îți datorește generația mea — știindu-te întotdeauna ferm pe aceeași poziție. Să-ți vorbesc repede de mine, ca să te poți orienta.

Războiul cu Rusia a însemnat, pentru mine, *o a doua absență*, care nu mă mai lăsa să dorm. Obișnuit să fiu, dacă nu în inima lucrurilor, cât cel puțin în apropierea lor — mă macera sentimentul dezertării. Cum „propaganda“ nu înseamnă — ca și pentru tine — decît foarte, foarte puțin, simțeam că nu pot rămîne departe de voi pur și simplu pentru că, și de data aceasta, Mircea

Eliade stă undeva înscris într-un registru *voyageant à l'étranger*¹. Pe de altă parte, era ridicol să fac gesturi mari, să-mi cer rechemarea ca să fiu trimis pe front etc. — gesturi bune de ziar. Am încercat să fac ceva, și m-am reîntors la roman, pe care-l reîncepusem la Oxford, pe timpul primei mele *absențe*. Ți-am spus, cred, că această *Viață nouă* va avea trei-patru sute [de] pagini și va trebui să însemne nu o etapă în „cariera” mea scriitoricească (ceea ce nu prea interesează), cât un act de sporire a substanței românești, o depășire a tot ce s-a realizat pînă acum în proza și cultura românească. Depășire, nu pentru a dovedi că eu sînt mai cu moț ca ceilalți — ci pentru a mărturisi lucrurile petrecute sub ochii noștri în dimensiunile care le sînt proprii. Am lucrat cu greu, și am ajuns acum la circa 350 [de] pagini de tipar. Cartea nu va apărea în volume separate, ci întreagă. Nu e un ciclu. E un roman. Munca nu e atît „redactarea”, cât, mai ales, dificultățile tehnice pe care mi le-am impus ca să nu scriu o bibliotecă ilizibilă, nici cursivă, nici pătimașă. Este un imens fluviu, căruia anevoie îi aleg albia. A trebuit să renunț la ritmul sprinten al romanelor anterioare, la proza aproximativă și uneori delicioasă din *Huliganii*, ca să-mi găsesc un ritm ondulat după evenimente, după timp. Scriu greu, oftînd, cu cât mai multă îngrijire. Dar e singura mea mîngîiere că nu sînt în țară, lîngă voi. Îndată ce voi avea 500 [de] pagini dactilografiate, ți le voi trimite, ca să le citești și să le corectezi. Inutil să-ți spun că romanul nu va putea fi gata înainte de cinci-șase ani. De aceea, regret că nu am tot timpul al meu, că sînt nevoit să fac o serie de lucruri efemere la Legație. Dar, pe de altă parte, viața la Lisabona îmi îngăduie să nu mă gîndesc la coșniță, și să am măcar liniștea intimă pentru creație.

Nu știi cât voi mai rămîne aici. Nu prea mult, în orice caz. Aș vrea să se încheie totuși ceva, să mă aleg cu ceva, înainte de a mă întoarce. Bunăoară, de a scrie ceva asupra lui Camoens — care e divin ca poet liric — sau asupra lui Eça de Queiróz, pe care-l prețuiesc mai mult ca [pe] Flaubert și care e un ilustru necunoscut numai pentru că a avut ghinionul să se nască portughez. Ce tragedie pentru scriitorii portughezi contemporani, cînd își amintesc că au fost cîndva în fruntea lumii și că limba lor era o lim-

bă universală — iar acum sînt citați în Lisabona, Brazilia și, uneori, în Spania!...

Despre m[anu]s[cri]sele lui Nae [Ionescu] ți-a scris Nina. *Zalmoxis* II.2 ar fi o minunată idee, chiar dacă n-ar avea decît nouăzeci-o sută [de] pagini. Nu-ți dau însă răspunsul acum. Lasă-mă să mă gîndesc, să răscolesc prin manuscrisele și fișele purtate cu mine.

Te-aș ruga însă să vezi tu ce se întîmplă cu *Mitul reintegrării*, cărțulia de la *Vremea*. [Vladimir] Donescu² i-a spus Ninei, în mai, că e sub tipar. Dacă nu s-a cules — trimite-mi manuscrisul (nu prin poștă). Dacă se culege, ai tu grijă, te rog, de corecturi. În orice caz, roagă-l pe Donescu să-ți dea un răspuns precis. Cartea trebuia să apară în 1940. Deja nu mai spune ceea ce gîndesc eu acum. De aceea, aș fi mai mulțumit să primesc manuscrisul și să-l pun la punct.

Încă ceva: întreabă-l pe [Alexandru] Rosetti ce s-a făcut cu cartea mea *Insula lui Euthanasius*, care zace de vreo trei ani în biroul F[undațiilor] R[egale] și pentru care am luat un acot. Dacă nu se tipărește în sezonul de toamnă, să-mi trimeată manuscrisul prin curieri, ca să-l refac aici.

Să-ți dau și eu o veste bună: am început o mare dramă, *Tinerețe fără bătrînețe*... Sînt atît de curios să știu ce crezi despre ea, încît aș scri-o numai ca s-o poți citi tu.

Cioran e la Paris și îmi scrie că i s-au cerut banii înapoi...

Scrie-mi ce face Cercul N[ae] I[onescu] și ce își propune să facă. Ai putea să-mi trimiți rezumatul sau măcar o pagină din lecția de deschidere a lui Nae [Ionescu] din 1935? Am nevoie de ea pentru roman.

Sărutări lui Wendy și Dumnezeu s-o ajute. Pe tine, te îmbrățișez cu dor de frate, al tău,

Mircea

(Pe prima pagină, sus): Vă sărut cu dragoste, Nina. Egoistul de Mircea nu mi-a lăsat loc decît pentru acest lucru.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 36–38.

* Constantin Noica (1909–1987), unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Eliade. Încă din 1935, Eliade elogiază originalitatea lucrărilor filozofice ale prietenului său: „Erudit fără să fie pedant, pătrunzător fără să fie cazuist, pasionant fără să fie liric — Constantin Noica se distinge în tînăra pleiadă de gînditori și prin limba literară pe care o scrie. Mînuiește tot atît de sigur demonstrația logică pe cît de discret precizează nuanțele pasiunilor.“ (*Vre-mea*, 29 septembrie 1935)

Paginile tipărite ale *Jurnalului* lasă din cînd în cînd să se întrevadă pre-țuirea fără de margini față de om și opera sa.

La 16 februarie 1947, notează succint: „O admirabilă scrisoare de la Dinu Noica, în care mă regăsesc purificat, înălțat, îmbogățit. E marele nostru privilegiu de necăpătuiți, de neajunși pe plan social. Să putem spune: Viața mea începe mîine.“

La 15 iulie 1947, epistola din care citează e plină de optimism, referindu-se la faptul că cei din generația lui s-au putut împlini culturalicește, și în viitor vor putea fi utili.

La 5 iunie 1972, pagina *Jurnalului* devine euforică. Memorialistul aflate că Dinu Noica obținuse pașaport și că se vor revedea în curînd, după treizeci de ani. „Va fi una dintre marile bucurii pe care mi le dăruiește viața și încă o confirmare a credinței mele că, atîta timp cît trăim, totul e posibil.“

La 23 iulie după-amiază, are loc revederea. Stau de vorbă trei ore, apoi, zi de zi, au loc lungi întîlniri și discuții. Interlocutorul îi pare la fel de optimist ca în tinerețe, încrezător în viață și în istorie. „Între alte multe lucruri, ar trebui notată încrederea lui Dinu în posibilitățile creatoare ale culturii românești de astăzi...“

¹ Călătorind în străinătate (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² Vladimir Donescu, ziarist, avocat și om politic, directorul revistei *Vre-mea*.

II

Légation Royale du Roumanie
Le Secrétaire de presse
(Lisabona)

10 decembrie 1941

Dragă Dinule,

Ție îți adresez numai cîteva rînduri, pentru că știu că te vei întîlni cu familia Iurașcu, de la care vei afla tot felul de amănunte, atît asupra vieții noastre de aici, cît și despre mica mea activitate.

Sînt destul de obosit, pentru că mă aflu departe de voi, pentru că duc o viață care nu e a mea, pentru că nu pot lucra pe cît aș voi și, de asemenea, pentru că, amicul tău Leontin Constantinescu opunîndu-se numirii mele de consilier cultural, sînt și astăzi secretar de presă, adică obligat oarecum să mă ocup de chestii mărunte.

Îmi spui într-o scrisoare mai veche de anumite posturi care trebuie ocupate. Care? Mă vezi și pe mine printre concurenți? Scrie-mi mai pe larg.

Te mai rog un lucru: Ce s-a făcut cu cartea mea de la *Vremea*? În mai, era gata de tipar. De-atunci, nu mai știu nimic. Nu-l poți hotărî pe Vladimir [Donescu] să-i dea drumul? Și încă ceva: ce se mai aude cu *Insula lui Euthanasius*, volum de eseuri predat de mine Fundațiilor în 1939?

Iartă-mă că te pisez cu amănunte livrești. În acest „război de treizeci de ani“ însă, sînt singurele care contează.

Îmbrățișările noastre — ale mele, ale Ninei și Gizei — tinerii mame Wendy. Salutări tuturor prietenilor.

Pe tine te sărut cu mult, foarte mult dor, al tău pe viață,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3-4, p. 38.

III

Lisabona

26 aprilie 1942

Dragă Dinule,

La cele două scrisori ale tale din iarna aceasta nu ți-am răspuns, pentru că nădăjduiam să-ți trimit, sub formă de memoriu, o expunere amănunțită în legătură cu o serie de gînduri care m-au muncit în tot cursul acestui an. Mai precis, voiam să-ți scriu o seamă de propuneri pentru o acțiune de refacere a prestigiului neamului nostru și o anumită „propagandă“ științifică și culturală, pe care cred că sîntem obligați și, mai ales, avem posibilitatea s-o facem. Dintr-o serie de motive, am amînat mereu această scrisoare,

și nici acum nu o pot face. Sînt prea obosit și încă am multe lucruri de pus la punct înainte de plecarea Ninei. Îți cer iertare dacă în paginile de față voi însemna o serie de lucruri neserioase în aparență, fără nici o legătură între ele. Toate însă se referă la munci și corvezi care-ți cad tot ție în spate...

Încep cu ceea ce e mai urgent. Nina aduce 3/4 din manuscrisul cărții mele *Salazar și contrarevoluția în Portugalia*. E complicat să-ți spun de ce-am scris această carte. Întîi, pentru că în momentul politic pe care-l trăim voiam să fie prezent și activ măcar cu acest lucru. Al doilea, pentru a veni în ajutor generației noastre, atît de încercate, arătînd că nici după cele mai tragice încercări un neam nu are dreptul să deznădăjduiască; oricît ar fi de iremediabile pierderile, oricît ar fi de vast haosul, salvarea poate interveni pe neașteptate — așa cum s-au petrecut lucrurile cu Portugalia. În sfîrșit, între altele, mă gîndeam și la „propaganda românească“, pentru că datorită acestei cărți despre Salazar se pregătesc astăzi cîteva cărți despre România. Am depus o muncă enormă pentru a mă documenta pînă la sațietate, citind nu mai știu cîte volume de memorii politice, biografii, acte etc. A fost o carte care m-a interesat la început, dar pe care am scris-o în silă — poate pentru că, în mine, era deja făcută, poate pentru că nervii din iarna aceasta împiedicau o creație senină. Îți spun toate acestea, ca să nu te surprindă rugămîntea mea. Iată despre ce este vorba. Fatal, după doi ani de lecturi exclusiv streine, am început să uit spiritul limbii noastre, și vocabularul meu românesc, întotdeauna precar, e amenințat să coincidă cu modestul lexic oral folosit în casă și la Legație. Sînt cel dintîi care-mi dau seama de sărăcia și urîțenia limbii în care e scrisă cartea despre Salazar. De aceea, te rog pe tine, ca un bun prieten și un scriitor cu simț al limbii, să revizuiești manuscrisul, pieptănînd frazele prea bolovănoase, suprimînd repețirile de cuvinte, înlocuind pe unde crezi de cuviință cu sinonime sau perifraze — în sfîrșit, făcînd din această carte ceva care să semene cu cartea unui scriitor român. Îți vorbesc foarte serios, pentru că fenomenul de amnezie lexicală se agravează la mine pe zi ce trece. Întotdeauna am fost destul de pasiv față de limba pe care o citeam cu mai multă pasiune. De cînd am plecat din țară, n-am citit aproape nimic în românește, în afară de două, trei volume de Rebreanu, Cezar Petrescu și două cărți ale mele.

Te-aș mai ruga tot pe tine să ajuți pe Nina la făcutul corecturilor. Indicații suplimentare, despre litera și coperta volumului, le trimit direct editorului.

*

Să venim acum la *Mitul reintegrării*. Cartea aceasta este într-adevăr fără noroc. E o mică încercare ce ar fi trebuit să apară încă de acum doi ani. Întârzierea îi acordă o importanță pe care nu o merită. Unii se vor aștepta, poate, să citească o carte pretențioasă, când nu e vorba decît despre un simplu eseu, al cărui simplu merit este că va face pe Eugenio d'Ors să învețe românește.

Nu înțeleg cine poate fi doamna care a luat manuscrisul. Eu cred că a fost pierdut la tipografie sau că l-a luat bătrînul meu. Dacă nici Nina nu va avea mai mult noroc, singurul lucru de făcut este să mi se trimeată corecturile prin Herescu, să văd *ce* lipsește și *cît* lipsește din cuprins. Mai departe. M-am hotărît să scot *Zalmoxis* III, (1940–41), un mare volum pentru care aș vrea să pregătesc o serie de studii (cele mai multe deja schițate sau publicate fragmentar în românește). Te-aș ruga pe tine să trimiți vorbă lui Vladimir Dumitrescu¹, [Dionisie] Pippidi, [Ernest] Bernea² și [Petru] Caraman să se apuce de lucru. Nu cred că ar fi nimerit un studiu al lui [Constantin] Fântâneru. Scrie teribil de confuz. Să nu ne facem de rîs. Volumul acesta din *Zalmoxis* aș vrea să fie cît mai românesc: folclor, etnografie, preistorie. Spune-i lui [Ioan] Coman să pregătească ceva *dacic*. VI[adimir] Dumitrescu ar putea reface studiul său din IPEK despre Zeița de la Gumelnița. Bernea să dea ceva despre calendarul țărănesc. Dacă poate, și [D. C.] Amzăr³. Văd că a apărut *Ethnos*. Poate că și directorul acestei reviste ar putea pregăti ceva. Pînă la toamnă, e timp de redactat. Spune-le că e vorba de o acțiune românească, în primul rînd. Pippidi să scrie ceva despre religia romană. Și, dacă mai sînt și alții, anunță-mă.

*

Dragă Dinule, îți scriu în ultimele ore ale șederii Ninei. Trebuie să închei. Sper că ți-am spus tot ce era urgent și important de făcut. După cum vezi, nu șovăi ca să te confisc. Aș vrea să pot o dată să-ți scriu mai pe larg felurite lucruri esențiale pentru noi

toți. Aș vrea să-ți citesc teza, dacă nu și celelalte cărți publicate de când nu ne-am mai văzut. De ce nu mai scrii la *Vremea*?

Îmbrățișări lui Wendy și toate urările de bine tinerei mame și robustului Corneliu.

Pe tine te sărut cu foarte mult dor, nădăjduind într-o apropiată revedere, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 38–40.

¹ Vladimir Dumitrescu, arheolog, colaborator la periodicele: *Dacia*, *Ephemeris Dacoromana*, *Revista istorică română* etc.

^{2,3} Ernest Bernea și D. C. Amzăr, conducătorii revistei *Rânduiala*. La ei se referea (în mod critic) Mircea Eliade într-o scrisoare adresată lui Lucian Blaga la 5 octombrie 1937 (vezi *Europa, Asia, America...*, vol. I, p. 67).

IV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
22 februarie 1943

Dragă Dinule,

Prin d. [Victor] Buescu, am primit *Izvoarele de filozofie* și rîndurile tale. Te felicit și-ți rămîn îndatorat pentru tot ce faci tu pentru spiritul lui Nae [Ionescu] și al nostru. Ți-am spus, cred, de mai multe ori că viața mi se pare mai suportabilă când îmi aduc aminte nu numai că ești, dar că și crezi, și faci pe alții să fie și să creeze.

Să încep întîi cu o veste bună și amuzantă. I-am trimis lui Emil [Cioran], la Paris, vreo 25 mii [de] franci prin Picky [Pogoneanu], și-mi scrie că l-am salvat dintr-una din cele mai patetice împrejurări în care l-a dus dragostea. Iar Picky îmi adaugă în scrisoarea lui că Emil e decis să privească „cu toată bunăvoința ce o comportă” propunerea mea „de a-i trimite din cînd [în cînd] ceva bani”. Deci, mi-a fost scris să-l scap pe Emil dintr-o grea încurcătură erotică. Și să nu mai crezi în fatalitate!

În privința lui *Zalmoxis*, am urmărit de departe, dar cu patetică exasperare, toate dificultățile cu care ai luptat și lupti încă. Dacă,

pînă la primirea acestor rînduri, n-ai pus încă revista sub tipar din lipsă de bani, te rog prezintă-te la Mircea Vulcănescu sau Paul Sterian și cere-le să-mi împrumute suma necesară, pe care mă oblig s-o plătesc cel mult în șase luni, dar mai probabil în trei-patru luni (adică, îndată ce editorii vor fi dat la iveală două dintre retipăririle care se află acum în lucru). Mai am ceva scris despre *Zalmoxis*, dar nu am timp de revizuit (vei vedea îndată de ce), așa că las pentru vol[umul al] IV[-lea]. Te rog, amintește-i lui [Dionisie] Pipidi că e dator să scrie ceva pentru vol[umul al] IV[-lea] care, dacă vrea D-zeu, va fi pus sub tipar la toamnă și pentru care pregătesc *Meșterul Manole* și o versiune franceză mai științifică a *Mitului reintegrării*. Cum e *Deceneu* al lui [Ioan] Coman?! L-ai rugat să nu se întindă pe mai mult de 25 [de] pagini? Dacă va fi textul din *Gîndirea*, apoi e lamentabil. Toată speranța mea e la ceilalți colaboratori. Scoți 5-600 [de] exemplare (după cum stai cu banii), pentru că o să avem nevoie de ele atît la Propagandă, cît și pentru mai tîrziu, în streinătate. Nu dai nici un extras. Să și-l pregătească singuri (mai ales Coman!). Din studiul meu, nu faci extrase.

Acum, cîteva lucruri despre mine. În decembrie, am început un nou roman, dat fiind că acela la care lucram vara trecută e impublicabil încă multă vreme de aici înainte și îmi cere o muncă imensă. Noul meu roman este însă superior la tot ce-am scris pînă acum. Cred că începe să apară geniul moral, latent pînă acum în producția mea literară. Am scris destul de bine, pînă la 10 februarie, cînd m-am întrerupt pentru a începe *Comentarii la legenda Meșterului Manole*. Dacă lucrurile merg cu aceeași intensitate, sper să le termin într-o lună, căci gîndesc problema aceasta de cinci-șase ani. Nu este o carte de erudiție, ci de „filozofie a culturii“ (ca să-i fac în necaz lui [Ion] Zamfirescu!). Pentru prima oară las frîu liber curajului meu metafizic. Aș vrea s-o public îndată ce o voi termina. Te rog pe tine să întreb de pe acum la Fundații dacă o carte de 120 [de] pagini ar putea fi tipărită într-o lună de zile. Dacă sînt aglomerați, vom încerca [la] *Vremea*. Dacă nu, îți voi trimite bani s-o tipărești tu unde vei găsi de cuviință. Cartea se va vinde.

În fața avalanșei de pesimism și moarte pe care o simt amenințîndu-mă, mă apăr după cum ai văzut mai sus. Cel puțin, dacă ne va fi scris să ne prăbușim, să ne prăbușim creînd. E singurul

nostru mijloc de a ne desolidariza de demența colectivă din jurul nostru.

Am întâlnit zilele trecute pe corespondentul de la Paris la *Kölnische Zeitung*, care era și corespondentul *Cuvântului* în 1938. A afirmat în gura mare, într-o adunare savantă, că Nae Ionescu era cel mai profund european pe care l-a cunoscut secolul nostru. Amicul e în termeni buni cu Karl Schmidt, René Guénon, [Paul] Valéry, [Jacques] Maritain etc. Asta îți dă curaj. Era emoționat când i-am spus că tu și un grup de elevi editați opera lui Nae.

Îmbrățișări lui Wendy și *salus*² lui ăl mic. Pe tine, te sărut cu mistică nădejde,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 40–41.

¹ Ion Zamfirescu, contracandidatul lui Constantin Noica la concursul din 1943 de la Facultatea de Litere din București.

² Salutare, urare de bine (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

V

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
21 martie 1943

Dragă Dinule,

Nepriimită prin ultimul curier nici o scrisoare din țară, n-am primit nici de la tine. Aștept să vină d. [Călin] Botez, probabil vom avea la el pachetele de corespondență.

Eu îți trimit primele coli, dactilografiate, ale *Comentariilor* de care îți vorbeam în scrisoarea precedentă. Restul, cam tot atît, îl va aduce Nina, în preziua Paștilor, când va veni în țară. Ți-aș rămîne recunoscător, dragă Dinule, și pentru această nouă osîrdie, dacă ai putea urgenta tipărirea *Comentariilor*, la orice editură și în orice condiții. Aș vrea să apară cît mai repede, ca să mă pot apuca de lucrări mai vaste, care-și așteaptă rîndul de cîțiva ani. Dacă e po-

sibil, aş vrea să apară în acelaş[i] format şi cu aceeaşi copertă ca *Mitul reintegrării* şi *Cosmologie babiloniană*. În ceea ce priveşte notele, eu le-am bătut la sfârşitul fiecărui paragraf, dar ar putea apărea şi în josul paginilor; în nici un caz nu la sfârşitul cărţii. Dacă vor apărea după fiecare paragraf, evident că se vor tipări cu o literă mai mică etc.

Sper ca la primirea acestor rînduri *Zalmoxis* III să fi intrat sub tipar. Cum trec anii şi se pierde timpul cu cereri de subvenţie etc.! Textul pe care ți l-am trimis pentru *Zalmoxis* III aşteaptă să-i vină rîndul din 1937. Începe să mă plictisească decalajul acesta între gîndirea mea şi operele care văd lumina tiparului. Sînt întotdeauna înapoi cu cel puţin patru-cinci ani. Cum mă aflu în preajma maturităţii, este penibil să apar cu lucrări elaborate şi redactate în fazele pregătitoare. Dar, evident, liniştea materială de care mă bucur de trei ani trebuie scump plătită. Nu mi se pot da atîtea lucruri — pace, lumină, ţigări, cafea, bani de buzunar — fără să nu dau nimic în schimb. Şi ce dau eu valorează, poate, de zece ori mai mult — pentru că sînt realităţi ireversibile. Am sacrificat pentru banii de buzunar pe care-i am din 1940 prezenţa mea alături de voi în evenimentele esenţiale ale neamului, am sacrificat sărăcia mea stenică şi cel puţin două cărţi de maturitate, pe care încă nu le-am scris, pentru că n-am fost silit nici de proprietar, nici de prieteni, ca să le scriu.

Ce sens pot avea reflecţiile acestea melancolice? Doar ca să înţelegi mai bine starea mea sufletească şi dorinţa care mă incendiază de a scăpa de cît mai multe dintre manuscrisele sau materialele pe care le port de atîţia ani. *Comentariile*, gîndite demult, anticipate în diverse articole şi expuse la Universitate, sînt abia acum redactate, într-o formă publicabilă. Dar dacă măcar aş putea spera să le văd tipărite *cît mai repede*, înainte de venirea vacanţei de vară!...

Sărutări lui Wendy şi Răzvan.

Pe tine te îmbrăţişează cu înaltă dragoste şi prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

VI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
20 mai 1943

Dragă Dinule,

Am aflat de la Nina peripețiile cu tipărirea *Comentariilor* mele. Bine că s-a aranjat într-un fel, pentru că ce mă interesa pe mine, în primul rînd, era să apară cartea, urgent, în orice condiții.

Sînt fericit, de asemenea, că *Zalmoxis* este sub tipar, iar Mircea [Vulcănescu] și Paul [Sterian] vor acoperi întreaga sumă. Crezi că ai să poți să-mi trimiți două-trei exemplare prin Nina?

Ideea ta cu Editura „Izvoare de filozofie“ e bună, însă o editură depinde în primul rînd de distribuție, și nu prea am auzit că tipărițiile pe care le-ai scos se văd prin librării.

Eu sper să-ți dau, la toamnă, un studiu pentru *Anuar*.

Deocamdată, din cauza bolii mele de nervi — ciclul melancolic al primăverii —, nu prea pot lucra. Sper să-mi iau revanșa la vară.

Sărutări lui Wendy și micului Răzvan.

Pe tine te îmbrățișează recunoscător, cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4.

VII

[1957–1958?]

Dragul meu Dinu,

Sînt atît de multe lucruri de spus, încît nu mai știu de unde să încep. Mă bucur peste măsură că scrii și gîndești așa cum o faci. Paginile citite la Mariana [Parlier], alături de cele pe care mi le-ai trimis acum vreun an, m-au „introdus“ în universul tău de acum — și m-au încîntat. Maturitatea ta (dar cînd ai fost tu altfel? În orice

caz, nu la „Spiru Haret“), îndrăzneala cu care te rotești peste sisteme și istorii, optimismul tău (singurul în care mă recunosc), imensa ta generozitate față de oameni, de ideologii, de naufragii? Aș fi fost fericit să aflu că ai rămas același. (Nu-mi scriai tu, peste țări și mări, în 1930, că spiritului îi repugnă mobilitatea?) Dar cum să-ți exprim surprinderea și încântarea cu care am descoperit că ți-ai însușit dimensiuni noi, fără ca totuși să fi renunțat la tot ce-ai avut și ți-ai făurit tu de când ne cunoaștem?

În ceea ce mă privește, sînt puțin altfel decît îți închipui, judecîndu-mă după niscai texte răzlețe. Am rămas tot atît de optimist, adică: cred în posibilitățile inequizabile ale omului (mai puțin în istorie, pe care nu o accept decît atunci cînd, „deșirîndu-se“, revelează).

Aș vrea să-ți scriu, așteptînd să ne reîntîlnim. Așteaptă-mă! Te îmbrățișez cu infinit dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicată de Mircea Handoca în *Viața românească* anul LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 66–67.

[Prezenta scrisoare a fost expediată în plicul scrisorii de la 21 aprilie 1973]

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 29 septembrie 1969

Dragă Dinule,

Îți scriu [cu] zece-douăsprezece zile înainte de reîntoarcerea în Chicago, întristat foarte că nu ne vom revedea nici anul acesta. Pierre Emmanuel îmi spunea zilele trecute că n-a pierdut încă speranța de a te avea la Colocviul din 26 octombrie. Din păcate, nu-mi pot amîna, anul acesta, plecarea — pentru că la 18 oct[om-

brie] își deschide cursul Georges Dumézil, invitat de mine, și trebuie să-l „prezint“ studenților.

Dragă Dinule, sînt fericit că măcar te pot citi — mai ales, în *România literară*¹. Inutil să-ți spun cît mă fascinează analizele tale. Sper că vor apărea curînd în volum. De la Vera, am aflat nou-tăți despre tine. De la Cioran, știam că ai publicat mai multe cărți. Dacă mi le poți trimite și mie la Chicago (pe adresa Universității), ți-aș rămîne recunoscător.

Spune-mi dacă te-ar interesa publicațiile mele: majoritatea, după cum îți închipui, de istorie a religiilor și a culturilor primitive.

Îți voi trimite, în orice caz, *Festschrift*-ul publicat de curînd de Chicago University Press. Zilele acestea, predau lui Payot manuscrisul *De Zalmoxis à Gengis Khan (Études comparatives sur les religions et le folclore de la Dacie)*, pe care-l vei primit la publicare.

M-a bucurat mult vestea că ți-a plăcut vol[umul] I din *Amintiri* (despre tine și ceilalți — [Mihail] Sebastian, Mircea [Vulcănescu], Dan Botta etc. — multe și mărunte în vol[umul al] III[-lea]. Volumul [al] II[-lea] este consacrat anilor petrecuți în India — deci nu va putea apărea imediat. Iar din vol[umul al] III[-lea] nu voi putea tipări decît fragmente — cum am început deja s-o fac). Mi-ai spus că *Amintiri* I ar putea interesa [pe] „toată lumea“, cu anumite tăieturi. Dacă vei avea timp într-o zi, indică-mi, te rog, pasajele — sau paginile — ca.e crezi că ar trebui suprimate.

Te îmbrățișez cu străveche prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicată de Mircea Handoca în *Viața românească*, anul LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 67.

¹ În 1968–1969, au apărut în *România literară* capitolele viitoareii cărți a lui Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*, București, Editura Științifică, 1970.

IX

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

23 iunie 1970

Dragul nostru Dinule,

Nu mai încerc să mă scuz sau să-ți explic lunga mea tăcere. Să-ți spun doar că, aflînd de pierderea manuscrisului Goethe — am suferit mai mult decît atunci (prin 1945–46) cînd am rătăcit definitiv manuscrisul unui roman aproape încheiat... De această pierdere nu mă voi consola niciodată. Se vor scrie, poate, și la noi cărți responsabile despre Goethe — dar nimeni, niciodată, nu va scrie cartea *ta*¹...

Dar să trecum repede la veștile bune — în primul rînd aceasta, că de mai bine de doi ani te citesc săptămînal și mă bucur peste măsură că *Rostirea* va apărea curînd și voi putea reciti aceste analize care mi se par definitive (pentru generația noastră cel puțin). Cum să nu fim geloși pe tine, și acolo, și aici, cînd ne înveți atîtea, ne înveți pînă și propriul nostru limbaj? Urmăresc, săptămîna de săptămîna, pasionanta ta exegeză a *Fenomenologiei spiritului* în *România literară*. Va apărea, sper, și ea în volum.

Am primit astă-toamnă cele patru cărți. Niciodată pînă la tine n-am iubit acel (pentru mine) mărunț dialog liric². Ce-ai văzut tu acolo m-a uimit. Ce păcat că lucrurile acestea nu sînt accesibile decît românilor... Iar *Douăzeci și șapte de trepte ale realului* mă vor întovărăși vara aceasta în Europa, pentru că vreau s-o recitesc pe îndelete, și nu într-un birou de „profesor“.

Nu-ți pot spune cît îmi pare de rău că nu ne vom întîlni nici anul acesta. Mă bătea cîndva gîndul că aș putea veni eu, dar după catastrofalele inundații am renunțat; prea m-ar deprima să văd ruinele pe care le-a lăsat revărsarea apelor. M-am hotărît să mai aștept, pînă s-or vindeca și aceste noi, neașteptate, nemeritate răni. Dar să nu crezi că am încetat să fiu, o singură zi, ce sînt: român, scriitor de limbă română. Chiar în aceste ultime săptămîni, în parte și pentru a nu mă lăsa copleșit de tragedia țării (căci aflam zilnic de dezastrele inundațiilor), am scris o... piesă de teatru, despre *Coloana nesfîrșită* a lui Brîncuși. Sper că într-o zi voi publica o ediție completă a nuvelilor și — [î]mi place să cred! — voi des-

coperi ceea ce nu crezusem că aş fi în stare (nici eu n-am crezut!): că am învăţat să scriu româneşte, *îngrijit*, aşa cum nu puteam scrie între 1930–40 (pentru că mi se părea că nu am timp...)

Mă bucur nespus că ți-a plăcut *Zalmoxis*. Visasem, acum douăzeci de ani, să scriu o *carte*, nu o serie de „contribuții“, dar în timp ce lucram mi-am dat seama că nu se poate altfel. Voi încerca, în noile ediții, să adaug câteva noi capitole: despre călușari, despre sărbătorile de iarnă și de vară etc. Dar n-am voit să mai amîn cartea: cine știe cât îmi va fi îngăduit să mai trăiesc, și am atâtea alte cărți de terminat (între altele, ceea ce numesc *Opus magnum*, o istorie a ideilor religioase din paleolitic la Nietzsche în nu mai mult de 500 de pagini).

M-a impresionat seriozitatea, gravitatea cu care a fost discutată filozofia lui Blaga la Academie (o mână prietenă mi-a trimis cu poșta aeriană *Contemporanul* din 12 iunie). Cu câteva săptămîni mai înainte, avusesem o surpriză nu mai puțin tulburătoare privind un volum din Varșovia: M[ircea] E[liade], *Sacrum-mit-historia*, cuprinzînd selecții din *Images et symboles*, *Le sacré et le profane*, *Mythes, rêves et mystères*, *Méphistophélès et l'androgynne*, *Le Mythe de l'Éternel retour*, cu un admirabil studiu introductiv. E drept, polonezii sînt oameni curioși: traducerea compactului volum *Traité* s-a epuizat în câteva luni și a fost retipărit, îmi scrie traducătorul, „cu prioritate“. Nici cehii nu se lasă mai prejos: mi-au cerut o „Prefață“ specială traducerii care stă să apară din *Le Mythe de l'É[et]ernel ret[etour]*, și acum se traduc încă alte două volume. Îți dai seama cu cât interes urmăresc difuziunea cărților și ideilor mele în țările socialiste.

...Dar descopăr deodată, dragul meu Dinu, că, deși am umplut aproape patru pagini, n-am apucat să-ți mai spun nimic din toate pe care voiam să ți le spun... Așa, că mă opresc, adăugînd numai că de data aceasta vom rămîne la Chicago pînă la 10 august, cînd zburăm la Stockholm (pentru Congresul Internațional de Ist[orie a] Rel[igiilor]), iar de la 1 septembrie la 15 oct[ombrie] vom fi la Paris (avem acolo un *pied-à-terre*³, 4, place Charles Dullin, Paris 18e).

Spune-mi ce cărți ai vrea să-ți trimit.

Te îmbrățișez cu melancolie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de M'ricea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 67–69.

¹ O nouă redactare a cărții lui Constantin Noica se va publica abia peste șase ani: *Despărțirea de Goethe*, București, Editura Univers, 1976.

² Lectură incertă.

³ Locuință provizorie, ocupată temporar (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

X

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

7 august 1970

Dragă Dinule,

Răspund pe scurt și în mare grabă (plecăm în treizeci de ceasuri!) frumoasei, bogatei tale scrisori din 12 iulie. (Poate știi că numai tu și Emil [Cioran] sînteți în stare să *creați* epistolar, chiar și pe un colț de carte poștală...) I-am citit Lizettei fragmentul despre Ionel Perlea, și importanța vizitei lui în țară. (Află că eu l-am îndemnat. Știam că nu mai avea mult de trăit. Călătoria în țară a fost apoteoza carierei lui de dirijor invalid, iar reacția publicului i-a prelungit viața cu încă un an...)

Am aflat de comportamentul [de] primă balerină neurastenică al lui Celibidache. E un mare talent, nenorocit și, probabil, în pragul sombrării în mitomanie: se crede *singurul* muzician de la Mozart... Păcat! (Tu cunoști obsesia mea = sîntem un neam fără noroc...)

Cît privește „prietenescul îndemn“, te înșeli: eu am crezut și cred în geniul tău, în posibilitățile tale „creatoare“ (cum ne plăcea să spunem) mai mult decît ai îndrăznit tu să crezi vreodată. Pentru că m-ai provocat, îmi îngădui o indiscreție: acum mai mulți ani, mă hotărîsem să public o revistă trimestrială, în limba franceză, intitulată simplu: *Constantin Noica*. Printre colaboratori, admitam numai pe prietenii tăi; cîteva excepții: eleniști pasionați de presocratici, matematicieni, muzicanți „cu acces la concepte“.

Soarta a fost însă mai blîndă decît ne așteptam, și revista n-a mai trebuit să apară...

În altă ordine de idei: nu mai sînt atît de optimist ca tine privitor la reeditarea scrierilor mele românești. Conjunctura nu-mi este prielnică. Articolul din *R[omânia] I[iterară]* mi-a dovedit că nu sînt judecat după ce scriu *acum*: altminteri, cum să-mi explic că mi se răstălmăcește interpretarea dacilor-„lupi“ și a Mioriței?¹ Dar, în fond, vorba lui Emil [Cioran], ce importanță mai pot avea toate acestea?

În septembrie, de la Paris îți voi trimite cărțile mele mai vechi — iar la întoarcere, de aici, cîteva studii în englezește și chiar „literatură“ — cu riscul de a te irita. Ți-am spus că am scris o piesă „cu Brîncuși“, *Coloana nesfîrșită?* Îți voi expedia textul la toamnă. Mi-e teamă că piesa e ratată — dar asta n-are importanță. Pentru simplul motiv că, *acum* mă simt atras către teatru mai mult decît către proză (fantastică).

Îndată ce mă voi liniști (*i.e.* voi scăpa de obligațiile academice urgente), am de gînd să scriu o piesă cu... Buddha. Nu este singura pe care o am în cap; între altele, o piesă cu adolescentul și (foarte) tînărul Constantin Noica, cel din anii 1927–1930.

Proiectul tău cu *Zalmoxis* mă ispitește. Nu va fi *numai* o revistă de istorie a religiilor (avem destule!), ci una în care s-ar putea prezenta întreaga cultură sud-europeană, cu istoria și preistoria ei, cu „deschiderile“ către Bizanț, Orient și chiar către acea lume a „primitivilor“ pe care Brîncuși, bunăoară, a ghicit-o amintindu-și oamenii, basmele și ornamentele din satul lui oltenesc. Dar despre toate astea vom mai sta de vorbă.

Sărută, te rog, mîna soției tale. Christinel vă salută, așteptînd să vă *recunoască* într-o bună zi în carne și oase. Te îmbrățișez cu acel dor infinit pe care-l cunoaștem toți, mai ales Emil [Cioran]....

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

¹ După ce, la 2 iulie 1970, Dumitru Micu a publicat în *România literară* o elogioasă prezentare a cărții *De Zalmoxis à Gengis Khan*, peste doar două săptămîni va apărea în aceeași publicație articolul lui Miron Constantinescu *Considerații metodologice și istorice*. La acest articol se referă Eliade.

XI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

26 octombrie 1970

Dragul nostru, Dinule,

Răspund cu mare întârziere scrisorii tale din 5 sept[embrie], primită la Paris. (Între altele, m-a plictisit un fel de gripă, pe care am prins-o îndată ce m-am întors.) Ca de obicei, scrisorile tale îmi dau curaj, și-ți mulțumesc și pentru asta. (Probabil că Emil [Cioran] avea dreptate proclamându-ne, acum câteva săptămîni, pe tine și pe mine, cei mai optimiști dintre români...)

Voiam să-ți trimit piesa — *Coloana nesfîrșită* — dar, recitind-o, m-a nemulțumit peste măsură. Așa că aștept un moment prielnic s-o corectez. (În orice caz, ceea ce-i lipsește nu este calitatea artistică.) Ai dreptate: literatura scrisă pînă în 1950 nu era „rotunjită“. E curios, dar „simțul artistic“, cum spui, nu mi s-a impus decît după zece ani de exil, cînd simțeam că singurul lucru românesc care-mi rămăsese, limba, s-ar putea deteriora fără să bag de seamă. Rezultatul a fost că cea mai frumoasă limbă (literară) românească a mea o vei găsi în *Noaptea de Sînzienă*. Și-mi place să cred că am reușit s-o păstrez tot atît de vie și de desăvîrșită și în prozele mai mult sau mai puțin fantastice care au urmat.

Am recitat cu încîntare, la Paris și aici, *Rostirea*. Încă nu m-am încumetat în ediția Coridaleu, dar îi va veni și ei rîndul — nu pentru dascălul de acum trei sute de ani, ci pentru că te-ai străduit *tu* să-l aduci la lumină. Iar cînd vei reuși să editezi și caietele lui Eminescu, vei fi triumfat acolo unde s-au aflat în treabă și au visătorit atîția.

Sper să-ți pot trimite pe curînd și altfel de vești.

Christinel și cu mine te îmbrățișăm și vom zbura să te întîlnim atunci cînd se va împlini ceasul.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 70.

XII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

23 ianuarie 1971

Dragă Dinule,

Întors acum câteva zile de la New York, am găsit scrisoarea ta. Cum ți-aș putea mulțumi vreodată că ai gândit-o și, în plus, ți-ai dat osteneala s-o scrii? Am citit-o și am recitit-o cu lacrimi în ochi, amîndoi. Numai tu erai în stare să vezi atîtea lucruri înalte și frumoase într-o producție literară grăbită, diversă și răvășită. (Și îndrăznesc să spun asta pentru că, știi prea bine, nu am renegat niciodată această literatură...) Sînt fericit că a început să-ți placă și să-ți „vorbească“ proza fantastică. Nu știu ce vei crede, dacă le vei reciti, de romanele „autobiografice și realiste“ (cum le numea nu mai știu cine). Sper să-ți pot trimite, de la Paris, textul original, tipărit, al primei părți din *Noaptea de Sînziene*, singurul roman de care știu că este „bine scris“ (adică, în primul rînd, ferit de neglijențele stilistice care desfigurează, bunăoară, o carte ca *Întoarcerea din rai*).

Sper că nu te vei apuca să scrii cartea despre mine — ci doar, luîndu-mă ca pretext, lucrarea despre structura, destinul și posibilitățile culturii românești, lucrare pe care toți o așteptăm de la tine. Dar, bineînțeles, îți expediez *Festschrift*-ul, și apoi alte scrieri și critice, care cel puțin te vor „documenta“.

Adrian Păunescu și soția lui, Constanța Buzea (el, *writer in residence*¹ la Iowa University), sînt vecinii noștri pentru o lună. Îți închipui ce emoție — să descopăr dimensiunile noii culturi românești prin dialogul cu un tînăr de douăzeci și nouă de ani! Am mai întîlnit, evident, tineri (și mai puțin tineri) scriitori, la Paris și aici — dar niciodată pînă acum n-am avut prilejul să trăiesc alături de unul dintre ei, să stăm de vorbă, ca în tinerețea mea, pînă dimineața.

Privitor la *Coloana infinită*: textul va apărea și-ți voi trimite mai multe exemplare. Nu cred însă că trebuie jucată, nici măcar într-un teatru experimental. Este o piesă ratată — și, deși nu sînt

orgolios, m-ar plictisi să reapar în țară printr-o lucrare care nu mă mulțumește.

Aș avea atâtea altele de spus! Dar prefer să închei aici, ca să plece scrisoarea. Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu dor și recunoștință,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 71.

¹ Scriitor rezident (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

pînă la 30 mai
1101 E Eric Street
Albion, Michigan 49224

25 aprilie 1971

Dragă Dinule,

Uite ce prostie am făcut! Și aceeași adresă greșită am scris-o pe pachetul în care ți-am trimis *Festschrift*-ul! S-a întors și cartea înapoi. Am reexpediat-o alaltăieri, de la Chicago, tot cu poșta aeriană... Te rog, iartă-mi zăpăceala.

Și acum, află ce mi s-a întâmplat. Venisem aici, la Albion College, la începutul lui martie *in residence*¹ p[entru] trei luni, ca să pot lucra mai în liniște. În ziua cînd împlineam șaiszeci și patru de ani (9 martie), am avut un atac de pericardită, provocat de o gravă infecție a laringelui. Am stat trei săptămîni la clinică. Apoi, o lungă convalescență — încă neterminată. Zilele trecute, am fost la Chicago, să consult un specialist, să văd dacă trebuie să-mi operez amigdalele. Din fericire, *nu* trebuie. Și la Chicago am găsit scrisoarea și cartea cu adresele greșite (Strada Orientului...).

M-am împrietenit mult cu Adrian Păunescu. Ei pleacă zilele acestea la Paris. Vor fi în țară pe la 15-20 mai.

În altă ordine de idei: încăpățînarea mea de a rămîne „scriitor român“ este tot mai scump plătită! Volumul *La țigănci* n-a fost înregistrat nici măcar în... buletinele bibliografice! Cred că, în ultima vreme, am bătut toate recordurile de „neantizare“: nu numai numele a fost scos din textele unde era citat, dar chiar și... inițialele „M.E.“!²... Pentru prima dată într-un sfert de veac, mi-a părut rău că n-am urmat exemplul lui Eugen Ionescu, [Emil] Cioran, [Ștefan] Lupașcu — și nu mi-am scris opera literară în limba franceză. Acum, e prea tîrziu. Sînt condamnat la inexistență atît în „patrie“, cît și în „neagra străinătate“.

Te îmbrățișează cu mult dor

Mircea și Christinel

P.S. Scriu la Gallimard să-ți trimeată pe adresa exactă *La Nostalgie des origines* (și alte cărți).

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 71–72.

¹ Pentru ședere (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² În ziarele și revistele românești, nu a apărut nici o referire la Mircea Eliade între 17 iulie 1970 și 3 martie 1972.

XIV

[Antet tipărit]
Albion College
Albion, Michigan 49224

[Scris cu cerneală roșie de Mircea Eliade:
„Rămîn aici pînă la 27 mai. Apoi Chicago“]

Albion, 14 mai 1971

Dragă Dinule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 26 aprilie (data poștei: 6 mai) retransmisă de la Chicago. Sper că ai primit între timp scrisoarea mea din... ianuarie și *Festschrift*-ul, adresate în Strada...

Orientului. Ți le-am reexpediat din Chicago, acum vreo două săptămîni, adăugînd o pagină în care-ți vorbeam de experiența mea inițiativă din 9 martie: atacul de pericardită, care m-a ținut douăzeci și cinci de zile în spital și mi-a impus încă o lună de convalescență. În cazul cînd scrisorile s-au rătăcit, vei afla poate amănunte de la soții Adrian Păunescu (str[ada] Sandu Aldea 24, tel. 18 27 92), care, probabil, vor fi în București pe la sfîrșitul lunii mai. Caută, în orice caz, să-i întîlnești. Au locuit o lună întreagă (ianuarie) alături de noi, ne vedeam zilnic și am stat mult de vorbă. Îți vor da multe detalii despre mine, Christinel, viața în USA, planuri de viitor. Cere-le „interviul“, *i.e.* cîteva lungi convorbiri pe care le-am „editat“ împreună; el, optimist, speră să le poată publica.

Că vrei încă să scrii despre mine mă tulbură și mă încîntă și mă măgulește mai mult decît poți să bănuiești. Sper totuși, dacă vei scrie această carte, să fie și un fel de „Memorii“. Dar despre toate acestea vom mai sta de vorbă.

Noaptea de Sînziene I a apărut la Paris și o vei primi. De asemenea, *Coloana nesfîrșită* (a apărut în revistă, aștept extrasele, ca să-ți trimit cîteva, de la Chicago, prin avion).

Spune-mi, te rog, cînd vei avea timp, ce cărți de la Gallimard îți lipsesc (probabil, toate!...) Simplifică titlurile: *IS* (= *Images et symboles*) etc.

Nu avem planuri pentru la vară. Deocamdată, pentru că mi-am revenit complet din accidentul (doar aparent) cardiac — m-am așezat serios pe lucru (la *Opus magnum*).

În orice caz, [în] sept[embrie] și zece-cincisprezece zile din oct[ombrie] vom fi la Paris. Dacă se va întîmpla minunea pe care tot o aștept, ne vom întîlni acolo.

Christinel și cu mine te îmbrățișăm — eu cu vechea, nezdruncinata prietenie.

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 72–73.

XV

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

9 iulie 1971

Dragă Dinule,

Tu ești un om extraordinar! (ca și Emil [Cioran], de altfel). Ai timp să citești, ai timp și generozitate să compui cele mai stenice scrisori!... Te invidiez. Sînt multe zile cînd mi-este *greu* să stau de vorbă cu prietenii, scriindu-le.

Rîndurile de față au un rost modest: să te informeze de pachetele cu cărți și extrase pe care le vei primi. Am cerut lui Galimard să-ți trimeată toate cărțile, în afară de *Tech[niques] du Yoga* și *La nuit bengali* (= *Maitreyi*). Sper că le vei primi pe toate (cele epuizate s-au tot retipărit, dar mai știi?).

Azi, ți-am expediat de aici, prin avion, două pachete cu extrase și *The Forge...* (= *Forgerons et alchimistes*, epuizată în franțuzește). Am adăugat și *Mîntuleasa*, pe care nu cred că ți-am trimis-o.

Voi încerca mai tîrziu să-ți expediez diverse fragmente autobiografice (*Jurnale* etc.) publicate în ultimii ani.

Chiar acum am primit *BL Gita*. O voi citi și voi scrie lui Al-George, și-ți voi scrie și ție.

În principiu, vom fi [în] ultima săptămînă din august la Roma, apoi la Paris, pînă pe la 15 oct[ombrie].

Pe curînd, o scrisoare mai puțin... bibliografică.

Te îmbrățișez cu dor,

Mircea

P.S. Te rog, sugerează-mi ce fel de noutăți te interesează. După cum știi, aici există aproape tot în ediții *paperback*¹ și ți le pot trimite fără nici o bătaie de cap!

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 73.

¹ Broșat (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

21 februarie 1972

Dragă Dinule,

Sînt acum sigur că cel puțin o scrisoare de-a mea s-a rătăcit pe drum. Mă bucur totuși că ți-au parvenit extrasele (*Coloana* etc.). Astăzi ți-am trimis, cu poșta aeriană (și recomandat!), nouă articole despre mine. (Alături, pe fițuică aparte, lista autorilor.) Mai sînt și altele, dar nu dispun de dublete. Cea mai interesantă lucrare este o teză, recentă, de doctorat (la Vanderbilt University) a unui tînăr profesor de filozofie, Douglas M. Allen. Sper să se publice curînd.

În orice caz, aflînd acum că te interesează „ecourile“ activității mele, îți voi trimite și alte studii (nu și articole și recenzii, deși unele dintre ele sînt interesante).

Îți vorbeam, în scrisoarea din 20 dec[embrie], de nuvela pe care tocmai o terminasem, *Uniforme de general*, și de care sînt foarte mulțumit. (Uneori, mă întreb dacă am făcut bine trecînd, în ultimii cincisprezece ani, literatura pe planul al doilea...) Ți-o voi trimite îndată ce va apărea.

De curînd, am primit o scrisoare de la Dr. Fil. Mamardașvili, vice-editor la *Voprosi filosofii*, cerîndu-mi un articol. *We are especially interested in your views on the problem of universals in the primitive (archaic) cultures and their role in the spiritual culture of mankind¹.*

M-am bucurat aflînd că direcția revistei e la curent cu una dintre preocupările mele de căpetenie: structura gîndirii arhaice.

De cînd nu-ți mai întîlnesc scrisul în revistele românești, lectura lor nu mă mai atrage; le răsfoiesc căscînd și le arunc. Păcat!...

În cîteva zile vom avea aici invitații noștri, pe Marin Sorescu și [Ștefan] Bănulescu, cu soțiile.

Te îmbrățișăm amîndoi,

Christinel și Mircea

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 74.

¹ Sîntem interesați în mod deosebit de opinia Dumneavoastră asupra problemei universalilor în culturile primitive (arhaice) și asupra rolului lor în cultura spirituală a omenirii... (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

8 mai 1972

Dragă Dinule,

Iartă-mă că-ți răspund atît de tîrziu. Am avut multe pe cap (și nu toate interesante). Dar a fost și un *intermezzo* mai luminos: zilele petrecute la Iowa City, oaspeți ai familiilor [Ștefan] Bănulescu și [Marin] Sorescu. Am vorbit tot timpul de poezie și artă și filozofie, și am discutat despre prietenii din țară. Iar astăzi mă pregătesc să ascult conferința lui C[onstantin] C. Giurescu¹ (am rugat pe cei de la istorie să-l invite). C. C. G. a sosit alaltăieri și de-atunci, de față fiind și atașatul cultural Căpățînă, am tot stat de vorbă despre tot ce n-am putut discuta treizeci și doi de ani. C. C. G. ne-a impresionat prin vigoarea și optimismul lui. Ne-a arătat ultima lui carte, în colaborare cu fiul său, noua *Istorie a românilor*. Editorial vorbind (căci altminteri nu o cunosc), majestuoasă.

Probabil că ai aflat deja ce aveam de adăugat la interviul lui A[drian] Păunescu. Într-o zi, voi publica textul integral. Cred că e interesant ca document autobiografic. Mă bucur totuși că nu a suprimat pasajele în care afirmam încrederea mea neșărmurită în viitorul culturii românești. Este partea esențială².

Ți-am trimis un număr din *Journal of Religion*, cuprinzînd două studii despre anumite aspecte ale operei mele de istoric al religiilor.

Ascultîndu-ți sugestia, am acceptat să se traducă *Amintiri I* și încă două capitole (India) (29–31), evident după ce am suprimat anumite pagini. Citind deunăzi traducerea, nu sînt convins că am făcut bine. Cartea era scrisă *exclusiv* pentru români, scrisă mai

ales ca o mărturie a acelor ani „beatifici“, între marile războaie. Ar trebui să pregătesc o cu totul altă versiune pentru cititorii străini. Ceea ce voi face, în orice caz, pentru volumele următoare. Aștept cu nerăbdare apariția primului număr din *Ethnos*, cu nuvela mea, ca să ți-o trimit.

De câte ori stau îndelung de vorbă cu români din țară — admirația și dragostea mea pentru tine crește și mai mult!

Te îmbrățișez cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, p. 82.

¹ C. C. Giurescu (1901–1977), istoric român care a înlesnit plecarea din țară a lui Mircea Eliade în aprilie 1940.

² Interviu luat de Adrian Păunescu lui Mircea Eliade a apărut integral în volumul *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a adăugită, Editura Cartea Românească, 1979, pp. 237–266.

XVIII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

16 mai 1972

Dragă Dinule,

Inutil să-ți mai spunem cât sîntem de fericiți că s-a întîmplat minunea!¹

Nu putem pleca decît la 22 iunie, căci la 20 am o conferință anunțată de astă-toamnă. Rămînem trei săptămîni; trebuie să ne reîntoarcem pentru că în a doua jumătate a lui iulie sînt implicat într-un „program“ la Santa Barbara. Revenim la Paris la 1–2 septembrie și stăm pînă la 15 oct[ombrie].

Deci (pare incredibil!...), pe curînd! Te îmbrățișăm amîndoi,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, p. 83.

¹ Constantin Noica îi scrisese lui Mircea Eliade că a primit pașaport, deci se vor putea întâlni.

XIX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

29 august 1972

Dragă Dinule,

Poimîine, ne luăm zborul spre Paris — probabil că de aceea mă hotărâsc deodată să-ți scriu. Parcă m-aș deștepta din vis! De cînd ne-am despărțit, în pragul casei Marianeii [Parlier], am avut mereu impresia că ne vom reîntîlni a doua zi, cel mult a treia sau a patra zi, dar *curînd*, curînd de tot! De aceea mi se părea inutil să-ți scriu. La ce bun, cînd vom sta de vorbă pe canapeaua din 4, place Charles Dullin, sau la cafeneaua din colț, sau la Eugen [Ionescu], la Virgil [Ierunca], la Emil [Cioran]?...

Deocamdată deci, m-am deșteptat din vis. Vom vedea ce va urma mai tîrziu. De-abia acum, în preziua plecării, m-am învrednicit să-ți trimit cartea poloneză (*Mit* etc.) și cîteva articole (cele din *Nouvelles littéraires* și [...])¹ de anul trecut, pentru a vedea în ce sens cartea care ți-a plăcut interesează pe „nespecialiști”; celălalt, din *Rel[igious] Studies*, încă nu l-am citit). Voi face copii fotografice după alte articole „populare” și ți le voi trimite în oct[ombrie].

La Santa Barbara, am petrecut două săptămîni admirabile, la *Center for the Study of Democratic Institutions*; simpozion despre *Evolution of Revolution*, unde m-am împrietenit cu [Roger] Garaudy și l-am cunoscut bine pe Goldstücker. Ce oameni admirabili, cinstiți și sinceri! Garaudy a fost invitat la Buc[urești] la Congresul de „futuresologie” și se va duce ([în] sept[embrie]).

Încolo, am lucrat pe brînci la *opus magnum*. Am avut o criză de deznădejde numărînd paginile deja scrise. Peste șase sute, și nu sînt decît la jumătatea vol[umului] I! Ți-am spus, cred, că marea

mea ambiție era să scriu această *Histoire universelle des idées religieuses* în circa 500-600 [de] pagini de tipar. Nu m-am învrednicit să „tai în carne vie“, cum spunea Mișu, și, lucrînd capitole vechi, redactînd notele de cursuri, n-am reușit să „concentrez“ după cum visam de atîția ani. E drept, am „concentrat“ vechile versiuni despre budism (care trecea[u] de 600 [de] pagini) în circa 150 [de] pag[ini] de mașină. Totuși, voi fi silit să public două volume, înglobînd circa 1 000 [de] pagini de tipar — și mă crezi că-mi vine să plîng mărturisindu-ți asta? Care va să zică, „savantlîcul“ m-a înfrînt și de data asta (deși cartea e scrisă simplu, aproape fără note — toată esența documentară fiind distribuită, în paragrafele respective, la sfîrșit). Așadar, voi da drumul prin 1973-74 primului volum, *De l'âge de pierre à l'interdiction des Mystères d'Éleusis*, lăsînd restul pentru vol[umul al] II[-lea], care aș vrea să se încheie cu „zilele noastre“, în fond precum Hegel, cu efortul propriei mele *anamnesis*, pregătind și scriind această carte.

Aș fi cu adevărat nefericit dacă un accident, de orice natură, m-ar împiedica să duc la bun sfîrșit „cartea inimii mele“... (și, cînd zic „accident“, nu exagerez; simt cum „mă lasă memoria“. Noroc că am — vorba lui Iorga — „munți de note“...)

Voi regăsi la Paris ecourile vizitei tale și voi avea din nou impresia că sîntem împreună.

Dar am de pe acum *certitudinea* că ne vom revedea curînd. În fond, sînt atîția scriitori și cărturari care se plimbă prin lume. Tu ai putea ține cursuri și conferințe, și în mai multe limbi. Sînt unii, scriitori iluștri, care nu știu nici măcar să ceară un pahar de apă, în nici o limbă...

Deci (pentru că trebuie să închei), pe curînd!

Christinel și cu mine vă îmbrățișăm pe amîndoi și vă așteptăm cu frățească nerăbdare, oriunde v-ați hotărî să colindați.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 83-84.

¹ Cuvînt ilizibil.

XX

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

I oct[ombrie] 1972

Dragă Dinule,

Începem să ne pregătim de plecare. Ne înapoiem la Chicago la 5 oct[ombrie]. N-am apucat să fac mare lucru în aceste patru săptămîni de toamnă pariziană — în afară de revizuirea celor 720 [de] pagini din *Jurnal*, traduse de Luc Badesco. Am văzut mulți români, mai mulți ca altădată — și poate datorită acestui lucru optimismul meu de totdeauna s-a cam clătinat... Dar sper că-mi voi recăpăta seninătatea la Chicago.

L-am văzut de două ori pe Paul Anghel¹; i-am citit o bună parte din monografia *O istorie posibilă a literaturii române*, care mi se pare foarte interesantă și plină de „deschideri“ noi. Sper să pot citi restul la Chicago, și-i voi comunica impresiile. (Mi-au plăcut, de asemenea, *Teatrul* și eseurile despre Brâncuși etc.) Tot atît de încîntat am fost de întîlnirea cu Virgil Cîndea (iar acum o jumătate de ceas l-am văzut pe fostul meu student, filozoful la a cărui publicație periodică mi se pare că ai colaborat).

Nu știu în ce măsură aş putea fi de folos la organizarea Institutului Oriental. În orice caz, îți voi trimite de la Chicago cîteva sugestii. De o „colaborare“ nu poate fi vorba, ea implicînd condiții inexistente și irealizabile în viitorul apropiat. Important este însă ca Institutul *să se facă*. Voi, cei de acolo, obișnuiți cu noile structuri, veți ști cum să-l transformați într-un instrument valabil de muncă și creație.

După cum îți imaginezi, ai fost tot timpul prezent în discuțiile noastre, cu prietenii de aici și cu cei din țară. Sanda [Stolojan], Paul Anghel, [Virgil] Cîndea² și alții ne-au adus vești despre ultimele tale experiențe și proiecte (cînd îl vei întîlni pe Anghel, roagă-l să nu scrie — așa cum intenționa — în legătură cu convorbirile noastre. Asemenea texte dau întotdeauna prilej la nesfîrșite *malentendus*³. Asigură-l însă că îi voi trimite de la Chicago nuvelele recente și alte publicații).

Ca și astă-vară, sper că ne vom putea reîntîlni undeva în Europa în 1973. Omagii afectuoase Marianeii.

Te îmbrățișăm cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 84–85.

¹ Paul Anghel — publicist, dramaturg și romancier din grupul „protocroniștilor“.

² Virgil Cândea (n. 1927), istoric român, autor al unor studii în domeniul istoriei culturii medievale și moderne.

³ Neînțelegeri (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

4 ianuarie 1973

Dragul nostru Dinu,

Christinel și cu mine vă urăm un an nou așa cum îl dorim cu toții!... Și iartă-mă că nu ți-am mai scris din octombrie. Am suferit de o „fobie epistolară“ de care abia anul acesta sper că m-am vindecat. (Știu că nu vei înțelege o asemenea alergie; nici eu n-am cunoscut-o, pînă în toamna asta.)

Alături o scrisoare de prin 1957–58, pe care am regăsit-o deunăzi printre hîrțile mele. Nu ți-am expediat-o atunci, pentru că aflasem schimbarea de domiciliu¹. Dar îmi închipui că te va amuza, citind-o cu o întîrziere de cincisprezece-șaisprezece ani!...

Mă interesez de posibilitățile de a avea un indianist român în campus. În primul rînd, aș profita *eu*...

Cu sau fără voia mea, sînt încontinuu în legătură cu „realitățile românești“. Am terminat zilele trecute un articol despre călușari, pentru *Festschrift* Theodor Gaster (băiatul cel mai mic al lui Moses, singurul, de altfel, care a mers pe urmele părintelui).

Mă apucasem să scriu despre colinde, dar nu primeam fotocopia studiului lui Al[exandru] Rosetti (din 1920!), pe care Profesorul mi-o făgăduise la Paris. (Mi-a parvenit doar acum câteva zile.) Așa că a trebuit să întrerup lucrul și să trec de la „sărbătorile de iarnă“ la cele de vară. Nu-mi pare rău: cu puțin noroc, voi putea dezvolta aceste două studii traducându-le în franțuzește și, când se va tipări o nouă ediție din *De Zalmoxis...*, le voi introduce sub forma a două noi capitole. (M-am *grăbit* publicând cartea în 1970, necompletă — dar voiam ca măcar această ediție preliminară să existe...)

Mă întristează — și nu numai pe mine — absența scrisului tău în revistele din țară. Citim rarele texte din *Steaua* cu emoție și bucurie. Dar de ce nu și în alte reviste?

Nu cred că ți-am trimis *Forgerons et alchimistes*, carte care merita s-o ai la îndemână măcar pentru un capitol (*Alchimie et temporalité*). Dar ediția franceză e epuizată. Flammarion nu vrea s-o cedeze, pentru retipărire, lui Payot, și ezit să-ți trimit una dintre traduceri, pentru că nu sînt faimoase. În orice caz, voi încerca s-o găsesc la Paris...

Un amănunt bibliografic, a cărui semnificație poate fi interpretată în diferite perspective: o ediție japoneză publică în paisprezece volume *Selected Works*. Apăruseră deja vreo cinci-șase traduceri, dar japonezii vor să dispună de un *corpus* în regulă, cu prefețe, comentarii, apendice savante. Păcat că nu citesc japoneza: aș fi văzut și eu cum pot fi „ameliorat“ și completat!...

Dar văd că m-am întins la vorbă! Deci încă o dată, noroc și sănătate. Vă îmbrățișăm pe amîndoi,

Mircea și Christinel

(care, în momentul acesta, acasă la noi, dactilografiază articolul despre călușari...)

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 85–87.

¹ Constantin Noica și-a schimbat domiciliul..., fiind arestat.

XXII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

21 aprilie 1973

Dragul nostru, Dinule,

N-am mai primit de mult nici o veste de la tine. Eu ți-am scris ultima oară la 4 ianuarie, adăugînd în plic și o scrisoare mai veche, pe care nu mai apucasem s-o trimit. Sper că ți-au ajuns (din prostie, n-am fotocopiat decît scrisoarea din 4 ian[uarie], nu și cealaltă. Am luat obiceiul să fotografiez anumite scrisori de cînd mi-am dat seama că-mi pierd memoria și repet vești și comentarii deja comunicate...)

Tăcerea ta nu m-ar fi neliniștit dacă Barbu B[rezianu] nu mi-ar fi scris că ai fost suferind. De ce? Mai precis: ce s-a întîmplat? Sper că n-a fost nimic grav. Doar plictiseli inerente supraviețuirii noastre. Și eu am fost plictisit, o parte din iarnă, de o stupidă gripă intestinală. Nu credeam că o asemenea prostie te poate diminua săptămîni de-a rîndul.

De la Paul Anghel, aflu doar că... nu te-a mai văzut de mult. Mi-a scris și Gheorghe Anca¹, de la Roma (ce păcat că nu-l pot întîlni! dar nu sperăm să includem și Italia în vacanțele noastre, împărțite, în principiu, între Finlanda și Paris). Dar nici de la el n-am aflat vești recente.

S-au întîmplat multe în ultima vreme (între altele, vizita unui personaj din romanul meu de tinerețe, roman pe care i l-a rezumat și tradus, în parte, excelentul nostru indianist). Ți le voi povesti altă dată. Acum, sînt dornic să aflu vești de la tine. În ce mă privește, în afară de *opus magnum*, care înaintează, a trebuit să scriu diverse lucruri mai mult sau mai puțin interesante (un studiu de cincizeci [de] pagini pentru *Enciclopedia italiană* despre „religie“ în care n-am făcut decît să reproduc fragmente din cărțile mele; un articol, acesta mai curios: *Eugène Ionesco et „la nostalgie du Paradis“* etc.).

Au apărut lucruri mărunte de și despre mine. Aștept cîteva extrase, ca să ți le trimit.

Deși ar fi trebuit să mă învăț minte, văd cu plăcere românii care trec prin USA. Zilele acestea, pe soții Cezar Baltag și soții

Matei Călinescu. O excelentă impresie mi-a făcut Mircea Zăciu. Dar mă opresc aici. Pe tine și pe Mariana, vă îmbrățișăm cu mult dor,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 86–87.

¹ Gheorghe Anca (n. 1944), poet, romancier, sanscritist.

XXIII

[Carte poștală ilustrată:
Notre-Dame et la Seine]

4 oct[ombrie 1973]

[Către Constantin Noica]

În ziua reîntoarcerii la Chicago, îți trimitem aceste câteva rînduri — grăbiți, semne de prietenie, în speranța că vei afla curînd vești mai amănunțite.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi cu mult drag,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 87.

XXIV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

12 febr[uarie] 1974

Dragul nostru Dinu,

Nu mai încerc să mă scuz pentru lunga mea tăcere. Nici măcar nu ți-am mulțumit pentru cărțile primite. Îți mulțumim acum, Christinel și cu mine. Ne bucurăm că îți apar cărțile. (Eu nu te citeșc decît în *Steaua*... Mai publici pe altundeva?)

Ți-am urmat sfatul și am lăsat lucrurile să se desfășoare. Dar surprizele se țin lanț, din toate părțile. După apariția personajului

M. în fosta mea cetate — nu mă mai miră nimic. Sergiu [Al-George] mi-a scris acum câteva zile, încercînd să mă liniștească. Și a reușit!... Am auzit însă că mi s-a publicat un „articol“ în *Revisita de filozofie*. Habar n-aveam. Nici măcar nu m-au prevenit. (Îmi închipui că e vorba de un capitol din *Aspects du mythe*.) Nu m-am opus la publicarea *Iphigeniei* în *Manuscriptum*, deși e vorba de un text marginal (și care a fost, de altfel, multiplicat în 500 [de] exemplare încă de acum vreo douăzeci de ani).

[Cicerone] Poghirc m-a anunțat că am fost „proclamat“ Președinte de onoare al Asociației Orientaliștilor Români. Urmîndu-ți sfatul, am acceptat și această onoare. Dar toate acestea nu înseamnă mare lucru, cînd, dintre cele cincisprezece exemplare de presă trimise de Gallimard (*Fragments d'un journal*), n-a ajuns nici unul la destinație. L-am rugat să mai facă un nou serviciu de presă. Începînd cu doar patru persoane. Te afli și tu pe listă. Vom vedea ce se întîmplă.

Primesc mereu cărți din țară. Atît de multe, încît nu mai ajung să le citesc. Voi mai încerca să-ți trimit de aici, prin poștă aeriană, câteva texte recente.

Christinel și cu mine vă urăm un an nou plin de bucurii — și vă îmbrățișăm cu prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 87–88.

XXV

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

10 martie 1974

Dragă Dinule,

Scrisoarea ta ne-a făcut, la amîndoi, aceeași plăcere, ca toate celelalte pagini, dense și stenice, pe care mi le trimiți.

La 12 feb[ruarie], am scris din nou [lui] Gallimard, cerînd să expedieze de urgență, *recomandat* și, dacă se poate, prin avion, *Fragments d'un journal* — la cinci persoane, printre care te numărăm, firește (și Sergiu [Al-George], și Al[exandru] Rosetti, și Corina). Aștept rezultatul.

Cu aceeași sinceritate cu care m-ai obișnuit din liceu, îți spun că nu mi-a făcut nici plăcere, nici onoare publicarea textului respectiv într-o revistă la care tu nu colaborezi. Mai ales că „textul“ reprezintă, de fapt, cum prea bine spui, o lungă „notă bibliografică“¹. Absența gînditorului C[onstantin] N[oica] și prezența bibliografului M[ircea] E[liade] într-o revistă de filozofie întrec chiar absurda închipuire a unor *Convorbiri literare* interzise lui Titu Maiorescu și lui Eminescu, dar la dispoziția lui V. A. Ureche sau Gr. Tocilescu (amîndoi compilatori, dar de a doua mînă). În fond, avem de-a face cu o „învăluire tactică“ de o anumită abilitate. Spuneți că M[ircea] E[liade] e așa și pe dincolo? Uite aici „filozofia“ lui; uite colo (*Manuscriptum*) „literatura“ lui. Ce găsiți așa extraordinar?

Toate acestea ți le spun cu o amărăciune care se transformă treptat în indiferență. Cît sînt *încă* în viață, nu se poate face nimic. După aceea, vom vedea... Eugen [Ionescu] și Emil [Cioran] au înțeles asta demult, și-au văzut de treabă — și au ajuns mari scriitori francezi și europeni. Eu mi-am „salvat“ măcar creația extraliterară — dar cea mai bună parte din zestrea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu am îngropat-o, încăpățînîndu-mă să rămîn ce-am fost: scriitor de limbă română.

Dacă..., dacă... dar, vorba lui Emil [Cioran]: n-a fost să fie!

Îți voi trimite curînd ultimele texte publicate.

Te îmbrățișăm amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 80.

¹ În *Revista de filozofie* (an XX, 1973, noiembrie, nr. 11, pp. 1275–1293), a apărut *Istoria religiilor din 1912 pînă în zilele noastre*. Este vorba de tra-

ducerea parțială a capitolului al doilea din cartea lui Mircea Eliade *La nostalgie des origines (The Quest)*, Editura Gallimard, 1971.

XXVI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

9 mai 1974

Dragă Dinule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 2 mai și îmi cer, foarte sincer, iertare. Poate că ar fi fost mai prudent să las să mai treacă timpul (care, după cum bine știm...). Dar vestea că Sergiu [Al-George] n-a primit volumul mi-a ațîțat din nou furia și amărăciunea — și simt că trebuie să răbufnesc (altminteri, cine știe ce nevroză mă așteaptă!). Încurajat de faptul că primisem confirmarea de la patru corespondenți (e vorba, evident, *de a doua* expediție a cărților), l-am rugat pe directorul serviciului de presă de la Gallimard să trimită încă la paisprezece-cincisprezece persoane recomandat și, dacă se poate, prin avion. Exemplarele au fost expediate la sfîrșitul lui martie (exact între 19-21 martie), și pînă azi n-au ajuns la nici una dintre adrese...

Cei de la Gallimard sînt furioși (căci exemplarele n-au fost trimise înapoi) și voiau să protesteze la nu știu ce organ internațional al serviciului poștal. Evident, i-am rugat să nu facă nimic. Mi-au propus atunci să trimeată (*a treia oară!*) exemplarele prin valiza diplomatică — dar am refuzat cu energie. Nu voiam să fiu acuzat că introduc literatură etc. Dar sînt obosit de atîtea încercări inutile, corespondență și telegrame cu Gallimard — și amărît de publicitatea negativă pe care cei de la Gallimard au făcut-o și continuă s-o facă, în *le tout Paris*¹.

Am fost, poate, naiv crezînd că pot face un „serviciu de presă“ și în România, dar m-ați încurajat voi toți. Rezultatul a fost că de atîtea luni nu fac decît să scriu scrisori desperate, în loc să stau de vorbă cu tine, despre tine și despre cărțile tale (pe care le-am citit amîndoi și despre care *trebuie* să-ți scriu într-o zi).

Și aceeași poveste s-a repetat cu toți ceilalți prieteni și cunoscuți din țară. Șase luni pierdute — la vârsta *mea!*... Dar acum am pus punct și acestei „chestii“, ca la atâtea altele, deschise sau întrevăzute după 1967...

Îți mulțumesc pentru observațiile în legătură cu lectura *Jurnalului*. Evident, ar fi trebuit să scriu o prefață (o voi face la versiunea engleză), în care să precizez că selecțiile reprezintă cam o cincime din *Jurnalul* propriu-zis și mai puțin de 1/10 din *Caiete* (al căror interes autobiografic l-am descoperit doar de curînd. Le consideram „carnete de lucru“, în timp ce ele alcătuiesc proiecte, „epistole“, schițe de nuvele și romane abandonate, chiar lungi și „pasionate“ notații de vise etc.). Cînd voi găsi timp în anii viitori, voi încerca o selecție și din aceste *Caiete* (în bună parte, date), la care voi adăuga fragmente din *Jurnalul* ultimilor ani (și poate și din *Jurnalele* Anglia–Portugalia, 1940–45; restul au rămas în țară și nu mai știu de urma lor; nu erau în lăzile cu manuscrise din strada Palade, transportate de tata prin 1945 la ei acasă). Dar nu mă voi putea ocupa de această treabă înainte de a pune la punct *Autobiografia* pentru cititorii străini. Harper mi-a cerut-o și, de fapt, partea I e deja tradusă de cîțiva ani. Dar trebuie radical revizuită și abreviată, căci o sumă de detalii interesante pentru români nu au „audiență“ printre străini. În plus, trebuie să refac părțile II–III (pînă la plecarea mea în Anglia), înainte de a le preda traducătorului. Sper să pun toate astea la punct în august la Palma de Mallorca. Aprilie și mai au fost consacrate redactării a două conferințe: John Nuveen Lecture, Univ[ersity] of Chicago (*The Witch and the Professor*) și — închipuiește-ți — Freud Memorial Lecture, la Philadelphia (26 mai), unde voi vorbi despre *Occult and the Modern World*. Ți le voi trimite îndată ce vor apărea. De obicei, refuz toate invitațiile de conferințe. Dar am avut să le scriu pe acestea, ca să completez volumul de eseuri pe care-l așteaptă Univ[ersity] of Chicago Press. (Făgăduisem volumul pentru 1973, și aici editorii sînt intransigenți...) Studiul despre vrăjitorie te va interesa, pentru că arăt cît de *decisive* sînt documentele folclorice românești pentru înțelegerea fenomenului. În *Festschrift* Gaster, a[u] apărut *Notes on the Călușari*, dar încă n-am primit ex-

trasele. De asemenea, aștept extrase din alte studii publicate; și le voi trimite, sper, înainte de plecarea la Paris (26 iunie).

Am văzut zilele trecute că [Dionisie] Pippidi a fost ales membru corespondent la British Academy, unde am fost ales și eu, în 1970. Cel puțin, de data aceasta, e vorba de un *român*. Eu figurez, evident, printre *americani*...

Te îmbrățișez cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, pp. 81–82.

¹ Întregul Paris (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXVII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

21 mai 1975

Dragul nostru Dinu,

Nici nu-mi vine să cred că nu ți-am mai scris de aproape un an!... Și nici nu înțeleg ce mi-a paralizat toate bunele intenții — căci, de câte ori nu mi-am spus: azi, trebuie să-i scriu lui Dinu. În sfârșit, acum e prea târziu ca să-mi mai cer iertare... Îmi pare însă rău că îți scriu într-o „etapă“ proastă (durează de vreo lună de zile), adică de fobie a corespondenței.

De aceea, te rog să treci cu vederea prea prozaica și pe repezeală întocmita și — mi-e teamă — incompleta (în informații) pagină, pe scurt: nevoit fiind să împart primul tom din *Histoire*... în două volume, sper să duc manuscrisul primei părți (circa 700 [de] pag[ini] dactilografiate) lui Payot pe la 20 iunie, când vom ajunge la Paris. Termin acum de pus la punct [ultimul?] dintre capitole. (Ce absurd! Căci vreo alte zece capitole sînt de mult corectate și dactilografiate, dar le-am trecut în al doilea volum. Cu puțin

noroc, voi reuși să pun la punct aceasta a doua parte înainte de Crăciun.) Nu știu dacă ți-am trimis programul colocviului despre M[ircea] E[liade] ținut la Universitatea din Santa Barbara, în noiembrie 1974. Dar ți-am trimis — în dublu, *i.e.* și pentru Sergiu [Al-George] — ultimele studii publicate. (Am expediat pachetul [cu] poșta aeriană la 22 aprilie.)

Ieri a luat sfârșit trimestrul petrecut de tînărul sanscritist la Chicago. Îl voi revedea în Italia la vară. M-a ajutat, între altele, să-mi „aranjez“ biblioteca, mi-a clasat corespondența din ultimii zece ani și a dactilografiat o bună parte din bibliografie. Îi sînt foarte recunoscător.

Dinule, mai am mii de lucruri să-ți spun, să te întreb etc. — dar închei aici. Sper să-ți scriu din Paris mai pe îndelete. Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 82.

XXVIII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

Paris 12 iulie 1975

Dragă Dinule,

Încep cam încurcat scrisoarea de față; pe de o parte, nu știu dacă ți-au parvenit două scurte scrisori din Chicago (a doua din chiar ziua plecării, 12 iunie; o pagină entuziastă, reacția „extatică“ a primei lecturi a textului tău, în care apropierea de Hegel, deși nemeritată, acordă scrierilor mele cea mai exaltată distincție cu putință...); pe de altă parte, nu sînt încă sigur că descifrez exact noua ta adresă, așa cum e scrisă pe plic: bloc OS-6... Măcar dacă scrisorile s-ar întoarce la Chicago cu indicația „adresantul necunoscut“, așa cum s-a întors pe vremuri *Myths and Symbols*...

Aici, la Paris, am recitit de două ori „Introducerea“ ta. Sincer vorbind, nu credeam că e posibil să spui *atît de mult* și atît de *profund*, în cîteva pagini. Ai situat încercările mele de a descifra creațiile spirituale ale lumilor arhaice și tradiționale așa cum n-a făcut-o nimeni pînă acum, așa cum eu însumi, în cele mai „optimiste“ momente, nu aș fi îndrăznit s-o fac. Inutil să-ți mulțumesc, să-ți spun cît îți sînt de recunoscător.

Am impresia că judecata ta planează atît de sus, încît aproape că nu mai e vorba de mine... (Dar cît de puțin se poate spune într-o scrisoare! Numai tu ai marele talent de a scrie prietenilor cu aceeași forță și intensitate cu care ai redacta o pagină dintr-un tratat de filozofie...)

Ai auzit că se pregătește un *Cahier de l'Herne* despre mine? Ai accepta să publicăm versiunea franceză a „Introducerii“? S-ar traduce aici — sau, dacă ai timp, ai dicta-o tu, cu nuanțele pe care le socotești necesare. În privința versiunii franceze a volumului, prietenii cu care am vorbit cred că și-ar găsi ușor editorul. Eu nu sînt prea sigur — doar Payot cred că ar publica-o (sau Gallimard). Dar eu nu sînt bun judecător; mă mir într-una că se dau atîtea teze despre mine în USA și, mai ales, că se va publica o carte în Olanda (dar în engleză) și vreo alte două-trei, în Italia. Așa că e bine să credem prietenii — și s-o redactezi în franceză.

La 14 iulie, plecăm în Baleare. Îți voi trimite adresa exactă. În orice caz, pe la 15–16 aug[ust] ne reîntoarcem la Paris și rămînem pînă la începutul lui octombrie. Te îmbrățișăm cu emoție și prietenie,

Mircea și Christinel

P.S. Am aflat, din țară, că ți-a apărut cărțulia despre Eminescu.

(Adăugat cu cerneală roșie: „Ai să vezi din «Prefața» la vol[umul] I [din] *Histoire des idées relig[ieuses]*, cît de precis ai intuit sensul hermeneuticii mele...“)

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 83.

¹ „Introducerea“ lui Noica despre Eliade va fi publicată în *Cahiers de l'Herne*, 1976, cu titlul *Hiérophanie de sacralité*, pp. 105–106.

XXIX

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

1 decembrie 1975

Dragă Dinule,

Am citit și recitit cu delicii *Eminescu*, pe care l-am găsit la Chicago. Deși cunoșteam unele pagini din revistele unde fuseseră tipărite, de abia acum, *în carte*, înțelesul tău îmi revelează adevărata dimensiune a lui Eminescu. Tot ce spui despre „Caiete“, despre un *uomo universale*¹, despre Archaeus, fuior, neființă etc. m-au încântat într-o măsură de care nu-ți poți da seama, pentru că tu trăiești aproape de aceste izvoare de viață și gând românesc, în timp ce eu le descopăr arareori în publicațiile care-mi cad în mână...

De la ultima scrisoare pe care ți-am trimis-o (de la Paris, început de octombrie), singurele vești pe care ți le pot da sînt în legătură cu cele două cărți. Am încheiat prima corectură la *Histoire des idées religieuses I* și la volumul de eseuri pe care-l publică Chicago Univ[ersity] Press (*Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*). Amîndouă vor apărea la primăvară. Evident, ți le voi trimite pe amîndouă și sper să-ți ajungă. Mă deprimă însă incertitudinea corespondenței. Către sfîrșitul lui septembrie, i-am scris de la Paris lui Paul Anghel. Îl rugasem să dea o mîină de ajutor Corinei cînd se va reîntoarce la București (început de noiembrie) în legătură cu o mică problemă tehnic-domestică (o piesă de calorifer defectă, pe care C[orina] nu știe unde s-o cumpere sau cum s-o repara!). Pînă acum, nici un răspuns. I-am scris de asemenea lui Al[exandru] Rosetti, felicitîndu-l pentru cei optzeci de ani și mulțumindu-i pentru *Limba descîntecelor*. [Nici] el, care răspunde întotdeauna (chiar pe o carte de vizită), nu mi-a dat nici un semn.

Cum ți-am mai spus, caietul *L'Herne* e în pregătire, dar întîrzie și din cauza mea (n-am trimis încă bibliografia și anumite texte — dar o voi face în curînd).

Lucrez acum la volumul al II-lea (*De Gautama Bouddha au triomphe du christianisme*). Cu puțin noroc, va fi gata la vară.

Christinel și cu mine te îmbrățișăm și îți urăm un an nou după vrerea ta,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, pp. 83–84.

¹ Om universal (*lb. it.*) (*n. ed.*).

XXX

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

14 ianuarie 1976

Dragă Dinule,

An nou fericit! — și mulțumiri pentru scrisoarea din 17 dec[embrie]. Și, mai ales, mulțumiri pentru articolele din *Săptămîna* (pe care mi le tot trimit prietenii și necunoscuții din țară).

Sînt însă dezamăgit că scrisorile mele ajung atît de greu. Ți-am scris din Paris și de aici (la 6 dec[embrie], în aceeași zi cînd i-am răspuns lui Dan Zamfirescu); am impresia că nu ți-au ajuns. Gîndul că scriu ca să fîu aruncat la coș de alții mă paralizează. Așa cum mă plîngeam și în scrisoarea din 6 dec[embrie], aceeași imposibilitate de a comunica și cu Al[exandru] Rosetti, Paul Anghel, Sergiu Al-George.

Primul volum din *Histoire des idées* apare în aprilie. Payot ți-l va trimite recomandat.

Aș avea atâtea altele de spus!... Poate, cînd se vor restabili legăturile...

Te îmbrățișez cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 70.

XXXI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

5 feb[ruarie] 1976

Dragă Dinule,

În sfîrșit, ai primit măcar una dintre scrisorile mele! (Ultima am trimis-o la 12 ian[uarie].) Îți mulțumesc pentru scrisoarea din 19 ian[uarie] și pentru tot ce-mi spui despre 1990; sînt de perfect acord cu tine.

Privitor la ce-i scriam lui D[an] Z[amfirescu], a intervenit recent o modificare a planului: devenit peste noapte proprietar al apartamentului din place Charles Dullin, familia și prietenii mi-au sugerat crearea unei „Maison M[ircea] E[liade]“, în care să fie adunate bibliotecile, corespondența și manuscrisele din străinătate, rămînînd ca manuscrisele, corespondența și cărțile azi în păstrarea Corinei să fie dăruite Bibliotecii Academiei Române.

(Evident, la București se găsesc manuscrisele primelor cărți în românește și o enormă arhivă cu articole, recenzii, scrisori, note etc.) Așa că „publicitatea“ frazei *en question*¹ nu mai are rost²...

În cîteva zile, zburăm la Paris. Sorbona mi-a făcut marea onoare de a-mi decerna un doctorat *h[onoris] c[ausa]*. (Mai potrivit ar fi fost să ți-l dea ție, pentru că tu *faci* filozofie. Eu sînt, deocamdată, în faza literar-culturală... Ce-o fi mai tîrziu, vom vedea...)

Sper să-ți ajungă, fără întîrziere, cele două cărți. Te voi anunța, precizînd data cînd ți-au fost trimise de edituri.

Te îmbrățișez cu recunoștință și foarte mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 70–71

¹ În chestiune (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² Fraza *en question* din scrisoarea lui Mircea Eliade către Dan Zamfirescu (din 8 decembrie 1975) e următoarea: „În pofida aparențelor, aparțin culturii românești. De aceea, într-o zi (pe care o doresc cât mai îndepărtată), bibliotecile mele din Paris și Chicago, cele cinci mii de pagini ale *Jurnalului*, manuscrisele lucrărilor neterminate, toate hîrțile și întreaga corespondență (cu Papini, Jung, Ortega și zecile de orientaliști din două continente) vor lua drumul Bibliotecii Academiei Române...”

XXXII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

26 febr[ruarie] 1976

Dragă Dinule,

M-am întors aseară și am găsit scrisoarea ta din 6 februarie. Cele două săptămîni la Paris m-au încîntat, dar și obosit. Ședința solemnă din amfiteatrul Richelieu, alături de Yehudi Menuhin și Sir Alexander Heath și atîția alți savanți streini și francezi, a avut (cum spunea Argintescu¹) „mult farmec“ pentru mine și o melancolică satisfacție. (Am aflat că de mai mulți ani fusesem propus, dar majoritatea colegilor mei de la Sorbona socoteau că, venind atît de tîrziu, eu voi refuza acest doctorat *h[onoris] c[ausa]*. Ce puțin se cunosc „savanții“ între ei!...)

Am văzut toți prietenii și îți închipui cît am stat de vorbă! Am văzut și editorii, Payot îți va trimite vol[umul] I din *Histoire des idées* pe la începutul lui aprilie, îndată ce apare. Am precizat: recomandat. Sper să-ți parvină.

Mi-au scris Mircea Handoca și N. Al. Toscani în legătură cu *Coloana*. Le-am răspuns tot astăzi, explicîndu-le de ce nu-mi pot

da consimțămîntul: piesa e „ratată“ (e, de fapt, o „piesă de citit“), și nu vreau să trec în ochii spectatorilor care nu mă cunosc ceea ce nu sînt: autorul unei piese ratate. Dar, optimist cum sînt, nu pierd speranța că lucrurile se vor schimba, cel puțin în ceea ce privește opera mea literară.

...Am atîtea alte lucruri, *importante și semnificative*, să-ți spun, dar se întîmplă ca scrisorile mele să fie confiscate de mărunțișuri.

Te îmbrățișez cu dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 71.

¹ Nicolae Argintescu-Amza — publicist și critic de artă, prieten în tinerețe cu Mircea Eliade.

XXXIII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

3 mai 1976

Dragă Dinule,

Am primit mai demult scrisoarea ta din 14 martie, precum și cele două cărți. „Introducerea“ la Kant–Eminescu m-a încîntat. Cîte lumini nebănuite descoperi de cîțiva ani în opera și truda marelui nostru *founding father*¹! Am citit și o parte din „introducerile“ la Platon II. Poate te hotărăști într-o zi să le aduni în volum și, mai ales, să le traduci în englezește. Comparam exegeza ta cu analizele lui Guthrig în al IV-lea volum din *A History of Greek Philosophy*. Ce spui tu în două, trei pagini — lui îi trebuie cincizeci. (Și iarăși mă gîndeam la destinul culturilor așa-zise „minore“: sînt „minore“ pentru că creațiile lor nu circulă la nivelul și în *tempo*-ul celor exprimate în limbi accesibile.)

Optimist cum sînt, sper că ți-au parvenit volumele de la Chicago U[niversity] Press și de la Payot; primul a fost expediat (poș-

ta aeriană) pe la 15 aprilie; al doilea, o săptămână mai târziu. Pe lista de presă a lui Payot, am pus cam douăzeci de adrese în România. Dacă nici de data asta volumele nu ajung la destinație, renunț să mai expediez cărți în țară. Mă voi consola cu gândul că vor ajunge, toate, după moartea mea...

Aștept deci confirmarea ca să-ți trimit un *M[ircea] E[liade] Reader*, în două volume, apărut de curînd. A fost alcătuit de doi profesori universitari (unul mi-a fost elev), și e foarte util, pentru că prezintă texte alese despre diferite probleme: mit, simbol, timp etc.

Sper că *Histoire I* nu te va dezamăgi prea mult. Adevărul este că această carte își dezvăluie sensul în ultimele capitole ale ultimului volum.

Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 72.

¹ Părinte fondator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXIV

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

31 mai 1976

Dragă Dinule,

Sînt fericit că ți-au parvenit cele două volume. Asta mă încurajează să expediez, prin avion, *M[ircea] E[liade] Reader I–II*, apărut de curînd. Este, cum se spune, o „lucrare utilă“, editorii au adunat texte din toate publicațiile anterioare și le-au comentat pe înțelesul studenților.

Probabil că ai primit, de la Maitreyi Devi, *Ut does not die*. E povestea din 1930, cu prelungirile recente (dar nu știu de ce-i spune „roman“; eu n-am citit-o, mi-a rezumat-o Christinel). În orice caz, ce destin ciudat: o întîlnire și două romane — la treizeci și trei

de ani distanță! Foarte probabil, va fi tradus în românește (o *ast-fel* de carte, care nu mă flatează, poate fi publicată...)

La 15 iunie, plecăm spre Paris, cu scurte opriri la Washington și New York.

Îți urăm vacanță *adevărată* — și te îmbrățișăm cu dor,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 72–73.

XXXV

4, place Charles Dullin

Paris 18e

20 aug[ust] 1976

Dragă Dinule,

Este de necrezut că am lăsat fără răspuns admirabilele tale scrisori din 23 iunie și 18 iulie. Marea mea slăbiciune: nu îndrăznesc să-ți scriu (și nici lui Emil [Cioran], și nici altor prieteni) decît cînd mă „simt în formă“. Or, momentele acestea privilegiate sînt din ce în ce mai rare...

Mă bucură mult ultimele vești. Nu pot crede că *Histoire I* sau *Traité* ar putea fi traduse, dar chiar „zvonul“ acesta mă încîntă. Despre *Histoire*, au scris G[eorges] Dumézil (*Le Monde*, 17/7), Paul Ricœur (*Les Nouvelles littéraires*, 19/8) și Robert Kanters (*Le Figaro*, 15/8). Cu vreo ocazie, am să-ți trimit articolele „importante“ nu atît prin conținutul lor, cît prin numele autorilor și periodicele unde au apărut.

La Chicago, am să încerc traducerea cîtorva capitole din cartea lui Sergiu [Al-George], pe care le-aș publica în reviste bune (nu numai decît de „specialitate“). Am o traducătoare excelentă, originară din Brașov, doctor în filozofie (specialitatea Newton și

filozofia științifică). Tot la ea mă gîndeam și în ceea ce te privește (dar trebuie să-mi indici textele...)

Ca și în ultimii doi ani, am petrecut o lună (iulie) la Puerto de Andraitx, Mallorca. Singurul loc unde „vacanța“ este tot atît de perfectă cît și posibilitatea de a lucra. Întors la Paris, am scris o *novella*, ca să prind puteri (nu ca Antaios, atingînd pămîntul), regăsind fîntînile imaginației... Poate pentru același motiv vom petrece cincisprezece zile în Egipt (5–20 sept[embrie]) într-o „excursie organizată“, împreună cu soții Ricœur...

Vol[umul al] II[-lea] este în parte „sub tipar“, în parte „în lucru“, două capitole importante (China, epoca helenistică) trebuiesc rescrise pentru a nu falsifica, prin masivitatea lor inițială, perspectiva acestei (cum spunea [Georges] Dumézil) *Légende des siècles* la care m-am înhămat. Cu puțin noroc, volumul [al] II[-lea] va apărea la primăvară. (Dar, cum ți-am mai spus, *pe mine* mă interesează acum mai ales vol[umul al] III[-lea])...

La începutul lui oct[ombrie], ne reîntoarcem la Chicago. Din fericire, voi ține numai un seminar pentru doctoranzi, așa că mă voi putea consacra lucrului. Vom reveni în Europa pe la 10-12 dec[embrie], ca să-mi țin... discursul de recepție la Academia Belgiană, evocînd pe Marthe Bibesco. După exact douăzeci de ani, vom petrece Sărbătorile la Paris. Îți voi trimite, de aici, un volum de nuvele, tipărit în Spania. Asta, p[entru] a reconfirma mărturisirea mea: eu rămîn ce-am fost, scriitor român...

Și un detaliu amuzant: nepotul nostru, Jean Perlea, ca să-mi facă o „surpriză și o plăcere“, și-a înscris la comandatura portului Marsilia splendida lui barcă-automobil sub numele „Maitreyi“... Am avut-o sub ochi o lună întregă la Puerto de Andraitx...

Te îmbrățișăm cu dor,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 73–74.

XXXVI

Paris, 27 dec[embrie] 1976

Dragă Dinule,

[Îți scriu] aceste câteva rânduri ca să-ți spun că sîntem încă la Paris, unde am primit, retransmisă de la Chicago, scrisoarea ta din 20 noiembrie (ne-am amînat plecarea din cauza bolii lui Sibylle, sora lui C[hristinel]: recrudescența cancerului operat acum aproape doi ani). Eu voi pleca, singur, la Chicago la 3 ianuarie. Abia aștept să-ți citesc interpretarea basmului: (Ce curios! Acum câteva zile, am terminat o *novella* — 120 [de] p[agini] dact[ilografiate] — care în românește va purta același titlu: *Tinerete fără bătrînețe...*)

Voi încerca să-ți găsesc un bun traducător — fie brașoveanca noastră, fie un altul.

Voi reveni la Paris la 10 feb[ruarie] pentru Academia din Belgia, și voi rămîne vreo zece zile. Vei primi volumul de nuvele (dar apariția întîrzie: martie). Cu vreo ocazie, voi încerca să-ți trimit *novella* mea de aici.

O scrisoare mai lungă de la Chicago.

Christinel și cu mine îți urăm un an nou fericit și te îmbrățișăm cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 74.

XXXVII

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

13 februarie 1977

Dragă Dinule,

De-abia azi mă învrednicesc să-ți scriu — și încă nu mi-am făcut bagajul pentru avionul care mă va duce, mîine, la Paris. Christinel a plecat deja de cincisprezece zile (Sibylle e din ce în

ce mai rău). Plecarea mea este și în legătură cu discursul de recepție la Academia Belgiană, pe care îl voi ține la 19 febr[uarie]. Datorită bolii cumnatei mele, nu știu încă data reîntoarcerii. Sper, pe la 15 martie.

Am citit cu o *deosebită* încântare eseul tău despre *Tinerete fără bătrânețe*. Din păcate, brașoveanca noastră, de curînd căsătorită, a plecat în California. I-am expediat o fotocopie a textului. Mi-a răspuns că „e prea greu“ pentru ea, că „nu înțelege“ întotdeauna — iar cînd înțelege nu știe cum să traducă... Voi încerca cu alți eventuali traducători. Adevărul este că limbajul tău filozofic „trece“ anevoie într-o altă limbă (cf. Heidegger). Trebuie ca cineva să recreeze un limbaj filozofic în englezește plecînd nu de la sintaxa lui Hegel și Heidegger — ci de la *tine*, i.e. de la cartea ta despre terminologia filozofică românească și de la comentariile la Eminescu.

În orice caz, textul este excepțional, și ar trebui tradus în broșură, ca să circule printre români și românizanți. (Fotocopiile nu sînt prea reușite; hîrtia e cenușie și tipografia prea compactă.)

Îți voi mai scrie din Paris.

Te îmbrățișez cu dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 74–75.

XXXVIII

Paris, 14 sept[embrie] 1977

Dragă Dinule,

Ca de obicei, îți scriu stînjedit și „complexat“!

Voiam să-ți scris de astă-iarnă (sau astă-primăvară?), cînd am citit admirabilul *tău* (căci așa este: numai tu l-ai putut vedea și cîntări așa cum ai făcut-o) *Goethe*. Mă bucur mult că va fi publicat de Suhrkamp; am cîțiva prieteni buni, goetheeni (mai ales, Eric

Heller). Singurele pagini unde îmi vine greu să te urmez sînt cele în care subliniezi sărăcia filozofică a lui Goethe și sînt pagini esențiale pentru biografia ta spirituală, căci scriitorul înțelege cum judecă un gînditor convins (pe bună dreptate?) de primatul filozofiei...

Iartă-mi grafia imposibilă; sufăr de cîtva timp de „crampa scriitorului“ (de fapt, o criză arthritică la încheietura mîinii drepte; dar cîteva injecții cu „Cortivezol“ o va lecui — cel puțin așa m-a asigurat reumatologul...)

Ai fost cel dintîi din țară care mi-ai scris despre pierderea lui Sibylle. Cînd scriai tu, era în comă. S-a prăpădit în ziua cînd am primit scrisoarea. Biata Sibylle, sora noastră cea mai mică, a suferit un an încheiat noul tratament chimic care-i transformase trupul într-o rană. Fără această chimioterapie, s-ar fi prăpădit în cîteva luni, probabil (spun ceilalți cancerologi) fără tortură...

Probabil că știi: aproape tot „anul școlar“ 1976–77 am fost la Paris. Din fericire, nu anunțasem nici un curs. Anul acesta însă, vreau să țin un lung seminar (două trimestre) despre istoria metodologiei, de la Max Müller la Van der Leeuw și [Claude] Lévi-Strauss. De aceea ne înapoiem la Chicago pe la începutul lui oct[ombrie]. De aceea nu voi putea reveni în noiembrie ca să te reîntîlnesc — și nici nu bănuiești cu cîtă tristețe scriu rîndurile acestea...

Vom reveni însă la primăvară. Și, dacă „ai rupt gheața“ în noiembrie 1977, poate o mai rupi și în 1978...

Îți voi trimite de la Chicago articole și studii critice și un complement de bibliografie. *L'Herne* va apărea prin noiembrie-dec[embrie]. Articolul tău a trecut cu bine proba traducerii (dar m-am convins că ești mai greu de tradus decît [Lucian] Blaga...). Inutil să-ți anunț alte cărți despre mine (Allan Douglas, [Ioan Petru] Culianu). Ți le voi trimite îndată ce vor apărea (noiembrie-febr[uarie] 1978). Și, mai ales, *Entretiens avec M[ircea] E[liade]* — în primăvară. Am acceptat această „experiență“ (a magnetofonului) pentru că m-au asigurat că pot corecta și înlocui oricîte pagini aș dori.

Cum ți-am mai spus, în fața „aparaturii“ (orice fel de aparat) nu mai pot gîndi, nu-mi găsesc cuvintele (în *nici o limbă!*) și puținele fraze coerente pe care izbutesc să le termin sînt de o deprimantă banalitate...

Cutremurul ne-a amuțit și pe noi, cei de departe. Multă vreme, n-am putut scrie nici unui prieten sau cititor necunoscut din țară. Am fost surprins — și, evident, fericit — că s-au găsit cîțiva „admiratori“ (D[umitru] Micu, V[irgil] Cîndea etc. care mi-au telegrafiat la Chicago, de 9 martie). Cine se mai putea gîndi la un septuagenar patru-cinci zile după un asemenea dezastru?... Am fost, de asemenea, surprins că au mai putut apărea cîteva articole...

Datorită crizei declanșate, în sept[embrie] 1976, de agravarea bolii lui Sibylle, punerea la punct a ultimelor capitole din *Histoire II* a întîrziat cu șase-șapte luni. Tipograful așteaptă, editorul se impacientează (șpaltele mi-au fost trimise astă-primăvară...) — dar nu pot face nimic mai mult.

Te îmbrățișăm amîndoi și-ți urăm să te reîntorci cît mai curînd,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 75–76.

XXXIX

Paris, 17 iulie 1978

Dragă Dinule,

Mă învrednicesc să-ți scriu abia după trei săptămîni de la sosirea noastră aici. Inutil să identific cauzele: apariția provocată de schimbarea orarului, dezamăgirile inevitabile oricărei întoarceri etc. etc.

Între alte noutăți: am cunoscut-o pe Renate la Mariana; era și Simina Noica. O seară admirabilă. Așa cum mi-ai scris, Renate este o femeie admirabilă. Ne vom revedea pe la mijlocul lui septembrie, la Frankfurt.

C[onstantin] Tacou mi-a arătat scrisoarea în care făceai aluzie la *Histoire*... I. Ai toată dreptatea să fii oarecum dezamăgit; tu te așteptai la o filozofie a religiilor, și eu am dat la iveală un manual de istorie (complement la morfologia prezentată în *Traité*...).

Dragă Dinule, continuu scrisoarea la 1 august! Ne-am întors alaltăieri de la Ceresy, unde am asistat la o parte din decada *Imaginaire et imagination*.

Am un milion de lucruri de spus și de întrebat și nu știu de unde să încep. Venirea ta la Paris a provocat fel de fel de reacții. Nici nu înțeleg cum s-au petrecut lucrurile. În anumite cazuri, îți dau dreptate; nici eu, nici Emil [Cioran] n-am făcut nimic pentru promovarea operei tale în Occident (e drept, intervenția noastră implica anumite riscuri pentru tine...). Aștept cu nerăbdare să citesc scrisorile pe care mi le-ai trimis. Dar, pînă acum, persoana care le ține nu dă semn de viață.

În altă ordine de idei, mi se tot spune că sînt lăudat în reviste etc. — dar sora mea Cornelia Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, nu izbutește să capete pașaport (deși i-am trimis taxa de cincizeci de dolari încă de la Chicago), să ne întîlnim aici, la Paris, și să decidem soarta bibliotecii și „arhivei“ mele de la București.

Prefer să întrerup aici scrisoarea!... Am să revin în cîteva zile, din sudul Franței, unde ne ducem să ne odihnim o săptămîină.

Te îmbrățișăm amîndoi cu dor,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 76–77.

XL

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

27 noiembrie 1978

Dragă Dinule,

Nici nu bănuiești cîte scrisori am început și pe care nu le-am încheiat (din multe și diferite motive), atît la Paris, cît și aici, după 20 oct[ombrie].

Astăzi însă, punînd la punct notele din iunie-iulie 1972, cînd ne-am reîntîlnit la Paris după treizeci de ani (pentru un nou volum de *Fragments d'un journal*), m-am hotărît să-ți scriu, cu sau fără „inspirație“. Vreau să-ți confirm primirea ultimei scrisori și a telegramei colective și să-ți mulțumesc pentru tot ce-mi spui. Am vorbit cu Emil [Cioran] și cred că i-a trecut iritarea provocată de nu mai știu ce termen ambiguu.

Cazul lui Eugen [Ionescu] e diferit, pentru că dintotdeauna au existat între voi tensiuni sau *malentendus*¹...

De altfel Eugen nu prea s-a simțit bine cu sănătatea, și uneori se abandonează tristeții.

Nu știi dacă ți-am scris despre întîlnirea cu Renata, la Frankfurt, sfîrșit de septembrie.

Și mie, și lui Emil [Cioran]² ne place din ce în ce mai mult această uluitoare ființă.

Am înțeles însă că traducerea cărții despre Goethe nu este încă încheiată. Adugi alte noi capitole? Sînt foarte nerăbdător s-o văd publicată în germană, ca s-o pot comunica unui bun prieten, germanist și goethean, Eric Heller.

Sper că nu te va dezamăgi prea mult *Histoire II*. Repet, cartea nu este o „filozofare despre istoria religiilor“. Dacă voi avea ceva de spus în această privință, nu voi putea spune decît în ultimele capitole, cînd voi încerca să prezint (și să înțeleg!) crizele care au condus la desacralizarea masivă a culturilor occidentale și orientale în sec[olul al] XX[-lea].

Sper că-ți va plăcea mai mult *L'Épreuve du labyrinthe*, pentru că este, în fond, o mărturisire destul de personală, care anticipează *Autobiografia*. Streinii care au citit-o (adică nu numai francezi, ci și cîțiva americani) au găsit-o pasionantă; mi-au mărturisit că discuțiile cu Rocquet i-au ajutat să „mă vadă“ în întregime. (După cum bănuiești, mulți cititori americani nu înțeleg rostul „literaturii“ în producția mea...)

Am scris ieri o scurtă prefață pentru traducerea românească a cărții *De Zalmoxis à Gengis Khan*. Sper că măcar această lucrare va putea apărea în țară. Prefața te va interesa prin ceea ce anunță: o serie de mici monografii despre etnologia și folclorul religios

român, situate în perspectiva unei istorii universale a religiilor (adică un laborator pentru multe capitole din volumul [al] III[-lea]).

La Paris, astă-vară, am aflat că [Duiliu] Sfîntescu posedă mai multe „scrisori deschise“, dintre care una adresată mie. Dar n-am putut intra în posesia acestei scrisori.

M-am bucurat citind elogiul pe care-l aduce Pompiliu Marcea *Sentimentului românesc al ființei* în *Luceafărul* (trimis de Paul Anghel). Este desigur cartea care mi-a plăcut și m-a „tulburat“ mai mult din tot ce-am citit în ultimii ani. De ce nu pregătești o versiune franceză?

Dragă Dinule, Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu mult dor și-ți urăm numai bine.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 77–78.

¹ Neînțelegeri (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

² Lectură incertă.

XLI

Carte poștală ilustrată:
Convento de Santa Clara
Volcan de Agua
Antigua Guatemala

Mr. C[onstantin] Noica
Str. Drumul Taberei 66, ap. 56
77388 București
R[epublica] S[ocialistă] Romania

Guatemala City, 2 ianuarie 1979

Dragă Dinule, îți urăm un an nou fericit — și-ți mulțumim pentru admirabila scrisoare din 16 noiembrie, pe care am purtat-o trei

săptămîni, printre ruini, jungle și turiști, tot sperînd că-ți voi putea răspunde „pe îndelete“. [O] voi face la Chicago.

Te îmbrățișează

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 78.

XLII

30 iunie 1979, Paris

Dragul nostru, Dinule,

A trecut atîta timp de cînd nu ți-am mai scris, încît nici nu știu de unde să încep! Voiam să-ți trimit prefața la traducerea *De Zalmoxis...*, ca să vezi în ce direcție intenționez să completez cercetările asupra culturii tradiționale românești — dar din ultima ta scrisoare (20 iunie) aflu că ai citit-o deja. Sper că volumul va apărea în timp util. (Au apărut de curînd traducerea grecească a *Șamanismului* și, îmi spune Payot, traducerea sîrbocroată din *Histoire I*. Curios: grecii traduc acum *Traité* și *Le Yoga*. Polonezii *Le Yoga*, iar cehii *Le Mythe de l'éternel retour*.)

Mă bucur mult că ți-au plăcut nuvelele. Cele mai recente — două mici romane — sînt încă inedite în limba în care au fost scrise. *Der Hundertjährlige* (1976) a apărut în Bibliothek Suhrkamp, iar *Nouăsprezece trandafiri* (terminat în februarie și care îmi place cel mai mult!) se traduce acum în franceză. (Dar mi-e teamă de *dumping*, căci numai Gallimard are în lucru *Autobiografia I* [1907–1937] și o selecție de nuvele, așteptînd ca Marie-France [Ionescu] să termine a doua selecție din *Jurnal*.)

Nu înțeleg de ce-am notat aceste informații oarecum pur bibliografice — în loc să-ți vorbesc de anumite probleme care-mi stau la inimă... Întîi și întîi, ce se întîmplă cu traducerea germană a lui Goethe? Renate îmi spunea în sept[embrie] 1978 (?) că e aproape gata, că va intra curînd sub tipar. Al doilea: am recitit as-

tă-iarnă ultima ta carte, și am aflat de curînd că s-au ivit nedumeriri și critici printre colegii tăi întru filozofie. Lucrul mă tulbură: aveam impresia că filozofînd, așa cum faci tu în ultimii zece-doisprezece ani, pe temeiul realităților românești și ținînd seama, de asemenea, de imperativele momentului istoric, ai creat un „model“ cu adevărat exemplar: nu numai *nou* și *fecund*, dar și *invulnerabil* față de conjunctură și oscilații...

În ceea ce mă privește, cred că de foarte mulți ani „m-am preferat pe mine“ (ca să folosesc admirabila ta formulă) pentru simplul motiv că alții, uitîndu-se pe sine, își împlineau datoria mult mai bine decît aș fi reușit s-o împlinesc eu. N-am renunțat la acest egocentrism decît în cazuri-limită, cînd speram că un istoric al „religiilor“ poate fi de ajutor...

Sperasem că ne vom întîlni vara aceasta, dar Mariana mi-a spus că ai renunțat la călătoria proiectată. Am fi avut atîtea de discutat!... Mă neliniștește tot mai mult bănuiala că am început prea tîrziu redactarea „trilogiei“ *Histoire* și că, dacă nu voi reuși să scriu ultimele capitole, lucrarea ar putea părea ceea ce nu este decît *în parte*: un manual de istorie a religiilor. Poate că, în loc să scriu acum despre concepțiile religioase ale slavilor și Amerindienilor sau despre Japonia și Tibet — ar trebui să mă concentrez asupra finalului (să zicem, de cînd s-a constituit ist[oria] rel[igiilor] ca disciplină, *încă* nu autonomă, ci ca instrument dialectic la îndemîna misionarilor, antropologilor, ideologilor, psihologilor...). Sper totuși că soarta îmi va fi, și de data aceasta, favorabilă. (Așa cum a fost cu Georges Dumézil, ales la Academie la optzeci și unu de ani și recunoscut, *acum*, de toată lumea; el, care era contestat sau de-a dreptul ignorat pînă mai acum cinci-șase ani...)

Mă întrebai cît timp voi mai rămîne la Chicago (unde, ca în toate universitățile americane, profesorii sînt pensionați la șaizeci și cinci de ani). Iată situația: *ei* nu vor să-mi dea drumul, iar *eu* accept această încăpățînire, pentru că numai în preajma unei biblioteci uriașe pot epuiza documentația în cîteva ceasuri sau cîteva zile. (La Paris, de la Musée Guimet la Musée des Hommes etc. — metrou, orare fixe etc.) Din fericire, țin ce cursuri vreau. (În 1957, am acceptat contractul numai cu condiția să țin un curs și un seminar timp de cinci luni.) De cîteva ani, activitatea mea

didactică se reduce la un *Joint-Seminar*¹ săptămînal de trei ore (7–10 seara) cu un tînăr coleg (fost elev al meu) sau cu un orientalist. Anul acesta, bunăoară, împreună cu o tînără colegă sanscritistă, Wendy O'Flacherts, am discutat capodoperele *literaturii* religioase de la *Rig-Veda* și *Epopoea lui Gilgameș*, la *Edde* și *Ciclul Graal*. Cum printre cei patruzeci de membri ai seminarului sînt orientaliști, antropologi și critici literari (evident, toți studenți, în preajma doctoratului), discuțiile sînt pasionante și, pentru mine, *stimulating*². În orice caz, simt că nu-mi pierd timpul...

Final (uf!): cu ajutorul lui V[irgil] Cîndea, Corina a obținut pașaport și a sosit alaltăieri. I-am scris lui V[irgil] C[îndea] că voi recenza Cantemir: *Sistemul... religiei musulmane* în N. R. Ce admirabil exemplu de protocronie!

(Dar scrisoarea către P[aul] A[nghel] nu poate fi reprodusă, pentru că discută cu totul alte lucruri...)

Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu dragoste și fervoare.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 78–80.

¹ Seminar comun (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² Stimulator, încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XLIII

[Antet tipărit]

History of Religions

17 ian[uarie] 1980

Dragă Dinule,

Cele mai sincere urări, din partea amîndurora, pentru noul an. Mulțumiri pentru ultima ta scrisoare (20 dec[embrie]) și-ți cer iertare că nu ți-am mai scris de prea multă vreme. Toamna a fost

mai proastă ca de obicei: dureri arthritice la mână (vezi cum scriu?) și, din cauza multor aspirine înghițite săptămîni de-a rîndul, un ulcer duodenal. Deci, regim — două luni! S-ar spune că am scăpat de ulcer, dar încă nu de arhrită (nici de amenințarea unei cataracte, pe care, probabil, o voi opera la vară în Germania, prin noul sistem „ultrasonic“...) Din fericire, am petrecut Sărbătorile în Florida cu Lizette — și atîta *frumusețe de vară* mi-a redeșteptat, cum zici tu, demonul literar. Am început o *novella*, pe care am terminat-o zilele trecute: *Dayan*. Sper că o vei putea citi curînd.

Informația lui Nistor este inexactă. S-a creat, la Chicago, un Institut for Advanced Studies in Religions; am fost invitat să funcționez ca director, dar am refuzat — căci am oroare de administrație și cocktailuri... academice.

Am avut însă satisfacția să primesc *într-o săptămîină* traducerea coreeană a lui *Traité*, traducerea italiană a *Histoire I*, traducerea spaniolă a *Histoire II* și *L'épreuve du labyrinthe* și traducerea germană a *Histoire II*. Iar azi am primit traducerea engleză a *Străzii Mîntuleasa*. Ambasadorul României la Washington mi-a telefonat că *el* a primit *Zalmoxis* de la București. Probabil că eu am să mai aștept (*Aspectele* nu le-am primit niciodată. Mi-a dăruit un exemplar un compatriot...).

Ai dreptate: demonul literaturii și „obsesia culturii“ (în sensul prost al cuvîntului: informația la zi) m-au ținut departe de *ideea nouă*. Sper să nu fie prea tîrziu; mi-e *dor* s-o regăsesc...

Nu-mi spui nimic de versiunea germană a lui *Goethe*. Și de ce nu-ți traduci *tu* singur *Ontologia* în franceză? Evident, te vei întîlni cu specia Iordan în orice limbă îți vei tipări cărțile...

Te îmbrățișez cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 80.

XLIV

Paris, 26 iunie [1]980

Dragă Dinule,

Nu poți bănuși cîtă bucurie mi-a adus scrisoarea ta din 8 iunie.

Întîi, pentru că ți-a parvenit *Mémoire* I (repet mereu „lamenteul“ meu că din cinci exemplare expediate — chiar recomandat — abia ajunge unul la destinație...).

Al doilea, pentru că ai primit, ai citit și ți-a plăcut *Tinerete*... Cred că ți-am spus: am scris-o în același timp cînd tu ai elaborat *extraordinara* hermeneutică a poveștii tipărite de Ispirescu. Cred că „optimismul provocat de deznădejde“ al nuvelei mele îl întrece pe al tău (îl voi consulta și pe Cioran!).

În privința *Autobiografiei*, vom mai sta de vorbă, poate chiar în vara aceasta (în Germania sau în Provence). De abia în vol[umul al] II[-lea] (încă neterminat) voi „filozofa“ asupra întîmplărilor prin care am trecut noi și strămoșii noștri și asupra destinului culturii românești (în al cărui viitor cred *cu furie* împotriva tuturor — și chiar împotriva *evidenței*...).

Operația de cataractă este, după cum spui, foarte simplă. În cazul meu, doctorii ezită din cauza miopiei: voi vedea bine *de departe*, dar îmi vor trebui lentile speciale pentru *citit*. Voi mai consulta și alți oculiști.

Te îmbrățișăm cu drag,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 80–81.

XLV

Paris, 18 aug[ust] 1981

Dragă Dinule,

Nici nu mai încerc să mă scuz!...

M-am întors a[stă-]noapte de la Eyguière (20 km de Avignon) și am găsit biletul¹ trimis prin Dna [Maria] Handoca. Am „me-

ditat“ [la] întrebările din scrisoarea ta din 20 mai și amînam mereu răspunsul, nu numai datorită dificultății de a scrie lizibil, dar și pentru că nu prea știam cum să-ți răspund mai bine.

Întîi: ediția *completă* (chiar acum am primit încă o scrisoare de la [Mircea] Handoca, cu aceeași întrebare. Îi voi răspunde să te consulte pe tine, ca să limitez chinurile scrisului...).

O ediție cronologică mă încîntă, dar mă întreb dacă servește proiectului vostru de a mă reintegra, repede și masiv, culturii românești. Bunăoară: primele volume ar cuprinde articolele din tinerețe, *Isabel* și *Lumina ce se stinge* — texte puțin interesante pentru cititorul *altor* cărți de-ale mele (apărute în țară în 1968 sq., 1980 sq.). Aș prefera să apară mai întîi romanele (*Maitreyi*, *Întoarcerea din rai*, [*Secretul doctorului*] *Honigberger*, *Nuntă în cer*, *D[omișoa]ra Christina*, *Șarpele*), nuvelele și volumele de eseuri, selectate și corectate (i-am trimis pe vremuri Dnei Elena Beram, care îngrijise primele volume la Editura pentru literatură — *Maitreyi*, *Nunta* și *La țișănci* —, o listă de corecturi pentru *Insula*, *Oceanografie*, *Fragmentarium*; am copiile la Chicago).

În rezumat: s-ar putea începe cu două-trei volume de *fiction*² și unul-două vol[ume] de eseuri, urmate de un volum [de] *Impresii de călătorie* (India și altele, neculese în volum) etc. În orice caz, nu voi putea trimite textele corectate și revizuite decît de la Chicago, pe la sfîrșitul lui octombrie.

(Insel Verlag pregătește zece vol[ume] de *Werke* de 600–800 [de] p[agini] fiecare — dar primele care vor apărea sînt vol[umele] 8 și 5.)

Acum vreo șapte-opt ani, am făcut un plan destul de amănunțit al *Opereleor compl[ete]* p[entru] D. [Mircea] Măciu, în douăsprezece mari vol[ume]. Nu mai este actual?

Acum, despre *Institut*. Ceea ce *trebuie* cu orice preț inclus:

1) cursuri de (limbă? și) civilizație (istorie, religie, filozofie, literatură, artă) ale *Asiei Majore*: India, China, Japonia (și, evident, Iran, Tibet, Insulindia etc.).

2) o „Introducere generală“ (prelegeri, seminarii) asupra elementelor de unitate ale culturilor (mai ales, folclorice) eurasiatice, cuprinzînd Europa orientală, aria Imperiului otoman, Meditera-

na, aria „Imperiului stepelor“ — și Asia Meridională, din Persia pînă în China;

3) o secție (mult mai modestă, dar indispensabilă) rezervată Vechiului Orient (Egipt, Mesopotamia, Israel); nu e nevoie de filologi specialiști (egipteana, accadiana etc.), dar ar fi bine să se găsească un bun semitizant și un bun arabist. Fiind de felul meu optimist, cred că Institutul ar putea porni la lucru (nu imediat publicații, dar conferințe publice, seminarii interdisciplinare — cu etnologi, folcloriști etc.) îndată ce s-ar articula cîteva secții din rubricile 1) și 2). Sergiu Al-George ar fi un excelent director (sau cum i se va spune). Important este să se realizeze pe de o parte continuitatea și unitatea civilizațiilor asiatice, iar pe de altă parte creativitatea culturilor populare, printre care sud-estul [Europei] și România au împlinit un rol important. Cum am repetat-o de atîtea ori, România nu e numai o răscruce, ci mai ales un pod între Orient și Occident. Dacă ne asemănăm atît de mult cu „Orientalii“ nu este pentru că ne-am „turcit“, ci pentru că în România, ca și în sud-estul Europei și în Asia întreagă *geniul* creativității de tip neolitic s-a păstrat pînă mai deunăzi. Nu e vorba de a ne *întoarce* în trecut, ci de a cunoaște mai bine și a înțelege elementele de unitate ale Orientului și ale Europei.

Privitor la *Zalmoxis*, ar fi admirabil să-l poți reînvia cu [Sergiu] Al-George. Mă poți menționa ca „fondator“...

Te îmbrățișez cu mult dor (și sper să te revăd aici în septembrie),

Mircea

P.S. Excelent studiul lui Al[exandru] Paleologu, pe care-l citesc cu încîntare.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 81–82.

¹ Ficțiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

² Iată conținutul biletului expediat de Noica lui Eliade:

„iulie 1981, București

Mircea dragă,

Este prima dată că mă dezamăgești, în nesfârșita dragoste și admirație ce-ți port. Îmi trimiți (în iunie a.c.), cu o mână ce nu tremură — cum credeam îngrijorat — un articol despre care îți spun, ca în tinerețe: «Știm, Costine, știm», dar nu-mi răspunzi la întrebările:

1) Cum să facem Institutul tău de Studii Orientale (fără tine și, în orice caz, fără caraghiosul de [Cicerone] Poghirc, ajuns lector de limba română undeva prin străinătăți)?

2) Cum să facem ediția ta completă în 40–45 de volume?

3) Dacă vrei sau nu să scot din nou revista *Zalmoxis*, ca acum patruzeci de ani, de data asta cu Sergiu Al-George?

Poți să-mi răspunzi direct prin Editura științifică ori prin Dna [Maria] Handoca. Nu-ți cer să vii (dacă Electrele de acolo nu te lasă) nici măcar pentru trei zile spre a obține ce a obținut pentru țară Palade. Îți cerem să-ți salvezi destinul tău cărturăresc aici, unde, spre deosebire de neantul occidental, vei supraviețui.

Al tău,

Dinu“

XLVI

[Antet tipărit]

The Encyclopedia of Religions

Palm Beach

31 dec[embrie 1] 981

Dragă Dinule,

Cum să-ți mulțumesc pentru ultima scrisoare primită și pentru admirabilele pagini despre ce-am fost (mai precis: despre cel care aș fi putut fi...)? Nu cred că le meritam — dar orice rînd al tău este un *semnal* luminos în amurgul nostru (al tuturor) și îmi dă curaj.

Aflasem de la Alec Wayman (orientalistul american) despre moartea lui Sergiu [Al-George], iar Mircea Handoca îmi scrisese mai amănunțit. Teribilă, ireparabilă pierdere pentru noi toți. Tocmai recitisem capitolul despre Brâncuși și India (cartea întregă am citit-o astă-vară, la Paris) și așteptam „o zi bună“ (arthritis reumatoidă...) ca să-i scriu pe îndelete. Dar, „nenorocul ne petrece“...

Nu-l vom putea înlocui curînd. [Ioan Petru] Culianu este un savant extraordinar, dar deocamdată se specializează în religiile helenistice (mai ales, gnostice) și folclorul sud-est european (învață paleobulgara, știe rusa etc.). Poate va reveni mai târziu la pasiunea lui pentru India.

Ne-am refugiat aici de vreo zece zile, ca să ne bucurăm de soare și căldură (85° Fahrenheit).

Depresiunea provocată de tratamentul cu aur coloidal (care mi-a vindecat tot scheletul, *but the wrist and the fingers*¹) mi-a redus lucrul la mai puțin de „jumătate de normă“. Vol[umul al] III[-lea], partea I, încă nu e terminat. Singura satisfacție: succesul de presă și de public al primului volum din *Autobiography*. Sper că ai primit *Fragments d'un journal* și *Le temps d'un centenaire* de la Gallimard (Corina însă nu le primise...).

Ne întoarcem la Chicago într-o săptămîină — la zăpadă, viscol și ger.

Încă o dată, recunoștința mea pentru articol. Îți urează un an nou fericit și te îmbrățișăm cu dor,

Mircea și Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 83.

¹ Cu excepția încheieturii și a degetelor de la mîna (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XLVII

31 martie 1982

Dragă Dinule,

Inutil să-ți spun cît îți sînt de recunoscător pentru tot ce-ai făcut și faci întruna în legătură cu ediția textelor din adolescență și prima tinerețe! . .

Am recitat o parte din „Furnici“, doar pe apucate celelalte còpii dactilografiate. Nu prea sînt „entuziasmat“, dar dacă le socoti i „utile“ nu mă opun.

Admirabil interviul tău din *V[ia a] r[omânească]* (pe care îl citisem deja)  i prezentarea din *R[omânia] l[iterară]* a fragmentului din *Jurnal*. Precizez însă că acest fragment, după c t îmi amintesc, nu făcea parte din *Jurnalul* propriu-zis, ci dintr-un capitol (tot sub formă de *Jurnal*) al *Romanului adolescentului miop*.

 mi scrii că există mai multe versiuni, dar eu s nt *sigur* că, înainte de a începe vol[umul al] II[-lea] (= *Gaudeamus*), pusesem la punct un text corectat  i integral (din care am publicat capitole în suplim[entul] literar de Crăciun 1926 a *Cuv ntului* — de pildă, „Muza. Societate literară“ —  i în *Viața literară*, 1927, „Papini, eu  i lumea“).

De aceea, cred că ar fi utilă colaborarea lui Ion Bălu, care a cercetat cu pricepere  i exhaustiv publicistica mea 1921–28.

Lucrul înaintează anevoie, căci  i Christinel,  i eu avem plic-tiseli cu sănătatea.

La mijlocul lui aprilie, va apărea un volum, *Coincidentia oppositorum* — *Essays M[ircea] E[liade]*.  i-l voi trimite. Vom fi la Paris la începutul lui iunie. Sperăm *foarte mult* că vei veni  i tu.

Te îmbrățișam cu dor,

Mircea  i Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca  n *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 83–84.

XLVIII

Eygui res (Provence)

5 august [1]982

Dragă Dinule,

Răspund (ca de obicei!) t rziu scrisorii tale din 26 iunie. Sîntem aici de la 2 iulie  i vom r m ne pînă la sfir itul lunii. Odihnă (necesară) pentru Christinel  i pentru mine.

Mă bucură veștile bune pe care mi le-ai dat. Aștept (la Chicago) să văd în ce măsură voi putea conta pe colaborarea savanților români la *Encycl[lopedia] of Religion*. [Mircea] Handoca mi-a scris la 2 iulie despre ediție, [Ion] Bălu etc. Îmi pare rău că n-am avut la îndemână manuscrisul original din *Traité* (= Prolegomene la istoria comparată a religiilor) și ar fi fost evitată retraducerea...

Volumul *Coincidentia oppositorum* a apărut în mai. Sînt sigur că Mac Ricketts ți-a trimis un exemplar. Îmi pare bine că l-ai „descoperit“ pe Sorin [Alexandrescu]. Am hotărît să „ies la pensie“ (la Univ[ersitatea] Chicago, în iunie 1983), dar voi păstra apartamentul încă un an, ca să pot încheia lucrările începute. Apoi, *Deo concedente*¹, ne restabilim în Europa (numai două-trei luni de iarnă, la Chicago, pentru *Encyclop[edia] of Relig[ion]*).

Scriu greu. De aceea termin înainte de a începe.

Te îmbrățișăm cu dor,

Mircea și Christinel

P.S. Ce se aude cu traducerea germană a lui *Goethe*?

Lasă-mă să încerc editarea în limba franceză a cărții tale filozofice *perfecte*. Un scurt rezumat și cîteva pagini traduse ar fi de-ajuns; le-aș prezenta la Payot.

Dacă poți, răspunde-mi la Paris pînă la 1 octombrie.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 84.

¹ Cu îngăduința lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XLIX

18 febr[uarie] 1984

Dragă Dinule,

Acum *trei* zile, am primit scrisoarea ta din... 24 octombrie (data poștei: 28...). Asta înseamnă, cred, că, neglijînd să precizezi: „prin

avion“, scrisoarea a fost trimisă (cu autobuzul?) la Constanța, iar de-acolo a călătorit cum a putut. În orice caz, ne-a făcut o mare bucurie, și lui Christinel, și mie.

Ieri, am primit epistola lui [Mircea] Handoca, însoțită, ca de obicei, cu materiale bibliografice. Astfel, am citit „Mansarda“ și, spre mirarea mea, mi-a plăcut (iar Chr[istinel] a fost entuziasmată!). Nu bănuiam că *Adolescentul miop* e atît de amuzant și, pentru vîrsta pe care o aveam, atît de bine scris... (Recunosc! Nu îndrăznisem să citesc fragmentele publicate anterior.)

În chestia blocajului vol[umului al] II[-lea], voi scrie lui Payot, și sînt convins că se va aranja¹. Cît privește *Traité*: manuscrisul original se află la Paris, dar, dactilografiat cu multe corectări și adăugiri, s-a pierdut. Nu știi ce-aș putea face. Manuscrisul e cîteț; dacă scrisul n-ar fi o tortură, aș fi putut introduce eu, pe baza ultimei ediții, modificările și corecturile.

Cum în vara 1985 vom lăsa apartamentul (deși va trebui să revin la Chicago și New York pentru *Enciclopedie* cel puțin trei-patru săptămîni pe an), am început să „fac ordine“ în biblioteci și arhive. Mă ajută Adriana Berger. Într-o *special collection*² la Bibl[ioteca] Univ[ersității], vor fi depuse manuscrisele, corespondența ([cu] 2 000 [de] români, 3 500 [de] străini) și microfilmul *Jurnalului*. Toate aceste materiale vor deveni accesibile îndată ce vom schimba galaxia. O bună parte din bibliotecă, tot la Regenstein (Univ[ersitate]). Am propus ambasadorului Malița vreo 1 000 de vol[ume] p[entru] Acad[emia] Română. Aștept răspunsul. Voi concentra la Paris numai colecția còpiilor și cărților și articolelor mele și despre mine.

Alte cărți vor fi dăruite bibliotecilor din Chicago (românești). Te îmbrățișăm,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

¹ Este vorba despre copyrightul ce trebuia achitat în valută de Editura științifică și enciclopedică pentru *Istoria credințelor și ideilor religioase*.

² Colecție specială (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

L

[Antet tipărit]

5 febr[uarie] 1985

Dragă Dinule,

Am primit ieri scrisoarea expediată de la Păltiniș la 21 dec[embrie] și te-am invidiat: ce frumoasă trebuie să fie iarna în munții (sau numai dealurile?) Sibiului!

Mă bucur că ne vom reîntâlni la începutul lui iunie, când vom ajunge și noi la Paris.

Sper că găsim repede editor pentru *Antologia L[ucian] B[лага]*.

Sper, de asemenea, că *Scrierile din tinerețe* vor apărea în timpul vieții mele...

Din păcate, primele douăsprezece-cincisprezece lăzi din biblioteca mea încă n-au ajuns la București (în orice caz, eu n-am fost informat).

Mare păcat: restul (încă vreo douăzeci-treizeci de lăzi) se va risipi pe aici (și nici măcar nu întotdeauna pe la biblioteci). În primele lăzi, se găseau câteva cărți care te-ar fi interesat: Ibn Khaldoun, cele patru volume ale lui Guthrio, Plato[n] al lui Fredlau (...?), trei vol[ume].

În ceea ce mă privește, toate ar fi bune, dacă aș putea scrie fără dureri; dar tocmai încheietura mâinii drepte rămîne înțepenită (în pofida celor 2 grame și 500 [de] nitrat de aur coloidal injectate în ultimii trei ani).

Ai aflat, probabil, că la 9 dec[embrie] American Academy of Religion m-a sărbătorit drept „cel mai etc.“. I-am trimis programul Corinei. Sper să-i parvină.

Îți urăm din toată inima un an nou așa cum îl dorești și tu și te îmbrățișăm cu mult dor,

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 85.

CĂTRE ANDREI OIȘTEANU*

I

14 aprilie 1980

Stimate Doamnă Oișteanu,

Mulțumiri pentru carte și pentru scrisoarea din 5 feb[ruarie].
Îmi cer iertare că sînt nevoit să utilizez această scrisoare-circulară. Mă aflu în preajma unei operații de cataractă și puținele cesuri de lucru care îmi sînt îngăduite trebuie să le consacru lucrărilor în curs.

Cu cele mai sincere urări p[entru] cercetările D-tale,

Mircea Eliade

Adăugat cu creionul:

„Nu voi putea citi cartea înainte de zece-douăsprezece luni.“

Originalul în arhiva Andrei Oișteanu, București

* Andrei Oișteanu (n. 1948), eseist, folclorist, mitograf, traducător.

Opere: *Grădina de dincolo. Comentarii mitologice; Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească; Imaginea evreului în cultura română.*

II

[Antet tipărit]

Dec[ember] 17, 1980

Dr. Andrei Oișteanu
170, Second Ave[nue], ap. 2 A
New York 10003

Dear Dr. Oișteanu,

Thank you for your letter. Please excuse my dictating this letter in English, but I am suffering from rheumatoid arthritis and cannot write very well. I will write to you later this winter in Romanian at your Bucharest address and try to answer your questions

in some detail at that time. I am undergoing special treatments which I hope will soon alleviate my arthritic condition. In the meantime, I am sending you a recent reprint of an article from the *History of Religions*.

Apropos the *History of Religions* and your question as to how to receive it, we used to have an exchange agreement with some Romanian journals of folk-lore, etc. I am not sure whether such arrangements are still possible or not, but you might explore the possibility. Also please check the inside cover of the *History of Religions* journal for information on the journal, back issues subscriptions, addresses etc. I have included a xerox of same for your convenience.

Sincerely,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Andrei Oișteanu, București

[Traducere]

17 decembrie 1980

Dragă Doctore Oișteanu,

Mulțumesc pentru scrisoare. Iartă-mă, te rog, că dictez această scrisoare în engleză, dar sufăr de artrită reumatoidă și nu pot scrie foarte bine. Îți voi scrie mai târziu, în această iarnă, în românește, la adresa din București și voi încerca să răspund întrebărilor Dumitale atunci. Urmez un tratament special, care sper să-mi ușureze artrita. În același timp, îți trimit o retipărire recentă a unui articol din *History of Religions*.

Apropo de *History of Religions* și de întrebarea Dumitale cum s-o primești: există un aranjament de schimb cu anumite reviste românești de folclor. Nu sînt sigur dacă astfel de aranjamente sînt încă posibile sau nu, dar trebuie să încerci această posibilitate. Te rog să studiezi coperta interioară de la *History of Religions* pentru subscripții, adrese etc.

Am inclus cîteva xeroxuri pentru folosul Dumitale.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

III

Chicago, 23 noiembrie [1]984

Dragă Andrei Oișteanu,

Ne-am întors târziu la Chicago (de-abia la începutul lui noiembrie) și, confiscat de multe alte treburi, n-am putut citi decât astăzi *Legenda românească a Potopului*. Studiul m-a entuziasmat. Ar trebui publicat într-o revistă străină de specialitate (*i.e.* folclor, romanistică, istorie a religiilor). Sugerez revista pe care o editează Sorin Alexandrescu (deși apare atît de neregulat) sau *Rev[ue d']Hist[oire] des Religions*. Dacă pregătești versiunea franceză, o pot prezenta eu revistei. Vom rămîne la Chicago pînă la sfîrșitul lui martie, după care ne vom muta definitiv la Paris (în afară de două luni pe an în SUA, pînă apare *Enciclopedia*). Din iunie, îmi poți trimite versiunea franceză la: [4,] Place [Charles Dullin], 75018 Paris (recomandat!).

Ți-am citit mai demult și alte lucrări ([în] *Ethnologica* 1983; [în] *Vatra* 12/[19]83; [în] *V[iața] r[omânească]* [1]984). Sper că le vom putea discuta împreună. Scriu greu, am mîna deformată de artrita reumatică (care îmi dă și alte, multe, plictiseli).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. 29 noiembrie:

Am primit și citit pe loc *The Theological Dispute*. Destul de interesant. Îl voi trece comitetului editorial, dar nu prea am speranțe, și iată de ce: 1) nu este chiar în „tradiția revistei”; 2) utilizezi prea mulți „scriitori” (Koestler, Lundkvist), cînd ai fi putut cita izvoarele lor; 3) Pe Marco Polo în traducerea românească a lui A. t'Serstevens (precum și alte izvoare, în versiune românească, cf. 4.8). În orice caz, voi încerca. Voi propune restaurarea titlurilor originale în bibliografie, precum și cîteva adaosuri (lucrări mai recente).

Poți traduce și publica fragmente din cărțile citate.

Cu prietenie, al D-tale,

M[ircea] E[liade]

IV

[Antet tipărit]

14 February 1985

Andrei Oișteanu
Str[ada] Alex[andru] Sahia 22, apt. 7
Bucharest, sector 2
Romania 70202

Dear Andrei Oișteanu,

Please excuse my dictating this brief letter, but severe rheumatoid arthritis makes it all, but impossible to write to you myself.

I wrote to you on 23 November that I would present your article to the other editors of the journal, but that I was not so sure it would be accepted; and, in fact, the editors agree that it is not the right sort of article for *History of Religions*. I suggest that you try another journal or review, perhaps one which specializes in the area about which you are writing.

I do want to thank you for sending me your contribution and sincerely hope it will find its way into print elsewhere very soon.

Best wishes,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Andrei Oișteanu, București

[Traducere]

14 februarie 1985

Dragă Andrei Oișteanu,

Iartă-mă, te rog, că dictez această scurtă scrisoare, dar artrita mă împiedică să-ți scriu eu însumi.

Ți-am scris pe 23 noiembrie că voi prezenta articolul Dumitale celui alt editor al revistei, dar nu eram sigur că va fi acceptat; editorul crede că, de fapt, nu este tocmai genul de articol pentru *History of Religions*. Îți sugerez să încerci o altă revistă, poate una specializată în domeniul în care scrii.

Doresc să-ți mulțumesc pentru că mi-ai trimis contribuția Dumitale și sper sincer că-și va găsi drumul spre publicare în altă parte, curînd.

Cele mai bune urări,

Mircea Eliade

CĂTRE ALEXANDRU OPREA*

18 octombrie 1973

Stimate Domnule Oprea,

Răspund cu întîrziere scrisorii D-voastră din 8 septembrie, pe care am găsit-o aici, la întoarcerea mea din Franța. Așa cum i-am scris și Dlui [Mircea] Handoca, *Iphigenia* nu este „inedită“; i-am expediat un exemplar din „ediția roneografiată“¹. În al doilea rînd, această piesă — care-mi place, încă, și pe care nu o „reneg“ — reprezintă totuși un aspect marginal al producției mele literare. Republicarea ei și-ar fi avut rostul dacă celelalte cărți — romane, eseuri, nuvele etc. — ar fi fost cunoscute cititorilor mai tineri, sau măcar accesibile. Or, din păcate, ele nu sînt... În sfîrșit, mă întreb în ce măsură poate interesa producția unui autor în viață, de vreme ce splendida revistă pe care o conduceți, *Manuscriptum*, este în întregime consacrată autorilor care nu mai sînt printre noi...

Acestea sînt motivele pentru care ezit să împărtășesc entuziasmul de care a dat dovadă D. [Mircea] Handoca, transcriind textul *Iphigeniei* și prezentîndu-l redacției *Manuscriptum*.

...Dar, recunosc, s-ar putea să mă înșel...

Al D-voastră cu cele mai bune sentimente și urări pentru *Manuscriptum*,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

* Alexandru Oprea (1931–1983), critic și istoric literar, directorul Muzeului Literaturii Române și al revistei *Manuscriptum*.

Opere: *Panait Istrati* (1964); *Mitul „faurului aburit”*. *Excurs în atelierul prozatorilor români moderni* (1974).

¹ Multiplicată, şapirografiată (*n. ed.*).

CĂTRE PETRE PANDREA*

[Antet tipărit]

History of Religions

21 februarie 1968

Dragă Petre Pandrea,

Am citit și recitit cu o nefirească încântare scrisoarea ta din 4 ianuarie, ajunsă la Chicago la 8 februarie și retransmisă săptămîna trecută aici, la Santa Barbara, unde mă aflu, pentru o serie de cursuri, pînă la 12 martie. Îți răspund la rezezeală, pentru că plec curînd la Los Angeles și apoi [la] Sacramento și San Francisco (tot conferințe, din nefericire). Îți voi scrie mai pe îndelete de la Chicago. Adresa mea permanentă este subliniată cu roșu, sus, în colțul scrisorii¹. Cum călătoresc foarte mult (patru luni pe an, verile, în Europa) curierul îmi este expedit de la Universitate la mine acasă: scrisorile riscă să se rătăcească (se adună prea multe...).

La Chicago, mă voi interesa de posibilitatea burselor de care vorbești. De asemenea, voi lua contact cu vreo editură în legătură cu traducerea cărții despre Brîncuși. Evident, ca peste tot în lume, editorii vor să judece direct manuscrisul; adică vor cere un text care să le fie accesibil (versiunea franceză sau germană). În orice caz, aștept cu nerăbdare să-ți citesc cartea.

Mă bucur foarte că Petrache [Țuțea] continuă să fie el însuși. I-am trimis salutări și încurajare prin [Emil] Cioran. Vom fi la Paris în iulie și, din nou, între 15 sept[embrie]–15 oct[ombrie]. Sper să pot întîlni prieteni din țară, prin care să-l salut pe Petrache. Acolo, ar fi mii de lucruri de spus și de răspuns. Sper să reluăm convorbirea la Chicago.

Cu prietenie și (prea multă) melancolie, al vostru proaspăt sexagenar,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Nina Pandrea, București

Publicată în *Jurnalul literar*, serie nouă, IX (1998), iunie, nr. 11–12, p. 11

¹ În antet, este subliniată cu roșu adresa: Swift Hall University of Chicago, Chicago Illinois 60637.

* Petre Pandrea (1904–1968) avocat, eseist, filozof, autor al lucrărilor *Portrete și controverse*, *Pomul vieții*, *Brâncuși* (amintiri și exegeze).

CĂTRE GIOVANNI PAPINI*

I

[1926]

Cher Papini,

Un jeune étudiant (en philosophie!) vous mande quelques articles écrits sur votre œuvre. C'est tout. Mais il vous prie de les lire — en traduction. Sans doute, existe un connaisseur de la langue roumain à Florence. J'attends un mot — parce que mes articles sont excellents et sincères.

Je n'ai pas encore *Memorie d'Iddio*, *Vita di nessuno*, *Polemiche*, *Paga [del Sabato]*. Seront-ils republiés?

Je veux tout connaître de Papini.

Votre sauvage admirateur,

Mircea Eliade

Adresse: Str[ada] Melodiei 1, București, Romania

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia*, a cura din Marin Mincu, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

* Giovanni Papini (1881–1956) a fost unul dintre idolii adolescenței și tinereții lui Mircea Eliade. Cel dintâi articol dedicat de Mircea Eliade lui Papini urmărea, într-o tonalitate aproape apologetică, diversele fațete ale „subiectului” — filozofie, antropologie, psihologie, pasiunea pentru științele pozitive, experiențele întreprinse, frământările spirituale dominate de setea de certitudini. Un alt articol, scris în aceeași perioadă, conținea o concluzie întru totul revelatoare: „Geniul și munca sa ne îndrituie să așteptăm de la

scriitorul florentin cărți cu mult mai mari decît cele de pînă acum. Să nu uităm că Papini are prea multă asemănare cu Goethe, ca după perioada de *Sturm und Drang* să nu producă adevăratele și nepieritoarele capodopere.“ (*Foaia tinerimii*, 15 aprilie 1925)

Omul sfîrșit al lui Papini constituia pentru tînărul Eliade o carte de căpătîi. Întrevedea numeroase asemănări între propria sa tinerețe și cea a autorului lui *Gog*, propunîndu-și să se schimbe, ca nu cumva cineva să-i spună că și-a imitat modelul. O după-masă întregă l-a urît și l-a iubit în același timp pe scriitorul italian.

În *Omul sfîrșit*, adolescentul Mircea Eliade și-a văzut drumul propriei sale vieți, fără însă să fie „sfîrșit“. Își propusese ca în viitor să nu mai fie un Giovanni Papini, să fie el însuși.

[Traducere]

Dragă Papini,

Un tînăr student (în filozofie!) vă trimite cîteva articole scrise despre opera D-voastră. Asta e tot. Dar vă roagă să le citiți — în traducere. Fără îndoială, există un cunoscător al limbii române la Florența. Aștept un cuvînt — pentru că articolele mele sînt excelente și sincere.

Nu am încă *Memoria d'Iddio, Vita di nessuno, Polemiche, Paga [del Sabato]*. Sînt republicate?

Vreau să cunosc totul despre Papini.

Sălbaticul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

Adresa: Strada Melodiei 1, București, România

II

aprilie[?] [1927]

Cher Papini,

Votre lettre m'a rendu plusieurs jours heureux. Je vous remercie. Je vous remercie avec l'enthousiasme, la chaleur et la sincérité des jeunes — peuvent-ils être même étudiants en philosophie.

Vous avez raison: l'admiration d'un étudiant de la plus imaginaire des sciences — la philosophie — ne compte pas. Mais je ne suis [pas] un fervent philosophe. Les problèmes métaph[y]si-

ques — me préoccupent très peu. J'aime l'art, l'action consciente et courageuse — et, au-dessus de tout, l'expérience religieuse. Je suis un sincère mystique et je vous confesse cela avec tous les risques de l'expression.

Si je posséd[ais] déce[mm]ent une des quatre langues internationales — je vous communiquerai[s] ici même quelques détails de m[on] activité et de mes possibilités de création. Et j'aurais de belles choses à vous faire connaître. Plusieurs de mes caractéristiques spirituel[l]es ressemblent à ce qu[']on nomme communément Giovanni Papini. Je fu[s] même accusé de *papinisme*. Nous avons publié une revue — *Est-West* — un peu *Leonardo*. Mais person[n]ellement je suis beaucoup plus mystique que Gian Falco ou Prezzolini.

J[']ai regretté de ne pouvoir retarder sur ces faits spirituels, si intéressants pour vous et votre compagnons de lutte, de souffrance et victoire.

J'ai écrit même mon *Uomo finito*. Mais avec de grandes différences. Le roman de l'adolescen[t] roumain contemporain — masculin, vigoureux, entêté, consumé en cruel[l]es luttes intérieures, troublé de multiples nécessités spirituel[le]s, avec une conscience merveilleusement riche — se nomme *Romanul unui om sucit*. Il existe un chapitre „Papini, Moi et le Monde“ — qui descri[t] l'influence, la fécondation, l'impuls[ion] vitale, l'orientation, l'intensification des forces réalisées par la lecture exalté d'*Un uomo finito*.

Ce chapitre se publiera dans le numéro d[u mois de] mai de notre *Est-West*. Je n'oublierai de vous le faire remettre.

Je m'intéresse beaucoup au mouvement mystique de la nouvelle Italie. J'ai lu les livres de foi et les livres d'histoire religieu[se]. Je connais MM. Buonaiuti, Macchioro, Giulioti, Bonavia (qu[']est-ce) que vous dites de ses négations de la *Storia di Cristo* et l'*Ora di Barraba?*), [Raffaele] Pettazzoni, Levasti, Lazzarini, Moscardelli etc.

Avec quelqu'uns je suis même en correspondance. J'attend[s] avec une vive impatience *Adamo* et *Rapporto sugli uomini*. Je prépare maintenant un étude sur les trois livres mystiques — *Storia Dizionario, Pane e Vino* et un article sur *Memorie d'Iddio*.

En quelques jours je serai parti pour l'Italie. Je passerai le 23 et 24 avril à Florence. Je vous prie ard[em]ment de ne pas refus[er]

perdre avec moi quelques minutes. Je ne sais parler ni l'italien, ni le français, ni aucune des langues que je lis. Mais j'espère obtenir quelques explications et précisions précieuses. Je vous prie, Grand Maître incon[n]u, de ne pas laisser crouler les espérances d'un[e] jeune et consumé[e] âme.

J'ai promis même en Roumanie — une conversation avec Vous. J'ai fixé quelques questions: la nécessité religieuse d'une conscience moderne, le mouvement mystique en Italie, quelques révélations sur les nouve[lle]s oeuvres. Je vous prie encore une fois...

En attendant de vous rencontrer, je reste l'enthousiaste admirateur et le jeune papinien,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia, a cura di Marin Mincu, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987*

[Traducere]

Dragă Papini,

Scrisoarea D-voastră mi-a produs multe zile fericite. Vă mulțumesc. Vă mulțumesc cu entuziasmul, căldura și sinceritatea tinerilor — fie ei chiar studenți la filozofie.

Aveți dreptate: admirația unui student din cea mai imaginară dintre științe — filozofia — nu contează. Dar nu sînt un fervent filozof. Problemele metafizice mă preocupă foarte puțin. Iubesc arta, acțiunea conștientă și curajoasă — și, înainte de toate, experiența religioasă. Sînt un sincer mistic, și vă mărturisesc aceasta cu toate riscurile expresiei.

Dacă aș poseda în mod decent una dintre cele patru limbi internaționale — v-aș comunica chiar aici cîteva detalii din activitatea și posibilitățile mele de creație. Și aș avea să vă fac cunoscute lucruri frumoase. Multe dintre caracteristicile mele spirituale seamănă cu ceea ce se numește în mod comun Giovanni Papini. Am fost chiar acuzat de *papinism*.

Am publicat o revistă — *Est-West* — asemănătoare cu *Leonardo*. Dar, personal, sînt cu mult mai mistic decît Gian Falco sau

Prezzolini. Am regretat că n-am putut întârzia asupra acestor fapte spirituale, atât de interesante pentru D-voastră și tovarășii D-voastră de luptă, de suferință și de victorie.

Am scris chiar un *Uomo finito* al meu. Dar cu mari diferențe. Romanul adolescentului român contemporan — masculin, viguros, încăpăținat, consumat de crude lupte interioare, frământat de multiple necesități spirituale, cu o conștiință minunat de bogată — se numește *Romanul unui om sucit*. Există în el un capitol, „Papini, Eu și Lumea“, care descrie influența, fecundarea, impulsul vital, orientarea, intensificarea forțelor, realizate de lectura exaltată a cărții *Un uomo finito*.

Acest capitol va fi publicat în numărul pe luna mai al revistei noastre *Est-West*. Nu voi uita să vi-l trimit.

Mă interesează mult mișcarea mistică a noii Italii. Am citit cărțile de credință și cele de istorie religioasă. Îi cunosc pe domnii Buonaiuti, Macchioro, Giuliotti, Bonavia (ce spuneți despre negările sale a cărților *Storia di Cristo* și *Ora di Barraba?*), Raffaele Pettazzoni, Levasti, Lazzarini, Moscardelli etc.

Cu unii, sînt chiar în corespondență. Aștept cu o vie nerăbdare *Adamo* și *Rapporto sugli uomini*. Pregătesc acum un studiu despre trei cărți mistice: *Storia Dizionario*, *Pane e Vino* și un articol despre *Memorie d'Iddio*.

Peste cîteva zile, voi pleca în Italia. Voi petrece zilele de 23 și 24 aprilie la Florența. Vă rog din tot sufletul să nu refuzați să vă pierdeți cu mine cîteva minute. Nu știu să vorbesc nici italiana, nici franceza, nici vreuna dintre limbile în care citesc. Dar sper să obțin unele explicații și precizări prețioase. Vă rog, Mare Maestre necunoscut, să nu îngăduiți să se prăbușească speranțele unui suflet tînăr și epuizat.

Am promis chiar în România o convorbire cu D-voastră. Am fixat cîteva întrebări: necesitatea religioasă a unei conștiințe moderne, mișcarea mistică în Italia, cîteva revelații asupra noilor D-voastră opere. Vă rog încă o dată.

Așteptînd să vă întîlnesc, rămîn entuziastul admirator și tînărul papinian

Mircea Eliade

III

Bucarest, [le] 12 juin [1927]

Cher Maître,

Voici, en retard, quelques impressions et éclair[cissement]s que j'ai publié en souvenir de ma rapide visite à Florence et à Papini. C[e n']est pas un intervie[w] proprement dit. On se trouve seulement quelques unes de vos idées sur l'Italie contemporaine et quelques unes de vos confessions.

Je vous remercie encore une fois pour votre bonté et votre résistance auditive (mon malheureux toscain...). Parce que vous m'avez assuré de votre aide — je pr[ends] le courage de vous demander une chose. Un important groupe d'étudiants universitaires [ont] constitué une association d'études religieuses et mystiques. Nous luttons maintenant pour former une bibliothèque. J'espère que vous — qui êtes si riche en connaissances, vous nous aiderez. Je connais la collection „Il pensiero cristiano“ et celle des saints. [Est-ce que nous] pouvons espérer quelque'uns des livres, qui seront pour nous de vraies calices de vie, de vérité et d'enthousiasme? Nous aimons beaucoup les saints catholiques. Mais notre bibliothèque ne possède jusqu'aujourd'hui que *I Misteri* de Levasti et *S. Francesco*.

En — vous remerciant en nome de tous mes amis et vos admirateurs

Je reste „le roumain“

Mircea Eliade

Str[ada] Melodiei 1 (Bucarest)
(Asociația Universitară, Biblioteca)

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia, a cura di Marin Mincu, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987*

[Traducere]

București, 12 iunie [1927]

Dragă Maestre,

Iată, cu întârziere, câteva impresii și lămuriri pe care le-am publicat în amintirea rapidei mele vizite la Florența și la Papini. Nu

este un interviu propriu-zis. Se află aici numai câteva dintre ideile D-voastră despre Italia contemporană și unele dintre confesiunile D-voastră.

Vă mulțumesc încă o dată pentru bunătatea D-voastră și pentru rezistența auditivă (nenorocita mea toscană...). Pentru că m-ați asigurat de ajutorul D-voastră, îmi iau curajul să vă cer un lucru. Un important grup de studenți au constituit o asociație de studii religioase și mistice. Ne luptăm acum pentru a ne alcătui o bibliotecă. Sper că D-voastră — care sînteți atît de bogat în cunoștințe-ne veți ajuta. Cunosc colecția *Il pensiero cristiano* și cea a sfinților. Putem spera că vom primi câteva cărți, care vor fi pentru noi adevărate potire de viață, de adevăr și entuziasm? Îi iubim mult pe sfinții catolici. Dar biblioteca noastră nu posedă pînă astăzi decît *I Misteri* de Levasti și *S. Francisc*.

Mulțumindu-vă în numele tuturor prietenilor mei și admiratorilor D-voastră,

Rămîn „românul“

Mircea Eliade

Str[ada] Melodiei 1 (București)
Asociația Universitară, Biblioteca

IV

Centre Roumain de Recherches
sous l'égide de l'Académie de Paris
Siège social: 28, rue Serpente, Paris 6^e
Sociétés Savantes

Paris, le 23 mai 1951

Monsieur Giovanni Papini
Firenze

Monsieur et Cher Maître,

Les membres du Centre Roumain de Recherches seraient particulièrement heureux si vous av[i]ez la bienveillance d'accepter d'être Membre d'honneur de notre Centre, ayant tous suivi avec

grande passion et angoisse les étapes sur le chemin de votre vie, qui a été aussi la nôtre, et dont vos œuvres ont été le témoignage le plus vivant.

De même, nous sommes persuadés que par votre présence parmi nous les liens traditionnels entre nos cultures vont être renforcés et manifesteront brillamment la commune destinée spirituelle européenne.

Pour mieux vous rendre compte de l'activité de notre Centre, nous nous sommes permis de vous envoyer le premier numéro du Bulletin de notre Centre.

Nous vous prions d'agréer, Monsieur, l'assurance de notre plus haute considération.

Le Président

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Paris, 23 mai 1951

Dlui Giovanni Papini,
Florența

Domnule și Dragă Maestre,

Membrii Centrului Român de Cercetări ar fi deosebit de fericiți dacă ați avea bunăvoința să acceptați de a fi membru de onoare al Centrului nostru, urmărind cu toții cu mare afecțiune și îngrijorare etapele drumului vieții D-voastră, care au fost și ale noastre și pentru care operele D-voastră au fost cea mai vie mărturie.

În același timp, sîntem convinși că prin prezența D-voastră printre noi legăturile tradiționale dintre culturile noastre vor fi întărite și vor manifesta strălucit destinul spiritual european comun.

Pentru a vă da mai bine seama de activitatea Centrului nostru, ne-am permis să vă trimitem primul număr al Buletinului Centrului nostru.

Vă rugăm să primiți, Domnule, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

Președinte,

Mircea Eliade

V

[Antet tipărit]
Pensione Paisiello Parioli
Via Paisiello, 47
Roma

Roma, le 12 mai 1952

Cher Maître,

J'ai été très heureux en apprenant que vous ne m'avez pas oublié. Je vous ai vu et vous m'avez parlé il y a un quart de siècle. Vous avez eu la bonté de recevoir alors un assez jeune étudiant roumain. C'est un homme qu[i] approche la cinquantaine, qui a beaucoup vu, beaucoup souffert, beaucoup travaillé qui vous demande aujourd'hui une entrevue.

Vous savez peut-être que j'ai passé quatre ans aux Indes; je suis devenu orientaliste et historien des religions, tout en restant écrivain. Vous ne savez pas que j'ai gardé l'admiration et l'intérêt de ma jeunesse pour Vous et pour votre œuvre. À chaque nouveau voyage en Italie je cherchais et lisais vos derniers livres. Malheureusement, je n'avais presque jamais l'occasion de m'arrêter à Florence. Marcel Brion me donnait de vous nouvelles et, par écrit, Vintilă Horia. Depuis plusieurs années je suis établi à Paris et j'ai même publié quelques livres. G[iuseppe] Tucci et R[affaele] Pettazzoni m'invitant souvent à donner des conférences à Rome. Je désire tellement vous rencontrer et vous entendre parler! Le 28 mai j'ai une conférence à Paris, dans le cycle „L'Œuvre du XXe siècle“. À cette occasion, je veux parler de vous. J'espère également publier dans le *Figaro littéraire* une *Rencontre avec Papini*.

Je serai à Florence ce vendredi, le 16 mai. Samedi, je me permettrais de vous rendre visite. Je serais très heureux si vous pouv[i]ez me recevoir.

Recevez, cher Maître, l'assurance de ma profonde admiration et sympathie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987*

[Traducere]

Roma, 12 mai 1952

Dragă Maestre,

Am fost foarte fericit aflînd că nu m-ați uitat. V-am văzut și mi-ați vorbit acum un sfert de secol. Ați avut bunătatea atunci să primiți un tînăr student român. Cel care vă cere astăzi o întrevvedere este acum un om care se apropie de cincizeci de ani, care a văzut multe, a suferit mult, a lucrat mult.

Știți poate că am petrecut patru ani în India; am devenit orientalist și istoric al religiilor, rămînînd totuși scriitor. Nu știți că am păstrat admirația și interesul tinereții mele pentru D-voastră și pentru opera D-voastră. În fiecare nouă călătorie în Italia, căutam și citeam ultimele D-voastră cărți. Din nenorocire, n-am avut aproape niciodată ocazia să mă opresc la Florența. Marcel Brion îmi dădea noutăți și, în scris, și Vintilă Horia. De mai mulți ani, sînt stabilit la Paris și chiar am publicat cîteva cărți. Giuseppe Tucci și Raffaele Pettazzoni mă invită adesea să țin conferințe la Roma. Așa că doresc să vă întîlnesc și să vă aud vorbind. La 28 mai, țin o conferință la Paris în ciclul *Opera secolului al XX-lea*. Cu această ocazie, vreau să vorbesc despre D-voastră. Sper, în același timp, să public în *Figaro littéraire* o *Întîlnire cu Papini*.

Voi fi la Florența vinerea aceasta, 16 mai. Sîmbătă îmi voi permite să vă fac o vizită. Aș fi foarte fericit dacă ați putea să mă primiți.

Primiți, dragă Maestre, asigurarea profunde mele admirații și simpatii,

Mircea Eliade

VI

Casa Gabriella, Ascona
le 5 juin 1952

Cher Maître,

Je suis confus! Je vous fais toutes mes e[x]cuses! Je voulais vous écrire *après* avoir rédigé la *Rencontre avec Giovanni Papini*, mais une série d'accidents malheureux ont empêché jusqu'à présent mon plan de travail. C'est pourquoi j'ai dû renoncer à mon intervention aux débats du Congrès pour la Liberté de la Culture (= *L'œuvre du XXe siècle*). Je pensais vous envoyer au moins un texte, sinon celui de mon intervention, au moins mon „interview“. Mais vous connaissez les caprices de l'„inspiration“. Malade (je souffre de ce que les médecins pédants appellent la vagotonie, ce qui, au fin des comptes, ne veut rien dire!...), malade, tout a été remis pour une date ultérieure. Heureusement, j'étais invité à passer le mois de juin sur le bord du Lago Maggiore, à Ascona, où je me trouve depuis quelques jours, et déjà mieux. Avant mon départ, je vous ai envoyé un paquet avec *Le Mythe de l'Éternel retour* et deux petits livres de „littérature“. Je voulais passer chez Payot pour signer un exemplaire du *Chamanisme*, mais je n'ai plus eu le temps. Je vais lui écrire d'ici, pour vous l'envoyer directement. Quant à *Herzelie*, avez-vous besoin ce mois-ci des références précises? Comme je vous le disais, elles se trouvent dans un de mes livres roumains: je pourrais écrire à Paris pour me l'expédier ici, et il me serait facile de recopier pour vous toutes les références. Mais, si ce n'est pas urgent, je préfère vous transmettre les références au début de juillet, de Paris: je ne dispose que d'un seul exemplaire de *Mitul Reintegrării*, exemplaire annoté et d'autant plus précieux que je ne puis plus me procurer un autre de Roumanie.

Mais tout ceci, mon cher Maître, ne peut aucunément e[x]cuser mon silence! Je vous prie de me pardonner. J'attendais le *Kairos* pour vous écrire une *belle lettre*. Cette terrible vanité littéraire!

Je me présente les mains vides devant vous: j'ai été puni. Vainement j'avais laissé passer les jours, en attendant l'„inspiration“ — au lieu de vous écrire immédiatement et de vous dire,

en toute simplicité, comme j'ai été heureux de vous rencontrer, et combien a été importante cette rencontre après un quart de siècle. Ma femme a été plus que heureuse en recevant le magnifique volume dédié. Elle vous transmet tous ses remerciements et attend avec impatience notre descente à Florence.

Comme je vous le disais plus haut, je voulais vous envoyer le texte de mon article. Je dois renoncer à le faire maintenant. Après l'avoir rédigé, je l'enverrai à mon ami français qui s'en chargera des corrections nécessaires.

Encore une fois, pardonnez-moi, Ch[er] Maître! Et croyez-moi votre très fidèle lecteur et dévoué admirateur.

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987*

[Traducere]

Casa Gabriella, Ascona
6 iunie 1952

Dragă Maestre,

Sînt rușinat! Vă cer multe scuze! Voiam să vă scriu după terminarea *Întîlnirii cu Giovanni Papini*, dar o serie de accidente nefericite mi-au împiedicat pînă în prezent planul de lucru. Iată de ce a trebuit să renunț la intervenția mea la dezbaterile Congresului pentru Libertatea Culturii (= *Opera secolului al XX-lea*). Mă gîndeam să vă trimit cel puțin un text, dacă nu pe acela al intervenției mele, cel puțin „interviul“. Dar cunoașteți capriciile „inspirației“. Bolnav (sufăr de ceea ce medicii pedanți numesc vagotonie, ceea ce, la urma urmei, nu înseamnă nimic...), bolnav, totul a fost amînat pentru o dată ulterioară. Din fericire, am fost invitat să petrec luna iunie pe malul lacului Maggiore, la Ascona, unde mă găsesc de cîteva zile și mă simt deja mai bine. Înainte de plecarea mea, v-am trimis un pachet cu *Mitul eternei reîntoarceri* și două mici cărți de „literatură“. Voiam să trec pe la Payot pentru a semna un exemplar din *Șamanism*, dar n-am mai avut timp. Îi

voi scrie de aici, pentru a vi-l trimite direct. În ce privește *Herzelie*, aveți nevoie luna aceasta de referințe precise? Așa cum vă spuneam, ele se găsesc în una dintre cărțile mele scrise în românește; aş putea scrie la Paris, ca să mi le expedieze aici și mi-ar fi ușor să copiez pentru Dumneavoastră toate referințele. Dar, dacă nu este urgent, prefer să vă transmit aceste referințe la începutul lunii iulie, de la Paris; nu dispun decît de un singur exemplar din *Mitul reintegrării*, exemplar adnotat și cu atît mai prețios cu cît nu mi-aș putea procura un altul din România.

Dar toate acestea, dragă Maestre, nu-mi pot scuza deloc tăcerea. Vă rog să mă iertați. Așteptăm *Kairos*, pentru a vă scrie o *scrisoare frumoasă*. Această teribilă vanitate literară!

Mă prezint cu mîinile goale în fața D-voastră. Am fost pedepsit. Am lăsat zadarnic să treacă zilele, așteptînd „inspirația“, în loc să vă scriu imediat și să vă spun, cu toată simplitatea, cît de fericit am fost de a vă fi întîlnit și cît de importantă a fost această întîlnire după un sfert de secol. Soția mea a fost mai mult decît fericită primind magnificul D-voastră volum cu dedicație. Vă transmite toate mulțumirile ei și așteaptă cu nerăbdare sosirea noastră la Florența.

Așa cum vă spuneam mai sus, voiam să vă trimit textul articolului meu. Trebuie să renunț să o fac acum. După ce îl voi termina, îl voi trimite prietenului meu francez, care se va însărcina să facă necesarele corecturi.

Încă o dată, iertați-mă, dragă Maestre! Și credeți-mă foarte fidelul D-voastră cititor și devotat admirator.

Mircea Eliade

VII

62 bis, rue de la Tour, Paris 16e
le 27 janvier 1954

Cher Maître,

Je commence par vous demander toutes mes e[x]cuses pour le retard avec lequel je réponds à votre lettre et à l'envoi du dernier (et passionnant!) livre. J'ai été absent de Paris presque deux

mois, et, comme d'habitude, la correspondance ne m'a pas suivi. J'ai lu avec une grande émotion votre lettre: je savais que vous étiez malade, mais je ne pouvais pas croire que la main qui avait noirci les milliers des pages inoubliables (tous ces livres qui ont nouris mon adolescence et ont formé ma jeunesse!), je ne pouvais pas croire que cette main infatigable se repose maintenant en attendant le volonté de Dieu... J'ai pleuré en lisant votre lettre, en lisant le petit annonce de l'éditeur et les articles que la presse française (surtout les revues et les magazines) vous ont récemment consacré. Mais ma fois en vous, en votre génie et en votre courage reste intacte. Je continue à attendre les chefs-d'œuvre dont vous m'avez déjà parlé. Surtout après le lecture du *Diavolo*, je les attend[s] avec une impatience à peine maîtrisée. Car vous avez encore une fois démontré, avec un éclat papinien, la force de votre pensée, l'audace de votre foi, la grandeur de votre vision spirituelle. Combien je suis heureux en apprenant les aventures de ce livre, sa résonance, son „succès“! Je ne sais pas si vous recevez la presse française. On a parlé énormément de vous. (Si vous le désirez, je peux prier Mr. Mély de vous envoyer certaines coupures de presse.)

Je viens d'apprendre à l'instant même que le livre ne sera pas mis à l'Index. Tant mieux — et je me réjouis de tout cœur.

Il serait trop long de vous parler comme je l'aurais aimé de ce livre. Il prolonge et complète certaines de vos idées — il annonce le *Giudizio universale* (car „Sauver le Diable n'est pas tout dire sur le mystère du Jugement Dernier“?). Vous le savez, je suis origéniste par ma tradition (secrète!) ort[h]odoxe. Et, sur un tout autre plan (celui qui n'est aucunement la foi), je m'intéresse au problème des „contraires“. C'est vous dire l'intérêt passionné avec lequel j'ai lu votre livre. Il abonde en intuitions de génie: la „mission manquée“ d'Adam, celle de ramener Satan à Dieu, me semble, entre tout[es les] autres une idée d'une extraordinaire fertilité. Mais j'espère écrire prochainement un article, *Papini et le Diable*, où j'aurais l'occasion de discuter certaines de ces idées. (Je ne veux pas aborder le problème théologique proprement dit; je crois qu'on peut dire beaucoup de choses sans y toucher...)

Cher Maître, vous avez fait la preuve que dans toute circonstance, l'Esprit ne désarme pas. Je le savais — mais je suis heureux tout de même, car vous avez „traversé“ l'épreuve initiatique (comme on le dit dans notre jargon), et je me réjouis. J'attends maintenant la suite de vos chefs-d'oeuvres, l'*Historiologie*, le *Jugement Dernier*. Je sais que vous les écrivez, mais je suis impatient!...

Croyez-moi votre très sincère et total admirateur,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

27 ianuarie 1954

Dragă Maestre,

Încep prin a vă cere toate scuzele mele pentru întârzierea cu care răspund scrisorii și expedierii ultimei (și pasionantei!) cărți. Am lipsit din Paris aproape două luni și, ca de obicei, corespondența nu m-a urmat. Am citit cu o mare emoție scrisoarea D-voastră; știam că sînteți bolnav, dar nu puteam să cred că mîna care a înnegrit mii de pagini de neuitat (toate acele cărți care mi-au hrănit adolescența și mi-au format tinerețea), nu puteam crede că această mîna neobosită se odihnește acum, așteptînd voința lui Dumnezeu. Am plîns citind scrisoarea D-voastră, citind micul anunț al editorului și articolele pe care presa franceză (mai ales revistele și magazinele) vi le-a consacrat recent. Dar credința mea în D-voastră, în geniul și curajul D-voastră rămîne intactă. Continuu să aștept capodoperele de care deja mi-ați vorbit. Mai ales după lectura lui *Diavolo*, le aștept cu o nerăbdare abia stăpînită. Căci ați demonstrat încă o dată, cu o strălucire papiniană, forța gândirii D-voastră, îndrăzneala credinței D-voastră, grandoarea viziunii D-voastră, spiritualitatea. Cît de fericit sînt aflînd aventurile acestei cărți, rezonanța și „succesul“ ei! Nu știu dacă primiți pre-

sa franceză. S-a vorbit enorm de D-voastră. (Dacă doriți, pot să-l rog pe D. Mély să vă trimită anumite tăieturi din presă.)

Am aflat, chiar în acest moment, că volumul nu va fi pus la Index. Cu atât mai bine — și mă bucur din tot sufletul.

Ar fi prea lung să vă vorbesc așa cum mi-ar fi plăcut despre carte. Ea prelungește și completează unele dintre ideile D-voastră — ea anunță *Giudizio universale* (căci a-l salva pe Diavol nu este să spui totul asupra misterului Judecății de Apoi?). O știți, sînt, prin tradiție (secretă!) ortodoxă, adept al lui Origene. Și, pe un cu totul alt plan (cel care nu e deloc al credinței), mă interesează problema „contrariilor“. V-am citit cartea cu un interes pasionat. Ea abundă în intuiții de geniu: „misiunea ratată“ a lui Adam, aceea de a-l aduce pe Satan în fața lui Dumnezeu, mi se pare, între toate celelalte, o idee de o extraordinară fertilitate. Dar sper să scriu curînd un articol, *Papini și Diavolul*, unde voi avea ocazia să discut unele dintre aceste idei. (Nu vreau să abordez problema propriu-zis teologică; cred că se pot spune multe lucruri, fără să fie atinsă...).

Dragă Maestre, ați dovedit că, în orice împrejurare, Spiritul nu dezarmează. O știam — dar sînt fericit căci ați „traversat“ proba inițiatică (cum se spune în jargonul nostru) și mă bucur. Aștept acum urmarea capodoperelor D-voastră *Istoriologia, Judecata de Apoi*. Știu că le scrieți, dar sînt nerăbdător!...

Socotiți-mă foarte sincerul și totalul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

CĂTRE EDGAR PAPU*

3 martie 1979

Mult stimat coleg,

Nu mai încerc să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care răspund scrisorii Dumneavoastră din ianuarie. Ar fi trebuit să răspund pe loc, chiar în dimineața cînd am primit-o, mai ales ca să vă spun că petrecusem multe ceasuri în aceeași noapte (eu am rămas, ca în tinerețea mea bucureșteană, noctambul), recitînd cu încîntare

paginile despre călătoriile din Renaștere. Sper totuși ca într-o zi să-mi pot procura cartea singur.

În privința protocronismului, mă bucur că tot mai mulți cărturari români încep să înțeleagă că nu-i vorba de „avem și noi pre-socraticii noștri“. Cum îi scriam însă și lui Paul Anghel, „tragedia noastră“ a fost (și, din păcate, rămîne și astăzi) semiclandestinitatea în care ne păstrăm descoperirile culturale. Degeaba își scria Iorga cărțile în limba franceză dacă le tipărea la Vălenii de Munte și le edita Gamber, așa-zis editor la Paris, dar de care nu auzise nimeni. (Iorga îi trimetea în depozit douăzeci-treizeci de exemplare, pe care le cumpăra însă Legația României și le împărțea unor gazetari care nici măcar nu se oboseau să le vîndă la anticari.)

Cînd mă gîndesc cîți savanți, critici și filozofi cu autoritate mondială am fi avut astăzi dacă... Și, scriind asta, mă gîndesc și la dumneata.

Cu urări de bine și multă sănătate, al Dumitale sincer cititor și admirator,

Mircea Eliade

P.S. I-am scris lui Payot să vă trimită *Histoire* I și II.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* Edgar Papu (1908–1993), eseist și istoric literar.

Opere: *Giordano Bruno. Viața și opera; Călătoriile Renașterii și noi structuri literare; Evoluția și formele genului liric* etc.

CĂTRE ALAIN PARUIT*

I

14 mai 1979

Dragă Domnule Paruit,

Monica mi-a dat vestea bună că ești dispus să traduci ceva din prozele mele literare. Inutil să-ți spun cît sînt de fericit. Îți expe-

diez prin avion, recomandat, două mici romane fantastice (*Der Hundert Jährige* a apărut zilele trecute la Suhrkamp Verlag, în excelența traducere a lui Edith Silbermann. Am avut mare noroc cu ea; a tradus în câțiva ani opt cărți, toate publicate la Suhrkamp Verlag).

Noi plecăm mâine la New York, și vom fi la Paris pe la 22-23 mai. Îți voi face semn imediat. Robert Gallimard e grăbit să publice literatura mea. Cunoaște (în traducerea germană) nuvelele *În curte la Dionis*. Vom sta de vorbă, vreau să aflu și părerea Dumitale: cu ce să începem? Ți-am trimis *În curte la Dionis* la apariție?

Cu mulțumiri anticipate, al Dumitale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

* Alain Paruit — traducătorul în limba franceză al romanelor și nuvelor lui Mircea Eliade.

II

18 ianuarie 1980

Dragă Domnule Paruit,

Încep prin a-ți ura un an nou fericit și îmi cer scuze că îți scriu cu o grafie aproape indescifrabilă, consecință, să sperăm provizorie, a unei lungi crize de artrită.

Agenda în care consemnasem adresa Dumitale am lăsat-o la Paris. De aceea am rugat pe prietenii noștri să-ți transmită această scrisoare.

Îmi închipui că ai încheiat, sau aproape, traducerea celor patru nuvele. Guillerrou te așteaptă cu nerăbdare. Mi-a scris de curînd că Gallimard a acceptat *Nouăsprezece trandafiri* și *Le centenaire* (titlul este provizoriu). I-am sugerat ca aceste *nouvelles*¹ să fie publicate separat. Ești de acord să le traduci? Inutil să-ți spun cât aș fi de fericit. (M-au îngrozit alte traduceri recente din prozele mele literare.)

Scrie-mi, te rog, câteva rînduri. Ce impresie ți-a făcut *Nouăsprezece trandafiri*? Gallimard vrea să o publice repede, deci cred că ar fi bine să păstrăm ordinea cronologică, adică întîi *Le centenaire*.

Am terminat de curînd *Dayan* (75 [de] pag[ini]). Îți voi trimite un exemplar îndată ce voi multiplica manuscrisul.

Cu cele mai bune sentimente și sincere mulțumiri, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

¹ Nuvele (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

III

7 februarie 1980

Dragă Domnule Paruit,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 30 ianuarie și pentru veștile bune pe care mi le dai: că îți plac *Trandafirii* și că ești dispus să traduci textele mele literare. Nu înțeleg ce l-a făcut pe [Constantin] Tacou să-ți propună contractul; așa cum îți scrisesem astă-toamnă, cei *Nouăsprezece trandafiri* erau angajați de Gallimard. Îi voi scrie din nou astăzi. În cel mai rău caz, îi voi oferi ultima mea nuvelă, pe care am terminat-o în ianuarie, *Dayan*, cca 88 [de] pagini dactilografiate. Împreună cu *La țigănci*, ar putea face un volum interesant.

Guillermou mă asigură că Gallimard vrea să publice tot ce le dau. Perfect. Dar se întîmplă că în martie împlinesc 73 de ani, și așa vrea să văd publicate cît mai multe dintre scrierile mele literare recente. În martie (sper) va apărea *Mémoire I* și, în mai-iunie, [Constantin] Grigorescu și Marie-France [Ionesco] vor avea gata urmarea la *Journal* (1969–1978). Cum să facem ca să evităm un „dumping“ Mircea Eliade — și totuși să accelerăm publicarea

prozelor literare? Cele patru nuvele ar putea apărea la toamnă, iar în ianuarie-febr[ruarie] 1981 *Centenarul* sau *Trandafirii*.

M-au interesat observațiile Dumitale privitoare la finalul *Trandafirilor*. Voi mai reflecta; probabil că ai dreptate. În orice caz, dacă Guillerrou îți propune să începi iar *Trandafirii*, în loc de *Centenaire* (titlu provizoriu), ai destul text de tradus.

Cu mulțumiri și recunoștință, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

IV

26 feb[ruarie] 1981

Dragă Alain Paruit,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 15 feb[ruarie] — și felicitări pentru *Uniformes*. Sînt curios să văd „reacțiile“ publicului francez. Cred că editura a făcut o greșală lăsînd la o parte *La țigănci* și *Les trois Grâces* — dar poate vor fi recuperate mai tîrziu.

I-am scris chiar azi lui A[lain] Guillerrou, acceptînd (cu entuziasm! — și-ți rămîn recunoscător) titlul propus de D-ta.

Privitor la pasajul de la p[agina] 136: *mulți* (i.e. *numeroși*) e corect (deși e cam obscur...)... își închipuie că *masa* (Biserica, Partidul) constituie o garanție — dacă *atîta lume* crede și se comportă ca mine, e greu de închipuit că ne înșelăm *toți*.

Dar dacă fraza aceasta nu „trece“ în franțuzește — o putem modifica...

Încă o dată, mulțumiri pentru toate!

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Iartă grafia. Cu tot tratamentul (de patru luni!) degetele sînt încă nesigure!...

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

V

21 oct[ombrie] 1981

Dragă Alain Paruit,

Am recitit cu încântare — și cu recunoștință... — cele două nuvele. Păcat că tipograful a eliminat dedicația „Tineretii...“; era ultimul text pe care Sibylle a apucat să-l citească înainte de moarte.

Te implor, dacă s-a păstrat dedicația (p[entru] Ileana și Ion Cușa) la *Nouăsprezece trandafiri*. P[entru] Christinel și pentru mine, ar fi o adevărată catastrofă!... Sînt dispus să suport cheltuielile pe care le-ar implica introducerea dedicației. Nu-mi iert că astă-vară n-am avut îndrăzneala de a-i cere lui [Alain] Guillerrou să-mi comunice și mie corectura în pagini!

Sper că *Les Trois...* va fi citit — deși au apărut trei volume de același autor în vreo zece-douăsprezece zile.

Cu mulțumiri și cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Voi trimite lui [Alain] Guillerrou alte nuvele, în germană și în românește. Sper că cel puțin cîteva îl vor interesa.

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

VI

5 feb[ruarie] 1982

Dragă Alain Paruit,

Mulțumesc pentru scrisoare. Tocmai voiam să-ți scriu în același sens: să încercăm, adică, să publicăm alte nuvele, la alt editor (dacă Gallimard îngăduie; un telefon lui [Alain] Guillerrou ne-ar lămuri). Ce nuvele ai ales? *La țigănci* trebuie tradusă de D-ta, știi p[entru] ce. Marie-France [Ionesco] a tradus admirabil *Les trois Grâces* p[entru] o colecție de nuvele românești la Flammarion (cred că avem dreptul s-o introducem în volumul nostru). Probabil că dispui de ediția lui Eugen Simion (o are, în orice caz, [Vir-

gil] Ierunca). Singura nuvelă care n-a apărut însă este *Pelerina* (va apărea în *Ethos* III). Îți pot trimite o copie.

În altă ordine de idei: voi scrie [o] „Scurtă prefață“ la romanul lui I[oa]n P[etru] Culianu. Sper să ajute. Nu înțeleg de ce nu l-a reținut Gallimard.

Cu urări p[entru] noul an și recunoștința amicală a lui

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

VII

Chicago

9 martie 1982

Dragă Alain Paruit,

Mulțumiri p[entru] scrisoarea din 18 feb[ruarie]. I-am scris chiar azi lui Gallimard și lui [Alain] Guillerrou, anunțându-i că trimit (celui din urmă) nuvelele alese (în românește și trad[ucere] germană sau engleză, în cazul că există). Aș fi foarte mulțumit dacă ai accepta trad[ucerea] lui Marie-France [Ionesco] *Les trois Grâces*, efectuată p[entru] colecția de nuvele pe care trebuia s-o publice V[irgil] Tănase la Flammarion.

Nu știi care sînt preferințele D-tale. Eu aș vrea, în orice caz, *La țigănci* (trad[ucerea] lui [Alain] Guillerrou este banală și, cred, prescurtată), *Pelerina* (trad[ucerea] germană o trimit lui Guillerrou, originalul va apărea în vol[umul al] III[-lea] din *Ethos*; voi căuta m[anuscris]ul; în orice caz, voi cere șpaltele de la tipografia lui Cușa), *Incognito la Buchenwald*, *Podul* (deși mi se pare obscură...), *Adio!*, *În curte la Dionis* (am lăsat la o parte *O fotografie veche de 12 ani*, *Ghicitor în pietre*, *Fata căpitanului* și *Șanturile*. Dar aștept și sugestiile D-tale).

Ca să nu-l „encombrez“¹ pe [Alain] Guillerrou cu volumul editat de E[ugen] Simion, îi voi trimite numai nuvelele încă netraduse în franceză (toate, nu numai cele alese de mine).

Cu recunoștință și mulțumiri anticipate, al D-tale sincer,

Mircea Eliade

P.S. Mi s-a părut curioasă rezerva lui [Edgar] Reichmann. Cred că n-a citit cu atenție *La Centenaire...*

¹ Cf. fr. *encombrer* „a incomoda, a jena, a stînjeni (pe cineva)” (*n. ed.*).

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice*, nr. 3, 1996

VIII

10 feb[ruarie] 1983

Dragă Alain Paruit,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 26 ian[uarie] și iertare că răspund târziu, ilizibil și pe scurt!...

Nu știu care sînt cărțile pe care [Constantin] Tacou vrea să le traducă (sigur fiind că are „drepturile“ ...). În orice caz, sînt întotdeauna fericit cînd mă traduci D-ta. [Alain] Guillermou voia *Întoarcerea și Huliganii*; i-am spus că Tacou etc. Nu mai știu care este situația. Dar, oriunde ar apărea cărțile, trebuie, înainte de a fi traduse, să le corectez. Limba română pe care o scriam în tinerețe este oribilă!... (În fond, am început să scriu corect în exil, după 1945...)

M-ar bucura să traduci ceva p[entru] Tacou, p[entru] că se vor publica măcar două-trei recenzii. Ai remarcat că despre ultima noastră carte la Gallimard n-a apărut *nimic*? [Alain] Guillermou și toți ceilalți mă asigură că vor să traducă *tot*[ul scris] de mine — și în ultimii cincisprezece ani n-a apărut nici o recenzie în *N[ouvelle] R[evue] F[rançaise]*...

Cu prietenie, al D-tale (încă în tratament cu aur coloidal!),

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

IX

Chicago

14 dec[embrie] 1983

Dragă A[lain] Paruit,

Scriu puțin și prost, p[entru] că abia pot ține tocul în mână. (Soția mea a fost operată de hernie acum două săptămîni și nu poate dactilografia.) Vreau să-ți comunic „ultimele noutăți“.

(1) Dintr-o scrisoare a lui [Alain] Guillermou, am înțeles că [Constantin] Tacou ți-a propus să „validezi“ trad[ucerea] *Huliganilor*, ținînd seama de ed[iția a] III[-a] corectată (textul pe care l-ai citit astă-vară). Spune-mi dacă e adevărat și dacă ești de acord ca să-ți parvină acest text (se află în 4, Place Ch[arles Dullin]).

(2) Am început adunarea materialelor p[entru] vol[umul] *Bran-cusi et les mythologies*. Majoritatea — eseuri și fragmente publicate în l[imba] franceză, circa 50 [de] pag[ini] (dactilografiate) în românește, de tradus; cam tot atîtea în l[imba] engleză, pe care le voi expedia direct traducătorului (deocamdată, nu știu cine va fi: voi consulta pe Cioran sau pe...). Dacă ești de acord, ți-aș trimite textele franț[uzesti] și românești deja adunate (aștept pe Adriana Berger în ianuarie, ca să mă ajute să punem în ordine biblioteca; eu de-abia pot ridica o carte...). În orice caz, pe la sfîrșitul lui ianuarie, *tabla de materii* va fi gata — și-ți voi trimite restul.

Între 28 dec[embrie] și 8 ian[uarie], vom fi la Palm Beach. Soare, soare, soare!

Îți urează multă sănătate și noroc, al D-tale, recunoscător,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

X

5 febr[uarie] 1984

Dragă Alain Paruit,

Sînt încîntat că [Alain] Guillermou își ia răspunderea traducerilor textelor engleze.

Volumul este aproape „construit“. În câteva zile, expediez o bună parte dintre materiale. Ordinea articolelor o vom decide mai târziu. Ai să vezi că sînt unele texte care au nevoie de o scurtă explicație a D-tale (în subsol sau la sfîrșit). Sînt și câteva asupra cărora am îndoieli (poate nu se încadrează în volumul de față etc.)

Cu recunoștință și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

6 feb[ruarie]

Azi, trimit prin avion, recomandat — primul pachet pe adresa lui (așa m-a sfătuit la telefon; ca și mine, ignoră noua D-tale adresă).

9 feb[ruarie] 1984

Articolele nu sînt așezate în ordinea „Tablei de materii“.

Vor urma câteva texte românești și un lung articol în limba engleză (plus trei-patru recenzii).

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XI

1 aprilie 1984

Dragă Alain Paruit,

În sfîrșit, mi-a venit inima la loc: înțeleg din scrisoarea D-tale că ai primit prima parte a colecției *Brancusi et les mythologies*. (Va trebui să-i găsim un subtitlu care să informeze pe cititor că nu este o carte despre Brâncuși.) Îți voi trimite deci restul volumului (avion, recomandat) în trei-patru zile. Îți sînt recunoscător că îți iei răspunderea editării acestui volum (probabil, ultima culegere de studii și eseuri).

Nu ți-am mulțumit pentru *Les trois Grâces*. Sper că serviciul de presă n-a neglijat pe prieteni și colegi ([Emil] Cioran, G[eor-

ges] Dumézil, sora mea din România etc.). Mă bucur că *France Culture* nu m-a uitat (ca aproape toate celelalte publicații periodice, de la *Express* la *N[ouvel] Ob[servateur]* etc. etc.). Mi-a plăcut mult articolul lui [Edgar] Reichmann (acum câțiva ani, se supărase pe mine...).

Cred că [Virgil] Ierunca ți-a cerut deja *La umbra* și pentru *Ethos*. Eu am un exemplar, dar al D-tale era corectat.

Îți trimit, în pachetul *Brâncuși*, fotocopia „O fotografie...” (apărută în volumul *Nuvele*, Madrid, 1961). Încep să-mi revin din hibernația provocată de tratamentul cu aur. *Trebuie* să găsesc un alt final *Ghicatorii*.

Al D-tale, cu prietenie și recunoștință,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XII

New York
2 iunie 1984

Dragă Alain Paruit,

Ești pur și simplu formidabil! Îți mulțumesc pentru tot... și pentru toate.

Îți voi telefona în câteva zile.

Găsisem un alt final la *Ghicatori*. Poate am să-l scriu la Paris.

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XIII

Paris
24 septembrie 1984

Dragă Alain Paruit,

Îți mulțumesc. Am citit cu încântare *Le mot publier*. Îl voi reciti după întoarcerea din Italia. (Aseară, am recitat doar primul ca-

pitol.) Mulțumește-i din partea mea și felicită-l pe [Dumitru] Țepeneag.

Sper să afli într-o zi cât de „integral“ îți aparține textul paginilor 121–130, precum și alte pasaje anterioare.

Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3/1996, p. 88

XIV

21 martie 1985

Dragă Alain Paruit,

Nu ți-am mulțumit pentru felicitările și surprizele filatelice de Anul Nou — dar îți mulțumesc acum, o dată cu primirea (și repede citire a cărții). Superbă! Nu știu dacă va fi citită și comentată — nici dacă va avea succes de public. (Deocamdată, literatura mea place — și chiar se vinde — în limbile germană, spaniolă. Dar sînt mulțumit că, datorită eforturilor Dumitale, întregul corpus al literaturii mele fantastice 1944–1983 se află tradus în franțuzește.) Încă o dată îți mulțumesc și îți rămîn recunoscător.

I-am înapoiat acum cîteva zile lui [Alain] Guillerrou articolele traduse din englezește. Te rog, nu-i spune, dar traducerea e banală, pedestră și uneori inexactă. Ignoranța terminologiei specifice unei discipline e întotdeauna creatoare de surprize. În orice caz, l-am rugat pe Guillerrou să-ți încredințeze întreg grupul de texte traduse și (cu exasperare!) corectate de mine, spunîndu-i că trebuie să revezi prăpădita mea de limbă franceză (ceea ce e foarte adevărat) și, în plus, să „unifici stilul“ (și asta e adevărat), dumneata cunoști în general felul meu de a scrie. Extenuat de vol[umul al] IV[-lea] din *Histoire de croyances* și de *Encyclopedia of Religions* (șaisprezece vol[ume], ajuns deocamdată în decembrie 1956), aproape n-am avut timp de altceva (în afară de noi și de

nesfârșite plictiseli fizice), dar la vară mă voi apuca serios de vol[umul al] II[-lea] din *Enciclopedie*, pe care sper (așa m-a asigurat Gallimard) s-o traduci dumneata.

Cele mai amicale salutări,

Mircea Eliade

Iar ți-am rătăcit adresa. Sper că [Alain] Guillerrou îți va trimite repede această scrisoare.

Sommaire

Avant-propos

I

1. Brancusi et les mythologies
2. Le permanence du sacré dans l'art contemporaine
3. Lumière et transcendance dans l'œuvre d'Eugène Ionesco
4. Rencontre avec C. G. Jung
5. À Florence chez Giovanni Papini
6. Marthe Bibesco et la Nymphé Europe

II

7. Structure et fonction des mythes
8. Le Créateur et son Ombre
9. Mythologies et religions
10. Histoire des religions et „cultures populaires“

III

11. Briser le toit de la maison
12. Gayomart, Adam et la Mandragore
13. Le Dragon et Le Chaman

IV

14. Notes sur le *Journal* d'Ernst Jünger
15. La méthode de Roger Godel
16. Matila Ghyka après le Nombre d'or
17. Paul Tillich et les croyances des „autres“
18. Van der Leeuw et la phénoménologie de la religion

19. Ananda K. Coomaraswamy et Henry Corbin à propos de la *Theosophia perennis*
20. La souveraineté chez les Indo-Européens
21. Sur le symbolisme religieux
22. Le problème du matriarcat slave
23. *Homo faber et homo religiosus*

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3/1996, p. 88

CĂTRE DINU PĂTULEA*

11 oct[ombrie] 1972

Stimate Doamnă Pătulea,

Mulțumiri pentru scrisoarea din august, pe care am găsit-o așteptându-mă aici, acum câteva zile, când m-am întors din Franța. Observațiile Dumitale în legătură cu prozele din *La țigănci* m-au interesat. Aș vrea să completez, măcar în parte, „bibliografia“, dar nu știu cu ce să încep. Îți voi trimite în orice caz *The Myth of the Eternal Return* și *Pe strada Mîntuleasa* (o lungă nuvelă fantastică). Le expediez cu poșta aeriană și apoi aștept confirmarea primirii acestui pachet. Vor urma altele. Aș fi fericit dacă ar putea ajunge *Noaptea de Sînziene*, al cărui text românesc a apărut de curînd la Paris, în două volume. Spun: „aș fi fericit“, pentru că este opera mea literară cea mai semnificativă și cea mai importantă. Fiind însă o carte groasă și grea (aproape două kilograme), am remarcat că nu prea ajunge la destinație, chiar expediată prin poșta aeriană. Parcă observ că citești englezește; îți voi trimite acele cărți epuizate în traducere engleză: *Metallurgic Magic and Alchemy*, este doar o încercare din tinerețe. O găsești în *Forgers et alchimistes (The Forge and the Crucible)*. Îți voi trimite versiunea engleză.

Mai ales, sînt curios să citesc prozele D-tale, atunci cînd vei fi mulțumit de ele și le vei publica.

Urîndu-ți tot norocul, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în Arhivele Statului, Râmnicu-Vâlcea

Publicat de Ion Soare în *Suplimentul literar-artistic al Scînteii tinere-tului*, an VIII, 1988, iulie, 16, nr. 28, p. 10

* Dinu Pătulea (n. 1947), poet, critic literar și traducător. Face parte din generația '90. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1996. A tipărit în *Contra-punct*, *România literară*, *Literatorul*, *Contemporanul*, *Caiete critice* etc.

CĂTRE ADRIAN PĂUNESCU*

I

3 decembrie 1970

Dragă domnule Păunescu,

Nici nu poți bănuși cît de mult m-a întristat scrisoarea D-tale de ieri. Mi-am dat încă o dată seama (dar mai era oare nevoie?...) cît pot fi de deosebite experiențele duratei temporale la cei douăzeci și nouă de ani ai D-tale.

„Ceasul umblă, lovește“, iar eu mă apropii (*hélas!*¹) de acea împăcată seninătate cînd mi se pare că: „vremea stă, vremuiește“.

Într-adevăr, descopăr deodată că au trecut vreo trei săptămîni de cînd am primit prima D-tale scrisoare și încă nu ți-am răspuns.

Trei săptămîni? Parcă ar fi fost ieri, cum spunea bunica. Îmi tot fîgăduiam să-ți scriu, deși nu aveam încă nici o veste pozitivă să-ți dau cu privire la un apartament mai ieftin. N-am pierdut totuși nădejdea. Evident, motelurile YMCA-ei sînt foarte ieftine, dar camerele, am auzit, bune doar de petrecut cîteva nopți. În orice caz, sper să găsesc ceva.

Aș fi vrut, de asemenea, să-ți scriu în legătură cu volumul D-tale de versuri. Dar cînd?... Acum, că scrisoarea D-tale m-a trezit din durata cosmică, circulară, în care m-am lăsat antrenat („Vremea stă, vremuiește“), îmi dau deodată seama că nu am răspuns încă scrisorii lui Sorin [Alexandrescu] din 20 octombrie și, cu groază, descopăr în fața mea, pe masă, printre cărți, printre hîrtii, alte zeci de scrisori, de la sora mea, de la prieteni din țară, din Paris,

din India... Sînt, poate, cel mai nevoiaș corespondent; nu răspund pe loc cînd nu prea am ce spune... Nu încerc să-mi găsesc scuze. Îmi repet mereu că am trecut de șazeci de ani — și, cum nu mă mai pot „grăbi“, nu am altă scăpare decît [pe] aceea pe care am ales-o: să rămîn cît mai mult singur cu mine însumi, chiar cu riscul de a uita cu totul că „ceasul umblă, lovește“.

Sper că ne vom putea întîlni pe curînd aici, la Chicago, și sta mai pe îndelete de vorbă despre atîtea lucruri care ne interesează. Mă bucur că ți-au plăcut *Amintirile*. Volumul [al] II[-lea] e de mult scris (și fragmente au fost publicate pe unde am apucat), ducînd povestea pînă la plecarea mea din țară, în primăvara 1940. Cînd ne vom vedea, am să-ți dau să citești cîteva capitole care te-ar putea interesa (nu numai „India — 1928–[19]31“, ci, mai ales „Scriitor la București, 1934–[19]39“).

Omagii soției și cele mai sincere urări pentru amîndoi.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. La 11–12 dec[embrie], și-au anunțat vizita Paul Everac și Dumitru Radu Popescu.

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, București

Publicat în *Vremea* — *Totuși iubirea*, an II, 1991, martie, nr. 13, p. 9

¹ Vai! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

* Adrian Păunescu (n. 1943), poet, autor al celebrului interviu cu Mircea Eliade apărut în 1972 în revista *Contemporanul*.

II

26 februarie 1971

Dragii noștri poeți,

În exil la Tomis (dar de ce-i spune acum Iowa City?), veți fi înțeles nu numai pe Ovid, ci și pe ceilalți „deșărați“ (cum scrie Hasdeu), în frunte cu cel mai vechi (1938), marele nostru Emil Cioran.

Aș avea atâtea să vă spunem, dar cum? Cum? Poate, într-o zi, vom înregistra două monologuri și vi le vom trimite.

Pe scurt, iată noutățile: plecăm miercuri, 3 martie, la Albion College, Albion Michigan (se pare că este un fel de sat pretențios, dar sper că voi putea lucra pe brânci). În principiu, vom sta trei luni, dar ne vom mai rezezi pe la Chicago în *week-end-uri* prelungite (bunăoară, pe la 15–18 martie).

Christinel n-a început încă dactilografierea dialogurilor, și iată de ce: luînd mașina din sacul de hîrtie în care o adusese Constanța, a scăpat-o jos. E acum la reparat. O vom avea înainte de plecare — și vom lucra *serios*, la Albion. În orice caz, veți primi textul înainte de aprilie.

Săptămîna trecută, m-am trezit deodată furios contra hierarhiei culturale a R.S.R.-ului. Într-un acces de megalomanie, era gata să strig, precum Dante: „Patrie ingrătă, nu vei avea nici măcar oasele mele!“

Dar e atît de complicat să faci un testament și să specifici negru pe alb că nu vrei să-ți fie transportate „rămășițele pămîntești“ acolo de unde ți se trage neamul. Și apoi, din fericire, mi-am amintit că *existați* voi, în care se ghicește deja lumina libertăților de mîine. (Dar ce păcat că nu voi mai apuca acea sfîntă libertate...) În orice caz, am să vă scriu.

Vă îmbrățișez cu (încep să cred) veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, București

Publicat în *Vremea* — *Totuși iubirea*, an II, 1991, aprilie, nr. 14, p. 8

III

31 martie 1971

(în Clinică, dar mîine mă trimit acasă)

Dragii noștri poeți, frați de dincolo de zare,

Să nu cumva să vă speriați, căci evenimentul cardiac (pericardita provocată — ce absurd! — de o infecție în gît!) a avut

loc exact la 9 martie, când împlineam șaiszeci și patru de ani. Dacă nici asta nu are semnificație simbolică, atunci nu mai înțeleg nimic din logica simbolului (pe care am studiat-o totuși vreo patruzeci de ani). Și semnificația nu poate fi decît una [de] re-naștere; *incipit vita nova*¹. (Să vă țineți bine, de abia de acum înainte voi începe a crea adevărata mea operă.)

Sper să reiau lucrul la interviu în cîteva zile. Voi expedia paginile deja dactilografiate la Paris, sau chiar la New York, dacă voi avea o adresă. Rămînem bine înțeleși: *numai* acest text revizuit și „editat“ poate fi prezentat publicului (sau cenzurii, cum vrei s-o iei).

Înregistrarea prezintă doar o încercare de pre-dialog; eram prea obosit ca să mă pot concentra. Evident, anumite fragmente orale rămîn valabile (ai să vezi că nu toate paginile au necesitat eliminări sau corecturi). Dar te-aș ruga, chiar asemenea fragmente valabile — nu le comunica decît prietenilor.

Și acum, vă las, urîndu-vă sănătate și bucurie, și primăvară la Paris, unde atîția prieteni vă așteaptă.

Mircea Eliade

Vă îmbrățișez — și pe curînd.

P.S. Dacă totuși logica simbolului vrea neapărat să facă o excepție *cu mine* și nu-mi va mai fi dat să vă revăd (pînă la reîntîlnirea tuturor, în Paradis, la umbra unui crin...), urcați-vă într-o amiază de Sînziene pe muntele Omul și recitiți poemele care ne-au fermecat atîtea nopți în Woodlawn Avenue...

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, București

Publicat în *Vremea* — *Totuși iubirea*, an II, 1991, aprilie, nr. 32, p. 9

¹ O viață nouă începe (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CAMIL PETRESCU*

I

[1927, primăvara]

Domnule Camil Petrescu,

Plicul acesta nu înlocuiește întâlnirea noastră de mâine. Ci cuprinde câteva schițe pe care le putem frunzări. M-am gândit că lectura verbală deformează pagini concepute și îndrugate străin de orice retorism (în bunul înțeles al cuvântului), nu e așa?

Citiți *În întuneric*¹, firește, dacă veți avea timp.

Mâine la 10 voi fi la Dumneavoastră.

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise

* Camil Petrescu (1894–1957), cunoscutul romancier interbelic care a polemizat cu Mircea Eliade și a devenit apoi bun prieten cu acesta.

¹ Nuvela *În întuneric* de Mircea Eliade a apărut în *Universul literar*, an XLIII, 1927, 21 mai, nr. 21, pp. 326–327 și a fost republicată în volumul *Maddalena*, ediție îngrijită de Mircea Handoca și Nicolae Florescu, cuvânt înainte Mircea Handoca, note și postfață Nicolae Florescu, Editura Jurnalul literar, 1996.

II

[1927, primăvara]

Iubite Domnule Camil Petrescu,

Am trecut pe la dumneata și mi-am luat cărțile (două Cezar Petrescu, Montadon). Am puțină nevoie de Montadon.

Al Dumitale același,

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise

III

[anii '40]¹

Dragă Camil Petrescu,

Dacă vrei să-ți cumperi clasicii filozofiei și dramaturgiei germane, îi poți lua de la acest domn, în rate lunare de câteva sute de lei, plătibile trei ani. Ce zici?

Al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Trimite-l te rog și la Haig.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, of. 6/980

¹ Scrisoarea datează din perioada de după întoarcerea din India. După grafie, se pare că a fost scrisă pe la mijlocul deceniului al patrulea al secolului trecut.

IV

[decembrie 1946]

[Carte de vizită]

Mircea Eliade

Docteur ès lettres (șters cu cerneală)

Vă urează sărbători fericite și un bun an 1947!

Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise S 45/DCCC XXVII

CĂTRE CEZAR PETRESCU¹

I

București, 20 iulie [1927]

Iubite d[omnu]le Petrescu,

Cercetările mele la Roma, pentru adresa lui Miloia, n-au dat rezultate. Am aflat numai că s-a prezentat de câteva ori la docto-

rat în arheologie — și că a fost respins. Că stă de șase ani în Italia și trăiește din expediente, că e omul lui Porn. Adresa lui o poți afla scriind Legației Române din Roma. Vor fi fericiți să te servească. În urma câtorva articole de ale mele — sînt certat cu ambasada. Înțelegi de ce nu pot cere eu, personal, adresa.

Îți trimit alăturat două recenzii la *Întunecare*, din *Viața literară*[*ă*] și *Datina*.

Voi trimite și alte recenzii—articole, care vor apărea.

Am în față ultimul număr din *Gîndirea* — pentru care am să scriu o notă la *Cuvântul*. Mi-am amintit de colaborarea mea. Iată cum stau faptele: pe d. Crainic nu l-am putut găsi, acum e plecat în străinătate. În același timp, m-am gîndit că publicarea unui fragment de roman poate fi riscantă pentru *Gîndirea*. (Cele ce vor apărea în cîteva numere la *Universul literar* nu fac parte din fragmentul pe care socoteam să-l public la *Gîndirea*.)

Aștept să sfîrșesc ceva mai lung, deși nu un roman: *Ispita S[fin]tului Antoniu*. Dar eu nu pot fi profet în proza mea. Poate voi putea da bucata chiar pentru numărul de iulie-august. Critică — nu am pentru *Gîndirea*. Din cartea *Cetind pe Iorga*, n-am curajul să public tocmai aici. Alte încercări — nu merită hîrtia și tiparul *Gîndirii*. Am o mică *Introducere în estetică*, cu titlul prezumțios — care va părea dlui I[on] M[arin] Sadoveanu mistică. Aștept toamna, ca să cunosc pe redactori și să discutăm.

Trimit însă o admirabilă poezie a unui tînăr cu totul necunoscut. Aș vrea să vă aflu părerea. Dacă o găsiți bună pentru *Gîndirea* chiar.

Ce mai lucrați? Cum merge cu romanul făgăduit *Vieții rom[ânești]*? Petreceți o admirabilă vacanță la m[înă]stire. Eu plec la 1 august la Geneva. Sper să vă mai scriu pînă atunci, trimițîndu-vă recenziile.

Cu mulțumiri pentru lectura versurilor,

Mircea Eliade

Publicată de Lucian Vasiliu în *Orizont*, an XXXVIII, 1987, ianuarie 31, nr. 5, p. 16

¹ Corespondența cu Cezar Petrescu (1892–1961) clarifică trei etape esențiale din biografia spirituală a lui Mircea Eliade: debutul editorial, pregătirea revistei *Zalmoxis*, perioada de atașat cultural la Lisabona.

Pentru cunoașterea complexității relațiilor dintre cei doi scriitori, sînt necesare cîteva precizări. La vîrsta de douăzeci de ani, Mircea Eliade a scris o cronică a romanului *Întunecare*, pe care l-a analizat cu obiectivitate, reproșîndu-i însă autorului că atmosfera e aceeași din nuvelele publicate anterior. Fără să se supere, Cezar Petrescu l-a ajutat pe tînărul său confrate să-și tipărească primul roman: *Isabel și apele diavolului*. Peste cîteva ani, la o lună după apariția în librării a romanului *Maitreyi*, va scrie o cronică mai mult decît „binevoitoare“.

Epistolele din 1938 și 1939 ne pun la dispoziție noi date asupra felului în care era hăituit în epocă un celebru scriitor și savant.

Correspondența expediată din Portugalia poate constitui un argument care să spulbere acuzațiile gratuite aduse diplomatului Mircea Eliade.

II

[1927]

Dragă Domnule Petrescu,

Am primit de mult scrisoarea Dumitale și am întîrziat răspunsul — numai pentru că nădăjduiam că voi putea fi complet. Nu m-am întîlnit încă cu d. [Nichifor] Crainic: a fost la Chișinău, apoi fierberea politică, apoi criza guvernamentală, apoi sfîrșitul mai mult sau mai puțin tragic. N-am cutezat să-i cer o întîlnire. În cursul săptămîinii acesteia, cred că o voi avea.

Eu sînt entuziasmat de propunerea D-tale de a colabora la *Gîndirea* și mă bucur că d. Crainic o acceptă. Mi-au ajuns la ureche însă zvonuri dureroase pentru mine: aume că mata vei fi necăjit pentru „cronica“ din *Cuvîntul* asupra *Întunecării*. Dacă faptul e adevărat — apoi cel necăjit nu pot să fiu decît eu.

Iată de ce, dacă supărarea D-tale pe mine nu e un simplu zvon — mi-e penibil să mai intervin pe lîngă d. Crainic. S-ar spune că ești prizonierul unei impresii de mult schimbate; că regreti hotărîrea D-tale de cînd eu am scris cele ce am scris asupra *Întunecării*. Nu vreau să intru la *Gîndirea* decît dacă D-ta îmi porți aceeași voie bună pe care, cred, mi-o purtai pînă acum.

Eu la *Gîndirea* aș aduce la început un fragment dintr-un roman scris în 1925, cînd aveam optsprezece ani, *Romanul unui adolescent miop*. E foarte ciudat.

După aceea, aş aduce eseuri, cronici şi nuvele. Totul depinde însă de impresia pe care o va face *Însemnările adolescentului miop*. Mă tem mult. Nu ştiu dacă mai trebuie să mă întâlnesc cu d. Crai-nic. Dumitale îţi urez sănătate, voie bună şi entuziasm la compunerea ultimului roman,

Mircea Eliade

P.S. N-am putut afla pînă acum adresa lui Miloia. Am scris iară la Roma. Aştept răspuns.

Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(1)/DCCXCVII

III

Calcutta, 82 Ripon Street
25 septembrie 1929

Iubite Domnule Petrescu,

E inutil să-ţi spun bucuria cu care am cetit paginile D-tale. Nu mai nădăjduiam răspunsul la acele rînduri himalaiene ejaculate mîhnit şi năvălaş, ca tot ce scriu cu gîndul la ţară. Bănuiam că scrisoarea s-a pierdut şi aşteptam un prilej onomastic ca să trimit alta. Mă simt dator, sincer dator, să-ţi mulţumesc pentru dragostea ce o arăţi cărţilor mele, în orice caz publicării lor. Ca să nu uit, îţi comunic acum toate informaţiile de care poţi avea nevoie. Eu am gata — vorbim de literatură, fireşte — cinci cărţi, dintre care trei romane, un volum de proză, un volum de vagabondaje indiene (inedit). Hai să le confecţionăm sinopticul. Încep cu ceea ce cred eu că e mai bun.

1. *Isabel şi apele diavolului* — scris în vara aceasta, 250 [de] pagini [de] tipar cel mult — subiectul: viaţa europeană în India. Sînt incapabil să-l rezum. Pentru D-ta, nu pentru editor (lui îi poţi sugera succesul lui Claude Farrère¹, cu viaţa europeană la Saigon) îţi spun că personajele sînt: un om care nu poate rodi, nici cu gîndul, nici cu carnea, un artist secătuit de diavol, ajuns „doc-

tor“ în istoria artelor și trimis de soartă în cele mai neașteptate împrejurări, agent de legătură între oamenii care nu s-ar fi cunoscut altfel; Isabel, o stupidă care se deșteaptă în urma unei jigniri, și deșteptarea ei maturizează căderea, care rodește — așa cum a rodit căderea omului în pîntecul Neprihănitei Fecioare — și mîntuiește; soldatul, cel care împlinește și „visul unei nopți de vară“, coșmar al personajului principal și lămuritor al menirilor, Miss Roth, o Hypathia; Tom, maestru gimnastic, Dna Axon, mama, pe jumătate sfîntă, pe jumătate codoașă, ca oricare mamă a unei fete de măritat. — Nu, nu, iartă-mă, nu pot rezuma nimic, nimic. Romanul e destul de monumental. Acum se află la un prieten, la Viena; dar în octombrie e la București; scriu unui alt prieten să ți-l aducă la redacție. E vorba să fie publicat în *Vremea*.

2. Un roman universitar (titlul nu e fixat) scris în 1928, care a plăcut puțin lui I[onel] Teodoreanu, roman de succes, dar nu matur: 250 [de] p[agini], alegru, semiidilic, semișarjă (gen Alfredo Panzini), stil nostalgic reținut, ceva filozofie, multă autobiografie. Pe scurt, un tip care își propune dragostea ca [pe] o experiență, ca [pe] o posibilitate de autocreare și depășire prin renunțare; teza „eroismului“ nitzschean, [al] papinismului etc.; cuprinde destulă melancolie ca să amelioreze accentul „viril“. — Repet, ceea ce a repetat I. Teodoreanu: se bea ca mustul, dușcă, nu pe îndelete, ca vinul vechi. E un păcat, e o calitate pentru editor. Aceiași prieten îți va aduce manuscrisul, dacă va fi nevoie.

3. Un volum de impresii, aventuri, interviuri indiene, cam 300 [de] pagini, cuprinzînd o parte dintre foiletoanele publicate (corectate, adăugite) și o mare cantitate de note inedite: Santiniketant, Benares, Moghul Sarai, Agra, Lucknow, Jaipur, Aymere, Udaipur etc. Cum în primăvară voi vizita și cerceta Cashmirul, notele vor fi și mai complete atunci.

4. *Romanul adolescentului miop*, 200 [de] p[agini]. Liceul. *Un om sfîrșit*, 1926, [Ionel] Teodoreanu, [Ion] Minulescu, autobiografie. Stil alegru, subiect neclar, defectele și calitățile „primului roman“. Document, posibilități de desfacere, dar fără succes „critic“.

5. Volum de nuvele, cîteva inedite. Restul, proză obsedată, chinuită, sexuală, analitică. Cîteodată, realizări ritmice, de cele mai

multe ori lucrături sobre cu subiecte tari. Titlul: *Cel care trebuie ascultat*, titlul unei nuvele. Succes îndoielnic, și de critică, și de librărie. Ultimele nuvele, toate inedite, au șanse.

Aceasta e tot ceea ce am gata. În lucru, am un roman nesfârșit, *Lumina ce se stinge*, un soi de Don Quijote și Gargantua modern, un bibliotecar osîndit orbirii, care în singurul an ce îl mai are de trăit colindă lumea și întreabă oamenii, respingînd totul, judecînd totul cu ochiul celui ce va orbi, cu profetismul unui *anno Domini*². Romanul va fi sudoarea oricărui european saturat de „experiențe“, dar, fiind scris cu pornire universală, are șanse să placă și în altă parte, și în alt timp. De altfel, voi încerca să-l traduc eu însumi în englezește. Eu nu prețuiesc atît literatura mea, cît prețuiesc eseul filozofic sau filozofia culturii, dar literatura poate plăcea și poate, cîndva, îmi va aduce bani pentru studiile mele și călătoriile asiatice.

La *Gîndirea*, aș fi fericit dacă mi se va accepta un volum de eseuri asupra culturii Asiei (complet inedit) sau dacă pot spera pentru *Lumina ce se stinge*. Celelalte studii de specialitate la care lucrez se vor publica pe rînd peste hotare și cred că vor fi bine primite. Producția mea filozofic orientală va fi cîndva mult mai apreciată în Europa decît nădăjduiesc să fie în țară. În țară, vor să-mi suprimе bursa; cică sînt în India, la ce bun să studieze un român în India? Vorba lui [Mihai] Ralea: nu avem closete, și eu mă țin de sanscrită, de Yoga, de tibetană, de „spiritul asiatic“ ...

Noutăți: am cunoscut, intim, pe [Rabindranath] Tagore la Santiniketan — și e cu adevărat un vrăjitor. Dar ar fi banal să scriu despre el, nu? Cunosce tot mai multe fete și mai multă sanscrită. Duc viață bengaleză și miros flori de lotus. Profesorul meu, autoritatea deceniului, vrea să mă scoată sanscritist 18 carate, ținîndu-mă lîngă el cinci-șase ani (are o fată minunată, poetă; cu ajutorul ei voi traduce *Glossa* și *Scrisoarea I* în bengali și sanscrită). Am muncit ca un nebun și am înfruntat tot ce-mi îngăduie miopia mea și puterile mele. Ar fi păcat și stupid să nu rămîn aici încă trei ani. Dacă birocratismul mă va sufoca, îmi îngăduiți să cer o mîna de ajutor de la D-voastră? Cînd am ajuns și m-am asimilat aici — nu e brutal să fiu chemat în țară pentru „regularea formelor“?

Dar, am abuzat cumplit. Am compus adevărate confesiuni. Să nu mă credeți mîhnit. Dar cînd voi sfîrși ultimul ban și voi vaga-

bonda ca un *out-caste*³ — am să strig, vă jur, „mama lor de politicieni!”. Ce scrieți, ce ați scris? *Aurul negru? Calea Victoriei?* Vă rog din inimă să nu mă uitați și să-mi scrieți cînd veți avea răgaz.

Cu dragoste și stimă, mulțumiri,

Mircea Eliade

P.S. Salutări Dlor [Pamfil] Șeicaru și N[ichifor] Crainic. În curînd, voi trimite ceva lung *Gîndirii*.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 1(2)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 11, 17 martie 1989

¹ Claude Farrère (1876–1957), scriitor francez de literatură de „consum”: romane înfățișînd viața francezilor din Indochina și de evocare a războiului ruso-japonez.

² Anul Domnului (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

³ (În India) persoană care și-a părăsit sau a fost exclusă din casta din care făcea parte (*n. ed.*).

IV

București

2 noiembrie 1932

Iubite domnule Petrescu,

Sînt fericit că vă pot fi de folos, deși într-un mod atît de neînsemnat. De cînd m-am întors din India, v-am căutat de cîteva ori pe la *Curentul*, fără a izbuti să dau ochii cu D-voastră. Am intrat apoi la cătănie și praf și pulbere s-a ales de toate intențiile și planurile mele. Așa că nici nu am avut încă prilejul să vă mulțumesc pentru *Isabel*. Dar să lăsăm astea.

Pentru personajul care vă interesează și pentru a pătrunde cît de cît secretul placidității și seninătății budiste — fără îndoială că ar fi trebuit să citești vreo două cărți care, din nenorocire, nu

sînt în franțuzește. În Franța, budismul a fost studiat mai mult istoric și arheologic — nu filozofic. Totuși notez aici — în ordinea importanței — cîteva lucrări bune și necesare:

1) Louis de la Vallée-Poussin, *Bouddhisme (Opinions sur l'histoire de la dogmatique)*, Éd. Beauchesne, Paris, 1925, ed[iția a] III[-a].

2) H. Oldenberg, *Buddha* (trad[ucere în limba] fr[anceză de] A. Foucher, ed[iție] nouă, Félix Alcan, Paris).

3) L. de la Vallée-Poussin, *Nirvana*, Beauchesne, Paris, 1925.

O desfășurare, filozofic privită, a gândirii budiste în legătură cu celelalte curente și sisteme indiene se găsește în marea operă a lui René Grousset: *Histoire de la philosophie orientale* (ed[iția a] III[-a], 1930, două volume mari, Éd. Geuthner mi se pare, costă cam 1 500 [de] lei!) Ediția I a acestei cărți era mult mai restrînsă și mai accesibilă. Deoarece ed[iția] I este epuizată, v-o pot trimite eu — împreună cu celelalte cărți — în cazul cînd nu vă hotărîți ori nu mai aveți timp să vi le procurați.

Dacă înțeleg bine, D-voastră doriți să cunoașteți evoluția — și filozofică, și religioasă — a budismului din India, nu numai mesajul inițial al lui Buddha. Pentru aceasta, cărțile nr. 1 și nr. 2 vă sînt foarte folositoare. Evident, în alte limbi decît franceza, se găsesc cărți mult mai revelante; mi se pare că francezii ăștia au înțeles cam puțin din budism.

Cu cele mai sincere urări de lucru, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Lucian Vasiliu în *Orizont*, an XXXVIII, 1987, ianuarie 31, nr. 5, p. 16

V

[mai 1938]

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Îți scrie un vechi admirator și prieten. Mă întemeiez pe legăturile atît de trainice pe care le-am avut cu scriitorul Cezar Pe-

trescu, pentru a putea pătrunde la directorul ziarului *România*. Vreau să-ți comunic doar câteva amănunte: care te-ar putea interesa, ca scriitor și director de ziar, deopotrivă.

D-ta știi cum a fost arestat Nae Ionescu: cu o camionetă de jandarmi, cu patru mașini pline cu agenți. Știi, probabil, cum i-au cotrobăit biblioteca și ce documente compromițătoare i-au confiscat: testamentul lui Ionel Moța, cele două scrisori ale lui Moța pentru copiii săi, care trebuiau deschise numai la majoratul lor — și câteva scrisori ale părintelui Moța către Nae Ionescu în legătură cu o eventuală colaborare la *Cuvântul*. Pe temeiul acestor acte care periclitau siguranța internă și externă a statului, Nae Ionescu a fost dus la Miercurea Ciucului. Unde nu poate citi nimic și nu poate fi văzut de nimeni.

Toate acestea le știai. Fără îndoială însă că nu știai, și nici nu bănuiai ce se întâmplă cu asistentul lui Nae Ionescu, umilul D-tale prieten. A fi asistentul lui Nae, se-nțelege, este de-a dreptul subversiv. A fi redactor la *Cuvântul* este chiar și mai grav. Cumulînd aceste două culpe, eu și familia mea sîntem neconținut păziți de agenți, de șase săptămîni. Cinci descinderi și percheziții, descindere la proprietar, jandarmi pe stradă, sergent la poartă. Soția și copilul nostru nu mai au somn. De cinci zile, de cînd au venit să „mă ridice“ — fără mandat, firește —, eu sînt fugărit ca un vînat de lux, din casă în casă, din gară în gară, din oraș în oraș. Am de lucru, ca să-mi pot plăti chiria și coșnița, și nu pot lucra. M-am angajat să editez, în limba franceză, o revistă de studii religioase *Zalmoxis* și am primit de două luni șase studii de la savanți străini. Nu pot tipări revista, pentru că nu mai găsesc fonduri. Și, mai ales, pentru că sînt urmărit ca un cîine. Nu mă gîndesc la mine; dar mă gîndesc la țara noastră, pe care am angajat-o — ca un prost — la Collège de France, la Academia Italiană, la Oslo și Bruxelles, la Harvard University și la Field Museum. Toți savanții aceștia mi-au trimis studii importante — pe care le-am arătat și lui Al[exandru] Rosetti, și lui C[onstantin] R[ădulescu] Motru etc. — și eu nu mai pot tipări *Zalmoxis* pentru că nu mai pot da pe-acasă și dorm pe unde apuc.

Te rog să mă crezi, nu mă plîng. Vreau numai să-ți aduc la cunoștință unele amănunte, care te vor interesa mai ales în cali-

tatea D-tale de director al *României*! Gîndește-te că, dacă toate astea mi se întîmplă mie — asistent universitar, membru în Comitetul S.S.R., conferențiar la Radio —, ce trebuie să li se întîmple celorlalți scriitori și cărturari legionari. Să-ți spun eu ce li se întîmplă. Const[antin] Virgil Gheorghiu arestat și ținut două nopți în picioare, adus din ceas în ceas la „șef“, ca să spună o adresă pe care n-o știa. Arșavir Acterian arestat, Valeriu Cârdu arestat. Îți spun doar nume pe care le cunoști. Luni noaptea, s-au făcut cinci sute de noi arestări. Toți subversivi. Toți studenții mei de la Seminarul de metafizică sînt arestați sau urmăriți. Iar eu sînt considerat atît de periculos, încît a venit chiar un colonel la mine acasă, ca să mă „ridice“. Regret, dar nu mă pot încă preda. Nu mi-am învățat familia cu cerșitul.

Să termin măcar o traducere, să încasez ceva bani, și-apoi voi vedea ce e de făcut.

Deocamdată, regretînd că nu-ți pot strînge mîna personal, îți promit salutările mele cele mai prietenești.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 1(3)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 16, 19 aprilie 1991

VI

[Antet tipărit]

Zalmoxis

Revue des études religieuses

Rédaction: str[ada] Palade, 43, București III

25 mai [1939]

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Aș fi fost fericit să nu-ți trimit scrisoarea de față. Am șovăit săptămîni de-a rîndul. Dar greutățile în care mă zbat mă silesc să renunț și la ultima decență pe care mi-o hotărîsem. D-ta nu bă-

nuiești sila pe care e silit să o înghită zilnic un scriitor nevoit să facă zi și noapte traduceri pe care le semnează alții. La sărăcia mea definitivă, se adaugă polițele semnate ca să poată apărea *Zalmoxis* — numai ca să nu ne facem țara de rîs, înapoind colaboratorilor streini manuscrisele primite.

Sînt la capătul puterilor. Am scris vreo cinci articole la *România literară*, dar pînă azi n-am primit onorariul. N-am cerut niciodată onorarii dacă ele nu mi s-au dat. De data aceasta, sînt silit s-o fac. Și îndrăznesc, pentru că știu că și D-ta ai cunoscut spectrele sărăciei și deznădejdiei ultime ale unui scriitor nevoit să-și vîndă cu bucata biblioteca. Dacă m-aș ști vinovat de cel mai mic lucru, în afara de crîncena mea onestitate, aș răbda și mi-aș aștepta sfîrșitul hotărît de Dumnezeu. Dar, repet, mi-este peste putință să-mi descopăr vreo vină. Și atunci, mă întreb: cui folosește lenta mea pieire?

Te rog încă o dată să-mi scuzi scrisoarea de față și, dacă se poate, s-o uiți după ce vei fi avut bunătatea s-o rezolvi.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 1(4)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 9, 2 martie 1990

VII

[Antet tipărit]

Légation royale de Roumanie

Le conseiller culturel

Lisabona, 3 aprilie 1943

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Îți mulțumesc din suflet că nu m-ai uitat și mi-ai trimis *Ochii strigoiului*. Cred că puțini lectori de-ai D-tale l-au citit într-o atmosferă mai prielnică; de aici, din Portugalia, drama generației D-tale și, în parte, și a generației mele își capătă un relief și o gra-

vită care, în ceea ce mă privește, va sfârși prin a mă neurastenuiza complet. Pentru mine, sensibil în primul rînd la destinul neamului și al țării, ca orice român care se află printre străini în asemenea ceasuri hotărîtoare, *Ochii strigoiului* au alcătuit încă un prilej de combustie. Am cunoscut și eu, neferice, toate acele alunecări ale anilor romanului D-tale și, ca aproape toți tinerii de vîrsta mea, presimțeam catastrofa. Dar realitatea a întrecut cu mult toate închipuirile mele. Privesc, acum, aproape paralizat, la minutele care au mai rămas neconsumate din ceasul al unsprezecelea și mă întreb cînd se va întîmpla minunea, cînd va interveni din nou Dumnezeu, vertical, în istoria neamului românesc.

Ochii strigoiului circulă în mica noastră colonie românească din Lusitania, provocînd pretutindeni aceleași crize și aceleași lacrimi.

Din interviul publicat în *Vremea*, am înțeles că te-ai retras la Bușteni, „la mămligă și la muncă pe brînci“, așa cum îmi scriai, prin 1930, în India. Nu-ți pot ura decît spor la lucru și mila lui Dumnezeu asupra noastră.

Dacă voi veni în țară, prin august, te voi căuta. Cu vechi sentimente de nestinsă prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 1(5)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 9, 2 martie 1990

VIII

[Antet tipărit]

Légation royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona, 2 august 1943

Iubite Doamnă Cezar Petrescu,

Nu știu dacă ai primit rîndurile mele de mulțumire pentru *Ochii strigoiului*, adresate tot Editurii Cugetarea. De data aceasta, vin cu o rugămintă care, poate, nu te va supăra. Uite despre ce este vorba. Mai mulți editori portughezi îmi cer cărți românești. A apă-

rut pînă acum *Ciuleandra*, o antologie a nuvelei românești e sub tipar (cu *Omul din vis* al D-tale), *Pădurea spînzuraților* și *Euro-polis* se traduc, *Ion* va fi tradus în septembrie. Să nu te mire nici alegerea, nici ordinea. Am început cu ce am avut la îndemîină în traduceri franceze sau italiene. Eu am *La Capitale* a D-tale, însă șovăi s-o dau, acum, pentru că e cam... sobră. Am ales *Omul din vis* în antologie. Nu ți-am mai cerut permisiunea de a o traduce, pentru că e o lucrare „de propagandă“, și vrem să apară repede. Dar, de data aceasta, vin cu lucruri mai mari și mai precise. Trimite-mi, te rog, prin poștă („Cugetarea“ se poate însărcina cu asta) *Aranca, la fée des lacs*, și *La Sinfonia fantastica*. Chiar dacă nu ai decît un exemplar personal din aceste traduceri, te implor, trimite-mi-le, căci ți le voi înapoia îndată după ce se va face versiunea portugheză. Și, mai ales, urgent! Este un bun moment de a pătrunde în librăria portugheză și braziliană. În privința drepturilor de autor, ele nu sînt faimoase, dar sînt în valută forte, și, pe urmă, este o problemă de propagandă care ne interesează în cel mai mare grad, căci vecinii noștri se pregătesc să inunde piața literară. Te asigur că editurile care îmi cer cărți sînt serioase. Te asigur, mai ales, că volumele vor apărea la cel mai tîrziu trei-patru luni de la primirea lor de către mine. Nu se repetă basmul cu cocoșul roșu al celorlalți confrăți, de pe timpuri. Nu uita că numai întîmplător sînt atașat cultural, meseria mea rămînînd cea de scriitor.

Și încă ceva. Dacă ai manuscrisul francez al *Întunecării*, expediază-mi-l. Ar putea fi publicat imediat.

Și nu mă uita cu *Carlton* și *Cadavrul*. Iar dacă ai cumva traduceri în limbi latine din schițele și nuvelele D-tale, chiar lucruri foarte scurte, am fi fericiți să ți le tipărim în paginile literare ale ziarelor de aici. Pînă acum, am tipărit schițe de [Ion A.] Bassarabescu, A[drian] Maniu, V[ictor] Eftimiu (da! pentru că era scurtă și în franceză!), Mircea Damian etc. — tot ce-am găsit în volumul lui B. Madeleine. Cu mulțumiri anticipate, îți urez spor la *Neamul Vardarilor*, și te asigură de prietenia lui

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 1(6)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont* nr. 9, 2 martie 1990

CĂTRE ION PETROVICI*

[Antet tipărit]

Zalmoxis

Revue des études religieuses

Rédaction: str[ada] Palade, 43, București III

25 ianuarie 1940

Mult stimate Domnule Profesor,

Îndrăznesc să încep această scrisoare cu o mărturisire și o rugămintă. Am scris o piesă de teatru, *Iphigenia*, pe care am înaintat-o Teatrului Național. Poate tocmai pentru că este prima mea încercare dramatică, eu țin destul de mult la această *Iphigenie* românească. Vă închipuiți cât de nerăbdător sînt să vă aflu părerea, căci, atît ca gînditor, cît și ca artist, D[om]nia Voastră ați fi în măsură să-i înțelegeți întregul și să-i surprindeți ineficiențele. Mi s-a spus că piesa mea a fost trimisă Dlui Liviu Rebreanu pentru a raporta. Nu știu care sînt etapele obligatorii pînă ce manuscrisul ajunge în fața Comitetului de lectură. Rugămintea mea este, mult stimată Domnule Profesor, ca să asistați și Domnia Voastră la lectură și, dacă s-ar putea, să vă fie comunicat manuscrisul chiar înainte de lectură. Repet că cele două exemplare dactilografiate au fost reținute de Teatrul Național. Aș fi dorit mult ca să vă înmînez chiar eu un exemplar, pentru a vă face, cum se spune pe la București, „idee“ despre această încercare dramatică a mea.

În nădejdea că scrisoarea de față și rugămințile mele vor fi întîmpinate cu generozitatea pe care vi-o cunosc, vă rog să credeți, Domnule Profesor, în cele mai alese sentimente și vechea admirație a lui

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, S 2/XXVI

* Ion Petrovici (1882–1972), filozof, scriitor și om politic român.

Opere: *Studii istorico-filozofice*; *Raite prin țară*; *Prin meandrele trecutului*; *De-a lungul unei vieți*.

CĂTRE RAFFAELE PETTAZZONI*

I

[vara 1926]

Illustre Maître,

Je vous demande les plus vives e[x]cuses de ne pas vous écrire rien jusqu'au moment [présent], mais j'ai travaillé beaucoup pour mes examens et j'[ai] parti immédiatement après dans une longue excursion sur les montagnes Bucegi.

J'ai reçu votre dernière lettre et je vous remercie pour l'attention et pour le beaucoup désiré *Dio* que je l'attend[s] avec une inexprimable impatience. De quelques mois j'ai été reçu collaborateur à *L'Adevărul literar*, la plus répandue revue roumaine, où j'ai l'intention d'écrire un article sur votre *Dio*¹. Après quelques semaines de repos, j'ai recommencé le travail sur l'histoire des religions, en continuant d'amasser et de juger les matériaux. Vous savez déjà que j'espère pouvoir publier une petite *Introduction à l'histoire des religions*, en esquissant quelques lignes d'orientation pour les lecteurs roumains. C'est un travail sans prétentions, mais nécessaire pour les actuels besoins d'information dans mon pays. J'ai terminé la traduction complète de vos deux brochures *La formation du monothéisme* et *La svolgimento*. Je cherche maintenant de les publier ensemble précédées d'une étude introductive sur votre œuvre. Mais je n'espère pas de trouver immédiatement un éditeur parce que chez nous on n'accepte pendant l'été aucun trava[il] d'impression. En tout cas, les deux traductions seront publiées dans notre bibliothèque d'études de l'histoire des religions qui s'inaugurera l'an prochain.

Je vous annonce que beaucoup de mes amis on lu *I Misteri*, *La Religione* et les deux brochures que j'ai traduites. Quelques uns les ont procurés par l'Agen[ce] de librairie locale. Votre *I Misteri* sera même discuté dans une érudite thèse de doctorat en philosophie qui se publiera en automne. L'auteur, assistant universitaire, a connu *I Misteri* dans ma bibliothèque.

J'ai l'intention d'écrire à M. Formichi — dont je possède déjà *Asvaghosa* et *L'apologia del Buddhismo* — et [de] le prier de me donner quelques uns de ses ouvrages, en spécial *La Religione dell'India*. Je m'adresse humblement à vous pour m'a[id]er.

Moi et mes collègues d'études nous vous restons éternellement reconnaissants.

[Mircea Eliade]

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, București

* Raffaele Pettazzoni (1883–1959), profesor la Universitatea din Bologna și Roma, este unul dintre cei mai de seamă istorici ai religiilor. Cercetătorul italian a fost cel dintâi care a valorificat copios datele furnizate de etnologie, arheologie și filologie. Eliade de-abia împlinise nouăsprezece ani când a publicat un elogios portret al lui Pettazzoni. Exaltat admirator, elevul din ultima clasă de liceu remarcă erudiția și, în același timp, originalitatea maestrului său.

¹ Colaborarea lui Mircea Eliade la *Adevărul literar și artistic* începe cu numărul 28 din 20 iunie 1926. Recenzie despre *Dio: O carte despre Dumnezeu* a apărut în *Adevărul literar și artistic*, an VIII (1927), august 7, nr. 348, p. 7.

Am confruntat această ciornă cu scrisoarea primită de savantul italian (publicată de Natale Spineto în volumul: Mircea Eliade *L'histoire des religions a-t-elle un sens?*, Éd. Cerf, 1994, pp. 96–97). Textul e identic, cu corectarea tacită a câtorva mici greșeli de ortografie. Figurează în plus formula de încheiere, semnătura și adresa:

„Acceptez, illustre maître, l'affirmation de mon enthousiasme et profonde admiration,

Mircea Eliade,
Étudiant en philosophie,
Rédacteur de la *Revue universitaire*,
Str[ada] Melodiei nr. 1, București“

[Traducere]

Ilustre Maestre,

Vă cer cele mai vii scuze de a nu vă fi scris nimic pînă în prezent, dar am lucrat mult pentru examenele mele și am plecat apoi imediat într-o lungă excursie în munții Bucegi.

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare și vă mulțumesc pentru atenție și pentru mult doritul *Dio*, pe care-l aștept cu o ne-

răbdare de nespus. De câteva luni, am fost primit colaborator la *Adevărul literar*, cea mai răspîndită revistă românească, unde am intenția să scriu un articol despre cartea D-voastră *Dio*. După câteva săptămîni de odihnă, am reînceput munca la istoria religiilor, continuînd să strîng materiale și să-mi formez o părere despre ele. Știți deja că sper să pot publica o mică *Introducere în istoria religiilor*, schișînd câteva linii de orientare pentru cititorii români. Este o lucrare fără pretenții, dar necesară pentru actualele nevoi de informație din țara mea. Am terminat traducerea completă a celor două broșuri ale D-voastră *La Formation du monothéisme* și *La svolgimento*. Încerc acum să le public împreună, precedate de un studiu introductiv asupra operei D-voastră. Dar nu sper să găsesc imediat un editor, pentru că, la noi, nu se acceptă în timpul verii nici o lucrare pentru imprimare. În orice caz, cele două traduceri vor fi publicate în biblioteca noastră de studii de istorie a religiilor, care va fi inaugurată anul viitor.

Vă anunț că mulți dintre prietenii mei au citit *I Misteri*, *La Religione* și cele două broșuri pe care le-am tradus. Unii dintre ei și le-au procurat prin Agenția de librărie locală. Cartea D-voastră *I Misteri* va fi chiar discutată într-o erudită teză de doctorat în filozofie, care va fi publicată în toamnă. Autorul, asistent universitar, a cunoscut *I Misteri* din biblioteca mea.

Am intenția să scriu D-lui Formichi — de la care posed deja *Asvaghosa* și *Apologia budismului* — și să-l rog să-mi dea unele dintre lucrările sale, în special *Religia Indiei*. Mă adresez cu umilință D-voastră pentru a mă ajuta.

Eu și colegii mei de studii vă vom rămîne etern recunoscători

[Mircea Eliade]

II

[vara 1926]

Illustre et bienveillant Maître,

Je suis profondément ému. Je vous écris avec l'âme inondé de la plus douce émotion. Votre lettre a été pour moi et pour mes amis d'études beaucoup plus précieuse que vous pouvez imagi-

ner: elle a été la preuve que l'enthousiasme pour le travail et l'amour du vrai qui nous agite[ent] [sont] suffisamment pur[s] et désintéressé[s] pour trouver l'aide et l'encouragement des doctes. Nous sommes maintenant convaincus que nous réussirons dans nos études: les choses que vous nous dites — sur nous et sur notre faim de savoir — nous a produit une félicité beaucoup plus grande que n'importe quel prix, ou „note“ gagné aux examens. Humbles et ignorants, nous nous ressouvenirons avec l'émotion de la gratitude qu'un illustre savant italien a montré pour quelqu'uns des si insignifiants étudiants roumains. Et sera une bien rare et pure émotion.¹

Vives remerciements pour *Dio*. Le volume est si intéressant, si lumineux et si érudit, que je l'ai lu en quelque jours. J'ai besoin de réfléchir sur lui avant d'écrire l'étude pour *Adevărul literar*. Ce ne sera pas une recension — étant trop étendu —, mais un „essai“ sur les idées, même une large discussion de votre conception du monothéisme primitif. Je pense reprendre ce problème dans mon *Introduction* [à la]quelle je travaille. L'article d'*Adevărul literar* sera publié dans les premiers jours d[u] septembre et je vous en manderai des exemplaires.

Sur notre *Bibliothèque d'études d'histoire et philosophie religieuse* voilà quelques détails. [À] l'aide de trois ou quatre professeurs je crois pouvoir organiser — en peu de temps — une „Association Universitaire Roumaine pour l'Étude des Religions“. „L'Association“ au fond est déjà organisé[e] avec les étudiants. Il faut seulement lier le groupe avec les professeurs et le faire reconnaître offici[elle]ment. Notre premier désir est de publier une revue d'histoire et de psychologie religieuses. En même temps — parce que nous espérons obtenir quelques fonds —, rédiger une bibliothèque. Nous avons en préparation ou déjà terminés quelques ouvrages: une *Introduction* (mon œuvre), une *Histoire de la religion d'Israël* (par un professeur universitaire), une petite *Histoire des religions* (en collaboration), la traduction, avec étude, de vos brochures et un essai sur *Science, philosophie, religion* (par un professeur universitaire). En automne nous commencerons la

lutte pour obtenir immédiatement l'argent nécessaire — et je vous écrirai pour vous informer sur ces questions.

En ce qui concerne l'École roumaine de Rome, je suis sûr que j'étudierai quelques années en elle. Il n'est pas impossible de visiter Rome pour quelques mois seulement, même en cet hiver.

J'ai reçu des livres de beaucoup savants italiens: M. Luzzi, Macchioro, Puglisi, Rostagni, Celli. J'écris des recensions sur leurs œuvres. En quelques jours se publiera une petite étude sur *L'apologia del Buddhismo* de Formichi. J'espère obtenir quelques livres de cet illustre et docte sanscritiste.

Actuellement je travaille dans une admirable ferme, près de Bucarest; j'étais un peu fatigué en Capitale. De cet[te] ferme je vous écri[s] et je vous envoie mes remerciements et mes signes d'admiration.

En tous cas j'espère que vous ne refuserez pas d'être nommé parmi les membres d'honneur de notre Association.

¹ Acest prim alineat lipsește din manuscrisul scrisorii aflate în arhiva Mircea Handoca, dar figurează în varianta epistolei publicate de Natale Spinetto în volumul citat mai sus, pp. 100–101.

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

Ilustre și binefăcător Maestre,

Sînt profund emoționat. Vă scriu cu sufletul potopit de cea mai profundă emoție. Scrisoarea D-voastră a fost pentru mine și pentru prietenii mei de studiu cu mult mai prețioasă decît v-ați putea imagina: ea a fost dovada că entuziasmul pentru muncă și dragostea de adevăr care ne însuflețesc sînt suficient de pure și dezinteresate pentru a găsi ajutorul și încurajarea celor învățați. Sîntem acum convinși că vom reuși în studiile noastre: lucrurile pe care ni le spuneți despre noi și despre foamea noastră de a ști ne-au produs o fericire cu mult mai mare decît orice premiu sau „notă“ cîștigată la examene. Umili și ignoranți, ne vom reaminti

cu emoție de grațitudinea pe care un ilustru savant italian a arătat-o față de unii dintre atît de neînsemnații studenți români. Și va fi o rară și pură emoție.

Vii mulțumiri pentru *Dio*. Volumul este atît de interesant, de luminos și de erudit, încît l-am citit în cîteva zile. Am nevoie să reflectez asupra lui înainte de a scrie studiul pentru *Adevărul literar*. Acesta nu va fi o recenzie — fiind prea întins —, ci un „eseu“ asupra ideilor, chiar o largă discuție despre concepția Dumneavoastră asupra monoteismului primitiv. Mă gîndesc să reiau această problemă în *Introducerea* la care lucrez. Articolul din *Adevărul literar* va fi publicat în primele zile ale lunii septembrie și vă voi trimite exemplare.

Despre *Biblioteca noastră de studii de istorie și filozofie religioasă*, iată cîteva amănunte. Cu ajutorul a trei sau patru profesori, cred să putem organiza, în scurt timp, o „Asociație Universitară Română pentru Studiul Religiilor“. „Asociația“ este, de fapt, organizată cu studenți... Trebuie numai să legăm grupul cu profesorii și să o facem recunoscută oficial. Prima noastră dorință este să publicăm o revistă de istorie și psihologie religioasă. În același timp — pentru că sperăm să obținem unele fonduri — să înjghebăm o bibliotecă. Avem în lucru sau deja terminate cîteva lucrări: o *Introducere* (opera mea), o *Istorie a religiilor lui Israel* (a unui profesor universitar), o mică *Istorie a religiilor* (în colaborare), traducerea, cu studiu, a broșurilor Dumneavoastră și un eseu despre *Știință, filozofie, religie* (de un profesor universitar). În toamnă, vom începe lupta pentru obținerea imediată a banilor necesari — și vă voi scrie pentru a vă informa asupra acestor chestiuni.

În ceea ce privește Școala română de la Roma, sînt sigur că voi studia cîteva ani acolo. Nu este imposibil să vizitez Roma pentru doar cîteva luni, chiar în iarna aceasta.

Am primit cărți de la mulți savanți italieni: Dnii Luzzi, Macchioro, Puglisi, Rostagni, Celli. Scriu recenzii asupra operelor lor. În cîteva zile, se va publica un studiu asupra *Apologiei budismului* de Formichi. Sper să obțin cîteva cărți de la acest ilustru și doct sanscritist.

Actualmente, lucrez într-o admirabilă fermă, în apropiere de București; eram puțin obosit în Capitală. Din această fermă vă scriu și vă transmit mulțumirile mele și semnele mele de admirație.

În orice caz, sper că nu veți refuza să fiți numit printre membrii de onoare ai Asociației noastre.

CĂTRE JEAN-LUC PIDOUX-PAYOT

[Antet tipărit]
History of Religions

February 15, 1986

Jean-Luc Pidoux-Payot
Éditions Payot,
106, boulevard Saint-Germain
75006 Paris
France

Cher ami,

Please excuse my dictating this letter to you in English, but as you know my health is very poor and I cannot write legibly any more with these arthritic hands.

I just want to bring you up to date on the progress of *A History of Religions Ideas*, volume 4. As I announced in the preface to volume 3, the better part of this fourth volume will be the work of former students of mine and younger colleagues. I have in hand the manuscript in English of Professor Manabu Waida of the University of Alberta on Japanese religion and another, also in English, on Mesoamerica by Professor David Carrasco of the University of Colorado. This spring I expect a chapter on African religions in French by Professor Hans Witte of the University of Groningen. And during the summer Professor Lawrence Sullivan will give me his assignment on South American religions. Professor Norman Girardot of Leigh University has promised one chapter on Chinese religion, and Henri Pernet of Switzerland has agreed to write in French on Melanesia and Polynesia and also to translate

the English chapters into French. I have yet to decide on a contributor for North America.

I will write on Australia, and I will also do medieval and modern Hinduism and the final chapter. Ioan [Petru] Culianu, who will be a visiting professor here at Chicago this spring, will be a sort of general editor for the volume. Because of my poor health, I thought it best to delegate that chore.

I apologize once again for the delays connected with this project, but it seems they just could not have been helped. I send every good wish to you and Odile and look forward to our next communication.

Bien amicalement,

Mircea Eliade

[Traducere]

15 februarie 1986

Dragă prietene,

Te rog să mă scuzi pentru că dictez această scrisoare pentru dumneata în engleză, dar, după cum știi, cu sănătatea stau cam prost și nu mai pot scrie nimic lizibil cu mâinile mele artritice.

Vreau doar să îți comunic noutăți despre progresele la *Istoria ideilor religioase*, volumul 4. Așa cum am spus în prefața volumului 3, cea mai bună parte a celui de-al patrulea va fi munca foștilor mei studenți și a unor colegi mai tineri. Am în mână manuscrisul în engleză al profesorului Manabu Waida de la Universitatea din Alberta despre religia japoneză, cel al profesorului David Carrasco de la Universitatea din Colorado despre America Centrală. Primăvara aceasta, aștept un articol în franceză despre religiile africane al profesorului Hans Witte de la Universitatea din Groningen. În vară, prof. Lawrence Sullivan îmi va da acceptul pentru un articol asupra religiilor sud-americeane. Prof. Norman Girardot de la Universitatea Leigh mi-a promis un articol despre religia chineză, iar Henri Pernet din Elveția a acceptat să scrie în franceză despre Melanezia și Polinezia și să traducă în franceză

articolele din engleză. Mai avem încă de hotărît un colaborator pentru America de Nord.

Eu voi scrie despre Australia și, de asemenea, despre hinduismul medieval și modern, ca și ultimul capitol. Ioan Petru Culihanu, care va fi profesor invitat aici la Chicago în primăvară, va fi un fel de editor general pentru volum. Din cauza sănătății mele precare, cred că este mai bine să deleg această corvoadă.

Îmi cer încă o dată scuze pentru întârzierile la acest proiect, dar se pare că echipa are nevoie de ajutoare. Vă trimit cele mai bune urări Dumitale și lui Odile și aștept ocazia să mai comunicăm.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

CĂTRE ALFREDO PIMENTA*

I

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse
Nr. 44

Lisbonne
le 2 juillet 1941

Cher Docteur Pimenta,

Je viens de lire et de traduire en roumain votre magnifique article *Inimigo no. 1* publié dans l'*A Voz* du 29 juin.

Inutile de vous dire, cher Docteur, combien j'ai été ému en traduisant ces pages inspirées, vibrantes et prophétiques sur la croisade contre le bolchevisme. Je vous demande la permission de publier la traduction de cet[te] article dans les journaux roumains. Ca sera pour nous encore une preuve de plus de la solidarité qui lie nos deux peuples, issus du même tronc latin et civilisés par la même foi chrétienne. Nous, qui avons subi la terreur communiste pendant une année en Bessarabie et la Bucovine du Nord, nous sommes extrêmement sensibles aux gestes de courage chrétien

et européen qui expriment le véritable état d'âme du peuple portugais.

Veillez agréer, Cher Docteur, l'assurance de mes sentiments les plus distingués,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

* Alfredo Pimenta (1882–1950), valoros istoric și poet portughez, editor de texte medievale și renașcentiste. Autor al unei *Istории a Portugaliei* și al mai multor volume de studii istorice, a fost membru fondator al Institutului Portughez de Arheologie, Istorie și Etnografie și director al Arhivelor Naționale Portugheze.

[Traducere]

Lisabona

2 iulie 1941

Dragă doctore Pimenta,

Tocmai am citit și tradus în românește magnificul D-voastră articol *Inimigo no. 1*, publicat în *A Voz* din 29 iunie.

Inutil să vă spun cât am fost de emoționat traducând aceste pagini inspirate, vibrante și profetice asupra cruciadei împotriva bolșevismului. Vă rog să-mi permiteți să public traducerea acestui articol în ziarele românești. Va fi pentru noi încă o dovadă a solidarității care leagă popoarele noastre, născute din același trunchi latin și civilizate de aceeași credință creștină. Noi, care am suportat teroarea comunistă timp de un an în Basarabia și în Bucovina de Nord, sîntem extrem de sensibili la gesturile de curaj creștin și european care exprimă adevărata stare de spirit a poporului portughez.

Vă rog să primiți, dragă Doctore, expresia celor mai distinse sentimente ale mele,

Mircea Eliade

II

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse

Lisbonne
le 2 février 1942

Cher Maître,

Nous avons été très touchés, ma femme et moi, de votre aimable invitation pour le prochain mardi, 10 février, que nous acceptons avec empressement.

Nous serons très heureux de passer un après-midi avec vous. Agréez, chez Maître, l'expression de ma considération distinguée,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
2 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am fost foarte impresionati, soția mea și cu mine, de amabila D-voastră invitație pentru marțea viitoare, 10 februarie, pe care ne grăbim s-o acceptăm.

Vom fi foarte fericiți să ne petrecem o după-amiază cu D-voastră.

Vă rog să primiți, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele distinse,

Mircea Eliade

III

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse
Lisbonne, Avenida Elias Garcia 147 III

le 12 février 1942

Cher Maître,

Je viens de recevoir vos magnifiques ouvrages — *Guimarães, Os forais medievais vimaranensis* et *Subsídios para a História de Portugal* — et dif[f]icilement je trouve des mots pour vous en remercier. Je me considère vraiment heureux d'avoir pu faire votre connaissance et d'avoir été accepté dans l'intimité de votre cabinet de travail — qui est, sans aucun doute, l'usine intel[l]ectuelle du Portugal. Comme chrétien, comme latin et comme roumain, je fais tous mes vœux pour que votre message spirituel et politique devien[ne] fécond parmi nos frères portugais. Je n'oublierai jamais que, au commencement de la guerre sainte contre le bolchevisme, j'ai trouvé dans vos articles la plus haute consolation pour les dures sacrifices que le peuple roumain faisait au nom de la chrétieneté, de la latinité et de la culture européenne.

Inutile de vous dire avec quelle impatience j'attendai[s] vos articles et avec quelle béatitude je les lisais — parce que vous étiez le seul écrivain portugais qui souligniez la signification européenne de notre guerre contre le communisme.

Nous, les roumains, nous connaissons très bien tant le paradis rouge que les conséquences de l'alliance entre le communisme et la démocratie „bien pensante“. Nous sommes i[n]oculés contre les trucs cr[y]pto-communistes; nous savons très bien que, après le 22 juin 1941, la victoire des démocraties sera, en réalité, la victoire du communisme et qu'il n'y a pas de possibilité, maintenant, de „distinguer“ entre le bolchevisme qui supprime une nation en 24 heures et la démocratie qui la supprime en quelques années. Mais, malheureusement, cette triste expérience roumaine, cette expérience qui a coûté mon pauvre pays tant de sang et tant des ruines (la destruction „scientifique“ de la Bessarabie et [de] la Bucovine du Nord: 180 000 maisons brûlés, 1 250 églises et monastères dynamités, 75 000 homme assassinés, plus de 20 000 fem-

mes et même filletes violées et massacrées, circa 300 000 citoyens roumains déportés au delà de Bug etc.) — malheureusement, cette expérience de la latinité orientale n'a rien servi pour la latinité occidentale. Et j'ai vu mon vénérable maître, le Conseiller Fernando de Souza — envers qui je porte une admiration sans limites — j[e l']ai vu éclatant en larmes pour les 50 [o]tages français fusillés par les autorités militaires allemandes, mais gardant le plus complet silence sur les 400 000 innocents roumains, massacrés et déportés par les bolcheviks. J'ai rencontré beaucoup d[e] portugais indignés parce qu'on a fermé je ne sais plus quelle école en Belgique ou en Norvège — et en changeant la conversation quand je les disais qu'en Bessarabie les hordes rouges ont violé même les fillettes de 10 ans et qu'on a brûlé vives des centaines des mères roumaines!...

Alors, Cher Maître, pourquoi mon admiration pour la culture universelle et le talent littéraire de l'écrivain Alfredo Pimenta est devenue encore plus grande, en découvrant un Alfredo Pimenta chevalier de la vérité, le seul qui a le courage et l'autorité morale de dénoncer la mascarade de l',humanisation“ du bolchevisme?

Je vous dis tous ça en toute sincérité, parce que j'aime le Portugal avec passion, et vous comprenez, j'en suis sûr, ma torture morale de me trouver parmi des frères latins *qui ne voyaient pas* le sens de notre guerre. Combien d[e] fois j'étais prêt à demander ma démission, étant convaincu que ma présence est inutile ici, dans cette merveilleuse Lusitanie; où on publie deux volumes sur l'URSS (un déjà dans cette 2ème édition) — et pas un mot sur ce pays chrétien et latin qui a envoyé la fleur de sa jeunesse se tuer pour que la barbarie rouge s'effondre sur le Dniester, et non sur le Rhin ou sur le Tage! Parfois, quand je pense à tous mes amis et camarades qui ont trouvé leur mort chrétienne en Ukraine ou en Crimée, je me sens envahi par une tristesse sans limites, en me rappelant que leur sacrifice n'est pas compris ni même, peut-être, connu par tous mes frères latins...

Et c'est toujours en pensant à vous que j'ai pu dépasser ces crises de désespoir. Je n'oublie pas que la chrétienté latine et nationaliste a trouvé en vous un apolog[iste] sans égale. Et je prie

le bon Dieu qu'il vous donne autant de force pour remplir victorieusement votre mission!...

E[x]cusez, Cher Maître, cette lettre trop longue et trop brutale. Un jour, quand j'ai pensé à quitter le Portugal, j'avais l'intention de vous faire parvenir un mémoire en vous racontant toutes ces choses et beaucoup d'autres. Mais maintenant, quand j'ai eu le bonheur d'avoir fait votre connaissance, j'espère vous les raconter une fois de vive voix.

Ma femme a été très touchée pour votre hommage et elle lit maintenant avec beaucoup d'intérêt et plaisir vos poèmes. Comme vous voyez, elle a été la première à découvrir le poète Alfredo Pimenta! — et me prie de vous transmettre, à Mme Pimenta ainsi qu'à Mademoiselle et à Vous, ses plus sincères remerciements et salutations.

Je vous prie, de ma part, de baiser les mains de Mme Pimenta et de présenter mes hommages à Mademoiselle. Après notre retour d'Algarve nous serons heureux de vous avoir chez nous.

Cher Maître, encore une fois — mille remerciements! Je vous assure de mon plus, mon plus total et sincère dévouement!

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

12 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am primit magnificele D-voastră lucrări *Guimarães, Os forais medievais vimaranensis* și *Subsídio para a História de Portugal* — și cu greu găsesc cuvinte pentru a vă mulțumi pentru ele. Mă consider cu adevărat fericit de a vă fi putut cunoaște și de a fi fost acceptat în intimitatea cabinetului D-voastră de lucru — care

este, fără îndoială, uzina intelectuală a Portugaliei. În calitate de creștin, latin și român, doresc din suflet ca mesajul D-voastră spiritual și politic să devină fecund printre frații noștri portughezi. Nu voi uita niciodată că la începutul războiului sfânt împotriva bolșevismului am găsit în articolele D-voastră cea mai profundă consolare pentru grelele sacrificii pe care poporul român le face în numele creștinătății, al latinității și culturii europene.

Este inutil să vă spun cu câtă nerăbdare vă așteptam articolele și cu câtă beatitudine le citeam, pentru că erați singurul scriitor portughez care sublinia semnificația europeană a războiului nostru împotriva comunismului.

Noi, românii, cunoaștem foarte bine atât paradisul roșu, cât și consecințele alianței dintre comunism și democrația care gîndește conform ordinii stabilite. Sîntem inoculați împotriva manevrelor criptocomuniste; știm foarte bine, după 22 iunie 1941, că victoria democrațiilor va fi, în realitate, victoria comunismului și că acum nu există posibilitatea de a distinge între bolșevismul care suprimă o națiune în douăzeci și patru de ore și democrația care o suprimă în câțiva ani. Din nefericire însă, această tristă experiență românească, această experiență care a costat biata mea țară atîta sînge și atîtea ruine (distrugerea „științifică“ a Basarabiei și a Bucovinei de Nord: 180 000 de case arse, 1 250 de biserici și mînăstiri dinamitate, 75 000 de oameni asasinați, peste 20 000 de femei și chiar fetițe violate și masacrate, circa 300 000 de cetățeni români deportați dincolo de Bug etc.) — din nefericire, această experiență a latinității orientale nu a servit la nimic pentru latinitatea occidentală. Și l-am văzut pe venerabilul meu maestru, consilierul Fernando de Souza — căruia îi port o admirație fără limite — l-am văzut izbucnind în lacrimi pentru cei 50 de ostatici francezi împușcați de autoritățile germane, dar păstrînd cea mai completă tăcere asupra celor 400 000 de inocenți români masacrați și deportați de bolșevici. Am întîlnit mulți portughezi indignați pentru că a fost închisă nu mai știu ce școală în Belgia sau în Norvegia — dar schimbînd subiectul cînd le spuneam că în Basarabia hoardele roșii au violat pînă și copile de zece ani și că au fost arse de vii sute de mame românce.

Atunci, Dragă Maestre, de ce admirația mea pentru cultura universală și pentru talentul literar al scriitorului Alfredo Pimenta a devenit și mai vie, descoperind un Alfredo Pimenta cavalier al adevărului, singurul care are curajul și autoritatea morală de a denunța mascarada „umanizării“ bolșevismului?

Vă spun acestea cu toată sinceritatea, pentru că iubesc cu pasiune Portugalia, iar D-voastră înțelegeți, sînt sigur, tortura mea morală de a mă afla printre frați latini care *nu vedeau* sensul războiului nostru. De cîte ori nu am fost gata să-mi dau demisia, fiind convins că prezența mea este inutilă aici, în această minunată Lusitanie, unde se publică două volume despre URSS (unul deja la a doua ediție) — și nici un cuvînt despre acea țară creștină și latină care și-a trimis floarea tineretului să se sacrifice pentru ca barbaria rusă să se prăbușească la Nistru, și nu pe Rin sau pe Tejo! Uneori, cînd mă gîndesc la toți prietenii și camarazii mei care și-au găsit o moarte creștinească în Ucraina sau Crimeea, mă simt cuprins de o tristețe fără margini, amintindu-mi că sacrificiul lor nu este înțeles și poate nici cunoscut de toți frații mei latini...

Și doar gîndindu-mă la D-voastră am putut depăși aceste crize de disperare. Nu uit că în D-voastră creștinătatea latină și naționalistă și-a găsit un apologet fără egal. Și mă rog la bunul Dumnezeu să vă dea forța necesară ca să vă îndepliniți victorios misiunea!...

Iertați-mă, Dragă Maestre, pentru această scrisoare prea lungă și prea brutală. Într-o zi, cînd mă gîndeam să părăsesc Portugalia, am vrut să vă trimit un memoriu, povestindu-vă toate aceste lucruri și multe altele. Dar acum, cînd am avut fericirea de a vă fi cunoscut, sper să vi le povestesc într-o zi prin viu grai.

Soția mea a fost foarte mișcată de omagiul D-voastră și vă citește acum poemele cu mult interes și plăcere. După cum vedeți, ea a fost prima care l-a descoperit pe poetul Alfredo Pimenta! — și mă roagă să vă transmit, doamnei Pimenta, ca și domnișoarei și D-voastră, cele mai sincere mulțumiri și salutări.

Vă rog să sărutați din partea mea mîinile doamnei Pimenta și să prezentați omagiile mele domnișoarei. După întoarcerea de la Algarve, vom fi fericiți să ne faceți o vizită.

Dragă Maestre, încă o dată mii de mulțumiri! Vă asigur de devotamentul meu total și sincer!

Mircea Eliade

IV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 13 février 1942

Cher Maître,

J'ai lu avec délices et en même temps avec beaucoup d'amertume votre opuscule *Eu e as Novidades*. Nous en parlerons!

Je vous envoie les deux premiers fascicules de ma revue *Zalmoxis*.

Demain je pars pour l'Algarve et dès mon retour je serai heureux de vous avoir, Mme Pimenta, Mademoiselle et Vous, chez nous.

Mes hommages à Madame.

Bien à Vous, dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
13 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am citit cu încântare și, în același timp, cu multă amărăciune opusculul D-voastră *Eu e as Novidades*. Vom mai vorbi despre el!

Vă trimit primele două fascicole din revista mea *Zalmoxis*.

Mîine, plec în Algarve și, de îndată ce mă întorc, voi fi fericit să ne faceți o vizită, împreună cu dna și cu dra Pimenta.

Omagiile mele doamnei.

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

V

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 16 février [1943]

Cher Maître,

C'est avec le plus grand plaisir, mais aussi avec émotion, que je vous offre mon premier livre sur l'histoire du Portugal¹. J'attends cet exemplaire depuis deux mois! Combien d[e] choses se sont passé[e]s pendant ce temps!... J'ai tant d[e] choses à vous dire que je n'ose pas commencer dans cette page. Vous comprenez mieux que tous les autres la pathétique situation de m[a] petit[e], mais heroïque nation.

Ma femme et moi se[r]ons enchantés si vous [avez] l'obligeance de venir chez nous samedi, [le] 2 février, à 21 heures (habit de ville), avec Madame et Mlle Pimenta.

Nous se[r]ons entre amis: Mme et J[oa]o Ameal et Mme et M. Caetano Beirao et un jeune professeur roumain, Dr. Buescu, qui vient d'arriver de Buc[arest pour ouvrir un cours de langue et littérature roumaine[s]. J'espère que vous serez libre samedi soir. Vous ne devinez pas le plaisir que votre présence et celle de votre famille, nous fe[r]a à ma femme et à moi.

Au plaisir de vous voir, je vous prie, Cher Maître, de transmettre mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Votre dévoué et total admirateur,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

¹ *Salazar și revoluția în Portugalia*, București, Editura Gorjan, 1942. Volumul aflat în biblioteca lui Alfredo Pimenta are următoarea dedicație: „Ilustrului maestru al studiilor istorice lusitane, Alfredo Pimenta, această contribuție românească asupra politicii portugheze, cu toată admirația și grațitudinea autorului, Mircea Eliade, 16 feb[ruarie] 1943“

[Traducere]

Lisabona

16 februarie 1943

Dragă domnule profesor,

Cu cea mai mare plăcere, dar și cu emoție vă ofer prima mea carte despre istoria Portugaliei¹. Aștept acest exemplar de două luni. Cîte lucruri s-au petrecut între timp!... Am atîtea lucruri să vă spun, încît nu îndrăznesc să încep pe această pagină. D-voastră înțelegeți mai bine decît oricine altcineva patetica situație a micii, dar eroicei mele națiuni.

Soția mea și cu mine vom fi încîntați dacă veți avea amabilitatea să veniți la noi sîmbătă, la ora 21 (ținută de oraș), cu doamna și cu domnișoara Pimenta.

Vom fi între prieteni: Dna și D. Joao Ameal și Dna și D. Caetano Beirao și un tînăr profesor român, dr. Buescu, care tocmai a sosit de la București pentru a deschide un curs de limbă și literatură română. Sper că veți fi liber sîmbătă seara. Nu vă puteți închipui plăcerea pe care prezența D-voastră și a familiei D-voastră ne-o va face mie și soției mele.

Așteptînd să vă văd, vă rog, Dragă Maestre, să transmiteți omagiile mele dnei Pimenta și salutările mele trei Pimenta.

Admiratorul D-voastră devotat și total,

Mircea Eliade

VI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
[le] 24 février 1943

Cher Maître,

Je viens de recevoir votre lettre, et je vous envoie l'*histoire* de B[azil] Munteanu. Je vous prie de ne pas me juger après ses traits critiques, car j'ai changé beaucoup de[puis] 1935–36 (quand je

n'avais que 28 ans!) à ces jours! Mes plus importants romans ont été publiés après cette date; également mes travaux scientifiques.

J'ai déjà [prê]té *Yoga* jusqu'à vendredi. Dès que je l'aurai, je vous l'enverrai (ça sera, probablement, vendredi après-midi). Les deux volumes de M. Buescu sont chez M. le ministre Cădere. J'ai déjà parlé à M. Buescu, et j'espère vous pouvoir vous les envoyer Vendredi. D'ailleurs, M. Buescu attend avec impatience son volume sur les problèmes de critique de textes, qui peut-être à cette date est déjà publié, pour avoir le plaisir de vous offrir en hommage un exemplaire.

À très bientôt! Mes respectueux hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle. Ma femme me prie de vous transmettre à tous ses amicales salutations.

Toujours votre admirateur et dévoué serviteur,

Mircea Eliade

P.S. J'ai déjà écrit à Madrid pour votre volume de Asin Palacios; s'il est publié, nous l'au[r]on[s] ici en quelques jours.

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

24 februarie 1943

Dragă Maestre,

Am primit scrisoarea D-voastră și vă trimit *istoria* lui Bazil Munteanu. Vă rog să nu mă judecați după înțepăturile sale critice, pentru că m-am schimbat mult din 1935–1936 (cînd nu aveam decît 28 de ani!) și pînă astăzi! Romanele mele cele mai importante au fost publicate după acea dată, la fel lucrările științifice.

Am dat cu împrumut *Yoga* pînă vineri. De îndată ce îl voi lua înapoi, vi-l voi trimite (probabil, vineri după-amiază). Cele două

volume ale dlui Buescu sînt la d. ministru Cădere. Am vorbit deja cu d. Buescu și sper să vi le trimit vineri. De altfel, d. Buescu așteaptă cu nerăbdare volumul său despre probleme de critică de text, care poate la această dată e deja publicat, pentru a avea plăcerea să vă ofere ca omagiu un exemplar.

Pe foarte curînd! Omagiile mele respectuoase dnei Pimenta și salutările mele trei. Soția mea mă roagă să vă transmit tuturora salutările ei prietenești.

Totdeauna admiratorul și devotatul D-voastră servitor,

Mircea Eliade

VII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
26 février 1943

Mon très Cher Maître,

Vraiment, je suis assuré! Je ne crains plus une opinion imparfaite à cause du *Manuel* du prof[esseur] B[azil] Munteanu! En ce qui concerne l'édition française que j[e vous] ai envoyée, elle ne m'appartient pas, faisant partie de la bibliothèque de la Légation. Si vous [avez] besoin, j'écrirai à Buc[arest] pour obtenir un exemplaire.

Je vous envoie mon *Yoga* et les deux volumes de V. Buescu. J'espère publier en France la deuxième édition de *Yoga*, car ce livre est tout à fait épuisé.

Mes hommages à Mme Pimenta et bien de choses à Mlle.
Les respectueux sentiments d'admiration de votre dévoué

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

26 februarie 1943

Foarte dragă Maestre,

Într-adevăr, m-am liniștit. Nu mă mai tem de o opinie imperfectă din cauza *Manualului* profesorului Bazil Munteanu! În ce privește ediția franceză pe care v-am trimis-o, ea nu-mi aparține, făcînd parte din biblioteca Legației. Dacă veți avea nevoie, voi scrie la București ca să obțin un exemplar. Vă trimit *Yoga* și cele două volume ale lui V. Buescu. Sper să public în Franța a doua ediție din *Yoga*, pentru că această carte este complet epuizată.

Omagiile mele dnei Pimenta și multe lucruri [frumoase] domnișoarei.

Respectuoasele sentimente de admirație ale devotatului
D-voastră

Mircea Eliade

VIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
6 mai 1943

Cher Maître,

Je viens d'arriver d'une visite en Espagne qui avait durée près de deux semaines. J'ai passé la plupart du temps en Andalousie. À Madrid, j'[ai] é[té] heureux de pouvoir trouv[er] le livre que vous m'avez demandé de vous procurer, *L'Eschatologie* d'Asin Palacios; déjà imprimé, [il] sera en vente le mois prochain. J'ai déjà commandé votre exemplaire.

Avec mes sentiments d'admiration et dévouement, votre serviteur,

Mircea Eliade

P.S. Ma femme [est] arrivé[e] à Buc[arest] depuis le Vendredi Saint. Ses nouvelles de mon pays sont réconfortantes!

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
6 mai 1943

Dragă Maestre,

Tocmai am sosit dintr-o vizită în Spania, care a durat peste două săptămîni. Cea mai mare parte a timpului, am petrecut-o în Andaluzia. La Madrid, am fost fericit să pot găsi cartea pe care m-ați rugat să v-o procur, *Escatologia* lui Asin Palacios; deja tipărită, va fi în vânzare luna viitoare. V-am comandat deja exemplarul.

Cu sentimente de admirație și devotament, servitorul D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Soția mea a sosit la București de Vinerea Mare. Veștile pe care mi le dă despre țară sînt îmbucurătoare.

IX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
18 mai 1943

Mon cher Maître,

J'ai reçu aujourd'hui, de Madrid, la bonne nouvelle que l'ouvrage d[']Asin Palacios sera en vente vers la fin de ce mois. J'ai déjà commandé à la librairie Espasa Calpe votre exemplaire.

J'ai également reçu la note de la librairie concernant les deux volumes de Mouch. Vous pourriez m'envoyer la somme en pesetas, car j'ai un compte à Madrid. Si vous avez encore d'autres ouvrages à chercher, envoyez-moi la liste pour les faire parvenir par la valise.

Ma femme et notre fille seront ici vers le 10–12 juin.

Mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.
Avec les sentiments d'admiration et de sincère amitié, veuillez me croire votre dévoué

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
18 mai 1943

Dragul meu Maestru,

Am primit astăzi de la Madrid vestea bună că lucrarea lui Asin Palacios va fi pusă în vânzare la sfârșitul lunii. Am comandat deja la librăria Espasa Calpe un exemplar pentru D-voastră.

Am primit, de asemenea, bonul librăriei pentru cele două volume din Mouch. Puteți să-mi trimiteți suma în pesetas, pentru că am un cont la Madrid. Dacă mai căutați și alte cărți, trimiteți-mi o listă ca să le pot trimite cu valiza [diplomatică].

Soția mea și fiica noastră vor fi aici spre 10–12 iunie.

Omagiile mele Dnei Pimenta și salutări Drei.

Cu sentimentele de admirație și de sinceră prietenie, vă rog să mă considerați devotatul D-voastră,

Mircea Eliade

X

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 1 septembre 1943

Mon très cher Maître,

J'ai passé une semaine en dehors de Lisbonne et à mon retour j'ai trouvé votre aimable lettre et les trois études que vous avez eu la bonté de me les faire offrir. Je suis heureux que mon „souvenir“ vous a plu, et je vous remercie de tout mon cœur pour vo-

tre aimable lettre. Nous passons — nous, les chrétiens, les européens, les vrais européens — un grave moment. J'ai vu la lettre épiscopale qui vous concerne, et j'ai été profondément impressionné. Parfois je me demande si nous ne passons pas une crise spirituelle qu[i] sera le commencement de notre fin. Très peu [de personnes] voient le véritable danger, le *seul* danger qui menace non seulement l'Europe, mais même l'histoire: car les rouges désirent tout anéantir, pour recommencer une nouvelle étape dans la vie de l'humanité, après avoir regressé au chaos primordial. Les choses sont très claires. Mais il pa[r]aît [que] l'*homo europaeus* traverse une poussée d'imbécilité chronique; il est non seulement chloroformé, il embrasse pathétiquement les pieds de son bourreau. En Roumanie, nous savons très bien qu'[il] sera notre fin si les rouges gagnent. Cette conscience du danger mortel explique pourquoi nous luttons encore, après avoir perdu la moitié de notre armée en Russie, et quoique nos voisins du nord, les Hongrois, n'ont perdu que la 20ème partie et ils nous menacent parfois pour occuper la Transylvanie. Mais que pouvons-nous faire devant le colosse qui perd 15 000 tanks sans froncer les sourcils?!...

Pour revenir, le moment est extrêmement grave. Je pense que la crise aura son climax en novembre. Si ce moment sera passé, peut-être que nous pourrions espérer de nouveau.

Ma femme est revenue avec sa fille, qui passera ici les vacances d'été. Au moins, il y a une bonne chose en Roumanie: cette année-ci, la récolte a dépassé même les plus optimistes calculs, et on y est obligé de manger le pain blanc, parce que tous les entrepôts sont pleins. La même récolte exceptionnelle se rencontre dans toute l'Europe Centrale et l'Ukraine. Vous avez sans doute compris qu'on a lutté acharnement pour Harkov jusqu'au moment [où] la récolte a été finie et transportée en Pologne.

Espérons toujours. Au moins ici, où règne encore la paix, c'est notre devoir!

Je vous lie régulièrement, dans toutes les publications qui me tombent sous les mains. Et je souhaite que vous continuiez à travailler et à galvaniser les énergies spirituelles du Portugal!

Mes hommages à Mme Pimenta et mes compliments à Mlle.

Ma femme me prie de vous transmettre ses meilleurs salutations.

Avec le respect et l'admiration [de]

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

1 septembrie [1]943

Mult iubite Maestre,

Am petrecut o săptămână în afara Lisabonei și, la întoarcere, am găsit amabila D-voastră scrisoare și cele trei studii pe care ați binevoit să mi le oferiți. Trăim — noi, creștinii, europenii, adevărații europeni — un moment grav. Am văzut scrisoarea episcopală care vă privește și am fost profund impresionat. Mă întreb uneori dacă nu cumva trecem printr-o criză spirituală care va fi începutul sfârșitului nostru. Foarte puțini văd adevăratul pericol, *singurul* pericol care amenință nu numai Europa, ci chiar istoria, fiindcă roșii vor să distrugă totul pentru a începe o nouă etapă în viața omenirii, după ce se vor fi întors la haosul primordial. Lucrurile sînt foarte clare. Se pare însă că *homo europaeus* traversează o criză de imbecilitate cronică; este nu doar cloroformizat, ci îmbrățișează patetic picioarele călăului său. În România, știm foarte bine care ne va fi sfârșitul dacă înving roșii. Această conștiință a pericolului de moarte explică de ce încă mai luptăm după ce ne-am pierdut jumătate din armată în Rusia și deși vecinii noștri din nord, ungurii, nu au pierdut decît a 20-a parte și ne amenință uneori cu ocuparea Transilvaniei. Dar ce putem face noi în fața colosului care pierde 15 000 de tancuri fără să tresară?

Ca să revenim, momentul este extrem de grav. Criza cred că-și va atinge punctul culminant în noiembrie. Dacă acel moment va trece, poate vom putea spera din nou.

Soția mea s-a întors cu fiica ei, care își va petrece aici vacanța de vară. Cel puțin un lucru e bun în România: anul acesta recolta a depășit chiar calculele cele mai optimiste și sîntem obligați să mîncăm pîine albă pentru că toate magaziile sînt pline. Aceeași recoltă excepțională a fost în toată Europa Centrală și Ucraina. Ați înțeles, fără îndoială, că am luptat cu înverșunare pentru Harkov pînă cînd recolta a putut fi transportată în Polonia.

Să ne păstrăm speranțele. Cel puțin aici, unde încă domnește pacea, avem datoria s-o facem.

Vă citesc cu regularitate, în toate publicațiile care-mi cad în mîină. Și doresc să continuați să lucrați și să galvanizați energiile spirituale ale Portugaliei!

Omagiile mele dnei Pimenta și complimente domnișoarei.

Soția mea mă roagă să vă transmit cele mai bune salutări.

Cu respect și admirație,

Mircea Eliade

XI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 11 septembre 1943

Mon très cher Maître,

Votre dernière lettre, pleine de vérités, d'amertume et de fermeté, a été devancée par les événements. L'histoire se précipite. J'avais quelques choses à Vous dire concernant la tragédie de l'Italie, mais maintenant le „grand mystère“ a cessé d'être même un secret de Polichinelle. Comme chrétien, comme latin et comme roumain, j'ai beaucoup souffert ces derniers jours. J'attends maintenant qu'un autre pays bel[l]igérant annonce qu'il a signé un armistice en 1941!!... Tout devient possible. Je suis fier de mon pays et je suis fier des deux cents mille morts et mutilés irrécupérables qui ont tombé en Russie. Au moins, si ce[lle-ci] est la volonté du Dieu, je pourrai dire: tout est perdu — sauf l'honneur! Quand

je pense que la flotte italienne a hésité de sortir de ses ports et que cette même flotte a couru vers l'en[n]emi à son premier ordre radiodiff[usé] — je suis ébahi et je me demande si la latinité est destinée à se retirer de l'histoire. L'attitude lâche de l'Italie a eu, au moins, un effet positif: la réhabilitation de la France. D'ailleurs, je ne crois pas qu'un autre peuple européen pourra jamais dépasser la trahison italienne.

Évidemment, ça c'est mon opinion person[n]elle. Je vois qu'il y a d'autres qui trouvent en l'attitude de l'Italie un exemple à imiter. Que Dieu nous en sauve!...

Le fragment de la lettre que vous avez cité est d'une importance capitale. J'attends la fin d'octobre avec une vive impatience pour causer ensemble sur ces questions tellement graves. Heureusement pour le Portugal, vous continuez vaillamment l'action de *mentor*. Je prie Dieu pour vous donner la force nécessaire et de mener à s[a] fin victorieu[se] votre travail chrétien et européen.

Parfois je me demande comment pouvez-vous lutter contre un monde entier et en même temps lire tout et écrire des pénétrantes études et de savoureuses polémiques?! Cette force de travail et cette lucidité terrible est, pour moi, une preuve de plus de la sainteté (dans le sens le plus large du mot) de votre mission.

Malheureusement dans les publications de Lisboa j'ai rencontré votre nom assez rarement. Est-ce que vous écrivez pour les journaux de province? Lesquels?

Ma femme et ma belle-fille transmettent à Mme, Mlle Pimenta et à Vous leurs souvenirs les plus sincères.

Je vous prie de transmettre mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Quant à Vous, mon très Cher Maître, je vous prie d'agréer mes sentiments de gratitude et de profond dévouement,

. Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

11 septembrie 1943

Mult iubite Maestre,

Ultima D-voastră scrisoare, plină de adevăruri, de amărăciune și de fermitate, a fost devansată de evenimente. Istoria se precipită. Aveam cîteva lucruri să vă spun despre tragedia Italiei, dar acum „marele mister“ nu mai e nici măcar un secret al lui Polichinelle. În calitate de creștin, latin și român, am suferit mult în aceste ultime zile. Aștept acum ca o altă țară beligerantă să anunțe că a semnat un armistițiu în 1941!!!... Orice devine posibil. Sînt mîndru de țara mea și sînt mîndru de cei două sute de mii de morți și de mutilați irecuperabil care au căzut în Rusia. Cel puțin, dacă aceasta e voința lui Dumnezeu, voi putea spune: totul este pierdut, în afara onoarei! Cînd mă gîndesc că flota italiană a ezitat să iasă din porturi și că aceeași flotă s-a grăbit spre dușman la primul lui ordin radiodifuzat — sînt uluit și mă întreb dacă latinitatea e destinată să se retragă din istorie. Atitudinea lașă a Italiei a avut cel puțin un efect pozitiv — reabilitarea Franței. De altfel, nu cred că un alt popor european va putea vreodată depăși trădarea italiană.

Evident, aceasta e opinia mea personală. Constat că sînt alții pentru care atitudinea Italiei este un exemplu bun de urmat. Să ne ferească Dumnezeu!...

Fragmentul de scrisoare pe care l-ați citat este de o importanță capitală. Aștept sfîrșitul lui octombrie cu mare nerăbdare, ca să putem sta de vorbă despre aceste chestiuni atît de grave. Din fericire pentru Portugalia, vă continuați acțiunea de mentor. Mă rog la Dumnezeu să vă dea forța necesară ca să vă îndepliniți lucrarea creștină și europeană.

Adeseori, mă întreb cum puteți să luptați împotriva unei lumi întregi și, în același timp, să citiți și să scrieți studii pătrunzătoare și polemici savuroase?! Această forță de muncă și această luciditate teribilă sînt pentru mine o probă în plus a sfințeniei (în sensul cel mai larg al cuvîntului) misiunii D-voastră.

Din nefericire, în publicațiile din Lisabona v-am regăsit destul de rar numele. Scrieți în ziarele din provincie? Care?

Soția și fiica mea vitregă transmit Dnei și Drei Pimenta și D-voastră sincere amintiri.

Vă rog să transmiteți omagiile mele dnei Pimenta și salutul meu trei Pimenta. Vă rog, mult iubite Maestre, să primiți expresia sentimentelor mele de grațitudine și de profund devotament,

Mircea Eliade

XII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 16 novembre [1943]

Mon très Cher Maître,

Revenu il y a deux jours de Paris, où j'ai du accompagner ma femme consulter un spécialiste radiologue et où j'ai eu le bonheur de rester 15 jours — je trouve dans ma correspondance la traduction de votre article *Roménià erudita* paru dans un journal roumain de Brașov. Je m'empresse de vous le faire envoyer. En même temps je vous prie d'accepter venir dîner chez nous mardi, [le] 23 novembre: nous serons entre amis, car j'espère que Mme et J[oa] Ameal viendront aussi.

Ma femme me prie de transmettre ses amitiés à Mme et Mlle Pimenta, et j'ajoute mes plus sincères hommages.

Agréez, mon Cher Maître, mes sentiments les plus dévoués et à bientôt!

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

16 noiembrie 1943

Mult iubite Maestre,

Întors acum două zile de la Paris, unde a trebuit s-o însoțesc pe soția mea să consulte un specialist radiolog și unde am avut fericirea să rămân cincisprezece zile — am găsit în corespondența mea traducerea articolului D-voastră *Roméniia erudita*, apărut într-un ziar românesc din Brașov. Mă grăbesc să vi-l trimit. Vă rog, de asemenea, să acceptați să veniți la noi la cină marți, 23 noiembrie. Vom fi între prieteni, pentru că sper că și Dna și d. Joao Ameal vor veni.

Soția mea mă roagă să transmit complimentele ei Dnei și Dnei Pimenta, și adaug și eu cele mai sincere omagii.

Primiți, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele cele mai devotate și pe curînd!

Mircea Eliade

XIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 6 janvier 1944

Mon très Cher Maître,

Je voudrais vous dire encore une fois combien je vous suis reconnaissant pour votre don. L'édition des *Memórias do Paço de Sousa* est vraiment magnifique et j'admire de plus en plus votre puissance de travail. Mener au bout une telle besogne et, en même temps, tant travailler sur une infinité de sujets! Seul un Alfredo Pimenta peut réaliser un tel record!

La soirée agréable et amicale que nous avons passée chez vous a été notre plus grand événement en 1944. La vision de votre cabinet de travail est pour moi non seulement reconfortante, mais aussi stimulante.

Je vous envoie le 3e tome de mon *Zalmoxis*, avec le papier et l'imprimerie „de guerre“.

Veillez transmettre mes hommages et mes salutations à Mme et Mlle Pimenta, auxquelles ma femme me prie d'ajouter ses salutations bien cordiales.

Votre très dévoué admirateur,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în Broteria nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

6 ianuarie 1944

Mult iubite Maestre,

Aș dori să vă spun încă o dată cât vă sînt de recunoscător pentru darul D-voastră. Ediția din *Memórias do Paço de Sousa* este într-adevăr magnifică și vă admir din ce în ce mai mult puterea de muncă. Să duci la capăt o asemenea sarcină și să scrii, în același timp, atît de mult despre o infinitate de subiecte! Numai un Alfredo Pimenta ar putea realiza un asemenea record!

Seara agreabilă și amicală pe care am petrecut-o la D-voastră a fost pentru noi cel mai important eveniment al anului 1944. Viziunea cabinetului D-voastră de lucru este pentru mine nu numai reconfortantă, ci și stimulantă.

Vă trimit al treilea volum din *Zalmoxis*, cu hîrtie și tipăritură „de război“.

Vă rog să le transmiteți omagiile și salutările mele Dnei și Dnei Pimenta, la care soția mea mă roagă să adaug salutările ei foarte cordiale.

Admiratorul D-voastră devotat,

Mircea Eliade

XIV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Mardi, 21 février [1944]

Cher Maître,

Je vous envoie un article sur le grand historien roumain N[icolae] Iorga, avec lequel j'ai toujours trouvé que vous ressemblez comme culture universelle et puissance de travail, comme talent littéraire et courage d'opinion.

Votre bien dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Marți, 21 februarie 1944

Dragă Maestre,

Vă trimit un articol despre marele istoric român Nicolae Iorga, cu care mi s-a părut întotdeauna că semănați ca putere de muncă și cultură universală, ca talent literar și curaj al opiniei.

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

XV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 14 juin [1944]

Cher Maître,

Je suis heureux de pouvoir vous envoyer deux des ouvrages espagnoles que vous attendez depuis longtemps! J'espère re[c]evoir le troisième la semaine prochaine.

Malheureusement, ma femme est toujours souffrante et je ne puis pas vous donner de bonnes nouvelles de sa santé.

Mes hommages à Mme Pimenta. Et recevez, Cher Maître, l'expression de mes sentiments d'admiration et de gratitude,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

14 iunie 1944

Dragă Maestre,

Sînt fericit că vă pot trimite cele două lucrări spaniole pe care le așteptați de mult! Sper s-o primesc și pe a treia săptămîna viitoare.

Din nefericire, soția mea este tot bolnavă și nu vă pot da vești bune despre sănătatea ei.

Omagiile mele dnei Pimenta. Primiți, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele de admirație și de grațitudine,

Mircea Eliade

XVI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 22 juin [1944]

Mon très Cher Maître,

Merci pour les pesetas et votre très aimable lettre. J'espère recevoir les autres livres avec la première occasion, c'est-à-dire

avec le premier roumain qu[i] viendra de Madrid — peut-être la semaine prochaine.

Concernant la maladie de ma femme, je regrette de ne [pas] pouvoir vous donner de bonnes nouvelles. La semaine dernière elle a eu des crises acutes et on a du faire cesser le traitement avec les rayons X; on a recommencé les injections avec Novalgina et Terpichine, pour calmer un peu le sc[i]a[t]ique. Elle se sent très affaiblie.

Mes hommages à Mme Pimenta. Et je vous prie de croire dans mes sentiments les plus dévoués.

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

22 iunie 1944

Mult iubite Maestre,

Mulțumesc pentru pesetas și pentru amabila D-voastră scrisoare. Sper să primesc celelalte cărți cu prima ocazie, adică prin primul român care va veni de la Madrid — poate săptămîna viitoare.

În ce privește boala soției mele, regret că nu vă pot da vești bune. Săptămîna trecută, a avut crize acute și a trebuit să întreprună tratamentul cu raze X; s-a reînceput tratamentul cu Novalgina și Terpichine pentru a-i calma sciatica. Se simte foarte slăbită.

Omagiile mele dnei Pimenta. Și vă rog să credeți în sentimentele mele cele mai devotate,

Mircea Eliade

XVII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
23 juin [1944]

Cher Maître,

Mille mer[c]is pour votre livre *Contra o Comunismo* que j'ai lu avec le plus grand intérêt et avec une énorme satisfaction. J'ai été deux jours absent de Lisbonne, et je m'excuse de vous répondre avec un certain retard. Je ne vous ai pas oublié, Cher Maître, mais j'ai été tout ce temps préoccupé, en dehors de la situation générale et celle de mon pays, avec la maladie de ma femme. Depuis quatre mois, elle n'a jamais connu une semaine de suite sans souffrance.

La sc[i]a[t]ique s'est compliquée avec une colite gazeuse, et quand la colite a été guérie, les ancien[ne]s douleurs ont revenu. Quelques jours se sent mieux, et puis les crises recommencent. Les médecins la consolent en lui disant que c'est la nature de la maladie...

J'attends vos livres de Madrid au cours de la semaine prochaine. Mes hommages respectueux à Mme Pimenta et veuillez croire dans ma féroce admiration que je vous porte, à vous, le plus courageux des portugais.

Votre bien à Vous,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
23 iunie 1944

Dragă Maestre,

Vă mulțumesc foarte mult pentru cartea D-voastră *Contra o Comunismo*, pe care am citit-o cu cel mai mare interes și enor-

mă satisfacție. Am lipsit două zile din Lisabona și îmi cer scuze că vă răspund cu o anumită întârziere. Nu v-am uitat, dragă Maestre, dar în tot acest timp am fost preocupat, în afară de situația generală și de cea a țării mele, de boala soției. De patru luni de zile, nu trece o săptămână fără să sufere.

Sciatica s-a complicat cu o colită gazoasă și, când colita s-a vindecat, au revenit vechile dureri. Cîteva zile se simte mai bine, apoi crizele reîncep. Medicii o consolează spunîndu-i că asta e natura bolii.

Aștept cărțile D-voastră de la Madrid pe săptămîna viitoare. Omagiile mele respectuoase Dnei Pimenta și vă rog să credeți în ferocea admirație pe care v-o port D-voastră, cel mai curajos dintre portughezi.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

XVIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 26 juillet [1944]

Mon très Cher Maître,

Je vous envoie par poste *Historia de las cortes tradicionales*. On m'a promis le volume sur la domination rouge en Espagne, et je l'attends. Les autres volumes comandés sont malheureusement épuisés. On les a cherchés partout à Madrid, sans résultat.

Je vous prie, ne vous en faites pas pour trouver les pesetas.

Ma femme est toujours souffrante. J'espère l'envoyer à une „Casa de Repouso“ de Lousa (20 km de Lisbonne) pour quelques semaines.

Je vous prie, Cher Maître, de présenter mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Votre bien dévoué admirateur

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
26 iulie 1944

Mult iubite Maestre,

Vă trimit prin poștă *Historia de las cortes tradicionales*. Mi s-a promis volumul despre dominația roșie în Spania și îl aștept. Celelalte volume comandate sînt, din nefericire, epuizate. Au fost căutate peste tot la Madrid, dar fără nici un rezultat.

Vă rog să nu vă faceți griji ca să faceți rost de pesetas.

Soția mea este în continuare bolnavă. Sper să o trimit la o „Casa de Repouso“ din Lousa (la 20 km de Lisabona) pentru cîteva săptămîni.

Vă rog, dragă Maestre, să prezentați omagiile mele Dnei și salutările mele Drei Pimenta.

Admiratorul D-voastră foarte devotat,

Mircea Eliade

XIX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 31 août 1944

Mon Cher Maître,

Je vous suis reconnaissant pour votre noble lettre. Vous comprenez, sans doute, la tragédie qui a effleuré mon pauvre pays. Ce n'est pas le lieu de faire l'histoire des derniers événements, mais je peux vous communiquer que, dans les premiers trois jours de la dernière offensive soviétique en Moldavie, l'armée roumaine, concentrée entre les Carpathes et le Dniestre, a perdu 40% de

ses effectifs et presque la totalité de ses chars d'assaut. L'artillerie lourde nous l'avons perdu à Stalingrad. Les meilleures divisions motorisés nous les avons perdu sur le Don et à Harkov. En Crimée, nous avons perdu les chasseurs alpins. Entre le Dniester et la Volga, l'armée roumaine a contribué avec 42 divisions et avec la totalité de son matériel. Pendant quatre ans nous avons fourni la production entière des champs pétrolifères et la moitié de nos céréales. Nous avons été, je crois, les seuls alliés efficaces de l'Allemagne. Et quand les Russes ont envahi la Moldavie, le Maréchal Antonescu a attiré l'attention au Führer que le front roumain est la clé stratégique de l'Europe Centrale et de Sud-Est — et que ce front doit être défendu avec au moins le nombre des divisions (allemandes) que nous avons envoyés jusqu'à Stalingrade. En effet, les Russes ont attaqués avec 100 divisions — contre 18 divisions roumaines (tout ce que nous avons réussi à armer en mars 1944) et circa 10 divisions allemandes. Après la rupture du front — la disparition totale de la Roumanie était la conséquence logique. Pour éviter cette catastrophe, le Roi a choisi la seule solution qui, quoique tragique, assurait au moins un minimum d'existence nationale.

Vous connaissez mes sentiments. Vous devinez ce que je pense, et combien je souffre. Mais je garde encore l'espoir que mon pays survivra...

Ma femme est à Louza. Les événements l'ont beaucoup secouée.

J'ai reçu votre lettre concernant le livre espagnol. J'ai téléphoné à Madrid, et je l'attends.

Mes hommages à Mme Pimenta et mes compliments à Mlle.

Et je vous reste reconnaissant pour vos sentiments d'amitié, pour votre compréhension et votre bonté.

Le Ministre et V. Buescu me prient de vous transmettre leurs remerciements.

Votre bien dévoué,

Mircea Eliade

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

31 august 1944

Dragă Maestre,

Vă sînt recunoscător pentru nobila D-voastră scrisoare. Înțelegeți, fără îndoială, tragedia care a atins biata mea țară. Nu este aici locul de a face istoria ultimelor evenimente, dar vă pot spune că, în primele trei zile ale ultimei ofensive sovietice în Moldova, armata română, concentrată între Carpați și Nistru, a pierdut 40% din efectivele sale și aproape totalitatea tancurilor. Artileria grea am pierdut-o la Stalingrad. Cele mai bune divizii motorizate le-am pierdut pe Don și la Harkov. În Crimeea, ne-am pierdut vînătorii de munte. Între Nistru și Volga, armata română a contribuit cu 42 de divizii și cu totalitatea materialului de război. Timp de patru ani, am furnizat întreaga producție a cîmpurilor de petrol și jumătate din cerealele noastre. Am fost, cred, singurii aliați eficienți ai Germaniei. Iar cînd rușii au invadat Moldova, Mareșalul Antonescu a atras atenția Führerului că frontul românesc este cheia strategică a Europei Centrale și de Sud-Est — și că acest front trebuie să fie apărat de cel puțin același număr de divizii (germane) cîte am trimis noi pînă la Stalingrad. Într-adevăr, rușii au atacat cu 100 de divizii — contra 18 divizii românești (tot ceea ce am reușit să înarmăm în martie 1944) și circa 10 divizii germane. După spargerea frontului — dispariția totală a României era consecința logică. Pentru a evita această catastrofă, Regele a ales singura soluție care, deși tragică, asigura cel puțin un minimum de existență națională.

Îmi cunoașteți sentimentele. Ghiciți ce gîndesc și cît sufăr. Dar păstrez încă speranța că țara mea va supraviețui...

Soția mea este la Louza. Evenimentele au zguduit-o foarte mult.

Am primit scrisoarea D-voastră privind cartea spaniolă. Am telefonat la Madrid și o aștept.

Omagiile mele Dnei Pimenta și complimente Drei.

Vă rămîn recunoscător pentru sentimentele D-voastră de prietenie, pentru înțelegerea și bunătatea D-voastră.

Al D-voastră foarte devotat,

Mircea Eliade

XX

Légation Royale de Roumanie

Le conseiller culturel

Dimanche[, le 1 septembre 1944]

Mon Cher Maître,

Depuis une semaine je garde, moi aussi, le lit avec une vago-[t]o[n]ie acute. Je ne suis pas au cou[r]ant des téléphones échangés entre notre Légation de Lisbonne et celle de Madrid, ainsi j'ignore si votre livre a été reçu et s'il sera prochainement envoyé. Demain je parlerai à un de mes amis de s'occuper de cette question.

Grâce à Dieu, ma femme se sent beaucoup mieux avec son pied, mais elle est encore entrêmement faible.

Mes hommages à Mme. Et tout mon cœur à Vous,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Duminică, 1 septembrie 1944

Dragă Maestre,

De o săptămână stau și eu la pat cu o vagotonie acută. Nu sînt la curent cu telefoanele schimbate între Legația noastră de la Lisabona și cea de la Madrid, astfel că nu știu dacă s-a primit car-

tea D-voastră și dacă va fi trimisă curînd. Mîine voi vorbi cu unul dintre prietenii mei să se ocupe de această chestiune.

Mulțumesc lui Dumnezeu, soția mea se simte mult mai bine, dar este încă extrem de slăbită.

Omagiile mele dnei. Și toată inima pentru D-voastră,

Mircea Eliade

XXI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 23 septembre [1944]

Mon très Cher Maître,

Votre lettre de 20 septembre m'a beaucoup ému. Je l'ai reçu dans le même jour quand nous avons apporté Nina à la maison. Après sept semaines passé[e]s à Lousa et après une crise terrible qui l'a beaucoup affaiblie (elle pèse actuellement 45 kg!) — ma femme est de nouveau chez elle. Avec l'aide du Dieu, la convalescence sera terminée en 3-4 semaines. Nous avons une infirmière avec nous, et le docteur passe chaque jour la visiter. Pour activer le pied malade, on lui fait aussi le massage scientifique. Nina est encore au lit, mais chaque jour passe une trentaine de minutes dans le fauteuil.

En ce qui me concerne, j'ai eu une crise acute de vagotonie. Après un semaine de lit et de régime, je me suis levé. Je souffre pour la première fois [de] ma vie du [nerf] vague. Le médecin explique cette crise par les préoccupations et les souffrances morales de ces dernières semaines. J'espère que je serai gu[ér]i d'une manière définitive assez rapidement. Moi aussi j'ai beaucoup maigri: 8 kg en deux semaines! Maintenant je m'efforce de gagner le poids perdu. J'ai interrompu le travail. En Elias Garcia 147, il y a maintenant deux convalescents — et une jeune fille qui dirige la maison!...

Je suis désolé concernant votre livre. Certainement il a été reçu à la Légation de Madrid, mais peut-être on l'a égaré ou quelqu'un

l'a pris, n'ayant aucune indication précise sur le paquet. J'ai parlé au téléphone à Madrid; on m'a promis, en tout cas, un exemplaire. Mais je suis navré que le temps passe, et le livre n'arrive pas. Vous savez que la capitulation de la Roumanie a eu des répercussions aussi dans les légations roumaines à l'étranger — et le livre fut envoyé exactement.

Mes hommages à Mme Pimenta, et ma femme vous transme[t] ses meilleurs compliments.

Votre profondément dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona

23 septembrie 1944

Mult iubite Maestre,

Scrisoarea D-voastră din 20 septembrie m-a mișcat foarte mult. Am primit-o în aceeași zi când am dus-o pe Nina acasă. După șapte săptămîni petrecute la Lousa și: după o criză teribilă care a slăbit-o foarte mult (are acum 45 [de] kg!) — soția mea este din nou acasă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, convalescența se va termina în trei-patru săptămîni. Avem o infirmieră cu noi, iar doctorul trece s-o vadă în fiecare zi. Pentru a-i activa piciorul bolnav, i se face masaj științific. Nina stă în continuare în pat, dar în fiecare zi își petrece cam treizeci de minute în fotoliu.

În ceea ce mă privește, am avut o criză acută de vagotonie. După o săptămîină de stat în pat și de regim, m-am sculat. Nervul vag mă supără pentru prima dată în viață. Medicul explică această criză prin preocupările și prin suferințele morale din ultimele săptămîni. Sper să mă vindec definitiv destul de rapid. Și eu am slăbit mult: 8 kg în două săptămîni! Acum, mă străduiesc să revin la greutatea normală. Am întrerupt lucrul. Pe strada Elias Gracia nr. 147, sînt acum doi convalescenți și o fată tînă care conduce casa.

Sînt mîhnit în privința cărții D-voastră. A fost cu siguranță primită la Legația de la Madrid, dar poate că a fost rătăcită sau cineva a luat-o, neexistînd nici o indicație precisă pe pachet. Am telefonat la Madrid; mi s-a promis, în orice caz, un exemplar. Dar sînt mîhnit că timpul trece, iar cartea nu sosește. Capitulara României a avut repercusiuni, știți bine, și la legațiile românești din străinătate...

Omagiile mele dnei Pimenta. Soția mea vă transmite complimente.

Al D-voastră profund devotat,

Mircea Eliade

XXII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Samedi, le...

Cher Maître,

Je viens de re[c]evoir votre aimable lettre et je m'empresse de vous répondre. Inutile à vous dire combien nous seron[s] heureux — nous les trois — de venir chez vous, en amis, prendre le thé!

En vous remerciant pour votre invitation, j'attends le mardi prochain avec une impatience que vous ne pouvez pas deviner.

Avec mes plus profonds sentiments, votre

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Sîmbătă, ...

Dragă Maestre,

Am primit amabila D-voastră scrisoare și mă grăbesc să vă răspund. Inutil să vă spun cît vom fi de fericiți — toți trei — să venim la D-voastră ca prieteni, să luăm ceaiul!

Mulțumindu-vă pentru această invitație, aștept marțea viitoare cu o nerăbdare pe care nu v-o puteți imagina.

Cu cele mai profunde sentimente, al D-voastră

Mircea Eliade

XXIII

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7^e

le 3 juillet 1948

Cher Maître,

J'ai été très heureux, l'autre jour, en recevant votre première lettre, et en apprenant que vous n'avez pas oublié cette amitié qui, en ce qui me concerne, compte parmi les plus doux souvenirs de Portugal.

Ma patrie traverse actuellement la plus tragique crise de son histoire. Mais je ne perds pas l'espoir de pouvoir, un jour, y retourner — dans une Roumanie libre et chrétien.

Quant [aux] travaux, j'ai sous presse deux volumes, représentant mes cours à l'École des Hautes Études: 1) *Manuel d'histoire des religions* (qui devrait paraître en mai!) et 2) *Archét[y]pe et répétitions*.

Je vous envoie deux de mes études dont je possède encore des tirés à part.

Mes hommages à Mme Pimenta et à votre fille.

Je vous dis à bientôt, car je reviendrai au Portugal.

Croyez-moi votre dévoué et sincère admirateur;

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

3 iulie 1948

Dragă Maestre,

Am fost foarte fericit, zilele trecute, primind prima scrisoare de la D-voastră și aflînd că nu ați uitat această prietenie care, în ceea ce mă privește, reprezintă una dintre amintirile mele cele mai scumpe din Portugalia.

Patria mea traversează acum cea mai tragică criză din istoria ei. Dar nu-mi pierd speranța că într-o zi voi putea să mă întorc într-o Românie liberă și creștină.

În ce privește lucrul, am sub tipar două volume, reprezentînd cursurile mele la École des Hautes Études: 1. *Manual de istorie a religiilor* (care ar trebui să apară în mai) și 2. *Arhetip și repetiții*.

Vă trimit două dintre studiile mele din care mai am extrase.

Omagiile mele dnei Pimenta și fiicei D-voastră.

Vă spun pe curînd, căci voi reveni în Portugalia.

Socotiți-mă devotatul și sincerul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

XXIV

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

le 19 janvier 1949

Cher Maître,

C'est seulement hier que mon *Traité d'histoire des religions*¹ est paru chez Payot, et c'est hier que je vous ai fait envoyer un exemplaire par les éditions. Inutile de vous redire combien je suis anxieux d'apprendre votre opinion sur ce livre que je considère mon meilleur travail.

Un autre volume, *Le Mythe de l'éternel retour*, est en composition chez Gallimard.

Si vous avez la gentillesse d'écrire quelque chose sur mon *Traité*, envoyez-moi deux coupures. Je pourrai convaincre Payot de vous envoyer toutes les nouveautés de sa maison.

Mes meilleurs souvenirs à Mme Pimenta et à votre fille, avec mes vœux les plus sincères pour 1949.

Votre admirateur et ami,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

¹ Exemplarul din biblioteca lui Alfredo Pimenta are următoarea dedicație: „Dragului meu profesor Alfredo Pimenta, această carte scrisă în Portugalia! Omagiul autorului (Mircea Eliade, Paris, ianuarie 1949.)“

[Traducere]

19 ianuarie 1949

Dragă Maestre,

Ieri, a apărut *Tratatul de istorie a religiilor* la Payot și tot ieri v-am trimis un exemplar prin editură. Inutil să vă spun cât de nerăbdător sînt să vă aflu părerea asupra acestei cărți, pe care o consider cea mai bună lucrare a mea.

Un alt volum, *Mitul eternei reînțoarceri*, este în pregătire la Gallimard. Dacă veți avea amabilitatea să scrieți ceva despre *Tratatul* meu, trimiteți-mi, vă rog, două tăieturi din ziar. Voi putea astfel să conving Payot să vă trimită toate noutățile editurii.

Cele mai frumoase amintiri dnei Pimenta și fiicei D-voastră, împreună cu urările mele cele mai sincere pentru 1949.

Admiratorul și prietenul D-voastră,

Mircea Eliade

CĂTRE MIRCEA POPESCU*

I

[Antet tipărit]

History of Religions

10 martie 1963

Dragă Mircea Popescu,

Am primit *Revista* [*scriitorilor români*], și am citit-o din scoarță-n scoarță. E bună — și te felicit din inimă. Sper să poată fi și mai bună. Nu am timp să-ți comunic impresiile despre fiecare bucată în parte. Cine e Ciutacu? Excelent! O descoperire. Bune, de asemenea, schița lui P. D. și nuvela lui V[intilă] H[oria]. *Cronicile* ar putea fi mai bogate. (Îți voi trimite și eu ceva.) Trebuie stăruit asupra activității *literare* (vreau să spun: literatură, critică, eseu, filozofie) a românilor din exil. Admirabile paginile Monicăi [Lovinescu]. Dar de ce V[irgil] Ierunca a dat atît de puțin?

Trebuie să invitați și scriitorii evrei români: Alexandru Vona, Ionel Jianu. Cu voia matale, le voi scrie și îi voi pofti. *Trebuie* să se simtă că românismul este și o dimensiune culturală, la care sînt chemați să participe toți care mînuiesc *în mod creator* limba română.

M-a cam decepționat „iconografia“ *Revistei*. Coperta seamănă cu o revistă bisericească-educativă-literară publicată la Blaj în plin entuziasm sămănătorist. Aduce și cu *Floarea Darurilor* și *Ramuri*. Coperta *Luceafărului* de la Paris era mult mai sobră și mai „adevărată“, dar, evident, înțeleg — și iert, pentru că apariția *Revistei* e singurul lucru care contează. E păcat, doar, că apare la München, și G.R. ar fi putut face minuni — dacă i s-ar fi dat prilej.

Dacă am înțeles bine, *deadline*¹ pentru nr. 2 e iunie. Eu îți voi trimite o nuvelă și scurte note și comentarii, dar nu ai inedite de la N. I. H. și Al[exandru] Busuioceanu? Ar fi, de asemenea, interesant dacă am putea publica o seamă de portrete și critici ale adevăraților scriitori din țară — evident, cei care au murit, ca să nu le dăunăm celor încă în viață (V[asile] Voiculescu, [Constantin] Noica etc.). S-ar putea prezenta, discuta etc. Camil și Cezar Petrescu, [Liviu] Rebreanu, Ionel Teodoreanu, [Lucian] Blaga și cei-

lalți. Poate izbutești să-l convingi pe P. D. să-și scrie amintirile cu *scriitori*.

Alătur o listă de abonați eventuali. Cei cu care am vorbit sînt de acord să-ți trimită abonamentul. (Le-am spus că e circa 5-10 dolari pe an. M-am înșelat?)

Încă o dată, mulțumiri pentru cărți. Cînd apare *Acta* [*Philosophica*]? Voi primi și eu corectura articolului meu?

Omagii d-nei.

Cu prietenie, al D-tale

M[ircea] E[liade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, seria nouă, an XIII, nr. 11-12, iunie–iulie 2002, p. 2.

* Mircea Popescu (1917–1975), critic și istoric literar al exilului românesc în Italia. Redactor responsabil al *Revistei scriitorilor români* (Roma). Opere: *Poesia romana moderna, Storia della letteratura romana*.

¹ Termen de predare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

II

[Antet tipărit]

The University of Chicago

28 iunie 1963

Dragă Mircea Popescu,

Deși mi-ai cerut o nuvelă, îți trimit un capitol din *Autobiografie*. Singura nuvelă care-mi place e neterminată. Și mi-e teamă că e cam lungă. În orice caz, dacă o termin și dacă soția mea va mai avea timp s-o dactilografieze, am să ți-o trimit — pentru unul dintre numerele viitoare.

Am primit toate cărțile, și încă o dată îți mulțumesc. Dar d-ta ai primit extrasele mele (printre care lungul studiu *Le plongeon cosmogonique* din *R[evue d'] h[istoire des] r[eligions]*)?

Evident, voi veni la Congres. Între 15–28 august, vom fi la Milano. Nu cred însă că vom putea veni și la Roma.

Sper că ai trimis corecturile pentru *Acta Philosophica* prin avion. Nu de altceva, dar noi părăsim Chicago la 12 iulie.

Voi încerca să scriu și ceva note pentru *Negru pe alb*. Omagii soției și multă prietenie D-tale.

Sînt dezolat că preferi *Un om mare* (al cărui singur merit e că l-a inspirat pe Eugen Ionescu). Continuu să cred (și nu sînt singurul) că *La țigănci* e cea mai bună nuvelă a literaturii românești moderne. E singura creație mitologică românească în care nu sînt utilizate clișeele folclorice și izbutind să fie totuși esențialmente românească.

Mircea Eliade

CĂTRE VASILE POSTEUCĂ*

I

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

8 noiembrie 1950

Dragă Domnule Posteucă,

Mulțumesc pentru scrisoarea D-tale din 24 octombrie. Am fost surprins aflînd, astă-toamnă, că ai plecat în Canada. Nu știam nimic! M-aș fi bucurat dacă ne-am fi putut vedea înainte. Dar, e adevărat, am lipsit aproape toată vara din Paris.

Îmi scrii că viața e grea în Canada, dar nu-mi spui *ce* lucrezi și *unde*. Nu cumva ești într-o fabrică?

Privitor la traducerea germană a lui *Techniques*: acum un an, am semnat deja contractul cu o editură, iar cartea trebuie să apară lunile acestea.

Povestea *Luceafărului* e tristă. În ianuarie, i-am scris lui C[onstantin] V[irgil] Gh[eorghiu] să subvenționeze numărul închinat lui Eminescu și mi-a răspuns că nu are bani. De atunci, am rupt orice relație cu acest domn. Nu cred însă că putem decide „trans-

portarea“ revistei în USA înainte de a vedea ce se face cu Fundațiile Regale. Dacă nici acestea nu se hotărăsc să intervină, părintele Trutză va binemerita de la noi toți, ocupându-se să găsească banii necesari imprimatului.

Ce mai fac?! Lucrez — nu atît de spornic pe cît aş dori, dar lucrez totuși. Vara aceasta, am fost tot pe drumuri, și conferințele pe care trebuie să le redactez mi-au luat aproape tot timpul.

Am fost și bolnav (vagotonia mea periodică). Acum, sînt înhămat la șamanism. *La nuit Bengali* (= *Maitreyi*) a apărut în NRF și are destul succes.

Îți urez numai noroc și sănătate — și nu uita: scrie-mi!

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

* Vasile Posteucă (1912–1972), poet bucovinean, a colaborat la revistele: *Iconar*, *Însemnări sociologice*, *Junimea literară*, *Răboj*, *Buna-Vestire*.

Fiind acuzat de propagare a legionarismului, Vasile Posteucă a fost arestat și întemnițat. I se confiscă volumele de versuri înainte ca acestea să fie difuzate. Părăsește țara, refugiindu-se în Polonia, apoi în Germania. În țară va fi condamnat în contumacie la 15 ani de închisoare. În Germania a fost internat în lagărul de la Buchenwald, fiind eliberat la sfîrșitul anului 1944. Între 1947–1949 predă limba română la Universitatea din Freiburg. Stabilite în Canada în 1950, predă limbile germană și franceză în diferite colegii.

Timp de un deceniu îi scrie lui Eliade admirîndu-i, în fraze adesea sforăitoare, activitatea de scriitor, orientalist și istoric al religiilor.

Va sfîrși lamentabil, publicînd în revistele din exil cîteva articole injurioase împotriva autorului lui *Maitreyi*. Această schimbare de atitudine a apărut în toamna 1967, cînd Eliade a acceptat să fie tipărit în țară. Vasile Posteucă a început să scrie împotriva trădătorului Mircea Eliade. Deși în corespondența cu Mircea Eliade, Vasile Posteucă încearcă să fie obiectiv, din cînd în cînd răbufnește nostalgia după fruntașii legionari (Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moța) și chiar pentru antisemitism (prin folosirea termenului degradant de *jidani*, neîntîlnit niciodată în publicistica sau beletristica lui Mircea Eliade).

II

Chicago

20 noiembrie 1962

Dragă Posteucă,

Am primit chiar acum scrisoarea D-tale din 8 noiembrie. (Cu ce-o fi venit? Nu-mi vine să cred că a transportat-o trenul...) Te felicit din toată inima pentru succesul la doctorat. Trebuie să încerci totul ca să-ți aperi teza, și cât mai repede. După cum ai remarcat, americanii au superstiția titlurilor și a publicațiilor. Cu un Ph.D.¹ și un volum tipărit, nu va fi greu, cred, să găsești o catedră în SUA. Vom vorbi despre asta mai târziu. Am primit *Poemele Ghivizii*, dar încă n-am apucat să le citesc pe îndelete. Abia m-am întors, după aproape cinci luni în Europa. (Anul acesta, nu țin cursuri...) Și n-am apucat bine să respir, când m-a prins un *flu*², pe care îl rabdă acum soția mea...

Îți expediez ultimele cărți apărute și câteva extrase. Sper să-mi apară în curînd, în colecția „Destin“, un volum de *Nuvele*, pe care iarăși am să ți-l trimit. Dar singurul lucru care mă interesează sînt *Amintirile*. Am terminat astă-vară primul volum, pînă la licență și plecarea în India. Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper să scriu și celelalte două volume (dar nu pot lucra la *Amintiri* decît în timpul verii...).

Cam astea ar fi noutățile. Dar, evident, cînd ne vom întîlni, vom avea multe de discutat. Sper să nu treacă prea multă vreme pînă atunci.

Îți strîng mîna cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

¹ Abreviere (utilizată în spațiul anglo-saxon) a sintagmei latinești *Philosophiae Doctor* „doctor în filozofie“ (n. ed.).

² Gripă (*lb. engl.*) (n. ed.).

III

3 ianuarie 1963

Dragă Posteucă,

An nou fericit și spornic!

Mulțumesc pentru scrisoare. În ceea ce privește tăcerea lui T[homas] A[ltizer], vina o port eu. Crezusem că-i expediasem scrisoarea D-tale când ți-am răspuns. Dar se rătăcise printre hîrțile de pe nefericitul meu birou. I-am trimis-o acum cîteva zile, cerîndu-i iertare. Și îți cer și D-tale iertare...

Îl cunosc bine pe Tom Altizer. Nu cred că e mason. Dar a fost pur și simplu macerat de [Friedrich] Nietzsche, pe care l-a citit mai mult *de doi ani*, fără să citească *nimic altceva*. Vrea să creadă, și nu poate. Moartea lui Dumnezeu și moarte. De aceea a împrumutat de la mine „dialectica sacrului“, în speranța că „profanul absolut“ ar putea fi transformat dialectic în „sacrul absolut“. Pe vremuri, l-a interesat mult mistica — și a vrut chiar să intre într-o mînaștire. A fost elevul lui Joachim Wach. A terminat acum o carte despre [William] Blake și [Georg Wilhelm Friedrich] Hegel, pe care o citesc în manuscris. Face parte din „*the angry young men*“¹, „teologia morții lui Dumnezeu“ etc. Dar are talent, cultură (rar la un american) și, deși este așa cum este, nu vrea să predea decît filozofia religiilor și se definește pe sine „teolog“. Am încredere în viitorul lui.

Îți mulțumesc pentru gîndul de a-mi dăru *Le Pèlerin russe*. O cunosc. E extraordinară.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

¹ Tinerii furioși (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

IV

21 decembrie 1966

Dragă Posteucă,

Primesc astăzi, 21 decembrie — așa cum poți verifica pe dosul plicului alăturat —, scrisoarea D-tale din 6 august. Prin câte țări și peste câte mări a colindat — e greu de spus!

Dar înțelegi nu numai absența mea din *Drum*, dar și tăcerea mea.

Îți adresez scrisoarea la King City, deși am auzit că te afli la o universitate din USA.

Îți urăm amîndoi Sărbători fericite și an nou norocos.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

V

27 martie 1967

Dragă Posteucă,

Mulțumiri pentru scrisoare și pentru felicitări. Să dea Dumnezeu să scap și de buclucul ăsta: șaiszeci de ani! Citesc cu interes tot ce scrii — cu atît mai vîrtos, cu cît scrii despre mine. Dacă ții să mă sărbătorești în *Drum*, nu uita scriind că sute de ochi atîta așteaptă: să găsească un pretext să te / să mă / să ne / să te domine, să te îngroape de viu...

Tot aștept volumul de amintiri din copilărie. Cînd apare?

Cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Vorbești de *Cuvântul*, dar n-ai primit *Revista scriitorilor români* V (unde ai de altfel o poezie?).

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

VI

17 iulie 1967

Dragă Posteucă,

Mulțumiri pentru scrisoare — și pentru fotografia lui Ghiță [Racoveanu]. Am aflat de moartea lui (cruntă pentru noi, cei care am rămas — dar ce senină, frumoasă moarte i-a îngăduit Dumnezeu!...), am aflat printr-o telegramă a lui Nagacevski. Aș scrie bucuros pentru *Drum*, dar am scris un articolăș pentru *Cuvântul*, iar acum pregătesc un text mai cuprinzător (amintiri, Nae Ionescu etc.) pentru *Revista scriitorilor români*.

Foarte bine ai făcut amînînd sărbătorirea.

În cursul anului 1968, va apărea aici, la Chicago, un *Festschrift* — și ar fi mai nimerit să ne „sărbătorim“ cu acel prilej.

Plec în cîteva săptămîni în Europa, apoi Congresul de la Roma, în septembrie, iar în octombrie în Japonia. (Din păcate, conferințe!) Ne vom reîntoarce la Chicago la începutul lui noiembrie.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

VII

8 iulie 1968

Dragă Posteucă,

Ceea ce îți voi scrie te rog să rămînă *exclusiv* între noi.

De vreo cîteva luni, văduva lui [Traian] Chelariu¹ îmi scrie, îmi trimite manuscrise și mă imploră „să intervin“ ca să i se publice volumele de versuri și proză rămase de la soțul ei. Se pare că un volum compact de poezie a fost acceptat mai demult la Editura pentru literatură, dar tot întîrzie să apară. Dna Chelariu, care îmi mărturisește că *nu trăiește decît pentru asta* (publicarea miilor de poezii inedite), mi-a sugerat să scriu nu mai știu cui atot-

puternic. Evident, n-am făcut-o, dar i-am scris fostului meu student M[ihai] Șora, mare și tare la editură. *Nu* am încă răspuns, dar sper că va face ceva.

Toate astea, pentru că ai anunțat că vei reveni asupra lui [Traian] Chelariu. Fă-o în așa fel, încât să nu dăune[ze] *project*²-ului editorial al văduvei. (Chiar azi, mi-a trimis alte poezii publicate și scrisorile lui [Lucian] Blaga adresate lui [Traian] Chelariu, publicate în *Ateneu*, [în] martie 1968.)

Încă o dată, te rog ține toate astea pentru D-ta. Informatorii mișună — nu alături de noi, ci *printre* noi!

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 9

¹ Traian Chelariu (1906–1966), poet, prozator, eseist, dramaturg și memorialist bucovinean.

² Proiect (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Cuvînt înainte</i>	7
Către VIRGIL IERUNCA	23
Către VIRGIL IERUNCA ȘI MONICA LOVINESCU	28
Către ILEANA, PRINCIPESĂ A ROMÂNIEI	32
Către MIHAIL ILOVICI	35
Către TEODOR IONESCU	36
Către ELENA IORDACHE-STREINU	37
Către NICOLAE IORGA	38
Către DR. ȘTEFAN ISSĂRESCU	41
Către CEZAR IVĂNESCU	42
Către IONEL JIANU	43
Către CARL GUSTAV JUNG	71
Către ERNST JÜNGER	98
Către ERNST KLETT	101
Către VALERIU LIVOVSKI	102
Către NEDELEA LOCUSTEANU	105
Către ION LOTREANU	106
Către VASILE LOVINESCU	107
Către MIRCEA LUNGU	108
Către VITTORIO MACCHIORO	109
Către MARIA MALEWSKA	183
Către MARIA MANOLIU MANEA	184
Către PETRE MANOLIU	185
Către EMIL MANU	186
Către NELU MANZATTI	187
Către ADRIAN MARINO	193
Către AUREL MARTIN	228

Către PERICLE MARTINESCU	232
Către LEONID MĂMĂLIGĂ ARCADE	233
Către NICOLAE MĂRGINEANU	236
Către DUMITRU MICU	242
Către ALDO MIELI	313
Către VIRGIL MIHĂILESCU	319
Către MINISTRUL DE FINANȚE	319
Către MINISTRUL INSTRUCȚIUNII	322
Către ALEXANDRU MIRODAN	326
Către CORNELIU MOLDOVANU	327
Către DR. BEVERLY MOON	328
Către GEORGE MUNTEANU	340
Către MIHAIL NADIN	341
Către JIRI NASINEC	342
Către GHEORGHE NENIȘOR	344
Către ȘERBAN NICHIFOR	347
Către D. NICOLAESCU	349
Către BASARAB NICOLESCU	350
Către CONSTANTIN NOICA	351
Către ANDREI OIȘTEANU	420
Către ALEXANDRU OPREA	424
Către PETRE PANDREA	425
Către GIOVANNI PAPINI	426
Către EDGAR PAPU	441
Către ALAIN PARUIT	442
Către DINU PĂTULEA	454
Către ADRIAN PĂUNESCU	455
Către CAMIL PETRESCU	459
Către CEZAR PETRESCU	460
Către ION PETROVICI	473
Către RAFFAELE PETTAZZONI	474
Către JEAN-LUC PIDOUX-PAYOT	480
Către ALFREDO PIMENTA	482
Către MIRCEA POPESCU	521
Către VASILE POSTEUCĂ	523

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. 2511.1-171.1 / ROL,
B.C.R. Filiala sector 1, București

Redactor

S. SKULTÉTY

Tehnoredactor

DOINA ELENA PODARU

Corector

MARIA NICOLAU

Apărut 2004

BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tipărit la C.N.I. „CORESI” S.A.

De același autor

MIRCEA ELIADE

Fragmentarium

Fragmentarium este unul dintre volumele „românești“ ale lui Mircea Eliade. În el, autorul a adunat laolaltă texte publicate anterior în reviste, ale căror subiecte, deși foarte diverse, sînt subsumate interesului constant al lui Eliade pentru semantica și simbolismul gesturilor esențiale ale omului. Intuiția și pasiunea, dar și știința și echilibrul în judecată dovedite de tînărul autor (treizeci de ani de la acea dată) fac din acest volum o carte fermecătoare și un loc al aventurii spiritului.

MIRCEA ELIADE

Comentarii la Legenda Meșterului Manole

Prezentul volum reunește lecțiile ținute în 1936–1937 de Eliade (ca suplinire a conferinței de metafizică a lui Nae Ionescu) în cadrul cursurilor de istorie și filozofie a religiilor de la Facultatea de Litere din București. Lunga și disciplinată familiaritate cu documentele puse la îndemîină de folclor, etnografie și istoria religiilor îi permite autorului să edifice un univers de argumente în favoarea ideii că Legenda Meșterului Manole tezaurizează „concepția arhaică a morții, pe care strămoșii noștri nu numai că au împărtășit-o, dar au cîntat-o atît de desăvîrșit, încît te întrebi dacă nu cumva și-au regăsit în ea toate năzuințele și jertfele; dacă nu cumva această valorificare a morții rituale, singura moarte creatoare, nu e un mit central al spiritualității neamului românesc“.

MIRCEA ELIADE către:

Virgil Ierunca și Monica Lovinescu • Ileana, Princesă a României • Mihail Ilovici • Teodor Ionescu • Elena Iordache-Streinu • Dr. Ștefan Issărescu • Cezar Ivănescu • Ionel Jianu • Carl Gustav Jung • Ernst Jünger • Ernst Klett • Valeriu Livovschi • Nedelea Locusteanu • Ion Lotreanu • Vasile Lovinescu • Mircea Lungu • Vittorio Macchioro • Maria Malewska • Maria Manoliu Manea • Petre Manoliu • Emil Manu • Nelu Manzatti • Adrian Marino • Aurel Martin • Pericle Martinescu • Leonid Mămăligă Arcade • Nicolae Mărgineanu • Dumitru Micu • Aldo Mieli • Virgil Mihăilescu • Ministrul de finanțe • Ministrul instrucțiunii • Alexandru Mirodan • Corneliu Moldovanu • George Munteanu • Mihail Nadin • Jiri Nasinec • Gheorghe Nenișor • Șerban Nichifor • D. Nicolaescu • Basarab Nicolescu • Constantin Noica • Andrei Oișteanu • Alexandru Oprea • Petre Pandrea • Giovanni Papini • Edgar Papu • Alain Paruit • Dinu Pătulea • Camil Petrescu • Cezar Petrescu • Ion Petrovici • Raffaele Pettazzoni • Jean-Luc Pidoux-Payot • Alfredo Pimenta • Mircea Popescu • Vasile Posteuță

450
450.000

ISBN 973-28-0171-9
ISBN 973-50-0253-1

5 948353 004007